



REPUBLIKA E SHQIPËRISË
BASHKIA ELBASAN

Adresa: Rruga "Qemal Stafa", Elbasan, Shqipëri. Tel: +35554400160, e-mail: bashkiaeelbasan@elbasani.gov.al,
web : www.elbasani.gov.al

DOKUMENTI
I RAPORTIT PËRFUNDIMTAR TË VLERËSIMIT STRATEGJIK
MJEDISOR
TË PLANIT TË PËRGJITHSHËM TË TERRITORIT TË BASHKISË

30 Shtator 2016

Përgatitur nga:

Arta Alla, Eksperte mjedisi dhe zhvillimi rural

Rodion Gjoka, Inxhinier mjedisi

Xhesika Hoxha, Inxhiniere mjedisi

Kristi Bashmili, Menaxhim mjedisi urban

Prof. Sherif Lushaj, Ekspert i bujqësisë e mjedisit, Çertifikatë me Vendimin nr. 6, Nr. 006Regj

Rudina Toto, Eksperte e planifikimit mjedisor, Çertifikatë me Vendimin nr. 12, Nr. 246Regj

Silvi Jano, Ekspert i planifikimit të peizazhit

Ani Shtylla, Ekspert i GIS dhe planifikimit

Renisa Muka, Iris Hyka dhe Ada Lushi, Ekspertë të përpunimit grafik

Malvina Disha dhe Zenel Bajrami , Ekspertë të planifikimit të territorit

Tabela Përmbajtjes:

Përmbledhje Jo-Teknike	13
1. Hyrje	13
1.1 Qëllimi i dokumentit të Vlerësimit Strategjik Mjedisor	13
1.2 Objektivat Mjedisore të VSM-së dhe ndikimet e mundshme	13
1.3 Metodologjia për hartimin e VSM-së: Procesi.....	14
1.4 Kuadri ligjor i VSM-së.....	15
2. Analiza e territorit të Bashkisë Elbasan	15
2.1 Situata mjedisore	15
2.2 Shërbimet publike.....	18
2.3 Ndyshimet klimatike dhe rreziqet.....	19
3. Vlerësimi i ndikimit në mjedis të propozimeve të PPV-së	19
4. Masat	24
4.1 Masat gjatë zbatimit të PPV-së.....	24
4.2 Masa të përgjithshme mbrojtëse për mjedisin	25
1. Qëllimi i dokumentit të Vlerësimit Strategjik Mjedisor të Bashkisë Elbasan	29
1.1 Objektivat Mjedisore të VSM-së dhe ndikimet e mundshme.....	29
2. Metodologjia për hartimin e VSM-së.....	33
2.1 Procesi.....	33
2.2 Kuadri ligjor	35
2.3 Grumbullimi i informacionit dhe analizat e kryera.....	39
2.4 Format e vlerësimit	46
3. Përmbledhje Planit të Përgjithshëm Vendor	51
3.1 Vizioni dhe Objektivat strategjike	51
3.2 Plani i Zhvillimit të Territorit.....	53
3.2.1 Plani i propozimeve territoriale	53
3.2.2 Shërbimet dhe infrastrukturat publike.....	79
3.2.3 Hapat për zbatimin e PPV-së.....	91
4. Analiza mjedisore e territorit të Bashkisë Elbasan	95
4.1 Analizë e përgjithshme e territorit	95
4.1.1 Kushtet gjeomorfologjike të territorit.....	95
4.1.2 Rreziku Gjeologjik	103
4.2 Metabolizmi i territorit.....	115
4.3 Burimet ujore dhe basenet	128
4.3.1 Burimet ujore sipërfaqësore	128
4.3.2 Burimet ujore nëtokësore	148
4.4 Ajri.....	158
4.5 Pyjet, peizazhi, zona të mbrojtura dhe biodiversiteti.....	167
4.5.1 Pyjet dhe kullotat.....	167
4.5.2 Peizazhi	173
4.5.3 Zonat e Mbrojtura	180
4.5.4 Biodiversiteti.....	188
4.6 Toka	206
4.6.1 Përdorimi i tokës	206
4.6.2 Toka Bujqësore.....	207
4.7 Shërbimet publike	214
4.7.1 Furnizimi me ujë.....	214

4.7.2 Sistemi i ujërave të ndotura urbane.....	222
4.7.3 Mbetjet e ngurta.....	226
4.8 Ndyshimet klimatike dhe rreziqet.....	240
4.9 Trashëgimia historike dhe kulturore.....	247
4.10 Vatrë e nxehtë mjedisore dhe aktiviteti industrial.....	249
5. Vlerësimi mjedisor i ndikimit të PPV-së.....	256
5.1 Detyrimet ligjore e institucionale.....	256
5.2 Vlerësimi i planit të zhvillimit të territorit.....	268
5.2.1 Procesi i vlerësimit.....	268
5.2.2 Vlerësimi i ndikimit në mjedis i Planit të propozimeve territoriale...	273
5.2.3 Vlerësimi i përputhshmërisë së propozimeve të PPV-së.....	278
5.2.4 Vlerësimi i projekteve të veçanta të PPV-së.....	293
5.2.5 Ndikimi i përgjithshëm i Planit sipas OM-ve.....	298
5.3 Përmbledhje e vlerësimit të propozimeve të PPV-së.....	301
6. Masat për mbrojtjen e mjedisit.....	306
6.1 Masa për parandalimin / zbutjen e ndikimeve mjedisore të propozimeve të PPV-së.....	306
6.2 Masa për mbrojtjen e burimeve ujore.....	307
6.2.1 Masa për mbrojtjen e burimeve ujore sipërfaqësore.....	307
6.2.2 Masa për mbrojtjen e burimeve ujore nëntokësore.....	312
6.3. Masa për mbrojtjen e peizazhit, biodiversitetit dhe zonave të mbrojtura.....	316
6.3.1 Masa për mbrojtjen e peizazhit.....	316
6.3.2 Masa për mbrojtjen e biodiversitetit.....	320
6.3.3 Masa për menaxhimin e Zonave të Mbrojtura.....	324
6.4. Masa për mbrojtjen e cilësisë së ajrit.....	327
6.5 Masa për mbrojtjen e tokës në Bashkinë Elbasan.....	329
6.5.1 Masat për mbrojtjen e tokës/territorit.....	329
6.5.2. Masa për mbrojtjen e tokës bujqësore.....	333
6.6 Masa për mbrojtjen e pyjeve e kullotave në Bashkinë Elbasan.....	335
6.7 Masa për trajtimin e zonave të nxehtë mjedisore.....	336
7. Plani i veprimit për zbatimin e masave mbrojtëse mjedisore.....	338
7.1 Plani i veprimit: monitorimi, treguesit e vlerësimit e institucionet e monitorimit.....	338
7.2 Çështje institucionale, ligjore dhe instrumente që lidhen me monitorimin e mjedisit.....	345
Shtojca 1 : Lista e Institucioneve/Bashkëpunëtorëve të kontaktuar.....	350
Shtojca 2 : Materile nga Gëgjësia me Publikun.....	353
Shënime dhe referenca.....	362

Lista e Figurave

Figura 1. Procesi i hartimit dhe miratimit të VSM-së për PPV-në e Bashkisë Elbasan.....	14
Figura 2. Përdorimi i tokës	18
Figura 3. Procesi i hartimit dhe miratimit të VSM-së për PPV-në e Bashkisë Elbasan.....	33
Figura 4. Harta e vizionit.....	52
Figura 5. Transformimet madhore në Bashkinë Elbasan.....	53
Figura 6. Platforma e ndërhyrjeve në territor	60
Figura 7. Sistemet e propozuara te territorit	66
Figura 8. Fragmentimi i tokës bujqësore	69
Figura 9. Konsolidim (ndërhyrja e propozuar në njësi strukturore)	75
Figura 10. Dendësim, Mbushje Urbane, Intensifikim	75
Figura 11. Ristrukturim, Rizhvillim, Rehabilitim, Zhvillim, Rigjenerim	76
Figura 12. Konservim.....	76
Figura 13. Harta e sistemit aktual të furnizimit me ujë dhe propozimeve të reja	84
Figura 14. Harta e sistemit të shërbimit me kanlaizime dhe propozimeve të reja	87
Figura 15. Pozicioni gjeografik i Bashkisë Elbasan	95
Figura 16. Analiza Gjeologo-Inxhinierike.....	97
Figura 17. Harta e Pjerrësisë në përqindje.....	97
Figura 18. Relievi në Bashkinë Elbasan	98
Figura 19. Harta Klimaterike.....	99
Figura 20. Hidrogjeologjia dhe hidrografia në Bashkinë Elbasan	102
Figura 21. Burimet natyrore, monumentet natyrore dhe kulturore dhe zonat e mbrojtura të trashëgimisë kulturore dhe historike.....	103
Figura 22. Rreziku gjeologjik në Bashkinë Elbasan.....	104
Figura 23. Zonimi gjeoteknik i Shqipërisë	106
Figura 24. Rrëshqitjet në Bashkinë Elbasan	107
Figura 25. Erozioni në Bashkinë Elbasan.....	108
Figura 26. Vëllimi i rezervuarëve/digave mbushur me erozion.....	110
Figura 27. Rrezikshmëria e përmbytjeve në vend për periudhë rikthimi 100 vjet.....	113
Figura 28. Harta e rrezikut të përmbytjes së Ultësirës Perëndimore me periudhë rikthimi 100 vjet ...	114
Figura 29. Harta e fluksit të energjisë në rajon.....	116
Figura 30. Harta e fluksit të ujit në rajon (ujërat sipërfaqësore dhe nëntokësore)	117
Figura 31. Fluksi i energjisë në Bashkinë Elbasan	119
Figura 32. Njësitë Ekonomike Familjare sipas llojit kryesor të energjisë së përdorur për ngrohjen e zonës urbane dhe rurale	120
Figura 33. Fluksi i ujit në Bashkinë Elbasan	121
Figura 34. Fluksi i ushqimit në Bashkinë Elbasan.....	123
Figura 35. Prodhimet Bujqësore (në kton), Bashkia Elbasan 2014	124
Figura 36. Prodhimet bujqësore në vitin 2014 (në kton), në Bashkitë: Elbasan, Lushnjë, Fier, Berat dhe Kuçovë	125
Figura 37. Prodhimet bujqësore për periudhën 2012-2013-2014 (në kton), Qarku Elbasan	125
Figura 38. Prodhimet bujqësore në vitin 2014 (në kton), në Qarkun: Elbasan, Fier dhe Berat	126
Figura 39. Prodhimet blegtorale (në ton), Bashkia Elbasan 2014	126
Figura 40. Prodhimet blegtorale në vitin 2014 (në kton), në Bashkitë: Elbasan, Lushnjë, Fier, Berat dhe Kuçovë	127
Figura 41. Fluksi i mbetjeve në Bashkinë Elbasan.....	128
Figura 42. Lumenjtë dhe rezervuarët kryesorë në Bashkinë Elbasan	129
Figura 43. Profilet e monitorimit të gjendjes së shtratit të lumenjve në Basenin e Lumit Shkumbin..	131
Figura 44. Thellimi i shtratit/akumulimet në shtratin e Lumit Shkumbin	132
Figura 45. HEC-et në Pellgun e Lumit Shkumbin.....	135
Figura 46. Dëmtime të brigjeve të lumit Shkumbin	136
Figura 47. Harta e marrjes së kampioneve për vlerësim në lumin Shkumbin	139

Figura 48. pH i ujërave të Shkumbinit.....	139
Figura 49. Vlerat e Nevojës Biologjike për Oksigjen dhe Oksigjeni i Tretur në Shkumbin.....	140
Figura 50. Lënda e ngurtë pezull dhe e tretur në Shkumbin	140
Figura 51. Amoniaku, nitratat dhe nitritet në Basenin e Lumit Shkumbin	141
Figura 52. Metalet e rënda në Basenin e Lumit Shkumbin.....	141
Figura 53. Metalet e Rënda në Basenin e Lumit Shkumbin	142
Figura 54. Shtrirja e rrjetit të ujësjellësit dhe kanalizimeve në Bashkinë Elbasan	143
Figura 55. Shtrirja e rrjetit të kanalizimeve në qytetin e Elbasanit dhe pikat e shkarkimit	144
Figura 56. Zona e ndotur e Kombinatit Metalurgjik, Elbasan	146
Figura 57. Zgjerimi i vend-depozitimit në harkun kohor 2003-2015	146
Figura 58. Pasoja të fuqisë gjeryese të Lumit Gostime/Shkumbin nën prurje të fuqishme	147
Figura 59. Harta hidrogeologjike, Qarku Elbasan	148
Figura 60. Klasifikimi dhe Sipërfaqja e Akuiferëve në Qarkun Elbasan (në %)	149
Figura 61. Vlerat mesatare të treguesve të monitoruar 2002-2014.....	159
Figura 62. Sasia e CO ₂ që shkarkohet në ajër për çdo litër benzinë e naftë.....	161
Figura 63. Numri i makinave në Shqipëri për 1,000 banorë ndër vite.....	161
Figura 64. Numri i pasagjerëve dhe tonazhi i mallrave që transportohen me tren në Shqipëri	162
Figura 65. Numri i mostrave të analizuara të lëndës djegëse	163
Figura 66. Përmajtja e squfurit në naftë dhe benzinë (numri i mostrave në %)......	164
Figura 67. Numri i makinave (në %) që shkarkojnë CO e HC mbi vlerat e lejuara në ajër, sipas vitit të prodhimit	164
Figura 68. Përdorimi i tokës pyjore e kullosore në Bashkinë Elbasan (ha)	168
Figura 69. Harta e fondit pyjor 1984 dhe 2015.....	171
Figura 70. Harta e tipologjive të Peizazhit (Fashat)	173
Figura 71. Harta e tipologjive të peizazhit dhe fondi pyjor	174
Figura 72. Harta peizazhistike dhe rrugët në Bashkinë Elbasan.....	175
Figura 73. Zonë ripariane e zhveshur nga bimësia autoktone si pasojë e zhvillimit të bujqësisë	176
Figura 74. Rrip i gjelbër me bimësi të ulët përgjatë një kanali vaditës.....	176
Figura 75. Harta e Elementeve Peizazhistike	177
Figura 76. Harta e rrezikut ndaj elementeve peizazhistike	179
Figura 77. Harta e zonave të mbrojtura, monumente natyrore / kulturore.....	187
Figura 78. Numri i llojeve të florës dhe shpendëve të rrezikuar në shkallë vendi	190
Figura 79. Sistemet territoriale në Bashkinë Elbasan	206
Figura 80. Sistemet Territoriale, Bashkia Elbasan	207
Figura 81. Përdorimi i tokës sipas kategorive kryesore (km ²)	207
Figura 82. Mbivendosje të përdorimit të tokës	210
Figura 83. Ndërtime në tokë bujqësore.....	211
Figura 84. Skema e furnizimit me ujë nga UK Elbasan.....	215
Figura 85. Shtrirja e rrjetit të ujësjellësit dhe kanalizimeve në Bashkinë Elbasan	221
Figura 86. Zonat e shërbyera nga U.K.Elbasan	221
Figura 87. Shtrirja e rrjetit të ujësjellësit dhe kanalizimeve në Elbasan qytet	223
Figura 88. Shtrirja e rrjetit të ujësjellësit dhe kanalizimeve në Elbasan qytet	224
Figura 89. Projektioni i gjenerimit të mbetjeve urbane në Bashkinë Elbasan	228
Figura 90. Projekti i ndërtimit të Venddepozitimit rajonal në Bashkinë Elbasan.....	230
Figura 91. Ndryshimet e sipërfaqes së venddepozitimi në harkun kohor 2005-2015.....	231
Figura 92. Foto nga venddepozitimi i mbetjeve	231
Figura 93. Prodhimi i mbetjeve inerte në vite	232
Figura 94. Zona e ndotur e Kombinatit Metalurgjik.....	235
Figura 95. Skenarët e parashikimit të rritjes së temperaturës	242
Figura 96. Kombinati Metalurgjik Elbasan	250
Figura 97. Mbetje nga aktiviteti i prodhimit të gëlqeres në brigjet e trupit ujqor.....	253
Figura 98. Propozimi i korridorit lidhës natyrorë në Bashkinë Elbasan	323

Figura 99. Kultivimi i kodrave me drejtim përreth kodrave	334
Figura 100. Foto nga dëgjesa e parë me publikun.	355
Figura 101. Listprezenca nga dëgjesa e I-rë me publikun, Bashkia Elbasan	356
Figura 102. Foto nga dëgjesa e dytë publike VSM-së, Bashkia Elbasan.....	360
Figura 103. Listprezenca nga dëgjesa e II-të me publikun, Bashkia Elbasan.....	361

Lista e Tabelave

Tabela 1. Përputhshmëria përfundimtare e Planit me Objektivat Mjedisorë	21
Tabela 2. Përputhshmëria përfundimtare e Planit me Objektivat Mjedisorë	22
Tabela 3. Kuadri ligjor për mbrojtjen e mjedisit	36
Tabela 4. Format i inventarit paraprak të informacionit për VSM-në	40
Tabela 5. Pesha specifike e elementëve/kritereve të vlerësimit.....	47
Tabela 6. Simbolika e vlerësimit të ndikimit në mjedis.....	48
Tabela 7. Paraqitja përfundimtare e vlerësimit	48
Tabela 8. Vlerësimi i përputhshmërisë mes objektivave të Planit dhe të VSM-së	49
Tabela 9. Vlerat e përdorura në vlerësimin e përputhshmërisë mes objektivave të Planit dhe atyre të VSM-së.....	49
Tabela 10. Standardet e propozuara sipas VKM. 671, neni 86.....	72
Tabela 11. Bilanci i gjelbërimit publik për Bashkinë Elbasan.....	72
Tabela 12. Gjelbërimi publik i llogaritur sipas rritjes së popullsisë	73
Tabela 13. Standardet minimale të planifikimit për njësitë e banimit sipas VKM-së nr.671 (llogaritje sipas popullsisë që pritet të shtohet deri në vitin 2030).....	77
Tabela 14. Standardet e zhvillimit të territorit sipas numurit të popullsisë	77
Tabela 15. Fazat e zbatimit të projekteve në Bashkinë Elbasan	92
Tabela 16. Ndarja administrative e Bashkisë Elbasan	96
Tabela 17. Zonat e përmytura në dimrin e viteve 1962-1963.....	110
Tabela 18. Karakteristikat kryesore hidrologjike të pellgjeve ujëmbledhëse të lumenjve më të mëdhenj në vend	111
Tabela 19. Lumenjtë/përrenjtë e vegjël me prirje për përmytje në basenet Shkumbin, Seman e Vjosë	112
Tabela 20. Zonimi i rrezikut të përmytjeve në Shqipëri për periudhë rikthimi 100 vjet	112
Tabela 21. Pasojat e përmytjes së Ultësirës Perëndimore për periudhë rikthimi 100-vjet dhe nevojat e fatkeqësisë sipas pellgjeve ujëmbledhëse në ish-Qarkun Elbasan.....	114
Tabela 22. Rezultatet e Censurit të Popullsisë dhe banesave 2011	118
Tabela 23. Bilanci i Energjisë Elektrike, 2011	118
Tabela 24. Njësitë Ekonomike Familjare sipas llojit kryesor të energjisë së përdorur për ngrohjen e zonës urbane dhe rurale	119
Tabela 25. Fluksi i ushqimit, prodhimet bujqësore dhe blegtorale në Bashkinë Elbasan.....	122
Tabela 26. Prodhimet dhe konsumi (treg dhe eksport) për Qarkun e Elbasan.....	123
Tabela 27. Vendndodhja e profileve të monitorimit.....	130
Tabela 28. Ndryshimet totale (erozioni fundor/akumulimet) ndër vite në Lumin Shkumbin.....	131
Tabela 29. HEC-et në Basenin e Lumit Shkumbin.....	133
Tabela 30. Karrierat për shfrytëzimin e gurëve gëlqerorë në Bashkinë Elbasan	137
Tabela 31. Pikat e monitorimit të Basenit Shkumbin	138
Tabela 32. Monitorimi i ujërave nëntoksore Elbasan:	152
Tabela 33. Ujësjellësit e Bashkisë Elbasan dhe burimet e furnizimit me ujë të tyre	153
Tabela 34. Pus-shpimet për përdorim industrial në Akuiferin Kuaternar të Elbasanit	155
Tabela 35. Vendndodhja e aktivitetetve të liçencuara për shfrytëzimin e inerteve lumore	157
Tabela 36. Vlerat mesatare të treguesve të monitoruar.....	158
Tabela 37. Bilanci i gjelbërimit publik në Bashkinë Elbasan	159
Tabela 38. Rezultatet e monitorimit të cilësisë së lëndës djegëse në Shqipëri	163
Tabela 39. Përdorimi i tokës sipas zonave, Bashkia Elbasan	168

Tabela 40. Sipërfaqja e pyjeve dhe kullotave me pronësi private në Bashkinë Elbasan (ha)	170
Tabela 41. Kategoritë e zonave të mbrojtura sipas karakteristikave.....	180
Tabela 42. Zonat e mbrojtura në Bashkinë Elbasan	182
Tabela 43. Numri i llojeve të florës dhe shpendëve të rrezikuar në Shqipëri	189
Tabela 44. Flora dhe Fauna e rrezikuar në Shqipëri dhe në Bashkinë Elbasan	190
Tabela 45. Specie të faunës në rrezik zhdukjeje në Bashkinë Elbasan	194
Tabela 46. Specie të florës në rrezik zhdukjeje në Bashkinë Elbasan	201
Tabela 47. Ndarja e bashkive sipas sektorit ekonomik	207
Tabela 48. Vlerësim teorik për nivelin e erozionit potencial në tokat bujqësore të Shqipërisë	208
Tabela 49. Rritja e numrit të fermave të pluguara me traktor.....	211
Tabela 50. Rritja e sasisë së përdorur të plehrave kimike në vend	212
Tabela 51. Kapacitetet e pellgjeve ujëmbajtëse në shfrytëzim nga UK Elbasan	215
Tabela 52. Volumi i depozitimit të ujit për konsum publik	216
Tabela 53. Të dhëna magjistrale mbi furnizimin me ujë të pijshëm.....	216
Tabela 54. Shërbimi i furnizimit me ujë të pijshëm në NjA-të e Bashkinë Elbasan.....	217
Tabela 55. Pus-shpimet në Bashkinë Elbasan	219
Tabela 56. Gjendja e tubacione të rrjetit të furnizimit me ujë	220
Tabela 57. Gjendja e tubacioneve të ujërave të ndotura urbane në Elbasan	223
Tabela 58. Sasia e mbetjeve urbane të prodhuara në Bashkinë Elbasan dhe në rangvëndi.	227
Tabela 59. Prodhuesit e mbetjeve spitalore	233
Tabela 60. Aktivitete që prodhojnë mbetje industriale (sipas lejeve mjedisore)	234
Tabela 61. Përmbajtja e metaleve të rënda dhe lëndëve plasëse në Uzinë	236
Tabela 62. Shkarkimet e lëngshme industriale në Uzinën Mjekës	236
Tabela 63. Lista e aktiviteteve minerare-Elbasan.....	238
Tabela 64. Përbërja merceologjike e mbetjeve	239
Tabela 65. Skenaret e parashikimit të rritjes së temperaturës (Referuar Tem. Mes. 1990)	241
Tabela 66. Numri i fenomeneve ekstreme të parashikuara deri në vitin 2100 në rajonet bregdetare në vend.....	242
Tabela 67. Numri i ditëve me fenomene ekstreme të motit në vit: Parashikime	243
Tabela 68. Parashikimet e ndryshimit të regjimit të reshjeve (në %) për periudha të ndryshme në lidhje me vitin 1990.....	243
Tabela 69. Përmbajtja e metaleve të rënda dhe e lëndëve plasëse në Uzinë.....	250
Tabela 70. Shkarkimet e lëngshme industriale në Uzinën Mjekës	251
Tabela 71. Detyrimet ligjore dhe institucionale.....	256
Tabela 72. Objektivat mjedisore.....	269
Tabela 73. Përkrahja specifike e elementëve/kritereve të vlerësimit.....	269
Tabela 74. Pikët e grumbulluara nga 6 elementët/kriteret e ndikimit për OM1 (Ajër).....	270
Tabela 75. Vlerësimi i ndikimit në mjedis i shprehur në vlerësim sasior, konvencional e cilësor	271
Tabela 76. Konvertimi i pikëve të ndikimit të projektit në pikë përputhshmërie	271
Tabela 77. Përputhshmëria e shprehur në vlera numerike dhe vlerësimi cilësor përkatës.....	272
Tabela 78. Vlerësimi i përputhshmërisë O1: Zhvillim i qëndrueshëm social-ekonomik.....	272
Tabela 79. Objektivat e programet e Planit	273
Tabela 80. Vlerësimi i ndikimit në mjedis të O.1: Zhvillim i qëndrueshëm ekonomik	273
Tabela 81. Vlerësimi i ndikimit në mjedis të O.2: Mbrojtja e ripërtëritja e burimeve natyrore	275
Tabela 82. Vlerësimi i ndikimit në mjedis të O.3: Zhvillimi i infrastrukturës së lëvizjes	276
Tabela 83. Vlerësimi i ndikimit në mjedis të O.4: Zhvillim bujqësor e rural.	277
Tabela 84. Vlerësimi i ndikimit në mjedis të O.4: Zbutja e pabarazive e zhvillimi i infrastrukturës sociale.....	278
Tabela 85. Përputhshmëria e objektive mjedisore me projektet strategjike	279
Tabela 86. Përputhshmëria e objektive dhe progameve të planit me OM-të	292
Tabela 87. Përputhshmëria e objektive (në %)	292
Tabela 88. Vlerësimi i Ndikimit në Mjedis i projektit.....	293

Tabela 89. Përputhshmëria e projektit me objektivat mjedisore.....	294
Tabela 90. Vlerësimi i Ndikimit në Mjedis i projektit.....	294
Tabela 91. Përputhshmëria e projektit me objektivat mjedisore.....	295
Tabela 92. Përputhshmëria përfundimtare e Planit me Objektivat Mjedisore	303
Tabela 93. Përputhshmëria përfundimtare e Planit me Objektivat Mjedisore	304
Tabela 94. Projektet e planifikuara në PPV për përmirësimin e cilësisë së ujit.....	312
Tabela 95. Projektet e planifikuara në PPV që synojnë përmirësimin e Peizazhit	320
Tabela 96. Projektet e planifikuara në PPV për përmirësimin e biodiversitetit	324
Tabela 97. Shkalla e mbrojtjes dhe domethënia (veprimtaritë e ndaluara).....	325
Tabela 98. Projektet e planifikuara në PPV për përmirësimin e cilësisë së ajrit.....	329
Tabela 99. Projektet e planifikuara në PPV për përmirësimin e cilësisë së tokës.....	335
Tabela 100. Projektet e planifikuara në PPV për përmirësimin e pyjeve dhe kullotave	336
Tabela 101. Projektet e planifikuara në PPV për trajtimin e zonave të nxehtamjedisore	337
Tabela 102. Programi i monitorimit të mjedisit gjatë zbatimit të projekteve të PPV-së.....	340
Tabela 103. Rekomandime për përmirësimin e monitorimit mjedisor	348
Tabela 104. Lista e institucioneve dhe takimeve të kryera	350

Lista e Shkurtimeve:

AKM	Agjencia Kombëtare e Mjedisit
AKPT	Agjencia Kombëtare e Planifikimit të Territorit
ARM	Agjencia Rajonale e Mjedisit
BB	Banka Botërore
BE	Bashkimi Evropian
BMA	Bimët medicinale dhe aromatike
BTEX	Benzen, Toluen, Etilbenzen dhe Ksilol
ERE	Enti Rregullator i Energjisë
GHG	Shkarkimet e gazeve serë
HCFC	Hidrogjen flourklorkarbonet
IAP	Gazsjellësi Joniano-Adriatik
IEA	Zona me Rëndësi Ekologjike
INSTAT	Instituti i Statistikave
IOM	Organizata Ndërkombëtare për Migrimin
IPA	Instrumenti për Asistencën e Para-Anëtarësimit
ITUN	Impiant i Trajtimit të Ujërave të Ndotur
KE	Komisioni Evropian
KEE	Këshilli Ekonomik Evropian
Kfë	Banka Gjermane për Zhvillim
KKT	Këshilli Kombëtar i Territorit
KM	Këshilli i Ministrave
LAeq	Niveli i zhurmave urbane
METE	Ministria e Ekonomisë, Tregtisë dhe Energjetikës
MM	Ministria e Mjedisit
MZHU	Ministria e Zhvillimit Urban
MZHU	Ministria e Zhvillimit Urban
NBSAP	Strategjia Kombëtare e Biodiversitetit dhe Plani i Veprimit
NMVO	Përbërës organikë të paqëndrueshëm pa-metan
OBSH	Organizata Botërore e Shëndetësisë
OM	Objektiv Mjedisor
OP	Objektiv i Planit
PBB	Prodhimi i Brendshëm Bruto
PCB/PCT	Bifenile të poliklorinuara / Trifenile të poliklorinuara
PLGP	Projekti i Planifikimit dhe Qeverisjes Vendore
PINS B	Plani i Integruar Ndërsektorial për Bregdetin

PKIE	Plani Kombëtar për Integrimin Evropian
PKPZM	Programi Kombëtar i Punës për Zonat e Mbrojtura
PPV	Plani i Përgjithshëm Vendor
PPK	Plani i Përgjithshëm Kombëtar
PT	Planifikim i Territorit
SEIZP	Sistemi Evropian i Informacionit për Zjarret në Pyje
SHBA	Shtetet e Bashkuara të Amerikës
SKMIU	Strategjia Kombëtare për Menaxhimin e Integruar të Ujërave
SKMM	Strategjia Kombëtare për Menaxhimin e Mbetjeve
SKZHI	Strategjia Kombëtare për Zhvillim dhe Integrim 2014-2020
SPI	Sistemi i Planifikimit të Integruar
TAP	Tubacioni Trans-Adriatik
TMD	Teknikat me të mira të disponueshme
UBT	Universiteti Bujqësor i Tiranës
NJA	Njësi Administrative
UNDP	Programi i Kombeve të Bashkuara për Zhvillim
UNECE	United Nations Economic Commission for Europe
UNEP	Programi i Kombeve të Bashkuara për Mjedisin
UNESCO	Organizata për Edukim, Shkencë dhe Kulturë e Kombeve të Bashkuara
UNFCCC	Konventa Kuadër e Kombeve të Bashkuara për Ndryshimet Klimatike
USAID	Agjencia e Shteteve të Bashkuara për Zhvillim Ndërkombëtar
VKM	Vendim i Këshillit të Ministrave
VNM	Vlerësim i Ndikimit në Mjedis
VOC	Përbërës organik të paqëndrueshëm
VSM	Vlerësimi Strategjik Mjedisor

Parathënie

Hartimi i raportit të Vlerësimit Strategjik Mjedisor (VSM) është ndërmarrë në kuadër të hartimit të Planit të Përgjithshëm Vendor (PPV) të territorit të Bashkisë Elbasan. Hartimi i këtij dokumenti është zhvilluar paralelisht me procesin e hartimit të PPV-së, sikurse përcaktohet në Ligjin nr. 91/2013, datë 28.02.2013 “Për Vlerësimin Strategjik Mjedisor”. Hartimi i PPV-së dhe VSM-së ka nisur në tetor të vitit 2015, pas vendimit të Këshilit Bashkiak për të miratuar Nismën e Hartimit të PPV-së dhe me përfundimin e reformës administrativo-territoriale përmes krijimit të bashkive të reja.

Në raportin e VSM-s janë analizuar të gjithë përbërësit mjedisorë dhe janë marrë parasysh të gjitha ndikimet e mundshme, që propozimet e PPV-së mund të kenë në mjedis. Rëndësi e veçantë i është kushtuar dhënies së rekomandimeve e masave për prandalimin apo zbutjen e ndikimeve të mundshme në mjedis nga këto propozime dhe masat për përmirësimin e cilësisë së gjëndjes në mjedis.

Në zbatim të ligjeve në fuqi, gjatë procesit të hartimit të këtij raporti janë kryer konsultime të vazhdueshme me specialistë dhe institucione vendore e qendrore, si dhe me grupe të interesit. Përgjatë procesit të hartimit të VSM-së janë zbatuar të gjitha kërkesat që burojnë nga Ligji nr. 91/2013, datë 28.02.2013 “Për Vlerësimin Strategjik Mjedisor” dhe aktet nënligjore të tij, mbi mënyrën e vlerësimit, përfshirjen dhe njoftimin e institucioneve të linjës (mjedisit) nga autoriteti propozues, institucioneve të tjera, forumit qytetar të krijuar në kuadër të PPV-së dhe të publikut të gjerë. Janë kryer tre raunde të dëgjësive dhe konsultimit publik, nga të cilat dy kanë qenë të dedikuara për VSM-në, në përputhje me VKM nr. 219, datë 11.3.2015 “Për përcaktimin e rregullave e të procedurave për konsultimin me grupet e interesit dhe publikun, si dhe dëgjësën publike gjatë procesit të vlerësimit strategjik mjedisor.

Raporti i VSM-së ka synuar të sigurojë masa për mbrojtje të lartë të mjedisit dhe zhvillim të qëndrueshëm, përmes përfshirjes së çështjeve të mjedisit gjatë hartimit të PPV-së. Pavarësisht këtij koordinimi mes PPV-së dhe analizave mjedisore, disa nga propozimet e Planit kanë mundshmëri të pasojave negative në mjedis, për shkak të natyrës dhe të nivelit ekzistues të teknologjisë. Për të shmangur apo minimizuar këto pasoja, VSM-ja propozon masat përkatëse dhe një plan hapash për zbatim.

Në përfundim të hartimit të VSM-së, grupi i punës shpreh mirënjohjen për të gjitha institucionet dhe individët, që ishin pjesë e pandashme e procesit, duke dhënë ekspertizë, këshilla, të dhëna, komente dhe mbështetje praktike mbi mbarëvajtjen dhe realizimin me sukses të këtij raporti.

Ky proces nuk do të ishte realizuar në mënyrë të suksesshme pa rolin e rëndësishëm dhe drejtimin aktiv nga vetë Kryetari i Bashkisë Elbasan, Z. Qazim Sejdiu.

Informacioni i përdorur për hartimin e këtij dokumenti është bërë i mundur falë kontributit të të gjitha drejtorive të Bashkisë Elbasan, Institucioneve të tjera dhe punës së grupit në terren.

Grupi i punës: Arta Alla, Rodion Gjoka, Rudina Toto, Xhesika Hoxha, Kristi Bashmili, Sherif Lushaj, Silvi Jano, Renisa Muka, Ani Shtylla, Ada Lushi, Iris Hyka, Malvina Disha dhe Zenel Bajrami.

Raimond Hazballa, Etleva Kenuti, Marvis Avllazaga, Denis Djaloshi, Petri Lamçaj, Dritan Sherali, Gladiola Çala, Mersida Musta, Roland Hoxhallari, Qemal Tusha, Lila Karaj, Maksi Geka.

Institucione bashkëpunuese: Ministria e Mjedisit, Agjencia Kombëtare e Zonave të Mbrojtura dhe AdMZ Elbasan, Agjencia Rajonale e Mjedisit – Elbasan, Forumi Qytetar, Shërbimi Gjeologjik Shqiptar, Ministria e Bujqësisë, Agjencia Kombëtare e Burimeve Natyrore, INSTAT-i, bizneset, Agjencia e Basenit Ujor të Shkumbinit, Agjencia Kombëtare e Territorit, etj.

Përmbledhje Jo-Teknike

1. Hyrje

Hartimi i raportit të Vlerësimit Strategjik Mjedisor (VSM) është ndërmarrë në kuadër të hartimit të planit të Përgjithshëm Vendor (PPV) të territorit të Bashkisë Elbasan. Hartimi i këtij dokumenti është zhvilluar paralelisht me procesin e hartimit të PPV-së, sikurse përcaktohet në Ligjin nr. 91/2013, datë 28.02.2013 “Për Vlerësimin Strategjik Mjedisor”. Hartimi i PPV-së dhe VSM-së ka nisur në tetor të vitit 2015, pas vendimit të Këshilit Bashkiak për të miratuar Nismën e Hartimit të PPV-së dhe me përfundimin e reformës administrativo-territoriale përmes krijimit të bashkive të reja.

Raporti i VSM-së ka synuar të sigurojë masa për mbrojtje të lartë të mjedisit dhe zhvillim të qëndrueshëm, përmes përfshirjes së çështjeve të mjedisit gjatë hartimit të PPV-së. Pavarësisht këtij koordinimi mes PPV-së dhe analizave mjedisore, disa nga propozimet e Planit kanë mundshmëri të pasojave negative në mjedis, për shkak të natyrës dhe të nivelit ekzistues të teknologjisë. Për të shmangur apo minimizuar këto pasoja, VSM-ja propozon masat përkatëse dhe një plan hapash për zbatim.

Në raportin e VSM-s janë analizuar të gjithë përbërësit mjedisorë dhe janë marrë parasysh të gjitha ndikimet e mundshme, që propozimet e PPV-së mund të kenë në mjedis. Rëndësi e veçantë i është kushtuar dhënies së rekomandimeve e masave për prandalimin apo zbutjen e ndikimeve të mundshme në mjedis nga këto propozime.

1.1 Qëllimi i dokumentit të Vlerësimit Strategjik Mjedisor

Qëllimi i Vlerësimit Strategjik Mjedisor të Bashkisë Elbasan reflekton drejtpërdrejtë qëllimin e ligjit nr. 91/2013, datë 28.02.2013, “Për vlerësimin strategjik mjedisor”, sipas nenit 1 të tij, konkretisht: *të sigurojë mbrojtje të lartë të mjedisit dhe zhvillim të qëndrueshëm, përmes përfshirjes së çështjeve të mjedisit gjatë hartimit, miratimit të planeve a programeve me pasoja të mundshme negative në mjedis.*

1.2 Objektivat Mjedisore të VSM-së dhe ndikimet e mundshme

Gjatë procesit të VSM-së janë patur parasysh një numër i caktuar objektivash mjedisorë të cilët kanë shërbyer si udhëzues në hartimin e PPV-së Elbasan. Këto janë:

- Objektivi Mjedisor 1 (OM1) – Ajri: Përbushja e objektivave afatmesme për sasi të vjetore të shkarkimeve të ndotësve, sipas kufijve maksimal e normave të lejuara nga Bashkimi European.
- Objektivi Mjedisor 2 (OM2) – Uji: Zbutja, kufizimi dhe parandalimi i efekteve negative të aktivitetit njerëzor në territorin e bashkisë, mbi burimet dhe trupat ujorë sipërfaqësore e nëntokësore, përfshirë ujin e pijshëm, ujërat bregdetare dhe brigjet.
- Objektivi Mjedisor 3 (OM3) – Toka: Mbrojtja dhe përdorimi e manaxhimi i qëndrueshëm i tokës dhe burimeve natyrore të lidhura drejtpërdrejtë me të.
- Objektivi Mjedisor 4 (OM4) – Biodiversiteti: Mbrojtja dhe manaxhimi i qëndrueshëm i biodiversitetit në funksion të ruajtjes së ekosistemeve, shërbimeve të tyre dhe garantimit të aftësisë vetëripërtëritëse të mjedisit.
- Objektivi Mjedisor 5 (OM5) – Pyjet: Konservimi, shtimi dhe manaxhimi i qëndrueshëm i pyjeve në funksion të garantimit të aftësisë vetëripërtëritëse të

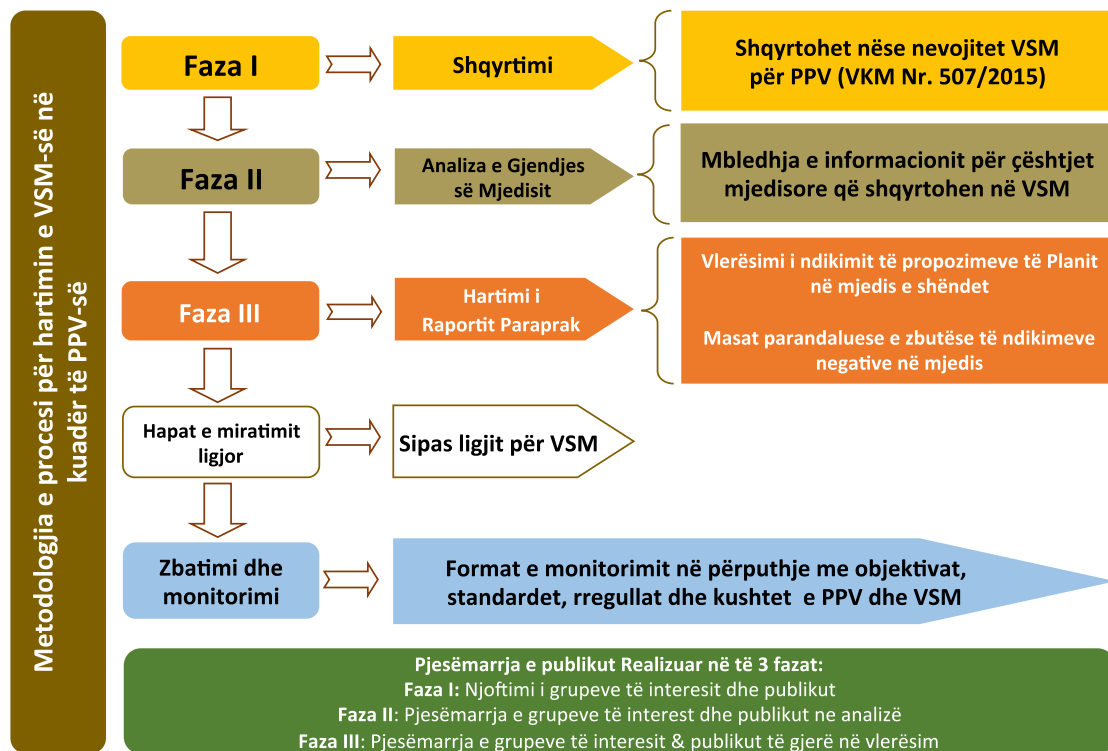
ekosistemit, zbutjes së efekteve të ndryshimeve klimatike dhe ofrimit të një burimi të qëndrueshëm jetese për banorët e zonave rurale.

- Objektivi Mjedisor 6 (OM6) – Peizazhi dhe Ekosistemet: Konservimi dhe manaxhimi inteligjent i peizazhit, si matricë bazë për sigurimin e qëndrueshmërisë së shërbimeve të ekosistemeve.
- Objektivi Mjedisor 7 (OM7) – Ndryshimet klimatike: Realizimi i masave dhe infrastrukturës për të mos kontribuar në ndryshimet klimatike dhe efektin serë, si dhe për të parandaluar, apo zbutur efektet negative nga ndryshimet klimatike, në përmbushje të angazhimeve përkatëse kombëtare.
- Objektivi Mjedisor 8 (OM8) – Trashëgimia kulturore: Konservimi e restaurimi për jetëgjatësi i objekteve dhe zonave historike e të trashëgimisë kulturore e arkeologjike.
- Objektivi Mjedisor 9 (OM9) – Cilësia e jetës: Garantimi i zhvillimit social dhe ekonomik në harmoni me mjedisin dhe burimet natyrore.

1.3 Metodologjia për hartimin e VSM-së: Procesi

Vlerësimi Strategjik Mjedisor është proces sistematik, që parashikon e vlerëson ndikimet e mundshme mjedisore gjatë hartimit të Planit të Përgjithshëm Vendor të bashkisë, me qëllim adresimin e këtyre efekteve në mënyrën e duhur, që në fazat më të hershme të vendimmarrjes për instrumentin e planifikimit.

Figura 1. Procesi i hartimit dhe miratimit të VSM-së për PPV-në e Bashkisë Elbasan



Burimi: Co-PLAN, 2016.

Qartësia mbi detyrimin për hartimin e VSM për PPV-në e Bashkisë, vjen edhe nga VKM-ja nr. 507, datë 10.6.2015, “Për miratimin e listës së detajuar të planeve apo programeve me pasoja negative në mjedis, që do t’i nënshtrohen procesit të vlerësimit strategjik mjedisor”.

Grupi i punës për hartimin e PPV-së dhe VSM-së i ndoqën fazat e procesit si më poshtë:

- a) Njoftimi i ministrisë nga Bashkia është kryer në periudhën shtator-tetor të vitit 2015.
- b) Konsultimi me grupet e interesit, për çështjet që trajtohen në raportin e VSM-së, është realizuar nëpërmjet 5+2 takimeve publike dhe përmes takimeve individuale, sipas rastit.
- c) Hartimi i raportit paraprak u realizua gjatë periudhës nëntor 2015 - maj 2016.
- d) Hartimi i raportit përfundimtar të vlerësimit strategjik mjedisor është realizuar në periudhën qershor – shtator 2016.
- e) Shqyrtimi i propozimit dhe deklarata e Ministrit realizohet me dorëzimin e materialit përfundimtar tek autoritetet përgjegjëse.
- f) Vendimi i autoritetit miratues vjen pas shqyrtimit të materialit.
- g) Monitorimi dhe raportimi i pasojave në mjedis të planit është një proces në vazhdim, i cili do të realizohet nga Bashkia dhe institucionet përgjegjëse për mjedisin, në përputhje me legjislacionin në fuqi dhe Planin e Veprimeve, pjesë përbërëse e dokumentit të VSM-së.

1.4 Kuadri ligjor i VSM-së

VSM-ja është hartuar në bazë të legjislacionit shqiptar në fuqi ku ligjet kryesore janë:

Ligji Nr. 91/2013 “Për Vlerësimin Strategjik Mjedisor” ka për qëllim të sigurojë mbrojtje të lartë të mjedisit dhe zhvillim të qëndrueshëm, nëpërmjet përfshirjes së çështjeve të mjedisit gjatë hartimit, miratimit, rishikimit, ndryshimit ose modifikimit të planeve a programeve me pasoja të mundshme negative në mjedis. Ligji përcakton institucionet përgjegjëse dhe procedurat sipas të cilave kryhet vlerësimi strategjik mjedisor. Krahës procedurave, Ligji përcakton planet dhe programet që i nënshtrohen procesit të vlerësimit strategjik mjedisor ku përfshihet edhe hartimi i planeve vendore të planifikimit të territorit.

VKM-ja Nr. 507, datë 10.06.2015 “Për miratimin e listës së detajuar të planeve apo programeve me pasoja negative në mjedis, që do t'i nënshtrohen procesit të vlerësimit strategjik mjedisor”

VKM Nr. 219, datë 11.03.2015 “Për përcaktimin e rregullave e të procedurave për konsultimin me grupet e interesit dhe publikun, si dhe dëgjuesën publike gjatë procesit të vlerësimit strategjik mjedisor”

2. Analiza e territorit të Bashkisë Elbasan

2.1 Situata mjedisore

Pozicioni gjeografik: Bashkia Elbasan shtrihet në pjesën qendrore të Shqipërisë. Sipërfaqja e Elbasanit është 872 km² nga 7,9 km² që ishte para Reformës Administrative-Territoriale të vitit 2014. Pra, sipërfaqja e Bashkisë është rritur përafërsisht 110 herë. Kufizohet nga rrugë të rëndësishme kombëtare. Largësia nga Aeroporti Nënë Tereza është 62.5 km, nga Porti i Durrësit 83 km, nga pika kufitare e Qafë Thanës 65 km dhe nga pika kufitare e Kapshticës 150 km¹. Nga pikëpamja e mjedisit, përshkohet nga lumenj të shumtë si Shkumbini, Manasdere, Papër, Gostrima dhe Zaranika.

Topografia: Territori i Bashkisë Elbasan ka përgjithsisht reliev kodrinor-fushor (në pjesën perëndimore dhe qendrore) dhe pjesërisht kodrinor-malor (në verilindje dhe juglindje). Zona fushore ndodhet përgjatë luginave të lumenjve kryesorë, ku sipërfaqen më të madhe e ka ajo e Lumit Shkumbin (fusha e Elbasanit dhe e Bradasheshit). Lartësia maksimale në këtë zonë arrin 70-128 metra mbi nivelin e detit. Pranë përroit të Zaranikës ndodhet masivi kodrinor i Letanit, Rrilës, Preçës së Poshtëm. Niveli i pjerrësive në Bashkinë Elbasan fillon nga 7.13% deri në 100%. Zona fushore në pjesën qendrore, karakterizohet nga një pjerrësi e ulët, që varion nga 0 deri në 16.93%. Zonat e buta kodrinore kanë pjerrësi që shkojnë deri në 49.91%.

Klima: Në Bashkinë Elbasan mbizotëron klima mesdhetare kontinentale. Klima, relievi i larmishëm dhe sipërfaqet ujore, krijojnë mundësinë për plotësimin e nevojave për të gjitha kulturat bujqësore. Temperatura mesatare luhet nga 6.7°C - 11°C në janar, në 23.4°C - 31.2°C në korrik². Zona veriore e territorit ka erëra me shpejtësi deri në 2.5m/s, ndërsa pjesa qendrore dhe jugore ka erëra më të shpejta që arrijnë vlera deri në 1.5 m/s. Pjesa më e madhe e reshjeve bien gjatë stinës së vjeshtës dhe dimrit (65.8% e reshjeve totale) dhe më pak në periudhën e verës dhe pranverës (34.2% e reshjeve totale) për shkak të aktivitetit ciklonik. Sasia totale e reshjeve vjetore është rreth 1,148 mm shi në vit, ndërsa maksimumi i reshjeve në 24 orë është 134.9 mm. Muaji më i lagësht i vitit është nëntori me 141 mm, kurse muaji më i thatë është korriku me 25 mm shi, ndërsa reshjet e dëborës janë të rralla me një mesatare 1.2 ditë në vit me reshje³.

Hidrografia: Ujërat sipërfaqësore zënë një sipërfaqe prej 22.7 km²⁴. Trupi uJOR kryesor është Lumi Shkumbin, i cili përshkon Bashkinë e Elbasanit nga lindja në perëndimi në një gjatësi prej 39 km. Shkumbini mbledh ujërat e një sërë lumenjsh të ndryshëm si Lumi i Garës që kalon në Labinot Fushë, Përroi i Manazderes, Përroi i Zaranikës, Përroi i Baltëzës, Përroi i Kushes, Zalli i Papërit, të cilët ndodhen në anën e majtë të tij. Lumi Shkumbin sjell me vete ujërat e një numri të madh lumenjsh jashtë territorit të bashkisë (Lumit të Gjuraqit, vazhdim i degëzimeve Shmill dhe Shpell në degëzimin e tij djathtas, Zallit të Kostenjës (ish Lumi i Lunikut), degëzimi i Mesit dhe Zallit të Qarrishtës (ose Rrapunit).

Edhe përsa i përket ujërave nëntoksore (akuiferë), kjo bashki ka një rrjet mjaft të pasur, të cilët shtrihen në zona me përbërje të ndryshme gjeologjike dhe si rrjedhojë kanë kapacitet të ndryshëm ujëmbajtës. Në Bashkinë e Elbasanit mbizotërojnë shkëmbinj kompakt sedimentar me përbërje flishore, pa porozitet të mjaftueshëm ndërkokrrizor ose çarjesh. Në pjesën qendrore mbizotërojnë sedimente (rëra, zhavorre, argjila) ku ndodhen akuifer me porozitet ndërkokrrizor me ujëpërcjellshmëri kryesisht shumë të lartë-të lartë por edhe mesatare-të ulët. Kemi të pranishme edhe zonat gëlqerore me akuifere me porozitet poro-çarje karst me ujëpërcjellshmëri shumë të ndryshueshëm (shumë e lartë-shumë e ulët). Gjithashtu edhe shkëmbinj sedimentar (ranore, merengle dhe konglomerate) ku ka akuifere me porozitet poro-çarje me ujëpërcjellshmëri mesatare-të ulët).

Burimet natyrore: Bashkia Elbasan karakterizohet nga zona me vlera të mëdha natyrore dhe piktoreske, për të cilat duhet treguar një kujdes i veçantë, falë edhe statusit që ata kanë. Të tilla zona mund të përmendim, si Busheku, Rrapi Bezistanit, Zona e Llixhave sidomos ajo e Hidrait, Gurra Labinotit, Ulliri i qejfit, etj. Një zonë e një rëndësie të veçantë është edhe ajo e Dumresë (në Qarkun e Elbasanit dhe në kufi me Bashkinë e Elbasanit), e cila karakterizohet nga 56 liqene me origjinë karstike, ku ndër kryesorët përmendim Liqeni i Merhoit, liqeni i Stefanit, Gjoli i degës, Cestijes

Cepes, etj. Flora dhe fauna e kësaj zonë karakterizohet nga pyje natyrale, zambakët e liqeneve, shpezët si rosa apo patat, bajzat dhe mbi të gjitha pelikanët që tashmë pothuajse janë në zhdukje.

Rrëshqitjet: Përbërja dhe karakteristikat fiziko-mekanike të përbërjeve litologjike të llojeve formacionale gjeologjike që dalin në Bashkinë e Elbasanit, bëjnë që fenomeni i rrëshqitjeve të jetë mjaft i përhapur. 85-90 % e tyre bien në flishe dhe 10-15% e rrëshqitjeve bien në shpate me formim tjetër gjeologo-litologjike.

Rrëzimet: Ky fenomen ndodh në zonën malore atje ku pjerrësia e shpatit i kalon 75%, gjithashtu edhe ku kemi vendosje të shkëmbinjve më të fortë mbi ato më të butë në profilin e shpatit, por edhe në shkëmbinj flishore ky fenomen është shumë i zhvilluar. Ky fenomen vihet re në zonën “Krasta-Cukali”.

Vatrat e erozionit: Ky fenomeni më i përhapur në Bashkinë Elbasan, si pasojë e përbërjes flishore të tokave dhe shpyllëzimeve të shumta. Vihet re më shumë në Funarë, Gjinar dhe Zavalinë. Erozioni shfaqet në formën e dy tipeve kryesore: erozioni sipërfasor dhe ai fundor.

Linjat tektonike aktive: kufijtë ndarës të amplitudave të tërmeteve. Linjat tektonike që përshkojnë sipërfaqen e qarkut të Elbasanit janë mjaft dhe qartë të përvijuara sipas kontureve të linjave dhe konfiguracionit të tërmeteve duke krijuar zona të paqëndrueshme në hapësira të gjera; paqëndrueshmëri e cila vjen si rezultat i jo njëtrajtshmërisë së lëvizjes së blloqeve të ndryshëm të tokës në këto drejtime VL-JP dhe për pasojë ndodhin çedime të diferencuara të trojeve. Edhe pse këto lëvizje janë shumë të ngadalta, ato mund të bëhen tepër kërcënuese në rastet e ndodhjes së tërmeteve. Tipike është linja tektonike që shfaqet drejtimeve të daljes së ujërave termale të Elbasanit.

Tërmetet: janë rreziqe të përkohshme ndaj veprave inxhinierike, për faktin se janë goditje dhe lëvizje me energji të lartë të tokës mbi themelet e objekteve inxhinierike. Tërmetet janë pasojë dhe ndodhin në kuadër të lëvizjeve sipas linjave tektonike të zhvilluara dhe aktive sidomos në qarkun e Elbasanit në drejtim të Pogradecit. Elbasani, sipas makrozonimit sizmik nodhet mbi zonat tektonike me intensitet 8 dhe 7 ballë. Duke patur parasysh shpeshtinë, tërmetet e ndodhura vitet e fundit që kanë arritur deri në 5.4 ballë dhe dëmet e dukshme që ka patur në objekte, mund të themi që në këtë bashki rreziku nga tërmetet është gjithashtu një fenomen mjaft i përhapur.

Ajri: Monitorimet janë kryer zakonisht në tre pika, ku janë vëzhguar gjashtë tregues (SO₂, NO₂, Pb, O₃, LNP dhe PM₁₀). Nga të dhënat e publikuara nga AKM-ja mbi mesataret vjetore të elementëve kryesor ndotës në qytetin e Elbasanit, vihet re një ulje e ndjeshme për të gjithë elementet e matur. Megjithatë, disa elementë mbeten ende mbi normat e lejuara të përqëndrimit të tyre në ajër (Normat e BE-së dhe R.SH-së). Tepër shqetësuese paraqiten vlerat e përqëndrimit në ajër të LNP-së dhe PM₁₀, të cilët qëndrojnë me vlera mbi normat e lejuara nga BE-ja dhe normat shqiptare, për të gjitha vitet e monitoruara. Vlerat e përqëndrimit të O₃, SO₂, dhe NO₂ kanë pësuar një rënie të ndjeshme vitet e fundit, duke arritur të qëndrojnë nën vlerën e lejuar nga BE-ja dhe normën shqiptare.

Pyjet, peizazhi, zonat e mbrojtura dhe biodiversiteti: Në vitin 2016, fondi pyjor dhe kullësor kaloi në pronësi të Bashkisë Elbasan, me përjashtim të sipërfaqes së fondit pyjor e kullësor që është pjesë e territorit të zonave të mbrojtura (VKM nr. 433, datë 8/6/2016 “Për transferimin e pyjeve dhe kullotave në pronësi të Bashkisë”).

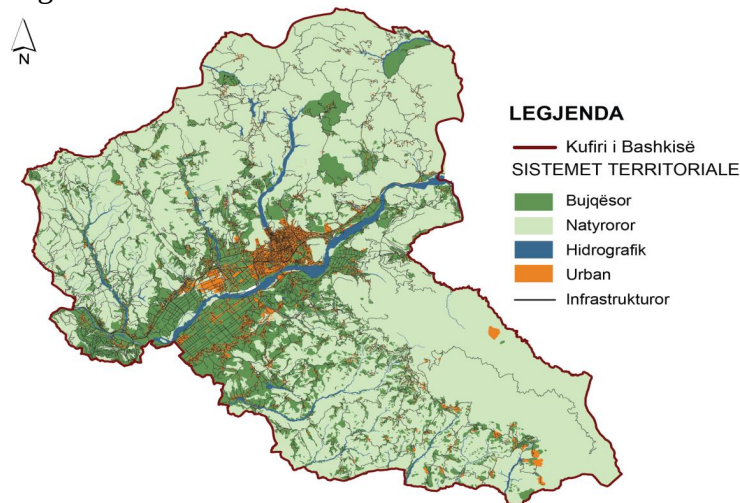
Sot, Bashkia Elbasan ka në pronësi të saj 40,349.58 ha sipërfaqe pyjore, 7,075.75 kullimore dhe 5,768.91 ha sipërfaqe me bimë pyjore. Sipërfaqe të konsiderueshme zënë tokat inproduktive dhe ato djerrë, përkatësisht 5,094.48 ha dhe 139,46 ha.

Bashkia Elbasan ka 17 zona të mbrojtura⁵ në territorin e saj, të përbëra nga 14 monumente natyrore (Zonë e mbrojtur Kategoria III) dhe 3 rezervate natyrore të manaxhuar (Zonë e mbrojtur Kategoria V).

Numri i specieve floristike dhe faunistike, që gjenden në Bashki dhe habitatet e tyre, nuk njihet. Megjithatë, njihet përafërsisht numri i specieve në rrezik zhdukjeje (Libri i Kuq i Florës dhe Faunës Shqiptare, 2007) i cili shkon në 83 specie (rreth 10% e specieve në zhdukje në vend). Këto i përkasin kryesisht specieve të florës, insekteve dhe shpendëve.

Përdorimi i Tokës: Sipërfaqja totale e Bashkisë Elbasan është 872 km². Sipas analizës territoriale, sistemi natyror zë rreth 72% të territorit (628.6km²). **Sistemi natyror** është i përqëndruar në skajet e territorit të bashkisë, duke qenë se këto zona përshkruhen nga sisteme kodrinore dhe pjesërisht malore. Po ashtu, sistemi natyror ndërthuret me zonat e mbrojtura që ndodhen në territorin e bashkisë. **Sistemi bujqësor** renditet i dyti, duke zënë afërsisht 21% të territorit (176.7km²) dhe ndodhet përgjatë shtratit të Lumit Shkumbin, në fushën e Elbasanit, zonë në të cilën janë përqëndruar zhvillimet urbane, industriale dhe ekonomike. Në pjesën jugore të territorit, **sistemi urban** ndërthuret me sistemin natyror dhe me sistemin urban. Sistemi urban, i cili zë 3.5%, është përqëndruar kryesisht në qytetin e Elbasanit.

Figura 2. Përdorimi i tokës



Burimi: Bashkia Elbasan dhe Co-PLAN, 2016

2.2 Shërbimet publike

Furnizimi me ujë: Bashkia Elbasan siguron furnizimin e popullatës me ujë për konsum publik nga Akuiferi Quaternar i Elbasanit, ku UK Elbasan shfrytëzon burimet nëntokësore në pellgun ujëmbajtës të Mengelit, Krastës së vogël dhe Frigoriferit, zona të cilat shtrihen në jug-lindje të Elbasanit. Akuiferi Quaternar i Elbasanit është burimi kryesor i sigurimit të ujit për konsum publik në Bashkinë Elbasan.

Sistemi ujësjellës-kanalizime ka 22 stacione pompimi në total. Sistemi i pompave është i ndërlikuar i përbërë nga pompa horizontale e vertikale, në përshtatje me thellësinë dhe pozicionimin e pellgut ujëmbajtës që shfrytëzojnë. Nga këto stacione pompimi, vetëm 14 janë aktualisht në gjendje pune të mirë pasi janë instaluar kohët e fundit ose

janë rihabilituar. Kapaciteti i përgjithshëm i këtyre pompave vlerësohet të jetë 910l/sek⁶, ndërkohë që kapaciteti i pellgut është 1,153l/sek.

Ujërat e ndotura: Shërbimi i grumbullimit dhe kanalizimit të ujërave të ndotura urbane ofrohet i organizuar vetëm në qytetin e Elbasanit dhe thuhet aspak në NjA-të e tjera të Bashkisë. Shërbimi i orfuar është në nivele të pakënaqshme, kjo për shkak se sistemi i kanalizimeve të ujërave të ndotura është në pjesën më të madhe i bllokuar e i dëmtuar, si pasojë e vjetërsisë së tij si edhe konstruksioni i tubave me material betoni, ku lidhja midis seksioneve është kryer me llaç.

Ky sistem është i kombinuar; mbledh si shkarkimet e ujërave të ndotura gjithashtu edhe ujërat e larta. Nuk ofrohet asnjë nivel trajtimi i këtyre ujërave dhe shkarkimet ndodhin mbi trupat ujore sipërfaqësore më të afërta, konkretisht lumi Shkumbin është pritësi i ujërave të ndotura.

Mbetjet e ngurta urbane: Bashkia Elbasan ofron shërbimin e manaxhimit të mbetjeve të ngurta për 77.7%⁷ të popullsisë së Bashkisë Elbasan respektivisht Nj.A-së Papër, Labinot Fushë, Gjinar, Gjergjan, Shirgjan & pjesërisht NjA-së Tregan shërbehen, ndërsa NjA-të e tjera, si Zavalinë dhe Labinot Mal mbeten jashtë skemës së shërbimit të manaxhimit të mbetjeve duke gjetur zgjidhje alternative aspak miqësore me mjedisin. Manaxhimi i mbetjeve të ngurta kryhet nëpërmjet një kompanie private. Ky shërbim i është kontraktuar subjekteve private që prej vitit 2005. Subjekti aktual kryen grumbullimin, transportin dhe depozitimin përfundimtar të mbetjeve, si dhe pastrimin e larjen e rrugëve të qytetit. Venddepozitimi i mbetjeve, që përdoret deri më sot nga Bashkia Elbasan, ndodhet 75 m larg brigjeve të lumit Shkumbin në pjesën jugore të qytetit të Elbasanit, ku ka pasur një prurje ditore 105 ton/ditë dhe i shërben një popullsie prej 128,418 banorë.

2.3 Ndryshimet klimatike dhe rreziqet

Ndryshimet klimatike në Rajon: Në vendet e Europës Juglindore, përfshirë Shqipërinë, pasojat e ndryshimeve klimatike do të shprehen në forma të ndryshme si:

- rritje e temperaturës me 1.7 – 3.5°C deri në vitin 2100,
- ulje e sasisë së reshjeve dhe ndryshimi i regjimit të tyre (-3.84 deri në -18.13% deri në vitin 2100)⁸.

Fenomene të tilla parashikohet të kenë pasoja të theksuara në zhvillimin e rajonit sepse kanë mundësi të shkaktojnë ngritjen e nivelit të detit duke krijuar erozion detar, përmytje, pakësimin e ujërave nëpër lumenj e liqene gjatë vitit dhe përmytje në periudha të caktuara për shkak të shtimit të reshjeve me intensitet të lartë, ndryshime në stinën e kultivimit në bujqësi, ndryshime të habitateve, pakësimin e numrit dhe llojeve të specieve, shtimin e llojeve të huaja invazive, së bashku me rritjen e sëmundjeve infektive.⁹

3. Vlerësimi i ndikimit në mjedis të propozimeve të PPV-së

Projektet e propozuara në Planin e Bashkisë Elbasan janë hartuar duke patur parasysh njëkohësisht gjendjen e mjedisit në territorin e Bashkisë dhe problematikat e ndryshme që kanë të bëjnë me shërbimet që Bashkia i ofron qytetarëve të saj. Projektet synojnë arritjen e pesë objektivave specifike të Planit që janë:

1. Zhvillim i qëndrueshëm ekonomik
2. Mbrojtja e rigjenerimi i burimeve natyrore

3. Zhvillimi i infrastrukturës së aksesit/lëvizjes
4. Zhvillim bujqësor e rural
5. Zbutja e pabarazive e zhvillimi i infrastrukturës sociale

Zbatimi i projekteve së bashku me projektet që parashikohen në Planet e Detajuara Vendore pritët të ketë ndikim konkret në përmirësimin e jetës së qytetarëve dhe gjendjes së mjedisit. Ndërkohë, ndikimi i tyre gjatë fazës së zbatimit mund të shkaktojë përqendrimin e përkohshëm të gjendjes mjedisore të Bashkisë Elbasan.

Duke qenë se projektet mbulojnë fusha të ndryshme, ata janë të ndryshëm për nga lloji dhe ndikimi që ata kanë në mjedis. Me qëllim përcaktimin e ndikimeve të mundshme të projekteve në mjedis gjatë fazës së zbatimit dhe në periudhë kohore afatgjatë, si dhe përcaktimin e natyrës së ndikimeve e masave zbutëse, u bë vlerësimi i ndikimit në mjedis i projekteve të Planit për Bashkinë Elbasan. Vlerësimi i ndikimit në vetvete është kryer në nivel projekti, objektivi specifik dhe Plani.

Në bazë të analizës së ndikimit, rezultoi se projektet do të kenë kryesisht ndikim të ulët në mjedis, me disa përjashtime për projekte specifike. Konkretisht, në nivel objektivi të planit, rezultatet paraqiten si më poshtë:

- a. Projektet e O.1: Zhvillim i qëndrueshëm ekonomik: nga 13 projektet e O.1, rezulton se ndikim të ulët projektet, programet dhe objektivat e Planit do të kenë në të gjithë përbërësit (ajër, ujë, tokë, biodiversitet, pyje, peizazh dhe klimë), përveç përbërësve të kulturës, shëndetit dhe socio-ekonomisë, të cilët do të kenë një ndikim më të moderuar.
- b. Projektet e O.2: Mbrojtja e rigjenerimi i burimeve natyrore: përbërë nga 19 projekte, rezulton se projektet do të kenë ndikim të ulët në përbërësit e mjedisit si ajër, ujë, tokë, biodiversitet, pyje dhe peizazh, ndërsa në përbërësit e tjerë (klimë, kulturës, shëndetit dhe socio-ekonomisë) do të ketë një ndikim të moderuar.
- c. Projektet e O.3: Zhvillimi i infrastrukturës së aksesit/lëvizjes: nga 16 projektet e O.3, rezulton se projektet, programet dhe objektivat e Planit do të kenë ndikim mesatar në ajër, ujë, tokë, biodiversitet, pyje, peizazh dhe klimë, ndërsa përbërësit e kulturës, shëndetit dhe socio-ekonomisë do të kenë një ndikim të ulët.
- d. Projektet e O.4: Zhvillim bujqësor e rural: nga 6 projektet e O.4, rezulton se ndikim mesatar dhe të ulët projektet, programet dhe objektivat e Planit do të kenë në të gjithë përbërësit (Ajër, ujë, tokë, biodiversitet, pyje, peizazh dhe klimë), përveç përbërësve të kulturës, shëndetit dhe socio-ekonomisë, të cilët do të kenë një ndikim të ulët.
- e. Projektet e O.5: Zbutja e pabarazive e zhvillimi i infrastrukturës sociale: nga 10 projektet e O.5, rezulton se projektet, programet dhe objektivat e Planit do të kenë ndikim mesatar në përbërësit ajër, ujë, tokë dhe biodiversitet, ndërsa në pyje, peizazh, klimë, kulturë, shëndeti dhe socio-ekonomi kanë një ndikim më të ulët.

Duke u bazuar në rezultatet e vlerësimit të ndikimit, është vlerësuar përputhshmëria ndërmjet objektivave, programeve e projekteve të Planit të Bashkisë Elbasan dhe objektivave të VSM-së. Duke qenë se projektet formojnë programe dhe programet formojnë objektiva, vlerësimi është kryer fillimisht në nivel projekti dhe ka

përfunduar në nivel objektivash. Për vlerësimin e përputhshmërisë janë paraqitur 5 nivele të cilat janë:

1. Objektivat/ programet/ projektet përputhen plotësisht me OM-të: Ky rast merr vlerësim maksimal të barabartë me 3. Ka raste që projekte të caktuara mund të mos kenë përputhje të plotë, por marrja e masave mjedisore i bën të përputhshëm,
2. Objektivat/ programet/ projektet përputhen pjesërisht me OM-të: Përputhja është e pjesshme edhe pse zbatohen masa mjedisore, pra realizohet me kushte.
3. Lidhja/ përputhshmëria është e zbehtë: Përputhshmëria është e dobët edhe pse realizohen masat mjedisore. Kjo nënkupton që ndikimi neutralizohet pjesërisht, ose minimalisht.
4. Nuk ka lidhje (përputhshmëria neutrale): Objektivat, programet, projektet nuk tregojnë përputhje në pamje të parë, por as përplasje. Pra nuk kanë ndikim negativ të ndërsjellë e veçanërisht ato të planit në objektivat e VSM-së.
5. Objektivat/ programet/ projektet nuk përputhen me OM-të: janë në kundërshtim të plotë, pavarësisht masave zbutëse që mund të merren.

Rezultatet e analizës së përputhshmërisë në nivel Planit të Bashkisë Elbasan janë paraqitur më poshtë:

Tabela 1. Përputhshmëria përfundimtare e Planit me Objektivat Mjedisore

Bashkia ELBASAN: Përputhshmëria										
Objektivat Mjedisore	OM1	OM2	OM3	OM4	OM5	OM6	OM7	OM8	OM9	Vlerësim i mesatar
Objektivat e Programet e Planit	Ajri	Uji	Toka	Biodiversiteti	Pyjet	Peizazhi	Klima	Kultura	Cilësia e jetës	
Përputhshmëria Totale	1.64	1.56	1.63	1.41	2.06	2.02	2.13	2.80	2.99	

Punoi: Bashkia Elbasan dhe PLGP/Co-PLAN, 2016

Bashkia Elbasan, nga procesi i vlerësimit të Përputhshmërisë, ka rezultuar se Plani ka përputhshmëri të pjesshme me objektivat mjedisore. Ky tregues mund të interpretohet në mënyrë të përmblëdhur duke theksuar se ndikimet në mjedis nga zbatimi i programeve dhe projekteve të PPV-së do të jenë konkrete dhe të matshme. Këto ndikime janë referuar në seksionin e mësipërm (5.2.1) dhe në bazë të tyre janë hartuar masa shoqëruese (referuar në seksionin 6) të cilat nëse respektohen nga zbatuesit dhe monitorohen me përpikmëri nga institucionet përgjegjëse (të referuara në seksionin 5.1), mund të zbutin ndikimin në mjedis në nivele më të ulta edhe pse nuk mund ta eliminojnë fenomenin plotësisht.

Duke iu referuar tabelës përmblëdhëse të Përputhshmërisë në nivel PPV-je, është vlerësuar se Objektivat Mjedisore, Ajër, Ujë, Tokë, Pyje, Peizazh dhe Klimë janë në kufijtë e kategorizimit me përputhshmëri të zbehtë (në vlerësim janë në kategorinë e pjesshme, por janë fare pranë të përputhshmërisë së zbehtë). Për këtë arsye masat e referuara për këto elementë nevojitet që të trajtohen me rreptësi.

Lidhur me biodiversitetin, është vlerësuar se ky objektiv mjedisor pritet të jetë më i cënuari nga zbatimi i kësaj PPV-je. Kjo për arsye të ndjeshmërisë së lartë që ka ky përbërës thelbësor i mjedisit por edhe nga shtrirja e projekteve në një sipërfaqe të konsiderueshme në territor. Duke qëndruar nën presionin e ndikimit të fortë njerëzor, ky element i mjedisit është përballur me sfida të forta ndër vite për të cilat vetëm kohët e fundit janë hartuar politika dhe ndërhyrje konkrete, të cilat synojnë parandalimin e përkeqësimit të gjendjes dhe përmirësimin e saj në rang Republike dhe jo vetëm në Bashkinë e Elbasan.

Kultura dhe cilësia e jetës janë dy përbërës mbi të cilët është punuar veçanërisht për të krijuar një harmoni natyrore dhe përmirësim të vlerave qoftë natyrore, të shëndetit publik dhe trashëgimisë kulturore e historike duke identifikuar vlerat thebësore dhe identitetin e kësaj Bashkia.

Në tabelën e mëposhtme reflektohen Projektet e Planit të PPV-së të shpërndara në % në bazë të niveleve të përputhshmërisë që ato kanë ndaj Objektivave Mjedisore.

Tabela 2. Përputhshmëria përfundimtare e Planit me Objektivat Mjedisore

Bashkia ELBASAN: Përputhshmëria					
Objektivat Mjedisore	% e OM me Perputh. e Larte / Projekt	% e OM me Perputh.e Pjesshme / Projekt	% e OM me Perputh.te zbehte / Projekt	% e OM me Perputh. Neutrale / Projekt	% e OM pa Përputhje / Projekt
Objektivat e Programet e Planit					
Përputhshmëria Totale	28.0%	49.8%	19.3%	1.0%	2.0%

Punoi: Bashkia Elbasan dhe PLGP/Co-PLAN, 2016

Përgjithësisht, shumica e përputhshmërive në nivel mesatar dhe të ulët lidhet më tepër me fazën e planifikimit (pozicionimi i infrastrukturës në hapësirë dhe përgatitja e kushteve teknike të përshtatshme), pasi Shqipëria ka veçori të theksuara nga ana natyrore, kulturore dhe peizazhi që mund të ndikohen ndjeshëm nga zhvillimet e infrastrukturës, veçanërisht nga projektet me shtrirje të gjere sipërfaqësore dhe sektorë të ndryshëm si energji, ujë, etj.

Nga rezultatet e mësipërme rezulton se:

1. Në total, nga 64 projekte të PPV-së, 28% e tyre kanë përputhshmëri të lartë me objektivat mjedisore. Pra ndikimi që projektet do të kenë në mjedis do të jetë i papërfillshëm dhe, në disa raste, ato janë hartuar si një domosdoshmëri e rehabilitimit të gjendjes mjedisore për Bashkinë Elbasan.
2. Rreth 50% e fondit të projeteve kanë përputhshmëri mesatare, çka nënkupton se ndikimi i tyre do të jetë i ulët dhe mund të zbutet ndjeshëm me marrjen e masave të parashikuara në legjislacionin shqiptar (masat përcaktohen gjatë hartimit të raportit të Vlerësimit të Ndikimit në Mjedis) gjatë fazës së zbatimit. Monitorimi i këtyre masave është element kyç në ruajtjen e nivelit të përputhshmërisë edhe gjatë fazës së operimit të këtyre projekteve.
3. Vetëm 19% e projekteve nga 64 që janë propozuar në Planin e Bashkisë Elbasan kanë përputhshmëri të zbehtë. Në këtë rast qoftë respektimi qoftë monitorimi i përpiktë i masave shtrënguese mjedisore nuk do të sillte neutralizim të plotë të

ndikimeve, por thjesht do të kufizohet me zbutjen e ndikimit të projekteve tek objektivat mjedisore.

4. Projektet e vlerësuara me përputhshmëri neutrale kanë të bëjnë kryesisht me hartime planesh, studimesh, investimesh dhe ngritjesh kapacitetesh njerëzore. Pra projekte dhe ndërhyrje të cilat bartin një ndikim mjedisor me peshë fare të vogël (1%) krahasuar me ndërhyrjet fizik është faktorizuar si neutral.
5. Vetëm 2% e projekteve nuk përputhen me objektivat mjedisore (OM-t), kjo është një përqindje fare e vogël, pasi kjo është gjeneruar në totalin e elementeve të vlerësuara, ndaj nuk do të thotë që një projekt i caktuar do të jetë plotësisht pa përputhshmëri me OM-t.

Ndikimet që rrejdhin nga ky Plan i Përgjithshëm Vendor janë vlerësuar kryesisht të kenë intensitet të ulët dhe në disa raste rihabilitues e të domosdoshëm për të sistemuar dhe përmirësuar cilësinë e jetës dhe të mjedisit në Bashkinë Elbasan.

Ndikimet pozitive afatgjatë identifikohen kryesisht në përmirësimin e cilësisës së jetës dhe nivelit kulturor të shoqërisë, kjo si rezultat i përmirësimit të infrastrukturës dhe shërbimeve publike të parashikuara në këtë PPV. Ndikimi që paraqitet në fushën e ndryshimit klimatike do të jetë relativisht i ulët ku si kontribues kryesor do vazhdojë të mbetet operimi i industrisë së naftës.

Ndikimet pozitive në popullllatë dhe pasuri materiale do të vijnë si rezultat i zbatimit të infrastrukturës rrugore dhe të shërbimeve në përgjithësi gjë që do të çojë në përmirësimin e lëvizjes së banorëve brenda dhe jashtë Bashkisë duke shkurtuar kohën e udhëtimit, sigurinë në lëvizje, përafrimin me tregjet dhe qendrat kryesore urbane dhe shërbimet publike në përgjithësi.

4. Masat

4.1 Masat gjatë zbatimit të PPV-së

Marrja e masave për mbrojtjen e mjedisit gjatë zbatimit të një projekti dhe në rastin tonë të projekteve të PPV-së së bashkisë është kompetencë e një numri të caktuar institutesh publike dhe e zhvilluesit të projektit. Institutet publike sigurohen që për çdo projekt, zhvilluesit e projekteve parashikojnë dëmtimet e mundshme të mjedisit gjatë fazës së zbatimit dhe përpara fillimit të zbatimit të projektit, marrin masat teknike të nevojshme për parandalimin dhe zbutjen e tyre. Kjo bëhet e mundur nëpërmjet zbatimit të Ligjit nr. 10440, datë 7.7.2011 “Për vlerësimin e ndikimit në mjedis” i cili përcakton kushtet e zbatimit të një projekti në respekt me mjedisin.

Sipas Ligjit nr. 10440, projektet, përpara zbatimit do t’i nënshtrohen “procedurës paraprake të vlerësimit të ndikimit në mjedis” ose “procedurës së thelluar të vlerësimit të ndikimit në mjedis” sipas Ligjit nr. 10440, datë 7.7. 2011. Ky ligj zbatohet për projektet e propozuara, private apo publike, të cilat mund të shkaktojnë ndikime të rëndësishme negative, të drejtpërdrejta ose jo në mjedis, si pasojë e madhësisë, natyrës apo vendndodhjes së tyre. Sipas nenit 4 të të njëjtut ligji, vlerësimi i ndikimit në mjedis përfshin përcaktimin, përshkrimin dhe vlerësimin e ndikimeve të pritshme të drejtpërdrejta e jo të drejtpërdrejta mjedisore të zbatimit apo moszbatimit të projektit. Ndikimet mjedisore të projektit vlerësohen në lidhje me gjendjen e mjedisit në territorin e prekur në kohën e paraqitjes së raportit përkatës për vlerësimin e ndikimit në mjedis të projektit. *Vlerësimi i ndikimit në mjedis përfshin vlerësimin e ndikimit të projektit gjatë fazës së zbatimit dhe gjithashtu edhe dekontaminimin/pastrimin apo rikthimin e zonës në gjendjen e mëparshme, funksionimin normal dhe mundësinë për aksidente. Vlerësimi i projektit përfshin, gjithashtu, edhe propozimin e masave të nevojshme për parandalimin, zbutjen, minimizimin e ndikimeve të tilla ose rritjen e ndikimeve pozitive mbi mjedisin, gjatë zbatimit të projektit, përfshirë edhe vlerësimin e efekteve të pritshme të masave të propozuara.*

Autoriteti vendimmarrës për hartimin e VSM-së është Agjencia Kombëtare e Mjedisit e cila vendos nëse një projekt i nënshtrohet VNM-së paraprake ose duhet t’i nënshtrohet edhe procedurës së thelluar të VNM-së. Hartimi i vlerësimit të ndikimit në mjedis (VNM-së) të një projekti mbetet detyrë e zhvilluesit të projektit (neni 11 i Ligjit nr. 10440). Hartimi i VSM-së është proces që përfshin institucionet shtetërore (Ministrinë e Mjedisit dhe AKM-në), zhvilluesin e projektit, pushtetin lokal ku zhvillohet projekti dhe palët e tjera të interesuara si publiku dhe organizatat jofitimprurëse, etj. Zhvilluesi, për projektet që i nënshtrohen procedurës së thelluar të VNM-së, informon dhe konsultohet me publikun e interesuar për vlerësimin e ndikimit në mjedis të veprimtarisë së tij (Neni 14 i Ligjit nr. 10440).

Një rol të rëndësishëm në mbrojtjen e mjedisit gjatë zbatimit të një projekti luan edhe autoriteti i planifikimit ose autoritete të tjera përgjegjëse për liçencimin e veprimtarive (zbatimin e projekteve). Ligji nr. 10440 i kërkon autoriteteve në fjalë që, përpara vendimit për dhënien e lejes së zhvillimit apo licencës përkatëse për një projekt të propozuar, të sigurohet që projekti t’i jetë nënshtruar kërkesave të këtij ligji dhe në varësi të projektit, të jetë pajisur me vendim apo deklaratë. Vendimi apo deklarata për projektin e propozuar është i vlefshëm për aq kohë sa është e vlefshme dhe leja e zhvillimit/licenca përkatëse për projektin (Neni 20 i Ligjit nr. 10440).

Mbas marrjes së lejes për zbatimin e projektit, zhvilluesi, gjatë fazës së zbatimit të projektit, i raporton ministrisë për masat e marra për mbrojtjen e mjedisit nga ndikimet negative të veprimtarisë (Neni 20 i Ligjit nr. 10440).

Një vëmendje të veçantë si objekt mbrojtjeje i kushtohet zonave të mbrojtura ose zonave veçanërisht të mbrojtura (neni 21 i Ligjit nr. 10440). Në këtë rast, dispozitat e ligjit nr. 10440 zbatohen edhe në rastet kur veprimtaria e propozuar nuk ka të bëjë drejtpërdrejtë apo nuk është e nevojshme për administrimin e zonave veçanërisht të mbrojtura, por që, veçmas apo në bashkëveprim me plane dhe projekte të tjera, mund të shkaktojë efekte të rëndësishme mbi atë zonë.

4.2 Masa të përgjithshme mbrojtëse për mjedisin

- *Masa mbrojtëse për burimet ujore sipërfaqësore*
 - Monitorimi i menjëhershëm i Lumit Shkumbin: gjatë fazës së monitorimit të ujërave të lumit Shkumbin, ka rezultuar se ujërat janë të ndotura me metale të rënda si Plumb (Pb), Kadmium (Cd), Nikel (Ni), Arsenik (As), Hekur (Fe), Bakër (Cu), Krom (Cr).
 - Ndalimi i shfrytëzimit pa kriter i inerteve lumore në Shkumbin: Lumenjtë e Basenit të Shkumbinit janë shfrytëzuar për inerte në rrjedhën e mesme dhe të poshtme.
 - Menaxhimi i mbetjeve të rrezikshme: Bashkia Elbasan nuk ka një plan për menaxhimin e mbetjeve të rrezikshme.
 - Kontrolli i shkarkimeve industriale në ujë.
 - Hartimi i një Plan Veprimi për Praktikën e Mira Bujqësore.
 - Hartimi dhe zbatimi i një plani vendor dhe një plani ndërbashkiak për menaxhimin e lumit Devoll.
 - Ndërgjegjësimi i qytetarëve rreth mbrojtjes së mjedisit ujor.
 - Shtimi i numrit të stacioneve të monitorimit të lumenjve.
- *Masa për mbrojtjen e burimeve ujore nëntokësore (akuiferët)*
 - Ndalimi i menjëhershëm i furnizimit me ujë të popullsisë nga pus-shpimet Vidhas-Papër (Akuiferi i Elbasanit).
 - Shtim i pus-shpimeve të reja për pije në zonën Labinot-Fushë: për zëvendësimin e puseve në zonën Vidhas-Papër ose në rast se lind nevoja për shtimin e puseve të reja, SHGJSH rekomandon shfrytëzimin e akuiferit ndërkokrrizore në zonën Labinot-Fushë për qytetet e Elbasanit, Cërrikut dhe NjA-të.
 - Monitorimi në mënyrë urgjente i Akuiferit Quaternar të Elbasanit për ndotje nga industria që zhvillohet brenda zonës industriale të Qytetit .
 - Zbatimi dhe mbrojtja e zonave higjeno-sanitare përreth pus-shpimeve (legale/ilegale).
 - Ndalimi i dhënies së lejeve të shfrytëzimit për inertet lumore në zona të ndjeshme ndaj ndotjes.
 - Shtimi i pikave të monitorimit të ujërave nëntokësore dhe i parametrave të monitoruar në varësi të aktivitetetve ekonomike në zonë.

- Hartimi i një Plan Veprimi për Praktikën e Mira Bujqësore:
- Pajisja me një pasqyrë të rezervave vjetore të ujërave nëntokësore në akuiferë.
- *Masa për mbrojtjen e peizazhit*
 - Peizazhi Urban: Futja dhe ndërthurja e përbërësve të peizazhit natyror në brendësi të zonave urbane (sipërfaqe të gjelbërta, pemë, shkurre, sipërfaqe ujore).
 - Peizazhi industrial: Të merren masa në drejtim të uljes së ndikimit negativ vizual të zonave industriale.
 - Peizazhi natyror: Të synohet mbrojtja dhe përmirësimi i peizazhit natyror nëpërmjet shtimit të zonave të pyllëzuara dhe uljes së fragmentimit të zonave natyrore.
 - Peizazhi rural: Mbrojtja e peizazhit rural dhe përmirësimi i cilësisë së tij, duke e konsideruar si pjesë të pandashme të peizazhit natyror.
- *Masa për mbrojtjen e biodiversitetit*
 - Hartimi i Planit të Menaxhimit/Veprimit të Biodiversitetit dhe zhvillimin e qëndrueshëm të tij në brendësi të territorit të bashkisë, kryesisht për zonat të cilat shihen prioritare për ruajtjen e specieve të mbrojtura.
 - Inventarizimi i specieve dhe përditësimi i tij për territorin e bashkisë (në bashkëpunim me Ministrinë e Mjedisit dhe institucionet e tjera vendore dhe qendrore, AKM, ARM, AKZM, ADZM).
 - Hartimi i Planit të Mbarështimit të Fondit Kullosor, në mënyrë që të njihet kapaciteti i territorit për kullotje dhe të merren masa për ndalimin e kullotjes, aty ku vlerësohet e nevojshme.
 - Hartimi i Planit të Mbarështimit të Bimeve mjekësore dhe Aromatike, në mënyrë që të njihet kapaciteti i lejuar i shfrytëzimit të këtyre bimeve duke ruajtur balancat e tyre (në bashkëpunim me institucionet vendore dhe qendrore, Ministrinë e Mjedisit, Ministrinë e Linjës, ARM, AKM, etj.).
 - Bashkëpunimi me fermerët e zonës për mbarështimin dhe ruajtjen e biodiversitetit të specieve bujqësore dhe blektorale lokale dhe vendase të cilat janë cilësuar si të rrezikuara nga lista e specieve të rrezikuara në shkallë vendi (në bashkëpunim me Ministrinë e Bujqësisë dhe Ministrinë e Mjedisit).
 - Kontrolli i zbatimit të moratoriumit të ndalimit të gjuetisë dhe prerjeve të pyjeve (duhet theksuar që për zbatimin e moratoriumit të pyjeve Bashkia është e ngarkuar drejtpërsëdrejti për kontrollin dhe zbatimin e tij, ndërsa për atë të gjuetisë Bashkia i lind detyrim nga ligji për mbrojtjen e faunës dhe ligji për mbrojtjen e biodiversitetit).
 - Marrja e masave paraprake për uljen e ndikimeve negative në habitate nga ndërtimi/zgjerimi i infrastrukturës rrugore
- *Masa për menaxhimin e Zonave të Mbrojtura*
 - Ngritja e kapaciteteve njerëzore dhe materiale të AdZM Elbasan në funksion të menaxhimit të ZM Elbasan,

- Bashkëpunimi i Bashkisë Elbasan me AdZM Elbasan për mbrojtjen dhe zhvillimin e qëndrueshëm të zonave të mbrojtura, në mënyrë të veçantë Rezervateve Natyrore të Qafë Bushit, Sopotit dhe Kuturmanit,
- Hartimi i planit të emergjencave në rast zjarri dhe rreziqesh gjeologjike në Zonat e Mbrojtura si në pyllin e Shushicës, në Kuturman, Sopot dhe Qafë Bushë (në bashkëpunim me AdZM),
- Promovimin e vlerave të zonave të mbrojtura me qëllim zhvillimin e eko-turizmit dhe aktiviteteve të tjera që mundësojnë mbledhjen e të ardhurave financiare për menaxhimin e tyre,
- Marrja e masave ndaj prerjes së pyjeve brenda zonave të mbrojtura, si Polis-Stravaj, Kuturman duke zbatuar Moratoriumin e prerjes së pyjeve,
- Ndalimi në mënyrë përfundimtare i aktivitetit të guroreve në territorin e Bashkisë Elbasan,
- Kontrrolli i vazhdueshëm i zbatimit të lejes për HEC-et të cilët kanë ulur ndjeshëm sasinë e ujit që duhet të rrjedhë në gjendje të lirë,
- Marrja e masave për mbrojtjen e erozionit për brigjet e lumenjve apo përrrenjve që kalojnë në ZM,
- Studime për kapacitetin kullotës që kanë ZM-të. Nuk ka një studim të mirëfilltë për këtë fenomen i cili është i pranishëm në çdo zonë të mbrojtur.
- Te zbatohet shkalla e mbrojtjes të zonave të mbrojtura sipas ligjit në fuqi (Të gjitha shkallët e mbrojtjes së ZM-ve në Elbasan paraqiten në tabelën në vijim).
- *Masa për përmirësimin e mbrojtjen e cilësisë së ajrit*
 - Hartimin i Projekteve duke bazuar lëvizjen e qytetarëve të Bashkisë në transport publik dhe transport alternativ (këmbësor, bicikleta, etj.). Hartimin e Planit të Veprimit Afatshkurtër për PM₁₀, NO₂ dhe Benzenin.
 - Përfshirjen e masave për përmirësimin e cilësisë së ajrit në Planet Sektoriale të transportit publik, transportit rrugor, zhvillimit urban, industrial, të tokës, pyjeve, etj.
 - Menaxhimi i mbetjeve sipas parimeve të mbrojtjes së mjedisit (duke shmangur dhe parandaluar djegien e tyre si dhe duke parashikuar kapjen e gazrave, që lëshojnë mbetjet gjatë shpërbërjes së tyre jashtë dhe brenda venddepozitimit të mbetjeve).
 - Hartimin e Planit të Veprimit Afatshkurtër për PM₁₀, NO₂ dhe Benzenin, në zbatim të Ligjit 162/2014 “Për mbrojtjen e cilësisë së ajrit”, neni 8 pika 4. Hartimi i planeve të tilla është kërkesë ligjore për Bashkinë, sa herë që përmbajtja e një ndotësi në ajër kalon kufinj të caktuar me ligj.
 - Bashkëpunim me Inspektoriatin e Mjedisit për zbatimin e normave të shkarkimeve në ajër nga sektori i industrisë, i ndërtimeve, etj.
 - Ndërmarrjen e nismave të herëpashershme për kontrollin e zbatueshmërisë së kushteve të lejeve mjedisore (të tipit A, B dhe C) dhe të ligjit në tërësi si dhe pjesëmarrja aktive në dhënien e Lejeve Mjedisore (në bashkëpunim me institucionet përgjegjëse) të këtyre subjekteve.

- Krijimi i stacioneve të përhershme të monitorimit të ajrit me qëllim monitorimin ditor dhe mundësisht orar (24/7) të cilësisë së ajrit në zonat me aktivitet të lartë Industrial (në Qytetin e Elbasanit dhe në zonat ku fluksi i automjeteve është shumë i lartë).
- *Masa për mbrojtjen e tokës*
 - Studime të mirëfillta mbi erozionin duke përdorur modele bashkëkohore për parashikimin e erozionit të shkaktuar nga shiu ose era (përdorimi i ekuacionit universal për humbjen e dherave-USLE ose parashikimi i erozionit nga shiu-WEPP¹⁰) në të gjithë sipërfaqen e bashkisë me qëllim përcaktimin e shkallës/shtrirjes së erozionit në të gjithë territorin.
 - Kufizimi i sipërfaqeve që kalojnë nga tokë pyjore në tokë bujqësore / urbane,
 - Për përmirësimin e sipërfaqeve të tokave të gërryera, të braktisura, të zhveshura dhe të shpyllëzuara Hartimi dhe zbatimi i Planit për Shtimin e Sipërfaqeve Pyjore.
 - Hartimi i Planit të Mbarështrimit të Pyjeve
 - Hartimi i Planit për Menaxhimin e zonave kullimore (në zonat kodrinore)
 - Trajnimi i fermerëve për futjen e praktikave të mira bujqësore
 - Përmirësimi i sistemit ujitës dhe kullues
 - Ruajtja ose mbrojtja e tokës bujqësore nga ndërtimet
 - Ndalimin e çdo zënie ose përdorimi të paligjshëm të tokës në territorin e bashkisë në zbatim të Ligjit nr. 7501 “Për Tokën” i ndryshuar, Neni 21.
 - Hartimin e një Plani Veprimi për Informimin e Bujqërve për praktikën e mira bujqësore me qëllim uljen e erozionit në toka bujqësore dhe rritjen e prodhueshmërisë së tokave.
 - Mbikqyrja e punës për përmirësimin e zonave të gërryera në tokat bujqësore
- *Masa për trajtimin e zonave të nxehta mjedisore*
 - Rihabilitimi i menjëhershëm i venddepozitimit të vjetër me qëllim shmangien e ndotjes së tokës e ujërave nëntokësore, nëpërmjet shllamit që krijohet nga shpërbërja e mbetjeve.
 - Hartimi i një plani për venddepozitimin/trajtimin e mbetjeve të rrezikshme që planifikohet të grumbullohen nga rihabilitimi i vatrave të nxehta (zona e Shkrirjes së Ferro-kromit, Ndërmarrja e Furnizimit Industri-Miniera, Uzina e Lëndëve Plasëse).
 - Marrja e masave për parandalimin e ndotjes së mjedisit gjatë rehabilitimit të zonave të mbrojtura. Më konkretisht, rekomandohet transportimi i dheut të hequr pa u depozituar fillimisht në zonat përreth duke shmangur kështu ndotjen e zonës, përdorimin e makinerive të përshtatshme, shmangien e incidenteve që mund të ndodhin nga grumbullimi i mundshëm i gazit në shtresat e poshtme të mbetjeve të depozituara, etj.

1. Qëllimi i dokumentit të Vlerësimit Strategjik Mjedisor të Bashkisë Elbasan

Qëllimi i Vlerësimit Strategjik Mjedisor të Bashkisë Elbasan reflekton drejtpërdrejtë qëllimin e ligjit nr. 91/2013, datë 28.02.2013, “Për vlerësimin strategjik mjedisor”, sipas nenit 1 të tij, konkretisht: *të sigurojë mbrojtje të lartë të mjedisit dhe zhvillim të qëndrueshëm, përmes përfshirjes së çështjeve të mjedisit gjatë hartimit, miratimit, të planeve a programeve me pasoja të mundshme negative në mjedis.*

1.1 Objektivat Mjedisore të VSM-së dhe ndikimet e mundshme

Mbi bazën e qëllimit të VSM-së, që përkon edhe me qëllimin e mbrojtjes mjedisore të vetë Planit, janë përcaktuar objektivat mjedisore të VSM-së. Edhe objektivat mjedisore qëndrojnë po njëjloj për PPV-në. Për më tepër, këto objektiva janë ndërtuar në përputhje me politikat e strategjitë mjedisore kombëtare, me Planin Kombëtar të Territorit (dokumenti i VSM-së), si dhe me qëndrimet e sektorëve përkatës (që preken nga objektivat). Për çdo objektiv janë listuar ndikimet e mundshme të PPV-së në mjedis, nëse objektivi nuk realizohet, pra nëse nuk merren masat zbutëse, eliminuese apo parandaluese të dëmit mjedisor.

Objektivi Mjedisor 1 (OM1) – Ajri: Përmeshja e objektivave afatmesme për sasi të vjetore të shkarkimeve të ndotësve, sipas kufijve maksimalë e normave të lejuara nga Bashkimi European.

Ndikime të mundshme, nëse nuk merren masa:

- i) çlirim i ndotësve në ajër, si pasojë e aktivitetit njerëzor (industri, transport, djegie e mbetjeve, ndërtim, etj.), me ndikim negativ në ekosistem dhe shëndetin e njeriut dhe përtej vlerave të lejuara. Në fokus janë sasi të shkarkuara dhe numri i ditëve kur tejkalohen vlerat, si dhe burimet përkatëse;
- ii) dëmtim i objekteve historike e monumenteve të kulturës (p.sh. nga shiu acid, PM-të etj.);
- iii) depozitim i ndotësve në ujë dhe tokë, ç’ka luan rolin e përcjellësit të efekteve negative tek njerëzit dhe biodiversiteti;
- iv) ndotje nga niveli i zhurmave (përgjithësisht nga aktiviteti njerëzor);
- v) përforsim i efektit serë dhe i skenareve negative të ndryshimeve klimatike.

Objektivi Mjedisor 2 (OM2) – Uji: Zbutja, kufizimi dhe parandalimi i efekteve negative të aktivitetit njerëzor në territorin e bashkisë, mbi burimet dhe trupat ujorë sipërfaqësorë e nëntokësorë, përfshirë ujin e pijshëm, ujërat bregdetare dhe brigjet.

Ndikime të mundshme, nëse nuk merren masa:

- i) ndotje e ujërave nga aktiviteti njerëzor (bujqësi, turizëm, industri, transport, energjitikë, urbanizim, shkarkim mbetjesh të patrajuara etj.), e për pasojë e tokës dhe produkteve bujqësore, si dhe efektet negative në shëndetin e njeriut dhe në biodiversitet;
- ii) ndikim i drejtpërdrejtë negativ në cilësinë e ujit të pijshëm, përmes prekjes së akuiferëve dhe burimeve për popullsinë;
- iii) ndotje e ujërave për aktivitet argëtues e për pasojë edhe dëmtimi i ekonomisë së turizmit;
- iv) përmbytje dhe erozion detar dhe i brigjeve ujore;

v) kripëzimi i tokave, veçanërisht në bregdet, për shkak të prishjes së ekuilibrit mes ujërave të ëmbla dhe të kripura përgjatë vijës bregdetare.

Objektivi Mjedisor 3 (OM3) – Toka: Mbrojtja dhe përdorimi e manaxhimi i qëndrueshëm i tokës dhe burimeve natyrore të lidhura drejtpërdrejtë me të.

Ndikime të mundshme, nëse nuk merren masa:

i) fragmentim i tokës bujqësore, konvertimi i saj në përdorime të tjera dhe humbja e tokës;

ii) ndotje e tokës bujqësore nga kimikatat në bujqësi, aktiviteti urban dhe mbetjet (urbane, industriale, inerte, spitalore, të lëngshme, e të rrezikshme), aktiviteti industrial e faktorë të tjerë;

iii) përdorim i tokës për ferma të prodhimit të energjive të rinovueshme dhe infrastruktura të tjera;

iv) rritje e rrezikut të përmbytjeve, rrëshqitjeve, shembjeve, erozioni, si dhe rreziqe të tjera gjeologjike e natyrore të shkaktuara nga aktiviteti njerëzor;

v) degradim i tokës.

Objektivi Mjedisor 4 (OM4) – Biodiversiteti: Mbrojtja dhe manaxhimi i qëndrueshëm i biodiversitetit në funksion të ruajtjes së ekosistemeve, shërbimeve të tyre dhe garantimit të aftësisë vetëripërtëritëse të mjedisit.

Ndikime të mundshme, nëse nuk merren masa:

i) fragmentim, ndarje, barriera dhe humbje/dëmtim i habitateve;

ii) dëmtim i zonave të mbrojtura natyrore, apo atyre që kanë status të veçantë ruajtjeje;

iii) humbje apo rrezikim i specieve;

iv) ndërhyrje në linjat e migrimit të kafshëve/shpendëve;

v) zhurma shqetësuese për llojet e popullatat;

vi) ndotje e ekosistemit dhe dëmtimi i shërbimeve të tij në funksion të biodiversitetit;

vii) rrezatime nga aktiviteti urban.

Objektivi Mjedisor 5 (OM5) – Pyjet: Konservimi, shtimi dhe manaxhimi i qëndrueshëm i pyjeve në funksion të garantimit të aftësisë vetëripërtëritëse të ekosistemit, zbutjes së efekteve të ndryshimeve klimatike dhe ofrimit të një burimi të qëndrueshëm jetese për banorët e zonave rurale.

Ndikime të mundshme, nëse nuk merren masa:

i) fragmentim, humbje dhe dëmtim i pyjeve;

ii) humbje të specieve të veçanta, të rralla apo të mbrojtura;

iii) dëmtim i korridoreve natyrore;

iv) pakësim i lëndës së parë në funksion të ekonomisë;

v) dëmtim i strukturës sociale-ekonomike të zonës rurale;

vi) rritje e efektit serë dhe efekteve të tjera negative me pasojë ndryshime klimatike.

Objektivi Mjedisor 6 (OM6) – Peizazhi dhe Ekosistemet: Konservimi dhe manaxhimi inteligjent i peizazhit, si matricë bazë për sigurimin e qëndrueshmërisë së shërbimeve të ekosistemeve.

Ndikime të mundshme, nëse nuk merren masa:

- i) fragmentim i peizazhit dhe elementeve të matricës;
- ii) dëmtim i siluetave vizuale, estetike;
- iii) dëmtim i habitatit dhe humbja e shërbimeve të ekosistemit përkatës të çdo elementi të matricës peizazhistike;
- iv) rritje e rrezikut të përmytjeve, rrëshqitjeve, shembjeve, erozionit, dhe rreziqeve të tjera gjeologjike e natyrore të shkaktuara nga aktiviteti njerëzor;
- v) dëmtim i ekonomive agrare e rurale.

Objektivi Mjedisor 7 (OM7) – Ndryshimet klimatike: Realizimi i masave dhe infrastrukturës për të mos kontribuar në ndryshimet klimatike dhe efektin serë, si dhe për të parandaluar, apo zbutur efektet negative nga ndryshimet klimatike, në përmbushje edhe të angazhimeve përkatëse kombëtare.

Ndikime të mundshme, nëse nuk merren masa:

- i) rritje e temperaturave dhe çrregullimi i treguesve të motit, duke përkeqësuar jo vetëm shëndetin njerëzor dhe kushtet e jetesës (me të cilat është përshtatur organizmi njerëzor dhe i specieve të tjera), por edhe prodhimtarinë në sektorë të ndryshëm (bujqësi, energji, turizëm etj.);
- ii) pakësim i burimeve ujore, dhe për pasojë mungesë në furnizimin e popullsisë dhe vaditjen e tokës bujqësore. Kjo mund të çojë edhe në tjetërsime të ekosistemeve dhe shkretëtirëzim;
- iii) rritje e rrezikut të përmytjeve, përparimit të detit drejt tokës, kripëzimit të tokave dhe ujërave të ëmbla, rrëshqitjeve, shembjeve, erozionit, si dhe rreziqe të tjera gjeologjike e natyrore;
- iv) probleme social-ekonomike, që lidhen me zhvendosjen e popullsisë dhe aktivitetit ekonomik, përfshirë mungesën e punësimit, ndarjet dhe konfliktet sociale në kohë krize;
- v) humbje në biodiversitet dhe dëmtim të ekosistemeve dhe shërbimeve përkatëse;
- vi) nxjerrje jashtë shfrytëzimit të infrastrukturës aktuale për prodhimin e energjisë përmes burimeve hidrike;
- vii) kosto financiare e ekonomike për të përballuar krizën do të jenë shumë të larta.

Objektivi Mjedisor 8 (OM8) – Trashëgimia kulturore: Konservimi e restaurimi për jetëgjatësi i objekteve dhe zonave historike e të trashëgimisë kulturore e arkeologjike.

Ndikime të mundshme, nëse nuk merren masa:

- i) dëmtim i materialeve të përdorura në objektet përkatëse, si pasojë e shkarkimeve të ndotësve në ajër dhe ujë;
- ii) humbje e trashëgimisë si pasojë e aktivitetit njerëzor dhe kryesisht urban e industrial, përfshirë infrastrukturën;

iv) rritje e rrezikut të përmytjeve, rrëshqitjeve, shembjeve, e rreziqe të tjera gjeologjike e natyrore të shkaktuara nga aktiviteti njerëzor.

Objektivi Mjedisor 9 (OM9) – Cilësia e jetës: Garantimi i zhvillimit social dhe ekonomik në harmoni me mjedisin dhe burimet natyrore.

Ndikime të mundshme, nëse nuk merren masa:

- i) dëmtim i shëndetit dhe pasojat sociale përkatëse;
- ii) dëmtim i vlerave dhe burimeve ekonomike, qofshin natyrore apo të krijuara nga njeriu;
- iii) ulje e sigurisë së jetës dhe aksidentet;
- iv) rënie e ndërgjegjësimit të banorëve mbi dëmin që shkakton në mjedis aktiviteti njerëzor dhe mbetjet e krijuara në qytete.

Të gjitha ndikimet e mësipërme janë të mundshme të ndodhin, nëse territori i Bashkisë së Elbasanit nuk do të planifikohet në mënyrë të integruar e gjithëpërfshirëse, sikundër edhe nëse për një pjesë të propozimeve të planit (të shpjeguara në vijim) nuk do të merren masat e duhura mjedisore.

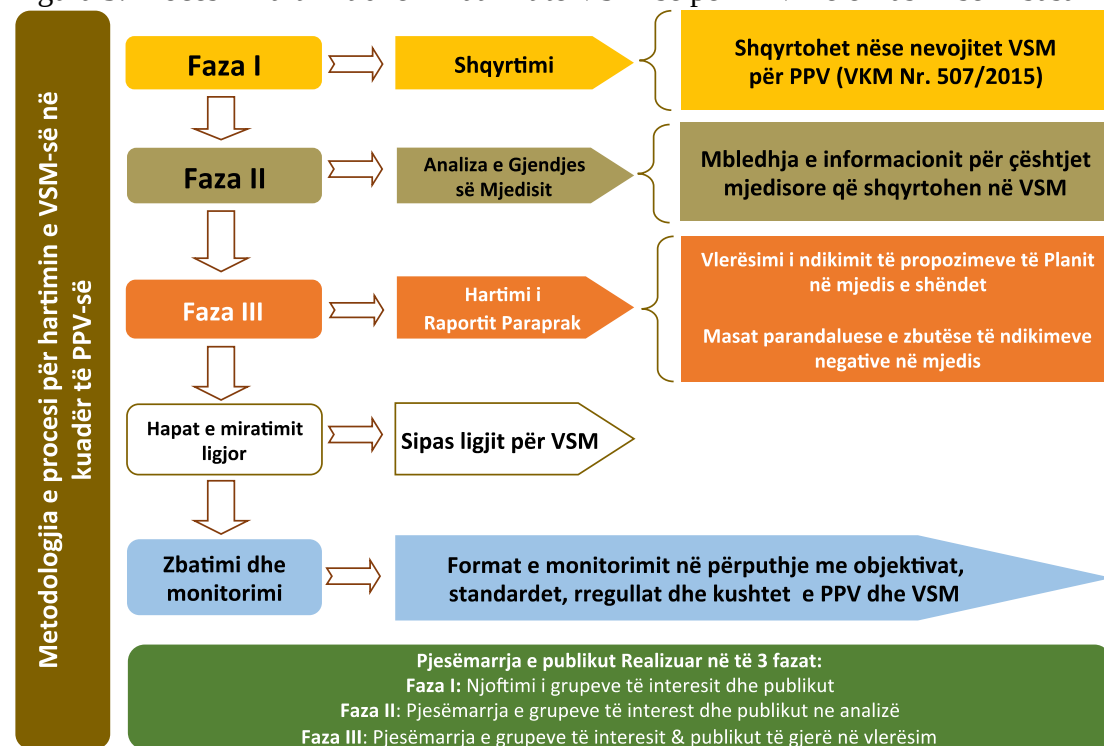
2. Metodologjia për hartimin e VSM-së

2.1 Procesi

Detyrimi për hartimin e Vlerësimit Strategjik Mjedisor të Planit të Përgjithshëm Vendor të Bashkisë Elbasan përcaktohet nga ligji nr. 91/2013, datë 28.02.2013, “Për vlerësimin strategjik mjedisor”. Sipas pikës 1 të nenit 2 të këtij ligji, procesit të vlerësimit strategjik mjedisor i nënshtrohen planet kombëtare e vendore të planifikimit të territorit urban e rural, përfshirë dhe mbrojtjen e peizazhit, të përdorimit të tokës, të cilat vendosin kuadrin për miratimin, në të ardhmen, të projekteve të listuara në shtojcat 1 e 2 të ligjit nr. 10440, datë 7.7.2011 “Për vlerësimin e ndikimit në mjedis”¹¹. Sipas ligjit, në nenin 7 të tij përcaktohen edhe hapat nëpër të cilat duhet të kalojë procesi i hartimit dhe miratimit të VSM-së. Këto hapa, bashkë me metodologjinë teknike, janë përmbledhur në figurën e mëposhtme.

Në kontekstin më të gjerë, Vlerësimi Strategjik Mjedisor është një proces sistematik, që parashikon e vlerëson efektet e mundshme mjedisore gjatë hartimit të planit të përgjithshëm vendor të bashkisë, me qëllim adresimin e këtyre efekteve në mënyrën e duhur që në fazat më të hershme të vendimmarrjes për instrumentin e planifikimit.

Figura 3. Procesi i hartimit dhe miratimit të VSM-së për PPV-në e Bashkisë Elbasan



Burimi: Ligji nr. 91/2013 dhe VKM nr. 219, datë 11.03/2015; Përpunoi: Co-PLAN, 2016

Po ashtu, qartësia mbi detyrimin për hartimin e VSM për PPV-në e Bashkisë, vjen edhe nga VKM-ja nr. 507, datë 10.6.2015, “Për miratimin e listës së detajuar të planeve apo programeve me pasoja negative në mjedis, që do t’i nënshtrohen procesit të vlerësimit strategjik mjedisor”.

Grupi i punës për hartimin e PPV-së dhe VSM-së i ndoqën fazat e procesit si më poshtë:

a) Njoftimi i ministrisë nga Bashkia është kryer në periudhën shtator-tetor të vitit 2015. Procesi për krijimin e bazës së të dhënave të PPV-së nisi në mars 2015, por ligjërisht, momenti i nisjes së punës për hartimin e planit përkon me krijimin e bashkive të reja pas

zgjedhjeve vendore të qershorit 2015 dhe në përmbushje të reformës administrativo-territoriale. Për rrjedhojë, në shtator-tetor 2015, Bashkia mori nismën për hartimin e Planit të Përgjithshëm Vendor, në përputhje me përcaktimet e ligjit nr. 107/2014, “Për planifikimin e territorit”, i ndryshuar dhe me VKM nr. 671, datë 29.07.2015, “Për miratimin e rregullores së planifikimit”. Si pjesë e marrjes së nismës:

- U hartua dokumenti i nismës në përputhje me kërkesat ligjore,
- U ngrit forumi qytetar për PPV-në, sipas VKM nr. 671,
- U realizua një takim publik – forumi i parë qytetar për marrjen e nismës, si pjesë e të cilit u njoftua procesi për hartimin e planit, detyrimet dhe përgjegjësitë e palëve pjesëmarrëse, përfshirë forumin e qytetarëve, dhe produktet e lidhura me PPV-në, përfshirë VSM-në si detyrim ligjor dhe nevojë reale për të trajtuar çështjet e mjedisit në planifikim,
- U njoftua marrja e nismës dhe nisja e VSM-së në Regjistër dhe në mjetet e komunikimit elektronik që përdor Bashkia,
- U njoftua Ministria e Mjedisit për nisjen e procesit të PPV-së e për rrjedhojë VSM-së,
- U realizua miratimi i nismës për PPV-në në Këshillin Bashkiak.

b) Konsultimi me grupet e interesit, për çështjet që trajtohen në raportin e VSM-së, është realizuar nëpërmjet 5+2 takimeve publike dhe përmes takimeve individuale, sipas rastit.

- Takimi i parë publik përkon me takimin për nismën e PPV-së.
- Takimi i dytë publik përkon me takimin për analizat e PPV-së, ku një prej analizave të diskutuara në takim publik ishte ajo mjedisore (me të gjithë përbërësit mjedisorë sipas raportit, përfshirë metabolizmin e territorit).
- Takimi i tretë publik përkon me takimin për konsultimin e strategjisë së zhvillimit të territorit, në të cilin u diskutua edhe për dimensionin mjedisor të propozimeve të strategjisë.
- Takimi i katërt publik u realizua specifikisht vetëm për diskutimin e raportit paraprak të VSM-së.
- Takimi i pestë publik përkon me konsultimin mbi propozimet për infrastrukturën dhe shërbimet publike në kuadër të PPV-së, duke i vlerësuar propozimet jo vetëm nga pikëpamjet teknike, ekonomike, sociale e territoriale, por edhe mjedisore e të peizazhit.
- Takimi i gjashtë publik përkon me konsultimin mbi përdorimin e tokës dhe intensitetin e zhvillimit, ku sërish propozimet dhe diskutimi mbi to realizohen edhe mbi bazën e kriterit mjedisor.
- Takimi i shtatë publik u realizua specifikisht vetëm për diskutimin e raportit përfundimtar të VSM-së.
- Përveç sa më sipër, në bashkinë e Lushnjës u realizuan edhe dy takime publike me banorët e grupet e interesit në zonën rurale të fushës dhe në zonën rurale të kodrës, për të diskutuar mbi propozimet për tokën bujqësore dhe për zonën natyrore (kodrat dhe pyjet).
- Përveç sa më sipër, në Bashkinë e Elbasanit u realizua një takim i veçantë në lidhje me raportin paraprak të VSM-së edhe me anëtarët e Këshillit

Bashkiak.

Në takimet publike në të cilat VSM-ja është diskutuar së bashku me PPV-në, pjesëmarrja ka qenë e gjerë dhe ka përfshirë jo vetëm institucione e grupe interesi që lidhen me mjedisin, por edhe forumin qytetar të plotë, si edhe banorë e pronarë që kanë marrë pjesë në mënyrë spontane në takim.

Në takimet publike të dedikuara vetëm për VSM-në, pjesëmarrja ka qenë më e specializuar në drejtim të mjedisit, duke përfshirë përfaqësues të forumit qytetar, agjencitë rajonale për mjedisin, ujërat, token bujqësore, ish-drejtoritë pyjore (specialistët përkatës), biznese të cilat kanë ndikim në mjedis, ndërmarrjet e ujësjellës-kanalizimeve, OJF-të mjedisore etj. Në mënyrë më të detajuar, informacioni për pjesëmarrjen në takime publike dhe institucionet apo organizatat e kontaktuara e të konsultuara gjendet në Shtojcën 1 të dokumentit të VSM-së.

c) Hartimi i raportit paraprak u realizua gjatë periudhës nëntor 2015 - maj 2016. Konsultimet në lidhje me këtë raport paraqiten më lart dhe mbyllen me takimin e katërt publik, të dedikuar për VSM-në. Gjatë kësaj faze është kryer grumbullimi i pjesës më të madhe të informacionit. Megjithatë, si rezultat i takimit të katërt publik (i VSM-së), shumë nga institucionet e përfshira (pjesëmarrëse në takim) reflektojnë mbi informacionet e dhëna deri në atë moment apo të disponuara nga grupi i punës, dhe dorëzuan në Bashki një sërë informacionesh të reja apo të përditësuara. Ky veprim ndikoi pozitivisht në rifreskimin e informacionit dhe të analizës.

ç) Hartimi i raportit përfundimtar të vlerësimit strategjik mjedisor është realizuar në periudhën qershor – shtator 2016. Takimet publike, për këtë fazë të punës, paraqiten më sipër dhe mbyllen me takimin e shtatë publik, i dedikuar për VSM-në. Edhe gjatë kësaj periudhe pati disa momente të marrjes/shkëmbimit të informacionit me burime specifike, por puna u përqendrua kryesisht në realizimin e vlerësimit mjedisor të PPV-së dhe në hartimin e masave përkatëse mjedisore.

d) Shqyrtimi i propozimit dhe deklarata e Ministrit realizohet me dorëzimin e materialit përfundimtar tek autoritetet përgjegjëse.

dh) Vendimi i autoritetit miratues vjen pas shqyrtimit të materialit.

e) Monitorimi dhe raportimi i pasojave në mjedis të planit është një proces në vazhdim, i cili do të realizohet nga Bashkia dhe institucionet përgjegjëse për mjedisin, në përputhje me legjislacionin në fuqi dhe Planin e Veprimeve, pjesë përbërëse e këtij dokumenti.

2.2 Kuadri ligjor

○ Kuadri ligjor i VSM-së

Kuadri ligjor shqiptar i VSM-së përafrohet plotësisht me kuadrin ligjor ndërkombëtar. Më poshtë praqitet një përmbledhje e shkurtër e këtij kuadri i cili përfshin Ligjin Nr. 91/2013 “Për Vlerësimin Strategjik Mjedisor” dhe dy vendime të Këshillit të Ministrave që e kanë plotësuar atë në vitet e fundit.

Ligj Nr. 91/2013 “Për Vlerësimin Strategjik Mjedisor” ka për qëllim të sigurojë mbrojtje të lartë të mjedisit dhe zhvillim të qëndrueshëm, nëpërmjet përfshirjes së çështjeve të mjedisit gjatë hartimit, miratimit, rishikimit, ndryshimit ose modifikimit të planeve a programeve me pasoja të mundshme negative në mjedis. Ligji përcakton institucionet përgjegjëse dhe procedurat sipas të cilave kryhet vlerësimi strategjik mjedisor. Krahas procedurave, Ligji përcakton planet dhe programet që i nënshtrohen procesit të vlerësimit strategjik mjedisor ku përfshihet edhe hartimi i planeve vendore

të planifikimit të territorit. Ky ligj është përafuar plotësisht me Direktivën 2001/42/KE të Parlamentit Europian dhe të Këshillit, datë 27 qershor 2001 "Për vlerësimin e pasojave në mjedis të planeve dhe programeve të caktuara".

Në dy vitet e fundit, ligji i mësipërm është plotësuar nga dy VKM-të si vijojnë:

- **VKM-ja Nr. 507, datë 10.06.2015** "Për miratimin e listës së detajuar të planeve apo programeve me pasoja negative në mjedis, që do t'i nënshtrohen procesit të vlerësimit strategjik mjedisor"
- **VKM Nr. 219, datë 11.03.2015** "Për përcaktimin e rregullave e të procedurave për konsultimin me grupet e interesit dhe publikun, si dhe dëgjuesën publike gjatë procesit të vlerësimit strategjik mjedisor"

Protokolli i VSM-së, Konventa Espoo-s (UNECE 1991): Në këtë kontekst, vlen të theksohet edhe rëndësia e Protokollit të VSM-së i hartuar dhe miratuar në Konventën e Espoo-s (UNECE 1991) i cili përcakton detyrimet e palëve për vlerësimin e ndikimeve në mjedis të aktiviteteve të caktuara që në fazën e hershme të planifikimit të tyre. Ky dokument konsiderohet si një nga instrumentet më të rëndësishme ndërkombëtare që parashtrajnë kushtet e vlerësimeve strategjike.

o Kuadri ligjor për mbrojtjen e mjedisit

Për hartimin e VSM-së në kuadër të hartimit të Planit të Përgjithshëm të Territorit për Bashkinë Elbasan është i rëndësishëm edhe kuadri ligjor për mbrojtjen e mjedisit. Ky kuadër përfshin kryesisht ligjet kryesore përkatëse të përbërësve të mjedisit, të përcaktuar në Ligjin për Mbrojtjen e Mjedisit: uji, toka, ajri, pyjet, kullotat, biodiversiteti dhe zonat e mbrojtura. Këto ligje shërbejnë si bazë për analizimin e gjendjes në mjedis në territorin e Bashkisë dhe përcaktimin e masave që duhen marrë në të ardhmen nga Bashkia Elbasan për mbrojtjen e mjedisit gjatë zbatimit të projekteve të Planit të Përgjithshëm Vendor edhe në vitet në vazhdim.

Tabela 3. Kuadri ligjor për mbrojtjen e mjedisit

Fushat / Përbërësit e mjedisit	Ligjet
Mbrojtja e Mjedisit	Ligji Nr. 10431, datë 09.06.2011 "Për mbrojtjen e mjedisit";
	VKM Nr. 1189 Datë 18.11.2009 "Për rregullat dhe procedurat për hartimin dhe zbatimin e programit kombëtar të monitorimit të mjedisit";
	VKM Nr. 47, Datë 29.01.2014 "Për përcaktimin e rregullave për organizimin dhe funksionimin e Agjencisë Kombëtare të Mjedisit e të Agjencive Rajonale të Mjedisit";
	VKM Nr. 46, Datë 29.01.2014 "Për krijimin dhe mënyrën e organizimit e të funksionimit të Inspektoratit Shtetëror të Mjedisit, Pyjeve dhe Ujërave".
Vetëqeverisja Vendore	Ligj Nr.139/2015 "Për vetëqeverisjen vendore".
Burimet Ujore	Ligj Nr. 156/2013 Për disa ndryshime në ligjin Nr. 111/2012 "Për Manaxhimin e Integruar të Burimeve Ujore"
	VKM Nr. 273 datë 07.05.2004 "Për miratimin e Strategjisë Kombëtare të Ujit";
	VKM Nr. 945, datë 09.10.2013 "Për përcaktimin e fushës së përgjegjësisë shtetërore të Ministrisë së Mjedisit";
	VKM Nr. 939, datë 09.10.2013 "Për përcaktimin e fushës së përgjegjësisë shtetërore të Ministrisë së Bujqësisë, Zhvillimit Rural dhe Administrimit të Ujërave";

	VKM Nr. 954, datë 16.10.2013 “Për përcaktimin e fushës së përgjegjësisë shtetërore të Ministrisë së Transportit dhe Infrastrukturës”;
	VKM Nr. 719, datë 31.10.2014 “Për organizimin dhe funksionimin e Agjencisë për Zhvillim Bujqësor dhe Rural”;
	Ligji Nr. 111/2015 “Për Shërbimin Gjeologjik Shqiptar”;
	VKM Nr.342, datë 04.05.2016 “Për miratimin e kufijve territorialë e hidrografikë të baseneve ujore në Republikën e Shqipërisë dhe qendrën e përbërjen e këshillit të secilit prej tyre”;
	VKM Nr. 268, datë 06.04.2016 “Për miratimin e rregullores për funksionimin e Këshillit Kombëtar të Ujit”.
Toka dhe Bujqësia	Ligji Nr. 7501, datë 19.07.1991 “Për Tokën (i ndryshuar)”;
	Ligji Nr. 130/2014 Për disa shtesa dhe një ndryshim në ligjin Nr. 8752, datë 26.03.2001 “Për krijimin dhe funksionimin e strukturave për administrimin dhe mbrojtjen e tokës”;
	Ligji Nr. 131/2014 Për një ndryshim dhe shtesë në ligjin Nr. 9244, datë 17.06.2004 “Për Mbrojtjen e Tokës Bujqësore”;
	VKM Nr.121, datë 17.02.2011 “Për mënyrat e ushtrimit të funksioneve nga DAMT-et në qarqe dhe ZMMT në komuna dhe/ose Bashki”
	VKM Nr. 410, datë 27.06.2012 “Për përcaktimin e rregullave dhe të procedurave të ndryshimit të kategorive të resurseve të tokës”
	Udhëzim Nr. 1, datë 18.07.2012 “Për procedurat e dhënies me qira të tokave bujqësore të pandara”;
	Vendim Nr. 143, datë 24.2.2016 Për disa ndryshime në vendimin Nr. 460, datë 22.05.2013, “Për përcaktimin e kriterëve, rregullave dhe procedurave të dhënies me qira të tokave bujqësore në pronësi të shtetit”;
	VKM Nr. 283, datë 01.04.2015 “Për përcaktimin e tipave, rregullave, kriterëve dhe procedurave për ndërtimin e objekteve për prodhimin, ruajtjen dhe përpunimin e produkteve bujqësore dhe blegtorale, në tokë bujqësore”.
Ajri	Ligji Nr.162/2014 “Për Mbrojtjen e Cilësisë së Ajrit në Mjedis”;
	VKM Nr. 594, datë 10.09.2014 “Për miratimin e Strategjisë Kombëtare për Cilësinë e Ajrit të Mjedisit”;
	VKM Nr. 352, datë 29.04.2015 “Për vlerësimin e cilësisë së ajrit të mjedisit dhe kërkesat për disa ndotës në lidhje me të”.
Biodiversiteti (flora dhe fauna)	Ligji Nr 68/2014 Për disa shtesa dhe ndryshime në ligjin Nr. 9587 , Datë 20.07.2006, “Për Mbrojtjen e Biodiversitetit”;
	Ligji Nr. 10 006, datë 23.10.2008 “Për mbrojtjen e faunës së egër”;
	Ligj Nr. 41/2013 “Për disa Ndryshime dhe Shtesa në Ligjin Nr. 10006, datë 23.10.2008 "Për Mbrojtjen e Faunës së Egër";
	VKM Nr.84, datë 27.01.2009 “Për caktimin e kriterëve për ngritjen e rrjetit të inventarizimit dhe të monitorimit të biodiversitetit”;
	Ligji Nr 68/2014 Për disa shtesa dhe ndryshime në ligjin Nr. 9587 , Datë 20.07.2006, “Për Mbrojtjen e Biodiversitetit”;
	Ligji Nr. 61/2016 “Për shpalljen e moratoriumit të gjuetisë në Republikën e Shqipërisë”.
Pyjet dhe Kullotat	Ligji Nr 48/2016 Për disa ndryshime dhe shtesa në ligjin Nr. 9385, datë 04.05.2005 “Për Pyjet dhe Shërbimin Pyjor, i ndryshuar”;
	Ligji Nr 49/2016 Për disa ndryshime dhe shtesa në ligjin Nr. 9693 , datë 19.03.2007 “Për Fondin Kullosor”;

	Vendim Nr.436, datë 8.6.2016 Për disa ndryshime dhe shtesa në Vendimin Nr.1374, datë 10.10.2008 “Për përcaktimin e rregullave dhe të procedurave, që ndiqen për heqjen, shtimin dhe ndryshimin e destinacionit të fondit kullosor”;
	VKM Nr. 215, datë 16.03.2016 “Për krijimin e task-forcës “Roja e Gjellbërt” për marrjen e masave emergjente mbrojtëse për parandalimin, pakësimin dhe riaftësimin nga çdo dëmtim të pyjeve publike e private”;
	VKM Nr. 433, datë 08.06.2016 “Për transferimin në pronësi të bashkive të pyjeve dhe të kullotave publike, sipas listave të inventarit dhe aktualisht në administrim të Ministrisë së Mjedisit e të ish-komunave/ bashkive”;
	Udhëzim Nr.1, datë 09.06.2016 “Për rregullat, procedurat e kërkimit, të shqyrtimit e të miratimit të kërkesave për dhënie në përdorim të fondit pyjor dhe kullosor publik”.
Mbetjet	Ligji Nr 156/2013 Për disa ndryshime në ligjin Nr. 10463, datë 22.09.2011 “Për Manaxhimin e Integruar të Mbetjeve”;
	Ligji Nr. 8094, datë 21.03.1996 “Për largimin publik të mbeturinave”;
	Ligji Nr. 10448, datë 14.07.2011 “Për lejet e mjedisit”;
	Ligji 139/2015 “Për vetëqeverisjen vendore”;
	VKM Nr. 333, datë 26.01.2011 “Për Administrimin e vend-depozitimeve rajonale të mbetjeve urbane”;
	Ligji Nr. 34/2013 Për disa ndryshime dhe shtesa në ligjin Nr.9115, datë 24.07.2003 “Për trajtimin e ujërave të ndotura”;
	VKM Nr. 798, datë 29.09.2010 “Për miratimin e rregullores për administrimin e mbetjeve spitalore”;
	Vendim Nr. 178, datë 06.03.2012 “Për incinerimin e mbetjeve”;
	VKM Nr. 452, datë 11.07.2012 “Për landfillet e mbetjeve”;
	Vendim (Projekt) Nr. 418, datë 25.06.2014 “Për grumbullimin e diferencuar të mbetjeve në burim”;
	VKM Nr. 608, datë 17.09.2014 “Për përcaktimin e masave të nevojshme për grumbullimin dhe trajtimin e mbetjeve bio si dhe kriteret dhe afatet për pakësimin e tyre”;
	UDHËZIM Nr. 1738, datë 12.03.2015 “Mbi kriteret e studim-projektimit për rehabilitimin e vend-depozitimeve të mbetjeve të ngurta urbane, si dhe ndërtimin e landfillëve apo impianteve të trajtimit të mbetjeve të ngurta urbane”;
	VKM Nr. 575, datë 24.06.2015 “Për miratimin e kërkesave për manaxhimin e mbetjeve inerte”;
	VKM Nr. 843, datë 14.10.2015 “Për mbylljen e ndërmarrjes së furnizimit industri-miniera dhe krijimin e qendrës së grumbullimit dhe trajtimit të kimikateve të rrezikshme”.
Zhurmat	Ligji Nr 39/2013 Për disa ndryshime në ligjin Nr. 9774, datë 12.07.2007 “Për vlerësimin dhe administrimin e zhurmës në mjedis”;
	VKM Nr. 587, datë 07.07.2010 “Për monitorimin dhe kontrollin e nivelit të zhurmave në qendrat urbane dhe turistike”.
Ndryshimet Klimatike	Protokolli i Kiotos i Konventës Kuadër të Kombeve të Bashkuara për Ndryshimet Klimatike;
	Ligji Nr. 9334, datë 16.12.2004 “Për Aderimin e Republikës së Shqipërisë në Protokollin e Kiotos të Konventës Kuadër të Kombeve të Bashkuara për Ndryshimet Klimatike”;

	Ligji Nr.10448, datë 14.07.2011 “Për Lejet e Mjedisit” (Direktiva 2008/1/EU e ndotjes industriale).
Hidrokarburet	Ligji Nr. 19/2015 Për një shtesë dhe ndryshim në ligjin Nr. 7746, Datë 28.07.1993 “Për hidrokarburet (kërkimi dhe prodhimi)” ;
	Ligji Nr. 71/2014 Për disa shtesa dhe ndryshime në ligjin Nr. 8450 datë 24.02.1999 “Për përpunimin, transportimin, tregtimin e naftës , gazit e nënprodukteve të tyre”
	Ligji Nr. 143/2014 Për një ndryshim në ligjin Nr. 9876, datë 14.02.2008 “Për prodhimin, transportimin dhe tregtimin e biokarburanteve dhe të lëndëve të tjera djegëse, të rinovueshme, për transport” (i ndryshuar);
	Ligji Nr. 10448, datë 14.07.2011 “Për Lejet e Mjedisit”;
	Urdhër Nr. 101, datë 17.4.2015 Për disa shtesa dhe ndryshime në urdhrin Nr. 83, datë 10.02.2012 “Për rregullat dhe procedurat e shitjes së produkteve hidrokarbure”;
	VKM Nr. 781, datë 14.11.2012 “Për cilësinë e disa lëndëve të djegshme, të lëngshme, për përdorim termik, civil e industrial, si dhe për përdorim në mjetet e transportit ujor”;
	VKM Nr. 19, datë 14.01.2015 “Për procedurat dhe kushtet për dhënien, transferimin dhe përsëritjen e licencës së koncesionit për rafineri për kryerjen e veprimtarisë së përpunimit të naftës bruto për prodhimin e nënprodukteve të saj”
	Ligji Nr. 102/2015 “Për sektorin e gazit natyror”.
Shërbimet Publike	Ligji Nr 45/2013 Për disa ndryshime dhe shtesa në ligjin Nr. 7643 datë 02.12.1992 “Për shëndetin publik dhe inspektoriatin sanitar shtetëror” i ndryshuar;
	Ligji Nr.9915, datë 12.5.2008 Për disa ndryshime dhe shtesa në ligjin Nr. 8102 /1999 “Për kuadrin rregullator të sektorit të furnizimit me ujë dhe largimit e përpunimit të ujërave të ndotura”;
	Ligji Nr 34/2013 Për disa ndryshime dhe shtesa në ligjin Nr. 9115, datë 24.07.2003 “Për trajtimin mjedisor të ujërave të ndotura”;
	Ligji Nr. 37/2016 Për disa ndryshime dhe shtesa në ligjin Nr. 10081, datë 23.2.2009 “Për licencat, autorizimet dhe lejet e Republikës së Shqipërisë”;
	VKM Nr. 145 datë 26.02.1998 “Për miratimin e rregullores higjieniko-shëndetësore për kontrollin e cilësisë së ujit të pijshëm, projektimin, ndërtimin dhe mbikqyrjen e sistemeve të furnizimit me ujë të pijshëm”;
	Ligji Nr.9860, datë 21.1.2008 Për disa ndryshime dhe shtesa në ligjin Nr.8518, datë 30.07.1999 “Për ujitjen dhe kullimin”;
	VKM 1340/2009 “Për miratimin e rregullores për furnizimin me ujë dhe kanalizimet në zonën e shërbimit të ujesjellës-kalizimeve”;
	Ligji Nr 45/2013 Për disa ndryshime dhe shtesa në ligjin Nr. 10138 datë 11.05.2009 “Për shëndetin publik”;
	Ligji Nr.139/2015 “Për vetëqeverisjen vendore”.

Përpunoi: Co-PLAN, 2016

2.3 Grumbullimi i informacionit dhe analizat e kryera

Për të kryer analizat mjedisore në kuadër të PPV-së dhe VSM-së janë mbledhur një sërë informacionesh, burimi i të cilave janë institucionet publike, studimet dhe raportet e ndryshme të hartuar nga profesionistë të fushës dhe matjet e drejtpërdrejta e vëzhgimet vizuale. Hapi i parë i këtij procesi ishte krijimi i formatit të inventarit të të dhënave që nevojiteshin dhe metodologjisë për grumbullimin e tyre. Sa më poshtë paraqet listën e treguesve paraprakë që u konsideruan për inventarin e informacionit.

Mbi bazën e kësaj liste u përpiluan letrat zyrtare, të cilat Bashkia ua nisi institucioneve dhe organizatave përkatëse, me të cilat ndoqi në vijim procesin për të siguruar këto të dhëna.

Tabela 4. Formati i inventarit paraprak të informacionit për VSM-në

Nr.	Fusha	Komente
1	Industria	Çështjet e mjedisit: përfshirë në seksionet e ajrit, ujit, tokës e mbetjeve më poshtë.
1.1	Lloji i industrisë (sipas funksioneve, nënkategorive të përdorimi të tokës)	Bashkitë dhe Përdorimi i Tokës
2	Energjia	
2.1	Energjia e konsumuar për banorë (kwh/banor)	Ministria e Ekonomisë
2.2	Nr. i HEC-eve në zonë	Të ndërtuar dhe të pritshëm
2.3	Kapaciteti i prodhimit/ HEC	
2.4	Totali i energjisë së prodhuar në zonë	
2.5	Totali i energjisë së prodhuar	
2.6	Sasia e energjisë prodhuar nga burime të rinovueshme	
3	Turizmi	
3.1	Lloji i turizmit (detar, gjuetie, etj)	
3.2	% e vizitorëve të pranishëm jashtë stinës së turizmit	
3.3	Sipas llojit, efekti e turizmit në florë, faunë, ose zona të mbrojtura	
3.4	% e tokës bujqësore e përdorur për ndërtim/infrastrukturë në fushën e turizmit	
3.5	Njerëz që udhëtojnë për në qytet	Numër ose % / ditë
3.6	Numri i shtretërve (hotelier)	
3.7	Numri i hoteleve	
3.8	% e të punësuarve në turizëm	
3.9	Netë për person në vit	
4	Bujqësia	
4.1	Sasia në ha e tokës bujqësore	
4.2	Sasia në ha e tokës bujqësore me cilësi të lartë	Boniteti
4.3	Sasia në ha e tokës bujqësore të humbur (shndërruar në zonë banimi/ industriale/ etj.) gjatë 10 viteve të fundit.	Nga hartat
4.4	% e bujqësisë familjare <i>versus</i> bujqësisë industriale	Studime, organizata fermerësh dhe <i>vëzhgim</i>
4.5	Sasia në ha e tokave bujqësore me vlerë jo shumë të lartë, ose toka pa vlerë bujqësore (jo prodhuese, ose shpate kodrash etj., që zakonisht njerëzit i braktisin).	Boniteti
4.6	Numri/sasia e zonave të mbrojtura në tokë bujqësore	Nga hartat e zonave të mbrojtura zyrtare
4.7	Numri i zonave të mbrojtura në tokë private	Nga hartat e zonave të mbrojtura zyrtare
4.8	Sasia/lloji i plehrave kimike të përdorura në bujqësi	Raportet e mjedisit në nivel baseni ujor
4.9	Lloji i rasteve të ndotjeve të raportuara nga bujqësia (pesticide, pleh kimik etj.)	Raportet e mjedisit në nivel baseni ujor dhe <i>vëzhgim</i>
4.10	Mënyra/sasia e plehut të prodhuar nga kafshët për fermë (nëse ky është rasti)	
4.11	Metoda e kultivimit të tokës (intensive-industriale, biologjike, e ndërmjetme etj)	
4.12	Sipërfaqe e sipërfaqeve të përmbytshme/	Nga harta dhe <i>vëzhgim</i>

	përmbytura	
5	Blegtoria	
5.1	% e tokës e përdorur si kullotë	
5.2	Sipërfaqe e pyjeve dhe kullotave	Instat në nivel qarku, FAO, Corine
5.3	Numri/lloji i gjedheve	Zyra rajonale veterinare
5.4	Lloji i fermave (intensive,etj.)	Zyra rajonale veterinare
5.5	Numri i rracave të rralla, vendore	Zyra rajonale veterinare
6	Peshkimi	
6.1	Të dhëna rreth biodiversitetit në burimet ujore	Ministria, Raportet e monitorimit të mjedisit
6.2	Të dhëna rreth sasisë së peshkuar	Ministria, Raportet e monitorimit të mjedisit
6.3	Të dhëna rreth kapacitetit bartës	Ministria, Raportet e monitorimit të mjedisit
7	Transporti	
7.1	Numri/% e qytetarëve që përdorin transport privat	<i>Ndikimi në përdorim toke, peizazh, biodiversitet, ndotje ajri/zhurma, siguri rrugore</i>
7.2	Numri/% e qytetarëve që përdorin transport publik	
7.3	Ndotësit e shkarkuar në ajër nga përdorimi i automjeteve	Shih seksionin e ajrit
7.4	Zonat me ndotje akustike (sip. sipas decibel)	
8	Rrugët	
8.1	% e sipërfaqes së rrugëve në raport me sipërfaqen totale të tokës bujqësore	
8.2	% e tokës bujqësore/ pyjeve/ ligatinave/habitateve/etj. të humbur për ndërtim rrugësh	Harta, pas 1990, krahaso me topografiket
8.3	% e rrugëve kryesore në qendra të banuara (për të parë nivelin e zhurmës)	
8.4	Distanca rrugësh sipas kategorive nga zonat e mbrojtura natyrore dhe monumente kulture	Në hartë
8.5	Sasia në km e rrugëve që ndërpresin breza të gjelbër, korridore të gjelbra, korridore shpendësh/kafshësh?	
8.6	Sasia në km e rrugëve që izolojnë (ndajnë) zona të banuara/habitate të ndryshme	
9	Furnizimi me ujë	
9.1	% e Gjatësisë së lumenjve që konsiderohet të kenë ujë të një cilësie të mirë (të pijshëm)	
9.2	% Gjatësia e lumenjve që konsiderohet të kenë ujë të një cilësie të dobët	
9.3	Sipërfaqe ujore jo lumore me uje te pijshem (sip dhe % ndaj totalit)	
9.4	Numri i zonave me ujëra të përdorshme për plazh/banjo	
10	Ujërat e Zeza	
10.1	Kapaciteti total i përpunimit të ujërave të zeza	
10.2	Numri i impianteve të pastrimit të ujërave të zeza në funksionim	
10.3	% e popullsisë e lidhur me sistemin e ujërave të zeza	
10.4	% e aktiviteteve industriale lidhur me sistemin e ujërave të zeza	
10.5	Numri i shtëpive të palidhura me sistemin e ujërave të zeza	
11	Mbetjet e ngurta urbane	
11.1	Volumi total i mbeturinave të grumbulluara nga Bashkia/qyteti	

11.2	Volumi i mbeturinave të prodhuara për banor/qytet-ose-fshat	
11.3	% e mbeturinave të depozituara në <i>landfill</i> /vendgrumbullim	
11.4	% e mbeturinave të ricikluara	
11.5	% e mbeturinave të djegura me incenerator	
11.6	% e mbeturinave të kompostuara	
11.7	Kapaciteti i impianteve të pranishme në territor për trajtimin e mbeturinave të ricikluara	
11.8	Kapaciteti i inceneritoreve/teknologjive të tjera në territor për djegien e mbeturinave	
11.9	Kapaciteti i landfilleve	
11.10	Numri i vendgrumbullimeve	
12	Mbetjet spitalore	
12.1	Sasia e mbetjeve spitalore	
12.2	% e trajtimit të mbetjeve spitalore	
12.3	% e mbetjeve të përziera me mbetjet e tjera	
12.4	% e mbetjeve të ricikluara	
13	Mbetjet industriale, toksike dhe të dëmshme	
13.1	Sasia totale e mbetjeve të prodhuara	
13.4	Kapaciteti i landfilleve për grumbullimin e këtyre lloj mbetjesh	
13.5	% e këtyre mbetjeve e eksportuar	
13.6	% e mbetjeve të trajtuara në vend	
14	Mbetje të tjera	
15	Toka	
15.1	Sasia në ha e tokës sipas përdorimit: urbane/rurale, e braktisur (industriale, minerale etj.), bujqësore, pyje, zona të rëndësishme të veçantë, sipërfaqe ujore etj.	Sipas kategorive bazë të përdorimit të tokës
15.2	Sasia në ha e tokës bujqësore me cilësi të lartë	Boniteti
15.3	Sasia në ha e zonave të gjelbëra përreth qendrave urbane	Si tek infrastruktura
15.4	Sasia në ha e tokave të braktisura (pa përkujdesje)	Kordinim me tokat bujqësore dhe natyrore
15.5	Sasia në ha e tokave të ndotura	
15.6	Sasia në ha e hapësirave natyrore	Koordinim me nënkategoritë e përdorimit të tokës dhe Corine
15.7	% e tokës bujqësore të mbrojtur me ligj	Boniteti (Kat. I-IV)
15.8	Sasia e tokës/të dhëna humbur nga erozioni/shembjet e tokës sipas llojeve	
16	Uji	

16.1	Cilësia e ujit të lumenjve dhe burimeve nëntokësore, duke përfshirë edhe ujin e pijshëm	Raportet e gjendjes së mjedisit dhe <i>vëzhgim</i>
16.2	Cilësia e ujit sipërfaqësor	Raportet e gjendjes së mjedisit dhe <i>vëzhgim</i>
16.3	Sasia e ujit nëntokësor	
16.4	Sipërfaqja e përgjithshme e tokës nën ujitje	
16.5	Sasia e përgjithshme e ujërave në rezervuare	
16.6	Numri i impianteve për trajtimin e ujit të përdorshëm	
16.7	Sasia e ujit të nxjerrë nga nëntoka për ta pirë	
16.7	Numri i shtëpive lidhur me sistemin e furnizimit me ujë	
16.8	Numri i shtëpive të palidhura me sistemin e furnizimit me ujë	
16.9	Sasia e ujit që është trajtuar në impiante me qëllim për ta pirë	
16.10	Sedimentet dhe aluvionet	
16.11	Të dhëna rreth trupave ujorë ku është shfaqur fenomeni i eutrofikimit	
16.12	Llojet e ndotësve të pranishëm në ujë nga aktivitete urbane (bizneset e riparimit të makinave, industria)	
16.13	Numri dhe sipërfaqja e ligatinave dhe gjendja e tyre (në nivel uji)	
16.14	% e sasisë së ujit të ndotur të trajtuar në raport me sasinë totale	
17	Biodiversiteti	
17.1	Numri/lloji i specieve	
17.2	Numri dhe llojet e habitateve dhe funksionet	
17.3	Numri i specieve në zhdukje/shfrytëzim të tepruar jashtë kapacitetit bartës	
17.4	Numri i habitateve në zhdukje, degradim, copëtim, ndryshim/shfrytëzim të tepruar	
17.5	Sasia në ha e sipërfaqes së habitateve natyrore të mbrojtura me ligj	
17.6	Numri i specieve invazive	
17.7	Specie, familje, gjini, ndarë sipas habitateve (ujore, tokësore, moçalore, lumore, detare etj.)	
17.8	Vlera të rralla (pasuri e vendit që duhen ruajtur), zona të mbrojtura	
17.9	Vlera të veçanta që mendohet të shfrytëzohen për zhvillimin e vendit/turizem	
17.10	Statusi i specieve (të kërcënuara globalisht, të mbijetuara nga marrëveshje ndërkombëtare, të zhdukura, të rrezikuara, të kërcënuara, të rralla, të prekshme, të panjohura etj.)	
17.11	Numri i biokorridoreve dhe vendndodhja e	

0	tyre, roli që luajnë	
18	Pyjet	
18.1	Sasia në ha e sipërfaqeve të pyjeve, pozicioni	Disa ndërthuren me biodiversitetin
18.2	Sasia në ha e sipërfaqeve të shpyllëzuara	
18.3	Lloji i drunorëve, pemtarisë sipas zonave/habitateve	
18.4	Llojet e specieve të humbura për për shkak të shpyllëzimit	
18.5	Numri i specieve të veçanta, sasia në copë dhe shpërndarja,	
18.6	Numri i specieve me vlerë të rrallë ekologjike ose tregtare/ekonomike	
18.7	Numri i zjarreve në pyje gjatë viteve të fundit (trendi)	
19	Ajri	Gazrat e përfshira në ligjin për mbrojtjen e ajrit
19.1	Sasia e ndotësve të shkarkuar në atmosferë nga industritë/aktivitete të tjera/transporti/ndërtimet	SO ₂ , oksid nitrik (N ₂ O), lëndë të grimcuara (hi, pluhur)
19.2	Sasia e lëndëve djegëse fosile të djegura	Plumb(Pb), O ₃ , benzen, monoksid karboni (CO)
19.3	Numri i ditëve që ozoni (O ₃) kalon vlerat e lejuara prej 120 µg/m ³	Dioksid karboni (CO ₂), klorofluorokarbonet(CFC-të), perfluorokarbonet (PFC-të)
19.4	Numri i ditëve NO ₂ kalon vlerat e lejuara me ligj prej 200 µg/m ³	Kadmiumi (Cd), Arseniku (As), Nikeli (Ni), Merkuri(Hg), Radoni (Rn)
19.5	Numri i ditëve grimcat e imëta PM ₁₀ kalojnë kufijtë e lejuar me ligj prej 50 µg/m ³	
19.6	Numri i ditëve grimcat e imëta PM _{2.5} kalojnë kufijtë e lejuar prej 50 µg/m ³	
19.7	Përqëndrimet e akumuluar të ozonit që kalojnë prej 70 µg/m ³	
19.8	Përqëndrimet mesatare vjetore të NO ₂ (µg/m ³)	
19.9	Përqëndrimet mesatare vjetore të PM ₁₀ (µg/m ³)	
19.9	Numri i banorëve që jetojnë në zona me nivel zhurme >65 dB(A) gjatë ditës	
19.1 0	Numri i banorëve që jetojnë në zona me nivel zhurme >55 dB(A) gjatë natës	
19.1 1	Numri i banorëve që jetojnë në zona me nivel zhurme > 65dB(A) gjatë ditës	
19.1 2	Numri i banorëve që jetojnë në zona me nivel zhurme > 55dB(A) gjatë natës	
19.1 3	Numri i banorëve që jetojnë në zona me nivel zhurme (nga trafiku ajror) >65 dB(A) gjatë ditës	
19.1 4	Numri i banorëve që jetojnë në zona me nivel zhurme nga trafiku ajror >55 dB(A) gjatë natës	
20	Ndryshimet klimatike	
20.1	Të dhëna rreth ndryshimit të temperaturës në përgjithësi	
20.2	Të dhëna rreth sasisë së reshjeve në vite	Mujore, vjetore, ekstremet, Instituti i Meteorologjisë
20.3	Të dhëna rreth shkrirjes së akujve	

20.4	Të dhëna rreth ngritjes së nivelit të detit (stuhitë, erozion bregdetar/uor, kripëzim tokash)	
20.5	Të dhëna rreth përmytjeve, stuhive dhe erërave të forta	Sipërfaqe, vitet përkatëse,
20.6	Të dhëna rreth thatësirës (ulja e sasisë/cilësisë së ujit, sa herë)	
20.7	Të dhëna rreth shembjeve të dheut	
20.8	Temperaturat mesatare vjetore, stinore, ekstremet	
20.9	Sasia e përdorur e energjisë nga karburantet fosile/energji e rinovueshme në raport me totalin e energjisë	
20.10	Sasia e gazrave serë (CO ₂ ; N ₂ O; CH ₄ ; O ₃) të shkarkuar në atmosferë	
20.11	Sasia e energjisë së përfituar nga masat për rritjen e efikasitetit energjetic	
21	Ndotja dhe dëmi mjedisor sipas llojeve	
22	Efektet e ndryshimeve klimatike	
23	Peizazhi	Sipas ligjit për zonat e mbrojtura dhe komponentë të tjerë.

Burimi: PLGP dhe Co-PLAN, 2015

Hapi i dytë ishte procesi i studimit (*desk review*) të materialeve (dokumente e raporte) ekzistuese dhe të dhënave e informacioneve që burojnë prej tyre. Informacionet e grumbulluara në këtë mënyrë, të kombinuara me faktet e dokumentuara gjatë vëzhgimit vizual, përbën bazën parësore për plotësimin e inventarit mjedisor paraprak dhe hartimin e raportit fillestar të analizës mjedisore.

Hapi i tretë ishte realizimi i vëzhgimit të parë vizual për burimet dhe vlerat mjedisore në të gjithë territorin e Bashkisë. Për këtë qëllim u përgatitën harta itinerarësh dhe gjatë vëzhgimit vizual u mbajtën shënime informacionet, si dhe u dokumentua realiteti përmes fotografive.

Hapi i katërt ishte realizimi i takimeve me të gjitha institucionet, të cilave iu dërguan letra zyrtare, me qëllim marrjen e informacioni dhe konsultimit shkencor e profesional mbi temat përkatëse. Lista e institucioneve të kontaktuara jepet e detajuar në Shtojcën 1 të këtij dokumenti. Burimet kryesore publike të informacionit kanë qenë: Bashkia me të gjitha departamentet e saj, Ministria e Mjedisit, Agjencia Kombëtare dhe Agjencia Rajonale e Mjedisit, Agjencia Kombëtare e Zonave të Mbrojtura dhe Administrata e Zonave të Mbrojtura Elbasan, Shërbimi Gjeologjik Shqiptar, Ministria e Bujqësisë, Agjencia Kombëtare e Burimeve Natyrore, INSTAT-i, bizneset, Agjencia e Basenit Ujor të Shkumbinit, Agjencia Kombëtare e Territorit, etj.

Në vijim (hapi i pestë) grupi i punës, ndërmori realizimin e analizave të ujërave të lumit Shkumbin që përshkon Bashkinë Elbasan. Këto analiza u realizuan në bazë baseni të lumit Shkumbin (nga burimi deri në grykëderdhje), de jo vetëm në segmentin e Shkumbinit në territorin e Bashkisë Elbasan. Për këtë qëllim u morën kampione të ujërave në pika të caktuara gjatë gjithë gjatësisë së Basenit të Lumit Shkumbin si dhe në degën e tij Rrapunin. Pikat u përcaktuan mbi bazën e njohurisë për aktivitetin njerëzor e urban përgjatë lumit. Përmes këtyre analizave u realizua një përditësim të dhënash, dhe një këndvështrim i pavarur mbi gjendjen e ujërave. Për më

tepër, këto analiza përfshinë edhe metalet e rënda, për të cilat mungon informacioni nga burimet publike.

Si kërkesë ligjore nga VKM-ja nr. 671, “Për miratimin e rregullores së planifikimit të territorit”, u realizua edhe analiza e metabolizmit të territorit. Kjo është një analizë mjedisore e cila vlerëson flukset që përshkojnë (hyjnë, procesohen/përdoren dhe dalin) një territor të caktuar dhe më konkretisht: ujin, energjinë, ushqimin (produktet bujqësore e blegtorale) dhe mbetjet. Analiza synon të përcaktojë efikasitetin e përdorimit të këtyre fluksve në territor, dhe mbetjet që ato krijojnë në të. Gjithashtu, metabolizmi i territorit ka për qëllim të lidhë territorin si objekt i planifikimit me burimet mjedisore dhe përdorimin e tyre.

Analiza të tjera të realizuara janë të formës sasimore dhe cilësore, mbi bazën e shifrave dhe fakteve të siguruara. I gjithë informacioni (i mundshëm) është hedhur dhe përpunuar në GIS (sistemet gjeografike të informacionit) dhe analizën me mbivendosje të shtresave (*overlay analysis*). Për shembull, informacioni sasior, cilësor dhe hartografik i Shërbimit Gjeologjik Shqiptar mbi vlerësimin e gjeorreziqueve në Shqipëri në nivel qarku (Qarku i Elbasanit) është studiuar dhe vendosur si bazë për shumë harta të tjera tematike. Mbivendosja e shtresave të informacionit, synon të nxjerrë në pah zonat apo hapësirat ku rreziku mjedisor është më i lartë.

Po ashtu është realizuar analiza e fondit pyjor, duke përdorur të dhënat e burimeve zyrtare (përfshirë hartat) dhe imazhet në foto ajrore dhe duke krahasuar ndryshimet e ndodhura në kohë. Është realizuar harta e sistemit të kullimit dhe vaditjes, apo harta e problemeve mjedisore, e pikave të nxehta dhe ndotëse, etj. Njëkohësisht, është realizuar edhe analiza e peizazhit, ku fillimisht është hartografuar matrica natyrore dhe më pas, në të, janë evidentuar të gjitha sipërfaqet sipas tipologjive peizazhformuese. Harta të tjera janë ato të shërbimeve publike (furnizimi me ujë dhe ujërat e ndotura), etj.

2.4 Format e vlerësimit

Vlerësimi mjedisor është kryer për programet dhe projektet e PPV-së, të cilat u hartuan fillimisht në strategji, u rishikuan në planin e zhvillimit dhe u plotësuan më tej edhe gjatë hartimit të Planit të Investimeve Kapitale. Vlerësimi i tyre për ndikimin në mjedis bëhet në mënyrë cilësore dhe sipas rastit, edhe sasimore. Kriteret që përdoren për vlerësim bazohen në Shtojcën 1 të ligjit 91/2013, ku përcaktohen disa kriteret ndihmëse për vlerësimin, si më poshtë:

1. **Cilësia e përbërësve të mjedisit** në zonën e ndikimit të mundshëm të planit apo programit të propozuar dhe **problemeve mjedisore ekzistuese** në këtë zonë.
2. **Ndikimet negative mjedisore që mund të rezultojnë** nga zbatimi i planit ose programit, duke konsideruar:
 - a. **mundësinë e shfaqjes** së ndikimeve negative,
 - b. **kohëzgjatjen dhe natyrën** e tyre;
 - c. **mundësinë e riaftësimit** të gjendjes së mjedisit, si pasojë e ndaljes së ndikimeve negative në të (**kthyeshmëria ose pakthyeshmëria** e ndikimit në mjedis);
 - d. **natyrën kumulative** të dikimeve;

- e. **natyrën ndërkufitare** të ndikimeve;
 - f. **madhësinë dhe shtrirjen hapësinore** të ndikimeve negative;
 - g. **pasojat e dëmshme** të tij në mjedis, për shkak të cilësive mjedisore ekzistuese.
3. Shkalla në të cilën plani ose programi mund të ketë **ndikim në zonat e mbrojtura, peizazh apo trashëgiminë kulturore e arkeologjike** të mbrojtur me ligj.
4. Shkalla e **përputhjes ose jo të planit** apo programit të propozuar **me objektivat kombëtarë e vendorë të mbrojtjes së mjedisit** dhe promovimi i zhvillimit të qëndrueshëm në vend.”

Nga kriteret e pikës 2/e, natyra ndërkufitare e zhvillimeve nuk është e aplikueshme për Bashkinë e Elbasanit, për shkak të pozicionimit të saj gjeografik.

Për të realizuar vlerësimin e ndikimit të projekteve në objektivat mjedisore (përbërësit e mjedisit) sipas kriterëve të mësipërme, është krijuar Tabela 5. Kriteret e mësipërme janë përdorur me pesha në vlerësim, sipas tabelës së mëposhtme. Pesha më e madhe i është dhënë natyrës së ndikimit, zonës/grupit të prekur (madhësia) dhe faktit nëse ka dëme apo jo në mjedis. Vlerësimi për çdo kriter bëhet me **0 (keq), 10 (i mirë)** dhe një vlerësim **të ndërmjetëm** i cili merr pikë nga **0.1 deri në 9.9**. Kur pikët shumëzohen me peshën përkatëse, ato japin vlerën numerike të vlerësimit të ndikimit të projektit në përbërësin përkatës mjedisor, që përkon edhe me Objektivin Mjedisor të VSM-së.

Pra, në parim, sa më tepër pikë merren në vlerësim, aq më i vogël është ndikimi negativ në mjedis. Kjo vlen si në nivel kriteri, ashtu edhe në nivel vlerësimi total për një projekt të planit. Kjo do të thotë se **vlerësimi total i ndikimit në mjedis sipas kësaj table, për një propozim të caktuar të PPV-së, lëviz nga 0 (shumë negativ ose me ndikim të shumë të lartë negativ) në 10 pikë (shumë pozitiv ose pa ndikim negativ).**

Tabela 5. Pesha specifike e elementëve/kritereve të vlerësimit

	Elementët / Kriteret e vlerësimit	Pesha %	Pikët e vlerësimit (në varësi të nivelit të ndikimit)		
1	Mundësia e shfaqjes	10%	PO	JO	E pasigurt
	Pikët		0.1	10	0.2-9.9
2	Kohëzgjatja	20%	E menjëhershme & qëndrueshme	E vogël, e papërfillshme	Afatshkurtër, ose afatgjatë
	Pikët		0.1	10	0.2-9.9
3	Natyra e ndikimit	20%	Shkatërron habitatin	Neutrale	Dëmton shërbime të caktuara të ekosistemit
	Pikët		0.1	10	0.2-9.9
4	Mundësia e riaftësimit të ndikimit	10%	Kthim i plotë	Nuk ka kthim të ndikimit	E pjesshme
	Pikët		0.1	10	0.2-9.9
5	Natyra kumulative	20%	PO	JO	E pasigurt
	Pikët		0.1	10	0.2-9.9
6	Madhësia/Shtrirja	20%	Sipërfaqe e madhe & popullsi	Pikësore, e kufizuar dhe jo popullsi	E ndërmjetme
	Pikët		0.1	10	0.2-9.9

Burimi: PLGP/Co-PLAN, 2016

Duke qenë se vlerësimi, pavarësisht metodologjisë numerike/sasiore (*multi-criteria analysis*) të zgjedhur, mbart edhe peshë subjektive, vlerësuesit shprehen edhe në tekst, pra në mënyrë cilësore e jo vetëm saiore, për ndikimin në mjedis të çdo projekti. Teksti përshkruan ndikimin e mundshëm, nëse nuk merret asnjë masë mjedisore, pra në skenarin 0 të ndërhyrjeve mjedisore. Anash tekstit vendoset masa e marrë zbutëse. **Vlerësimi numerik (sasiore) tregon ndikimin në mjedis në rastin kur parashikohet marrja e masave zbutëse, pra në skenarin kur realizohen ndërhyrje mjedisore përmirësuese.**

Në varësi të pikëve që grumbullon secili propozim, jepet vlerësimi final sipas tabelës (matricës) së vlerësimit të ndikimit në mjedis të paraqitur në vijim. Për këtë qëllim pikët shndërrohen në shenja konvencionale, që e bëjnë tabelën lehtësisht të lexueshme. Konvertimi kryhet sipas këtij rregulli:

Tabela 6. Simbolika e vlerësimit të ndikimit në mjedis

Pikët e Vlerësimit	Simbolika e matricës së vlerësimit dhe kuptimi përkatës	
0.1 – 3 pikë		Ndikimi i lartë/shumë i lartë (shkatërrues mbi shëndetin dhe mjedisin)
3.1 – 6 pikë		Ndikim mesatar (pa garanci për shëndetin dhe mjedisin, pamvarësisht nga masat zbutëse)
6.1 – 8.5 pikë		Ndikimi i ulët (në rast se masat zbutëse dhe parandaluese rrespektohen)
8.6 – 10 pikë		Ndikimi i papërfillshëm (nëse zbatohen masat, dhe nuk çënohet ekuilibri natyror)
Vlerësimi i pa aplikueshëm		Ndikim neutral ose pa ndikim (ndikime të mundshme janë të përkohshme, afatshkurtra dhe mjedisi vetripërtërihet pa ndërhyrje)

Burimi: PLGP/Co-PLAN, 2016

Tabela përfundimtare e vlerësimit do të ketë formatin në vijim dhe në qelizat e vlerësimit do të hidhen simbolet e mësipërme sipas pikëve vlerësuese.

Tabela 7. Paraqitja përfundimtare e vlerësimit

Bashkia ELBASAN: Ndikimi										
Objektivat Mjedisore	OM1	OM2	OM3	OM4	OM5	OM6	OM7	OM8	OM9	
Objektivat e Programet e Planit	Ajri	Uji	Toka	Biodiv - ersisteti	Pyjet	Peizaz h	Klim a	Kultur a	Shëndet	Social-ekonomik
O1: Zhvillim hapësinor inovativ, cilësor dhe i planifikuar										
Pr1:	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Pr2:	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Pr3:	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Pr4:	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
O2: Zhvillimi i turizmit të qëndrueshëm e shumëdimensional										
Pr1:	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Pr2:	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Pr3:	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Pr4:	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
O3: Garantimi i aksesit hapësinor										
Pr1:	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Pr2:	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Pr3:	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Pr4:	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
O4: Zhvillim bujqësor e rural										
Pr1:	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Pr2:	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Pr3:	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Pr4:	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
O5: Infrastruktura e shërbimet sociale										
Pr1:	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Pr2:	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Pr3:	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Pr4:	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
O6: Fuqizimi i biznesit e sipërmarrjes										
Pr1:	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Pr2:	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Pr3:	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Pr4:	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Burimi: Bashkia Elbasan dhe Co-PLAN, 2016

Vlerësimi tjetër që kryhet, nisur nga Shtojca I e ligjit 91/2013, është ai i përputhshmërisë ndërmjet objektivave, programeve e projekteve të Planit dhe objektivave të VSM-së. Duke qenë se projektet formojnë programe dhe programet formojnë objektiva, vlerësimi nis nga projektet dhe përfundon tek objektivat. Tabela 8 paraqet formatin e vlerësimit të përputhshmërisë, ndërsa Tabela 9 paraqet vlerat numerike të cilat përdoren për të kryer vlerësimin, sipas kategorive/niveleve të përputhshmërisë. Janë paraqitur 5 nivele të përputhshmërisë:

- Objektivat/ programet/ projektet përputhen plotësisht me OM-të:** Ky rast merr vlerësim maksimal të barabartë me 3. Ka raste që projekte të caktuara mund të mos kenë përputhje të plotë, por marrja e masave mjedisore i bën të përputhshëm, ;
- Objektivat/ programet/ projektet përputhen pjesërisht me OM-të:** Përputhja është e pjesshme edhe pse zbatohen masa mjedisore, pra realizohet me kushte.
- Lidhja/ përputhshmëria është e zbehtë:** Përputhshmëria është e dobët, edhe pse realizohen masat mjedisore. Kjo nënkupton që impakti neutralizohet pjesërisht, ose minimalisht.
- Nuk ka lidhje (përputhshmëria neutrale):** Objektivat, programet, projektet nuk tregojnë përputhje në pamje të parë, por as përplasje. Pra nuk kanë ndikim negativ të ndërsjellë e veçanërisht ato të planit në objektivat e VSM.
- Objektivat/ programet/ projektet nuk përputhen me OM-të:** janë në kundërshtim të plotë, pavarësisht masave zbutëse që mund të merren.

Tabela 8. Vlerësimi i përputhshmërisë mes objektivave të Planit dhe të VSM-së

Objektivat Mjedisore	OM1	OM2	OM3	OM4	OM5	OM6	OM7	OM8	OM9	Vlerësimi mesatar
Objektiva, Programe, Projekte të PPV-së										
O1:										
O1P1:										
Pr1:										
O1P2:										
Pr1:										
O2:										
O2P1:										
Pr1										

Burimi: Bashkia Elbasan dhe Co-PLAN, 2016

Tabela 9. Vlerat e përdorura në vlerësimin e përputhshmërisë mes objektivave të Planit dhe atyre të VSM-së

Niveli i përputhshmërisë	Vlerësimi numerik	Vlerësimi mesatar
1. Objektivat/ programet/ projektet përputhen plotësisht me OM-të	3	2.51 – 3.00
2. Objektivat/ programet/ projektet përputhen pjesërisht me OM-të	2	1.50 – 2.49
3. Lidhja/ përputhshmëria është e zbehtë	1	0.01 – 1.49
4. Nuk ka lidhje (përputhshmëria neutrale)	0	0.00
5. Objektivat/ programet/ projektet nuk përputhen me OM-të	-1	Negativ

Burimi: Bashkia Elbasan dhe Co-PLAN, 2016

Një tjetër element përputhshmërie, që do të verifikohet, është edhe sasia (e matur në %) e objektivave mjedisore për të cilat çdo projekt ka:

- Përputhshmëri të lartë (PL),
- Përputhshmëri të pjesshme (PP),
- Përputhshmëri të zbehtë (PZ),
- Përputhshmëri neutrale (PN),
- Mungon përputhshmëria (PG).

Pra, kështu matim jo vetëm përputhshmërinë e çdo projekti me të gjitha objektivat njëherësh, por edhe kuptojmë, për çdo projekt, se në cilat OM dhe në sa prej tyre (e matur në % ndaj totalit prej 9 OM-ve) arrihet, ose cënohet përputhshmëria e lartë.

3. Përmbledhje Planit të Përgjithshëm Vendor

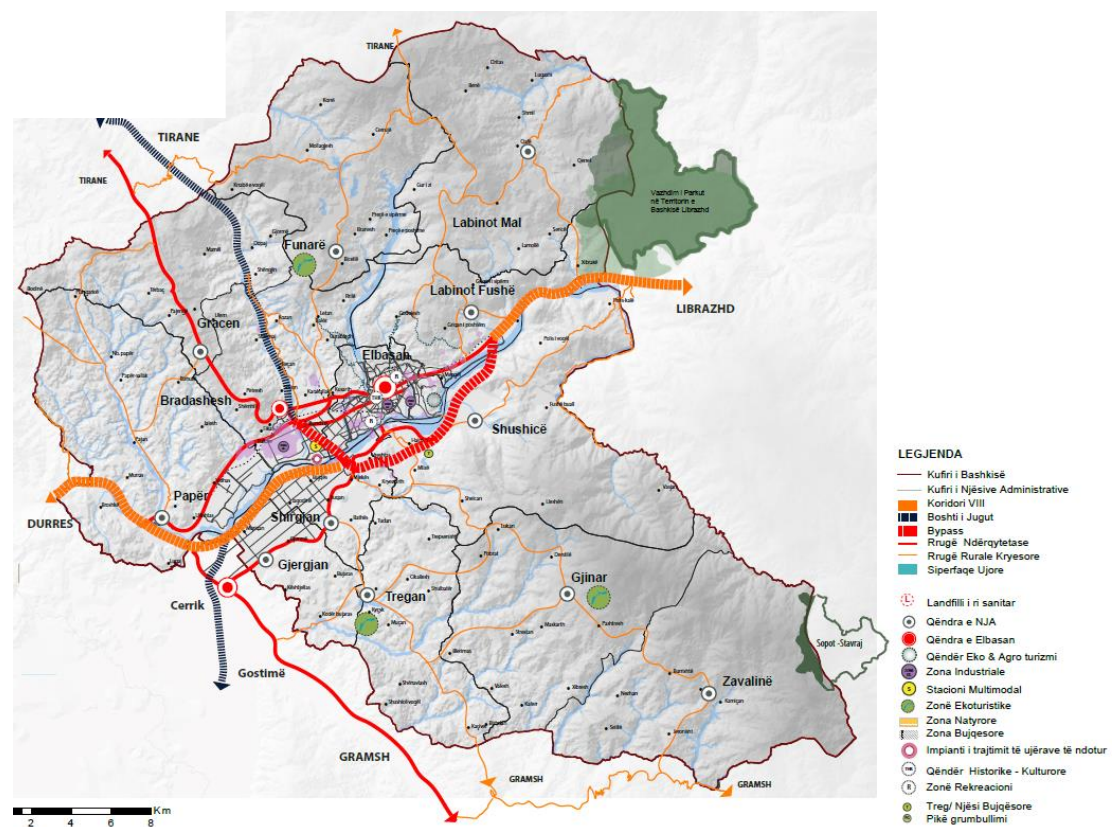
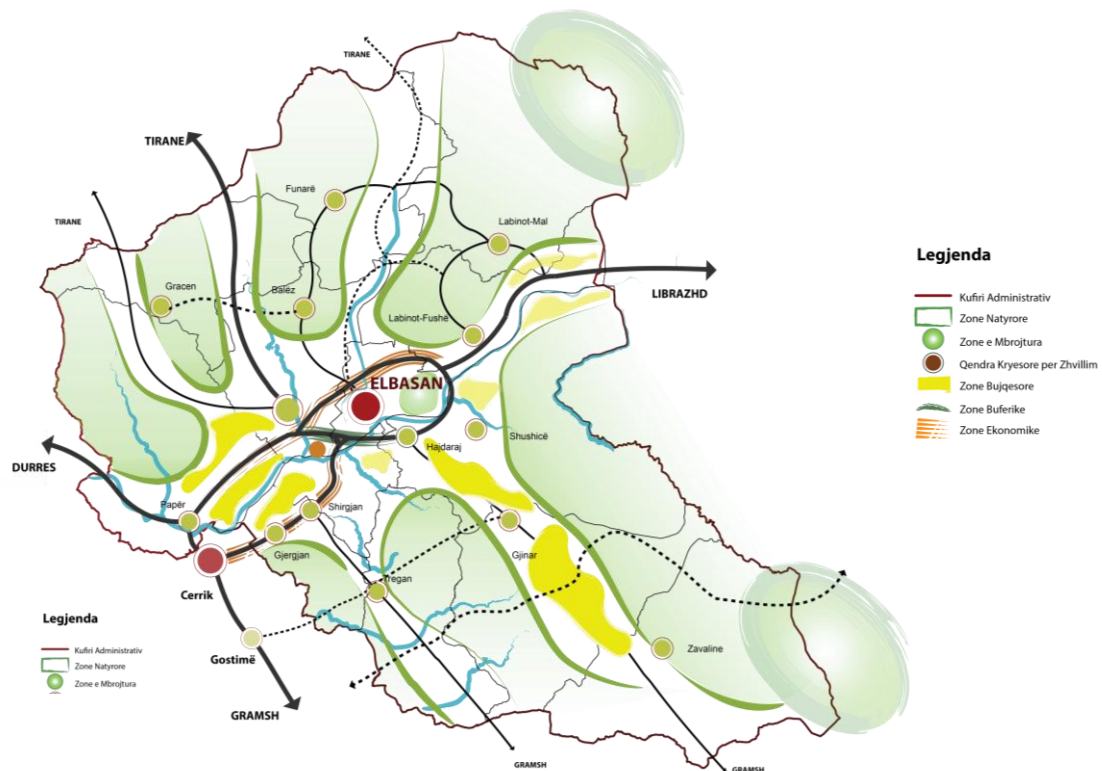
3.1 Vizioni dhe Objektivat strategjike

Vizioni i zhvillimit të territorit për Bashkinë e Elbasanit është hartuar në mënyrë organike, si rezultat i gjetjeve të analizës së përgjithshme të territorit, diskutimeve me qytetarët, takimeve me grupe interesi dhe reflektimeve të grupit të punës gjatë studimit të kontekstit rajonal në të cilin ndodhet bashkia si dhe gjatë hartimit të konceptit rajonal të zhvillimit. Po ashtu, vizioni i Elbasanit bazohet në parashikimet e Planit të Përgjithshëm Kombëtar të territorit, sipas prezantimeve publike të realizuara nga Ministria e Zhvillimit Urban dhe Agjencia Kombëtare e Planifikimit të Territorit në dhjetor 2015. Mbi këto baza, pjesëmarrësit në diskutimet lokale, nën drejtimin e grupit të punës, kanë rënë dakord për vizionin strategjik, që do të udhëheqë zhvillimin e Bashkisë së Elbasanit gjatë 15 viteve të ardhshme, të formuluar si më poshtë:

Elbasani një qendër shumë-funksionale përgjatë Korridorit VIII dhe rrugës Egnatia, qytet me qëndrueshmëri të lartë në zhvillim ekonomik dhe social, duke ruajtur e rigjeneruar vlerat mjedisore të zonës dhe rajonit. Elbasani është një nyje e rëndësishme lidhëse ekonomike dhe infrastrukturore në rajon, në të cilën harmonizohen zhvillimi bujqësor e blegtoral dhe [eko]turistik me atë hapësinor dhe industrial. Elbasani e ndërton të ardhmen e tij dhe garanton zhvillimin e qëndrueshëm duke u mbështetur në një qeverisje të udhëhequr nga njerëzit dhe për njerëzit. Zhvillimi i territorit, urbanizimi i kontrolluar, krijimi dhe shfrytëzimi i drejtë i hapësirave publike stimulojnë një klimë të shëndetshme biznesi e konkurrence të pastër, në favor të zhvillimit ekonomik të qëndrueshëm. Mbrojtja dhe përdorimit efektiv i tokës [urbane dhe rurale], respektimi i mjedisit, kulturës, trashëgimisë natyrore dhe identitetit historik, janë baza për një jetesë të shëndetshme dhe aktive dhe mundësi të reja punësimi. Përmes qeverisjes së mirë dhe transparente, bashkia krijon kushte për integrim dhe ndërveprim social, duke nxitur socializimin dhe harmoninë e komunitetit për të mirën e përbashkët.

Bazuar në vizionin për zhvillimin e ardhshëm të Elbasanit, informacionit të analizuar në kapitujt paraardhës dhe prioritetet e administratës publike dhe banorëve, janë përcaktuar objektivat strategjike të zhvillimit të territorit të bashkisë.

Figura 4. Harta e vizionit



Burimi: Bashkia Elbasan dhe PLGP/Co-PLAN, 2015

3.2 Plani i Zhvillimit të Territorit

3.2.1 Plani i propozimeve territoriale

- **Fashat dhe qendërsitë**

Fashat janë shumatore të njësive strukturore të territorit. Në territorin e Bashkisë Elbasan lexohen në mënyrë mjaft të dukshme fashat lumore të cilat kanë një rol përcaktes në formimin e karakterit të këtij qytetit, fashat ekonomike përgjatë akseve kryesore lidhëse dhe qendërsitë e rëndësishme ekonomike siç është ish-Kombinati Metalurgjik. Elbasani nuk mund të kuptohet pa lumin Shkumbin, i cili shtrihet në pjesën jugore të qytetit, lumin Zaranikë dhe Manazdere të cilët mbështjellin qytetin në pjesën perëndimore dhe lindore.

Fasha e lumit Shkumbin

Fasha e lumit Zaranikë

Fasha e lumit Manazdere

Fasha e lumit Papër

Fasha e lumit Gostimë

Fasha e lumit Gostrimë

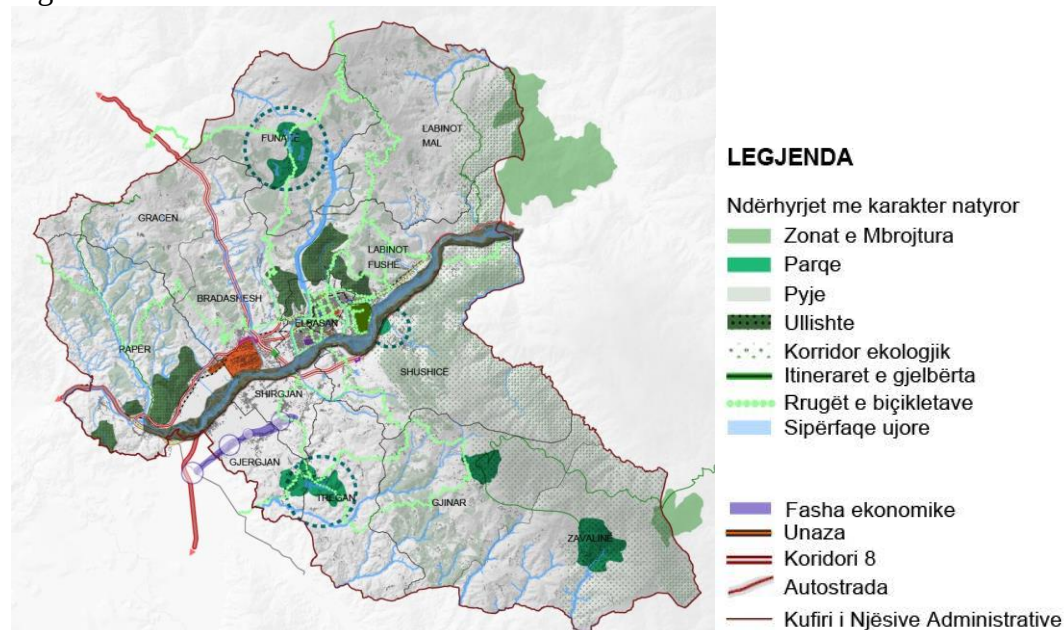
Qendërsia e Metalurgjikut

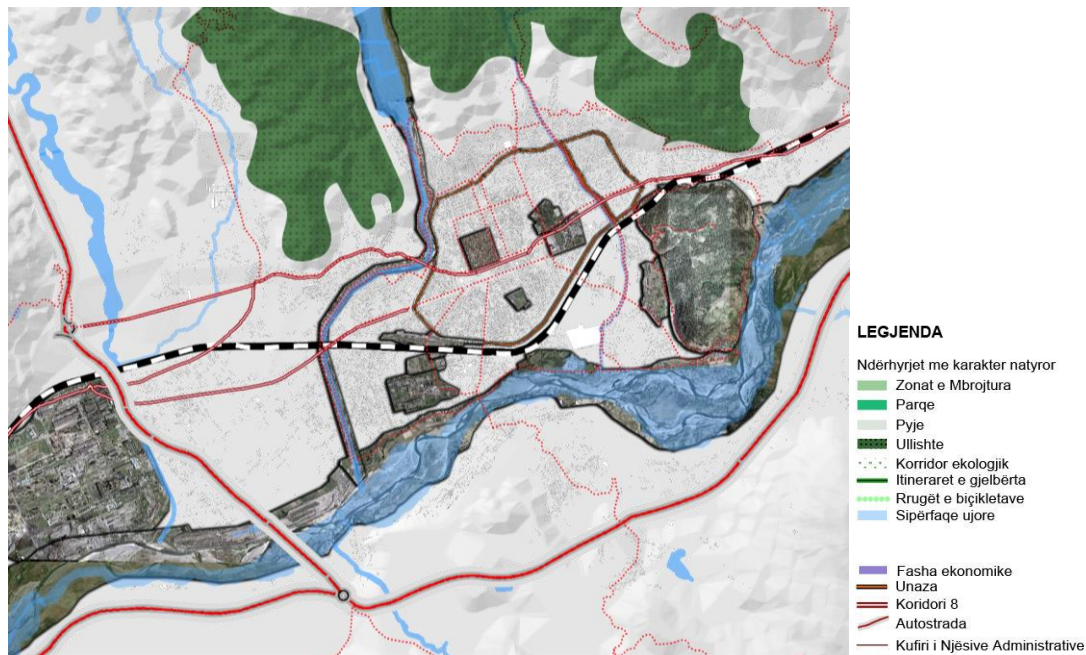
Qendërsia e Byshekut

Qendërsia e ish-Kombinatit të Drurit

- **Transformimet madhore në territorin e Bashkisë Elbasan**

Figura 5. Transformimet madhore në Bashkinë Elbasan





Burimi: Bashkia Elbasan dhe Co-PLAN, 2016

Këto transformime madhore përkojnë me projektet më prioritare të zhvillimit të bashkisë. Ato janë thelbi i suksesit të zbatimit të Planit. Janë ndërhyrje gjeneratore e katalitike që kanë aftësi transformuese zinxhir. Pra realizimi i tyre mundëson që kapitali njerëzor dhe financiar të grumbullohet vetiu rreth këtyre transformimeve e t'u japë jetë transformimeve të reja pozitive. Transformimet që paraqiten në hartën mësipër, janë listuar e shpjeguar më poshtë dhe në raste të caktuara jepen edhe ilustrime që tregojnë se çfarë nënkupton transformimi.

a) Zgjerimi i qendrës së qytetit drejt stadiumit: Qendra e qytetit do të jetë një atraksion për banorët dhe vizitorët e Elbasanit, përveçse si hapësirë shërbimesh dhe për funksione të tjera. Vlerat historike, kulturore dhe aktivitetet shumë-funksionale që do të ofrohen në këtë zonë, do të përmirësojnë zhvillimin e mëtejshëm të qytetit. Në zonën e qendrës do të rehabilitohen dhe shtohen hapësirat publike, në funksion të qytetarëve. Funksionet e propozuara do jenë të përziera – banim, shërbime, gjelbërim dhe zonë pushimi, qendër kulturore, teatër, stadium, zona historike, mjedise me funksion arsimor etj. për të ofruar larmi dhe për të fuqizuar polin qendror të Elbasanit. Këto zhvillime bazohen në planin aktual të qendrës dhe në rishikime që mund të parashikojë bashkia në nivel dizajni.

b) Ripërtëritja e mushkërive të Elbasanit:

Krijimi i Parqeve Rajonale/Periferike (Bysheku, Liqenet e Funarës, Liqenet e Treganit, Gjinar, Zavalinë): Më shumë se 70% e territorit të Bashkisë Elbasan është hapësirë natyrore dhe kjo tregon për potencialin që ka Elbasani për zhvillimin e turizmit kodrinor/malor. Skajet e bashkisë janë zonat peizazhistike me natyrë të mrekullueshme, të cilat mund të kthehen në parqe rajonale dhe të shërbejnë si zona rekreative për popullsinë e Elbasanit dhe jo vetëm. Këto zona mund të shfrytëzohen si hapësira publike me funksion ditor, ose për të kaluar fundjavat larg zonës së urbanizuar dhe pranë natyrës. Ripërtëritja e këtyre zonave ndikon në përmirësimin e cilësisë së ajrit duke ofruar një mjedis sa më të shëndetshëm për banorët.

Parku 'Rinia': Kjo zonë aktualisht është një hapësirë e gjelbër në qytet, por nuk ofron asnjë aktivitet përveç pushimit. Aktualisht, parku frekuentohet kryesisht nga të moshuarit ose prindërit me fëmijë të vegjël. Kthimi i kësaj zonë në hapësirë rekreative me larmi funksionesh për qytetin është e rëndësishme dhe shumë e nevojshme. Duke qenë se kërkesat e popullsisë për të jetuar në qytet kanë ardhur gjithmonë në rritje, vëmendja është fokusuar në krijimin e zonave të reja banimi, duke lënë jashtë vëmendjes hapësirat e përbashkëta e publike, si dhe rëndësinë që kanë ato për banorët. Pozicioni qendror i Parkut Rinia bën që kjo zonë të ketë akses shumë të mirë dhe të krijojë lehtësi për t'u frekuentuar nga banorët. Ofrimi i shërbimeve të tjera si: kënd lorash për agëtimin e fëmijëve, sipërfaqe ujore që mund të shërbejnë për t'u freskuar në periudhën e nxehtë të verës, korsi biçikletash, zona "ishullore", ku mund të lexohet në natyrë nga grupmosha të ndryshme etj. do ta transformonte parkun në një pikë gjeneratore, të frekuentuar nga banorët dhe që mund të ndikojë pozitivisht në rritjen e vlerës së tokës në zonat përreth tij. Është e nevojshme që në park të shtohen bimët autoktone të Elbasanit, ose bimë të përshtatura prej një kohe shumë të gjatë, si elemente edukative, me vlerë mjedisore dhe promovuese të kulturës vendase.

Parku natyror i Krastës: (aktivitete kulturore, panairë, aktivitete sportive dhe shëtitje). Parku i Krastës ka një sipërfaqe prej 170 ha dhe ndodhet buzë lumit Shkumbin. Aktualisht, kjo zonë e gjelbëruar me pisha shfrytëzohet shumë pak si hapësirë rekreative për banorët. Transformimi i Krastës së Madhe në park nënkupton ruajtjen e karakterit natyror dhe të të gjithë bimësisë së kodrës, por edhe ofrimin e lehtësirave në përdorimin e hapësirës së saj. Fillimisht, zonat në të cilat janë dëmtuar pemët duhet të ripyllëzohen për të shmangur erozionin dhe për të rritur cilësitë e parkut. Aksesit në park duhet të realizohet përmes shtigjeve për këmbësorë e biçikleta. Këto shtigje nuk duhet të koracohen me beton apo asfalt, por të sheshohen me materiale rrethana, ranore e zhavorr, që lejojnë infiltrimin e ujërave në tokë dhe mbi të gjitha nuk dëmtojnë vegjetacionin. Duhet të përcaktohen zona për piknik, të pajisura me tavolina të vogla druri dhe hapësira fikse për *barbeque*, në mënyrë të tillë që të mos rrezikohet pylli nga vënia e zjarrit. Në hyrje të parkut, por jo brenda hapësirës së tij pyjore, mund të vendosen objekte të përkohshme me funksion ambulator për pije dhe ushqime të shpejta, apo suvenire me tematikën e parkut dhe të qytetit. Në çdo rast, bashkia duhet të hartojë një plan peizazhistik për parkun, në të cilin të parashikojë edhe vendosjen e shenjave të orientimit të ecjes në park, elemente sigurie në faqet e pjerrëta etj.

Parku tematik në zonën ushtarake rrëzë Krastës: Aktualisht, në këtë zonë janë vendosur objekte me funksione banimi, ushtarake apo aktivitete të ndryshme ekonomike, të cilat janë të papërshtatshme për t'u zhvilluar pranë kësaj zone. Rrëzë Krastës, ndodhen objekte me funksione ish-ushtarake, por aktualisht të papërdorshme, të cilat mund të përdoren për të krijuar hapësirë me aktivitete kulturore, sportive apo panairë që do të organizohen në periudha të ndryshme të vitit. Kthimi i kësaj zone në hapësirë publike me aktivitete të ndryshme kulturore dhe panairë me tema të ndryshme në periudha të ndryshme të vitit e plotëson zonën periferike me aktivitete përtej atij të banimit, rrit interesin për kulturën dhe historinë, dhe vjen në përputhshmëri me parkun natyror të Krastës që ndodhet në kufit të parkut tematik.

Krijimi i lagjes-kopësht me bujtina (agrobiznese, bujqësi dhe ferma urbane ku aktiviteti bujqësor kombinohet me atë rekreativ, shërbime ushqimi dhe banim në zonën fushore poshtë Krastës.) Gjatë lëvizjes nga qyteti drejt Kodrës së Krastës, kalohet nga një karakter shumë urban në karakter disi më rural dhe natyror. Kjo

lexohet nga objektet e tipit banesa individuale 1-3 katëshe me oborr, toka bujqësore të kultivuara dhe zonat natyrore në afërsi të lumit Shkumbin e kodrës së Krastës. Aktualisht, lagjia ofron vetëm banim, por mund të promovohet si një zonë ku lejohen agrobizneset e vogla dhe jo invazive ndaj tokës bujqësore apo hapësirave natyrore të mbetura në zonë. Kjo do të ndihmojë që intensitetet të mos jenë të larta në zonë, ndërkohë që banorët mund ta shfrytëzojnë këtë potencial për funksione ekonomike bujqësore.

Parku i Shkumbinit dhe ballina ujore: Lumi Shkumbin është element i rëndësishëm natyror dhe lidhet ngushtë me zhvillimin e qytetit të Elbasanit. Shkumbini është reflektimi i akuiferit të Elbasanit në sipërfaqe dhe, përgjatë qytetit, ai arrin një nga gjerësitë me të mëdha të shtratit, duke qenë nga lumenjtë më të gjerë në një zonë urbane. Për një kohë shumë të gjatë trajtimi mjedisor dhe urban i tij ka munguar. Aktualisht qyteti i ka kthyer kurrizin lumit dhe të dy funksionojnë të shkëputur. Madje, deri më tani, lumi është konsideruar si një vend për shkarkimin e ujërave të ndotura, për ndërtime informale afër ose në brigje, për kultivimin e produkteve bujqësore në atë që duhej të ishte zona ripariane e tij etj. Megjithatë, Shkumbini përbën një potencial të jashtëzakonshëm për zhvillimin e qytetit drejt jugut. Ristrukturimi dhe rehabilitimi i hapësirës së tij përgjatë qytetit ka disa vlera: së pari, lumi i rikthehet qytetit dhe kemi një integrim hapësinor teksa lëvizim nga qendra drejt periferisë jugore; së dyti, krijohen zona të reja me interes për zhvillim në të dyja anët e parkut të Shkumbinit, duke ulur kështu presionin e ndërtimit në kodrat e ullishtave në veri të qytetit; së treti, trajtimi i hapësirës së Shkumbinit mundëson lidhjen natyrore e organike të qytetit me Byshekun dhe Shushicën; po ashtu rehabilitimi i brigjeve dhe zonës ripariane si pjesë e parkut, forcon mbrojtjen e tokave bujqësore apo ndërtimeve përgjatë lumit nga vërshimet, përmytjet dhe erozioni lumor.

Realizimi i projektit të parkut të Krastës duhet të paraprihet nga studimi gjeologo-inxhinierik për të gjithë hapësirën që do të transformohet. Studimet aktuale të Shërbimit Gjeologjik Shqiptar tregojnë se shtrati i Shkumbinit përgjatë Elbasanit shtrihet në dhera me kohezion, më konkretisht në suargjila mbi zhavorre aluviale, me trashësi 2-8 metra. Po sipas SHGJSH-së, e gjithë lugina lumore, përfshirë qytetin e Elbasanit, nuk paraqet fenomene të rrezikut gjeologjik, edhe pse qyteti është ndërtuar mbi shkëmbinj të butë. Aty ku gjithsesi mund të shfaqen rreziqe dhe duhet të merren masa paraprake, janë brigjet e lumit dhe rreziku në këtë rast lidhet me vërshimet, aluvionet dhe me mungesën e zonës riparine, bimësia e së cilës do të pengonte shembjen e brigjeve apo përmytjen e tokave bujqësore.

Kthimi i Shkumbinit në park periferik lumor përfshin disa komponentë të rëndësishëm: përcaktimin e brigjeve sipas legjislacionit dhe përputhjen e tyre me zonën ripariane. Zona ripariane do të përbëhet nga bimësi në kate, e ulët afër ujit dhe e lartë në drejtim të tokës, dhe funksionet e saj janë: krijimi i hapësirës së gjelbër dhe peizazhit estetik natyror; mbërthimi i kimikateve ndotëse që vinë nga tokat bujqësore apo aktiviteti urban dhe që rrezikojnë të kalojnë në ujërat nëntokësore apo të përçohen nga lumi drejt detit; mbrojtja e brigjeve nga erozioni e përmytjet; përmirësimi i infiltrimit të ujit dhe rritja e efektit filtrues të sipërfaqes së tokës. Përgjatë zonës ripariane do të krijohet korridori i gjelbër i parkut, traseja e të cilit në momente të caktuara depërton në lagjet e banimit në kufi të parkut për shkak të distancave dhe në pjesë të tjera ndodhet brenda territorit të parkut. Korridori i gjelbër shërben për shtigje ecjeje dhe biçikletash si edhe për emergjenca apo shërbime në funksion të hapësirave të vogla tematike e rekreative brenda parkut. Nëse pjesa

ripariane është ajo natyrore e parkut, pjesa tjetër ka karakter të pushimit aktiv, me hapësira sportive, kënde lojrash për fëmijë, kënde tematike etj.

Gjithashtu, si pjesë e konceptit për parkun e Shkumbinit është edhe transformimi i korridoreve lumore të Manazderes dhe Zaranikës në korridore të gjelbra dhe të integruara me Shkumbinin, ku ato derdhen. Një element i propozuar, edhe pse një ndërhyrje afatgjatë, është krijimi i vijës ujore mes për mes qytetit dhe përpara kalasë në bulevardin Qemal Stafa, nga Manazderja deri tek Zaranika. Kjo vijë ujore është rikthim i një elementi historik urbanistik dhe natyror në qytet dhe në të njëjtën kohë ndihmon sistemin ujqor të riintegrohet brenda vetes, duke ndihmuar prurjet që të balancojnë njëra-tjetrën. Sigurisht, si pjesë e konceptit është edhe sistemimi i shtretërve të Manazderes dhe Zaranikës me metoda të “buta” dhe pjesërisht inxhinierike, me qëllim shmangien e rrezikut nga përmytjet si edhe krijimin e një hapësire publike cilësore e në përdorim të qytetarëve.

Për këtë qëllim, për Manazderen propozohet sistemimi përmes rikthimit të zonës ripariane dhe brigjeve të gjelbra, shoqëruar me pastrimin dhe mirëmbajtjen e shtratit. Për Zaranikën propozohet sistemimi i shtratit me gabione, për të cilat duhet të përzgjidhen gurë të madhësisë së përshtatshme dhe themelet duhet të garantojnë qëndrueshmërinë e shtratit në raste prurjesh të larta dhe përmytje. Shtrati do të jetë i shkallëzuar për të ulur shpejtësinë e ujit dhe gabionet do të jenë, jo vetëm në shtrat, por edhe në brigje. Në vijim të gabioneve do të krijohet një zonë ripariane e cila ka për synim, jo vetëm të rritë cilësinë pamore të lumit, por edhe të lidhë ndërhyrjen infrastrukturore me shtratin dhe brigjet natyrore. Rekomandimi për të larguar koracimin me beton, sikurse aktualisht është Zaranika, bazohet në: i) estetikën e dobët të lumit si hapësirë publike në zonë urbane; ii) ndikimin e theksuar të betonit si sipërfaqe e papërshtatshme e me infiltrim zero në rritjen e madhe të shpejtësisë së ujërave në raste të prurjeve të larta; iii) dëmtimin që pëson sipërfaqja e betoni dhe koston e lartë e mirëmbajtjes; iv) rolin ndarës që aktualisht luan Zaranika në strukturën urbane të qytetit, ndërkohë që duhet të shërbejë si një korridor integruar; v) fragmentimin që i bën aktualisht Zaranika ekosistemit natyror prej nga vjen dhe Shkumbinit në të cilin ajo derdhet. Në çdo rast, theksojmë se çdo projekt që do të realizohet për rristurimin inxhinierik dhe rehabilitimin mjedisor të Zaranikës, duhet të paraprihet nga një studim i hollësishëm gjeologo-inxhinierik dhe i kushteve hidrogeologjike, mbi bazën e të cilave do të përcaktohet metoda përfundimtare e ndërhyrjes në shtratin dhe brigjet e lumit.

Transformimi i kësaj zonë dhe kthimi në park është një ndërhyrje madhore dhe me ndikim të lartë në cilësinë e territorit të bashkisë. Kostoja për realizimin e saj është gjithashtu e lartë dhe për këtë qëllim bashkia mund të punojë në faza zbatimi, për sa kohë që projekti transformues dhe PDV-ja sipas rastit, realizohen të plota që në fillim. Kjo hapësirë publike duhet përdorur si katalizator për zhvillimet e propozuara, jo thjesht pranë lumit, por në të gjithë pjesën jugore të bashkisë dhe pas urës së Cërrikut.

c) Ndërtimi i infrastrukture rrugore të rëndësishme rajonale dhe vendore:

Korridori VIII /bypass i qytetit të Elbasanit: Ndërtimi i kësaj infrastrukture rrugore është shumë i rëndësishëm për mënyrën se si do të zhvillohet në të ardhmen territori e bashkisë. Gjurma e Korridorit VIII është një element i fortë në formimin e karakterit të Elbasanit. Aktualisht, në Elbasan ai përfaqësohet nga rruga që vjen prej Peqinit, kalon në Papër dhe Bradashesh e më pas në Elbasan, drejt Librazhdit. Korridori nuk ka parametrat e një autostrade, por do të jetë i tillë në të ardhmen. Si pjesë e rëndësishme e këtij korridori, në Elbasan propozohet të ndërtohet *bypass-i*, i cili kalon

në pjesën jugore të qytetit. *Bypass*-i fillon në Bradashesh, në fshatin Katund i Ri, zbrit në jug dhe kalon Shkumbinin deri në Shirgjan, më pas në njësinë Shushicë afër fshatit Hajdaran, por larg vendbanimeve dhe më pas gjatë Shkumbinit deri sa del në Labinot Fushë. Daljet janë në dy opsione, përkatësisht afër fshatit Labinot Fushë dhe Urës së Polisit, ose në jug të fshatit Labinot Fushë, por brenda territorit të njësisë administrative. Përzgjedhja do të bëhet në momentin e realizimit të kësaj infrastrukture më rëndësi kombëtare, mbi bazën e projektit final, kostove, qëndrueshmërisë, fizibilitetit dhe impaktit më të vogël mjedisor. *Bypass*-i forcon Korridon VIII, rrit shpejtësinë e lëvizjes drejt lindjes dhe në të njëjtën kohë largon trafikun nga qyteti.

Ndërtimi i Boshtit Qendror të Jugut: Boshti Qendror Jugor është infrastrukturë e rëndësishme kombëtare dhe kalon në afërsi të Paprit, në jug-perëndim të territorit të bashkisë, në kufi me Cërrikun. Gjurma lidhet me Korridon VIII, por nuk është tërësisht e saktë, pasi është një infrastrukturë afatgjatë edhe në prioritetet e qeverisë. Kjo gjurmë do të saktësohet nga autoritetet qendrore të rrugëve dhe të planifikimit në momentin e angazhimit të qeverisë për ndërtimin e saj. Ekzistenca e këtij korridori në Elbasan është me vlerë për aksesueshmërinë e tij dhe lidhjet rajonale e kombëtare. Elbasani, siç mund të shihet qartë edhe në ndërrjetet infrastrukturore që do të ndodhin, është nyje e rëndësishme për kryqëzimin e rrugëve me rëndësi kombëtare. Boshti i jugut do të krijojë një lidhje të afërt me pjesën jug-perëndimore të vendit dhe do të ketë ndikim të rëndësishëm edhe nga ana ekonomike në zonave në të cilat kalon.

Ndërtimi i unazës veriore dhe veri-lindore të qytetit: Unaza aktualisht është ndërtuar vetëm në pjesën jug-perëndimore dhe jugore të qytetit të Elbasanit. Plotësimi i kësaj rruge do të përmirësojë lëvizshmërinë dhe do të ndikojë në integrimin e zonave informale në pjesën veri-lindore të qytetit, të cilat deri tani kanë patur një akses të dobët. Gjithashtu ndërtimi i unazës do të shmangë shkarkimin e trafikut në pjesën qendrore të qytetit, në mënyrë që zona qendrore të mund të shfrytëzohet maksimalisht për aktivitete të tjera. Plotësimi i unazës vjen në përputhje edhe me sistemin aktual rrugor, që në pjesën jugore të bashkisë është radial unazor dhe në pjesën veriore është në formën e rrjetit, dhe ngjason më tepër me atë kuadratik. Po ashtu, plotësimi i unazës zgjidh edhe çështjet e transportit urban në bashki.

Ndërtimi i një stacioni multimodal: Elbasani nuk ka një zonë ekskluzive të rezervuar vetëm për stacionimin dhe shpërndarjen e transportit publik. Momentalisht stacionet e qëndrimit të autobusëve janë të shpërndarë nëpër qytet. Stacioni i trenit është kthyer në një zonë të degraduar me objekte gjysëm të shembura, pavarësisht se linja hekurudhore vazhdon të jetë funksionale. Për të krijuar një zonë të dedikuar për transportin, mendohet që në Elbasan të ndërtohet një stacion multimodal, i cili do të ofrojë transport të kombinuar për të lidhur zonat e bashkisë me njëra tjetrën dhe bashkinë Elbasan me bashkitë fqinje. Stacioni multimodal do të jetë një lehtësi për të aksesuar edhe zonat turistike në bashki, duke krijuar lehtësira për të udhëtuar drejt destinacioneve të ndryshme. Stacioni propozohet të ndodhet në fushën e Bradasheshit, në veriperëndim të saj dhe në afërsi të përroit të Kushes.

Rehabilitimi/ krijimi i rrugëve rurale me vlera peizazhistike: Ashtu siç është përmendur disa herë edhe në analizën e thelluar të infrastrukturës, lidhja e qyteti me zonat rurale është pjesërisht e mirë (zonat që kanë terren fushor/kodrinor) dhe lidhja bëhet shumë e vështirë, ose thuajse e pamundur në zonën malore, që mbart edhe vlera peizazhiste. Që këto zona të mund të shfrytëzohen për *hiking* (ecje në natyrë), piknik apo për vëzhgim dhe çlodhje, planifikohen lidhjet përkatëse infrastrukturore. Disa

prej këtyre itinerareve, që kanë edhe peizazh natyror të zhvilluar përgjatë tyre, do të pajisen edhe me korsi biçikletash, ose përdoren edhe për këtë qëllim.

ç) Ndërtimi i pikave të transferimit të mbetjeve urbane: Ndërtimi i *landfill*-it do të mundësojë depozitimin e mbetjeve rajonale dhe të zonave të banuara të Elbasanit. Distanca e largët që kanë disa nga njësitë administrative të Elbasanit me *landfill*-in nuk favorizon transportimin ditor të mbetjeve në të, ndaj do të ndërtohen disa stacione transferimi, që do të shërbejnë për grumbullimin paraprak të mbetjeve në to, para se të transportohen në *landfill*. Këto stacione transferimi janë propozuar të ndërtohen në NjA-në Labinot Fushë, pranë fshatit Griqan, në Gjinar dhe në Tregan.

d) Krijimi i zonave të shërbimeve dhe zonave ekonomike

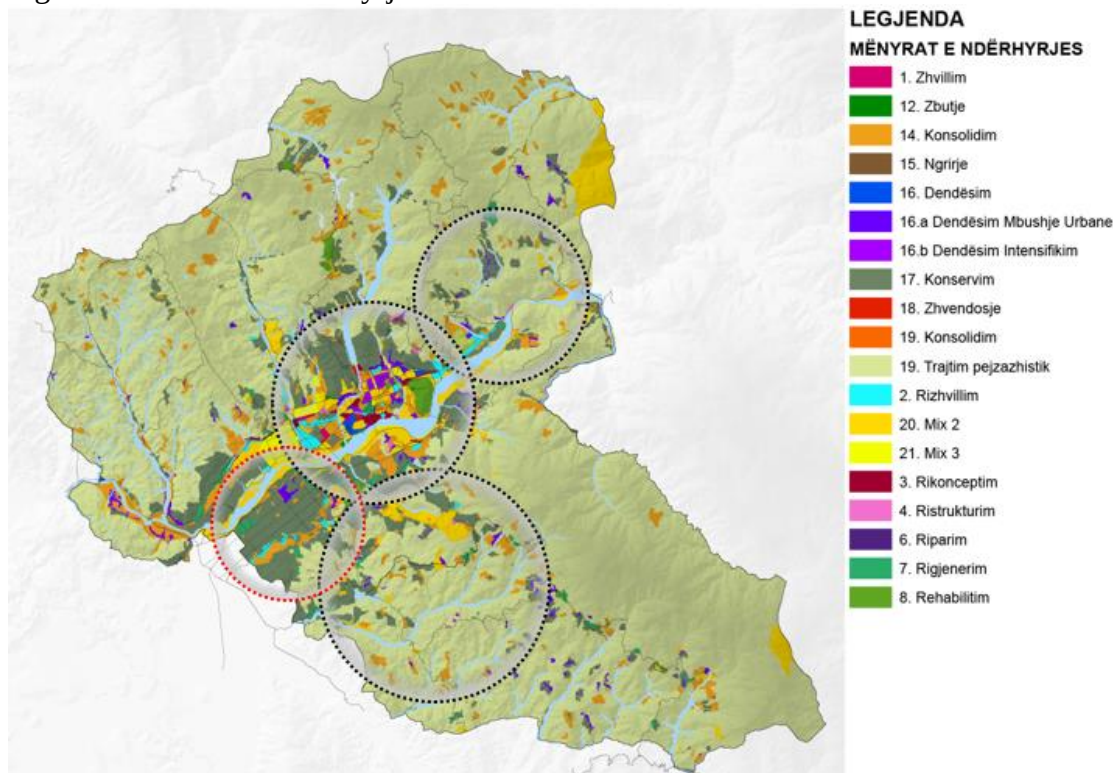
Gjergjan-Shirqjan-Cërrrik si një zonë ekonomike shërbimesh: Aktualisht, ky segment ka tendencë të vendosjes së shërbimeve që mbështesin sektorin bujqësor. Konsolidimi i mëtejshëm i karakterit, që ka filluar të ketë ky segment, do vazhdojë me qëllim përmirësimin e sektorit ekonomik bujqësor. Industrinë e përpunimit të ushqimeve, paketimit, tregtimit me pakicë e shumicë etj. mund të vendosen dhe të operojnë përgjatë kësaj rruge, duke qenë se e gjithë kjo zonë ka karakter bujqësor.

Rehabilitim mjedisor dhe rikonceptim i zonës së ish-Metalurgjikut: Metalurgjiku është një njollë e fortë në territor, e cila ka ndikuar në ndërtimin e qyteti të Elbasanit dhe në historinë e tij pas viteve '70-të. Sot, përtej aktivitetit ekonomik që ka, ndotjet që shkakton janë shumë të larta. Ai mbart gjithashtu ndotje të trashëguara mjedisore. Rehabilitimi i kësaj zone është nevojë urgjente për banorët dhe për zhvillimin e mëtejshëm të Elbasanit. Ashtu siç ka ndodhur edhe me industri të tjera në vende të ndryshme, duhet që kjo zonë të ndryshojë karakter dhe të rikonceptohet për funksionet që do të marrë në vazhdim. Këto aktivitete do të konsistojnë në industri përpunuese, ndërtimi, paketimi etj. por që garantojnë zbutjen dhe eliminimin e niveleve ndotëse. Mbi të gjitha, bashkia dhe institucionet qendrore duhet të garantojnë një projekt madhor të pastrimit mjedisor të zonës nga mbetjet e trashëguara. Këto mbetje kërcënojnë vazhdimisht nëntokën, ajrin dhe derdhen në ujërat e Shkumbinit.

Forcimi i karakterit ekonomik të zonës përgjatë rrugës Elbasan-Labinot Fushës: Segmenti i rrugës nga Elbasani në Labinot-Fushë ka karakter ekonomik. Ajo që propozohet është konsolidimi i këtij karakteri. Bashkia mund të hartojë masterplan/plan dizajni urban për formëzimin e mëtejshëm të kësaj zone, duke ruajtur edhe aspektet e karakterit bujqësor që shfaqen në pronësi dhe segmente të caktuara të zonës. Aktivitetet ekonomike duhet të jetë jo-ndotëse për të shmangur çdo mundësi ndotjeje në ujërat e akuiferit dhe të Shkumbinit, si edhe në toka bujqësore përgjatë kësaj zone, apo në territoret urbane të saj. Ura e vjetër e Polisit mund të integrohet në zgjidhjen e masterplanit, si dhe të krijohen kopshte të bujqësisë urbane, fidanishte dhe sera me lule e fruta, në segmente të caktuara që mundësojnë lidhjen me Shkumbinin përmes korridoreve tërthore.

- **Platforma e ndërhyrjeve në territor. Platforma e masave të ndërhyrjeve në territorin e Bashkisë Elbasan mbështetet në ndërhyrjet e përcaktuara si mëposhtë:**

Figura 6. Platforma e ndërhyrjeve në territor



Burimi: Bashkia Elbasan dhe PLGP/Co-PLAN, 2016

a) Rigjenerimi (ripërtëritja) i qendrave të njësive administrative dhe të fshatit Hajdaran: Zonat rurale kanë vetëm funksion banim dhe shërbime në pjesën e qendrës. Por edhe shërbimet kufizohen në shumicën e rasteve me dyqane të vogla ushqimore dhe mungojnë shërbimet e tjera. Kjo bëhet e vështirë për banorët, të cilët duhet të shkojnë në Elbasan për të marrë shërbimet e nevojshme. Rigjenerimi i qendrave të njësive administrative synon që të shtojë shërbimet në qendrat e NjA-ve dhe të ofrojë hapësira publike të gjelbëruara (parqe/lulishte), hapësira për kopshte/shkolla, apo qendra shëndetësore sipas nevojave dhe propozimeve për infrastruktura sociale etj. Në Fshatin Hajdaran propozohet të ndërtohen magazina për përpunimin e produkteve ushqimore. Rigjenerimi i qendrave të NjA-ve do të ndikojë në përmirësimin e cilësisë së infrastrukturës së rrugëve dhe ndërtesave dhe jetesës së banorëve.

b) Restaurim dhe konservim i zonave historike dhe rikthimi i vlerave të këtyre zonave:

- Zona e mbrojtur e Kalasë së Elbasanit
- Stacioni rrugor Ad Quintum,
- Kisha në Gjinar (Kisha e Shën Premtes) dhe kthimi e saj në një pikë fokale për turizmin malor-kulturor.
- Kalaja në shkëmbin Mbret në fshatin Xibrak,
- Kalaja e Mengelit,
- Kalaja e Valeshit
- Llixhat e Treganit,
- Zona turisitike e Byshekut

c) Rehabilitimi mjedisor i zonave natyrore: Zonat natyrore janë shpeshherë të dëmtuara nga aktiviteti njërëzor, si dëmtim i pyjeve, ndotje e ujërave apo dëme të tjera ekologjike. Përgjatë rrjedhave ujore është propozuar të rehabilitohen ose rikrijohen zonat ripariane dhe në pjesë të caktuara të përdoren hapësirat e gjelbra për

aktivitete rekreative, parqe urbane apo parqe rajonale (rastin i Liqenit të Traganit dhe liqenit të Funarës, liqeni në Mjekës dhe në Shushicë). Zona të tjera që kanë nevojë të rehabilitohen dhe të kthehen gradualisht në zona natyrore janë zona e ish-venddepozitimit të mbetjeve të ngurta urbane dhe zona të tjera të ndotura nga depozitimet e mbetjeve industriale. Ujërat e ndotura të qytetit të Elbasanit derdhen në lumin Shkumbin, dhe risistemimi i kanalizimeve do t'i dergojë këto ujëra të ndotura në impiantin e trajtimit të ujërave të ndotura duke eliminuar ndotjen e mëtejshme të ujërave të lumenjve.

ç) Ristrukturimi i infrastrukturës: Është përmirësuar lidhja e zonave të banuara me njëra-tjetrën, duke ofruar lidhje infrastrukturore në pjesët që mungojnë. Sipas rastit është përmirësuar infrastruktura dhe është propozuar të rehabilitohen segmente të caktuara, për t'i risjellë në gjendje të mirë fizikisht dhe për t'i bërë të aksesueshme. Lidhjet e biçikletave janë propozuar në të gjithë territorin e bashkisë për të promovuar lëvizjen e gjelbër dhe për t'iu krijuar mundësinë vizitorëve të arrijnë zonat turistike dhe peizazhistike të Elbasanit edhe me biçikletë.

d) Konservimi dhe konsolidimi i tokës bujqësore të kultivuar:

- *Kurora e ullishteve në qytetin e Elbasanit:* Shpërhapja e ndërtimeve ka prekur edhe zonën e ullishteve të qytetit të Elbasanit. Në zona të caktuar ka ndodhur dëmtimi i pemëve, duke i prerë ato për të ndërtuar. Ky fenomen do të ndalohet dhe kurora e ullishtës do të mbrohet përmes konsolidimit dhe konservimit të zonës vetëm për bujqësi.
- *Tokat bujqësore që shtrihen përgjatë shtratit të lumit Shkumbin:* Shpeshherë tokat bujqësore shtrihen në/mbi brigjet e lumit, duke eliminuar zonën ripariane të tij, dhe duke u bërë pre e përmytjeve nga lumi. Në raste të tjera, fenomen në dëm të tokës bujqësore është edhe shpërhapja e ndërtimeve në tokat bujqësore, si për shembull në Shushicë, Shirgjan e Gjergjan. Për të mbrojtur tokën bujqësore janë propozuar ndërhyrje ndërtimore shumë të kufizuara, sipas nivelit të fragmentimit të tokës bujqësore dhe në përputhje me legjislacionin për tokën bujqësore.

dh) Zhvillim intensiv: Do të ndodhë në pjesën e qendrës së qytetit. Për të shmangur shpërhapjet e mëtejshme në zona të papërshtatshme për të ndërtuar, si dhe për të realizuar politika orientimi të zhvillimit të tokës, është propozuar që të intensifikohen zhvillimet në pjesën e qendrës së qytetit, sipas standardeve dhe treguesve të parashikuar. Disa nga zonat që do të intensifikohen janë: zona pas stadiumit, zonat përgjatë lumenjve të Zaranikës dhe Manazderes (segmentet që janë pjesë e unazës së qytetit) zonat përgjatë pjesës veriore të unazës, e cila në segmente të caktuara është e zhvilluar vetëm më objekte të tipit vilë 2-3 katëshe. Intensifikimi i këtyre zonve nënkupton ofrimin e shërbimeve të nevojshme, rehabilitimin dhe rigjenerimin e hapësirave të gjelbra dhe hapësirave publike. Në mënyrë të detajuar, ndërhyrjet në territor shfaqen në hartën e përgatitur për çdo njësi strukturore.

• **Objektivat Strategjike, Programet dhe Projektet**

Objektivi Strategjik 1: Zhvillimi i qëndrueshëm **ekonomik**, duke ruajtur **balancat mes sektorëve** të ndryshëm të ekonomisë në territor dhe duke rritur **konkurrencën e larminë** ndërmjet sektorëve aktivë të rajonit për të gjeneruar **punësim** të vazhdueshëm.

Programi strategjik O1P1: Mbështetje me infrastrukturën e nevojshme për përqendrimin e bizneseve të industrisë në zonën e Metalurgjikut.

Projekti 1: Pastrimi i ish-Metalurgjikut nga ndotjet e trashëguara industriale

Projekti 2: Rehabilitimi i zonës dhe kthimi i saj në zonë të përshtatshme për ndërtimin e objekteve me karakter ekonomik.

Programi strategjik O1P2: Nxitje e sipërmarrjes private dhe biznesit për të rivitalizuar me aktivitetin e tyre ish-zonat industriale/ekonomike të Elbasanit në bashkëpunim me bashkinë si negociator kryesor për të rigjeneruar edhe hapësirën publike me anë të instrumentit të menaxhimit të tokës.

Projekti 1: Pastrimi i zonave ish-industriale nga ndotjet e trashëguara.

Programi strategjik O1P3: Intensifikimi i aktivitetit urbanizues brenda qendrave ekzistuese urbane të njësive administrative

Projekti 1: Intensifikimi i qendrës së Elbasanit me banim, shërbime, zona ekonomike dhe hapësira publike.

Projekti 2: Ofrimi i shërbimeve të nevojshme për banorët në qendrat e njësive administrative.

Projekti 3: Përmirësim i fasadave në rrugët kryesore dhe 100 banesave kolektive

Programi strategjik O1P4: Mbështetje, marketim, promovim, përmirësim klime dhe aftësim i biznesit lokal në funksion të zhvillimit të ekonomisë lokale.

Projekti 1: Krijimi i pikave të grumbullimit për produktet bujqësore dhe blegtorale

Programi strategjik O1P5: Rigjenerimi dhe zhvillimi i hapësirave publike në qytetin e Elbasanit dhe qendrat urbane të Njësive Administrative, përmes instrumenteve financiare, dizajnit urban dhe PPP-ve.

Projekti 1: Rigjenerimi i qendrave të njësive administrative, duke risistemuar hapësirat publike dhe ofrimi i shërbimeve të munguara.

Projekti 2: Krijimi i parqeve urbane përgjatë lumit Shkumbin

Projekti 3: Krijimi i parkut tematik rrëzë kodrës së Krastës (ish zonë ushtarale)

Projekti 4: Kthimi i kodrës së Krastës në park urban për banorët e Elbasanit (pajisje me elemente të dizajnit urban, ndërtimi i kalimeve të këmbësorëve dhe kalimeve të biçikletave)

Projekti 5: Rikonstruktion i Pallatit të Sportit, pajisja e teatrit “Skampa” me ndriçim dhe foni dhe ndriçimi i stadiumit “Ruzhdi Bizhuta”

Projekti 6: Ofrimi i internetit falas në të gjitha njësitë administrative

Objektivi Strategjik 2: Mbrojtja dhe rigjenerimi i **burimeve natyrore** si elemente bazë të mirëqenies sociale dhe ripërtëritjes ekonomike nëpërmjet **turizmit natyror dhe kulturor**.

Programi strategjik O2P1: Mbrojtja e sistemit urban nga përmytjet dhe dalja e vazhdueshme e lumit Shkumbin nga shtrati duke rehabilituar argjinaturat ekzistuese.

Projekti 1: Pastrimi i shtratit të lumit Shkumbin

Projekti 2: Risistemi i zonave ripariante të lumit Shkumbin

Projekti 3: Krijimi i parqeve urbane përgjatë lumit Shkumbin, në segmentin nga Krasta e Madhe deri në grykëderdhjen e lumit të Zaranikës

Projekti 4: Rigjenerimi i parkut të Krastës

Programi strategjik O2P2: Rehabilitimi i shtretërve, brigjeve lumore dhe zonave ripariante të Shkumbinit, Zaranikës, Manazderes, Paprit, Gostimës, Gostrimës dhe Kushes.

Projekti 1: Rehabilitimi dhe sistemimi i zonave ripariante të lumit Zaranika, Manazdere, Gostimë, Gostrimë, Papër dhe Kushe

Projekti 2: Pastrimi nga mbetjet urbane i lumit Kushe

Programi strategjik O2P3: Përmirësimi i infrastrukturës (nëntokësore) të ujësjellësit dhe KUZ.

Projekti 1: Ndërtimi, supervizimi dhe kolaudim i KUZ në 4 rrugët “A. Mezin, P. Dodbiba, Q. Fezo, Sh. Thanasi

Projekti 2: Risistemimi i sistemit të kanalizimeve, dhe depozitimi i ujërave të ndotura në impiantin e trajtimit të ujërave.

Projekti 3: Supervizim dhe kolaudim punimesh për ndërtimin e ujësjellësit Muriqan

Projekti 4: Vazhdimi i ndërtimit të KUZ-së në lagjen Teqe, pranë shkollës “Sulë Domi”, rruga Arif Dardhaj, tek llagja e komunitetit Rom, Rrapishtë.

Projekti 5: Ndërtimi i ujësjellësit Përroi i Mollës-Shelçan-Mlizë-Trebsenisht-Tudan-Lleshan-Kukan-Pobrat dhe ndërtimi i ujësjellësit Fushë Buall

Programi strategjik O2P4: Hartimi dhe zbatimi i planit afatmesëm për manaxhimin e pyjeve dhe kullotave lokale.

Projekti 1: Ripyllëzimi i zonave të dëmtuara nga aktiviteti njerëzor në njësitë administrative: Papër, Gracen, Labinot-Mal, Zavalinë, Gjinar, Shushicë

Projekti 2: Ndërtimi i biokorridorit mjedisor (duke ripyllëzuar dhe duke mbjellë fidanishte në zonat e dëmtuara) përgjatë gjithë vijës administrative të Elbasanit, nga zona e mbrojtur Sopot-Stavraj, deri tek zona tjetër e mbrojtur Kutërman-Qafë e Bushit

Programi strategjik O2P5: Përmirësimi i shërbimit të manaxhimit të integruar të mbetjeve urbane.

Projekti 1: Ndërtimi i pikës së transferimit në Labinot Fushë (pranë fshatit Griqan që do t’u shërbejë banorëve të Labinot-Mal, Labinot-Fushë dhe Funarë); ndërtimi i pikës së transferimit në Tregan (do t’u shërbejë banorëve të Treganit, Shirgjanit, Gjergjanit); ndërtimi i pikës së transferimit në Gjinar (do t’u shërbejë banorëve të Zavalinës, Gjinarit dhe pjesërisht Shushicës, pjesa malore në kufi me Gjinarin)

Projekti 2: Projekti i pilotimit të ndarjes së diferencuar të mbetjeve urbane

Programi Strategjik O2P6: Zbutja e efekteve mjedisore nga aktiviteti industrial.

Programi Strategjik O2P7: Hartimi dhe vënia në jetë e planit sektorial për turizmin në nivel bashkie.

Projekti 1: Krijimi i guidave informuese dhe ngritja e *pikave të informacionit (info point)* për turistët.

Programi Strategjik O2P8: Rrjetëzim i aseteve historike.

Projekti 1: Restaurimi i Kalasë së Elbasanit, kishës së Shën Premtes në Gjinar dhe kalasë në shkëmbin Mret në Xibrakë (Labinot Fushë)

Programi Strategjik O2P9: Mbështetja me infrastrukturën e nevojshme për zhvillimin e ekoturizmit në njësitë administrative Tregan, Gjinar, Labinot Mal, Funarë dhe Gracen.

Projekti 1: Ndërtimi i fermave ekoturistike në Tregan, Gjinar, Funarë, Gracen, dhe Labinot Mal

Objektivi Strategjik 3: Përmirësimi i **infrastrukturës së lëvizjes** me qëllim mbështetjen e mobilitetit efektiv, ndërlidhjen më të mirë të zonave dhe uljen bllokimeve nga trafiku në Bashkinë e Elbasanit.

Programi Strategjik O3P1: Rehabilitimi dhe përmirësimi i rrugëve ekzistuese për të dhe përmirësuar aksesin, pajisja me sinjalistikën rrugore dhe ndriçimi, ndërtimi i veprave të artit në rastet e nevojshme

Projekti 1: Sistemim dhe asfaltim i pjesëve të caktuara (që janë dëmtuar) të rrugës Qemal Stafa dhe pajisja e saj me sinjalistikën rrugore¹².

Projekti 2: Pajisje me ndiriçues e rrugëve Qemal Stafa, Thoma Kalefi dhe Aqif Pasha.

Projekti 3: Sistemim dhe asfalti i rrugëve të brendshme të qytetit si dhe rrugëve të kalasë

Projekti 4: Rikonstrukcion i urës Polis-Vale, ndërtim i këmbëve të urës Beli, Sollak, rikonstrukcion i urës së Broshkës,

Programi Strategjik O3P2: Ndërtimi i infrastrukturave me rëndësi kombëtare rajonale

Projekti 1: Ndërtimi i *bypass-it*

Programi Strategjik O3P3: Konsolidimi i unazës së madhe të bashkisë Elbasan, e cila do të ndihmojë në uljen e trafikut ndërqytetës në qytet.

Projekti 1: Ndërtimi i unazës në pjesën veri-perëndimore dhe verilindore të qytetit. Unaza kalon në dy segmente të saj përgjatë lumit të Zaranikës dhe përgjatë lumit të Manzderes.

Programi Strategjik O3P4: Përmirësimi i aksesit të qendrave të njësive dhe lidhjes së këtyre qendrave me njëra-tjetrën dhe qytetin e Elbasanit

Projekti 1: Zgjerim i rrugëve rurale Elbasan-Gjinar-Zavalinë, Elbasan-Funarë (Kusarth-Balëz-Letan-Bicellë-Funarë) dhe me korsi biçikletash dhe ristrukturimi dhe ndërtimi i segmenteve rrugore që mungojnë në aksin lidhës Tregan-Blerimas-Strestan-Gjinar; ristrukturimi i rrugës Qafë Hajdaran-Byshek; Ndërtimi i rrugës nga shkëmbi i Çaprazit-Pajun; ristrukturimi i rrugëve të brendshme në: Katund i ri, lagja Harvales, Kusarth-Karakullak

Programi Strategjik O3P5: Intensifikimi i zhvillimit në njësive administrative përreth luginës së lumit Shkumbin, si satelitë urbanë të qytetit të Elbasanit apo fasha në vazhdim të tij.

Projekti 1: Ofrimi i shërbimeve të munguara në njësitë administrative: Gjergjan, Shirgjan, Mjekës, Hajdaran, Shushicë, Labinot Fushë, Papër

Program Strategjik O3P6: Përmirësimi i transportit publik ndërqytetës, infrastrukturave të nevojshme për këtë shërbim, si dhe ngritja e stacionit multimodal dhe stacionit për transportin e mallrave.

Projekti 1: Ofrimi i transportit publik në njësitë administrative që mungon (Gracen, Labinot-Mal, Funarë, Zavalinë)

Projekti 2: Ndërtimi i stacionit për mallra në zonën ndërmjet lumit të Zaranikës dhe zonës së ish metalurgjikut

Projekti 3: Rikonstrukcioni i stacionit të vjetër të trenit dhe Rapid Bus Transfer (RBT)

Projekti 4: Ndërtimi i stacionit për pasagjerë në Labinot-Fushë, përgjatë rrugës Elbasan-Librazhd.

Program Strategjik O3P7: Rregullimi i trafikut të qytetit duke rehabilituar dhe trajtuar me projekte të veçanta rregullimin e rrethrotullimeve/kryqëzimeve kryesore në qytet.

Projekti 1: Ndërtimi i rrethrotullimeve tek: ura e parë e Zaranikës; kryqëzimi i stacionit të trenit, kryqëzimi tek ish-Metalurgjiku, kryqëzimi pranë urës së Cërrikut, kryqëzimi i rrugës “Kadri Hoxha” me rrugën “Çerçiz Topulli”.

Program Strategjik O3P8: Nxitja e investimeve publike dhe private në fushën e mobilitetit të gjelbër (*Green Mobility*) për rrjetin e këmbësorëve dhe të biçikletave, itineraret natyrore dhe rekreative dhe shërbimeve publike

Projekti 1: Ndërtimi i rrjetit të gjelbër në qytetin e Elbasanit (rrugët e përcaktuara në hartën e infrastrukturës së propozuar)

Projekti 2: Lidhja e njësive administrative (Funarë, Labinot Mal, Gjinar, Tregan Papër) që kanë potencial turistik me Elbasanin me infrastrukturë të gjelbër.

Projekti 3: Shpronësime për varreza publike.

Objektivi Strategjik 4: Nxitje e sektorit të **bujqësisë dhe blegtorisë**, si sektorë kyç për zhvillimin e ekonomisë lokale dhe rritjes së punësimit, dhe veçanërisht për fuqizimin e zhvillimit rural.

Programi Strategjik O4P1: Rehabilitimi dhe mirëmbajtja e rrjetit kullues dhe ujitës për të gjithë territorin e Bashkisë Elbasan.

Programi Strategjik O4P2: Programimi dhe hartimi i instrumenteve të manaxhimit të tokës, të cilat do të orientojnë zhvillimet që nuk i shërbejnë sektorit të bujqësisë, jashtë sipërfaqeve me Kategori Bazë të përdorimit të tokës të propozuar B. Bujqësi, me qëllim mbrojtjen e tokës bujqësore.

Projekti 1: Zbatimi i programit për Transferimin e të Drejtave të Zhvillimit

Projekti 2: Mbjellje me arrorë (shegë) në NjA-në Gjergjan.

Projekti 3: Zbatimi i intensitetit me kushte në zonat urbane qendrore.

Programi Strategjik O4P3: Nxitja e zhvillimeve të strukturave në funksion të bujqësisë (magazinë, stalla, pika grumbullimi, kooperativa, qendra informimi, tregje javore etj.) përmes shfrytëzimit të aseteve publike dhe private në skema të partneritetit publik-privat (PPP).

Projekti 1: Ndërtimi i pikave të grumbullimit dhe përpunimit të produkteve bujqësore (ish-kombinati i drurit, ish-repartet ushtarake në fshatin Hajdaran, në rrugën “Kadri Hoxha”, në lagjen “Shën Koll pranë rrugës “Baba Sherif Cani”, rrëzë kodrës së Krastës në fshatin Mengel).

Projekti 2: Konsolidimi i fashës ekonomike nga kodra e Krastës në drejtim të Labinot Fushë dhe fashës ekonomike bujqësore Cërrik-Shirgjan.

Objektivi strategjik 5: Zbutja e pabarazive sociale përmes përmirësimit të sistemit arsimor dhe atij shëndetësor, si dhe politikave gjithëpërfshirëse të strehimit social.

Programi Strategjik O5P1: Përmirësimi i shërbimit spitalor përmes investimit në infrastrukturën spitalore rajonale.

Projekti 1: Zgjerimi i spitalit rajonal në qytetin e Elbasanit.

Programi Strategjik O5P2: Identifikimi dhe adresimi i nevojave për ndërhyrje rehabilituese të qendrave mjekësore/ ambulancave në të gjitha Njësitë Administrative të Bashkisë Elbasan.

Projekti 1: Përmirësim i infrastrukturës së qendrave shëndetësore në Bradashesh (2 qendra shëndetësore) Papër (1 qendër shëndetësore), Tregan (2 qendra shëndetësore), Shushicë (1 qendër shëndetësore) dhe Zavalinë (1 qendër shëndetësore)

Programi Strategjik O5P3: Çelja e disa departamenteve të arsimit të lartë publik në Bashkinë Elbasan, kryesisht me fokus mjekësinë dhe profesionet e inxhinierisë.

Programi Strategjik O5P4: Në mbështetje të politikave kombëtare të ministrisë; nxitje për arsimin profesional, përmes investimeve në tre shkollat profesionale ekzistuese dhe një të reje në Bashkinë e Elbasanit.

Projekti 1: Çelja e programeve të arsimit të mesëm profesional në shkollat profesionale ekzistuese në Bashkinë Elbasan.

Projekti 2: Ndërtimi i një shkolle të mesme profesionale në rajonin 3 të Bashkisë Elbasan.

Programi Strategjik O5P5: Identifikimi dhe adresimi i nevojave për ndërhyrje rehabilituese të kopshteve, shkollave 9-vjeçare dhe të mesme në të gjitha njësitë administrative të Bashkisë Elbasan.

Projekti 1: Rikonstruksion i plotë në shkollën 9-vjeçare të varur Bodin, në njësinë administrative Gracen; në një kopësht dhe 2 shkolla 9-vjeçare Bradashesh; në 3 shkolla 9-vjeçare në Funarë (si në shkollën Preç e Poshtëme, Cerujë, Krrabë e Vogël); 2 kopshte dhe 1 shkollë fillore në Zavalinë, përkatësisht në Burrishtë dhe Kamiçan; 3 shkolla 9-vjeçare në Tregan (përkasisht në Kaqivel, Kaqivel i poshtëm dhe Shinavlash); 3 shkolla 9-vjeçare në Gjergjan (Gjergjan, Kodra Bujaras, Bujaras) etj. Hidroizolim i tarracës së shkollës Pedagogjike.

Projekti 2: Infrastrukturë mbëteshtetëse për shkollën 9-vjeçare ‘Xhaferr Hakani’. Mbikëqyrje punimesh për ndërtimin e shkollës 9-vjeçare në Sollak.

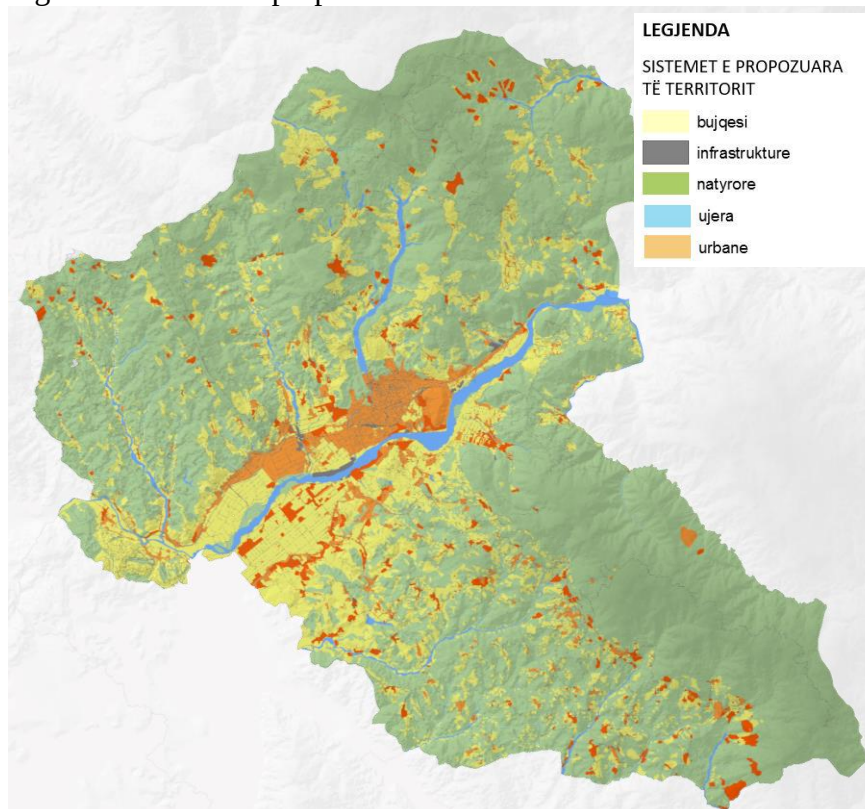
Projekti 3: Përshtatja e konvikeve të shkollës së muzikës për ambiente zyrash. Rikonstruksion i ambienteve të konviktit të shkollës Pedagogjike.

Programi Strategjik O5P6: Mbështetje e gjithë shtresave të popullsisë për një strehim sa më të përballueshëm dhe me kushte optimale jetese në territorin e Bashkisë Elbasan.

Projekti 1: Ndërtimi i banesave sociale dhe pajisja e tyre me pompa uji dhe pajisje të tjera të nevojshme.

Projekti 2: Supervizim dhe kolaudim për rikonstruksionin e banesave të komunitetit Rom dhe Egjiptian.

Figura 7. Sistemet e propozuara te territorit



Burimi: Bashkia Elbasan dhe PGLP/Co-PLAN, 2016

Për të realizuar objektivat e përcaktuara në Dokumentin e Strategjisë së Bashkisë Elbasan, të cilat synojnë të shmangin shpërhapjen e mëtejshme të zhvillimeve në territor, krijimin e mjedisit të përshtatshëm për zhvillim ekonomik (zonat kryesore të

zhvillimit ekonomik urban), mbrojtjen e mjedisit dhe krijimin e hapësirave publike e parqeve, përdorimi i tokës, e për pasojë edhe sistemet e territorit, pësojnë ndryshime sipas Planit. Këto ndryshime paraqiten fillimisht për kategoritë e përdorimit të tokës (duke reflektuar edhe zonat e zhvillimit ekonomik e më pas për pesë sistemet). Në lidhje me përdorimin e tokës, parimet kryesore janë:

i) Promovimi i përzierjes së funksioneve (miksi) dhe shmangia e zonave monofunksionale të pastra brenda qytetit dhe vendbanimeve në tërësi. Miksi është i nevojshëm jo vetëm për t'i bërë lagjet sa më të jetueshme e të pasura me shërbime, por edhe për të rritur nivelin e sigurisë, e cila do të çenohej në kushtet e ndarjeve sociale për shkak të përdorimeve monofunksionale. Miksi i përshtatet edhe dinamikave të tregut të tokës dhe në këtë mënyrë lehtëson zhvillimin dhe qarkullimin e kapitalit. Në Elbasan është gjithsesi e nevojshme të induktohet miksi në çdo lagje banimi apo qendër fshati/njësie administrative sepse vihet re se kemi një dominim të zonave të “pastra” të banimit përkundrejt funksioneve të tjera. Dominime të tilla rrezikojnë t'u japin vendbanimeve karakterin e një “fjetoreje” dhe kjo është fatale në proceset qytetformuese. Planet, Bashkia, zhvilluesit dhe qytetarët duhet të përpiqen vazhdimisht që të sjellin energji të reja nëpër lagjet e banimit, për të rritur nivelin e “jetueshmërisë së hapësirës”.

ii) Plani kujdeset gjithashtu që të shmangë vendosjen e përdorimeve të papërputhshme afër njëri-tjetrit, ose nëse kjo është e pamundur të shmanget, atëherë propozohen masa mbrojtëse. Masa të tilla, si p.sh. distancat apo brezat mbrojtës, paraqiten në rregulloren e Planit, në seksionin e përdorimeve të ndaluara dhe të kushtëzuara. Kur përdorimet janë tërësisht të papërputhshme, dhe sigurisht kanë nevojë për sipërfaqe të konsiderueshme, ato vendosen në zona specifike dhe larg atyre të banimit. Ky është rasti për disa nga zonat ekonomike.

iii) Kur përdorimet nuk janë banim, por u përkasin kategorive të tjera, zakonisht ato tentojnë të jenë monofunksionale në natyrë, ose të përfshijnë funksione shumë të ngjashme. Të tilla raste janë infrastrukturat madhore, zonat bujqësore, parqet dhe pyjet, zonat ripariane, zonat ekonomike etj. Plani garanton që këto zona të zhvillohen të pashqetësuar, por edhe të mos shqetësojnë përdorimet e tjera përreth, përfshirë ato të banimit. Kjo realizohet përmes masave mjedisore, brezave dhe distancave mbrojtëse e pyllëzimeve.

iv) Respektimi i rëndësisë kombëtare në territor dhe të gjitha kushtëzimeve sektoriale është parim kyç që ka drejtuar mënyrën se si janë bërë të gjitha propozimet e Planit. Mund të përmendim disa nga këto kushtëzime si: ligji nr.9358 “Për Pyjet dhe shërbimin pyjor” – kufizimet në konvertimin e fondit pyjor (aktualisht legjislacion i ri në proces); ligji nr.111/2012 “Për menaxhimin e integruar të burimeve ujore” – përcaktimi i brigjeve të trupave ujorë (5m – 20m dhe 100m -200m) dhe veprimtaritë e lejuara në brigje; “Kodi Rrugor i Republikës së Shqipërisë” – 60 m brezi mbrojtës nga autostrada dhe distancat në zona urbane; VKM nr. 671 “Për miratimin e rregullores së planifikimit” – standarde dhe tregues planifikimi për shkolla, kopshte, qendra shëndetësore, breza mbrojtës, distanca të mbrojtjes, lartësitë, intensitetet etj.; ligji nr. 9244, datë 17.6.2004, “Për mbrojtjen e tokës bujqësore”, i ndryshuar – kufizimet në konvertimin e tokave bujqësore në truall; ligji nr. 8752, datë 26.3.2001, “Për krijimin dhe funksionimin e strukturave për administrimin dhe mbrojtjen e tokës”, i ndryshuar – kufizimet në konvertimin e tokave bujqësore në truall; VKM nr. 410, datë 27.06.2012, “Për përcaktimin e rregullave dhe të procedurave të ndryshimit të kategorive të resurseve të tokës” dhe VKM nr. 283, datë 1.4.2015, “Për

përcaktimin e tipave, rregullave, kriterëve dhe procedurave për ndërtimin e objekteve për prodhimin, ruajtjen dhe përpunimin e produkteve bujqësore dhe blegtorale, në tokë bujqësore” – kufizimet në konvertimin e tokave bujqësore në truall; ligji nr. 8906, datë 6.6.2002, “Për zonat e mbrojtura”, i ndryshuar – kufizimet në zonat e mbrojtura dhe zonat buferike të tyre etj. Ilustrime të mënyrave se si këto kushtëzime ndikojnë në territor paraqiten në hartën e Rëndësisë Kombëtare në territor të përgatitur me hartimin e Strategjisë së Territorit.

Kategori bazë - Banim (A): Kjo është një nga kategoritë e përdorimit të tokës që pritet të ketë më shumë ndryshime, duke iu referuar edhe rritjes së numrit të popullsisë deri në vitin 2030. Për të përlllogaritur shtimin e banimeve deri në vitin 2030, është marrë parasysh rritja (natyrore e mekanike), nevojat aktuale për strehim në Bashkinë Elbasan dhe kapaciteti mbajtës sipas sipërfaqes dhe standardit 25m² banim për banor. Ajo që propozohet është intensifikim i banimit në zonën e qytetit, për të shmangur shpërhapjen e mëtejshme drejt tokave bujqësore dhe natyrore dhe mbushje urbane kyresisht në njësitë administrative (ish-komuna) duke qënë se ka ende hapësira për zhvillim në zonat e ndëtuara.

Kategori bazë - Industri dhe Ekonomi (IE): Kjo kategori ka ndryshuar duke marrë në konsideratë propozimet për transformimin e zonës së ish-Metalurgjikut në një zonë ekonomike (jo më industri e rëndë), dhe propozimet për të konsoliduar zonat ekonomike (me karakter kryesisht bujqësor dhe shërbime) që shtrihen përgjatë akseve kryesore: a) Elbasan-Papër, b) Elbasan-Cërrik, c) Elbasan-Labinot Fushë. Gjithashtu janë propozuar qendra magazinimi dhe tregu në Hajdaran, industri përpunuese dhe treg ushqimor në kryqëzimin e unazës pranë kodrës së Krastës dhe në disa zona të tjera të përshtatshme në qytetin e Elbasanit.

Në raste të tjera kjo kategori përdorimi është menduar të kombinohet edhe me shërbime, për të kombinuar dhe plotësuar nevojat e popullsisë me funksione të ndryshme. Gjithashtu, në rastet kur përdorimi ekzistues ishte industri, ekonomi dhe banim (zona e ish-Metalurgjikut, ish-Kombinati i drurit etj) është përshtatur përdorimi duke u konvertuar në kategori bazë ekonomi dhe shërbime e duke ruajtur distancat e nevojshme nga zonat e banuara.

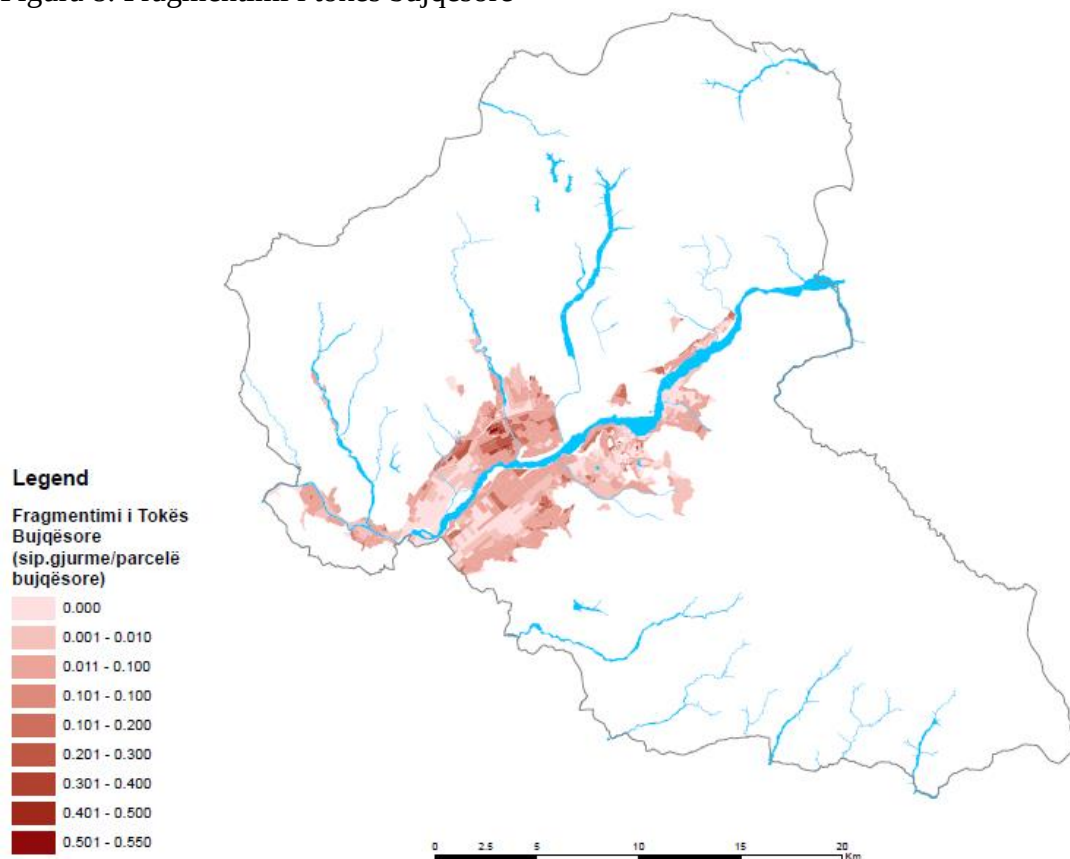
Kategori bazë - Bujqësi (B): Kjo kategori është trajtuar në mënyrë të veçantë, duke patur si synim kryesor mbrojtjen e tokës bujqësore dhe shmangien e ndërtimit në këto toka. Janë propozuar ndërhyrje për të konservuar dhe konsoliduar tokën bujqësore përgjatë fushës së lumit Shkumbin dhe të gjitha zonat e tjera, ku ka përdorime bujqësore. Në zonat natyrore që janë kthyer në toka bujqësore, duke dëmtuar kurorën e pyjeve dhe vënë në rrezik qëndrueshmërinë e tokës, është propozuar të kryhet ripyllëzimi, duke rehabilituar vlerat natyrore.

Për të kuptuar më mirë se si është përdorur deri më tani toka bujqësore nga aktiviteti urban, përveç analizës së bujqësisë është realizuar edhe harta e fragmentimit të tokës bujqësore. Propozimet për të ndërtuar ose jo në tokë bujqësore bazohen veçanërisht në këtë hartë, si edhe në kërkesat me të cilat përballet bashkia për ndërtime në zonat rurale të saj. Kështu, për ndërtesat me funksion bujqësor zbatohet legjislacioni përkatës (ligji për tokën bujqësore dhe VKM nr. 283 e vitit 2015).

Për ndërtesat me funksion banim është propozuar që banorët të kenë mundësi të shtojnë së paku një kat në lartësi ose të kenë mundësi edhe për shtesa anësore. Kjo realizohet në mënyra të ndryshme në zona me fragmentim të ndryshëm të tokës bujqësore, me parimin e ruajtjes së zonave ku fragmentimi është më i ulët dhe

dhënien e mundësisë për shtimin e sipërfaqes së banimit, në zonat ku fragmentimi është më i lartë. Mënyra se si ndodh kjo detajohet në rregulloren e Planit, por kufiri ndarës është fragmentimi prej 20% i tokës bujqësore. Gjithashtu, shtesat e ndërtimit ndodhin vetëm brenda parcelave truall, që aktualisht kanë banorët e zonës rurale. Pra atyre u jepet mundësia për ta shfrytëzuar më mirë parcelën truall, por nuk u lejohet të ndërtojnë për banim në tokën arë.

Figura 8. Fragmentimi i tokës bujqësore



Burimi: Bashkia Elbasan dhe PLGP/Co-PLAN, 2016

Kategori bazë - Shërbime (S): Shërbimet janë risjellë fuqishëm në territor, përgjatë fashave ekonomike Elbasan-Papër, Elbasan-Cërrik dhe Elbasan-Labinot Fushë, si edhe në të gjitha qendrat e njësive administrative. Këto të fundit kanë mungesa në përballimin dhe plotësimin nevojave të popullsisë, veçanërisht për qendra shumë-funksionale, objekte arsimore e shëndetësore etj.

Kategori bazë - Përdorime të veçanta (V): Ka ndryshime të vogla në këtë kategori, të cilat vijnë në pjesën e qytetit të Elbasanit, përmes zgjerimit të zonës së varrezave. Në zonat rurale nuk ka ndërhyrje që e ndryshojnë këtë përdorim.

Kategori bazë - Ujëra (U): Nuk ka ndryshime thelbësore për kategorinë e ujërave, përveç, konceptit për të krijuar vijën ujore mospërmas qytetit, si lidhëse e Manazderes me Zaranikën. Propozimet e tjera konsistojnë në rehabilitimin e sipërfaqeve ujore, por nuk ndikojnë në zgjerimin apo zvogëlimin e tyre.

Kategori bazë - Natyrore (N): Nuk parashikohen ndryshime thelbësore në kategorinë bazë Natyrore. Në raste specifike kur tokat bujqësore apo ndërtimet janë vendosur në zonat ripariane (të cilat klasifikohen si zona natyrore) të lumenjve apo sipërfaqeve të tjera ujore, është propozuar rehabilitimi dhe trajtimi pejzazhistik i këtyre zonave. Në pjesën përfundimtare të bashkisë Elbasan është propozuar të krijohet një korridor

biodiversiteti, i cili rehabiliton të gjithë zonën pyjore duke minimizuar ndërprerjet e biodiversitetit që janë bërë nga ndërhyrjet artificiale. Ky korridor kalon përgjatë gjithë gjatësisë së vijës administrative perëndimore të bashkisë.

Kategori bazë - Trashëgimi dhe Monumente Kulture dhe Historike (M): Nuk ka ndryshime në përdorimin e propozuar për këtë kategori. Për trashëgiminë, monumentet e kulturës dhe ato historike janë propozuar ndërhyrje restauruese dhe mbrojtëse. Për më tepër, itineraret e krijuara për lëvizjen e banorëve dhe turistëve janë ndikuar edhe nga pozicionimet e monumenteve, për t'i sjellë ato sa më tepër në vëmendjen e njerëzve dhe për t'i bërë lehtësisht të aksesueshme nga vizitorët.

Kategori bazë - Zona Ushtarake (ZU): Nuk ka ndryshime të propozuara në këtë kategori.

Kategori bazë - Institucione (IS): Nuk ka ndryshime të propozuara për këtë kategori. Gjithsesi, zonat për rihvillim dhe rigjenerim në qytet dhe në qendrat e njësive administrative, ofrojnë mundësinë edhe për krijimin e hapësirave të reja për institucione.

Kategori bazë - Aktivitete Sociale dhe Rekreative (AR): Sipërfaqja e kësaj kategorie rritet përmes propozimeve për të shtuar zonat rekreative dhe zonat sportive në qytet dhe në njësitë e tjera. Për shembull, propozimet për ta kthyer kodrën e Krastës në një park periferik natyror, parku tematik rrëzë kodrës së Krastës, zonat sportive rekreative pranë zonës së ish-Kombinatit të Drurit, parku i Shkumbinit, pikat turistike të Byshekut, Treganit, Gjinarit, Zavalinës, Xibrakës dhe zonave të tjera që kanë potencial për t'u përdorur për aktivitete sociale dhe rekreative, janë raste konkrete që tregojnë se si fuqizohet kjo kategori përdorimi në territor.

Kategori bazë - Arsim (AS): Ka ndryshime që ndodhin si pasojë e propozimeve për të ndërtuar objekte arsimore në zonat të pambuluara me shërbimin e arsimit. Ndryshimet e propozuara prekin thuajse të gjitha njësitë administrative të bashkisë Elbasan.

Kategori bazë - Shëndetësi (SH): Për qytetin e Elbasanit nuk ka ndryshime të kategorisë bazë Shëndetësi, por në njësitë e tjera ka ndryshime sipas propozimeve për të ndërtuar qendra shëndetësore dhe konsultore. Këto zona janë aktualisht të pashërbyera në këtë drejtim.

Kategori bazë - Infrastruktura (IN): Është një kategori e cila ndryshon ndjeshëm. Ndryshimet më të mëdha ndodhin përgjatë/në zonën ku do të ndërtohet *bypass*-i, Korridori VIII dhe stacioni multimodal. Gjithashtu, infrastruktura që ndikon në këtë kategori janë rrugët që lidhin Elbasanin me zonat rurale dhe zonat rurale me njëra-tjetrën.

Si rezultat i transformimeve që ndodhin në lidhje me përdorimin e tokës, ndryshon edhe harta e sistemeve territoriale. Ndryshimet e sistemeve janë të ndryshme dhe janë subjekt i legjislacionit përkatës, që të mund të realizohen. Plani i propozon ato për të arritur qëllimet e zhvillimit social-ekonomik dhe të mbrojtjes mjedisore në territor. Transformimet kryesore në nivel sistemi territorial ndodhin për shkak të infrastrukturave që propozohen të shtohen, e veçanërisht rrugët, stacioni multimodal dhe stacionet e transferimit. Po ashtu, kemi disa raste në të cilat propozohen zgjerime të zonave të banuara dhe në këtë rast toka bujqësore/natyrore propozohet të kthehet në urbane. Kemi edhe raste kur disa toka bujqësore përgjatë Shkumbinit, për shembull në zonën e Shushicës, propozohen të kthehen në natyrore, pra në zona ripariane. Janë edhe rastet e brigjeve të Shkumbinit në qytet, ku edhe pse statusi i tokë mund të jetë natyror, në realitet brigjet janë thuajse të pafidentifikueshme për shkak të

mungesës së bimësisë dhe ndërtimeve informale. Në këto raste, rikthimi i zonës ripariane apo parku i Shkumbinit janë mënyra për ta rikthyer tokën në sistemin natyror. Po ashtu koncepti i propozuar për të krijuar vijën ujore përmes qytetit, që lidh Manazderen me Zaranikën është edhe një propozim për të krijuar një sipërfaqe të sistemit ujor brenda sistemit urban të qytetit. Pra transformimet ndodhin sipas rastit, në favor të sistemit urban, ose në favour të sistemit natyror e bujqësor.

Veç këtyre transformimeve të matshme në hartë dhe si pasojë e politikave të zhvillimit të Bashkisë, ndryshime të kategorisë së resursit të tokës mund të ndodhin në vijim të zbatimit të planit në rastet kur parashikohet konsolidim i zonës së banuar në tokë bujqësore/natyrore (edhe pse në parametra shumë të ulët), ose ndërtim për qëllime bujqësore në tokë bujqësore. Këto raste nuk mund të maten, pasi do të varen nga zbatueshmëria e tyre dhe nga fakti nëse legjislacioni në fuqi do të mundësojë marrjen e lejes së ndërtimit apo jo, e për rrjedhojë edhe të drejtën për ndryshimin e kategorisë së tokës (pra sistemit).

Propozimet e infrastrukturës në Bashkinë e Elbasanit janë menduar në mënyrë të tillë që të integrojnë zonat të caktuara apo të krijojnë hapësira publike, të cilat janë të palidhura me funksionet e tjera në territor. Propozimi i unazës në pjesën veriperëndimore, ndikon drejtpërdrejt në intergimin e “zonës informale”. Kjo zonë është ndërtuar pas lëvizjeve demografike të vitit 1990, dhe duke qenë zhvillim informal ka akses të ulët të infrastrukturave publike, hapësirave të gjelbra dhe institucioneve arsimore. Lidhjet infrastrukturore dhe propozimet e shërbimeve përgjatë rrugëve kryesore do të ndikojnë në përmirësimin e ofrimit të shërbimeve për këtë zonë.

Zgjidhja e nyjes së hyrjes në qytet nëpërmjet autostradës Tiranë-Elbasan dhe lidhja me *bypass*-in, është shumë e rëndësishme për të zgjidhur dy çështje: a) të krijojë një hyrje ekskluzive dhe sa më të shkurtër me qytetin e Elbasanit; b) të lidhë autostradën Tiranë-Durrës me korridorin VIII pa shqetësuar hyrjen në Elbasan.

Stacioni multimodal: Ndërtimi i stacionit multimodal do të përmirësojë lëvizshmërinë në të gjithë territorin, duke ofruar jo vetëm hapësirën e stacionimit, por edhe duke lehtësuar alternativat e lëvizjes me mjete të ndryshme transporti. Aktualisht, zona e propozuar për stacionin është tokë bujqësore, e kthyer pjesërisht në tokë truall. Ndërtimet janë kryesisht banim, por edhe industri, ekonomi e shërbime. Stacioni do të krijojë një pol zhvillimi në zonë, do të lidhë më mirë Elbasanin me Bradasheshin, dhe do të shërbejë si barrierë mes zonës industriale dhe asaj të banimit.

Zgjerimi i stacionit të trenit: Stacioni i trenit është në gjendje të degraduar dhe nuk funksionon i plotë. Rigjenerimi i tij dhe rivënia në funksion janë të rëndësishëm për lëvizshmërinë e banorëve dhe përmirësimin e aksesit, sidomos në periudhën afatshkurtër. Pozicioni i tij strategjik (në qendër të qytetit) ndikon që kjo të jetë një nyje e rëndësishme infrastrukturore dhe të mbetet e tillë edhe në periudhën afatgjatë, kur do të jetë ndërtuar stacioni multimodal. Për të ofruar një shërbim sa më të mirë për banorët duhet që përveç rihvillimit, ky stacion të pësojë edhe një zgjerim të nevojshëm për të përballuar kërkesat për transportin e njerëzve.

Stacioni i mallrave (në Labinot Fushë): Ky stacion do të shërbejë vetëm për mallrat dhe lidhet me *bypass*-in e qytetit. Elbasani, si zonë me rëndësi ekonomike në rajon dhe si nyje lidhëse me zonën metropolitane, i ka të nevojshme investimet që ndihmojnë dhe mbështesin ekonominë lokale. Stacioni i mallrave do të ndërtohet në një zonë mjaft strategjike dhe të aksesueshme nga qyteti dhe rajoni.

Zonat e Gjellbra: Sipas VKM. 671, neni 86, gjellbërimi publik urban llogaritet duke përjashtuar territoret me përdorim homogjen bujqësi (B), toka natyrore (N) dhe sipërfaqe ujore (U). Zonat e gjellbëra në nivel urban përbëhen nga:

- Gjellbërimi i përgjithshëm publik: kjo kategori gjellbërimi përbëhet nga gjellbërimi masiv në parqe dhe lulishte, gjellbërimi në rrugë shëtitore, sheshe dhe brigje ujore si dhe zonat e pushimit/parqet periferike
- Gjellbërimi publik i kufizuar: përfshin të gjitha sipërfaqet e gjellbëra me përdorim publik, si dhe gjellbërimin vetjak të banesave individuale, tip vilë, pavarësisht nëse janë të bashkëngjitura apo të shkëputura. Këto zona përdoren vetëm nga përdoruesit e ndërtimit të tillë si: pacientët që përdorin hapësirën e gjellbër në një spital, klientët në një institucion, vizitorët apo banorët e ndërtesës individuale
- Gjellbërimi i veçantë: përfshin struktura dhe zona me funksione të tilla si: kopësht botanik, dhe/ose kopësht zoologjik, fidanishte dhe breza sanitare (sipas përkufizimit në VKM nr. 671).

Tabela 10. Standardet e propozuara sipas VKM. 671, neni 86

Qendra e banuar	A) Gjellbërimi i përgjithshëm publik (m ² /banorë)	Gjellbërimi në nivel njësie	Gjellbërimi masiv në parqe & lulishte (brenda aglomeratit)	Gjellbërimi në rrugë, shëtitore, sheshe, brigje ujore	Zonë pushimi /park periferik	B) Gjellbërimi publik i kufizuar (m ² /banorë)	C) Gjellbërimi i veçantë (m ² /banorë)
Deri në 10,000 banorë	5	2.5	1	1.5	8	1/2	Standardet vlerësohen sipas manualeve të projektimit
Mbi 10,000 banorë	9	2.5	4	2.5	17	1/2	
Mbi 100,000 banorë	9	2.5	4	2.5	17	1/2	

Burimi: VKM nr. 671/2015

Tabela 11. Bilanci i gjellbërimit publik për Bashkinë Elbasan

Zona e gjellbër	Standard i	Vlera ekzistuese		Vlera e propozuar	
	m ² /banor	ha	m ² /banor	ha	m ² /banor
a) Gjellbërimi në nivel njësie strukturore	2.5 m ² /banor	1%-35%		1%-85%	
b) Gjellbërimi masiv parqe e lulishte	4 m ² /banor	19	1	60	3
c) Gjellbërimi rrugor, sheshe, brigje ujore në zonë urbane	2.5 m ² /banor	28	1.2	58	2.8
ç) a&b&c	9 m ² /banor	47	2.2	118	5.8
d) Park periferik	17 m ² /banor	265	12.7	441	21
dh) ç&d: Gjellbërimi i Përgjithshëm Publik	26 m ² /banor				
e) Fidanishte	PA	PA	PA	1800	86
ë) Zonë ripariane	PA	PA	PA	6,749	324
f) Kopësht zoologjik	PA	0	0	0	0
g) Kopësht botanik	PA	0	0	0	0

gj) Breza sanitare, zona buferike, breza mbrojtës	PA	PA	PA	573	27
h) Pyje (pyllëzim)	PA	15,131	727	16,931	813
i) Zona të mbrojtura natyrore	PA	878	42	878	42
e-i) Gjellbërim i veçantë	PA				

Burimi: Bashkia Elbasan dhe PLGP/Co-PLAN, 2016

Gjellbërimi publik i propozuar, duke marrë në konsideratë rritjen që do të pësojë popullsia deri në vitin 2030 jepet për njësi administrative sipas tabelës së mëposhtme:

Tabela 12. Gjellbërimi publik i llogaritur sipas rritjes së popullsisë

Qendrat e banuar	Popullsia ekzistuese (2015)	Popullsia e projektuar (2030)	Popullsia e shtuar	A) Gjellbërim i përgjithshëm publik				B) Gjellbërimi publik i kufizuar
				Gjellbërimi në nivel njësie	Gjellbërim masiv në parqe & lulishte	Gjellbërim në rrugë, shëtitore, sheshe, brigje ujore	Zonë pushimi/park periferik	
Elbasan	127,420	137,318	9,898	343,295	549,272	343,295	2,334,406	274,636
Bradasheh	12,898	14,640	1,742	36,601	58,561	36,601	248,886	29,281
Gracen	2,642	2,999	357	7,497	2,999	4,498	23,989	2,999
Labinoth Fushë	6,681	7,791	1,110	19,478	7,791	11,687	62,328	7,791
Labinoth Mal	5,691	5,794	103	14,485	5,794	8,691	46,352	5,794
Shushicë	11,164	12,847	1,683	32,118	51,388	32,118	218,399	25,694
Tregan	4,555	5,177	622	12,943	5,177	7,766	41,416	5,177
Zavalinë	4,670	4,539	-131	11,348	4,539	6,809	36,312	4,539
Gjinat	2,188	6,665	4,477	16,663	6,665	9,998	53,320	6,665
Gjergjan	7,881	8,646	765	21,615	8,646	12,969	69,168	8,646
Papër	9,211	10,396	1,185	25,990	10,396	25,990	176,732	20,792
Shirgjan	10,408	11,994	1,586	29,985	47,976	29,985	203,898	23,988
Funarë	3,071	3,035	-36	7,588	3,035	4,553	24,280	3,035
BASHKIA ELBASAN	208,480	227,888	19,408	569,720	762,239	534,957	3,539,486	419,036

Burimi: Bashkia Elbasan dhe PLGP/Co-PLAN, 2016

Shembuj të hapësirave të gjelbra:

Parku Rinia: Parku Rinia është një hapësirë publike me vendndodhje shumë të aksesueshme nga të banorët e qytetit dhe një nga parqet më jetëgjata në qytet. Rigjenerimi i tij dhe pajisja me elemente të ndryshme të dizanjit urban dhe peizazhistik do të përmirësojë funksionimin dhe do të ofrojë hapësirë rekreative për banorët e qytetit brenda zonës urbane.

Parku i Krastës: Shpesh hapësirat e gjelbra, nuk e kryejnë funksionin e tyre. Parku i Krastës është një potencial për t'u përdorur nga banorët, por në të njëjtën kohë një hapësirë natyrore që duhet të ruhet si e tillë. Parku i Krastës përcaktohet si park periferik natyror për qytetin e Elbasanit dhe gjithashtu u shërben banorëve në njësitë

administrative fqinjë. Rikualifikimi i parkut brenda karakterit të tij dhe rehabilitimi mjedisor, i kthen qytetin në tregues dinjitoz të sipërfaqes së gjelbër.

Parku i lumit Shkumbin: Lumi Shkumbin është një hapësirë shumë e rëndësishme, e cila duhet trajtuar për t'u bërë e pështatshme dhe e përdorshme si hapësirë publike e gjelbëruar.

Linjat e biçikletave: Transporti i gjelbërt është i rëndësishëm për t'u promovuar dhe nxitur. Ky plan parashikon shtimin e korsive të biçikletave në të gjitha akset dhe lidhjet kryesore rrugore që lidhin qytetin e Elbasanit me njësitë administrative.

Njësitë strukturore të territorit: Fillimisht, për të ndihmuar procesin e ndarjes së njësive strukturore, territori i bashkisë është ndarë në zona, të cilat ndjekin kufinj të ekzistues të njësive administrative të Bashkisë Elbasan. Kjo mënyrë lehtëson manaxhimin e tyre, meqënëse zhvillimet e deritanishme kanë ndodhur në nivel bashkie dhe komunash. Plani i Përgjithshëm Vendor i Bashkisë Elbasan, parashikon 13 zona: 1) Zona Elbasan; 2) Zona Bradashesh; 3) Zona Labinot Fushë; 4) Zona Labinot Mal; 5) Zona Funarë; 6) Zona Papër; 7) Zona Gracen; 8) Zona Shushicë; 9) Zona Tregan; 10) Zona Shirgjan; 11) Zona Gjergjan; 12) Zona Gjinar; 13) Zona Zavalinë.

Përcaktimi i njësive strukturore ka marrë parasysh faktin se ndarja në njësi strukturore bëhet me qëllim që të lehtësojë procedurat e zbatimit të instrumenteve të planifikimit dhe të drejtë e kontrollojë zhvillimet që do të ndodhin në territor. Bashkia Elbasan është ndarë në 1716 njësi strukturore. Metodologjia për ndarjen e njësive strukturore është mbështetur në përcaktimet ligjore të rregullores së planifikimit të miratuar me VKM nr. 671 në vitin 2015. Referuar përcaktimeve ligjore, njësitë plotësojnë një, ose disa prej kushteve të mëposhtme:

- a) Nuk kanë përdorime të papërputhshme brenda të njëjtës njësi strukturore;
- b) Garantojnë kompaktësi dhe kanë njëtrajtshmëri të tipologjisë ekzistuese ose të propozuar;
- c) Kanë tregues dhe kushte të njëtrajtshme të zhvillimit sipas rregullores së zhvillimit;
- d) Kufizohen nga rrjet rrugor, pavarësisht nga kategoritë e rrugëve, brezat mbrojtës dhe sanitarë, linjat hekurudhore, brigjet ujore, përrenjtë, lumenjtë, apo elemente të tjera lineare e të dukshme në territor;
- e) Kanë sipërfaqe jo më të vogël se 1ha;
- f) Përcaktojnë zona me prioritet zhvillimi ose për realizimin e projekteve me rëndësi në nivel bashkie ose në nivel kombëtar (rasti i *bypass-it*);
- g) Përcaktojnë zona me presion zhvillimi, zhvillim intensiv, zona të degraduara, zona të pazhvilluara, zona bujqësore, zona natyrore, zona historike, zona arkeologjike, zona kulturore etj. sipas rastit;

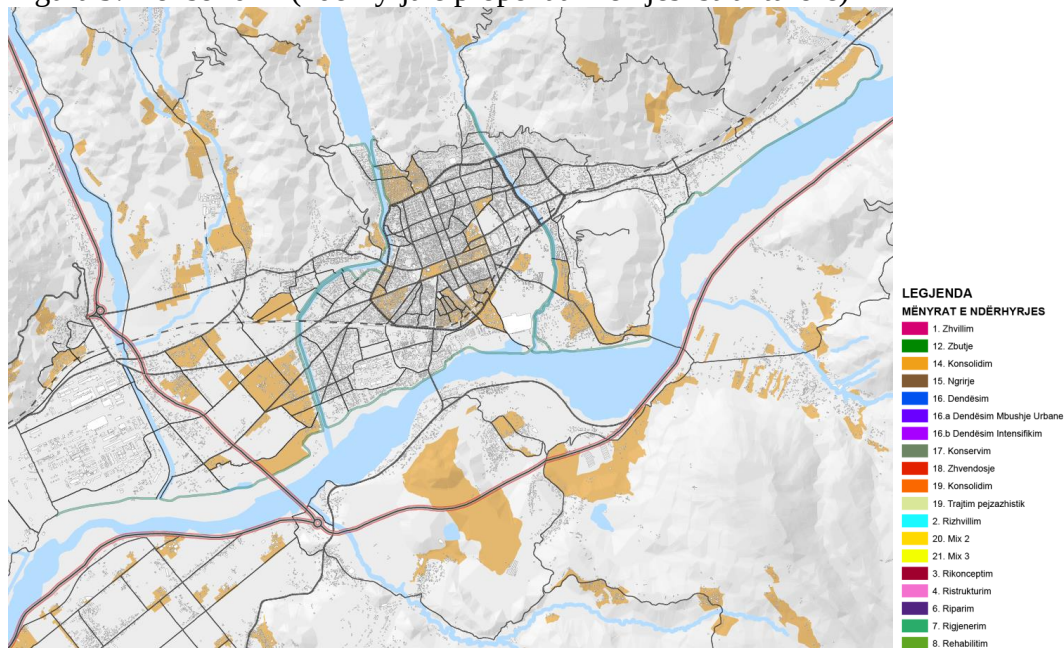
Veç këtyre kriterëve janë marrë në konsideratë edhe kriterë të tjera si më poshtë:

- Vijat e dukshme në hartë/fotografi ajrore të pronësisë apo të ndarjes së qartë të përdorimeve;
- Qëllimi i synuar në të ardhmen për zhvillimin në zonë;
- Ndërhyrjet përmirësuese/plotësuese infrastrukturore;
- Raporti sipërfaqe – nr. pronësish/parcelash të dukshme;
- Mënyra e ndërhyrjes në territor, e analizuar së bashku me funksionin e propozuar apo përdorimin e ardhshëm të tokës;
- Qëllimi i synuar për mbrojtjen apo konservimin e territoreve dhe elementeve territoriale të caktuara;

- Kushtëzimet ligjore sektoriale;
- Konsultat me pronarë të tokave dhe grupe të interesit në lidhje me zhvillimin e zonave të caktuara.

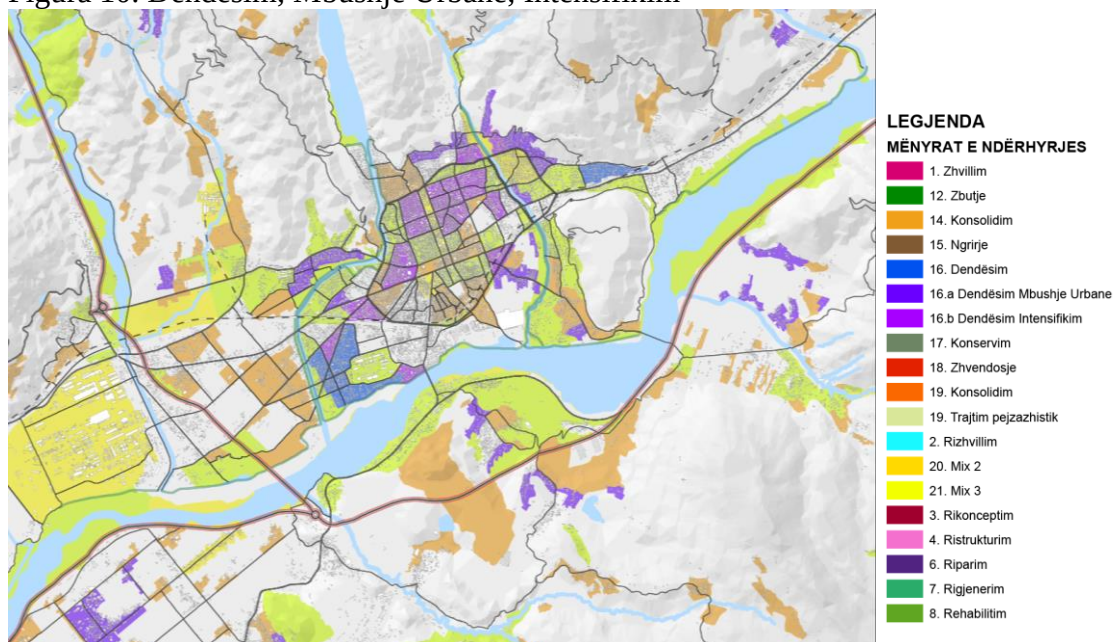
Llojet e ndërhyrjeve në territor janë përcaktuar për secilën njësi strukturore dhe në mjaft raste njësi gjenden më shumë se një ndërhyrje. Llojet e ndërhyrjeve bazohen në përcaktimet e ligjit të planifikimit dhe të rregullores së planifikimit (VKM nr. 671), por i përmbushin dhe tejkalojnë këto përcaktime për t'iu përshtatur sa më tepër kontekstit.

Figura 9. Konsolidim (ndërhyrja e propozuar në njësi strukturore)



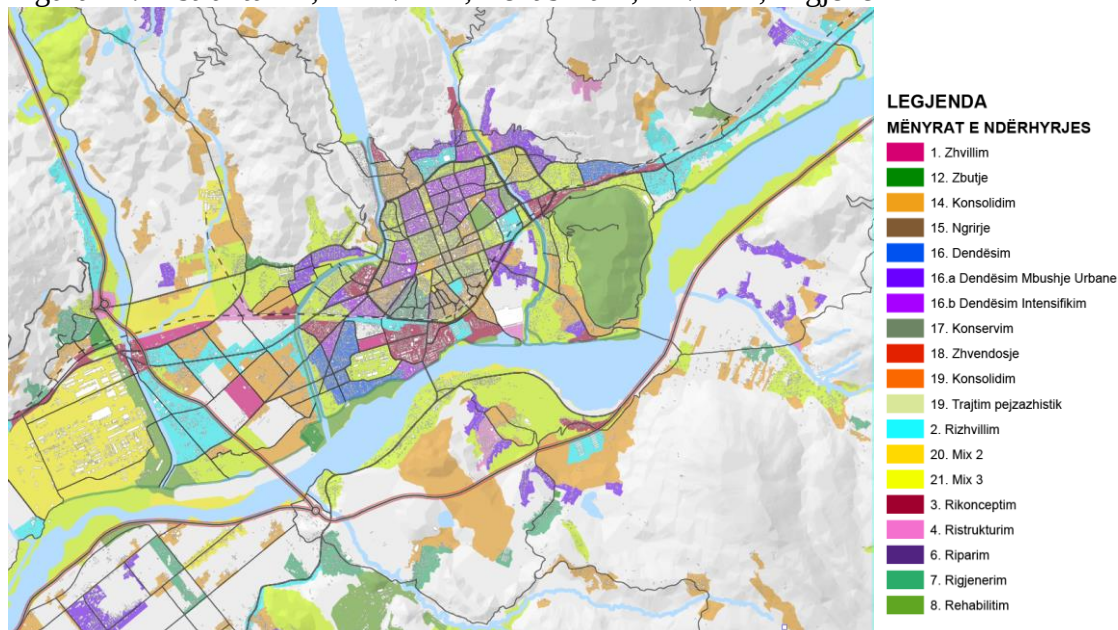
Burimi: Bashkia Elbasan dhe PLGP/Co-PLAN, 2016

Figura 10. Dendësim, Mbushje Urbane, Intensifikim



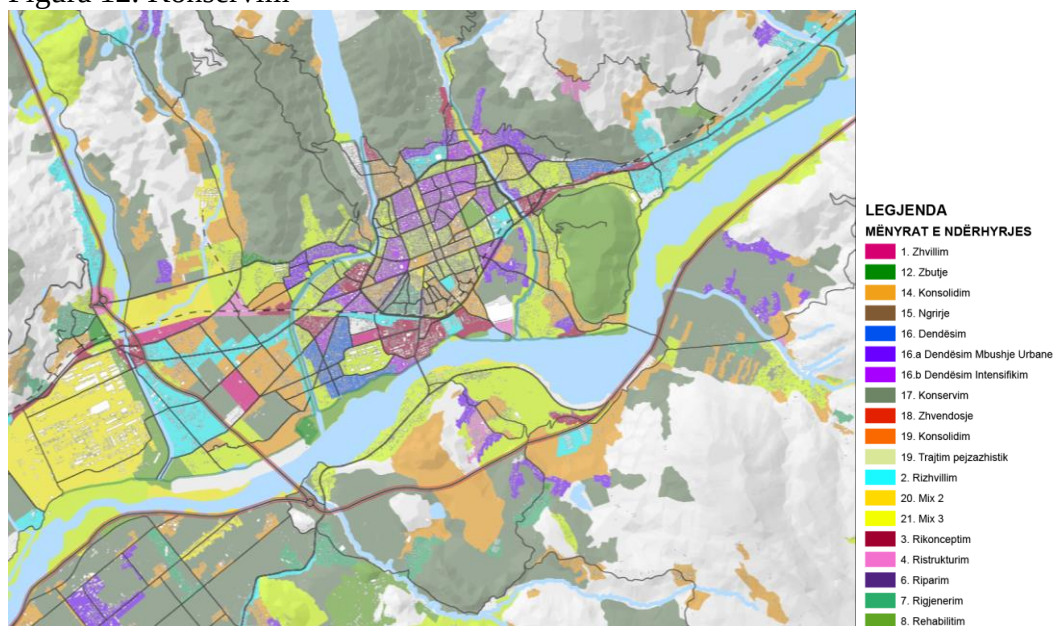
Burimi: Bashkia Elbasan dhe PLGP/Co-PLAN, 2016

Figura 11. Ristrukturim, Rizhvillim, Rehabilitim, Zhvillim, Rigjenerim



Burimi: Bashkia Elbasan dhe PLGP/Co-PLAN, 2016

Figura 12. Konservim



Burimi: Bashkia Elbasan dhe PLGP/Co-PLAN, 2016

Kriteret për përzgjedhjen e zonave për PDV-në janë përcaktuar në rregulloren e planifikimit të miratuar me VKM nr. 671 në vitin 2015. Këto kriteret janë:

- a) zhvillim dhe/ose rizhvillim, sipas parashikimeve të PPV-së;
- b) ndryshim të përdorimit të tokës dhe kushteve të zhvillimit, sipas parashikimeve të PPV-së dhe drejtimeve të kësaj rregulloreje;
- c) investime publike që ndikojnë në ndryshimin ose rishpërndarjen e treguesve të zhvillimit, sipas parashikimeve të PPV-së;
- ç) programe të transferimit të së drejtës për zhvillim dhe të intensitetit me kushte, sipas parashikimeve të PPV-së dhe drejtimeve të neneve 30 dhe 31 të ligjit.

Veç këtyre kriterëve, sipas rastit janë marrë në konsideratë edhe kriteret e mëposhtme:

- Mënyra e ndërhyrjes në territor, e analizuar së bashku me funksionin e propozuar apo përdorimin e ardhshëm të tokës;
- Raporti sipërfaqe – numër pronësish/parcelash të dukshme;
- Lehtësia e realizimit të zhvillimit në bazë parcele përkundrejt atij në bazë zone/njësie dhe mënyra e manaxhimit të procesit;
- Prioriteti kohor i bashkisë për ndryshime/zhvillim në zonë;
- Konsultat me pronarë të tokave dhe grupe të interesit në lidhje me zhvillimin e zonave të caktuara.

Treguesit për njësitë strukturore paraqiten në Rregulloren e Planit në kapitullin 8 të saj dhe në Shtojcën 3 të saj.

Tabela 13. Standardet minimale të planifikimit për njësitë e banimit sipas VKM-së nr.671 (llogaritje sipas popullsisë që pritet të shtohet deri në vitin 2030)

Qendra e banuar	Sipërfaqe bruto banimi	Hapësirë e gjelbër	Kopësht çerdhe, shkolla	Struktura për përdorim publik	Territori sportiv	Parkim Publik	Shërbimi tregtar i kufizuar	Gjithsej
	m ² \banor	m ² \banor	m ² \banor	m ² \banor	m ² \banor	m ² \banor	m ² \banor	m ² \banor
Deri në 10,000 banorë	25	5	4	2	1.6	6	5	48.6
Mbi 10,000 banorë	25	9	4.5	2	1.6	6	5	53.1
Mbi 100,000 banorë	25	9	4.5	2	1.6	6	5	53.1

Burimi: Bashkia Elbasan dhe PLGP/Co-Plan, 2016

Tabela 14. Standardet e zhvillimit të territorit sipas numurit të popullsisë

Qendra e banuar	Sipërfaqe bruto banimi	Hapësirë e gjelbër	Kopësht, çerdhe, shkolla	Struktura për përdorim	Territori sportiv	Parkim Publik	Shërbimi tregtar i kufizuar	Gjithsej
	m ² \banor	m ² \banor	m ² \banor	m ² \banor	m ² \banor	m ² \banor	m ² \banor	m ² \banor
Elbasan	3,432,950	1,235,862	617,931	274,636	219,708.8	823,908	686,590	7,291,585.8
Bradashesh dhe Gracen	440,975	158,751	79,375.5	35,278	28,222.4	105,834	88,195	936,630.9
Labinot Fushë	194,775	38,955	31,164	15,582	12,465.6	46,746	38,955	378,642.6
Labinot Mal	144,850	28,970	23,176	11,588	9,270.4	34,764	28,970	281,588.4
Shushicë	321,175	115,623	57,811.5	25,694	20,555.2	77,082	64,235	682,175.7
Tregan	129,425	25,885	20,708	10,354	8,283.2	31,062	25,885	251,602.2
Gjergjan	216,150	43,230	34,584	17,292	13,833.6	51,876	43,230	420,195.6
Gjinari e Zavalinë	166,625	33,325	26,660	13,330	10,664	39,990	33,325	323,919
Papër	259,900	93,564	46,782	20,792	16,633.6	62,376	51,980	552,027.6
Shirgjan	299,850	107,946	53,973	23,988	19,190.4	71,964	59,970	636,881.4
Funarë	75,875	15,175	12,140	6,070	4,856	18,210	15,175	147,501

Burimi: Bashkia Elbasan dhe PLGP/Co-PLAN, 2016

Popullsia: Bazuar mbi të dhënat e analizës së thelluar demografike, skenarët e rritjes së popullsisë paraqiten mbi bazën e popullsisë sipas INSTAT-it dhe sipas Regjistrit të Gjendjes Civile. Këto dy burime paraqesin shifra të ndryshme dhe që të dyja kanë një gradë gabimi e cila, fatkeqësisht për qëllime të planifikimit, i diferencon ndjeshëm. Në rastin e shifrave sipas INSTAT, deri në vitin 2030, rritja e popullsisë do të jetë si mëposhtë:

***Shënim metodik:**

Mbështetur në të dhënat e regjistrimit të përgjithshëm të popullsisë si dhe në “trendin” që kanë pësuar treguesit demografikë të lindshmërisë, vdekshmërisë, emigracionit dhe migracionit, INSTAT ka ndërtuar skenarët e parashikimeve për popullsinë. Bazuar në këto përlllogaritje janë ndërtuar 3 skenarë të numrit të popullsisë shqiptare deri në vitin 2031, përkatësisht skenari i rritjes së ulët, (lindje të ulta, vdekshmëri e lartë, migracion i lartë) skenari i rritjes së mesme (lindshmëri, vdekshmëri dhe migracion me rritje të mesme) dhe skenari i rritjes së lartë (lindshmëri e lartë, vdekshmëri e ulët dhe migracion i ulët). Për efekt planifikimi (demografik, financiar-buxhetor) rekomandohet përdorimi i të dhënave që rezultojnë nga skenari i rritjes së mesme të popullsisë. Gjithashtu, vlen të theksohet se parashikimet për popullsinë në rastin e qarqeve janë llogaritur duke shfrytëzuar skenarin e rritjes së mesme, në periudha 5-vjeçare dhe vetëm në nivel qarku, pra nuk ka llogaritje në nivel njësie administrative. Mbështetur në të dhënat e popullsisë për komunat, bashkitë dhe peshën e tyre përkatëse ndaj qarkut për vitin 2011, janë përgatitur “parashikimet për popullsinë në nivel bashkie dhe njësie administrative për periudhën 2016-2031.

Llogaritjet sipas burimeve të mësipërme paraqesin tendenca shumë të ndryshme të rritjes së popullsisë. Praktikisht, sipas INSTAT, popullsia e Elbasanit do të zvogëlohet, ndërsa sipas Gjendjes Civile do të pësojë rritje. Duke pasur parasysh pasaktësitë që mbartin të dyja burimet sa i përket informacionit, sikurse edhe pasiguritë e zhvillimit në nivel kombëtar, nuk është e mundur të përzgjedhësh njërën vlerë kundrejt tjetrës. Plani hartohet duke reflektuar tendencën rritëse sipas Gjendjes Civile, por fazohet duke reflektuar tendencën zbritëse sipas INSTAT-it. Kjo mënyrë duket të jetë më realiste dhe i jep mundësi Bashkisë: i) të ketë frymëmarrje në lejin e zhvillimit në territor; ii) të vetërregullojë politikën e saj pas tre viteve të para dhe në vazhdim çdo tre vjet, duke rishikuar planin dhe treguesit e tij, për t’iu përshtatur realitetit. Shifra në rënie e INSTAT-it është një paralajmërim për Bashkinë që të mos synojë zhvillime shumë intensive, pasi një popullsi në rënie ndikon në rënie të tregut të tokës dhe ndërtimit. Nga ana tjetër, shifrat në rritje sipas Gjendjes Civile, sugjerojnë që Bashkia duhet të ketë njohuri të mira të kapacitetit mbajtës (popullsia maksimale që mund të shërbehet në një njësi sipas treguesve) të çdo njësie strukturore në territor, dhe të fazojë furnizimin me infrastruktura kapitale në njësitë më prioritare.

Përsa i përket instrumenteve të drejtimit të zhvillimit në Bashkinë Elbasan janë përdorur tre lloje instrumentash: ZZB, TDZH dhe INK. Pvarësisht, Bashkia mund të përdorë edhe instrumentet e tjera të parashikuara në ligj, pa patur nevojë t’i referojë në Plan dhe duke ndjekur programet dhe procedurat e parashikuara ligjërisht. (ZZB-instrument që përdoret në zonat e zhvillimit të bizneseve; TDZH- Transferimi i të drejtës së zhvillimit; INK- Instrumenti i intensitetit të ndërtimit me kusht.)

ZZB-Zonat e Zhvillimit të Biznesit¹³ ose zonat e zhvillimit të Biznesit është një partneritet publik privat me anë të të cilit pronarët e bizneseve zgjedhin të kontribuonjë financiarisht për zhvillimin mirëmbajtjen dhe promovimin e zonës. ZZB-të ofrojnë një sërë shërbimesh private në bashkërenduar me shërbimet publike vendore dhe investon në prosperitetin afatgjatë ekonomik të zonave të tyre. Ky instrument ndikon në mënyrë direkte në zonë si dhe rrit prerformancën ekonomike të

bizneseve dhe zonës në përgjithësi. Zonat të cilat zbatojnë këne instrument janë: Njësia strukturore e stacionit të trenit aktual, njësia strukturore e stacionit multimodal të trenit dhe njësiti strukturore të stacionit të mallrave në Labinot Fushë. Njësiti strukturore ku është caktuar që të përdoret instrumenti i BID janë njësiti e fashës ekonomike, përkatësisht fasha ekonomike përgjatë korridorit VIII (Elbasan-Papër-Rrogozhinë; Elbasan-Labinot-Fushë-Librazhd; Elbasan-Mjekës-Shirgjan-Gjergjan-Cërrik) .

TDZH-Tranferimi i të drejtave të zhvillimit, është një teknikë e menaxhimit të përdorimit të tokës që transferon zhvillimin nga një zonë ku bashkia dëshiron të ketë më pak zhvillim tek zonat ku njësia vendore synon të ketë më shumë zhvillim, në përputhje me planin e përgjithshëm vendor të territorit (PPV)¹⁴. Përgjithësisht ky instrument përdoret për dy qëllime kryesore në:

- Ruajtjen e tokës bujqësore, dhe
- Ruajtjen dhe konservimin e zonave historike, arkeologjike dhe me vlera kulturore

Gjatë hartimit të programeve të TDZH përcaktohen dy tipologji zonash, marrëse dhe dhënëse. Pronarët e pronave në zonat dhënëse shesin potencialin e zhvillimit të tokës, ose “të drejtën e zhvillimit”, tek zhvilluesit që duan të rrisin potencialin e zhvillimit në “zonat marrëse”, të cilat caktohen nga Bashkia. Me blerjen e të drejtave nga zonat dhënëse, zhvilluesit në zonat marrëse mundin të rritin intensitetin e projekteve (sipërfaqen ose numrin e kateve) në zonat marrëse. Tranferimi i të drejtave të zhvillimit mund të përdoret në zonat marrëse vetëm për zhvillime banimi. Plan i Përgjithshëm i Bashkisë Elbasan parashikon zbatimin e këtij instrumenti me qëllim Ruajtjen dhe konservimin e zonave arkeologjike, siç është kalaja e Elbasanit dhe për ruajtjen e tokës bujqësore, zona e ullishteve dhe zonat e fushës së Elbasanit.

INK-Intensiteti i ndërtimit me kushte është një instrument që i jep mundësi zhvilluesit të ndërtojë me një intensitet ndërtimi më të lartë në zona të caktuara të bashkisë me kusht që zhvilluesi të ofrojë investime publike. . Për të zbatuar këtë instrument bashkia mund të caktojë një kufi të intensitetit bazë të ndërtimit në një zonë të caktuar, të tillë si rrugë apo një zonë, dhe më pas i ofron ndërtuesve një “bonus” për intensitetin, por vetëm në këmbim të investimeve në vepra publike. Tipologjia hapësinore e propozuar në këto raste është e tipit kullë me densitet të mesëm deri në të lartë dhe ndëhyrja e propozuar është intensifikim ose rrizhvillim në raste të caktuara. Intensiteti në këto njësi strukturore është përcaktuar rast pas rasti duke marrë në konsideratë interesat për të zhvilluar në këto zona.

3.2.2 Shërbimet dhe infrastrukturat publike

Duke iu referuar pozicioni gjeografik dhe strategjik ku shtrihet bashkia e Elbasanit, projektet Kombëtare dhe rajonale do të kenë impakt në këtë bashki. Projekti më i rëndësishëm që ka Shqipëria sipas SETTO (South-East Transport Observatory, institucion i rëndësishëm që orienton strategjitë e transportit në Ballkan, e cila unifikon prioritetet e infrastrukturës së vendeve që janë pjesë e saj në bazë të strategjive kombëtare) është Boshti Qendror Jugor.

Boshti Qendror Jugor, është një nga investimet infrastrukturore më të rëndësishme që pritet të ndërtohet në vendin tonë pas Rrugës së Kombit. Kjo infrastrukturë ndërthuret me Korridorin VIII në aksin verior me Tiranën (Autostrada A3), i cili nis nga Papëri (sipas draftit të Planit Kombëtar 2015-2030 të publikuar nga AKPT), vazhdon në drejtim të Cërrikut-Kuçovës-Beratit-Memaliajt. Në Memaliaj bëhet dhe lidhja e drejtpërdrejtë me korridorin tjetër me rëndësi ndërkombëtare, Korridori i

Kaltër, i cili është një tjetër korridor ndërkombëtar që nis në Itali (Trieste) dhe vazhdon në Kroaci, Mal të Zi, në Shqipëri dhe përfundon në Kallamat të Greqisë. Boshti Qendror Jugor (Elbasan-Tepelenë) ka rëndësi të madhe sepse kjo infrastrukturë do të sjellë një lidhje më optimale ndërmjet Shqipërisë qendrore dhe jugore. Ky korridor është rreth 180 km i gjatë. Aktualisht është ndërtuar 10% dhe po planifikohet të ndërtohet edhe 15% e këtij korritori¹⁵.

Plani i përgjithshëm kombëtar (PPK) 2015-2030 që është miratuar në Maj 2016, ka vendosur disa direktiva të rëndësishme, të cilat do të zbatohen edhe në planet e përgjithshme vendore që hartohen. Një nga elementet kryesorë të Planit Kombëtar është infrastruktura dhe transporti në nivel kombëtar dhe rajonal, që do të kenë impakt në Planin e Përgjithshëm të Bashkisë Elbasan duke parë gjurmën e Boshtit Qendror Jugor [Tiranë – Elbasan - Berat - Gjirokastrë], i cili do të përforcojë lidhjen Veri – Jug të vendit. Kjo lidhje është strategjike për integrimin e Shqipërisë me korridoret europiane Qendrore. Gjithashtu, do të përmirësojë lidhjet e qendrave urbane në brendësi të territorit. Për sa i përket infrastrukturës hekurudhore, PPK-ja i është referuar projekteve prioritare të Ministrisë së Transportit, të cilat synojnë të rivitalizojë infrastrukturën hekurudhore ekzistuese edhe më tej, duke e lidhur vendin tonë më Maqedoninë, si edhe të lidhë portet me infrastrukturë hekurudhore.

Një tjetër investim i rëndësishëm në këtë bashki është **Bypass-i i Elbasanit**, i cili do të jetë pjesë e korridorit VIII dhe kalon në periferinë jugore të qytetit të Elbasanit. Sipas informacioneve të marra nga Ministria e Transportit dhe Infrastrukturës, në muajin prill 2016 është nënshkruar marrëveshja, “Project Facility për studime fizibiliteti në nivel përfundimtar në sektorin e infrastrukturave”, midis Ministrit dhe Ambasadorit Italian, pjesë e të cilës është studimi i fizibilitetit të *bypass*-it të Elbasanit. Plani ka konkluduar në variantin më të përshtatshëm për gjurmën e *bypass*-it, por jep disa variante për fundin e tij dhe lidhjen me rrugën ekzistuese, pasi lë Elbasanin. Studimi i fizibilitetit gjithashtu mund të ndryshojë gjurmën në varësi të përfundimeve të tij.

Transporti publik ndërqytetas (propozimi i Ministrisë së Transportit dhe Infrastrukturës): Rrjeti i ri i linjave është përcaktuar pasi ka kaluar procedurat e modelimit dhe të konsultimit me përfaqësuesit e bashkive respektive dhe shoqëritë që shërbejnë sot në transportin ndërqytetas. Po ashtu, Ministria e Transportit dhe Infrastrukturës në zbatim të ligjit të mësipërm, ka hartuar Udhëzimin “Për kriteret, rregullat dhe dokumentacioni për lëshimin e licencave dhe çertifikatave për ushtrimin e veprimtarisë në transportin rrugor të udhëtarëve me autobus brenda vendit”. Me udhëzimin e ri, është përcaktuar që gjithsej në të gjithë vendin do të operojnë 326 linja ndërqytetëse, nga 588 që ishin më parë.¹⁶

Përsa i përket transportit rrethqytetas, në bashkinë e Elbasanit ekzistojnë 24 linja të cilat janë të shpërndara në pjesën më të madhe të territorit. Stacioni më i rëndësishëm nga nisen pjesa më e madhe e këtyre linjave është te Namazgjaja. Ndër itineraret me më shumë fluks mund të përmendim linjat Tregan – Elbasan 15 orare (vajtje-ardhje) në ditë, linja Papër – Elbasan 20 orare si dhe Bradashesh, Metalurgjiku – Elbasan 16 orare. Ky lloj transporti shtrihet në një gjatësi 205.3 km¹⁷ linear si dhe mbulon pjesën më të madhe të bashkisë.

Propozohet hartimi i rrjetit të linjave rrethqytetëse bazuar mbi disa kriterë, si të dhënat demografike e gjeografike, gjendjen social-ekonomike, kërkesat për lëvizjen e popullatës, rrjetin rrugor dhe gjendjen e infrastrukturës rrugore. Ky rrjet linjash transporti miratohet çdo tre vjet dhe nuk duhet të çënojë rrjetin e linjave qytetëse dhe ndërqytetëse¹⁸.

Nga analizat e kryera shihet se pjesa veri-perëndimore e Elbasanit është pak e aksesueshme (rruga e Kërrabës). Duke parë aksesin në këtë pjesë të bashkisë propozohet krijimi i një unaze e cila do të bëjë të mundur lidhjen e fshatrave me njëra-tjetrën dhe me qytetin e Elbasanit. Në këtë unazë propozohet të ketë 4 orare në ditë që të kalojnë në përroin e Paperit sepse rruga e Kërrabës është më e rëndësishme dhe oraret që do të kalojnë në këtë infrastrukturë nacionale do të jenë më të shpeshta. Një tjetër itinerar i rëndësishëm që propozohet është lidhja e linjës së Mollagjeshit dhe linjës së Benës nëpërmjet vendbanimit të Cerujës. Kjo linjë e re do të krijojë një unazë që do t'i shërbejë të gjithë kësaj zone. Kjo është distancë e madhe, por do të ketë të paktën 10 orare për këtë unazë, nga 8 orare ekzistuese në linjat e Benës dhe Mollagjeshit.

Pjesa jugore e Bashkisë Elbasan ka akses të mirë në përgjithësi, por nga analizat e kryera, duke u bazuar në kriteret e përmendura më sipër, propozohet krijimi i lidhjes së Treganit me Shelcanin me anë të unazës e cila do të kalojë në Pobrat. Gjatësia e kësaj unaze do të jetë 40 km dhe pritet të ketë të paktën 40 orare në ditë, duke parë që linja Elbasan-Tregan ka 30 orare në ditë.

Përsa i përket transportit qytetas propozohet që të kalojë në akset kryesore të infrastrukturës rrugore së propozuara duke u bazuar edhe në linjat e transportit rrethqytetas sepse këto linja kalojnë në qendër të qytetit dhe nuk sugjerohet që të ketë përplasje me njëra tjetrën. Një nga kriteret që duhet patur parasysh gjatë hartimit të linjave qytetase është distanca 500 m që duhet të përshkruaj në këmbë një banor i qytetit për në stacionin më të afërt. Transporti qytetas është i rëndësishëm në funksionimin normal të lëvizshmerisë (mobilitetit) në qytet.

Lëvizja në territor: Duke iu referuar analizës së infrastrukturave publike dhe problematikave të infrastrukturës ekzistuese, në këtë seksion janë bërë propozimet e infrastrukturave, të cilat kanë për qëllim të krijojnë një skemë të plotë lëvizjeje në territorin e Bashkisë Elbasan. Infrastrukturat janë propozuar sipas funksionit që do kenë dhe standardet për ndërtimin/ rehabilitimin e tyre janë përcaktuar sipas kodit rrugor.

Sipas funksionit, rrugët e bashkisë Elbasan janë përcaktuar si më poshtë:

Bypass-i (25-26m i gjerë, por nëse do jetë bashkë me hekurudhën atëherë është 35-36m i gjerë): Për ndërtimin e bypass-it janë propozuar disa variante për arsye të impaktit që sjell kjo infrastrukturë territorin e bashkisë dhe për të shqyrtuar të gjitha variantet e mundshme të ndërtimit. *Bypass-i* do të shtrihet në pjesën jugore të lumit Shkumbin. Ky segment do të jetë pjesë e rëndësishme e korridorit VIII.

Alternativa 1: Kalon mbi landfill (me vepër arti), vazhdon më tej përgjatë lumit Shkumbin dhe nëpërmjet veprave të artit (urë) kalon në Labinot Fushë, pranë urës së Polisit.

Alternativa 2: Kalon mbi landfill (me vepër arti), vazhdon nëpër rrugë ekzistuese deri në Mjekës, më pas ndjek topografinë duke kaluar ndërmjet dy kodrave dhe pranë rezervuarit të Kryezjarrthit duke kaluar në rrugë ekzistuese në fshatin Hajdaran. Më pas bashkohet me gjurmën e paraqitur në alternativën 1 duke vazhduar përgjatë lumit Shkumbin.

Alternativa 3: Nga rrethrotullimi poshtë ish-Metalurgjikut, aksi kalon në krah të kombinatit metalurgjik dhe më pas vazhdon me të njëjtën gjurmë si alternativa 1. Gjërësia e kësaj rruge shkon 22-22 m. Në rast se përgjatë këtij itinerari do të kalojë edhe hekurudha gjërësia totale mund të shkojë deri në 35m.

Unaza (12m-15m): Unaza e qytetit kalon nëpër rrugë ekzistuese dhe ndërhyrjet kryesore do të jenë zgjerim dhe rehabilitim i segmenteve të ndryshme. Gjërësia e unazës varion në 12-16 m. Për të lidhur unazën ka 2 alternativa të cilat do të

realizohen në afate të ndryshme kohore. Në fazën e parë, do të realizohet segmenti rrugor që kalon përgjatë lumit të Manazderes dhe bashkohet me unazën ekzistuese. Pjesa e dytë e unazës që parashikohet të ndërtohet në një fazë të mëvonshme do të kalojë mbi shinat e trenit në krah të kodrës së Krastës së Madhe. Pavarësisht fazave të zbatimit të unazës si në këtë paragraf, në varësi të fondeve, Bashkia do të vazhdojë mirëmbajtjen në kushtet e gjerësive ekzistuese.

Rrugë kolektor (14-15m): Kjo kategori rrugësh ka për qëllim të mbledhë trafikun e qytetit dhe të krijojë një lidhje të mirë të të gjithë sistemit rrugor të bashkisë.

Rrugë ndërqytetëse: Janë infrastruktura të rëndësishme të cilat krijojnë lidhjen e qytetit të Elbasanit me zonat periferike të bashkisë dhe gjithashtu lidhin Bashkinë Elbasan me vendet e tjera të rajonit. Gjurmët që lexohen mjaft qartë në këtë skemë janë akset horizontale (lidhin Elbasanin me pjesën lindore dhe perëndimore) dhe akset Vertikale të cilat lidhin Elbasanin me Tiranën dhe Durrësin.

Rrugë kodrinore: Këto rrugë janë klasifikuar si të tilla për shkak të shtrirjes së tyre buzë kodrave të ullishteve. Qëllimi i rrugëve kodrinore është të shërbejnë si kufizuese për zhvillimet që do të ndodhin në të ardhme dhe të shmangin zhvillimet në zonat natyrore (zona e ullishteve), të cilat kanë ndodhur pjesërisht deri më sot dhe që tregojnë tendencë të rrezikshme vazhdimësie.

Aksi lumor i Zaranikës: Shtrihet përgjatë dy anëve të lumit të Zaranikës. Kjo rrugë do të jetë urbane kryesore, e pajisur me gjelbërim rrugor. Distancat minimale të zhvillimeve përgjatë këtij aksi, referuar kodit rrugor, duhet të jenë jo më pak se 10 m.

Aksi lumor i Manazderes: Lumi i Manazderes vazhdon ende të ketë karakter disi natyror dhe lumi gjarpëron nëpër qytet deri në bashkimin e tij me lumin Shkumbin. Projekti për rehabilitimin e këtij lumi do të ruajë natyralitetin dhe do të përmirësojë cilësinë e tij. Përgjatë gjithë lumit të Manazderes do të kalojnë dy akse rrugore, një pjesë e të cilëve janë segment i unazës (nga rruga që vjen nga spitali deri afër kodrës së Krastës, ku bashkohet me unazën ekzistuese)

Aksi lumor i Shkumbinit (korridor këmbësorësh dhe biçikletash): Lumi Shkumbin ka shumë vlera natyrore peizazhistike të cilat mund të shfrytëzohen. Referuar propozimeve të bëra, përgjatë lumit Shkumbin do të ndërtohet infrastrukturë e nevojshme për këmbësorët dhe biçikletat, për të plotësuar këtë hapësirë publike dhe për ta bërë më të aksesueshme për banorët.

Aksi lumor i Kushes: Për të krijuar një lidhje të mirë të të gjitha vendbanimeve të vendosura përgjatë gjithë lumit Kushe, është e nevojshme të plotësohet infrastruktura dhe të përmirësohet në segmente të caktuara. Aksi përgjatë lumit Kushe është paralel me autostradën Tiranë – Elbasan. Kjo rrugë është me karakter rural dhe funksioni i saj është të lidhë fshatrat me qytetin e Elbasanit dhe të përmirësojë aksesin e banorëve ndaj shërbimeve.

Rrugë të brendshme dhe rrugë të vogla (rrugë urbane dytësore 8 m): Funksioni i këtyre rrugëve është të realizojë lidhjen e zonave urbane/rurale me rrugët kryesore. Këto rrugë ‘qepin’ të gjitha zonët e banuara dhe përmirësojnë lidhjen e lagjeve apo fshatrave të vegjël me njëri-tjetrin. Rrugët e brendshme dhe rrugët e vogla krijojnë akses për zona, të cilave iu mungon lidhja me rrugët kryesore dhe ndihmojnë në përmirësimin e skemës së qarkullimit.

Rrugë rurale (8 m): Këto rrugë kanë për qëllim të lidhin qytetin e Elbasanit me zonat rurale. Në raste të caktuara, kryesisht në zonat rurale që shtrihen përgjatë fushës së Shkumbinit, lidhja infrastrukturore ekziston, por në zonat më të thella malore lidhja është më e dobët (rrugë këmbësorësh në disa raste, të pashtuara).

Rrugë të bujqësore (4 m): Rrugët bujqësore gjenden kryesisht në zonën fushore të bashkisë. Funksioni i tyre është të krijojë akses për makinat bujqësore në tokat

bujqësore të fermerëve dhe bujqëve. Këto rrugë kanë gjerësinë minimale të nevojshme për të krijuar akses nga makinat bujqësore.

Llojet e ndërhyrjeve që do të bëhen për rrugët:

- a) Ndërtim i rrugës nga e para;
- b) Ndërtim i segmenteve të caktuara për të bërë lidhjen e plotë të rrugës;
- c) Ristrukturim dhe përmirësim i cilësisë së rrugës;
- d) Zgjerim i rrugës;
- e) Krijimi i rrugëve për biçikleta;
- f) Krijimi i rrugëve për këmbësorë;
- g) Mirëmbajtje e rrugëve ekzistuese.

Furnizimi me ujë dhe ujërat e ndotura: Në këtë seksion do të trajtohen rekomandime të përgjithshme në lidhje me nevojat për rehabilitimin dhe zgjerimin e infrastrukturës e cila siguron shërbimin e furnizimit me ujë për konsum publik dhe kanalizimet e ujërave të ndotura urbane.

- Infrastruktura e Furnizimit me Ujë

Problemet kryesore të sektorit lidhen me mirëmenaxhimin e sistemit të furnizimit, ku zgjidhja e propozuar konsiston në instalimin e matësve individualë për çdo lidhje konsumatore. Faktor tjetër në përmirësimin e sektorit është eliminimi i të gjitha lidhjeve të paligjshme dhe të parregjistruara, kombinuar kjo me masa konkrete dhe ndërgjegjësim të popullatës mbi detyrimet financiare karshi ofrimit të këtij shërbimi.

Ngritja e një sistemi monitorimi, ku matës gjeneralë instalohen nga tubacioni kryesor të furnizimit, në dalje të rezervuarëve dhe në nënzonat e shërbimit. Kjo do t'i ofroj Ndërmarrjes së Ujësjetllës Kanalizime Elbasan mundësinë për të kuptuar dhe gjurmuar zonat ku uji humbet apo shpërdorohet si edhe për të adresuar përgjegjësitë.

Theksojmë se kryesore në masat që duhet të ndërmerret Bashkia Elbasan, duhet të jetë sigurimi i linjave magjistrale, të cilat dërgojnë ujin nga pusshpimet/burimet drejt rezervuarëve e më pas drejt konsumatorëve. Në mënyrë kategorike në këto segmente nuk duhet të ketë asnjë lidhje shërbimi për klientë e konsumatorë të vegjël (*përfshijmë rastet kur do të projektohen degëzime të cilat do të shoqërohen me projektin teknik dhe llogaritjet e detajuara hidraulike për të mos ndikuar në presionin e përgjithshëm të nevojshëm për të dërguar ujin në qendrat kryesore të banimit*). Një objektiv tepër i rëndësishëm për ndërmarrjen e Ujësjetllës Kanalizimeve Elbasan do të jetë ulja e humbjeve në masën e përgjithshme prej 25%, kjo mund të arrihet duke implementuar masat e sipërpërmendura dhe si masë ndikon drejtpërdrejt në plotësimin e nevojave për një numër më të madh konsumatorësh.

Në total Bashkia Elbasan ka 17 zona të përcaktuara për furnizimin me ujë për konsum publik. Këto zona ndonëse mund të mbulojnë të gjithë shtrirjen administrative të Bashkisë, kanë mangësi lidhur me mbulimin e plotë të popullatës me shërbimin e furnizimit me ujë. Nga vërtetimi në terren dhe analizat teknike të të dhënave, në tabelën e mëposhtme konstatohet se NjA Gracen, Labinot Mal, Shushicë, Tregan, Gjinar, Zavalinë, Gjergjan, Shirgjan dhe Funarë kanë si burime edhe sitem të pamjaftueshëm për furnizimin me ujë për konsum publik. Kjo vjen si rrjedhojë e mungesës së infrastrukturës, e kombinuar edhe me disponueshmërinë ndaj burimeve ekzistuese.

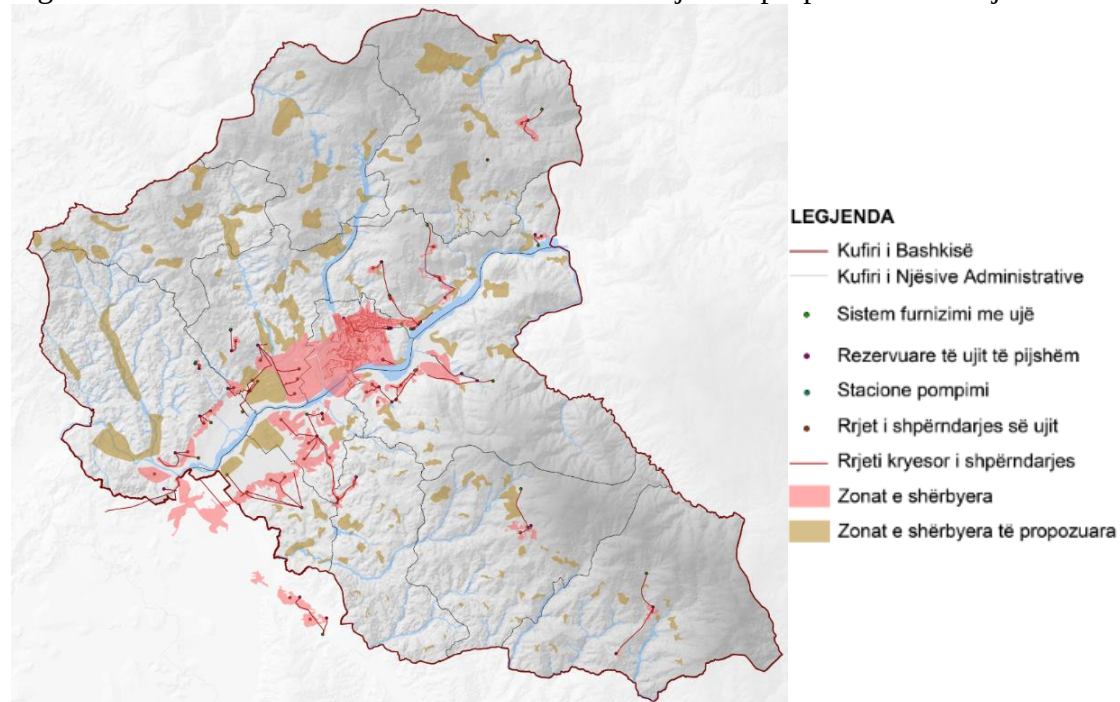
Prandaj, në bazë të kërkesës për ujë, sfida në lidhje me furnizimin e zonave të planifikimit urban në Bashkinë e re dhe të zgjeruar të Elbasanit duket se ka nevojë si për burime të tjera uji njëherësh edhe për ndërhyrje për një shtimin e sitemeve dhe mire menaxhimin atyre ekzistues.

Rezervuarët e ujit për konsum publik parashtrojnë një problem tjetër të përbashkët, problem i cili lidhet me mbrojtjen higjeno-sanitare e tyre. Konkretisht, të gjithë rezervuarët, krahas shpëlarjes së rregullt 2 herë në muaj duhet t'i nënshtrohen edhe mbrojtjes higjeno sanitare të udhëhequr nga Inspektoriati i Shëndetit Publik sëbashku me Ndërmarrjen UK Elbasan, ku nëpërmjet analizave dhe dezinfektimit këto rezervuarë të trajtohen dhe të çertifkohen rregullisht mbi statusin e tyre higjeno-sanitar. Në mënyrë të ngjashme duhet vepruar edhe me zonat e mbrojtjes Higjeno-Sanitare për të gjithë sitemet të cilat shfrytëzojnë pusshpime për furnizimin me ujë të pijshëm. Përkatësisht në një rreze prej 25m nga pusshpimi çdo aktivitet është i ndaluar dhe kjo do të quhet zona e mbrojtjes së rreptë. Më pas deri në një rreze prej 200m do të ndalohet aktiviteti ndërtues dhe ai bujqësor për të eliminuar në këtë mënyrë infiltrime me potencial ndotjete të akuiferit nën shfrytëzim.

Në mënyrë të ngjashme me analizën e mësipërmeme për burimet e ujit të pijshëm, rezulton se volumet e stokimit të ujit për Elbasanin dhe NjA Bradashesh, Papër e Shirgjan janë mëse të mjaftueshme, ndërkohë që problematike shfaqet situata sërish në NjA-të Gracen, Labinot Mal, Shushicë, Tregan, Gjinar, Zavalinë, Gjergjan, Shirgjan dhe Funarë, ku kërkohet një rivlerësim për volumet e nevojshme, të cilat duhet të shtohen në secilën zonë.

Sipas “Master-Planit Kombëtar të Furnizimit me Ujë, Largimit dhe Trajtimit të Ujërave të Ndotur”, që u miratua nga Këshilli Kombëtar i Ujit në dhjetor të vitit 2015, u bë e mundur të identifikohen projekte të veçanta që do t'u duhet të përmbushin nevojat e për furnizim me ujë në zonën e planifikimit të Bashkisë Elbasan megjithatë NjA-të Bradashesh, Gracen, Labinot Mal, Shushicë, Tregan, Gjinar, Zavalinë, Gjergjan, Shirgjan dhe Funarë nuk janë përfshirë në këtë studim ndaj kërkojnë prioritet në planifikimet që do të realizohen për këtë sektor. Mbetet detyrë e Bashkisë dhe NUK-Elbasan të studiojë situatën dhe të përpilojë kërkesat e duhura për përfshirjen e këtyre zonave në nismat e reja të hartimit të projekteve zhvillimore e infrastrukture.

Figura 13. Harta e sistemit aktual të furnizimit me ujë dhe propozimeve të reja



Burimi: PLGP/USAID dhe ValuADD 2016.

- Infrastruktura e Kanalizimeve të Ujërave të Ndotura Urbane

Sot, mbi 50% e popullsisë në qytetin Elbasan është e lidhur me sistemin e grumbullimit të ujërave të ndotura urbane. Vërehet se një numër i konsiderueshëm i tubacioneve të kanalizimeve, sidomos ato që ndodhen në pjesën fundore e të sheshtë në afërsi të Lumit Shkumbin, kanë pjerrësi të pamjaftueshme për grumbullimin dhe sidomos transportimin e duhur të ujërave të ndotur duke shkaktuar njëherësh sedimentim të ujërave të ndotur. Në rast të kushteve klimatike me shira me intensitet të konsiderueshëm, këto sedimente shkarkojnë direkt në lumë. Aktualisht sistemi i kanalizimeve funksionon mirë, pavarësisht dëmtimeve dhe pjerrësisë së pamjaftueshme të tubacioneve.

Infiltrimi nëntokësor i ujërave të ndotur në zonën urbane ashtu edhe në zonën bujqësore përtej unazës jugore të qytetit paraqet rrezik serioz për ndotjen e ujërave nëntokësore. Në vijim të kësaj, kanalet e hapura përbëjnë një rrezik të konsiderueshëm për shëndetin e banoreve të këtyre zonave, godinat e banimit i kanë ndërtuar pikërisht në këto zona. Situata aktuale të kanalizimeve të Bashkisë Elbasan (në zonën e qytetit) mund të përmirësohet vetëm me anë të ndërhyrjeve themelore e shume serioze të sistemit.

Sistemi i kanalizimit të ujërave ndotur në Elbasan përbehet pjesërisht nga rrjete të kombinuara (*ujërat e kanalizimeve janë bashkë me ujërat e shiut*) dhe në disa pjesë të qytetit nga rrjete të ndara (*ujërat e kanalizimeve janë veç nga ujërat e shiut*) ku të gjitha kanalet shkarkojnë direkt në Lumin Shkumbin dhe disa në përroin e Zaranike, Mëndrakë apo përrenjtë më të afërt. Sistemi është në gjendje jo të mirë, veçanërisht në ato zona ku ekzistojnë tubacione të papërfunduara si dhe aty ku për shkak të bllokimit, kanalizimet janë hapur me rrjedhje të lirë duke krijuar kështu shkarkimin e ujërave të ndotura në sipërfaqe dhe në disa raste duke krijuar edhe pellgje llumi shumë pranë vendbanimeve.

Zonat e Bashkisë Elbasan të cilat nuk janë të lidhura me sistemin e kanalizimit zakonisht përdorin gropat septike për depozitimin e ujërave të ndotura. Efekti trajtues i këtyre gropave është shume i kufizuar. Në gropat septike një pjese e ujërave të ndotur infiltrohet duke depërtuar deri tek niveli i ujërave nëntokësore, niveli ky që arrihet lehtë për afërsisht në thellësi 4 deri në 5m nën nivelin e tokës sidomos në sezonin me lagështirë të konsiderueshme. Një pjese tjetër e ujërave të ndotura shkarkohen në kanale të hapura.

Duhet parashikuar një inspektim CCTV¹⁹ i cili do të pasqyrojë gjendjen aktuale të rrjetit ekzistues të kanalizimeve. Vetëm duke krahasuar kushtet e sistemit ekzistues të kanalizimit të qytetit, mund të themi se ky sistem ka nevojë për riparim apo për rindërtimin e tij nga e para në disa seksione. Mendohet se afërsisht 35 % e këtij sistemit ekzistues duhet të nënshtrohet rehabilitimit. Në rekomandojmë, që të merret në studim edhe mundësia për të rindërtuar sistemin nga e para duke qënë se kostot e ndërhyrjeve për rehabilitim mund të jenë shpesh më të mëdha se realizimi i një sistemi të ri. Si rezultat i relievit i karakterizuar nga shpate të pjerrëta që ka kjo Bashki, problem mbetet bllokimi nga mbetjet e ngurta të cilat shpesh bllokojnë seksionet e kryqëzimit të tubacioneve dhe në zonat e grykëderdhjeve ekzistuese.

Një nga rezultatet e masave të propozuara për zgjerimin e shërbimit në të gjithë zonat e banuara të Bashkisë Elbasan do të jetë edhe ulja e ndjeshme e numrit të gropave septike. Për rrjedhojë, kjo masë do të sjellë përmirësimin e tokës, rritjen e cilësisë së ujërave nëntokësore dhe uljen e sëmundjeve të shkaktuara si rezultat i mungesës së

higjenës. Për më tepër, sistemi i ri i kanalizimeve i ndarë nga sistemi i grumbullimit të ujërave të larta do të parandalojë përmytjet në zonat urbane dhe ato rurale si edhe do të sjell përfitime ekonomike nëse sistemi do të parashikojë rezervuarë për grumbullimin e ujërave të larta dhe përdorimin e tyre për qëllime sekondare.

Bashkia Elbasan sigurisht do duhet të ndërtojë një impiant të trajtimit të ujërave të ndotura, i cili do t'i shërbejë pjesës më të madhe të popullsisë në qendrën urbane të Bashkisë si edhe NjA-ve të saj. Master Plani për investimeve kombëtare për UK nuk ka parashikuar investime për ndërtimin e sistemit të grumbullimit të ujërave të ndotura dhe ndërtimin e impiantit të trajtimit të ujit të ndotur për NjA-të Bradashesh-Elbasan-Labinot Fushë, Gjergjan-Papër-Shirgjan-Tregan, Shushicë, Papër, Labinot Fushë – Mal, Bradashesh, Gjergjan, Shushicë. Ndërkohë që propozimi jonë synon që Impianti i Trajtimit të Ujërave të Ndotura Urbane për Bashkinë Elbasan të synojë grumbullimin masiv të ujërave të ndotura drejtë një impianti të përbashkët dhe të ndërtohet pikërisht aty ku është parashikuar, pra në zonën ku aktualisht po punohet për ndërtimin e ladinfillit të ri të Bashkisë si edhe të Incerneratorit (dampa Elbasanit). Duke qënë se kjo zonë mund të paraqesë përplasje lidhur me interesat e përdorimit të kësaj hapsire vetëm nga kompania e mbetjeve, propozojmë edhe një alternativë tjetër.

Një alternativë është mundësia për të ndërtuar ITUNU²⁰ është në pjesën e sipërme të grykëderdhjen se Lumit Zaranika, pranë nënstacionit elektrik. Kjo vendndodhje është larg zonës së banimit dhe nuk ka përdorim të saj për qëllime tregtare apo bujqësore. Prandaj, ky vend në dukje i përshtatshëm për ndërtimin e një impianti për trajtimin e ujërave të ndotur edhe si vendndodhje paraqitet pa disnivele me terrenin për-rreth saj. Sipërfaqja e kësaj zone të propozuar për ndërtimin e impiantit është më e vogël se ajo e zonës së parë, të sipërcituar. Duke qënë se pozicionimi gjeografik bie ndesh me dy elementë thelbësor (*distanca nga zona e banuar dhe distanca nga trupi uhor natyror*) *nevojitet që mbi këtë propozim të hartohet një plan i detajuar i veprimtimit ku të merren në konsideratë masa specifike për mbrojtjen nga shkakimet aksidentale mbi trupin uhor, trajtimin e llumit aktiv si edhe për zbutjen e ndotjes aromatike në ajër duke pozicionuar impiantin në varësi të trëndafilit të erës si edhe uljen e efektit të ndotjes vizuale nëpërmjet krijimit të zonës buferike mbrojtëse e të veshur me vegjetacion të dendur e të lartë).*

Deri tani Bashkia Elbasan nuk ka të përcaktuar një zonë përfundimtare të destinuar për të ndërtuar impiantin e ardhshëm në këtë Bashki.

Sigurisht, do duhet të parashikohet edhe stacione të ngritjes mekanike pasi relievi nuk favorizon rrjedhje me gravitet të të gjitha zonave të Bashkisë Elbasan.

Impiantet e trajtimit i klasifikojmë kryesisht sipas nivelit të trajtimit që ofron teknologjia e instaluar.

Impianti i Trajtimit Primar: Ndryshe i quajtur si trajtim mekanik, realizon diferencimin dhe largimin e mbetjeve të ngurta të cilat pluskojnë dhe ato të cilat kanë dekantuar në fund të pondit. Kjo teknologji largon edhe llumin e formuar nga dekantimi. Megjithatë është një teknologji e cila bazohet në trajtimin mekanik, shpesh për të përshpejtuar procesin e sedimentimit përdoren edhe kimikate.

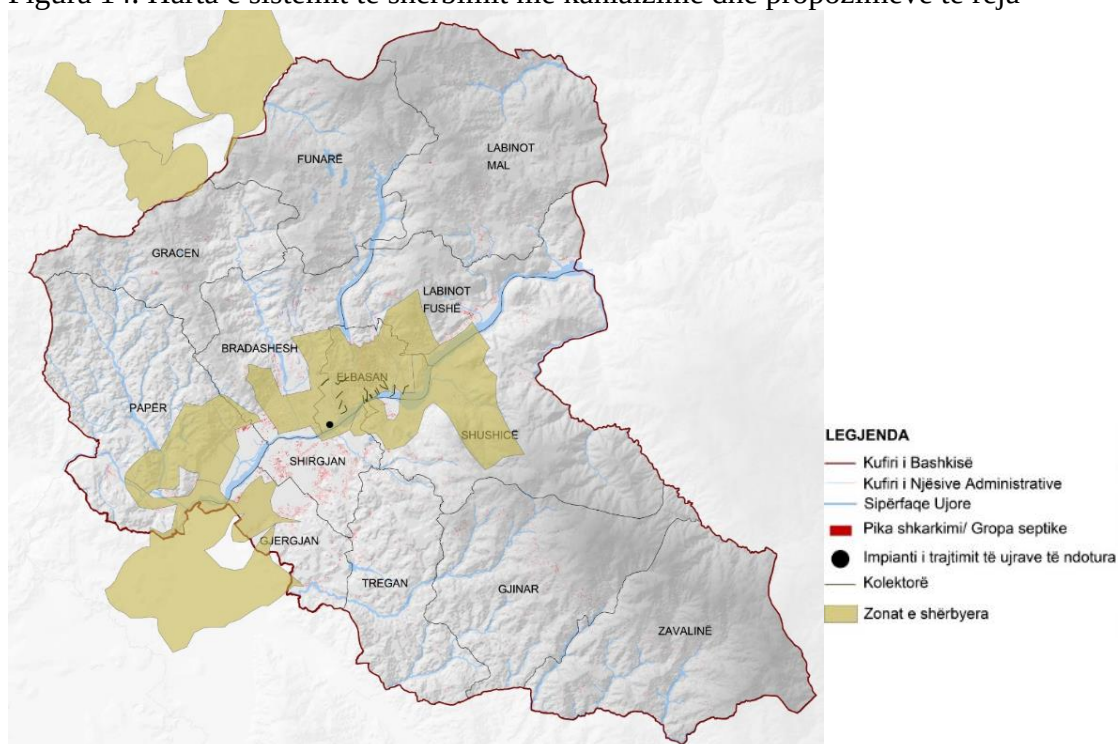
Impiantet Mekanike reduktojnë nivelin e NBO²¹ në ujërat e ndotura në masën 20-30% dhe diferencojnë 50-60% të mbetjeve të ngurta në këto ujëra. Kjo teknike trajtimi në përgjithësi përdoret si fazë fillestare e trajtimit të ujërave ku më pas mund të investohet për rritjen e efikasitetit të trajtimit të ujërave me anë të metodave më të specializuara.

Impianti i Trajtimi Dytësor (sekondar): Këto tipe impiantesh ofrojnë trajtim biologjik të ujërave të ndotura urbane. Konkretisht, ato arrijnë që nëpërmjet mikroorganizmave të konsumojnë të gjithë lëndën organike ndotëse të tretur në këto ujëra. Ky proces biologjik i shoqëruar edhe me pondet e dekantimit realizon largimin e më tepër se 85% të mbetjeve inorganike ndërkohë që reduktimi i NBO-së do të realizohen nëpërmjet proceseve me llum aktiv, sistemet ligatinore, filtra me pikim apo teknikave më bashkëkohore të cilat realizojnë shpërbërjen e lëndës ndotëse organike.

Impianti Trajtimit Terciar: Në këto impiante krahas përfshirjes së dy sistemeve të mësipërme kemi integrimin e proceseve kimike të specializuara dhe të mbyllura në të cilën realizohet pastrimi i ujërave të ndotura urbane duke larguar më tepër se 99% të masës ndotëse. Teknologjia e përdorur në këto impiante është mjaft e shtrenjtë qoftë për fazën e instalimit si edhe të mirmbajtjes së tyre, sidomos impiantet të cilat trajtojnë fosforin dhe azotin e tretur.

Vlen të theksohet se për dy tipet e fundit të impianteve, kostot e ndërtimit si edhe ato operimit janë relativisht të larta. Ndikimi në zbutjen konkrete të kostove mund të adresohet tek kostot operacionale ku në rast se sasia e përgjithshme e ujërave të ndotura që do të hyj në trajtim do të reduktohet, rrjedhimisht ndikimi do të shfaqet edhe në koston e përgjithshme të trajtimit. Ndaj propozojmë që sistemi i grumbullimit të ujërave të ndotura urbane medoemos të diferencohet nga grumbullimi i ujërave të larta në mënyrë që sasia totale që do të dërgohet në impiant të reduktohet për tu reflektuar kështu edhe në kostot finale. Gjithashtu ky propozim ofron edhe përfitime të tjera duke konsideruar se ujërat e larta (të shiut) mund të depozitohen dhe të përdoren për qëllime dytësore të Bashkisë Elbasan (larje, vaditje, zjarrfikse etj.)

Figura 14. Harta e sistemit të shërbimit me kanlaizime dhe propozimeve të reja



Burimi: PLGP/USAID dhe ValuADD 2016

Propozimi konkret për Bashkinë Elbasan do të ishte që të synohet ndërtimi i një Impianti Trajtimi Dytësor, pra një teknologji trajtimi me llum aktiv. Të synohet që pjesa më e madhe e NjA të dërgojnë ujërat e ndotura në një impiant të përbashkët dhe

në rast se nga studimet e detajuar kjo mundësi nuk është e favorshme për shkak të kostove ekonomike atherë referuar propozimeve në Master plani Kombëtar i Furnizimit me Ujë dh Trjatimit të Ujërave të ndotura si edhe nga propozimet konkrete referuar nga ValueADD të përdoren pozicionet e parashikura në dokumentin e tyre.

Ndriçimi i mjediseve publike: Rrugët që duhet të kenë ndriçim publik janë:

- Bypass-i, i cili do të jetë një nga rrugët kryesore lidhëse. Kjo rrugë ka një gjatësi përafërsisht 40km e cila do të jetë e ndriçuar;
- Rrugët ndërqytetëse;
- Rrugët urbane dytësore që lidhin qytetin e Elbasanit me qendrat e njësive administrative;
- Rrugët kolektor të shtuara dhe ato ekzistuese në të cilat mungon ndriçimi aktualisht;
- Akset lumore në pjesën që propozohen të ndërtohen dhe në segmentet ku mungon ndriçimi (4 akse lumore);
- Unaza është pjesërisht e ndriçuar, por duhet plotësuar me ndriçim rrugor në pjesën që mungon dhe në segmentet që do të ndërtohen;
- Ofrimi i ndriçimit në Parkun “Rinia”, i cili është një nga lulishtet më të frekuentuara të qytetit;
- Ndriçimi i parkut të Krastës, që do të kthehet në hapësirë rekreative;
- Ndriçimi i qendrës rekreative që propozohet pranë stacionit të hekurudhës;
- Ndriçimi i qendrës rekreative që propozohet ndërmjet rrugëve “Sul Misiri” dhe “28 Nëntori”;
- Ndriçimi i stacionit hekurudhor, në të cilin mungon ndriçimi;
- Ofrimi i ndriçimit në qendrat tregtare/tregjet ekzistuese dhe ato që propozohen të shtohen;
- Ofrimi i ndriçimit në të gjitha qendrat e njësive administrative;
- Ndriçimi i Parkut të Shkumbinit.

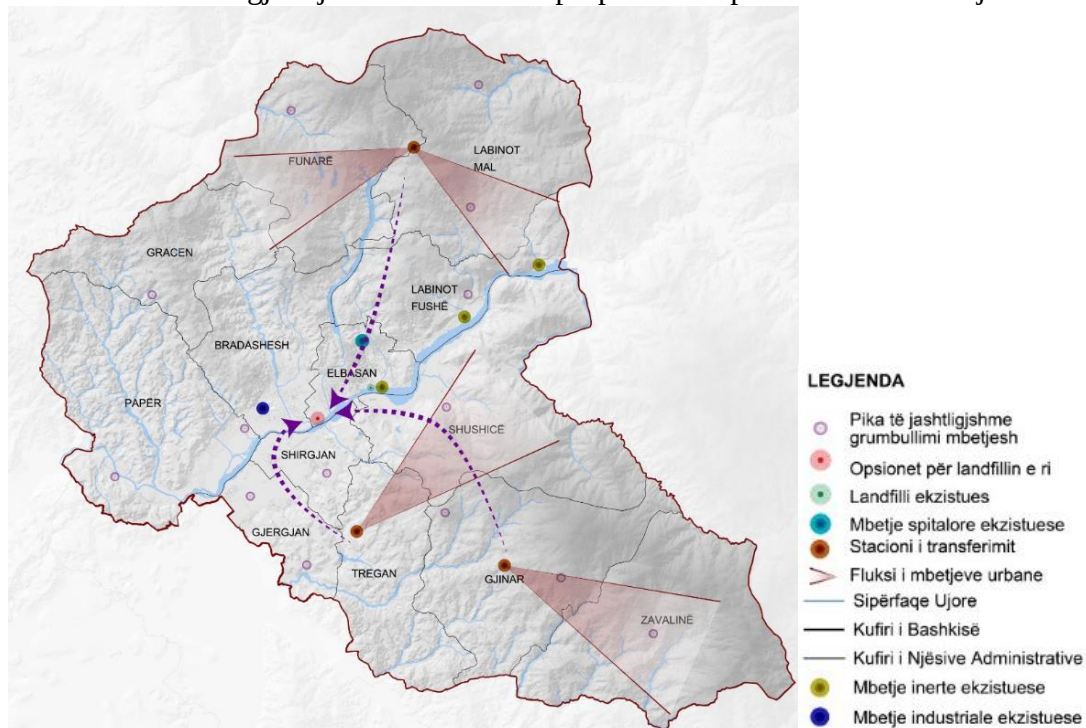
Mbetjet e ngurta: Në mbështetje të ligjit nr. 10 431, datë 9.6.2011”Për Mbrojtjen e Mjedisit” si edhe ligjit nr. ligjit nr.10463, datë 22.9.2011 “Për Manaxhimin e Integruar të Mbetjeve në Republikën e Shqipërisë” (i ndryshuar), i ngarkon Bashkitë për të hartuar e më pas për të zbatuar “Planin Lokal të Manaxhimit të Mbetjeve”. Referuar Strategjisë Kombëtare të Manaxhimit të Mbetjeve dhe Planit Kombëtar të Manaxhimit të mbetjeve miratuar me VKM nr. 175 datë 19.1.2011: Bashkia Elbasan, Cërrik, Belsh, Peqin, Gramsh, Librazhd, Përrenjas trajtohen si Zona 7 e Mbetjeve. Elbasani në planin kombëtar është përcaktuar si zonë strategjike e mbetjeve²², prej nga rrjedh edhe përgjegjësia e detyrimi i arritjes së objektivave madhore të Planit Kombëtar ,si edhe i lind e drejta të hartojë planin rajonal të manaxhimit të mbetjeve²³.

Shërbimi i manaxhimit të integruar të mbetjeve në Bashkinë Elbasan duhet ta shtrijë infrastrukturën e tij në të gjithë territorin dhe të nisë me grumbullimin e diferencuar të mbetjeve që në pikat e grumbullimit.

Parashikohet që afati maksimal për ndërtimin e *landfill*-eve rajonale dhe vend-depozitimeve për mbetjet inerte dhe ato të rrezikshme (jo-urbane) të jetë fundi vitit 2020, i cili përkon edhe me afatin e vendosur për mbylljen dhe rehabilitimin e të gjithë vend-depozitimeve jashtë kushteve teknike e çdo kriteri higjieno-sanitar. Duke qenë se në Bashkinë Elbasan ndërtimi i landfillit po ecën me ritme mjaft të mira, objektivi i lartpërmendur është mëse i realizueshëm. Ndërhyrje e menjëhershme nevojitet të parashikohet mbi rehabilitimin e vend-depozitimit të mbetjeve në zonën e varrezave pranë Lumit Shkumbin. Një plan & projekt i detajuar inxhinierik duhet

hartuar fillimisht për parandalimin e shkarkimeve të shllameve, emetimeve të gazta dhe të vetë mbetjeve të ngurta mbi trupin uhor gjatë rehabilitimit të venddepozitimit. Sa i përket fazës aktuale ku po realizohet largimi i mbetjeve, duhet të tregohet vëmendje ndaj çlirimit të gazrave.

Harta skematike e gjendjes ekzistuese dhe propozimeve për sektorin e mbetjeve.



Burimi: PLGP/USAID dhe ValuADD 2016

Duke vlerësuar distancat e largëta që kanë Nj.A Gracen, Funarë, Labinot Mal dhe Tregan me Elbasanin ku po ndërtohet *landfilli*-i rajonal, propozojmë që të ndërtohen të paktën tre Stacione Transferimi të mbetjeve urbane. Pra, duhet të studiohet mundësia për të përcaktuar nga një zonë specifike për secilën Nj.A (ose pika transferimi kufitare që u shërbejnë dy NjA-ve njëherësh), e cila do të ketë funksionin e venddepozitimit tranzitor të mbetjeve për këto Nj.A. Në përzgjedhje duhet pasur parasysh që zona të ketë impaktin më të vogël në mjedis për sa i përket karakteristikave gjeologjiko-hidrologjike dhe mjedisit biotik të asaj zone.

Zonat potenciale, të marra si alternativë për ndërtimin e Stacioneve të Transferimit janë:

- Zona kadastrale 1785 Bashkia Elbasan NjA Labinot Fushë, (pranë fshatit Griqan) me një sipërfaqe afërsisht 0,41ha dhe rreth 760 mmnd²⁴
- Zona kadastrale 3633 Bashkia Elbasan NjA Tregan, me një sipërfaqe afërsisht 0.4ha dhe rreth 2140 mmnd.
- Rruga Zavalinë – Gjinar (në Jug të NjA Gjinar), me një sipërfaqe afërsisht 3.4ha dhe rreth 868 mmnd.

Nevojitet që të gjitha pikat ilegale të depozitimit të mbetjeve urbane (*dhe jo vetëm*) t'u nënshtrohen një fushate për mbylljen dhe rehabilitimin e zonave që ato kanë zënë. Me asimilimin e pikave të paligjshme të depozitimit të mbetjeve, duhet të vijojë një masë shoqëruese, e cila do të konsistojë në hartimin e një plani veprimi për pastrimin e të gjithë Bashkisë Elbasan, ku nevojitet gjithëpërfshirje e shoqërisë civile, biznesit dhe administratës publike qendrore e lokale në mënyrë që nëpërmjet një programi 2

deri në 3-mujor, i gjithë territori i Bashkisë Elbasan të jetë inspektuar dhe pastruar nga mbetjet urbane dhe inerte. Krijimi i pikave të jashtëligjshme të depozitimit të mbetjeve mund të shërbejë si indikator i nevojës për shtrirje më efikente të pikave të grumbullimit të mbetjeve apo nevojës për Pikë Transferimi.

Infrastruktura sociale: Nga analiza e arsimit sipas rrezeve të shërbimit, u evidentua që nuk ka mbulim të mjaftueshëm me shërbim në zonat e banuara. Ky shërbim ka më shumë mangësi në zonat rurale. Duke iu referuar gjithashtu rritjes së popullsisë deri në vitin 2030, nevoja për të ndërtuar struktura të reja do të rritet si më poshtë:

- a) Gracen, 3 objekte
- b) Funarë, 3 objekte
- c) Papër, 4-5 objekte (duke marrë në konsideratë faktin nëse aksesimi me infrastrukturë do përmirësojë lidhjen e zonave të banueshme me njëra-tjetrën)
- d) Bradashesh, 2 objekte
- e) Labinot Mal 2-3 objekte (duke marrë në konsideratë faktin nëse aksesimi me infrastrukturë do përmirësojë lidhjen e zonave të banueshme me njëra-tjetrën)
- f) Labinot Fushë, Shushicë mund të shtohen 2 objekte në secilën njësi administrative
- g) Gjergjan, 3 objekte
- h) Gjinar, 1 objekte
- i) Zavalinë, 1-2 objekte
- j) Elbasan duhet të ndërtohen objekte në rajonin 3 dhe në rajonin 1 (i cili është totalisht i pambuluar me shërbim)

Shkollat e mesme duhet të ndahen nga ato 9-vjeçare. Qyteti i Elbasanit duhet të sigurojë një shërbim më të mirë të arsimit 9-vjeçar. Për shembull, në rajonin 1, 3 dhe 6 duhet të ndërtohen objekte të reja, pasi vihet re qartë se ka mungesë. Rrezet e shërbimit të shkollave të mesme lënë të pambuluara shumë zona të banuara. Për të përmirësuar shërbimin e arsimit të mesëm duhet të ndërtohen shkolla të mesme në njësitë administrative të përmendura më lart, përkatësisht:

- a) Bradashesh, 2 shkolla
- b) Gracen, 1 shkollë
- c) Tregan, 2 shkolla (njëra prej të cilave të vendoset në kufi me Shushicën në mënyrë që një pjesë e banorëve që jetojnë në Shushicë dhe nuk kanë mbulim ta marrin shërbimin në këtë objekt)
- d) Shushicë, 2 shkolla
- e) Labinot Fushë, 1 shkollë

Rajoni 3 i qytetit të Elbasanit është i pambuluar me shërbim, duke qenë se kërkesa për arsim profesional është rritur, propozohet që shkolla që mund të ndërtohet në rajonin 3 të jetë shkollë profesionale (degët e studimit do të përcaktohen nga Drejtoria Arsimore Elbasan duke marrë në konsideratë nevojën që ka tregu).

Infrastruktura e institucioneve arsimore: Nga vlerësimi i gjendjes infrastrukture të të gjitha institucioneve arsimore (kopshte, shkolla 9-vjeçare dhe të mesme) rezulton se ato kanë nevojë të mëdha për investime, që shkojnë, nga rikonstruktion i plotë, deri tek nevojat prioritare për mirëmbajtje. Graceni është dhe njësi administrative më e rrezikuar nga infrastruktura fizike e amortizuar shkollave, veçanërisht shkolla 9-vjeçare e varur Bodin. Shkolla dhe kopshte të tjera në gjendje problematike janë në Bradashesh; 3 shkolla 9-vjeçare në Funarë (shkolla Preç e poshtme, Cerujë, Kërrabë e Vogël); 2 kopshte dhe 1 shkollë fillore në Zavalinë, përkatësisht në Burrishtë dhe Kamican; 3 shkolla 9-vjeçare në Tregan (përkasisht në Kaqivel, Kaqivel i poshtëm dhe Shinavlash); 3 shkolla 9-vjeçare në Gjergjan (Gjergjan, Kodra Bujaras, Bujaras)

etj. Në çdo njësi administrative të Elbasanit ka nevojë për rikonstrukcion të pjesshëm për një sërë shkollash dhe kopshtesh. Për më tepër, rezulton se shumica e shkollave nuk janë të pajisura me laboratorë, duke e vështirësuar kështu mësimdhënien. Duke marrë parasysh dhe faktorët e tjerë të sipërpërmendur, propozohet ndërmarrja e investimeve të menjëhershme për përmirësimin e kushteve të institucioneve arsimore, në mënyrë të veçantë në njësinë administrative të Gracenit.

Shëndetësia: Përgjithësisht, ambulancat dhe qendrat shëndetësore shfaqin një infrastrukturë fizike të dobët. Nevojitet ndërhyrja e menjëhershme për rikonstrukcionin e 4 ambulancave jo-funksionale, 2 në Bradashesh dhe 2 në Papër. Për më tepër, nevojitet ndërhyrje dhe rikonstrukcion i pjesshëm në njësitë e Gjinarit (qendra shëndetësore ka patur rikonstrukcion të pjesshëm); Tregan (2 ambulanca janë në gjendje të amortizuar fizike); në Gjergjan; Shushicë (qendra shëndetësore në Qafë është komplet e amortizuar); Zavalinë etj.

3.2.3 Hapat për zbatimin e PPV-së

Ndërhyrjet e propozuara në Plan janë fazuar për të lehtësuar realizimin e tyre gjatë periudhës së zbatimit të këtij Plani. Fazimet janë realizuar duke marrë në konsideratë:

- Projektet që lidhen me nevojat emergjente të banorëve;
- Projektet prioritare që lidhen në mënyrë të drejtpërdrejtë me zhvillimin e bashkisë;
- Vështirësitë për realizimin e projekteve të caktuara me sukses ;
- Projektet madhore (që kanë ndikim jo vetëm vendor, por edhe kombëtar), të cilat kërkojnë kohë për t'u realizuar;
- Interesat për zhvillim dhe politika e territorit që bashkia dëshiron të vendosë në jetë.

Sipas VKM-së 671, neni 54, fazimi i planit është realizuar për:

- Njësitë strukturore;
- PDV-të;
- Zonat me prioritet zhvillimi;
- Rrjetit infrastrukturor dhe
- Projekteve.

Fazat e zbatimit të projekteve të këtij plani janë:

- Faza 1: faza prioritare në të cilën parashikohen projekte afatshkurtra 1-3-vjeçare;
- Faza 2: projektet janë prioritare por vështirësia e realizimit dhe kostot e tyre janë të larta. Këto janë projekte afatmesme dhe mund të nisin, sipas rastit që në vitin e parë e të zgjatin deri në 5 vite ose të nisin pas periudhës afatshkurtër 3-vjeçare;
- Faza 3: është faza afatgjatë e cila nis pas 5 viteve të para, pas miratimit të planit dhe është e pamundur të përcaktohet se si do të ndahen projektet në këtë fazë. Bashkia duhet ta rishikojë çdo 3 vite Planin e Investimeve Kapitale, dhe në këtë proces mund të renditë projektet sipas prioriteteve të kohës.

Tabela 15. Fazat e zbatimit të projekteve në Bashkinë Elbasan

Objektivat, Programet dhe projektet e Planit	Fazat e zbatimit		
	0-3 vite	3-5 vite	mbi 5 vite
O1: Zhvillimi i qëndrueshëm ekonomik			
O1P1: Mbështetje me infrastrukturën e nevojshme për përqendrimin e bizneseve të industrisë në zonën e Metalurgjikut.			
Pr1: Pastrimi i Metalurgjikut nga ndotjet e trashëguara industriale			
Pr2: Rehabilitimi i zonës dhe kthimi i saj në zonë të përshtatshme për ndërtimin e objekteve me karakter ekonomik.			
O1P2: Nxitje e sipërmarrjes private dhe biznesit për të rivitalizuar me aktivitetin e tyre ish-zonat industriale/ ekonomike të Elbasanit në bashkëpunim me Bashkinë si negociator kryesor për të rigjeneruar edhe hapësirën publike me anë të instrumentit të manaxhimit të tokës			
Pr3: Pastrimi i zonave ish-industriale nga ndotjet e trashëguara.			
O1P3: Intensifikimi i aktivitetit urbanizues brenda qendrave ekzistuese urbane të NjA			
Pr4: Intensifikimi i qendrës së Elbasanit me banim, shërbime, zona ekonomike dhe hapësira publike.			
Pr5: Ofrimi i shërbimeve të nevojshme për banorët në qendrat e njësive administrative.			
Pr6: Përmirësim i fasadave në rrugët kryesore dhe ndërtimi i 100 banesave kolektive			
O1P4: Mbështetje, marketim, promovim, përmirësim klime dhe aftësim i biznesit lokal në funksion të zhvillimit të ekonomisë lokale.			
Pr7: Krijimi i pikave të grumbullimit për produktet bujqësore dhe blegtorale			
O1P5: Rigjenerimi dhe zhvillimi i hapësirave publike në qytetin e Elbasanit dhe qendrat urbane të Njësive Administrative, përmes instrumenteve financiare, dizajnit urban dhe PPP-ve			
Pr8: Rigjenerimi i qendrave të njësive administrative, duke risistemuar hapësirat publike dhe ofrimi i shërbimeve të munguara.			
Pr9: Krijimi i parqeve urbane përgjatë lumit Shkumbin			
Pr10: Krijimi i parkut tematik rrëzë kodrës së Krastës (ish-zonë ushtarake)			
Pr11: Kthimi i kodrës së Krastës në park urban për banorët e Elbasanit (pajisje me elemente të dizajnit urban, ndërtim i kalimeve të këmbësorëve dhe kalimeve të biçikletave)			
Pr12: Rikonstruksion i Pallatit të Sportit, pajisja e teatrit “Skampa” me ndriçim dhe foni dhe ndriçimi i stadiumit "Ruzhdi Bizhuta"			
Pr13: Ofrimi i internetit falas në të gjitha njësitë administrative			
O2: Mbrojtja e rigjenerimi i burimeve natyrore			
O2P1: Mbrojtja e sistemit urban nga përmytjet dhe dalja e vazhdueshme e lumit Shkumbin nga shtrati duke rehabilituar argjinaturat ekzistuese			
Pr1: Pastrimi i shtratit të lumit Shkumbin			
Pr2: Risistemi i zonave ripariane të lumit Shkumbin			
Pr3: Krijimi i parqeve urbane përgjatë lumit Shkumbin, në segmentin nga Krasta e Madhe deri në grykëderdhjen e lumit të Zaranikës.			
Pr4: Rigjenerimi i parkut të Krastës			
O2P2: Rehabilitimi i shtretërve, brigjeve lumore dhe zonave ripariane të Shkumbinit, Zaranikës, Manazderes, Papërit, Gostimës dhe Gostrimës dhe Kushes.			
Pr5: Rehabilitimi dhe sistemimi i zonave ripariane të lumit Zaranika, Manazdere, Gostimë, Gostrimë, Papër dhe Kushe			
Pr6: Pastrimi nga mbetjet urbane i lumit Kushe			
O2P3: Përmirësimi i infrastrukturës (nëntokësore) të ujësjellësit dhe KUZ-it			
Pr7: Ndërtimi, supervizimi dhe kolaudimi i KUZ-it në 4 rrugët “A. Mezini”, “P. Dodbiba”, “Q. Fezo”, “Sh. Thanasi”			
Pr8: Risistemimi i sistemit të kanalizimeve, dhe depozitimi i ujërave të ndotura			

në impiantin e trajtimit të ujërave	
Pr9: Supervizimi dhe kolaudimi punimesh për ndërtimin e ujësjellësit Muriqan	
Pr10: Vazhdimi i ndërtimit të KUZ-it në lagjen "Teqe", pranë shkollës "Sulë Domi", rruga "Arif Dardhaj", tek lagja e komunitetit Rom, Rrapishtë	
Pr11: Ndërtimi i ujësjellësit Përroi Mollës- Shelcan- Mlizë- Trebsenisht- Tudan- Lleshan- Kukan- Pobrat	
O2P4: Hartimi dhe zbatimi i planit afatmesëm për manaxhimin e pyjeve dhe kullotave lokale	
Pr12: Ripyllëzimi i zonave të dëmtuara nga aktiviteti njerëzor në njësitë administrative: Papër, Gracen, Labinot-Mal, Zavalinë, Gjinar, Shushicë	
Pr13: Ndërtimi i biokorridorit mjedisor (duke ripyllëzuar dhe duke mbjellë fidanishte në zonat e dëmtuara) përgjatë gjithë vijës administrative të Elbasanit, nga zona e mbrojtur Sopot-Stavraj deri tek zona tjetër e mbrojtur Kutërman-Qafë e Bushit	
O2P5: Përmirësimi i shërbimit të manaxhimit të integruar të mbetjeve urbane.	
Pr14: Ndërtimi i pikës së Transferimit në Labinot Fushë; ndërtimi i pikës së Transferimit në Tregan; ndërtimi i pikës së Transferimit në Gjinar	
Pr15: Projekti i pilotimit të ndarjes së diferencuar të mbetjeve urbane	
O2P6: Zbutja e efekteve mjedisore nga aktiviteti industrial	
O2P7: Hartimi dhe vënia në jetë e planit sektorial për turizmin në nivel bashkie.	
Pr17: Krijimi i guidave informuese dhe ngritja e info point për turistët.	
O2P8: Rrjetëzim i aseteve historike.	
Pr18: Restaurimi i Kalasë së Elbasanit, kishës së Gjinarit dhe kishës në Xibrakë (Labinot Fushë)	
O2P9: Infrastrukturat e nevojshme për zhvillimin e ekoturizmit	
Pr19: Ndërtimi i fermave ekoturistike në Tregan, Gjinar, Funarë, Gracen, dhe Labinot Mal	
O3: Zhvillimi i infrastrukturës së aksesit/lëvizjes	
O3P1: Rehabilitimi dhe përmirësimi i rrugëve ekzistuese	
Pr1: Sistemim dhe asfaltim i pjesëve të caktuara të rrugës Qemal Stafa dhe pajisja e saj përfshirë pajisje me sinjalistikë rrugore (semaforë)	
Pr2: Pajisje me ndriçues e rrugëve "Qemal Stafa", "Thoma Kalefi"&"Aqif Pasha".	
Pr3: Sistemim dhe asfalti i rrugëve të brendshme të qytetit si dhe rrugëve të kalasë	
Pr4: Rikonstruksion i urës Polis-Vale, ndërtim i këmbëve të urës Beli, Sollak, rikonstruksion i urës së Broshkës	
O3P2: Konsolidimi i lidhjeve të qendrave kryesore urbane me qytetin e Elbasanit	
Pr5: Ndërtimi i bypass-it	
O3P3: Konsolidimi i unazës së madhe të bashkisë Elbasan	
Pr6: Ndërtimi i unazës në pjesën veri-perëndimore dhe verilindore të qytetit. Unaza kalon në dy segmente të saj përgjatë lumit të Zaranikës dhe përgjatë lumit të Manzderes.	
O3P4: Përmirësimi i aksesit të qendrave të njësive dhe lidhjes me njëra-tjetrën dhe me qytetin e Elbasanit	
Pr7: Zgjerim i rrugëve rurale Elbasan-Gjinar-Zavalinë, Elbasan-Funarë (Kusarth-Balëz-Letan-Bicellë-Funarë) dhe me korsi biçikletash dhe ristrukturimi dhe ndërtimi i segmenteve rrugore që mungojnë në aksin lidhës Tregan-Blerimas-Strestan-Gjinar; ristrukturimi i rrugës Qafë Hajdaran-Byshek; ndërtimi i rrugës nga shkëmbi i Çaprazit-Pajun; ristrukturimi i rrugëve të brendshme në: Katundin e ri, lagjen Harvales, Kusarth-Karakullak	
O3P5: Intensifikimi i zhvillimit në njësitë administrative përreth luginës së lumit Shkumbin	
Pr8: Ofrimi i shërbimeve të munguara në njësitë administrative: Gjergjan, Shirgjan, Mjekës, Hajdaran, Shushicë, Labinot Fushë, Papër	
O3P6: Përmirësimi i transportit publik ndërqytetës, infrastruktura, stacione	
Pr9: Ofrimi i transportit publik në njësitë administrative që mungon (Gracen,	

Labinot-Mal, Funarë, Zavalinë)	
Pr10: Ndërtimi i stacionit për mallra në zonën ndërmjet lumit të Zaranikës dhe zonës së ish-Metalurgjikut	
Pr11: Rikonstruksioni i stacionit të vjetër të trenit	
Pr12: Ndërtimi i stacionit për pasagjerë në Labinot-Fushë, përgjatë rrugës Elbasan-Librazhd.	
O3P7: Rregullimi i trafikut të qytetit	
Pr14: Ndërtimi i rrethrotullimeve tek: ura e parë e Zaranikës; kryqëzimi i stacionit të trenit, kryqëzimi tek Metalurgjiku, kryqëzimi pranë urës së Cërrikut, kryqëzimi i rrugës “Kadri Hoxha” me rrugën “Çerçiz Topulli”.	
O3P8: Nxitja e investimeve publike dhe private në fushën e mobilitetit të gjelbër dhe shërbimeve të tjera publike	
Pr15: Ndërtimi i rrjetit të gjelbër në qytetin e Elbasanit (rrugët e përcaktuara në hartën e infrastrukturës së propozuar)	
Pr16: Lidhja e njësive administrative (Funarë, Labinot Mal, Gjinar, Tregan Papër) që kanë potencial turistik me Elbasanin me infrastrukturë të gjelbër	
Pr 17: Shpronësime për varreza publike	
O4: Zhvillim bujqësor e rural	
O4P1: Rehabilitimi dhe mirëmbajtja e rrjetit kullues dhe ujitës	
Pr1: Rehabilitimi dhe mirëmbajtja e rrjetit kullues dhe ujitës për të gjithë territorin e Bashkisë Elbasan	
Strategjik O4P2: Programimi dhe hartimi i instrumenteve të menaxhimit të tokës për bujqësinë	
Pr2: Zbatimi i programit për Transferimin e të Drejtave të Zhvillimit	
Pr3: Mbajllje me arrorë (shegë) në NjA-në Gjergjan	
Pr4: Zbatimi i intensitetit me kushte në zonat urbane qendrore	
O4P3: Nxitja e zhvillimeve të strukturave në funksion të bujqësisë përmes PPP	
Pr5: Ndërtimi i pikave të grumbullimit dhe përpunimit të produkteve bujqësore	
Pr6: Konsolidimi i fashës ekonomike nga kodra e Krastës në drejtim të Labinot Fushë dhe fashës ekonomike bujqësore Cërrik-Shirgjan	
O5: Zbutja e pabarazive dhe zhvillimi i infrastrukturës sociale	
O5P1: Përmirësimi i shërbimit spitalor	
Pr1: Zgjerimi i spitalit rajonal në qytetin e Elbasanit	
O5P2: Ndërhyrje rehabilituese të qendrave mjekësore/ ambulancave	
Pr2: Përmirësim i infrastrukturës së qendrave shëndetësore në Bradashesh Papër, Tregan, Shushicë dhe Zavalinë	
O5P3: Çelja e disa departamenteve të arsimit të lartë publik	
O5P4: Nxitje për arsimin profesional	
Pr4: Çelja e programeve të arsimit të mesëm profesional në shkollat profesionale ekzistuese në Bashkinë Elbasan.	
Pr5: Ndërtimi i një shkolle të mesme profesionale në rajonin 3 të Bashkisë Elbasan	
O5P5: Ndërhyrje rehabilituese të kopshteve, shkollave 9-vjeçare dhe të mesme	
Pr6: Rikonstruksion i plotë në shkollat 9-vjeçare, kopshtet dhe shkollën pedagogjike në njësi administrative	
Pr7: Supervizim punimesh dhe lidhje energjie elektrike dhe ujësjellësi në shkollën 9-vjeçare “Xhaferr Hakani”. Mbikëqyrje punimesh për ndërtimin e shkollës 9-vjeçare në Sollak	
Pr8: Përshtatja e konvikeve të shkollës së muzikës për ambiente zyrash; rikonstruksion i ambienteve të konviktit të shkollës Pedagogjike.	
O5P6: Mbështetje e gjithë shtresave të popullsisë për një strehim sa më të përballueshëm	
Pr9: Ndërtimi i banesave sociale dhe pajisja e tyre me pompa uji dhe pajisje të tjera të nevojshme	
Pr10: Supervizim dhe kolaudim për rikonstruksionin e banesave të komunitetit Rom dhe Egjiptian	

Burimi: Bashkia Elbasan dhe Co-PLAN, 2016

Komuna Labinot-Mal, Komuna Funarë, Komuna Gracen, Komuna Tregan, Komuna Shushicë, Komuna Shigjan, Komuna Gjinar dhe Komuna Zavalin.

Tabela 16. Ndarja administrative e Bashkisë Elbasan

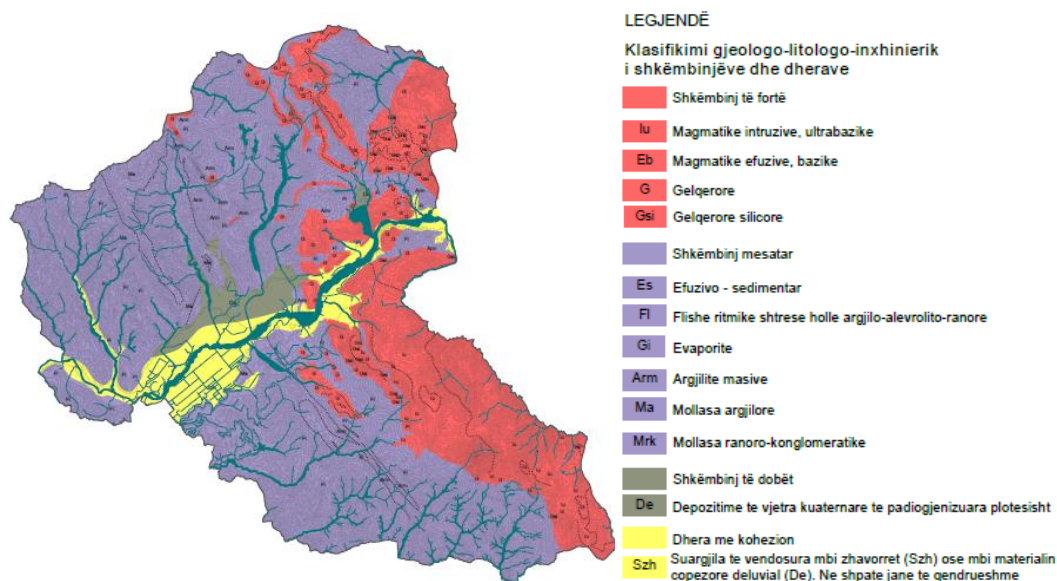
Bashkia	Qendra e Bashkisë	Njësitë administrative përbërëse	Sipërfaqja (km ²) ²⁶	Fshatrat/Qytetet në përbërje të tyre ²⁷
Elbasan	Qyteti Elbasan	Elbasan	22.2	Qyteti Elbasan
		Bradashesh	56	Bradashesh, Balëz Lart, Balëz Poshtë, Kusarth, Kozan, Karakullak, Letan, Rrilë, Shtemaj, Ulën, Katund i Ri, Fikas, Petresh, Shëmhil, Shijon, Reçan, Gurabardh
		Papër	102	Papër, Broshkë, Murras, Valas, Vidhas, Pajun, Bizhutë, Papër-Sallak, Vidhas-Hasgjell, Lugaj, Jatesh, Balldre, Ullishtaj
		Labinot-Fushë	49	Labinot-Fushë, Godolesh, Griqan i Sipërm, Griqan i Poshtëm, Xibrakë, Mengel
		Labinot-Mal	105.7	Labinot-Mal, Guri Zi, Sericë, Lamollë, Benë, Lugaxhi, Qafë, Qerret, Shmil, Dritas
		Gjergjan	27.9	Gjergjan, Bujaras, Gjonmë, Kështjellë, Kodër Bujaras, Muriqan, Thanë
		Gjinar	89.1	Gjinar, Lleshan, Valesh, Pashtrish, Derstilë, Lukan, Sterstan, Xibresh, Maskarth, Kaferr, Pobrat
		Gracen	56.8	Gracen, Plangaricë, Tërbaç, Bodin, Shingjin, Gjorm, Pajengë, Mamel, Dopaj
		Funarë	76.6	Branesh, Bixëlle, Prec e Sipërme, Cerujë, Korre, Mollagjesh, Krrabë e Vogël, Prec e Poshtme, Stafaj
		Shushicë	106.6	Shushicë, Shelcan, Mlizë, Hajdaran, Fush-Bull, Vasjan, Polis i Vogël, Polis Vale, Vreshtaj
		Shirgjan	21.6	Shirgjan, Bathës, Bujqës, Jagodinë, Kuqan, Kryezjarr, Mjekës
		Tregan	57.4	Tregan, Blerimas, Bizhdan, Cikallesh, Gurisht, Kacivel, Kyçyk, Muçan, Shinavlash, Shilbatër, Trepsenisht, Tudan
		Zavainë	101.1	Zavalin, Seltë, Kamiçan, Joronishtë, Nezhan, Burrishtë

Burimi: Bashkia Elbasan dhe Co-PLAN, 2015

- **Përbërja Gjeologo-Inxhinierike e territorit²⁸**

Bazuar në Hartën Gjeologo-Inxhinierike për Qarkun Elbasan, të SHGJSH, shkëmbinjtë mesatar zënë pjesën më të madhe të territorit. Ato janë flishe ritmike me shtresë të hollë argjilo-alevrolito-ranorë, argjilite masive dhe mollasa argjilore. Në zonën me lartësi më të madhe ka shkëmbinj të fortë gëlqeror, gëlqerorë silicore dhe magmatike intruzive, ultrabazike. Përgjatë Lumit Shkumbin kemi dhera me kohezion me suargjila të vendosura mbi zhavorret (Szh) ose mbi materialin copzor deluvial (De). Në veri perëndim të qytetit të Elbasanit ka shkëmbinj të dobët me depozitime të vjetra kuaternare të padiogjenizuara plotësisht.

Figura 16. Analiza Gjeologo-Inxhinierike



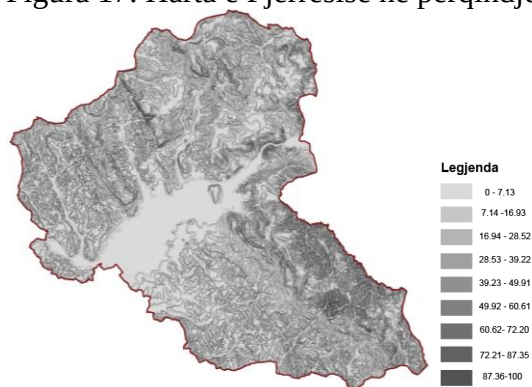
Burimi: Shërbimi Gjeologjik Shqiptar (SHGJSH), Përgatiti: Bashkia Elbasan dhe Co-PLAN, 2016

• Topografia

Territori i Bashkisë Elbasan ka përgjithsisht reliev kodrinor-fushor (në pjesën perëndimore dhe qendrore) dhe pjesërisht kodrinor-malor (në verilindje dhe juglindje). Zona fushore ndodhet përgjatë luginave të lumenjve kryesorë, ku sipërfaqen më të madhe e ka ajo e Lumit Shkumbin (fusha e Elbasanit dhe e Bradasheshit). Lartësia maksimale në këtë zonë arrin 70-128 metra mbi nivelin e detit. Pranë përroit të Zaranikës ndodhet masivi kodrinor i Letanit, Rilës, Preçës së Poshtëm, Preçës së Sipërm, Cerunjë, deri tek Qafa e Çoçobonit dhe kodrat e Balzës. Në njësinë administrative Gjergjan relievi është i kombinuar me fusha dhe kodra, të cilat shtrihen gjatë luginës të Lumit Shkumbin, si fushat e Muriqanit dhe e Thanës, kodrat e Gjornit, Gjergjanit dhe Bujarasit²⁹. Maja më e lartë është ajo e Bukanikut 1411m.

Niveli i pjerrësive në Bashkinë Elbasan fillon nga 7.13% deri në 100%. Zona fushore në pjesën qendrore, karakterizohet nga një pjerrësi e ulët që varion nga 0 deri në 16.93%. Zonat e buta kodrinore kanë pjerrësi që shkojnë deri në 49.91%. Megjithatë, në zonat kodrinore hasim edhe pjerrësi që shkojnë deri në 60.61%, por kjo më shumë haset në zonat e majave të kodrave dhe kurrizive kodrinore. Në shpatet e thepisura të maleve që ndodhen në pjesën juglindore pjerrësia varion 87.36% mbi 100%, (pra mbi 45°).

Figura 17. Harta e Pjerrësisë në përqindje

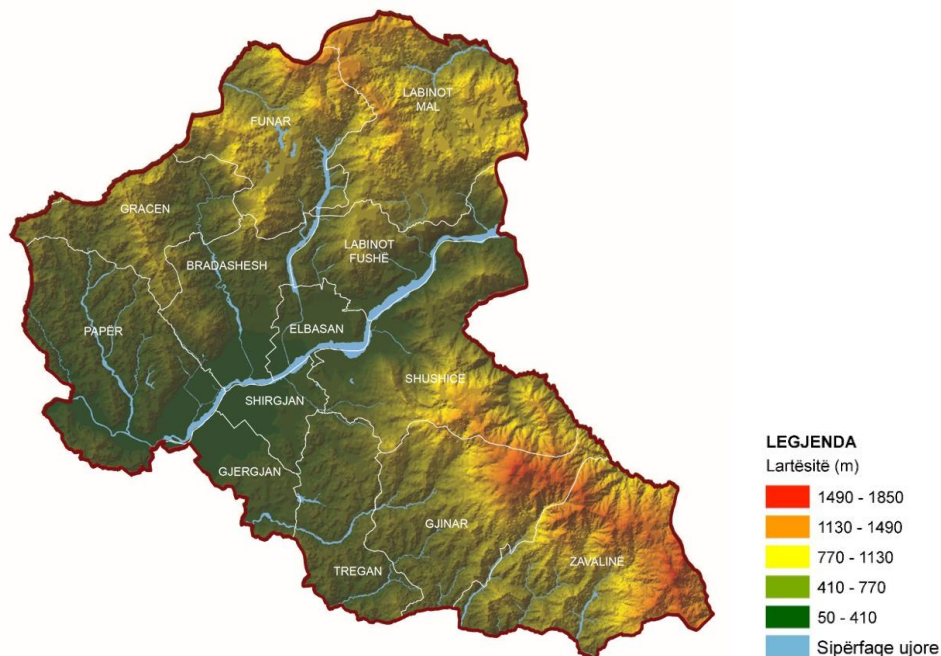


Burimi: Bashkia Elbasan dhe Co-PLAN, 2016

- **Njësitë geomorfologjike të territorit³⁰**

Sipërfaqja totale e Bashkisë Elbasan është 872 km². Territori i Bashkisë së re të Elbasanit dallohet për një reliev të larmishëm fushor, kodrinor dhe malor. *Njësia morfologjike fushore* shtrihet në një sipërfaqe të kufizuar, kryesisht përgjatë luginës së lumit Shkumbin. Siç ndodh në luginat e lumenjve, origjina e kësaj njësie fushore është kryesisht aluviale (prurje të dherave nga lumi) dhe gjerësia e saj arrin nga 1.5–2km. Në këtë zonë shtrihet Fusha e Elbasanit dhe fushat përreth, të cilat përshkohen nga një rrjet i dendur kanalesh kulluese e vaditëse, si dhe nga përrrenj fushorë të cilët derdhen në shtratin e lumit Shkumbin. Kjo zonë prek kryesisht Qytetin e Elbasanit dhe NjA-të Shirgjan, Gjergjan, Labinot Fushë, Bradashesh, dhe Papër. Drejtimi i rrjedhës së tij është nga lindja dhe juglindja në drejtim të perëndimit e veriperëndimit. Ky lumë, dhe në tërësi lumenjtë e Shqipërisë, në kohë shirash të bollshëm dalin nga shtretërit e tyre dhe përmbysin tokat bujqësore ku ata kalojnë.

Figura 18. Relievi në Bashkinë Elbasan



Burimi: SHGJSH, Bashkia Elbasan, Punoi: Co-PLAN, 2015

Njësia morfologjike kodrinore shtrihet në pjesën jugperëndimore, perëndimore dhe veriperëndimore të Bashkisë. Lartësia e kësaj zone arrin nga 10 deri në 700m mbi nivelin e detit dhe përfshin brezin e kodrave në jugperëndim të rajonit të Elbasanit. Shpatet e kodrave e kodrinave të kësaj njësie morfologjike kanë pjerrësi nga 5 deri në 350 dhe drejtim-rënie të ndryshme. Shpatet shpesh janë të rrumbullakosur nga modelimi, i shkaktuar nga rrjedhjet ujore sipërfaqësore. Është pikërisht kjo njësi morfologjike e cila është prekur së tepërmi nga erozioni dhe fenomene shpati të tipit rrëshqitje të dherave. *Njësia morfologjike malore* pjesën lindore, veriperëndimore në formë të një harku me dalje në drejtim të rrjedhës së lumit Shkumbin. Lartësitë më të theksuara gjenden në Zavalinë, Gjinat, Shushicë në jug dhe Labinot Mal e Funar në zonën veriore. Format morfologjike të kësaj njësie varen shumë nga përbërja litologjike e shkëmbinjve rrënjësore dhe në përgjithësi janë forma morfologjike të përcaktuara nga shkëputjet tektonike dhe format morfologjike karstike. Këto të fundit gjenden në gëlqerorët e Prrenjastit - Qafë Thanë. Në këtë njësi morfologjike shpatet kanë pjerrësi nga 200 deri në vertikale. Në këto shpate shfaqen më së shumti fenomeni i rrëzimeve, por edhe ai i rrëshqitjeve shkëmbore. Shpatet përshkohen nga

përrenj e përroska, të cilat në përgjithësi kanë karakter sezonal. Në përgjithësi, kjo njësi morfologjike është e pyllëzuar.

- **Klima**

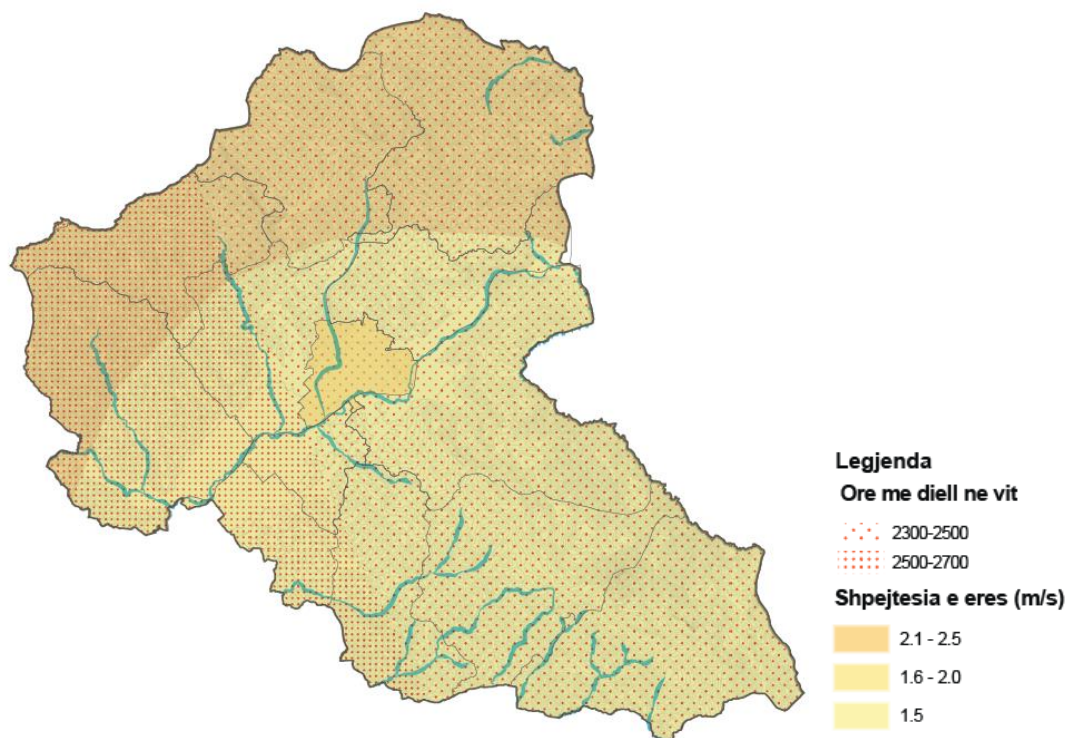
Në Bashkinë Elbasan mbizotëron klima mesdhetare kontinentale. Klima, relievi i larmishëm dhe sipërfaqet ujore, krijojnë mundësinë për plotësimin e nevojave për të gjitha kulturat bujqësore. Temperatura mesatare luhet nga 6.7°C - 11°C në janar, në 23.4°C - 31.2°C në korrik³¹.

Për sa i takon erërave siç mund ta vëmë re edhe në figurën më poshtë, shpejtësia e tyre nuk është e madhe. Zona veriore e territorit ka erëra me shpejtësi deri në 2.5m/s, ndërsa pjesa qendrore dhe jugore ka erëra më të shpejta që arrijnë vlera deri në 1.5 m/s.

Pjesa më e madhe e reshjeve bien gjatë stinës së vjeshtës dhe dimrit (65.8% e reshjeve totale) dhe më pak në periudhën e verës dhe pranverës (34.2% e reshjeve totale) për shkak të aktivitetit ciklonik. Sasia totale e reshjeve vjetore është rreth 1,148 mm shi në vit, ndërsa maksimumi i reshjeve në 24 orë është 134.9 mm. Muaji më i lagësht i vitit është nëntori me 141 mm, kurse muaji më i thatë është korriku me 25 mm shi, ndërsa reshjet e dëborës janë të rralla me një mesatare 1.2 ditë në vit me reshje³².

Në territorin e Bashkisë Elbasan sasia mesatare e rrezatimit diellor është 1,448.5 kWh/m², ku vlera më e ulët ndodh në muajin Dhjetor me 50.1 kWh/m², dhe vlera më e lartë në Korrik me 202.1 kWh/m². Gjatë gjithë vitit kemi afërsisht 2,441 orë me diell, ku vetëm gjatë korrikut numërohen rreth 326 orë me diell, ndërsa dhjetori vetëm 111 orë të tilla³³. Për shkak të kushteve të relievit, pjesa perëndimore karakterizohet mesatarisht nga 2600 orë me diell, ndërsa ajo lindore nga 2400 orë me diell.

Figura 19. Harta Klimaterike



Burimi: AKBN, Pëgatiti: Bashkia Elbasan dhe Co-PLAN, 2016

- **Pikat e forta në territor**

Territori i Elbasanit përbëhet nga pjesë të ndryshme të cilat e bëjnë këtë bashki më tërheqëse. Pjesët apo elementët të cilët kanë ndikim më të madh, apo kanë veçori më dalluese, janë elementë të fortë në territor që krijojnë larmishmëri dhe i japin karakter territorit. Këto elemente mund të ndikojnë në formimin dhe zhvillimin e mëtejshëm të vendbanimeve. Ata mund të shfaqen në forma apo situata që favorizojnë, apo orientojnë zhvillimin, duke realizuar kështu ndikimin e tyre në territor. Shtrirja e tyre fizike dhe ndikimi në territor mund të jetë pikësor/qendror (objekte apo elemente natyrore), por edhe në formën e fashave apo të zonave. Elementët e tillë mund të jenë natyrorë, por edhe artificialë të krijuar nga veprimtaria njerëzore. Bashkia e Elbasanit ka shumë elementë, si natyror dhe artificialë, që paraqesin potenciale në territor, prandaj është i rëndësishëm evidentimi i tyre dhe i ndikimit që ato kanë.

Elementët e fortë natyrorë në bashki kanë të bëjnë me peizazhin dhe pasuritë e shumta ujore. Këto përbëjnë një potencial interesant turistik, por kanë ndikim edhe në bujqësi apo fusha të tjera të ekonomisë. Elementët e fortë natyrorë janë kryesisht: Lumi Shkumbin dhe pasuritë e tjera ujore, Bysheku (zonë peizazhistike), Rrapi Bezistanit, Zona e Llixhave që vizitohen çdo vit nga shumë njerëz, Gurra e Labinotit, Ulliri i qejfit, Gjinari, dhe Tregani janë zona me një bukuri të pasur natyrore dhe potencial të lartë turistik. Një zonë e një rëndësie të veçantë është edhe ajo e Dumresë (në Qarkun e Elbasanit dhe në kufi me Bashkinë me të njëjtin emër), e cila karakterizohet nga 56 liqene me origjinë karstike, ku ndër kryesorët përmendim Liqenin e Merhoit, liqenin e Stefanit, Gjolin e degës, Cestijes, Cepes, etj. Flora dhe fauna e kësaj zonë karakterizohet nga pyje natyrale, zambakët e liqeneve, shpezët si rosa apo patat, bajzat dhe mbi të gjitha pelikanët që tashmë pothuajse janë në zhdukje. Afërsia që ka kjo zonë me Bashkinë Elbasan sjell ndikim edhe në territorin që po analizojmë.

Elementët artificialë janë po aq të rëndësishëm në mënyrën e ndikimit në territor ashtu si elementët natyrorë. Ato janë krijuar nga veprimtaria njerëzore dhe mbartin edhe pjesën e identitetit kulturor dhe historik të zonës.

Për sa i përket elementeve historike, ajo që ka patur më shumë ndikim është pikërisht *Via Egnatia*, e cila e ktheu këtë zonë në një pikë mjaft të rëndësishme (urë lidhëse midis Perëndimit dhe Lindjes). Gjithashtu, rrugë të tjera bënë lidhjen Veri-Jug duke e kthyer Elbasanin në një zonë të rëndësishme për kalimin e rrugëve. Për të mbrojtur këto rrugë të cilat shtriheshin nëpër luginat e lumenjve, u ngritën mjaft fortifikime në majat e kodrave apo maleve, gjurmë të cilave gjenden edhe sot, të tilla si: Maja e Shën Mërisë dhe Kalaja e Bodinit, Shkambi i Shënlliut, Kulla e Gracenit dhe Kalaja e Valëshit. Vlen të përmendet edhe stacioni *AD-Quintum* në Bradashesh. Fortifikimi të mëvonshme janë: Kalaja e Menglit, Kalaja në Shkëmbin Mbret, Kalaja e Gurit, Kalaja e Malit, Kalaja e Brejës, Kalaja e Valëshit, Kalaja e Kabashisht dhe e Dragotit si edhe Kalaja e Elbasanit, muret e të cilës gjenden në zemër të qytetit të Elbasanit, dhe e bënë atë një nga lagjet më të rëndësishme të Elbasanit, e cila i jep karakter qytetit. Të gjitha këto pika të rëndësishme historike përbëjnë një potencial të rëndësishëm turistik.

Një nga elementët që ka patur një ndikim të madh në identitetin e Bashkisë Elbasan është padyshim ish-Kombinati Metalurgjik, “Çeliku i Partisë”, i cili ishte një nga veprat më të rëndësishme industriale në Shqipëri, i realizuar gjatë periudhës së regjimit komunist. Ky kombinat, sëbashku me ndërtime të tjera industriale si psh. Ish-

Kombinati i Drurit apo Fabrika e Çimentos i kanë dhënë një karakter industrial ekonomisë së Elbasanit. Ndonëse këto mund të përbëjnë një potencial të rëndësishëm në zhvillimin e ekonomisë, kanë një ndikim asfalt të mirë në cilësinë e ajrit, tokës dhe ujit.

Pra Elbasani është një zonë mjaft e rëndësishme nga ana ekonomike, natyrore, kulturore dhe historike. Elementet e rëndësishëm që gjenden në territorin e bashkisë e bëjnë këtë bashki tërheqëse dhe i japin identitet qytetit dhe gjithë territorit të bashkisë.

- **Analiza Hidrogeologjike dhe Hidrografike³⁴**

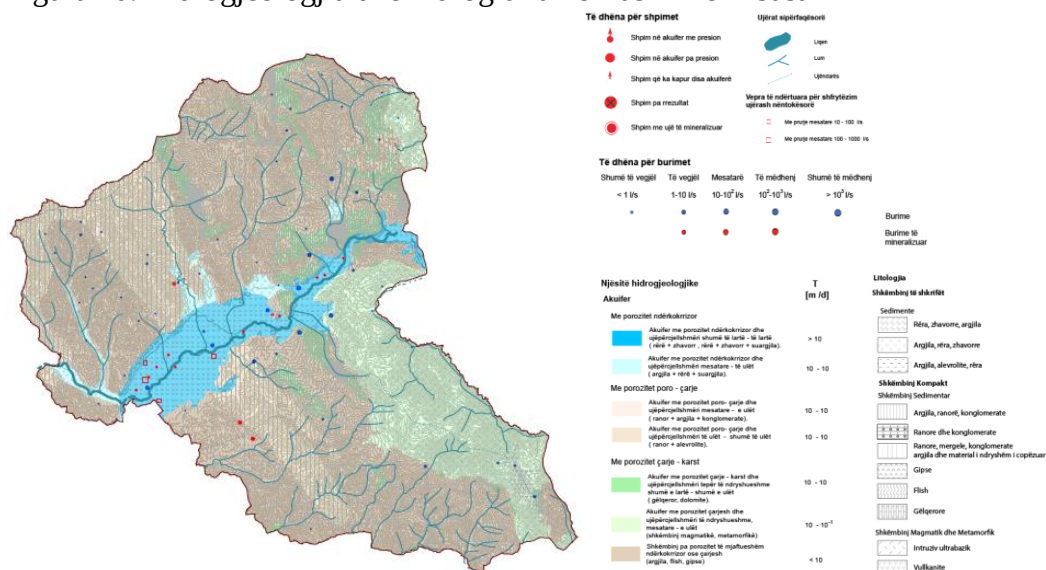
Figura më poshtë, pasqyron larminë e rrjetit hidrik të Bashkisë së Elbasanit, ku ujërat sipërfaqësore zënë një sipërfaqe prej 22.7 km²³⁵. Trupi ujor kryesor është Lumi Shkumbin, i cili përshkon Bashkinë e Elbasanit nga lindja në perëndim në një gjatësi prej 39 km. Shkumbini mbledh ujërat e një sërë lumenjsh të ndryshëm si Lumi i Garës që kalon në Labinot Fushë, Përroi i Manazders, Përroi i Zaranikës, Përroi i Baltëzës, Përroi i Kushes, Zalli i Papërit, të cilët ndodhen në anën e majtë të Lumit Shkumbin sjell me vete edhe ujërat e një numri të madh lumenjsh jashtë territorit të bashkisë (Lumit të Gjuraqit, vazhdim i degëzimeve Shmill dhe Shpell në degëzimin e tij djathtas, Zallit të Kostenjës (ish Lumi i Lunikut), degëzimi i Mesit, dhe Zallit të Qarrishtës (ose Rrapunit). Ky i fundit bashkohet në veri me Zallin e Gjuraqit, afër Librazhdit.

Pjesa jugore e Bashkisë preket edhe nga degë të Lumit Devoll (Baseni i Semanit). Ky degëzim është Përroi i Zallit të Gostimës (ndërmjet Gostimës dhe Stërmenit), dhe Zalli i Kaçivelit të cilët shërbejnë si degë ushqyese kryesore të Devollit. Përveç lumenjve, Bashkia ka edhe një numër liqenesh e rezervuarësh siç janë Liqeni i Treganit, ujëmbledhësi i Funarës dhe burimet termale në Tregan. Ndër rezervuarët dallohen tre ujëmbledhës në zonën e Funarit të rrethuar me kodra të veshura me pyje pishe. Në zonën e Funarit mund të përmendim edhe liqenet e Seferanit, Merhojës.

Edhe përsa i përket ujërave nëntokësore (akuiferë), kjo bashki ka një rrjet mjaft të pasur, të cilët (siç vihet re në figurën më poshtë) shtrihen në zona me përbërje të ndryshme gjeologjike dhe si rrjedhojë kanë kapacitet të ndryshëm ujëmbajtës. Në Bashkinë e Elbasanit mbizotërojnë shkëmbinj kompakt sedimentar me përbërje flishore, pa porozitet të mjaftueshëm ndërkokrrizor ose çarjesh.

Në pjesën qendrore mbizotërojnë sedimente (rëra, zhavorre, argjila) ku ndodhen akuifere me porozitet ndërkokrrizor me ujëpërcjellshmëri kryesisht shumë të lartë-të lartë, por edhe mesatare-të ulët. Kemi të pranishme edhe zonat gëlqerore me akuifere me porozitet poro-çarje karst me ujëpërcjellshmëri shumë të ndryshueshëm (shumë e lartë-shumë e ulët). Gjithashtu edhe shkëmbinj sedimenta (ranore, merengle dhe konglomerate) ku ka akuifere me porozitet poro-çarje me ujëpërcjellshmëri mesatare-të ulët).

Figura 20. Hidrogeologjia dhe hidrografia në Bashkinë Elbasan



Burimi: SHGJSH, Përpunoi: Co-PLAN, 2016

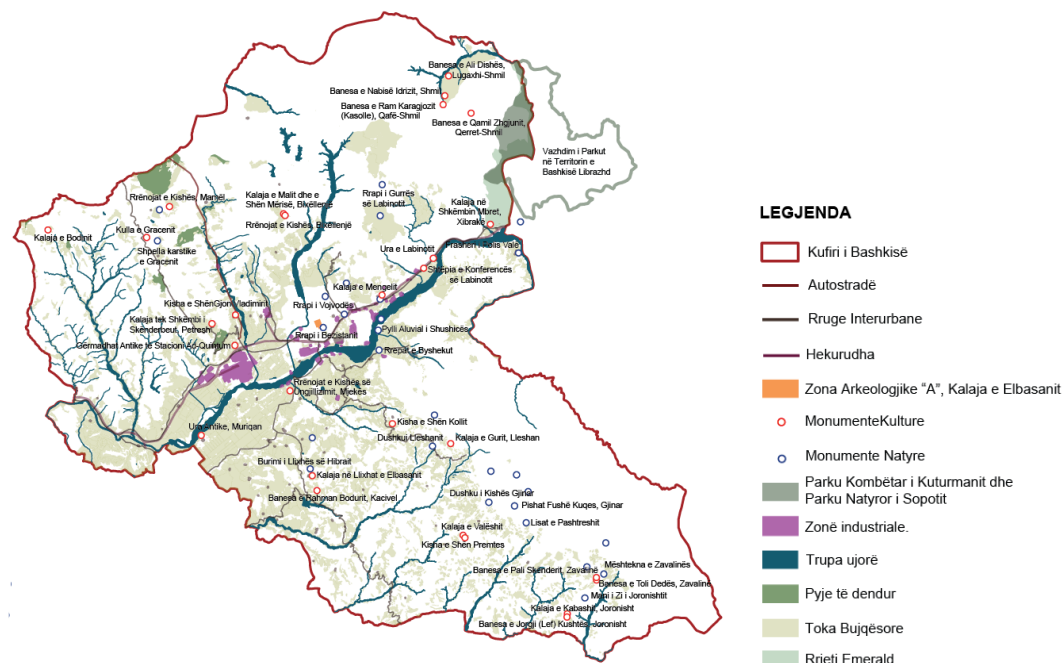
• Analiza e Burimeve natyrore, monumenteve natyrore

Bashka Elbasan karakterizohet nga zona me vlera të mëdha natyrore dhe piktoreske, për të cilat duhet treguar një kujdes i veçantë, falë edhe statusit që ata kanë (Figura më poshtë). Të tilla zona mund të përmendim, si Busheku, Rrapi Bezistanit, Zona e Llixhave sidomos ajo e Hidrait, Gurra Labinotit, Ulliri i qejfit, etj.

Një zonë e një rëndësie të veçantë është edhe ajo e Dumresë (në Qarkun e Elbasanit dhe në kufi me Bashkinë e Elbasanit), e cila karakterizohet nga 56 liqene me origjine karstike, ku ndër kryesorët përmendim Liqeni i Merhoit, liqeni i Stefanit, Gjoli i degës, Cestijes Cepes, etj. Flora dhe fauna e kësaj zonë karakterizohet nga pyje natyrale, zambakët e liqeneve, shpezët si rosa apo patat, bajzat dhe mbi të gjitha pelikanët që tashmë pothuajse janë në zhdukje.

Një tjetër dukuri pasuri e veçantë natyrore janë edhe ligatinat, të cilat kanë vlera biologjike, ekonomike dhe sociale shumë të madhe për zonën. Në zonën e Elbasanit ligatinat ndodhen në pellgjet e lumenjve që e përshkojnë qytetin, përgjatë pellgut ujëmbledhës të Lumit Shkumbin, liqenet e Belshit dhe rezervuarët artificialë në zonë.

Figura 21. Burimet natyrore, monumentet natyrore dhe kulturore dhe zonat e mbrojtura të trashëgimisë kulturore dhe historike



Burimi: SHGJSH, Përgatiti: Co-PLAN, 2016

• Zona të mbrojtura natyrore

Territori i bashkisë së Elbasanit prek dy zona të mbrojtura natyrore në kufirin lindor të tij. Kuturman-Qafë Bushi është park kombëtar (Zonë e mbrojtur, kategoria IV) i shpallur me Rregulloren të Ministrisë së Brendshme nr.1, datë 27.7.1977 dhe gjithashtu bën pjesë në Rrjetin Emerald. Zona e Sopotit dhe Stravajit janë shpallur rezervat natyror të menaxhuar/park natyror (Zonë e mbrojtur, kategoria IV) me VKM nr.102 datë 15.01.1996. Këto hapësira të mbrojtura kanë një zonë buferike prej 50 m nga kufiri që kushtëzon zhvillimin.

Vendimi i Këshillit të Ministrave nr. 676 datë 20.12.2002 përcakton 23 monumente natyrore (Zonë e mbrojtur, kategoria III) të llojit të drurëve të rrallë, liqene, shkëmbinj (Gradishtë), shpella (Gracen), dhe burimet e Llixhave në Tregan.

4.1.2 Rreziku Gjeologjik

• Makrozonimi Sizmik dhe Rreziku Gjeologjik³⁶

Në territorin e Qarkut Elbasan gjejnë përhapje shumë elementë të rrezikut, të cilat përshkruhen mëposhtë.

Rrëshqitjet. Përbërja dhe karakteristikat fiziko-mekanike të përbërjeve litologjike të llojeve formacionale gjeologjike që dalin në Bashkinë e Elbasanit, bëjnë që fenomeni i rrëshqitjeve të jetë mjaft i përhapur. 85-90 % e tyre bien në flishe dhe 10-15% e rrëshqitjeve bien në shpate me formim tjetër gjeologo-litologjik.

Rrëzimet. Ky fenomen ndodh në zonën malore atje ku pjerrësia e shpatit i kalon 75%, gjithashtu edhe ku kemi vendosje të shkëmbinjve më të fortë mbi ata më të butë në profilin e shpatit, por edhe në shkëmbinj flishore ky fenomen është shumë i zhvilluar. Ky fenomen vihet re në zonën “Krasta-Cukali”.

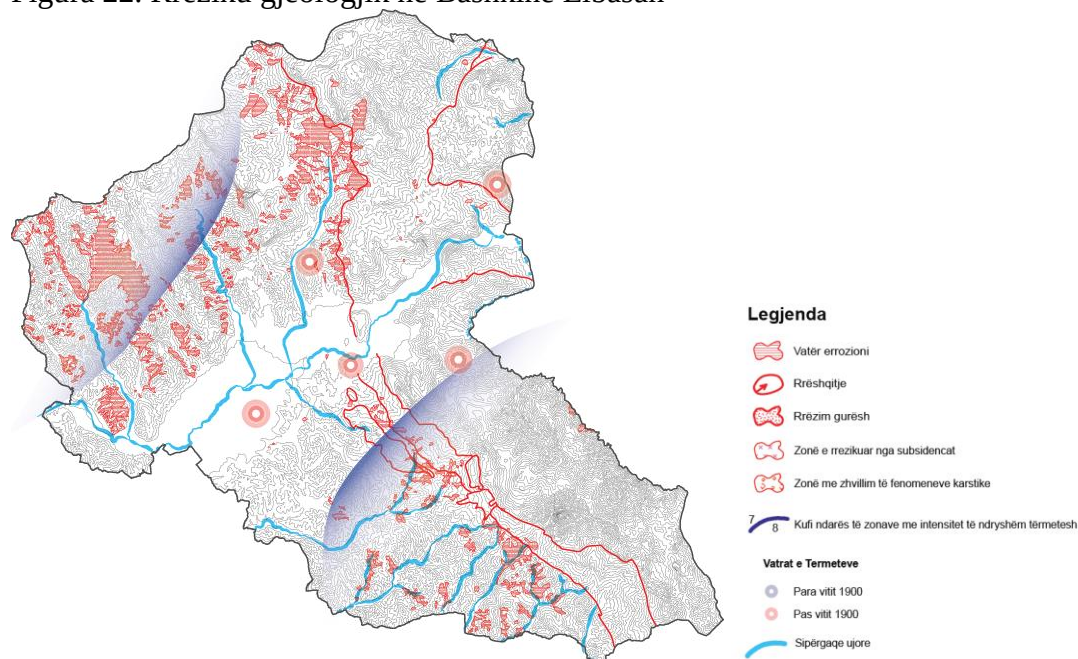
Vatrat e erozionit. Ky fenomeni më i përhapur në Bashkinë Elbasan, si pasojë e përbërjes flishore të tokave dhe shpyllëzimet e shumta. Vihet re më shumë në Funarë,

Gjinar dhe Zavalinë. Erozioni shfaqet në formën e dy tipeve kryesore: erozioni sipërfaqor dhe ai fundor.

Linjat tektonike aktive, kufijtë ndarës të amplitudave të tërmeteve. Linjat tektonike që përshkojnë sipërfaqen e qarkut të Elbasanit janë mjaft dhe qartë të përvijuara sipas kontureve të linjave dhe konfiguracionit të tërmeteve duke krijuar zona të paqëndrueshme në hapësira të gjera; paqëndrueshmëri e cila vjen si rezultat i jo njëtrajtshmërisë së lëvizjes së blloqeve të ndryshëm të tokës në këto drejtime VL-JP dhe për pasojë ndodhin çedime të diferencuara të trojeve. Edhe pse këto lëvizje janë shumë të ngadalta, ato mund të bëhen tepër kërcënuese në rastet e ndodhjes së tërmeteve. Tipike është linja tektonike që shfaqet drejtimeve të daljes së ujërave termale të Elbasanit.

Tërmetet janë rreziqe permanente ndaj veprave inxhinierike, për faktin se janë goditje dhe lëvizje me energji të lartë të tokës mbi themelet e objekteve inxhinierike. Tërmetet janë pasojë dhe ndodhin në kuadër të lëvizjeve sipas linjave tektonike të zhvilluara dhe aktive sidomos në qarkun e Elbasanit në drejtim të Pogradecit. Elbasani, sipas makrozonimit sizmik nodhet mbi zonat tektonike me intensitet 8 dhe 7 ballë. Duke pasur parasysh shpeshtinë tërmetet e ndodhura vitet e fundit që kanë arritur deri në 5.4 ballë dhe dëmet e dukshme që ka patur në objekte, mund të themi që në këtë bashki rreziku nga tërmetet është gjithashtu një fenomen mjaft i përhapur.

Figura 22. Rreziku gjeologjik në Bashkinë Elbasan



Burimi: SHGJSH, Përpunoi: Co-PLAN, 2016

• Zonimi Gjeoteknik i Shqipërisë

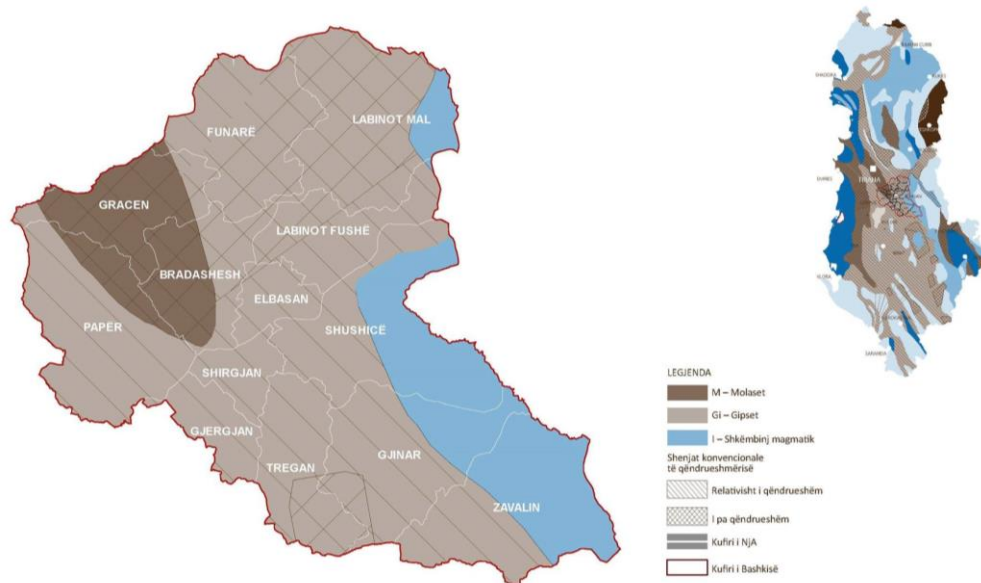
Relievi i larmishëm i vendit tonë me njësi fushore, kodrinore dhe malore krijon një peizazh natyror tërheqës dhe njëkohësisht, edhe të prirur ndaj rreziqeve natyrore për vetë përbërjen e tij. Si rezultat, në varësi të relievit, territori në vend dallohet për nivele të ndryshme qëndrueshmërie. Përveç një sipërfaqeje e cila zë rreth 10% të territorit kombëtar që është e qëndrueshme, pjesa tjetër e tokës është e paqëndrueshme. Kjo e fundit shprehet nëpërmjet formave të ndryshme që SHGJSH i ka klasifikuar si më poshtë³⁷:

- *Rënie shkëmbinjsh* (kryesisht në zona malore (në Alpe) dhe shpate gëlqerorë të zbuluara
- *Shembje* (kryesisht në zonat malore)
- *Rrëshqitje me rrokullisje* (në shpate me shkëmbinj rreshporë ose molasës deltinore dhe shpatet prej konglomerati me pjerrësi $> 45^\circ$ dhe shpateve me drejtim të kundërt).
- *Rrëshqitje me zhvendosje* (prek shkëmbinjtë e fortë gëlqerorë ose shtresa rreshpore)
- *Rrjedhje, sidomos ato sipërfaqësore, në trajtën e laharëve* (në zonat malore të Shqipërisë me reshje vjetore 200mm, luginat me përrrenj me pjerrësi të madhe (Elbasan, Përmet, Korçë etj.)

Duke u bazuar në karakteristikat e territorit lidhur me fenomenet e rrezikut gjeomorfologjik, SHGJSH ka përcaktuar zonimin gjeoteknik të Shqipërisë, sipas të cilit territori i vendit tonë ndahet në tre zona të qëndrueshmërisë natyrore³⁸:

- *Terrene të qëndrueshme* që mbulojnë 56.6% të vendit. Gjenden kryesisht në zona me shkëmbinj magmatikë efuzivë dhe intruzivë, gëlqerorë të epokave të ndryshme, dolomite, brecke dhe konglomerate me cimentin karbonatik, shkëmbinj metamorfikë dhe rreshpe. Brenda zonës njihen fenomenet e shkëputjes së blloqeve, rrëshqitjes e rrokullisje dhe/ose zhvendosjes.
- *Terrene relativisht të qëndrueshme*, që mbulojnë rreth 33.6% të territorit. Gjenden kryesisht në zona me përbërje shkëmbore konglomeratikë të suitës Luma, efuzivë sedimentarë, shkëmbinjve rreshporë, shkëmbinjëve evaporitë dhe molasave të konglomerateve ranore. Këto zona dallohen për rrëshqitje, ose rënie të tavaneve në zgavrat e nëndheshme.
- *Terrene të paqëndrueshme* që zënë rreth 9.8% të sipërfaqes së vendit. Këto janë terrene me përbërje të ndryshme shistesh, molasash e konglomeratësh ranore. Dallohen për rrëshqitjet rrokullisëse dhe me zhvendosje, si dhe për rrjedhjet e tokës.

Figura 23. Zonimi gjeoteknik i Shqipërisë



Burimi: PNUD³⁹, Shërbimi Gjeologjik Shqiptar⁴⁰, Punoi: Co-Plan

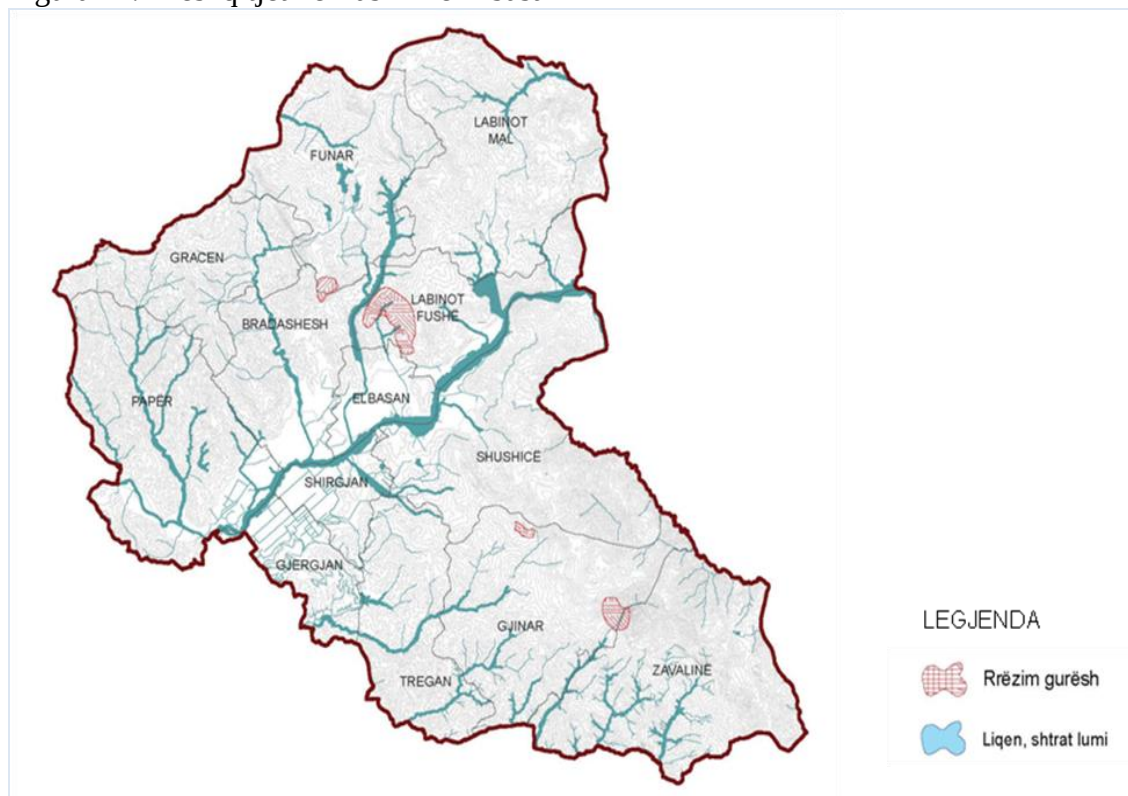
Në Bashkinë Elbasan, terreni është relativisht i qëndrueshëm në zonën qendrore dhe jugperëndimore, me shkëmbinj magmatikë të lidhur në zonën e NJA-së Zavalinë, Shushicë dhe Labinot Mal, dhe i paqëndrueshëm në zonën veriore, e cila i përket territorit të NJA-ve Gracen, Bradashesh, Labinot Fushë, Funarë dhe Labinot Mal.

- **Rrëshqitja/Rrëzimi i gurëve⁴¹**

Rrëshqitjet e dheut janë një fenomen mjaft i përhapur në Qarkun e Elbasanit dhe në Bashki. Deri më sot, në rang qarku janë numëruar rreth 120 zona rrëshqitje. Bazuar në hartën e zonimit gjeoteknik të Bashkisë, ky fenomen është i përhapur kryesisht në zonën ndërmjet Përroit të Zaranikës e Godoleshit, afër Majës së Munellës dhe në Pashtresh. Rrëshqitjet janë një fenomen shumë i zhvilluar dhe i përhapur në qark, për vetë përbërjen dhe karakteristikat fiziko-mekanike të formacioneve gjeologjike që dalin në qarkun e Elbasanit. Sipas SHGJSH-së, pothuajse rreth 85-90 % e tyre bien në flishe dhe 10-15% e rrëshqitjeve bien në shpate me formim tjetër gjeologjiko-litologjik.

Shkaqet kryesore të rrëshqitjeve⁴² përfshijnë faktorë natyrorë gjeologjikë (ndërtimi gjeologjiko-klitologjia, pjerrësia e shpatit mbi 5-20°, struktura, tektonika, zona ose shpate që nuk rrihen nga dielli ku lagështira e vazhdueshme ka shkaktuar rrëshqitje. etj) dhe faktorë të jashtëm (përmbajtja e lartë e ujërave nëntokësore, rrëshjet e dendura të shiut, ndërhyrjet e njeriut me ndërtime të ndryshme etj.). Kohët e fundit, rrëshqitjet janë theksuar për shkak të shpyllëzimeve të shumta. Shpeshherë, tokat pyjore janë shndërruar në bujqësore duke prishur kështu ekuilibrin natyror.

Figura 24. Rrëshqitjet në Bashkinë Elbasan



Burimi: SHGJSH, 2014; Përgatiti: Bashkia Elbasan dhe Co-PLAN, 2016

Sipas studimeve të SHGJSH-së, Zona e Elbasanit⁴³ preket edhe nga **rrjedhjet** (rrjedhë tokë dhe rrjedhë shkëmbinjsh). Rrjedhat në sipërfaqe, në trajtën e laharëve (rrymave të baltës nga grimca të ngurta të paqëndrueshme të shpatit, që bëhen të rrjedhshme prej ujërave të përrrenjve gjatë shtrëngatave të rënda me shi) mund të barten dhjetra kilometra larg. Rrëshqitjet dhe zhvendosjet mund të marrin formën e rrëshqitjes së shkëmbinjve, rrëshqitjes së tokës dhe rrëshqitjes së blloqeve të dheut, fenomene që ndodhin kryesisht në zonën tektonike të *Krastë-Cukalit*⁴⁴. Në zonat e paqëndrueshme të paraqitura në hartën e zonimit gjeoteknik të bashkisë më sipër, zonat e paqëndrueshme të territorit përbëhen nga lloje të ndryshme shistesh, molasash dhe në një përmasë më të vogël prej konglomeratesh ranore⁴⁵. Për këto zona janë karakteristike rrëshqitjet rrokullitëse e me bartje, si dhe rrjedhje të tjera të tokës. Ndërhyrjet e njeriut kanë ndikim të fortë në prishjen e ekuilibrit tejet të brishtë në këto zona.⁴⁶

Rrëzimet e gurëve ndodhin në zonat malore me shpate pjerrësia e të cilëve i kalon 75° sipas literaturës së shfrytëzuar deri më sot, dhe ku kemi vendosje të shkëmbinjve më të fortë mbi ata më të butë në profilin e shpatit, por edhe në shkëmbinj flishorë ky fenomen është shumë i zhvilluar. Situata të tilla pothuaj janë të shumta në zonat “Krujë”, “Krastë-Cukal” dhe “Mirditë”. Ky fenomen ndihmohet edhe nga zhvillimi i madh i tektonikave bllokore dhe ndrydhëse, të cilat e kanë copëtuar së tepërmi bazamentin shkëmbor si të territorit të Republikës së Shqipërisë ashtu dhe të qarkut si pjesë integrale e tij⁴⁷.

- **Erozioni/Vatrat e Erozionit**

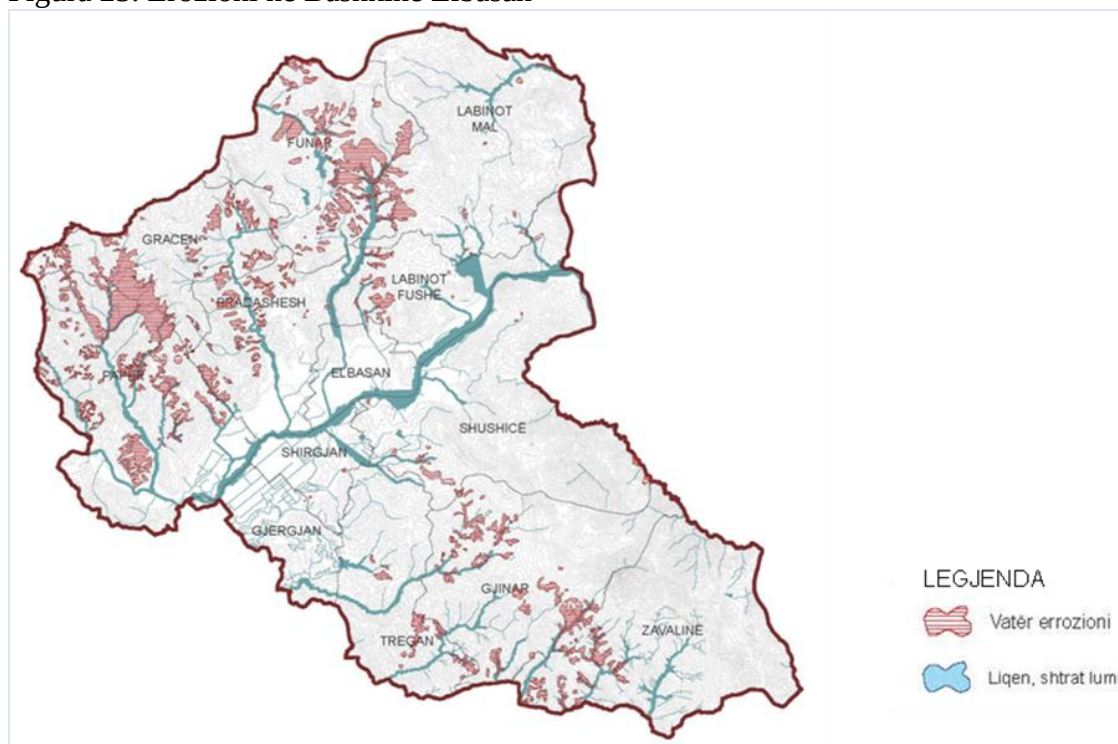
Erozioni mbetet një ndër problematikat kryesore pothuajse në të gjithë botën dhe, sigurisht, edhe në vendin tonë. Vetëm gjatë gjysmës së dytë të Shekullit të XX është

llogaritur se degradimi i tokës për shkak të erozionit ka përfshirë rreth 43% (ose 5 billion ha) të territorit në shkallë botërore⁴⁸. Ndër shkaqet kryesore të këtij degradimi janë përdorimi i tokës nga njeriu për qëllime të ndryshme. Më konkretisht, faktorët që ndikojnë ndjeshëm në rritjen e erozionit janë kryesisht i) reshjet (dhe sidomos shirat e rrëmbyeshëm), intensiteti dhe shpërndarja e tyre luajnë një rol të rëndësishëm, ii) përbërja e tokës/shkëmbinjve (kapaciteti i infiltrimit dhe niveli i stabilitetit të strukturës së tokës), iii) pjerrësia (gjatësia dhe niveli i pjerrësisë), si dhe iv) bimësia ose shtresat bimore që mbulojnë tokën.

Edhe në Elbasan, erozioni ka qenë i pranishëm në të gjithë sipërfaqen e territorit dhe, për fat të keq, vazhdon të mbetet një ndër problematikat kryesore të tokës. Sipas SHGJSH-së⁴⁹, erozioni prek zona të tëra dhe është i llojit sipërfaqësor dhe fundor. *Erozioni sipërfaqësor* prek zona të mëdha flishore e argjilore. *Erozioni fundor* zhvillohet më së shumti në pikat e takimit të përrenjve e lumenjve me shpatet duke bërë thellim të shtretërve të lumenjve në kohërat kur ujërat lëvizin me shpejtësi të madhe.

Panorama tipike të erozionit takohen në të gjithë zonën kodrinore-malore të bashkisë në anën e djathtë të lumit Shkumbin, zonat ndërmjet Përroit të Papërit dhe Zaranikës të cilat prekin kryesisht NJA-të Papër, Bradashesh, Labinot-Fushë e Funar. Në pjesën jugore të Shkumbinit, erozioni prek NJA-të Zavalinë-Gjinar, dhe Tregan. Më së miri, këtë tregues e pasqyron harta e erozionit e cila pasqyron erozionin e shtrirë në sipërfaqen e Bashkisë.⁵⁰

Figura 25. Erozioni në Bashkinë Elbasan



Burimi: SHGJSH, 2014; Përgatiti: Bashkia Elbasan dhe Co-PLAN, 2016

Sipas Emergjencave Civile të Bashkisë, rreziku tejet i lartë është në brigjet e Shkumbinit ku humbet rreth 500-800m³ tokë/vit në 1,000 meter linear dhe në ⁵¹ zonat e mëposhtme:

- NJA Gjergjan: Muriqan

- NjA Funar: Bixëlle, Prec e Poshtme, Cerujë, Mollagjesh
- NjA Shushicë: Shelcan, Polis i Vogël, Polis Vale
- NjA Gjinar: Pobrat
- NjA Labinot Mal: Guri i Zi, Sericë, Labinot Mal
- NjA Labinot Fushë: Xibrak, Griqan, Godolesh

Është e rëndësishme të theksohet se shpyllëzimet e vazhdueshme dhe pa kriter gjatë viteve të fundit në territorin e Bashkisë (nga vitet 1980 e deri më sot) si dhe mungesa e praktikave të përshtatshme për menaxhimin e tokës kanë luajtur një rol parësor në shtimin e fenomenit të erozionit në territor.

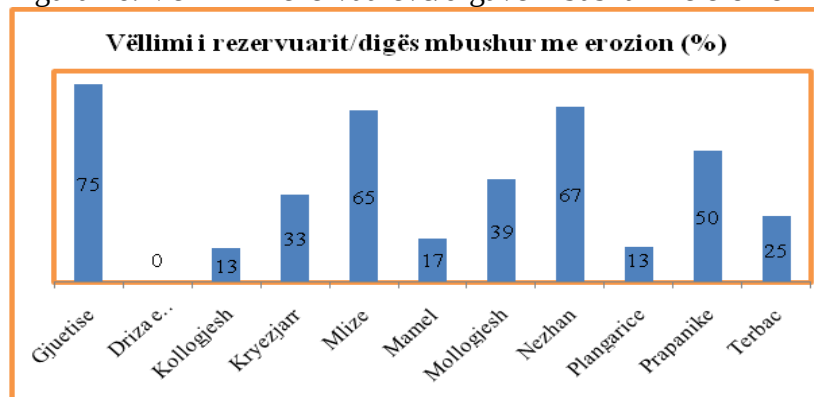
Në zonat pyjore ose kullosore, erozioni ka ardhur si pasojë e keqmenaxhimit, mbishfrytëzimit të tyre, shpyllëzimeve ose dëmtimit të bimësisë së ulët (nën-pyllit). Është e rëndësishme të theksojmë se sekretit i pyjeve në mbrojtjen e tokës nga erozioni qëndron pikërisht në lënien të paprekur të sipërfaqes së tokës dhe të mbulesës së saj bimore. Kjo bën të mundur që bimësia, jo vetëm pyjet, të zhvillohet dhe të krijojë një mbulesë të të gjithë sipërfaqes. Ndryshe nga sa mendohet, nuk mjaftojnë vetëm drurët e lartë (pyjet) me rrënjët e tyre të thella që të mbrojnë pyjet nga erozioni. Është *tabani i tokës* (sipërfaqja) që mbron tokën nga erozioni. Në qoftë se sipërfaqja e tokës është e zbuluar, pikat e shiut që bien nga gjethet e pemëve të larta ushtrojnë presion të lartë mbi dherat e tokës duke e gërryer atë. Mbulesa e tokës me një shtresë bimore shërben si masë efikase për mbrojtjen e tokës nga erozioni. Për këtë arsye, bimësia e ulët nëpër pyje ka një ndikim të jashtëzakonshëm në mbrojtjen e tokës nga erozioni. Përveç shpyllëzimit e dëmtimit të bimësisë në pyje, shkak tjetër kryesor i erozionit është edhe hapja ose ndërtimi i rrugëve të reja, zhvillimi i verimtarive të ndryshme për shfrytëzimin e drurit (prerje, grumbullim, transporti me makina, shitje etj.) si dhe hapja e shtigjeve të ndryshme për aktivitetet argëtuesetë cilat nuk kanë munguar në vitet e fundit së bashku me rrugët për shfrytëzimin e minierave (guroreve). Hapja e rrugëve të reja në zona kodrinore, pa marrë masat e duhura, mund të shkaktojë humbjen e 100Mg/ha dhera të shkaktuara nga erozioni.⁵²

Për sa i përket erozionit në tokat bujqësore të vendit tonë, rreziku potencial i erozionit konsiderohet mesatar dhe i lartë ndërsa në Qarkun e Elbasanit rreziku i erozionit është i lartë (erozioni në tokat bujqësore është trajtuar si seksion më vete në seksionin e Tokave dhe Bujqësisë).⁵³

Bashkia ka shumë fshatra të vendosura në terren kodrinor e malor, sidomos në zonën e maleve të Krrabës e Labinotit. Kultivimi i tokës së këtyre zonave krijon vetvetiu **erozion** të tokës nëse praktikatat e kultivimit të saj nuk janë të qëndrueshme.

Për të kuptuar përmasat dhe shtrirjen e erozionit në territorin e Bashkisë, mjafton edhe të analizojmë vëllimin e rezervuarëve dhe digave që ndodhen brenda këtij territori. Nga një analizë e hollësishme e 11 rezervuarëve (Figura e mëposhtme), është vënë re se pothuajse të gjithë rezervuarët kanë pësuar zvogëlim të volumit të tyre për shkak të erozionit. Diga e Gjuetisë ka humbur pothuajse 75% të saj e ndjekur nga Nezhan me 67%, Mlizë me 65% dhe Prapanikë me 50%.

Figura 26. Vëllimi i rezervuarëve/digave mbushur me erozion



Burimi: MBZHRAU; Përgatiti: Bashkia Elbasan dhe Co-PLAN, 2016

Si rezultat i erozionit, mungesës së njohurisë se thelluar mbitokën dhe praktikave të keqmenaxhimit, apo braktisjes, në territorin e bashkisë vihet re degradimi i tokës. Nuk ka shifra lokale, por në rang vendi, vetëm erozioni dhe degradimi i tokave kanë çuar në humbjen e 5% të prodhimit të brendshëm bruto në vitin 2014⁵⁴.

- **Përmytjet**

- Përmytjet në vendin tonë ndër vite:

Vendi ynë është kërcënuar nga përmytjet e lumenjve ndër vite. Sipas studimeve të Programit të Zhvillimit të Kombeve të Bashkuara (PNUD) të vitit 2003⁵⁵ informacionet e para rreth përmytjeve në vend janë regjistruar në vitet 1854-1871, periudhë gjatë së cilës kanë ndodhur 11 përmytje. Përmytjet kanë shkaktuar dëme të konsiderueshme në vend. Megjithatë, përmytja e viteve 1962-1963 konsiderohet përmytja me ndikim më të madh. Lumenjtë e Drinit dhe të Bunës përmytën fushat e Shkodrës dhe Zadrimës, lumenjtë Mat dhe Drin përmytën fushën e Lezhës, lumi Ishëm përmyti fushën e Thumanës, ndërsa lumenjtë Shkumbin dhe Seman kanë përmytur fushat përreth tyre (harta 1). Sipas llogaritjeve të asaj kohe, janë përmytur gjithsej 70,000 ha tokë bujqësore duke shkaktuar dëme të mëdha në ekonominë e banorëve vendas (Tabela 18).

Tabela 17. Zonat e përmytura në dimrin e viteve 1962-1963

Zonat e përmytura	Sipërfaqja e përmytur (ha)	Kohëzgjatja (Ditë)
Bregu i Bunës (Fushat e Zadrimës së Shkodrës dhe të Lezhës)	18,575	22
Drini i Lezhës dhe Mati (Fushat ndërmjet të dy lumenjve)	3,122	10
Mati dhe Ishmi (Fushat ndërmjet të dy lumenjve)	5,825	7
Lumi Shkumbin (Fushat poshtë Rrogozhinës, në të dy anët e lumit)	6,896	7
Lumi Semani (Fushat në të dy brigjet e tij)	26,738	35
Lumi Vjosa (Fushat në të dy brigjet e lumit, poshtë Urës së Mifolit)	3,538	20

Burimi : Programi i Zhvillimit të Kombeve të Bashkuara, 2003; Përgatiti: Bashkia Elbasan dhe Co-PLAN, 2016

Përmbytje të tjera të një shkalle të gjerë janë regjistruar në vitet 1970-71 dhe në vitin 2002. Në vitin 1970-71 ndikimet më të mëdha janë ndjerë në luginën e Vjosës. Lumi i Vjosës llogaritet të ketë përmbytur 14,000 ha dhe shkaktuar dëmtime dhe shkatërrime të argjaturave, kanaleve ujitëse, urave, stacioneve të pompimit etj. Në shtator të vitit 2002, përmbytjet janë përsëritur duke mbuluar me ujë rreth 30,000 ha tokë bujqësore. Lumenjtë që dolën nga shtrati ishin lumi Erzen dhe, mbi të gjitha, degët kryesore të lumenjve Vjosë (Drinosi), Seman (Gjanica) si dhe përrenj të tjerë të vegjël (Gjadri, Përroi i Manatinës në Lezhë dhe Përroi i Zezës). Edhe pse mungojnë të dhënat, përmbytjet kanë vazhduar sërish (në vitin 2014-15) duke shkaktuar dëme të mëdha në vendet ku ato ndodhin.

○ Shkaqet e përmbytjes:

Përmbytje nga lumenjtë kryesorë: Sipas një studimi të kryer nga Programi i Zhvillimit të Kombeve të Bashkuara⁵⁶, rreziku më i madh i përmbytjeve në vendin tonë vjen nga sistemi lumor kryesor (lumenjtë e mëdhenj). Përmbytjet zakonisht janë të lidhura ngushtë me periudhën kur sasia e reshjeve është më e lartë në vend, e cila përkon me muajt nëntor-mars. Këto janë edhe muajt kur bien rreth 80-85% të reshjeve në vend.⁵⁷ Në përgjithësi, dhe sidomos në kohët e fundit, reshjet intensive janë të befasishme dhe dallohen për një kohëzgjatje për rreth 8-10 orë. Si rrjedhojë, lumenjtë kryesorë të vendit arrijnë kapacitetin e tyre maksimal deri në dalje nga shtrati duke përmbytur tokat përreth. Gjatë përmbytjeve, prurja specifike e lumenjve në vendin tonë luhet nga 0.5-2.5 m³/s/km².⁵⁸

Tabela 18. Karakteristikat kryesore hidrologjike të pellgeve ujëmbledhëse të lumenjve më të mëdhenj në vend

Pellgu ujëmbledhës	Sipërfaqja (km ²)	Prurja specifike (l/s/km ²)	Prurja vjetore (milion m ³)	Raporti vjetor i prurjes së lagët/thatë (1)	Raporti 10-vjeçar i prurjes (2)	Aftësia mbrojtëse e rezervuarit (milion m ³)
Drini	19,582	35	11,110	5,7 (dhjetor/gusht)	13	2,700 (Fierza)
Mati	2,441	40	3,250	10 (dhjetor/gusht)	25	240 (Ulëza)
Erezeni-Ishmi	1,439	24-31	660	9-10 (janar,shkurt/gusht)	55	Nuk ka
Shkumbini	2,445	26	1,900	10,8 (prill-gusht)	24	Nuk ka
Semani	5,649	16	2,700	14,8 (shkurt,mars,gusht)	18	700 (Diga e Banjës)(3)
Vjosa	8,1	26	5,550	7,3 (shkurt/gusht, shtator)	21	Nuk ka

Burimi : PNUD; Përgatiti: Bashkia Elbasan dhe Co-PLAN, 2016

(1) Raporti midis prurjes në muajin më të lagët me atë në muajin më të thatë; 2) Raporti midis prurjes më të lartë dhe asaj më të ulët brenda një 10 vjeçari; 3) Rezervuar i papërfunduar

Përmbytje nga lumenjtë e vegjël dhe përrenjtë: Një karakteristikë e përmbytjeve në vendin tonë është se shpesh ato shkaktohen edhe nga lumenjtë e vegjël dhe përrenjtë, kryesisht në luginat e Shqipërisë Veriore, Qendrore dhe Jugore. Studimet tregojnë⁵⁹ se lumenjtë e vegjël dhe përrenjtë që përmbysten në vend janë përrenjtë e Përmetit, Zaranikës e Manazderës në Elbasan, Manatisë, Lanës dhe Zezës si dhe lumenjtë Kiri, Tërkuza, Gjolja e Drinosi. Përrenj të tjerë, që përbëjnë rrezik të ndjeshëm, janë ai i Gjadrit, Drojës, i Korçës dhe i Vërdovës⁶⁰.

Tabela 19. Lumenjtë/përrenjtë e vegjël me prirje për përmbytje në basenet Shkumbin, Seman e Vjosë

Lumi ose Përroi	Rajoni / Zona e ndikimit
Përroi i Zaranikës	Qyteti i Elbasanit (pjesërisht)
Përroi i Manasderës	Rruga Elbasan-Librazhd
Lumi i Gjanicës	Qyteti i Fierit (pjesërisht)
Lumi i Drinosit	Qyteti i Gjirokastrës (pjesërisht) dhe rruga Tepelenë-Gjirokastrë-Kakavijë

Burimi: PNUD, 2003; Përgatiti: Bashkia Elbasan dhe Co-PLAN, 2016

○ Rreziku nga përmbytjet e sistemi kryesor lumor me rikthim 100 vjet në vend:

Vendi ynë rrezikon dëmtime të mëdha në rast se përmbytjet janë për periudhë rikthimi 50 vjet dhe 100 vjet. Nga studimet e kryera nga PNUD, pasojat janë pothuajse të papërfillshme (me ndikim të kufizuar ose pa pasoja) në rastin e përmbytjeve me rikthim në 50 vjet. Kjo, në rast se merren të gjitha masat për parandalimin e tyre (kur sistemi i pendave është i padëmtuar dhe instalimet e pompimit janë të gjitha në punë). Masa të tilla janë në gjendje të shmangin rreziqet që i kanosen Ultësirës Perëndimore.

Përmbytjet me rikthim në më shumë se 50 vjet duket se janë përmbytjet që kanë një ndikim më të fuqishëm në vend. Këto lloj përmbytjesh (të rikthimit me 100 vjet, p.sh.) mund të krijojnë të njëjtat kushte si përmbytja e vitit 1962-63. Shkalla e rrezikshmërisë nga këto përmbytje ndyshon nga zona në zonë. Megjithatë, është e rëndësishme të theksohet se rajonet me rrezikun më të ulët të përmbytjeve në periudhë rikthimi 100vjet janë Ultësira Perëndimore, rajoni i Alpeve të Shqipërisë dhe Krahina Malore Juglindore.

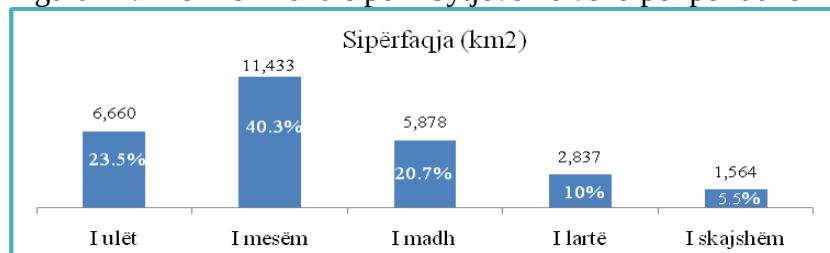
Rrezikshmëria më e lartë e përmbytjeve paraqitet në pellgjet ujëmbledhëse të lumenjve Devoll dhe Osum, pjesën e poshtme të Shkumbinit, lumenjtë Drini i Zi, Mati, rajoni i Bregut të Detit dhe lumenjtë Kiri, Gjadri, Lesniqja, Gomisqja, Ishmi dhe lumenjtë e krahinave malore jugore dhe qendrore të Shqipërisë, si Drinosi, Shushica etj. Në pjesët e tjera të vendit rreziku është më i ulët (Tabela 21).

Tabela 20. Zonimi i rrezikut të përmbytjeve në Shqipëri për periudhë rikthimi 100 vjet

Shkalla e rrezikut të përmbytjes	Prurje e pikut specifik (PPS-m ³ /s/km ²)	Sipërfaqja	
		Km ²	%
E ulët	<2	6,660	23,5
E mesme	2_3	11,433	40,3
E madhe	3_4	5,878	20,7
E lartë	4_5	2,837	10,0
E skajshme	>5	1,564	5,5
Totali		28,372	100,0

Burimi : PNUD, 2003; Përgatiti: Bashkia Elbasan dhe Co-PLAN, 2016

Figura 27. Rrezikshmëria e përmbytjeve në vend për periudhë rikthimi 100 vjet



Burimi: PNUD, 2003; Përgatiti: Bashkia Elbasan dhe Co-PLAN, 2016

Siç shihet nga grafiku i mësipërm, në pjesën më të madhe të territorit, rreziku i përmbytjeve në vend me rikthim në 100 vjet është i mesëm në 11,433 km² (40.3%) i ndjekur nga ai i ulët (23.5%, e më tej i madh (20.7%), i lartë (10%) dhe i skajshëm (5.5%).

Duhet theksuar se të tre kategoritë e fundit me rrezik të lartë, të madh dhe të skajshëm që kanë ndikimin më të fuqishëm në vend përfshijnë 36.2% të territorit. Pra, Shqipëria është vend tejet i rrezikuar nga përmbytjet ku vetëm 23.5% e territorit nuk kërcënohet nga pasojat e rënda të përmbytjeve. Në pjesën tjetër, është tejet e rëndësishme që planifikimi i territorit të bëhet duke patur parasysh pasojat e mëdha në rast përmbytjesh me kthim 100 vjet.

- Rreziku nga përmbytjet e sistemit kryesor lumor me rikthim 100 vjet në Bashkinë Elbasan:

Për sa i përket Bashkisë së Elbasanit, përmbytjet parashikohen të shkaktohen nga lumi Shkumbin dhe kryesisht nga degët e tij.

Siç u theksua më sipër, përmbytjet me rikthim në 50 vjet janë të parashikueshme dhe, vetëm duke marrë masat e duhura, mund të shmangen pasojat e tyre. Kjo është vërtetuar paspërmbytjeve të vitit 1962-63 periudha kur dhe janë marrë masa për parandalimin e përmbytjeve të tilla duke dhënë rezultate të kënaqshme në parandalimin e pasojave të rënda në përmbytjen e viteve 1970-71.

Sipas PNUD-it, pas vitit 1962-63, masat për parandalimin strukturor dhe kontrollin e përmbytjeve (duke përfshirë digat) të ndërmarra në vend janë mbështetur në një periudhë rikthimi të ujërave nga përmbytjet prej 50 vjetësh.

Këto masa përfshijnë rindërtimin dhe ngritjen e argjinaturave të reja në pjesën e poshtme të lumenjve kryesorë. Ndërkohë, nuk janë marrë masa për përmbytje me rikthim në 100 vjet. Për këtë arsye, vendi ynë nevojitet të planifikojnë zhvillimin e territorit duke patur parasysh ndikimet e përmbytjeve me rikthim në 100 vjet.

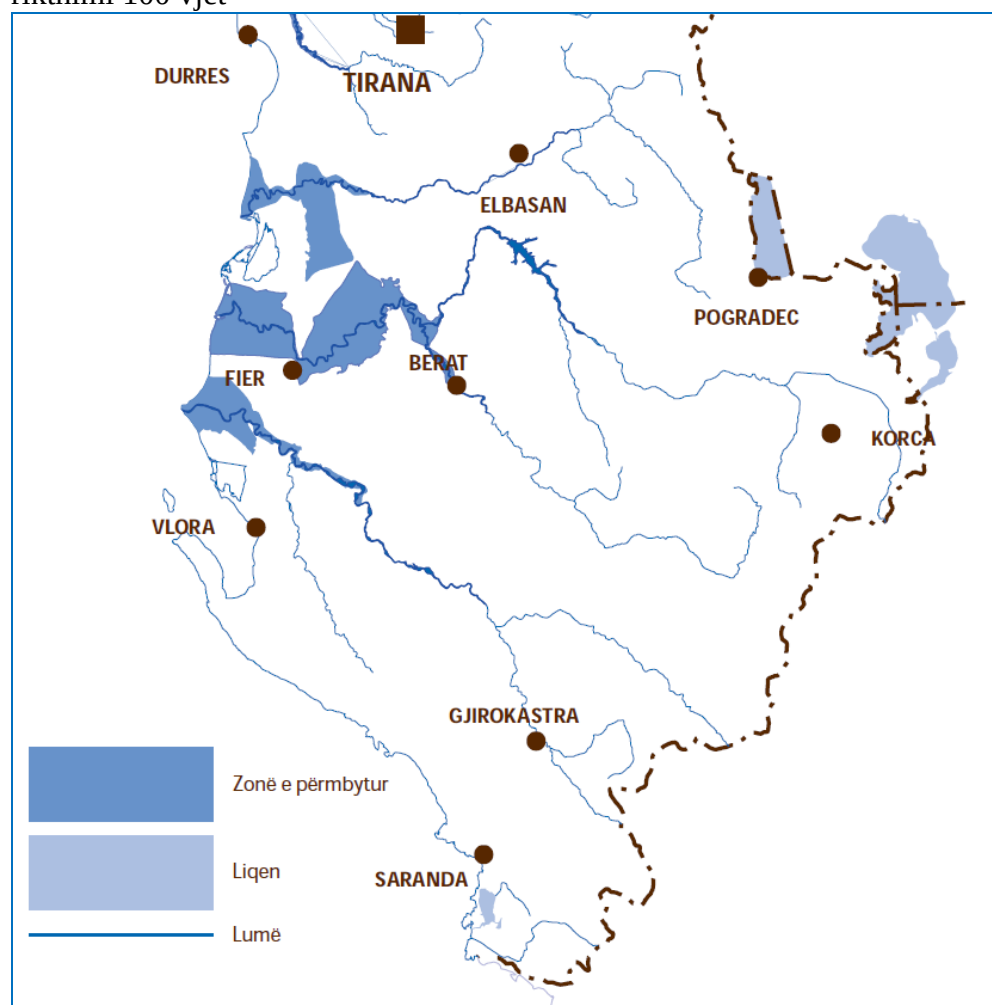
Fatmirësisht, sipas vlerësimit të rrezikut nga përmbytjet, Bashkia Elbasan nuk rrezikon përmbytje të llojit me rikthim në 100vjet siç ndodh në ish-rrethet Peqin, Kavajë e Lushnjë në Qarkun Elbasan (Tabela dhe Figura e mëposhtme). Megjithatë, rekomandohet marrja e masave për parandalimin e përmbytjeve të shkaktuara nga degët e Shkumbinit që janë Zaranika dhe Manazderja.

Tabela 21. Pasojat e përmbytjes së Ultësirës Perëndimore për periudhë rikthimi 100-vjet dhe nevojat e fatkeqësisë sipas pellgjeve ujëmbledhëse në ish-Qarkun Elbasan

Lumi	Qarku	Rrethi	Nr.i fshatrave	Nr.i komunave	Nr.i ndërtesave	Sip. e ndërtimit (m ²)	Popullsia
Shkumbin			30	14	6599	513420	38052
	Elbasan	Peqin	2	1	294	22620	1433
	Tiranë	Kavajë	4	4	1550	97880	8105
	Fier	Lushnjë	24	9	4755	392920	28514

Burimi : PNUD, 2003; Përgatiti: Bashkia Elbasan dhe Co-PLAN, 2016

Figura 28. Harta e rrezikut të përmbytjes së Ultësirës Perëndimore me periudhë rikthimi 100 vjet



Burimi : PNUD, 2003

Si përfundim, duke parë se parashikimet rreth ndikimit të përmbytjeve në vend janë kryer në vitin 2003, dhe se gjatë këtij 13 vjeçari regjimi i reshjeve ka ndryshuar duke çuar kështu në shpeshtimin e përmbytjeve dhe rritjen e ndikimit të tyre në territoret e bashkive, mendohet se pasojat e përmbytjeve me rikthim 50 ose 100 vjet të jenë edhe më të theksuara. Për këtë arsye, përveç marrjes së masave të duhura për parandalimin e përmbytjeve me rikthim 100 vjet, nevojiten edhe studime të reja më të përditësuara rreth përmbytjeve në vendin tonë në përgjithësi dhe në Bashkinë Elbasan në veçanti.

4.2 Metabolizmi i territorit

Analiza e Metabolizmit trajton flukset në territor/ qytet urban. Sipas Nenit 2 të VKM nr. 671 “Për miratimin e Rregullores së Planifikimit të Territorit”, metabolizmi i territorit është një model që përdoret për identifikimin dhe analizën e flukseve të materialeve dhe energjisë brenda territoreve të caktuara. Ky model u ofron studiuesve një kuadër nëpërmjet të cilit të studiojnë ndërveprimet e sistemeve natyrore dhe njerëzore në rajone të caktuara. Flukset e analizuara janë: Fluksi i energjisë, fluksi i ujit, fluksi i ushqimit dhe fluksi i mbetjeve. Flukset analizohen nëpërmjet identifikimit të hyrjeve dhe daljeve për secilin fluks që merret në analizim. Hyrjet dhe daljet e secilit fluks krijojnë një tablo të plotë të mënyrës së funksionimit të territorit, duke evidentuar potencialet dhe burimet që e bëjnë territorin të funksionojë si një i tërë. Fluksi i energjisë dhe fluksi i ujit do të analizohen si fillim në nivel rajoni dhe më pas në nivel bashkie. Burimet e energjisë kanë ndikim dhe menaxhohen në rang kombëtar, pavarësisht territorit ku ndodhen. Uji që gjendet në një sistem urban (uji që analizon fluksi i ujit), vjen nëpërmjet burimeve nëntokësore (që nuk i përkasin territorit të një bashkie nga ana administrative) apo burimeve sipërfaqësore, duke kaluar në disa sisteme të ndryshme urbane. Në këtë rast, kur kalon në sisteme të ndryshme urbane (rasti i lumenjve), sjell me vete edhe ndotje që merr gjatë rrugës. Burimet ujore, menaxhohen në nivel baseni ujëmbledhës dhe në nivel kombëtar.

- **Energjia në Rajon**

Rajon që përbëhet nga bashkitë: Rrogozhinë, Divjakë, Fier, Lushnje, Peqin, Belsh, Cërrik, Patos, Mallakastër, Ura Vajgurore, Kuçovë, Berat, Gramsh, Elbasan, Përrenjas, Librazhd, Pogradec⁶¹, ka burime të shumta energjie. Pjesa kryesore e energjisë që përftohet nga hidrokarburet në Shqipëri është e përqëndruar në këtë zonë. Kompanitë që operojnë në këtë territor për nxjerrjen e naftës janë: **Bankers** (Patos-Marinëz), **TransAtlantic** (Ballsh, Cakran, Gorisht, Delvinë), **Sherwood** (Kuçovë), **Transoilgroup** (Visokë); **Phoenix** (Amonicë). Energjia e hidrokarbureve zë pjesë të rëndësishme. Po ashtu, energjia hidrike vazhdon të mbetet një nga burimet kryesore të energjisë.

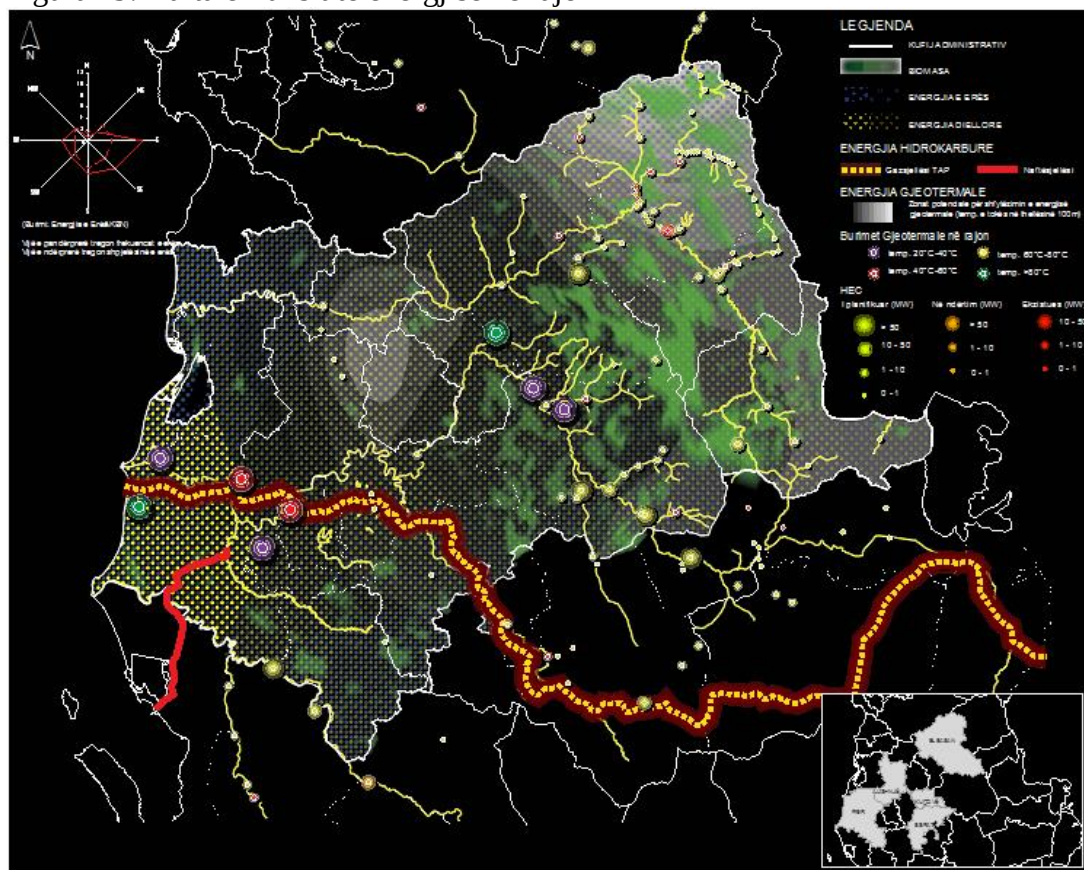
Lumenj si Shkumbin, Osumi, Devolli përdoren për prodhimin e energjisë hidrike nëpërmjet hidrocentraleve të instaluar dhe atyre që po ndërtohen. Energjia hidrike, vazhdon të mbetet burim kryesor energjie për konsumatorët familjarë por edhe për bizneset industrinë apo institucionet.

Burimet alternative të energjisë si dielli, era, energjia gjeotermale shfrytëzohen shumë pak. Potencialet që ka për t’u përdorur këto energji janë të mëdha. Energjia e erës ka potencial të përdoret në ultësirën perëndimore, Divjaka, Rrogozhina dhe Fieri (zona veri-perëndimore) mund të përdoret për prodhimin e energjisë.

Energjia diellore është potencial thuajse në të gjithë pjesën perëndimore të Shqipërisë. Rrezatimi arrin vlera nga 1,450 kwh/m² deri në 1,650 kwh/m² ⁶². Numri i lartë i ditëve me diell është i favorshëm për prodhimin e energjisë diellore.

Energjia gjeotermale mund të shfrytëzohet nëpërmjet burimeve gjeotermale. Në Elbasan gjenden burime gjeotermale, temperatura e të cilëve arrin >80 °C. Përdorimi i kësaj energjie përveç efekteve pozitive, ka ndikim në mjedis dhe ekosistem, por nëse përdoren teknologjitë e duhura këto pasoja janë minimale. Nga përdorimi i energjisë gjeotermale efektet më të shpeshta negative janë ndotja e ajrit (nga gazërat që çlirohen) dhe ndotja e tokës.

Figura 29. Harta e fluksit të energjisë në rajon



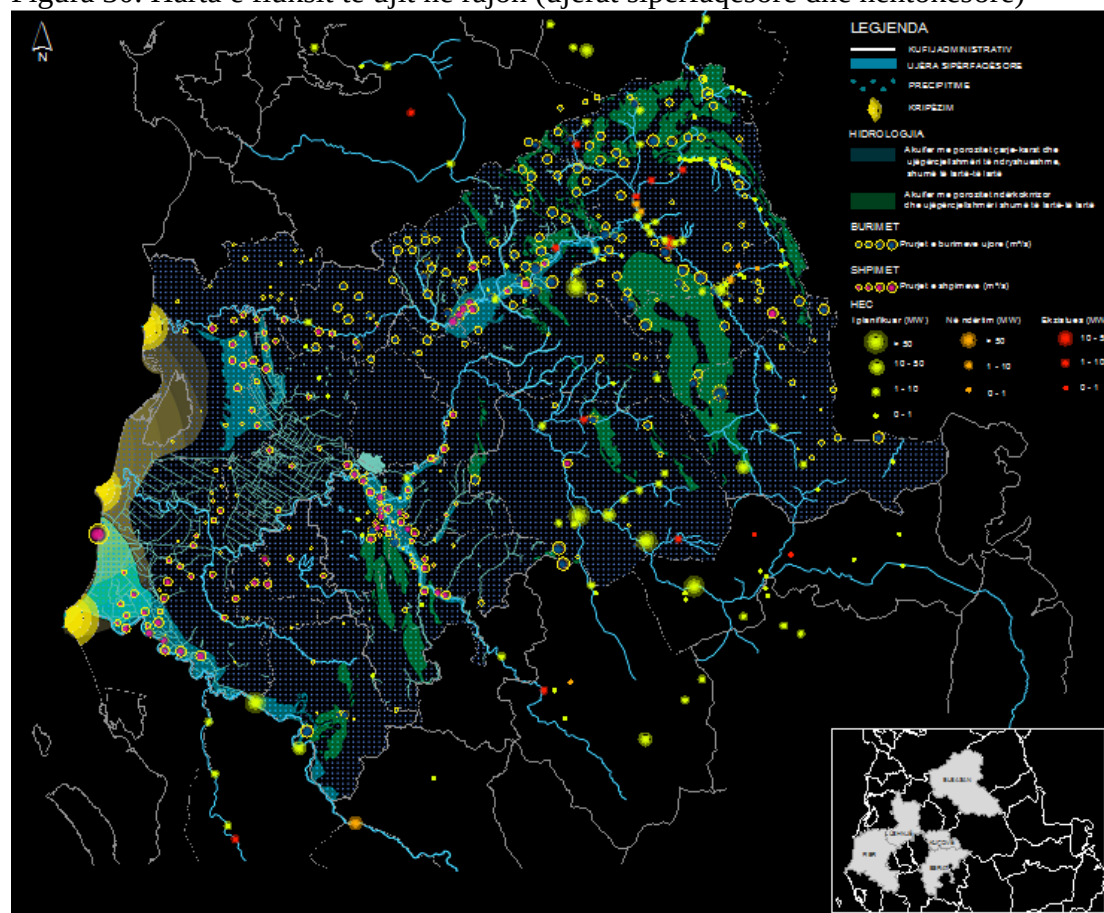
⁶³Burimi: Co-PLAN dhe PLGP, 2015

• Uji në Rajon

Rajoni është i pasur me ujëra nëntokësore dhe sipërfaqësore. Ky territor përshkohet nga lumenj të rëndësishëm si Shkumbini, Seman, Devolli, Osumi, Vjosa dhe lumenj të më të vegjël. Pasuritë e mëdha ujore bëjnë që shfrytëzimi i tyre të jetë i lartë, në këtë zonë janë propozuar të ndërtohen pjesa më e madhe e HEC-eve

Shtresat nëntokësore ujëmbajtëse, akuifere ndërkokrrizore me përcjellshmëri të lartë uji, të cilat dallohen për një cilësi të lartë të ujërave nëntokësore, gjenden kryesisht në pjesën verilindore të këtij territori. Këto shtresa shfrytëzohen nëpërmjet burimeve për ujë të pijshëm apo përdorime të tjera. Shtresat nëntokësore, akuifere me porozitet karst-çarje dhe përcjellshmëri uji shumë të ndryshueshme shumë të lartë e të lartë, gjenden në zona të zhvilluara si qyteti i Elbasanit, qyteti i Kuçovës (zona urbane) dhe në pjesën jugperëndimore të Bashkisë Fier. Këto shtresa nëntokësore janë të cënuara nga ndotja. Puset e përqëndruara kryesisht në akuiferet karst-çarje ndikojnë në përcimin e ndotjes në shtresat nëntokësore.

Figura 30. Harta e fluksit të ujit në rajon (ujërat sipërfaqësore dhe nëntokësore)



⁶⁴Burimi: Co-PLAN dhe PLGP, 2015

• Analiza e Metabolizmit në Bashkinë Elbasan

Analiza e metabolizmit të territorit në Bashkinë e Elbasanit merr në konsideratë disa faktorë kryesorë, që ndikojnë në flukset e energjisë, ujit, ushqimit dhe mbetjeve. Elbasani ka një sipërfaqe prej 872 m² dhe popullsi 144,382 banorë⁶⁵. Flukset e analizuar në kuadër të analizës së metabolizmit janë: energjia, uji, ushqimi dhe mbetjet. Analizimi për secilën rrymë ndjek të njëjtën metodologji në parim, por për shkak të mungesës së informacioneve të caktuara, analiza pëson modifikime nga fluksi në fluks. Për të analizuar flukset janë vëzhguar hyrjet dhe daljet për secilin fluks, me qëllim të kuptuarin e problemeve mjedisore dhe humbjeve.

• Fluksi i energjisë

Fluksi i energjisë tregon sasinë e prodhuar dhe konsumin e energjisë në territorin e Bashkisë Elbasan. Ky fluks tregon edhe për energjinë potenciale që mund të përdoret, duke minimizuar në këtë mënyrë disa burime energjie të cilat kanë konsum më të lartë duke minimizuar në këtë mënyrë disa burime energjie të cilat janë të mbishfrytëzuara.

Potencialet energjetike dhe prodhimi i energjisë në territorin e Bashkisë Elbasan

Territori i Elbasanit shtrihet në një zonë me pasuri ujore, sipërfaqësore dhe nëntokësore. Për këtë arsye ka dhe një shfrytëzim të lartë të ujërave të lumenjve për prodhimin e energjisë hidrike. Gjithashtu, parashikohet që mbi Lumin Shkumbin të ndërtohen hidrocentrale të vegjël (>1MW) dhe hidrocentrale të mëdhenj (<50MW), që do të rrisin më shumë nivelin e shfrytëzimit të ujërave sipërfaqësore. Por prodhimi

i energjisë nuk duhet kufizuar vetëm në energji hidrike, sepse ka potencial për t'u mbështetur edhe në energji të tjera alternative.

Elbasani ka potencial për të prodhuar energji gjeotermale, pasi në territorin e kësaj bashkie gjenden burimet termale të Kozani-8 dhe burimet e Lixhave të Treganit.

Territori i Elbasanit është pjesë e zonës gjeotermale Kruja, e cila shtrihet në rreth 180km dhe ka një gjerësi 4-5 km. Pusi Kozani-8, shtrihet 8km në veriperëndim të Elbasanit. Temperatura e ujit që del nga një horizont në thellësinë 1,816-1,837m ka temperaturë që arrin deri në 80°C. Fuqia që mund të insalohet është 2,070kW. Prurjet e përgjithshme janë 10.31l/sek, ndërsa faktori i kapacitetit termik 1.93 MWt. Burimet termale të Lixhave të Treganit kanë temperaturë dhe debite të larta, (55-60)°C dhe prurje të përgjithshme përkatësisht 15 dhe 18 l/sek. (Frashëri, Çermak et al., 2004)⁶⁶.

Shqipëria kë një rrezatim diellor të konsiderueshëm për t'u përdorur si burim energjie. Elbasani ndodhet ndërmjet izolinjave 1,450-1,550 kW/m² në vit. Shpërndarja e mesatares ditore për rrezatimin global në stacionin meteorologjik të Elbasanit luhetet nga 1,615 në muaj (dhjetor) deri në 6,520 në muaj (korrik)⁶⁷. Energjia diellore shfrytëzohet në nivel kombëtar 0.1% dhe shfrytëzohet për prodhimi e ujit të ngrohtë sanitar dhe në mënyrë individual me panele fotovoltaike⁶⁸.

Konsumi i energjisë dhe lloji i energjisë së përdorur për ngrohje

Energjia elektrike është një nga burimet primare të energjisë në Shqipëri. Për të llogaritur konsumin e energjisë për familje/vit jemi mbështetur mbi të dhënat e INSTAT, Censusi 2011 (Grid). Duke iu referuar numrit të banorëve që gjenden për çdo km² në të gjithë territorin e Bashkisë Elbasan⁶⁹ dhe duke marrë parasysh që konsumi total i energjisë elektrike në Shqipëri për vitin 2011, është 2,587,907 MWh, mund të llogarisim sa energji elektrike konsumon mesatarisht një familje në vit.

Për vitin 2011, sipas INSTAT, numri mesatar i personave në një familje është përafërsisht 4 anëtarë. Numri i Njësive Ekonomike Familjare është **722, 600 familje** (Tabela 23). Konsumi mesatar i energjisë elektrike për familje në një vit është: Konsumi i energjisë elektrike nga familjet **(2,587,535)/nr. e familjeve (722, 600) = Energjia elektrike që konsumon një familje për një vit (3.6 MWh)**. Për të gjeneruar energjinë e konsumuar për çdo km², shumëzojmë nr. e familjeve në atë sipërfaqe me vlerën mesatare vjetore të konsumit të energjisë elektrike.

Tabela 22. Rezultatet e Censurit të Popullsisë dhe banesave 2011

Popullsia banuese gjithsej	2 821 977
Numri gjithsej i Njësive Ekonomike Familjare	722 600

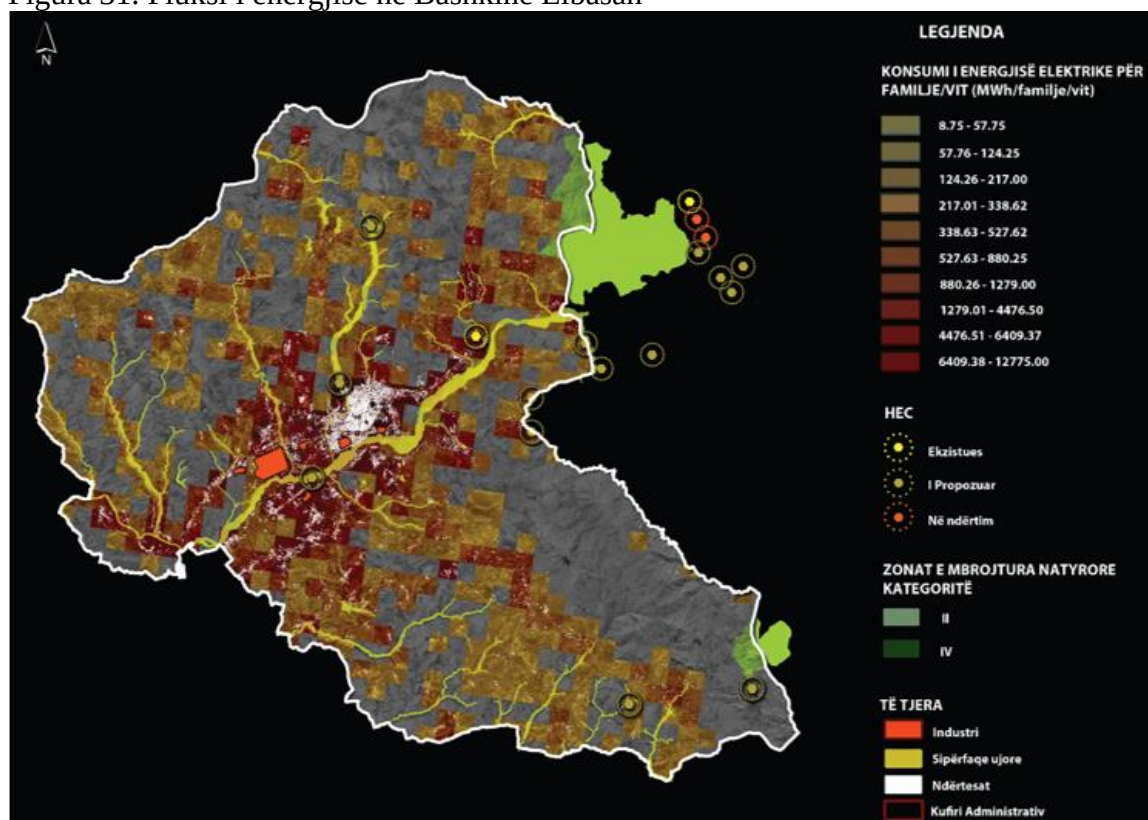
Burimi: INSTAT, 2011 (Censusi) dhe përpunime të autorëve

Tabela 23. Bilanci i Energjisë Elektrike, 2011

Emërtimi	Energjia (MWh)
Energji në dispozicion (Burimet)	7,532,055
Prodhimi neto vendas	4,057,089
Hidrocentrale	4,057,089
Importi bruto (energji në marrje)	3,474,966
Eksporti bruto (energji në dhënie)	300,544
Konsumi i energjisë elektrike	7,210,731
Humbjet në rrjet	2,179,157
Familjet	2,587,907
Të tjera	2,443,667

Burimi: 2011 Censusi, INSTAT

Figura 31. Fluksi i energjisë në Bashkinë Elbasan



⁷⁰Burimi: Bashkia Elbasan dhe Co-PLAN, 2015

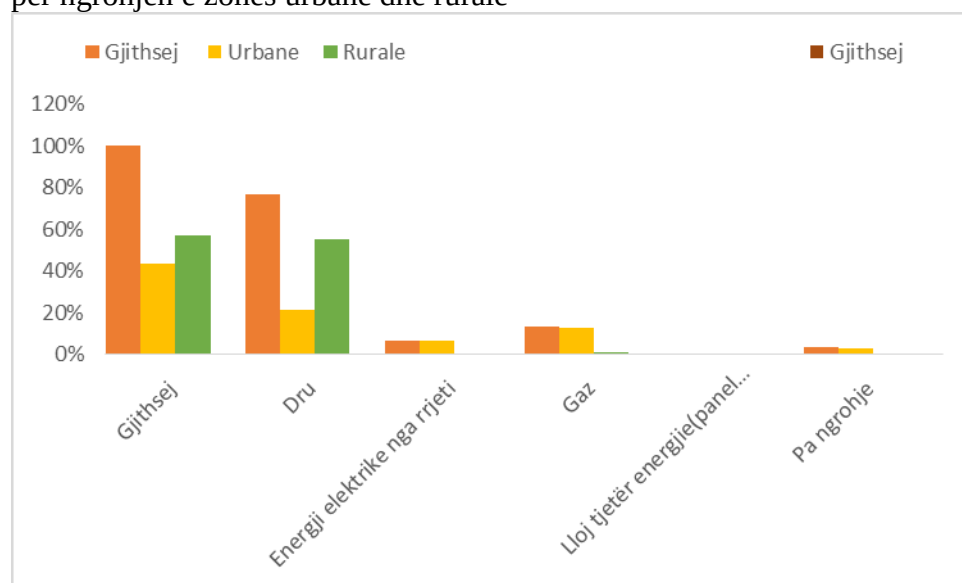
Një sasi e konsiderueshme e energjisë së konsumuar shkon për ngrohje. Sipas të dhënave të INSTAT, burimi kryesor i energjisë së përdorur për ngrohje në qarkun Elbasan, nga njësi ekonomike familjare (NjEF), vazhdon të jetë energjia e përftuar nga drutë e zjarrit. 77% të NjEF-ve në qarkun Elbasan përdorin drutë e zjarrit për t'u ngrohur, ndjekur nga gazi (13%) dhe më pas nga energjia elektrike (7%)⁷¹.

Tabela 24. Njësitë Ekonomike Familjare sipas llojit kryesor të energjisë së përdorur për ngrohjen e zonës urbane dhe rurale

Lloji kryesor i energjisë së përdorur për ngrohje	Zona urbane dhe rurale		
	Gjithsej	Urbane	Rurale
Gjithsej	73,044	31,564	41,480
Dru	56,004	15,750	40,254
Energji elektrike nga rrjeti	4,883	4,646	237
Gaz	9,655	9,095	560
Lloj tjetër energjie(panel diellor, qymyr, naftë, etj.)	203	125	78
Pa ngrohje	2,299	1,948	351

Burimi: 2011 Censusi, INSTAT

Figura 32. Njësitë Ekonomike Familjare sipas llojit kryesor të energjisë së përdorur për ngrohjen e zonës urbane dhe rurale



Burimi: INSTAT, 2011 dhe përpunime të autorëve

• Fluksi i ujit

Fluksi i ujit tregon për bilancin e prodhimit të ujit nga burime sipërfaqësore dhe nëntokësore në territorin e Bashkisë Elbasan dhe sasinë e konsumit të tij. Uji përdoret për qëllime teknologjike, për pirje, *imbotalim (uji i mbushur në shishe)*, shpërndarje nëpërmjet rrjetit të ujësjellësit dhe përdorim nga banorët, bizneset, industrinë, institucionet etj. Për të bërë një llogaritje të përafërt të sasisë së ujit që ndodhet në organizmin urban (në këtë rast, territorin e Bashkisë Elbasan) mund të marrim sasinë totale të ujërave në territor (burime sipërfaqësore dhe nëntokësore) dhe sasinë e përdorimit të ujërave. Sasia ujërave nëntokësore llogaritet nga burimet që shfrytëzohen në territor⁷².

Qyteti, zona industriale, zona ekonomike dhe tokat bujqësore, ku ndodhin zhvillimet më të mëdha shtrihen mbi shtresa nëntokësore ujëmbajtëse.

Ujërat sipërfaqësore zënë një sipërfaqe prej 22.7 km² në të gjithë territorin e Bashkisë Elbasan⁷³. Në ujërat sipërfaqësore të Elbasanit bëjnë pjesë lumenjtë Shkumbin, Zaranika, Papër, përrenjtë dhe degëzimet e tyre si dhe të gjitha kanalet ujitëse.

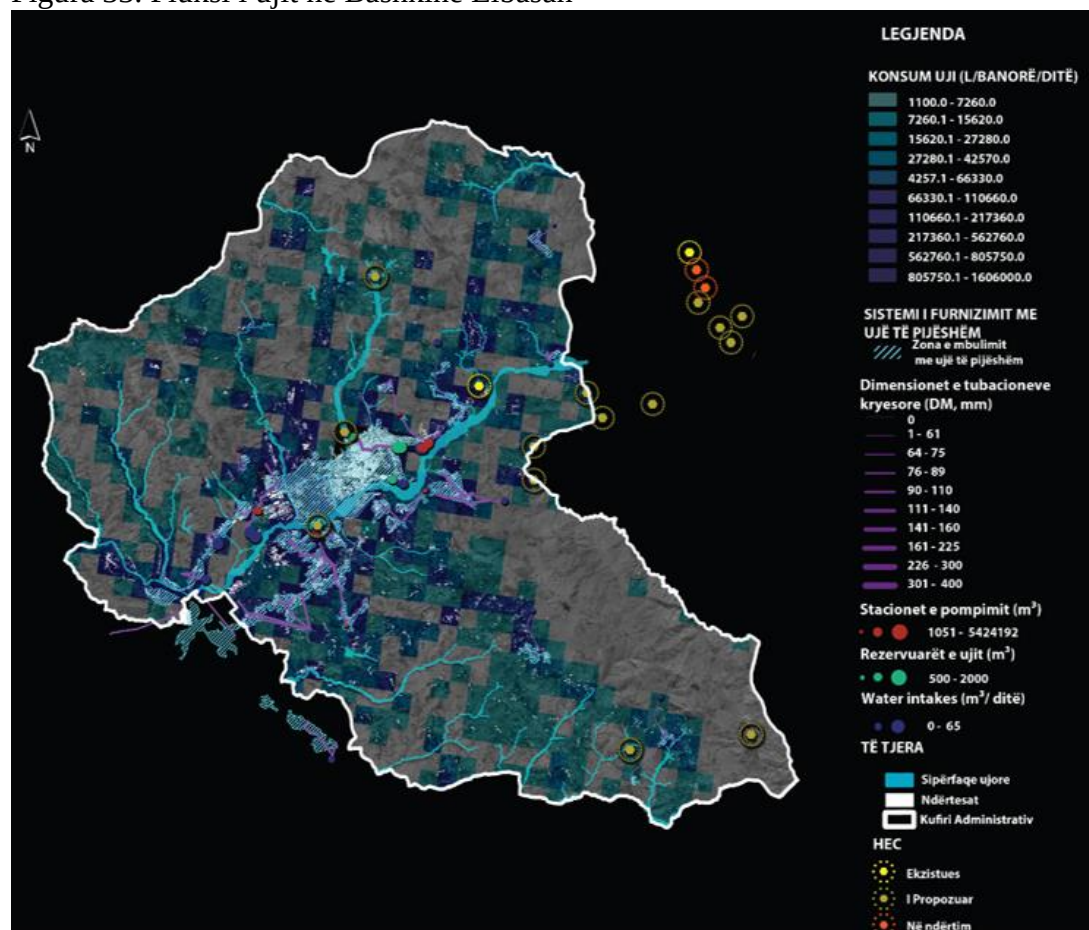
Territori i Elbasanit është i pasur me ujëra nëntokësore. Qyteti i Elbasanit, zonat ekonomike dhe industriale shtrihen mbi akuiferë me porozitet ndërkokrrizore dhe përcjellshmëri uji shumë të lartë. Burimet e ujërave nëntokësore ndodhen kryesisht në këto shtresa nëntokësore. Edhe shpimet janë bërë në këto shtresa. Sasia e ujit që shfrytëzohet nga burimet ujore është 1441.1-2080.09 l/sek. (Harta Hidrografike, Shërbimi Gjeologjik Shqiptar - SHGJSH)⁷⁴.

Për të kuptuar përdorimin e ujit nga qytetarët dhe bizneset, i referohemi studimit të sistemit të furnizimit me ujë të pijshëm dhe të largimit të ujërave të zeza. Nga të dhënat e marra nga ndërmarrja e ujësjellës-kanalizimeve, Bashkia e Elbasanit ka mbulim të mirë të shërbimit të ujësjellësit⁷⁵. Të gjitha njësive administrative iu ofrohet shërbimi i ujësjellësit, përveç njësisë Funar, e cila nuk mbulohet me shërbimin e ujësjellësit. Në zonat që nuk ofrohet shërbimi i ujësjellësit, banorët e sigurojnë ujin nëpërmjet puseve individuale, burimeve ose krojeve malore. Sistemi i furnizimit me ujë të pijshëm UK Elbasan sha⁷⁶, shfrytëzon tre pellgje ujëmbajtëse nëntokësore, në Mengel, Krastë e Vogël dhe Frigoriferi. Sasia totale e ujit që

shfrytëzohet nga këto pellgje është 910 l/sek, ku pellgu ujëmbajtës Mengel shfrytëzohet 63% (280 l/sek), pellgu ujëmbajtës Mengel shfrytëzohet 107% (385 l/sek) dhe pellgu ujëmbledhës Krasta e vogël shfrytëzohet 68% (325 l/sek)⁷⁷.

Për të llogaritur konsumin e ujit të pijshëm në nivel bashkie jemi mbështetur në të dhënat UK Elbasan dhe në të dhënat e INSTAT, Censusi 2011 (Grid) për popullsinë, numrin e banorëve për çdo km² në të gjithë territorin e Bashkisë Elbasan. Konsumi mesatar ditorë i ujit të pijshëm për konsumatorët familjarë (banorë) është 100 litra/banorë/ditë⁷⁸.

Figura 33. Fluksi i ujit në Bashkinë Elbasan



⁷⁹Burimi: Bashkia Elbasan, Valu ADD dhe Co-PLAN, 2015

• Fluksi i ushqimit

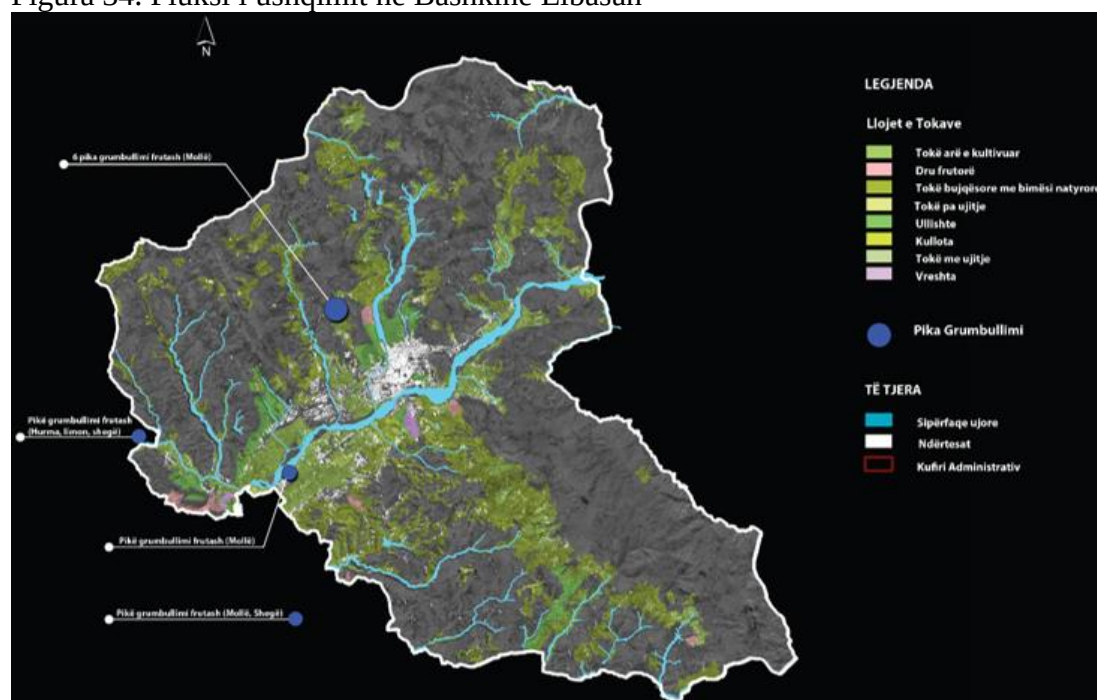
Fluksi i ushqimit analizon të dhënat për importin, prodhimin, përpunimin, konsumin, humbjen dhe eksportin e ushqimeve. Për sa i përket fluksit të ushqimit në Bashkinë Elbasan, analizojmë të dhënat bujqësore dhe blegtorale, që prodhohen në territor, pasi zënë një peshë kryesore në fluksin e ushqimit. Importet realizohen në nivel kombëtar dhe nuk ka shifra të sakta për përthithjen e tyre në nivel vendor. Të dhënat për përthithjen e produkteve bujqësore dhe blegtorale janë në nivel qarku. Në këtë rast për të llogaritur fluksin e ushqimit mund të fokusohemi më tepër në të dhënat mbi produktet bujqësore dhe blegtorale si dhe infrastrukturën ndihmëse, siç janë pikat e grumbullimit dhe të përpunimit të këtyre produkteve, sasinë e produkteve që shkon në treg dhe sasinë e produkteve që shkon për eksport. Sipas të dhënave të Bashkisë Elbasan, në territorin e kësaj bashkie prodhohen bujqësore (kryesisht drufrutorë) dhe blegtorale që ndikojnë në zhvillimin ekonomik⁸⁰.

Tabela 25. Fluksi i ushqimit, prodhimet bujqësore dhe blegtorale në Bashkinë Elbasan

Përbërës Nivel I		Përbërës Nivel II	Prodhim	Njësia hapësinore	Burimi i të dhënave
Prodhim Bimor	Prodhimet e arave	Drithëra (ton)	6,490	Bashkia Elbasan (61_njësi)	Bashkia Elbasan
		Perime (ton)	15,613	Bashkia Elbasan (61_njësi)	Bashkia Elbasan
		Patate (ton)	4,833	Bashkia Elbasan (61_njësi)	Bashkia Elbasan
		Fasule (ton)	583	Bashkia Elbasan (61_njësi)	Bashkia Elbasan
		Bimë industriale (ton)	1,269	Bashkia Elbasan (61_njësi)	Bashkia Elbasan
		Foragjere (ton)	107,125	Bashkia Elbasan (61_njësi)	Bashkia Elbasan
	Prodhime në serra	Perime (ton)		Bashkia Elbasan (61_njësi)	Bashkia Elbasan
	Drufrutorë	Pemë frutore (ton)	5,864	Bashkia Elbasan (61_njësi)	Bashkia Elbasan
		Ullinj (ton)	1,899	Bashkia Elbasan (61_njësi)	Bashkia Elbasan
		Agrume (ton)	985	Bashkia Elbasan (61_njësi)	Bashkia Elbasan
		Rrush gjithsej(ton)	784	Bashkia Elbasan (61_njësi)	Bashkia Elbasan
Prodhimi blegtoral	Prodhim blegtoral	Qumësht (ton)	50,212	Bashkia Elbasan (61_njësi)	Bashkia Elbasan
		Mish (gjedhi, derri, shpendësh, ruminantësh të vegjël) (ton)	2,425	Bashkia Elbasan (61_njësi)	Bashkia Elbasan
		Lesh (ton)		Bashkia Elbasan (61_njësi)	Bashkia Elbasan
		Vezë (kokrra)	15,340,000	Bashkia Elbasan (61_njësi)	Bashkia Elbasan
		Mjaltë (ton)	261	Bashkia Elbasan (61_njësi)	Bashkia Elbasan

Burimi: Bashkia Elbasan dhe Co-PLAN, 2015

Figura 34. Fluksi i ushqimit në Bashkinë Elbasan



⁸¹Burimi: Bashkia Elbasan dhe Co-PLAN, 2015

Toka bujqësore në Bashkinë Elbasan zë një sipërfaqe prej 17,600 ha, ndërsa zona natyrore, e cila mund të përdoret për mbjelljen e pemëve frutore, zë një sipërfaqe prej 62,900 ha⁸². Kjo tregon që Bashkia Elbasan ka territor të përshtatshëm për kultivimin e pemëve frutore dhe të perimeve të ndryshme.

Për të llogaritur fluksin e ushqimit janë përdorur të dhënat të INSTAT (prodhimet) dhe të dhënat e Ministrisë së Bujqësisë, Zhvillimit dhe Administrimit të ujërave (sasia që shkon në treg dhe eksport). Fluksi i ushqimit është realizuar vetëm për disa kultura, pasi të dhënat nuk janë të plota dhe nuk mund të kuptohen hyrjet dhe daljet. Sasia e produkteve që konsumohet (treg dhe eksport) është më e lartë se sasia e produkteve që prodhohen në territorin e Bashkisë Elbasan.

Kjo ndodh sepse një pjesë e produkteve që konsumohen nuk prodhohen në territorin e Elbasanit. Arsye tjetër është se burimi i të dhënave është i ndryshëm. Prodhimet janë përcaktuar nga INSTAT, ndërsa të dhënat për treg dhe eksport janë marrë nga Ministria e Bujqësisë, Zhvillimit Rural dhe Administrimit të Ujërave.

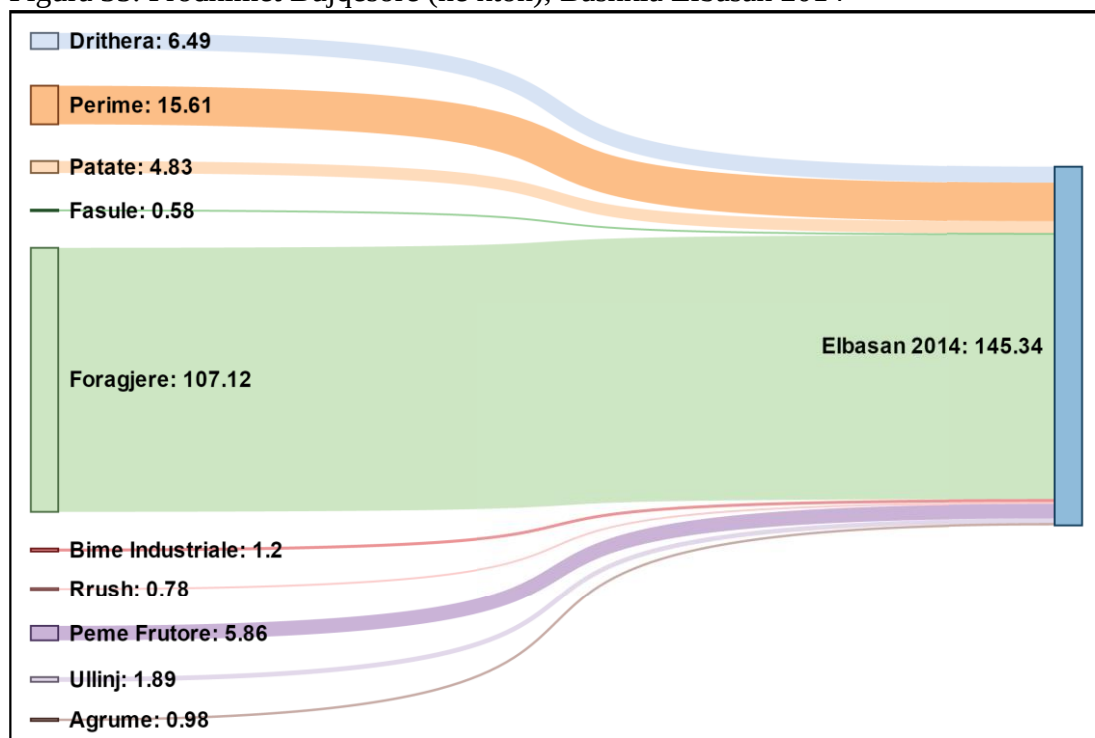
Tabela 26. Prodhimet dhe konsumi (treg dhe eksport) për Qarkun e Elbasan

HYRJE			POTENCIALET PRODHUESE	
Përbërës Nivel I	Përbërës Nivel II	Prodhim	Treg	Eksport
Prodhim Bimor	Prodhimet e arave	Drithëra (ton)	93,095	
		Perime (ton)	75,165	500,128
		Patate (ton)	31,756	31,560
		Fasule (ton)	4,509	
		Bimë industrial (ton)	2,007	
		Foragjere (ton)	666,154	
	Prodhime në serra	Perime (ton)	5,522	56,924
				13,170

	Drufrutorë	Pemë frutore (ton)	28,470	209,821	15,210
		Ullinj (ton)	14,833	60,960	1,850
		Agrume (ton)	1,666	15,370	260
		Rrush gjithsej (ton)	25,492	218,940	5,600
Prodhimi Blegtoral	Prodhim blegtoral	Qumësht (ton)	142,254	177,361	300,432
		Mish (gjedhi, derri, shpendësh, ruminantësh të vegjël) (ton)	17,100	33,818	-
		Lesh (ton)	391		
		Vezë (kokrra)	77,559,272	46,318,000	-
		Mjaltë (ton)	329	2,212	-

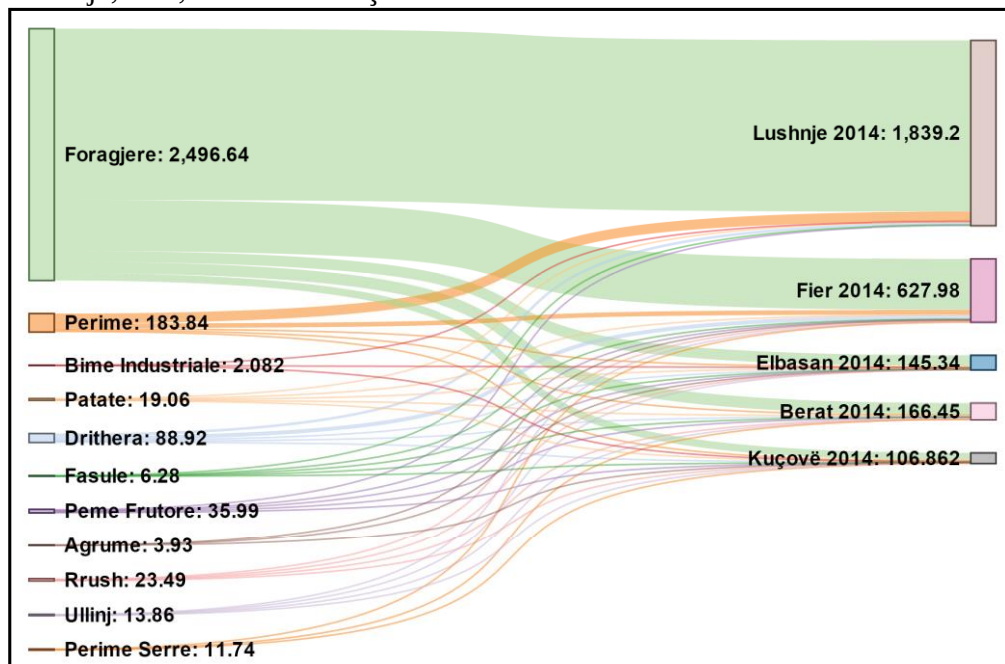
Burimi: INSTAT (Prodhimi) dhe MBZHRAU (Treg dhe Eksport) 2014; Përgatiti: Bashkia Elbasan dhe Co-PLAN, 2016

Figura 35. Prodhimet Bujqësore (në kton), Bashkia Elbasan 2014



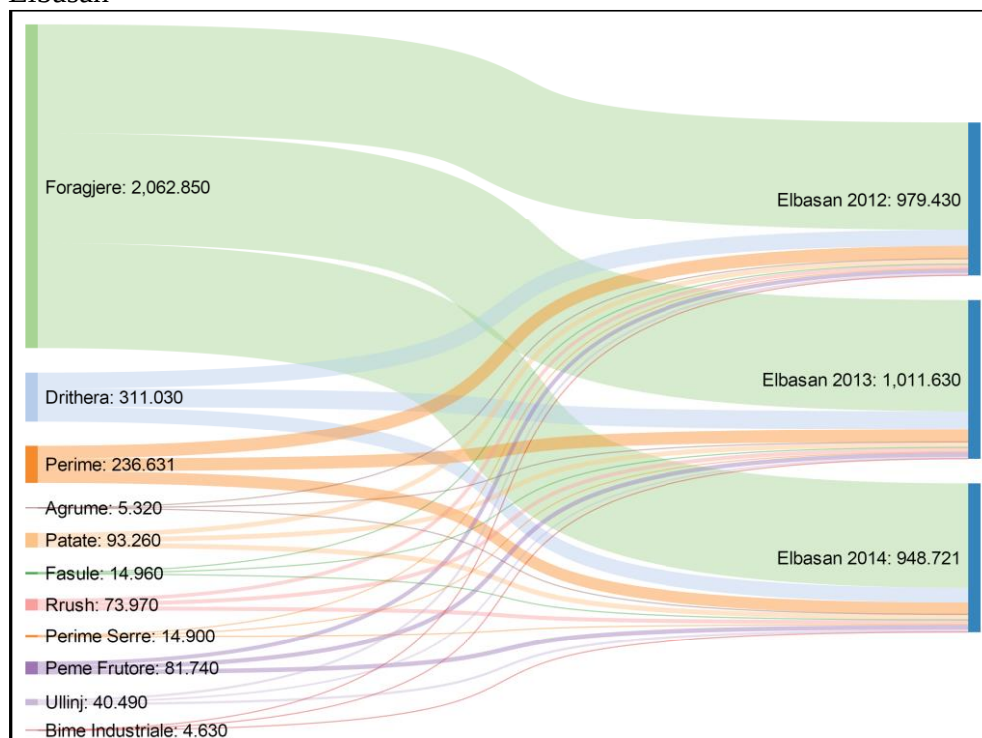
Burimi: Bashkia Elbasan dhe Co-PLAN, 2015

Figura 36. Prodhimet bujqësore në vitin 2014 (në kton), në Bashkitë: Elbasan, Lushnjë, Fier, Berat dhe Kuçovë



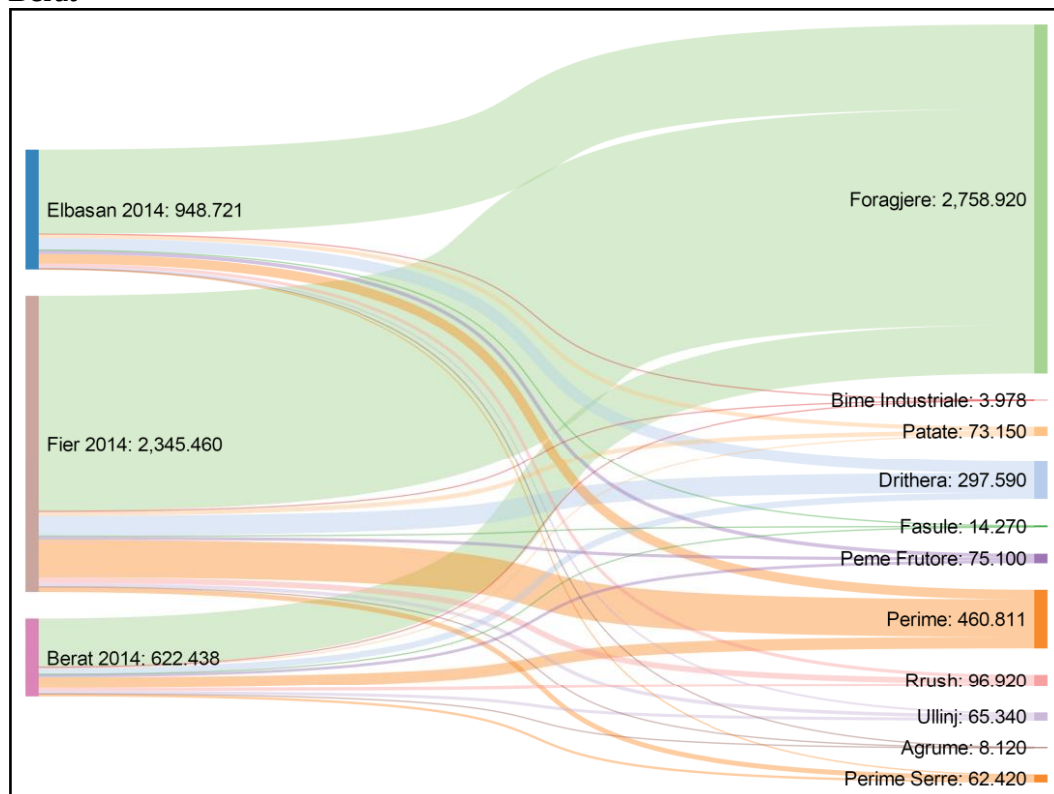
Burimi: Bashkia Elbasan, Bashkia Fier, Bashkia Berat, Bashkia Lushnjë, Bashkia Kuçovë, Përpunoi: Co-PLAN, 2015

Figura 37. Prodhimet bujqësore për periudhën 2012-2013-2014 (në kton), Qarku Elbasan



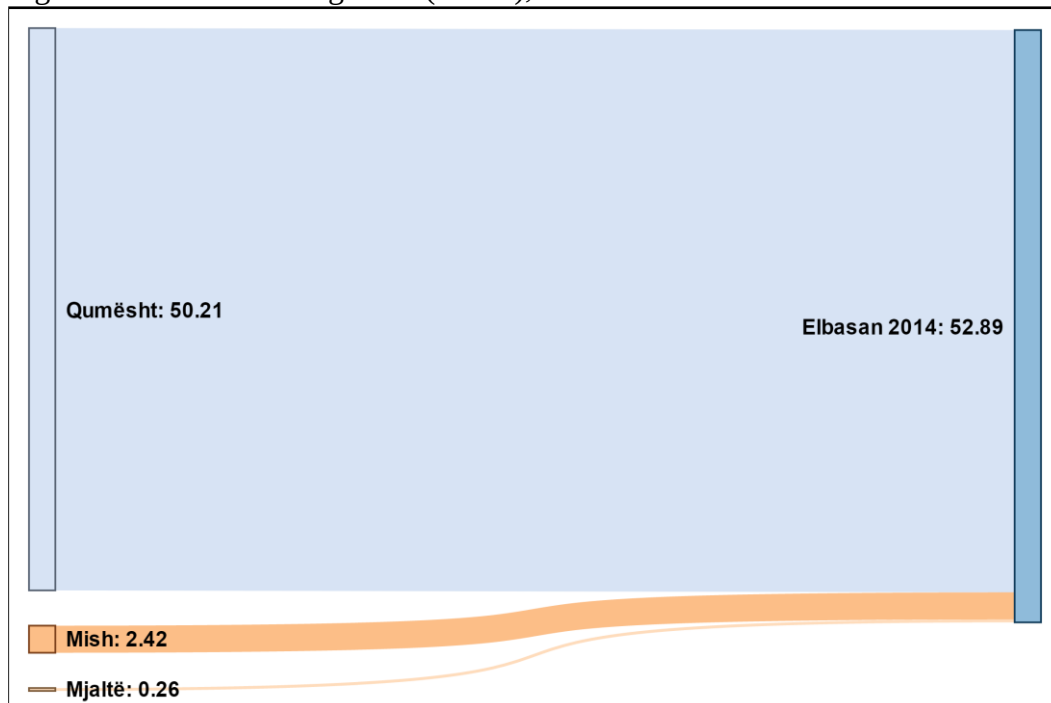
Burimi: INSTAT 2014, Përpunoi: Bashkia Elbasan dhe Co-PLAN, 2015

Figura 38. Prodhimet bujqësore në vitin 2014 (në kton), në Qarkun: Elbasan, Fier dhe Berat



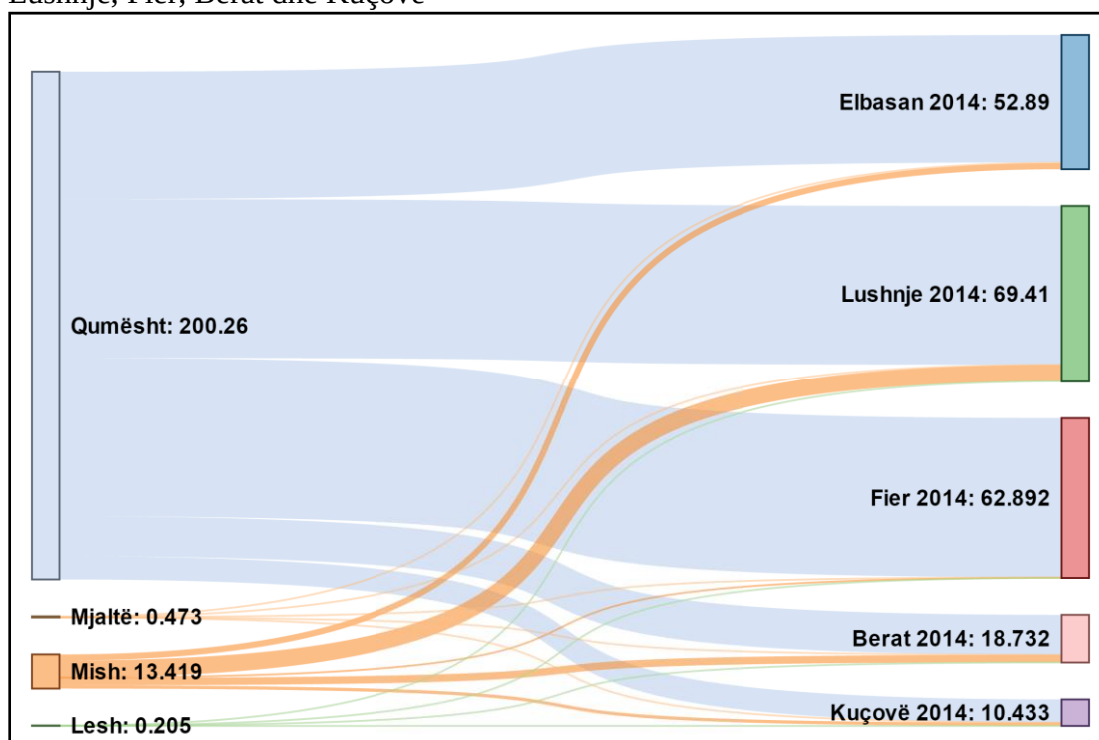
Burimi: INSTAT 2014, Përpunoi: Bashkia Elbasan dhe Co-PLAN, 2015

Figura 39. Prodhimet blegtorale (në ton), Bashkia Elbasan 2014



Burimi: Bashkia Elbasan dhe Co-PLAN, 2015

Figura 40. Prodhimet blegtorale në vitin 2014 (në kton), në Bashkitë: Elbasan, Lushnjë, Fier, Berat dhe Kuçovë



Burimi: Bashkia Elbasan, Bashkia Fier, Bashkia Berat, Bashkia Lushnjë, Bashkia Kuçovë, Përpunoi: Co-PLAN, 2015

• Fluksi i mbetjeve

Fluksi i mbetjeve analizon sasinë e mbetjeve që importohen, prodhohen, riciklohen dhe përpunohen. Shërbimi i grumbullimit të mbetjeve urbane ofrohet për territorin e qytetit (Bashkia e Elbasanit para ndarjes territoriale). Edhe në këtë territor shërbimi ofrohet në nivelin 60-70%. Vend depozitimi i mbetjeve në Elbasan ndodhet 75 m larg brigjeve të Lumit Shkumbin në pjesën jugore të qytetit. Ky vend depozitim është klasifikuar si jo sanitar, mbetjet të cilat depozitohen aty janë mbetje të ngurta urbane, por edhe mbetjet të ngurta.

Në territorin e Bashkisë së Elbasan operojnë gjashtë kompani ricikluese. Kompania GDS sh.p.k operon në diferencimin dhe grumbullimin e mbetjeve të paketimit. Kompania KURUM, e cila ndodhet në Bradashesh, dhe Kompania Larti sh.p.k, riciklojnë metale. Një tjetër kompani, Gold Plus sh.p.k, grumbullon skrap. Në Bashkinë Elbasan operojnë edhe kompani për riciklimin e vajrave dhe nënprodukteve të tyre, Impuls-95 sh.p.k. dhe kompania Dritan Elezi, për përpunimin e mbetjeve të ndërtimit⁸³.

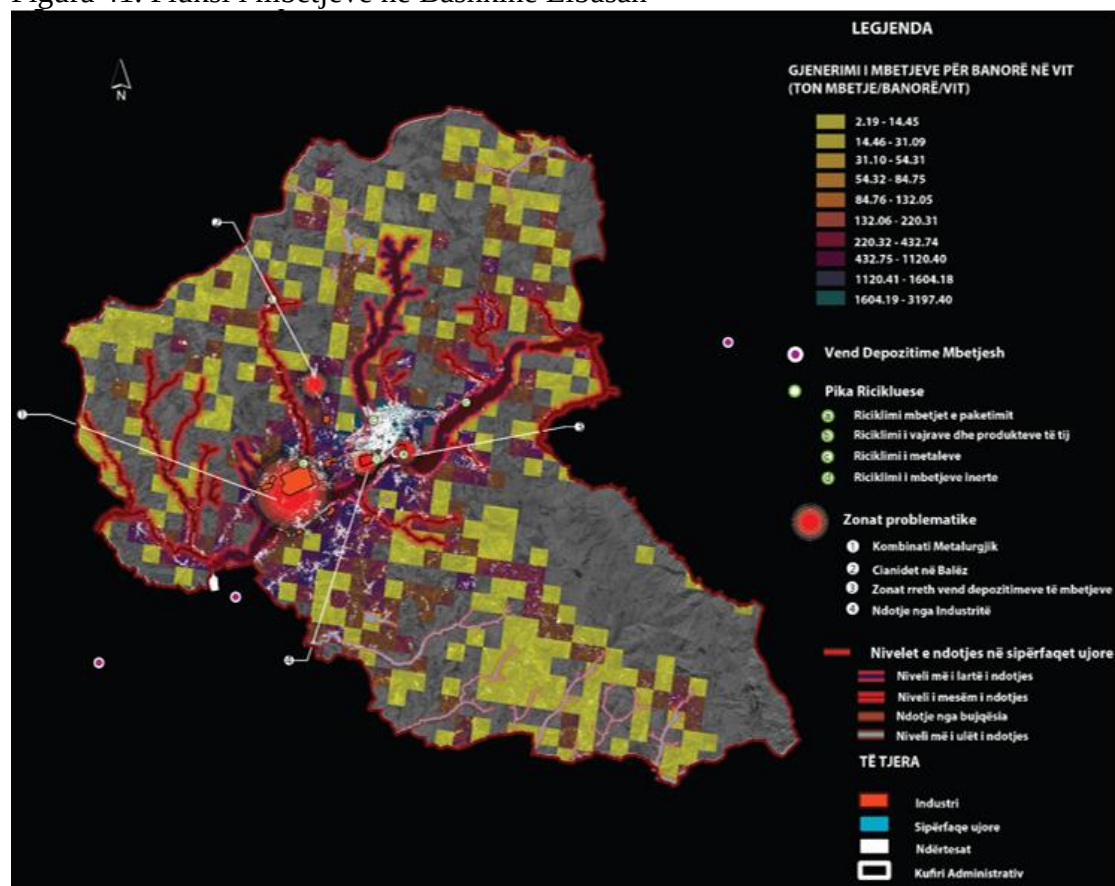
Për të llogaritur gjenerimin e mbetjeve urbane në territorin e Bashkisë Elbasan, jemi mbështetur sërish në rrjetin e INSTAT për të dhënat e popullsisë në çdo km². Sasia mesatare e mbetjeve që gjeneron një person në ditë është 0.7 kg⁸⁴. Sasia më e madhe e mbetjeve të gjeneruara ndodh normalisht në zonat më të populluara, siç është qyteti i Elbasanit. Sasia e gjeneruar në zonën urbane të qytetit të Elbasanit arrin në vlerën 1,604-3,197 ton/vit për km².

Ndotja që iu shkaktohet ujërave nëntokësore nga mbetjet urbane është e lartë për shkak të depërtimit të lëngut të ndotur të mbetjeve nga vend depozitimi (jo sanitar) i vendosur pranë shtratit të lumit, pra në zonën ku akuiferi afrohet maksimalisht me sipërfaqen e tokës. Po ashtu, shpimet për puse dhe gropa septike në territor ulin

nivelin e filtrimit të ndotjes para mbërritjes në shtresat nëntokësore dhe rritin ndotjen në ujërat nëntokësore.

Riciklimi i mbetjeve Bashkiake (organike, druri, letre, kartoni, LD plastike, HD plastike, qelqi, produkte kauçuku) në territorin e Bashkisë Elbasan është përafërsisht 75 %, ndër të cilat peshën më të madhe e zënë mbetjet organike me 46.5%, 14.3% plastika dhe 13.4% letra. Procesi i riciklimit është i komplikuar për arsye se mbetjet nuk ndahen që në burim dhe nuk ka stimuj për realizimin e këtij procesi⁸⁵.

Figura 41. Fluksi i mbetjeve në Bashkinë Elbasan



⁸⁶Burimi: Bashkia Elbasan dhe Co-PLAN, 2015

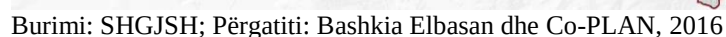
4.3 Burimet ujore dhe basenet

4.3.1 Burimet ujore sipërfaqësore

Bashkia e Elbasanit ka një rrjet të pasur hidrik. Territori i Bashkisë së re përshkohet nga baseni i Lumit Shkumbin, i cili mbetet trupi uhor kryesor në Bashki. Shkumbini përshkon bashkinë e Elbasanit nga lindja në perëndim në një gjatësi prej 39km. Lumi hyn në bashki nga fshati Labinot, Shushicë, vazhdon ndërmjet fshatrave Mjekës e Bradashesh dhe Papër dhe del nga territori i bashkisë për të vazhduar në drejtim të Qytetit të Cërrikut. Lumi Shkumbin gjatë gjithë rrjedhës së tij konstatohet të ketë një furnizim nëntokësor të fuqishëm. Duke qënë se lugina e lumit Shkumbin mbledh ujërat e lartësive mbi 2000m të Valmares dhe Çermenikës, shpjegon edhe faktin që prurjen më të madhe e ka në muajt prill dhe maj, ku edhe lumi del nga shtrati, duke përmbytur tokat përgjatë bregut dhe gërryerjen e tyre, kryesisht në pjesën jugore të qytetit.

Brenda territorit të bashkisë, Shkumbini mbledh ujërat e një sërë lumenjsh të ndryshëm si Lumi i Garës që kalon në Labinot Fushë, Përroi Manazderja, Përroi

Figura 42. Lumenjtë dhe rezervuarët kryesorë në Bashkinë Elbasan



- Gjendja e burimeve ujore sipërfaqësore (problematikat)

129

përsheptuar shumë procese natyrore gjeologjike në shtratin e lumenjve siç janë gërryerja e shtratin, erozioni anësor dhe sipërfaqësor i brigjeve, rrëshqitjet e tyre etj. të cilat kanë ndikuar ndjeshëm në përkeqësimin e gjendjes së tyre.⁸⁹ Si rrjedhojë, sot lumenjtë vuajnë pasojat e një keqmenaxhimi të gjatë që janë kryesisht i) *ndryshime në hidro-morfologjinë e lumenjve*; ii) *humbje të florës & faunës ujore*, dhe iii) *ndotje*.

Hidromorfologjia e lumenjve dhe ndryshimet e saj lidhen kryesisht me tipare fizike të një lumit të cilat janë kryesisht⁹⁰: *morfologjia e kanalit dhe lloji i rrjedhës* (natyrale ose e modifikuar); *përbërja litologjike e shtratin* (lloji, sasia e përbërjes shkëmbore në shtrat); *struktura dhe stabiliteti i brigjeve* – mjaft e rëndësishme sepse tregon ndikimin që do të ketë lumi në gërryerjen e brigjeve dhe, si rrjedhojë, në sasinë e sedimentit që do të përfundojë në lumë; *digat/pengesat* përgjatë rrjedhës, të cilat ndikojnë në ndryshimin e shpejtësisë së rrjedhës së lumit dhe largësinë e rrjedhjes së lirshme të ujit deri në largësinë në të cilën është në gjendje të transportojë sedimentin; *bimësia në shtratin e lumit* (habitatet, biodiversiteti, bimët, etj); *brezi i bimësisë mbrojtëse përgjatë brigjeve, përdorimi i tokës në afërsi* (rreth 20 metra nga bregu) dhe *gjërësia e zonës me ndikim nga përmbytjet*.

Në vendin tonë, ndërhyrjet në lumenj janë të shumëllojshme, si në shtrat, ashtu edhe në ndryshimin ose zhvendosjen e mbulesës bimore; marrjen e materialeve inerte, rërë, zhavorr, gurë ose plisa; ndërtime afër lumenjve; hedhje apo depozitim i materialeve inerte që dalin nga prishja e objekteve ndërtimore; gjurmime të ndryshme, si dhe veprimtari të tjera që prodhojnë mbetje; shkarkimi i ujërave të ndotura urbane e industriale të patrajtuara, veprimtari të cilat ndalohen me ligj.⁹¹ Të gjitha këto kanë shkaktuar dëmtime të hidromorfologjisë së lumenjve që janë vërtetuar nga studime të ndryshme, ndër të cilat, edhe nga studimet e Shërbimit Gjeologjik Shqiptar rreth thellimit të shtratin të lumenjve.

Me qëllim analizimin e gjendjes së lumenjve në vendin tonë dhe përcaktimin e shkallës së ndikimit të fenomeneve gjeologjike dhe ndërhyrjes së njeriut në shtratin e tyre, SHGJSH ka monitoruar⁹² basenet e lumenjve në vend, ndër të cilët edhe Basenin/Pellgun e Lumit Shkumbin.

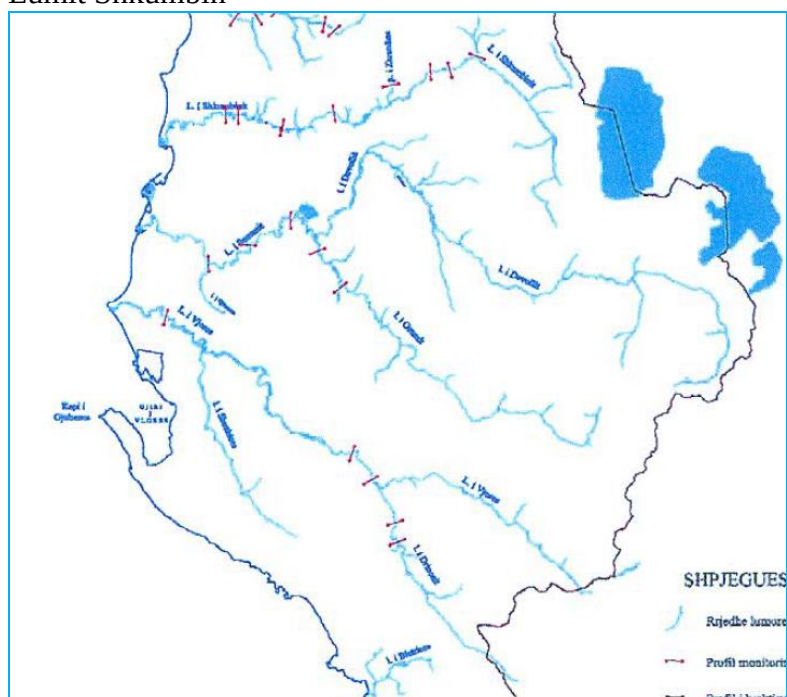
Pellgu i Lumit Shkumbin është monitoruar në tetë pika/profile monitorimi për periudhën 2007-2016. Këto profile janë shpërndarë në Lumin Shkumbin (gjashtë pika) dhe dy pika në Përroin e Rrapunit dhe Përroin e Zaranikës, përkatësisht.

Tabela 27. Vendndodhja e profileve të monitorimit

Nr.	Lumi	Vendi i Profilin	Periudha e monitorimit
30	Shkumbin	Kalush	2011-15
31		Thanasaj	2011-15
32		Broshkë	2007-15
33		Ura e Peqinit	2011-15
34		Labinot	2007-15
35		Mirakë	2007-15
36		Përroi i Rrapunit	2007-15
37		Përroi i Zaranikës	2007-15

Burimi: SHGJSH, 2016; Përgatiti: Bashkia Elbasan dhe Co-PLAN, 2016

Figura 43. Profilet e monitorimit të gjendjes së shtratit të lumenjve në Basenin e Lumi Shkumbin



Burimi: SHGJSH, 2016; Përgatiti: Bashkia Elbasan dhe Co-PLAN, 2016

Siç vihet re në Figurën 41më sipër, Lumi Shkumbin ka patur ndryshime dinamike në shtratin e tij gjatë periudhës së monitoruar. Deri në vitin 2011, është vënë re fenomeni i **erozionit vertikal** drejt rrjedhës së tij të poshtme, një fenomen jo i zakonshëm në lumenjtë e vendit tonë. Përveç erozionit, në segmentë të ndryshëm të lumit, në forma dhe intensitete të ndryshme, është vënë re edhe **prania e akumulimeve**.

Erozioni fundori cili shfaqet me ulje të shtratit të lumit vihet re në të gjitha pikat, me përjashtim të profilit të monitoruar në Kalush dhe në Përroin e Zaranikës ku vihet re akumulim materiali në shtrat. Më i theksuar, erozioni fundor është vënë re në Mirakë, në vitet 2007-2015 (-14.7cm ulje), i ndjekur nga segmenti i lumit në Labinot (-9.5cm) i monitoruar në të njëjtën periudhë kohore, dhe në Kalush (-6.2cm), monitoruar nga viti 2011-2015.

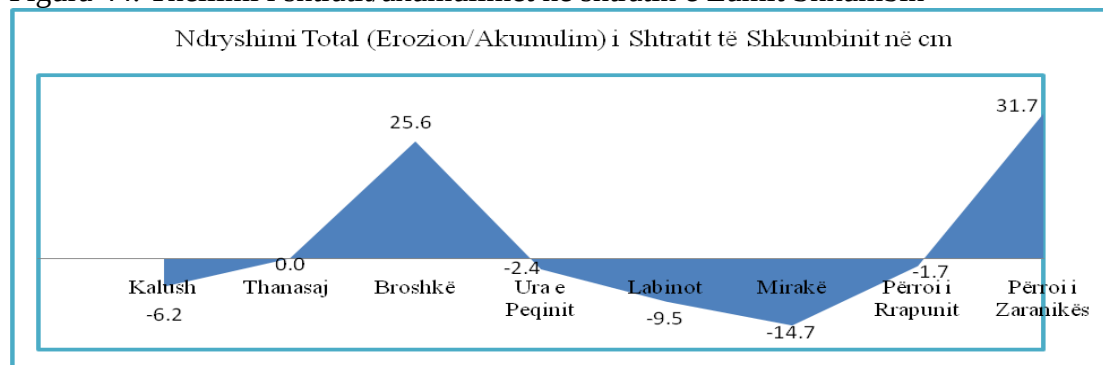
Tabela 28. Ndryshimet totale (erozioni fundor/akumulimet) ndër vite në Lumin Shkumbin

Nr.	Lumi	Vendi i Profilit	Periudha e monitorimit	Ndryshim i Total (cm)	Ecuria deri 2015			Trendi 2011-2015		
					E	N	A	E	N	A
30	Shkumbin	Kalush	2011-15	-6.2	√				√	
31		Thanasaj	2011-15	-0.03	√				√	
32		Broshkë	2007-15	+25.6			√	√		
33		Ura e Peqinit	2011-15	-2.4	√				√	
34		Labinot	2007-15	-9.5	√				√	

35		Mirakë	2007-15	-14.7	√				√	
36		Përroi i Rrapunit	2007-15	-1.7	√				√	
37		Përroi i Zaranikës	2007-15	+31.7			√			√

Burimi: SHGJSH, 2016; Përgatiti: Bashkia Elbasan dhe Co-PLAN, 2016

Figura 44. Thellimi i shtratit/akumulimet në shtratin e Lumit Shkumbin



Burimi: SHGJSH; Përgatiti: Bashkia Elbasan dhe Co-PLAN, 2016

Për sa i përket akumulimit, ky fenomen është vënë re në Broshkë (me 25.6cm) dhe tek Përroi i Zaranikës (me 31.7cm).

Në përgjithësi, problematikat kryesore që janë vënë re gjatë monitorimit janë⁹³:

- Ulje të shtratit për shkak të erozionit fundor (shkaktuar pjesërisht nga shfrytëzimi i inerteve në shtratin e lumit)
- Erozion të tokës bujqësore në sektorët Labinot, Shushicë, Ura e Cërrikut, Bishqem, Çengellaj, Peqin, Vashaj, Sinaballaj, Çermë, Bashtovë etj.
- Rrezikime të objekteve inxhinierike (ura mbrojtëse, argjinatura, rrugë, etj.) në Labinot Fushë, Bradashesh, Pajovë, Çermë, Rrogozhinë, Xibrakë etj. Ura e vjetër e Rrogozhinës është rrëzuar totalisht dhe pjesët e saj janë larguar
- Rrëshqitje apo rrëzime të brigjeve gjatë segmenteve të ndryshme
- Ulje të nivelit të ujërave nëntokësore në pusët e ujit, stacione pompimi jashtë funksionit (nga 15, sot janë vetëm 5 në punë)
- Përmbytje në rrjedhën e poshtme të lumit në përgjithësi, ndërsa gjatë vitit 2015 janë vënë re edhe përmbytje në pjesë të veçanta të rrjedhës së mesme
- Ndotje të ujit (nga inertet, ndotje bakteriologjike të ujit etj.)
- Dëmtim të florës dhe faunës së lumit dhe të peizazhit lumor
- Ndikim në modifikimin e vijës bregore, spostime të grykëderdhjes dhe prurje të mëdha të inerteve të imta.

Dëmtime të zonës ripariante: Si rrjedhojë e mangësive në manaxhimin e lumit apo keqpërdorimit të brezit të tokave përgjatë tij, zona ripariante e lumit Shkumbin ka pësuar dëmtime të theksuara (është ngushtuar, mungojnë brezat e bimësisë së nevojshme - bimët e ulëta deri tek ato të larta - ose nuk ekziston tërësisht). Duke qenë se rrjedha e mesme dhe e poshtme e tyre përshkon toka bujqësore të kultivuara, në disa raste zona ripariante është *kultivuar si tokë bujqësore*. Kjo ka ndikuar tek

pamundësia për të mbrojtur tokën nga prurjet e lumit (përmbytjet), dhe mosndalimin e shkëmbimit të ndotjes mes tokave bujqësore e zonave të banimit kundrejt lumit nga njëra anë dhe ujërave sipërfaqësore dhe akuiferit nga ana tjetër. Kjo është shumë e rëndësishme, duke ditur se akuiferi kokrrizor dhe me kapacitet të lartë ujëmbajtës, shtrihet veçanërisht poshtë qytetit të Elbasanit dhe fushave të Bradasheshit e Cërrikut.

Dëmtimi i sistemit lumor nga HEC-et: Pellgu i Shkumbinit është shfrytëzuar gjerësisht për prodhimin e energjisë elektrike nëpërmjet ndërtimit të HEC-ve. Në fakt, në pellgun e Shkumbinit deri më tani janë ndërtuar 7 HEC-e, ndërkohë që 7 të tjerë janë në ndërtim dhe 55 janë planifikuar për t'u ndërtuar.

Tabela 29. HEC-et në Basenin e Lumit Shkumbin

Nr.	Emërtimi i HEC	Gjendja	Kapaciteti	Lumi
Në ndërtim				
1	Bishnica 2	ekzistuese	1-10MW	NN
2	Velçan	ekzistuese	1-10MW	Shkumbin
3	Sllabinjë	ekzistuese	1-10MW	Shkumbin
4	Stravaj 2	ekzistuese	1-10MW	Radicinë
5	Gizavesh	ekzistuese	1-10MW	Qarishta
6	Zgoshtë	ekzistuese	1-10MW	Qarishta
7	Qarishta	ekzistuese	1-10MW	Qarishta
Në ndërtim				
8	Stravaj 1	në ndërtim	1-10MW	Radicinë
9	NN	në ndërtim	1-10MW	Bushtrica
10	NN	në ndërtim	0-1MW	Bushtrica
11	NN	në ndërtim	0-1MW	Shebenik-Jabllanicë
12	Hotolisht	në ndërtim	10-50MW	Shkumbin
13	Rapuni 1	në ndërtim	1-10MW	Rapuni
14	Rapuni 2	në ndërtim	1-10MW	Rapuni
Planifikuar per t'u ndërtuar				
15	Peqin	i planifikuar	1-10MW	Shkumbin
16	Topcias	i planifikuar	1-10MW	Shkumbin
17	Labinot Mal	i planifikuar	0-1MW	Labinot Mal
18	Tervol Pishaj	i planifikuar	0-1MW	Holtë
19	Labinot Fushë	i planifikuar	1-10MW	Gurrës
20	Gostimë 1	i planifikuar	1-10MW	Gostimë
21	Gostimë 2	i planifikuar	1-10MW	Gostimë
22	Gur Shpat 1	i planifikuar	1-10MW	NN
23	Gur Shpat 2	i planifikuar	1-10MW	NN
24	Rapuni 3	i planifikuar	1-10MW	Rapuni
25	Librazhd 1	i planifikuar	1-10MW	Sheje
26	Librazhd 2	i planifikuar	1-10MW	Sheje
27	Librazhd 3	i planifikuar	1-10MW	Sheje
28	Spathar	i planifikuar	1-10MW	Shkumbin
29	Dragostunja	i planifikuar	1-10MW	Dragostunja
30	NN	i planifikuar	0-1MW	Shebenik-Jabllanicë
31	Quku-Vulcan 1	i planifikuar	0-1MW	Quku-Vulcan

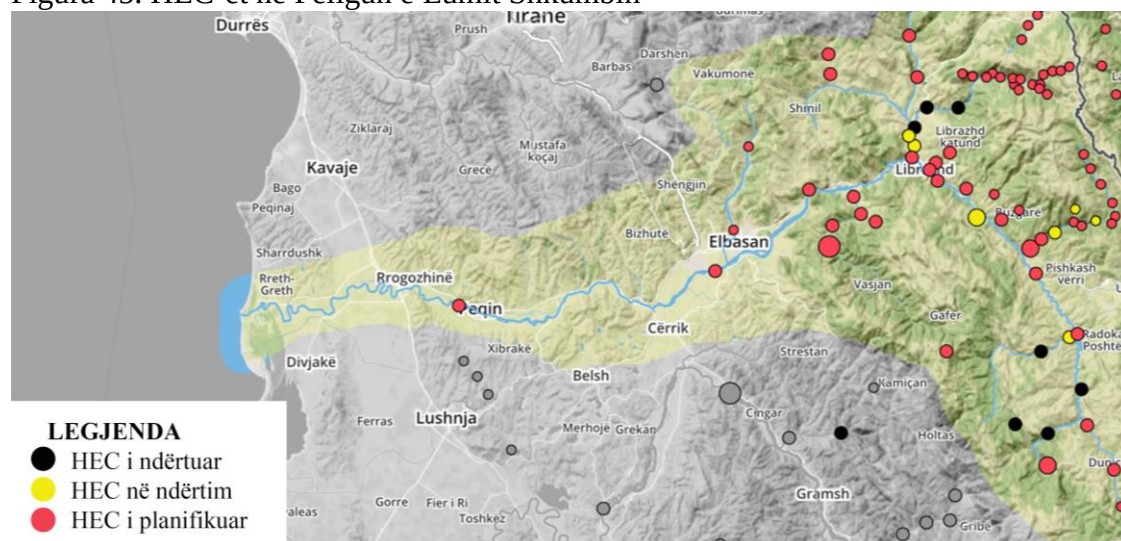
32	Quku-Vulcan 2	i planifikuar	1-10MW	Quku-Vulcan
33	Bushtrica	i planifikuar	10-50MW	Bushtrica
34	NN	i planifikuar	1-10MW	Bushtrica
35	NN	i planifikuar	0-1MW	Bushtrica
36	NN	i planifikuar	0-1MW	Bushtrica
37	NN	i planifikuar	0-1MW	Bushtrica
38	NN	i planifikuar	0-1MW	Bushtrica
39	NN	i planifikuar	0-1MW	Bushtrica
40	NN	i planifikuar	0-1MW	Bushtrica
41	NN	i planifikuar	0-1MW	Bushtrica
42	NN	i planifikuar	0-1MW	Bushtrica
43	Qukës	i planifikuar	1-10MW	Shkumbin
44	Zall Tore	i planifikuar	1-10MW	Zall Tore
45	2A-D	i planifikuar	10-50MW	Shkumbin
46	Dunicë 2	i planifikuar	1-10MW	Dunicë
47	Dunicë 1	i planifikuar	1-10MW	NN
48	Osnati dhe Gradisht	i planifikuar	0-1MW	Osnati dhe Gradisht
49	Rapuni 3	i planifikuar	1-10MW	Rapuni
50	Orenja 1	i planifikuar	1-10MW	Orenja
51	Orenja 2	i planifikuar	1-10MW	Orenja
52	Funares Lunik	i planifikuar	1-10MW	NN
53	Zalli Lunikut	i planifikuar	1-10MW	Zalli Lunikut
54	NN	i planifikuar	0-1MW	Shebenik-Jabllanicë
55	NN	i planifikuar	0-1MW	Shebenik-Jabllanicë
56	NN	i planifikuar	0-1MW	Shebenik-Jabllanicë
57	NN	i planifikuar	0-1MW	Shebenik-Jabllanicë
58	NN	i planifikuar	0-1MW	Shebenik-Jabllanicë
59	NN	i planifikuar	0-1MW	Shebenik-Jabllanicë
60	NN	i planifikuar	0-1MW	Shebenik-Jabllanicë
61	NN	i planifikuar	0-1MW	Shebenik-Jabllanicë
62	NN	i planifikuar	0-1MW	Shebenik-Jabllanicë
63	NN	i planifikuar	0-1MW	Shebenik-Jabllanicë
64	NN	i planifikuar	0-1MW	Shebenik-Jabllanicë
65	NN	i planifikuar	0-1MW	Shebenik-Jabllanicë
66	NN	i planifikuar	0-1MW	Shebenik-Jabllanicë
67	NN	i planifikuar	0-1MW	Shebenik-Jabllanicë
68	NN	i planifikuar	0-1MW	Shebenik-Jabllanicë
69	NN	i planifikuar	0-1MW	Shebenik-Jabllanicë
70	NN	i planifikuar	0-1MW	Shebenik-Jabllanicë

Burimi: AKBN dhe Riverwatch.eu ; Përgatiti: Bashkia Elbasan dhe Co-PLAN, 2016

HEC-et janë ndërtuar në trupin uhor Shkumbin (2 të ndërtuar, 1 në ndërtim dhe 5 planifikuar për t'u ndërtuar) dhe pothuajse në të gjitha degët e Lumit Shkumbin. Degët me numrin më të madh të HEC-eve janë Rrapuni me 4 HEC-e (2 në ndërtim dhe 2 të planifikuar), Shebenik-Jabllanicë me 19 HEC-e (1 në ndërtim dhe 18 të

planifikuar) dhe Bushtrica me 12 HEC-e (2 në ndërtim dhe 10 të planifikuar). Degët me HEC-e shërbejnë si burim kryesor ushqyes për lumin Shkumbin. Njëkohësisht, ato shërbejnë edhe si burim i materialit zhavorror për këtë lumë.

Figura 45. HEC-et në Pellgun e Lumit Shkumbin



Burimi: Riverwatch.eu; Përgatiti: Bashkia Elbasan dhe Co-PLAN, 2016

Lumenjtë janë shfrytëzuar për prodhimin e energjisë hidrike ndër vite. Në fakt, në vendin tonë energjia është pothuajse hidrike falë traditës që ka vazhduar në 50 vitet e fundit. Megjithatë, edhe pse HEC-et sjellin përfitime ekonomike dhe prodhim energjie, ato kanë ndikimet e tyre në mjedis dhe, në qoftë se nuk ndërtohen sipas parimit të përdorimit të integruar të burimeve ujore (që nënkupton përdorim i ujit duke patur parasysh edhe nevojat e sektorëve të tjerë të ekonomisë për ujë), rrezikojnë të shndërrohen në konflikte sociale.

HEC-et ndikojnë ndjeshëm në zhvillimin e një lumi. Ndër pasojat më të njohura, renditen ndikimi i drejtpërdrejtë në karakteristikat fiziko-kimike dhe biologjike të tij. Konkretisht, mund të përmendim:

- *trasformimin e rrjedhës së lumit në pjesën e sipërme të digës nga një sistem natyror lumor në system të një rezervuari artificial me ujëra të ndenjura,*
- *bllokimin e qarkullimit të peshqve ose specieve të tjera ujore,*
- *prishjen e ekuilibrave e proceseve fizike dhe habitateve në rrjedhën pas digës. Zakonisht, HEC-et dhe pritaret e tilla, që nuk lejojnë kalimin e materialit zhavorror shkaktojnë prishjen e ekuilibrit të grykëderdhjeve duke shkaktuar erozionin detar, atë të ishujve, zonave pjellore të lumenjve dhe zonave të tjera kënetore,*
- *ndryshimin e rrjedhës së lumit dhe të prurjeve të sedimentit zhavorror, të trashë, në rrjedhën e poshtme të lumit me pasojat të rënda për deltat, florën e faunën, për faktin se jeta në lumë dhe përreth sistemit të lumit kushtëzohet dhe zhvillohet në varësi të rrjedhës dhe sedimentit,*
- *grumbullimin e sedimentit pas digës, që normalisht do të furnizonte ekosistemet në rrjedhën e poshtme. Kur një lumë nuk merr sedimente të mjaftueshme, zakonisht tenton ta zëvendësojë atë duke gërryer brigjet e lumit e shaktuar thellim të shtratit,*

- *thelimin e shtratit të lumit*, i cili ul edhe nivelin e ujit në akuifere.

Duke parë numrin e madh të HEC-eve që do të ndërtohen në Shkumbin dhe në degët e tij, mendohet se ndikimi në mjedis dhe në bujqësi në zonat përreth, mund të jetë i theksuar. HEC-et mund të sjellin zvogëlimin e rrjedhës së lumit, mjaft e rëndësishme për bujqësi në stinën e verës, ose pakësimin e sasisë së ujërave të disponueshme për ujë të pijshëm dhe sektorë të tjerë, edhe pse ky mbetet objekt studimi në të ardhmen. Vetëm një njohje e mirë e strukturës së digave, dhe sasisë së ujërave të rrjedhës së lumit që ato lënë me rrjedhje të lirë, mund të japë një pasqyrë të qartë të sasisë së ujit, që banorët do të mund të kenë në përdorim në rrjedhën e poshtme të digës (mbas digës) në të ardhmen.

Është shumë e rëndësishme të theksohet se lumi Shkumbin dhe degët e tij janë jetikë për zhvillimin e bujqësisë në Bashkitë nëpër të cilat kalon. Për këtë arsye, ndryshimi i rrjedhës së ujit apo pakësimi i sasisë së ujit që mund t'u shkojë fshatarëve për përdorim në periudhat e kultivimit nuk përbën më një problem vetëm mjedisor, por mbi të gjitha, një problem social që do të kërkonte zgjidhje të menjëhershme. Njëkohësisht, pakësimi i rrjedhës së lumit Shkumbin mund të çojë edhe në zvogëlimin e sasisë së ujërave të Akuiferit Quaternar të Elbasanit, i cili ushqehet nga lumi Shkumbin. Ky akuifer shërben si burim për furnizimin me ujë të popullsisë së bashkive të ndryshme (shih seksionin e ujësjellësit në Bashkinë Elbasan). Me pak fjalë, digat e HEC-eve, në rast se nuk janë planifikuar dhe nuk menaxhohen në mënyrë të qëndrueshme dhe të integruar, që garantojnë mosndryshimin e rrjedhës së lumit dhe sasisë së ujit si dhe përdorimin e ujit edhe për bujqësi për popullsinë e zonave përreth, mund të shkaktojnë probleme të mëdha mjedisore dhe sociale në Bashki, në të ardhmen e afërt.

Dëmtime të zonës ripariane: Si rrjedhojë e mangësive në manaxhimin e lumit apo keqpërdorimit të brezit të tokave përgjatë tij, zona ripariane e Semanit, Osumit e Devollit ka pësuar dëmtime të theksuara (është ngushtuar, mungojnë brezat e bimësisë së nevojshme - bimët e ulëta deri tek ato të larta - ose nuk ekziston tërësisht). Duke qenë se rrjedha e mesme dhe e poshtme e tyre përshkon toka bujqësore të kultivuara, në të shumtën e rasteve zona ripariane është *kultivuar si tokë bujqësore*. Gjatë brigjeve të lumenjve vihet re shembja/dëmtimi i brigjeve ose gërryerja e tyre, që ka rezultuar në humbje të sipërfaqes së tokës.

Figura 46. Dëmtime të brigjeve të lumit Shkumbin



Burimi: Co-PLAN, 2016

Ndotja nga karrierat për shfrytëzimin e gurëve gëlqerorë. Bashkia Elbasan është e pasur me gurë gëlqerorë, të cilët janë shfrytëzuar gjerësisht në vitet e fundit. Lejet e dhëna për shfrytëzimin e këtyre mineraleve në periudhën 2001-2014 (Tabela 31) janë rreth 20⁹⁴. Sipas lejeve të dhëna rezulton se sipërfaqja e territorit e shfrytëzuar për aktivitet minerar sipërfaqësor (për nxjerrjen e gurëve të ndryshëm) është 5.51km². Përveç prishjes së peizazhit, në rastet kur gërmimet janë sipërfaqësore, gëlqerorët ndotin mjedisin me retë e pluhurit që ngrenë gjatë aktivitetit të tyre. Sipas SHGJSH-së, “reja e pluhurit që krijohet nga ky aktivitet ndot në mënyrë të drejtpërdrejtë dhe të vazhdueshme ajrin, ujërat sipërfaqësorë, tokat bujqësore”. Më poshtë është sjellë tabela e plotë e aktiviteteve minerare gëlqerore në rrethin e Elbasanit, në harkun kohor 2001-2014 (Tabela 31). Nuk njihet numri i aktiviteteve të braktisura, që nuk janë më në veprim, dhe ku sipërfaqet e aktivitetit të cilëve nevojitin ripërtëritje.

Tabela 30. Karrierat për shfrytëzimin e gurëve gëlqerorë në Bashkinë Elbasan

Nr.	Vendi	Data e	Lloji i mineralit	Km ²
1	Elbasan	13.06.2001	Gëlqeror	0.0580
2	Elbasan	21.12.2005	Gëlqeror	0.4370
3	Elbasan	21.12.2005	Argjilë	0.0466
4	Shushice	26.01.2009	Gëlqeror	0.0200
5	Letan	25.01.2010	Gëlqeror	2.1600
6	Elbasan	02.03.2011	Gëlqeror	0.1400
7	Elbasan	06.07.2011	Gëlqeror	0.0880
8	Elbasan	22.05.2012	Gëlqeror	0.1200
9	Elbasan	03.04.2013	Gëlqeror	0.3460
10	Elbasan	25.07.2013	Gëlqeror	0.0700
11	Elbasan	25.07.2013	Gëlqeror	0.1520
12	Elbasan	25.07.2013	Gëlqeror	0.0490
13	Elbasan	12.08.2013	Harcburgite	0.0580
14	Elbasan	06.09.2013	Gëlqeror	0.0260
15	Elbasan	27.03.2014	Gur dekorativ (ranor silicor)	0.3020
16	Elbasan	21.05.2014	Gëlqeror	0.0440
17	Elbasan	23.05.2014	Gëlqeror i mermerizuar	0.0860
18	Shushice	23.05.2014	Gëlqeror	0.0500
19	Elbasan	29.05.2014	Gëlqeror	0.0330
20	Elbasan	06.06.2014	Gëlqeror i mermerizuar	1.2200
Totali				5.51

Burimi: AKBN, 2015; Përgatiti: Bashkia Elbasan dhe Co-PLAN, 2016

Ndotja: Gjatë 25 viteve të fundit, në vendin tonë dhe në Bashkinë Elbasan, lumenjtë janë përdorur edhe si vend-depozitime ose kanale të mbetjeve të ngurta ose të ujërave të zeza industriale dhe urbane. Në fakt, gjatë gjithë këtyre viteve, qytetet, që përshkohen nga lumi Shkumbin, e kanë shfrytëzuar këtë lumë për derdhjen e drejtpërdrejtë të ujërave të zeza urbane dhe rurale të patrajuara në lumë duke e ndotur atë. Përveç ujërave të zeza, Lumi Shkumbin ka qenë vazhdimisht nën ndikimin e zonës industriale në Elbasan dhe industrive të tjera përgjatë brigjeve të tij. Si rrjedhojë, cilësia e ujërave të lumenjve është varfëruar ndër vite. Lumi është ndotur me produkte industriale, ujëra të zeza, produkte bujqësore etj.

Ndotja e monitoruar nga Co-PLAN/PLGP USAID: Duke patur si qëllim përcaktimin e cilësisë së ujërave sipërfaqësore në disa lumenj të Shqipërisë Qendrore, dhe lidhjen e kësaj cilësie me përdorimin e tokës në territorin e bashkisë apo jashtë saj, Co-PLAN-i⁹⁵ kreu edhe monitorimin e cilësisë së ujërave të basenit të Shkumbinit, në 11 pika të tij. Disa nga pikat e monitorimit⁹⁶ dhe disa parametra kimikë⁹⁷ janë të përbashkët me monitorimet që kryen Agjencia Kombëtare e Mjedisit.

Për interpretimin e rezultateve janë marrë parasysh si standardet shqiptare, ashtu edhe direktiva të ndryshme të Bashkimit Europian.

Parametrat e monitoruar janë si më poshtë:

- Parametra fiziko-kimikë: pH, tejdukshmeria, përçueshmeria elektrike, lënda e ngurtë pezull (TSS), lënda e ngurtë e tretur, oksigjeni i tretur, temperatura dhe nevoja biologjike për oksigjen
- Ushqyesit: N-NH₄, N-NO₃, N-NO₂, Sulfidet,
- Bakteria: bakteria koliform
- Metale të rënda: Plumb (Pb), Kadmium (Cd), Mangnez (Mn), Nikel (Ni), Zink (Zn), Bakër (Cu), Co, Krom (Cr), Mërkur (Hg), Arsenik (As), Barium (Ba), Brominë (Br)

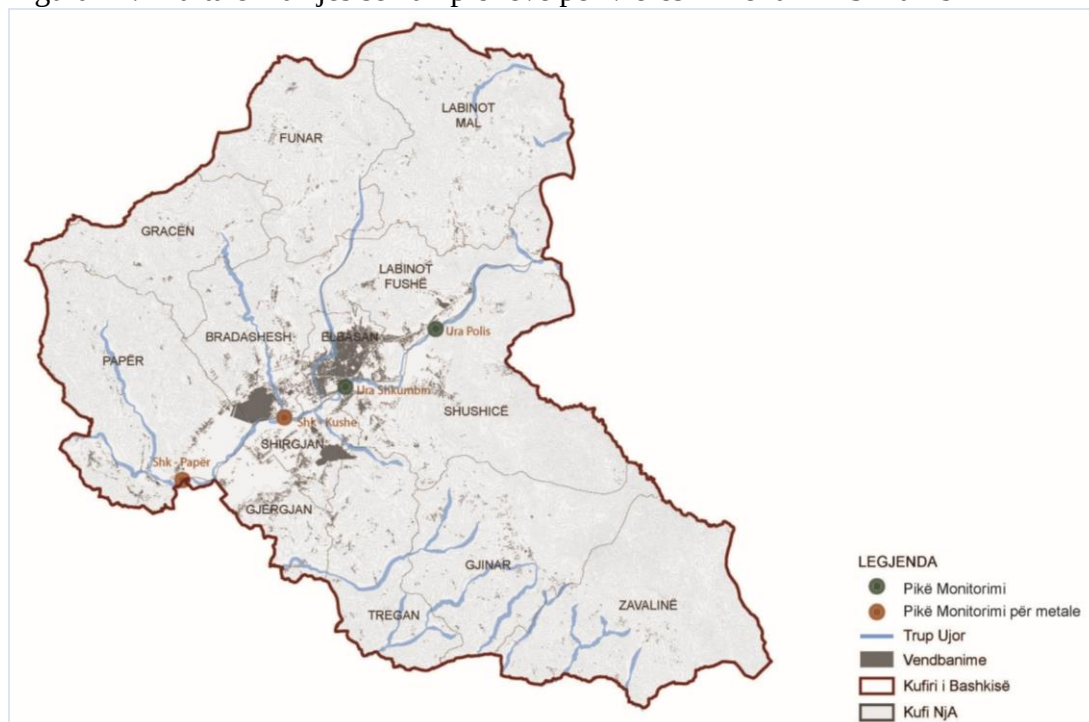
Tabela 31. Pikat e monitorimit të Basenit Shkumbin

Pikat e Monitorimit	Lumenjtë	Vendndodhja e pikës së marrjes së mostrave të ujit
Shk.1	Shkumbin	Ne Propisht/Proptisht, Radokali i Poshtem
Shk.2		Qukes
Shk.3		Librazhd qytet
Shk.4	Rrapun	Lumi Rrapun
Shk.5	Shkumbin	Ura Polis
Shk.6		Ura Cërrik (para Zaranikës)
Shk.7		Ura Cërrik (para Zaranikës)
Shk.8		Para Metalurgjikut (para Kushes)
Shk.9		Ura Papër (para L. Papër)
Shk.10		Ura e Rogozhinës (në Rogozhinë)
Shk.11		Në Grykëderdhje

Burimi: PLGP dhe Co-PLAN, 2015

Pikat e monitorimit Shk. 5 tek Ura Polis, Shk. 6 tek Ura e Cërrikut, Shk. 8 përpara Metalurgjikut janë brenda kufinjve të Bashkisë Elbasan.

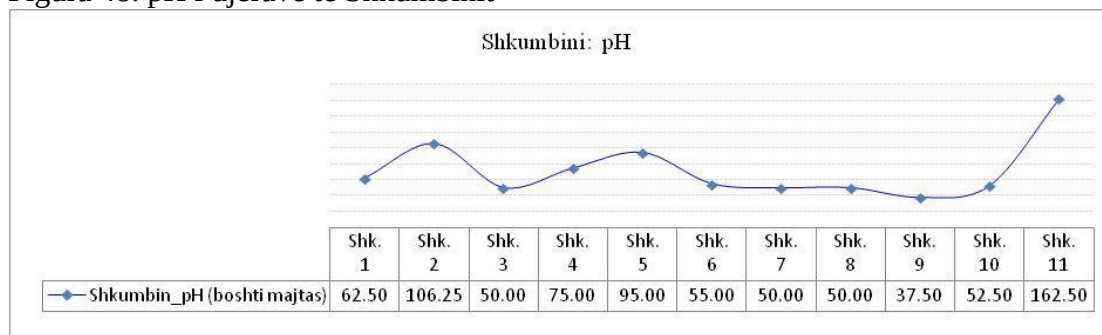
Figura 47. Harta e marrjes së kampioneve për vlerësim në lumin Shkumbin



Burimi: Bashkia Elbasan dhe Co-PLAN, 2015

Nga monitorimi i kryer në Shkumbin u vu re se ujërat e lumit Shkumbin janë **alkalinë** ($\text{pH} > 7$)⁹⁸ në të gjitha pikat e monitorimit, brenda dhe jashtë territorit të bashkisë, gjetje kjo që përputhet me rezultatet e monitorimit të ujërave nga AKM⁹⁹.

Figura 48. pH i ujërave të Shkumbinit



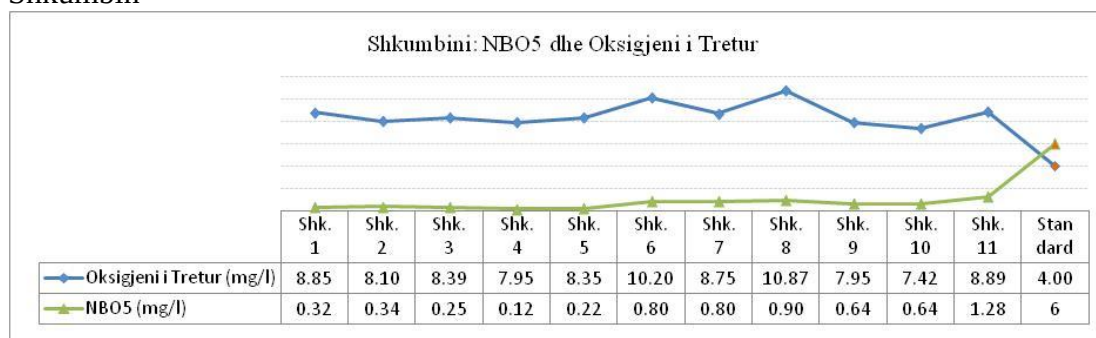
Burimi: PLGP/Co-PLAN, 2015

Në lumin Shkumbin, **thellësia e depërtimit të dritës** nuk përbën problem sepse thellësia e lumit është e vogël pothuajse gjatë gjithë rrjedhës së mesme dhe të poshtme të lumit. Njëkohësisht, lumi ka ujëra të rrjedhshme, të cilat kanë aftësi të pastrohen me shpejtësi. Përçueshmëria elektrike është brenda parametrave mjedisorë (nën $500 \mu\text{hos}/\text{cm}$)¹⁰⁰ me përjashtim të pikave 10-11 që përkojnë me segmentin lumor nga Rrogozhina deri në grykëderdhje, të cilat tregojnë vlera më të larta se normat e lejuara duke krijuar një mjedis të papërshtatshëm ujqor për zhvillimin e biodiversitetit. Vlerat tregojnë qartë një lidhje të drejtpërdrejtë të përçueshmërisë elektrike me pH-in, ku ujërat bazikë kanë vlera brenda normave të lejuara mjedisore.

Vlerat e NBO_5 ¹⁰¹ janë brenda normës¹⁰² në të gjitha pikat e monitorimit, rezultate të cilat ndryshojnë me gjetjet e AKM-së¹⁰³ vetëm për segmentin Toplias- grykëderdhje ku vlerat janë të një cilësie të tretë. Megjithatë, duke patur parasysh derdhjen e ujërave të zeza në lumë, vlerat e NBO_5 tregojnë qartë nevojën për ta analizuar këtë

parametër në lidhje me faktorë të tjerë, që ndikojnë në vlerat e këtij parametri në ujërat e lumenjve (vendndodhja e burimeve kryesore të ndotjes në lumë si industria, pikat e derdhjes së ujërave të zeza të zonave të banuara, përmbajtja e metaleve të rënda në ujë etj.). Prania e klorinës dhe metaleve të rënda në ujë ngadalëson, ose zvogëlon ndjeshëm NBO₅, sepse pengon aktivitetin e mikro-organizmave.

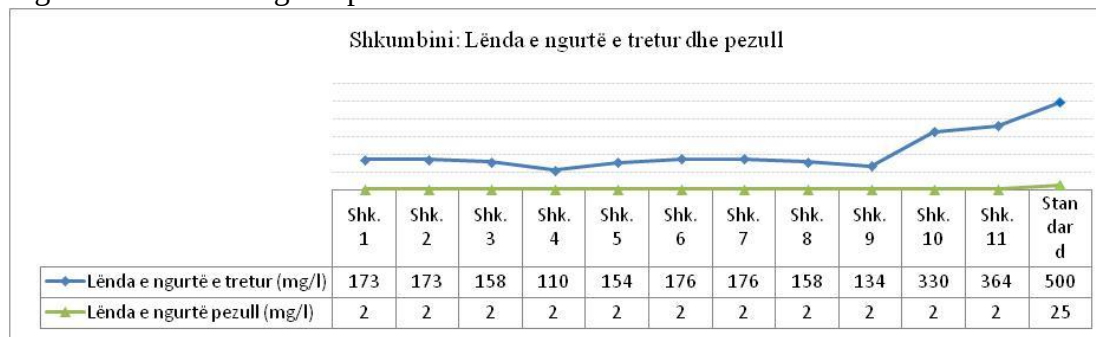
Figura 49. Vlerat e Nevojës Biologjike për Oksigjen dhe Oksigjeni i Tretur në Shkumbin



Burimi: PLGP/Co-PLAN, 2015

Lënda e ngurtë pezull është <2 mg/l në të gjitha pikat e monitorimit, dhe shumë më e ulët se vlerat mjedisore¹⁰⁴. Të njëjtën ecuri ndjek edhe lënda e ngurtë e tretur, por që ka vlera më të larta krahasuar me lëndën pezull. Kjo lidhet me burimet e lëndës së ngurtë të tretur që janë erozioni i tokës, mbetjet, ujërat e bardha, dhe gërryerja e brigjeve të lumit. Vlerat më të larta të lëndës së ngurtë të tretur vihen re në segmentin e lumit nga Ura e Rrogozhinës deri në grykëderdhje, dhe kjo mund të vijë si rezultat i grumbullimit nga rrjedha e mësipërme, por edhe nga gërryerja e tokës bujqësore.

Figura 50. Lënda e ngurtë pezull dhe e tretur në Shkumbin

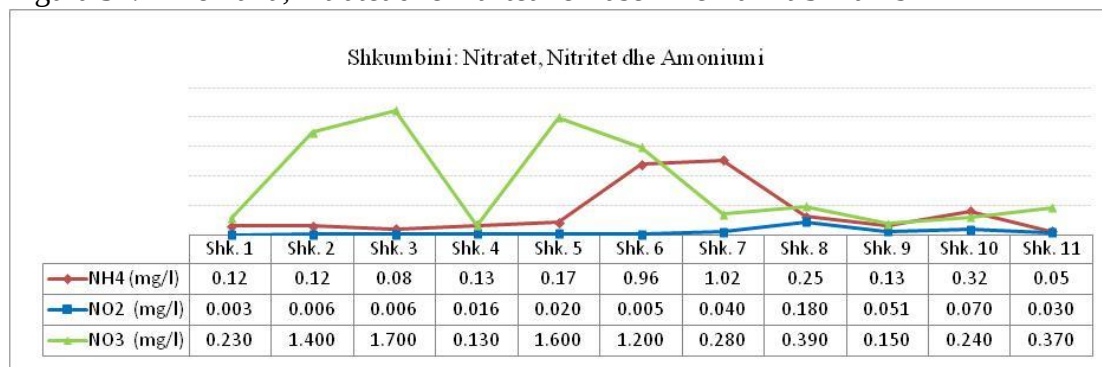


Burimi: PLGP/Co-PLAN, 2015

Shkumbini ka përmbajtje brenda normave¹⁰⁵ të lejuara të **nitrateve** (N-NO₃) dhe përmbajtje të lartë të **nitriteve**¹⁰⁶ (N-NO₂) duke filluar nga Ura e Cërrikut deri në grykëderdhje. Përmbajtja e **amoniakut** (N-NH₄) paraqitet e lartë në Urën e Cërrikut, ndërkohë që në pikat e tjera të monitorimit përmbajtja është brenda normave të lejuara¹⁰⁷. Ndërkohë, në rast se bazohemi në standardet e përdorura nga AKM¹⁰⁸, vlerat e nitrateve, nitriteve dhe amoniakut janë brenda normave të lejuara në të gjitha pikat e monitorimit, me përjashtim të pikës së Rrogozhinës, ku vlerat e amoniakut dhe nitriteve klasifikohen si të kategorisë së tretë (gjendje e moderuar). Krahasuar ndërmjet tyre, Shkumbini ka përmbajtje të lartë nitrati, të ndjekur nga amoniaku dhe nitritet. Azoti, së bashku me përbërësit e tij, është një ndër lëndët kryesore ushqyese për bimët dhe kafshët, por i mbipërdorur në bujqësi si pleh kimik dhe për shkak të derdhjeve industriale, të ujërave të zeza e të gropave septike, shkakton ndotjen e ujërave të lumenjve. Ndërkohë, sulfatet në Shkumbin janë në nivele të ulëta krahasuar

me vlerat e lejuara¹⁰⁹. Prania e sulfateve rritet gradualisht nga Kombinati Metalurgjik deri në grykëderdhje të Shkumbinit, edhe pse vlerat mbeten gjithmonë brenda normave.

Figura 51. Amoniaku, nitratat dhe nitritet në Basenin e Lumit Shkumbin



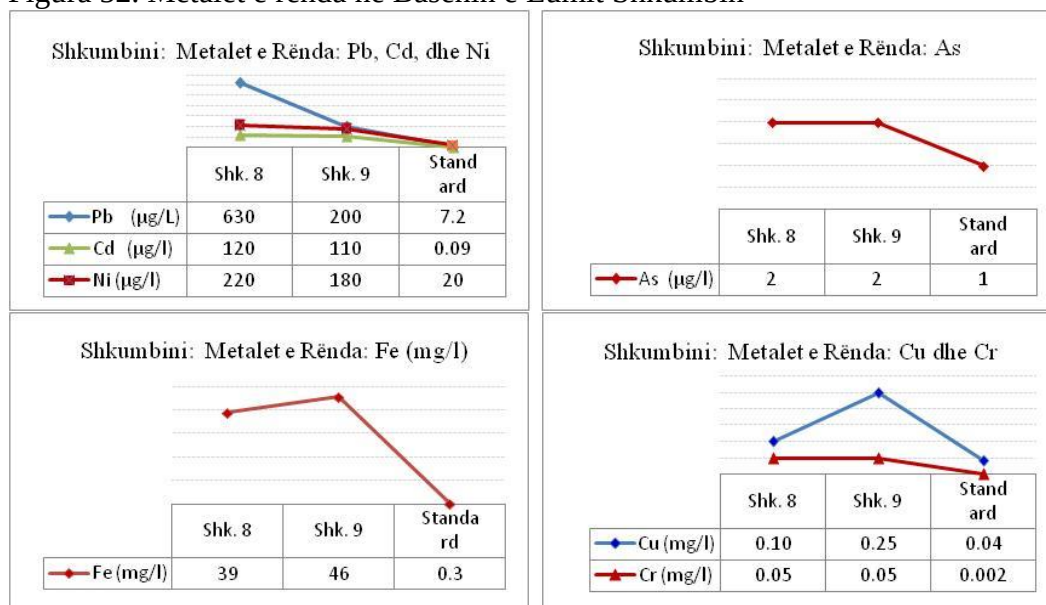
Burimi: PLGP/Co-PLAN, 2015

Nivele të larta të ndotjes në Shkumbin hasen për sa i përket bakterieve koliforme dhe metaleve të rënda. Koliformet janë mbi nivelin e lejuar (200 Cfu/100ml)¹¹⁰ në të gjitha pikat e monitorimit.

Rezultatet e monitorimit janë tregues të nevojës për monitorim të mëtejshëm të ujërave të Shkumbinit, për të përcaktuar nëse ujërat e tij janë të përshtatshme për ujëjitje dhe not.

Metalet e rënda janë monitoruar në dy pika (përpara Uzinës së Metalurgjikut dhe tek Ura e Papërit) të cilat janë në territorin e Bashkisë. Ujërat janë të ndotur me plumb (Pb), Kadmium (Cd), Nikel (Ni), Arsenik (As), Hekur (Fe), Bakër (Cu), dhe Krom (Cr)¹¹¹.

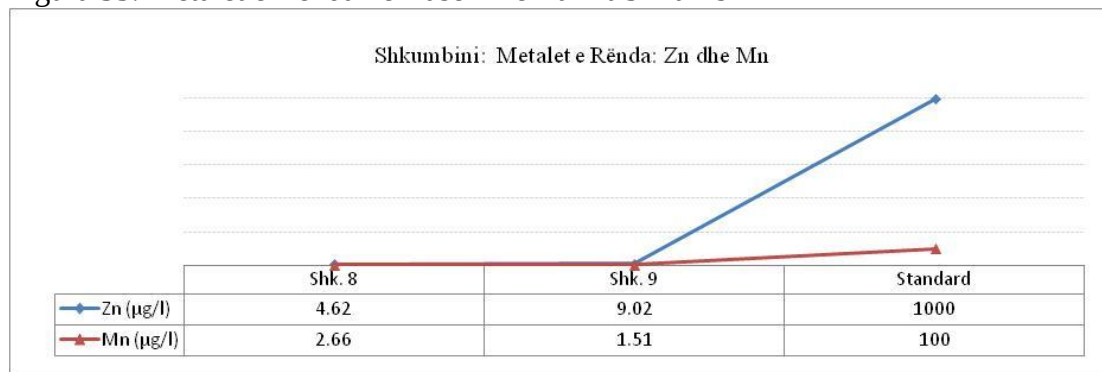
Figura 52. Metalet e rënda në Basenin e Lumit Shkumbin



Burimi: PLGP/Co-PLAN, 2015

Ndërkohë, vlerat e Zinkut (Zn) dhe të Arsenikut (Hg) janë brenda parametrave mjedisorë.

Figura 53. Metalet e Rënda në Basenin e Lumit Shkumbin



Burimi: PLGP/Co-PLAN, 2015

Si përfundim, rezultatet e monitorimit të ujit tregojnë se ujërat e Basenit të Shkumbinit duhen monitoruar më tej, për të përcaktuar nëse janë të përshtatshëm për bujqësi dhe argëtim. Kjo mund të ndikojë negativisht në përdorimin e këtij aseti të rëndësishëm për zhvillimin ekonomik të Elbasanit.

○ Burimet e ndotjes së burimeve ujore sipërfaqësore

Urbanizimi i rajoneve të pozicionuara thuajse në brigjet e lumenjve me ujë të bollshëm e të rrjedhshëm, zgjerimi i metropoleve, zhvillimi i hovshëm i industrisë, i sektorit të bujqësisë dhe shumë aktivitete të tjera prodhuese industriale ka shfrytëzuar ujërat e rrjedhshme sipërfaqësore si pritësin ideal të shkarkimeve, duke i ndotur ato. Sot, rreth 60% e popullsisë vazhdon të përdorë burimet natyrore¹¹² ndërkohë që pjesa tjetër është ndikuar nga ndotjet e grumbulluara dhe është e detyruar të orientohet nga konsumi i ujit të ambalazhuar. Fatkeqësisht, kjo gjendje është krijuar kryesisht për arsyen se në vendin tonë, mbrojtja e ujërave nëntokësore nga ndotja parashikohet në Ligjin nr. 111/2012,¹¹³ por zbatimi i tij në terren mbetet jo-efektiv.

Sot, burimet kryesore të ndotjes së lumenjve në territorin e Bashkisë janë të shumtë. Ndër ta përmenden shkarkimin e drejtpërdrejt të ujërave të ndotura në sipërfaqe ujore (*pa iu nënshtruar proceseve të pastrimit në impiantet e trajtimit të ujërave të ndotura*), përdorimi i zonave në brigjet e lumit për venddepozitime mbetjesh urbane e të ngurta (depërtimi i shllameve dhe derdhjet aksidentale të mbetjeve të ngurta në ujërat e rrjedhshëm të lumit krijon drejtpërsëdrejti ndotje), shkarkime të ujërave të ndotura industriale, shfrytëzimi i shtratit të Shkumbinit për materiale inerte, shkarkimet dhe depërtimet e ujërave të përdorura në sektorin e bujqësisë drejtpërdrejt në lumë, shkarkimet e ujërave të larta në lumë, etj.

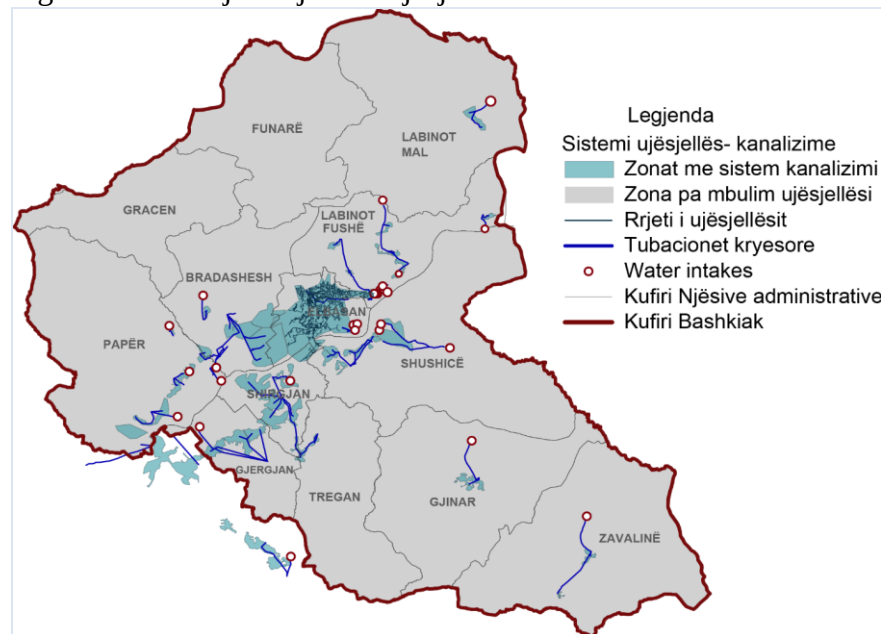
Secili prej burimeve të ndotjes ka një potencial specifik të ndotjes, i cili përshkon një shteg të caktuar gjatë shpërhapjes së tij në trupin ujor dhe, si përfundim, një mjedis pritës i cili bart këtë ndotje. Këtu vlen të theksohet, se pritësit kryesor të ndotjes së lumenjve janë deti Adriatik dhe më pak deti Jon. Për shkak të ndotjes së lumenjve, në deltat e lumenjve vërehen nivele të larta të ndotjes si nga cilësia e ujërave edhe nga mbetjet e ngurta. Efekti fillestar, që kanë këto ndotje të përmendura më lartë, është dëmtimi i ekosistemit të ujërave të rrjedhshëm si dhe modifikimi i cilësisë së tyre në aspektin përmbajtësor të elementëve ushqyes. Konkretisht në Bashkinë Elbasan, ujërat sipërfaqësore të Lumit Shkumbin mbartin sasi të mëdha të ujërave të ndotura urbane të cilat shkarkohen sistematikisht nga Bashkia Librazhd, Bashkia Përrenjas por edhe nga NjA-të e Bashkisë Elbasan si Labinot Mal dhe Fushë. Më poshtë

prezantohet një përmbledhje e shkurtër e burimeve kryesore të ndotjes së burimeve kryesore ujore (Lumit Shkumbin kryesisht) në Bashkinë Elbasan.

Ndotja nga venddepozitimet e mbetjeve urbane: Vend-depozitimi i vjetër i mbetjeve i cili përdorej deri para pak kohësh, paraqet probleme të mëdha lidhur me ndotjen e ujërave të Lumit Shkumbin dhe rrezikimit të shëndetit të banorëve për arsye të ndryshme. Së pari, vend-depozitimi ndodhet buzë lumit Shkumbin, jo më tepër se 100m nga shtrati i lumit, duke ndotur vazhdimisht ujërat sipërfaqësore të lumit Shkumbin si edhe Akuiferin Quaternar të Elbasanit. Kjo për arsye se ky venddepozitim ndodhet në një zonë të papërshtatshme gjeologjike për vend-depozitim për shkak të territorit me shtresa gjeologjike me koeficient të lartë të depërimit të ujërave nga sipërfaqja në akuifer. Duke patur si referencë hartat dhe raportet e SHGJSH-së¹¹⁴, akuiferi, nga pjesa jugore e Elbasanit deri në afërsi të Cërrikut është me përbërje aluvionale (zhavorrore dhe poroze). Një terren i tillë bën të mundur depërtimin e shllamit të mbetjeve në ujërat e lumit Shkumbin dhe më tej në ujërat e Akuiferit të Elbasanit, i cili përdoret për furnizimin me ujë të popullsisë Elbasan dhe të zonave përreth. Me pak fjalë, lëndët toksike që çlirohen gjatë procesit të shpërbërjes së mbetjeve në këtë vend-depozitim depërtojnë drejtpërsëdrejti në ujërat nëntokësore të Akuiferit të Elbasanit duke rrezikuar shëndetin e popullsisë së zonës si dhe duke ndotur Shkumbinin dhe tokën përreth. Ndotja është edhe më e theksuar në kohë reshjesh, të cilat përshpejtojnë depërtimin e ujërave sipërfaqësore në Akuiferin e Elbasanit.

Ndotja nga shkarkimet e ujërave të ndotura urbane: Shërbimi i Furnizimit me Ujë dhe Kanalizimeve në Bashkinë Elbasan, prej më se 25 vitesh, e ofron shërbimin e grumbullimit të ujërave të ndotura urbane në brendësi të hapsirave të banuara të Qytetit Elbasan si edhe në disa prej NjA-ve të saj (Figura më poshtë). Këto ujëra të ndotura shkarkohen në ujërat sipërfaqësorë të Lumit Shkumbin dhe në përroin e Zaranikës pa asnjë trajtim paraprak veçse trajtimin biologjik shumë të kufizuar, që mund të realizohet në disa seksione të kanalit të hapur nga bimësia e rritur si pasoje e ujërave të eutrofikuar.

Figura 54. Shtrirja e rrjetit të ujësjellësit dhe kanalizimeve në Bashkinë Elbasan



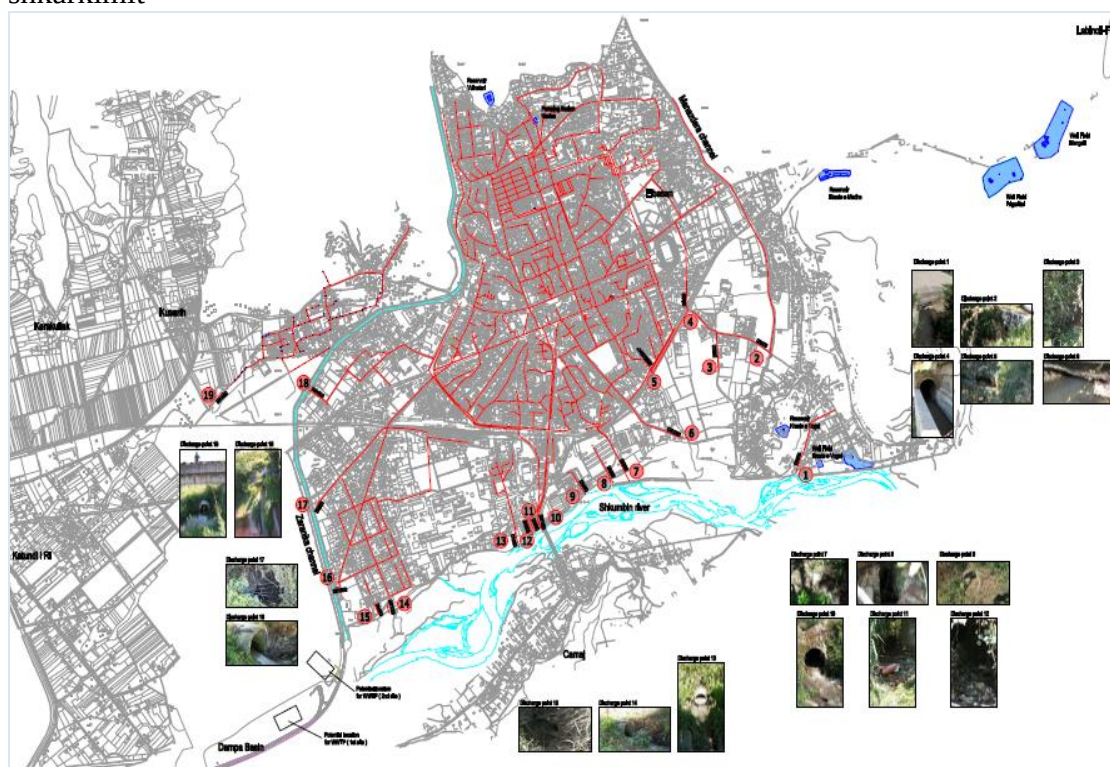
Burimi: Bashkia Elbasan, USAID & Co-PLAN, 2016

Në NjA-të e tjera shërbimi i grumbullimit të ujërave të ndotura nuk ofrohet. Si zgjidhje e përkohshme kanë qënë dhe vazhdojnë të mbeten gropat septike pa kushte teknike të mbrojtjes mjedisore dhe sanitare. Ujërat e ndotura shkarkohen më pas në rrjedhën më të afërt ujore ose, në disa raste, edhe në kanalet e hapura.

Kolektorët dytësorë të lidhur me pusetat e shërbimit Ø300 – Ø600 prej betoni të parafabrikuar, shkarkojnë në 10 kolektorët kryesorë Ø800 – Ø1000, ku 7 prej tyre shkarkojnë drejtpërdrejt në lumin Shkumbin e pjesa tjetër në përroin e Zaranikës.

Në këtë sistem, siç raportohet nga vetë Bashkia Elbasan, ka mjaft seksione të dëmtuara ç'ka ka ndikuar në përkeqësimin e situatës mjedisore në ato zona ku ndodhin këto shkarkime të pakontrolluara. Gjithsej janë identifikuar mbi 19 pika shkarkimi.

Figura 55. Shtrirja e rrjetit të kanalizimeve në qytetin e Elbasanit dhe pikat e shkarkimit



Burimi: ValueAdd & Co-PLAN, 2016

Impianti i trajtimit të ujërave të ndotura urbane ka si qëllim primar të tij “rehabilitimin” e cilësisë së ujërave të ndotur në ato nivele, ku impakti i tyre do të ishte sa më minimal për trupat ujore natyrorë pritës. Në Bashkinë Elbasan aktualisht një implant i tillë po projektohet të ndërtohet në zonën e dampës ku edhe po zhvillohet projekti i vend-depozitimit të ri rajonal. Momentalisht, të gjithë elementët ndotës, që bartin këto ujëra shkarkohen në lumenj për të sedimentuar e depërtuar më pas në akuiferë, ndërsa një pjesë flokulojnë me rrjedhën ujore drejt ujërave detare të kripur.

Ndotja nëpërmjet dampave ekologjike/septike: Dampat ekologjike/septike në vendin tonë janë vend-depozitime specifike, ku depozitohen materialet e përdorura gjatë proceseve prodhuese të industrisë. Zona e Elbasanit, edhe pse ka një aktivitet të theksuar të industrisë së përpunimit të metalit, sipas lejeve të mjedisit të lëshuara nga Ministria e Mjedisit në vitin 2014, nuk ka një dampë e cila të plotësojë kushtet

teknike dhe higjieno-sanitare në të cilën mund të grumbullohen ujërat e prodhuara gjatë aktivitetit të përpunimit metaleve, së bashku me mbetjet e ngurta. Si rrjedhojë, supozohet se një pjesë e nënprodukteve të mbetjeve nga përpunimi i metaleve kanë përfunduar dhe përfundojnë sistematikisht në tokat ku janë pozicionuar këto dampa si dhe në ujërat e lumit Shkumbin, ç'ka provon edhe praninë e metaleve të rënda në këtë lumë.

Ndotja nga shkarkimet industriale: Në Elbasan ushtrojnë aktivitetin e tyre biznese të ndryshme në fushën e ndërtimit, agro-ushqimore, industri përpunuese etj. Sipas legjislacionit në fuqi për manaxhimin e mbetjeve industriale, bizneset duhet të mbajnë regjistrin e mbetjeve të prodhuara.

Megjithatë, situata lidhur me mbetjet industriale në Bashkinë Elbasan mbetet ende e paqartë dhe informacioni rreth këtij fluski mbetjesh nuk është lehtësisht i gjindshëm. Vlerësohet se Bashkia Elbasan prodhon në total rreth 117 ton mbetje në ditë prej të cilave paraprakisht është vlerësuar se 14% e tyre janë mbetje industriale, ose rreth 5,986 ton mbetje industriale në vit¹¹⁵.

Një aspekt problematik¹¹⁶ për ndotjen deri në Shkurt 2016 ka qënë mënyra e trajtimit të mbetjeve industriale dhe ndotjes nga shkarkimet në ujë dhe tokë nga kompania KURUM (tani ALBKROM). Shpeshherë, kushtet teknike të trajtimit të mbetjeve industriale, si edhe kushtet e lejes mjedisore, nuk zbatoheshin duke stokuar mbetjet industriale në afërsi të lumit.

Probleme të ndotjes së burimeve ujore përbëjnë edhe zonat e nxehta mjedisore¹¹⁷ ku bëjnë pjesë Ish-Uzina e shkrirjes së ferrokromit, e cila prodhonte 400,000m³ mbetje industriale, Kompleksi Metalurgjik, i cili prodhon sasi të mëdha të metaleve të rënda dhe kimikateve toksike, dhe Ndërmarrja e Furnizimit Industri-Miniera në Balëz, ku prodhohen 30 ton Cianid (shihni seksionin e Zonave të Nxehta Mjedisore).

Në Elbasan ndodhet gjithashtu Uzina e Lëndëve Plasëse, në fshatin Mjekës, edhe pse nuk është renditur si pikë e nxehtë, pasi ndikimi i saj në popullsi, në turizëm dhe në biodiversitet nuk përbën rrezik të lartë¹¹⁸. Sipas AKM-së, lëndët plasëse janë në përqendrim shumë të lartë në llumin e kanaleve të shkarkimit të ujërave industriale, edhe pse përmbajtja e tyre ulet ndjeshëm në pikën e shkarkimit¹¹⁹.

Mbetjet ushtarake industriale që dalin nga furrat ruhen brenda territorit të godinës, në pritje të depozitimit të tyre në vend-depozitime të përshtatshme që deri më tani mungojnë në vendin tonë. Si rrjedhojë, për aq kohë sa Shqipëria nuk ka një vend-depozitim të tillë, këto mbetje do të vazhdojnë të ruhen në territorin e uzinës¹²⁰.

Figura 56. Zona e ndotur e Kombinatit Metalurgjik, Elbasan



Burimi: Bashkia Elbasan dhe Co-PLAN, 2016

Një burim tjetër i ndotjes industriale janë edhe *ndërrimi apo grumbullimi i vajrave të makinave*, të cilat mund të përdoren si lëndë djegëse. Ato lehtësisht mund të derdhen në tokë dhe në sipërfaqe e më pas të përfundojnë në lumë duke dëmtuar biodiversitetin dhe ekosistemin.

Figura 57. Zgjerimi i vend-depozitimit në harkun kohor 2003-2015



Burimi: Bashkia Elbasan dhe Co-Plan, 2016

Ndotja nga aktiviteti i shfrytëzimit të materialit inert nga shtrati i lumenjve:

Ndonëse ky aktivitet është trajtuar nga akte të ndryshme ligjore në funksion të mbrojtjes së territorit dhe mjedisit, siç mund të përmendim këtu Vendimin nr.1 Datë 21/06/2006 “Reduktimin e shfrytëzimit të inerteve në shtretërit e lumenjve”, vihet re se firmat ndërtuese që operojnë në Republikën e Shqipërisë vazhdojnë edhe sot shfrytëzimin e inerteve nga shtretërit e lumenjve. Vlerësohet se 2,000km² inerte të shtretërve natyrorë të lumenjve në Shqipëri janë zhvendosur nga ekskavatorë për në lavatriçe, të cilat gjenden jo larg nga shtretërit e lumenjve.

Figura 58. Pasoja të fuqisë gërryese të Lumit Gostime/Shkumbin nën prurje të fuqishme



Burimi: Akriva Co-PLAN, 2016

Siç edhe dallohet më lart në foto, shtrati i lumit që përshkon të gjithë Bashkinë Elbasan, i është nënshtruar aktivitetit intensiv të shfrytëzimit të inerteve dhe modifikimit të vazhdueshëm të shtratit të tij. Humbjet e botës ujore, në këto raste, janë maksimale, të cilat shoqërohen më pas me ndryshim rrënjësor të cilësisë së këtyre ujërave dhe, në disa raste, ndikimi më i ndjeshëm është ai i erozionit për formimin e shtratit të ri (shih seksionin “Hidromorfologjia e lumenjve dhe ndryshimet e saj”). Ky fenomen është i pranishëm si në Lumin Shkumbin, edhe në përroin e Zaranikës. Ndikimi i parë që prodhon aktiviteti i shfrytëzimit të inerteve lumore është turbullimi i ujërave nga përzierja dhe nxjerrja e materialit inert. Shfrytëzimi i shtretërve të lumenjve ka sjellë edhe një ndikim tjetër mjaft të rëndë në bregdetin tonë, ku sasia e inerteve që shkarkohen në det është ulur me ritme të shpejta, duke i dhënë kështu lehtësi ujërave detarë të përparojnë drejt vijës bregdetare, për të tërhequr në thellësi materialin inert të ngurtë bregdetar.

Ndotja nga sektori i bujqësisë: Kimikatet e përdorura në këtë sektor (pesticidet, plehrat kimikë etj.) prodhojnë një nivel të konsiderueshëm ndotjeje e cila shkakton shqetësime në florë dhe faunë si pasojë e elementëve kimikë që shpërbëhen në këto ujëra. Ndotja shtohet në rast reshjesh, të cilat shpëllajnë tokën bujqësore dhe përfundojnë në burime ujore sipërfaqësore. Duke parë shtimin e sasisë së përdorur të pesticideve në bujqësi, me futjen e bujqësisë së shkallës në Fushat e Elbasanit dhe praninë e nitrateve në ujë (nga monitorimet e AKM-së dhe PLGP/USAID-it), mendohet se bujqësia është shndërruar edhe në burim ndotës për lumin Shkumbin.

○ Përfundime e rekomandime

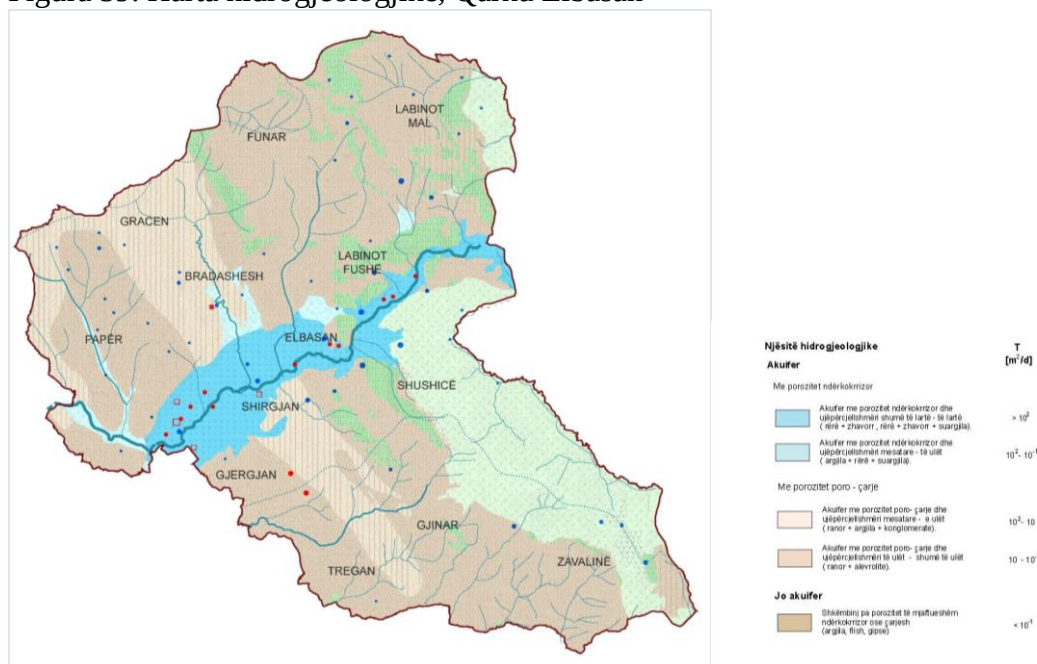
Elbasani është i pasur me burime ujore. Shkumbini është burimi kryesor ujor i cili përshkon territorin e bashkisë nga lindja në perëndim. Ndërsa nga njëra anë Elbasani ka këto burime natyrore që ndikojnë drejtpërdrejt në zhvillimin e vendit, nga ana tjetër, shumë nga këto burime kanë nevojë për mbrojtje, mirëmbajtje dhe investim. Siç edhe u theksua më sipër, monitorimi i ujërave të Shkumbinit të cilët janë të rëndësishëm për zhvillimin e bashkisë, nxorri në pah problematikat e këtij lumi, të cilat vijnë si pasojë e mungesës së politikave për mbrojtjen e burimeve natyrore dhe lumit nga aktivitetet njerëzore. Rezultatet e monitorimit treguan se ujërat e Shkumbinit janë të ndotura thellë me metale të rënda. Meqenëse ujërat e këtyre lumenjve përdoren edhe në bujqësi, është e nevojshme që ujërat e lumenjve të monitorohen më tej për të përcaktuar nëse janë të përshtatshëm për ujitje. Përdorimi i

ujërave për bujqësi rrezikon shëndetin e njeriut nëpërmjet konsumit të fruta-perimeve të ndotura me ujin e lumit gjatë kultivimit. Në qoftë se nuk merren masa për uljen e ndotjes së ujërave të Shkumbinit, nga burim uji për bujqësinë, ky lumë mund të kthehet në një faktor rreziku për cilësinë e produkteve bujqësore dhe shëndetin e njeriut. Si rrjedhojë, është e nevojshme që Bashkia dhe organet kompetente të manaxhimit të ujërave në nivel rajonal të ndërmarrin nisma për projekte që synojnë uljen e ndotjes në lumë; si projekte për parandalimin e derdhjes së ujërave të zeza në lumë, të mbetjeve industriale, të parandalimit të ndotjes së ujërave nga inputet bujqësore nëpërmjet përdorimit eficient të tyre etj. Përveç ndotjes, është e rëndësishme që Bashkia të planifikojë projekte me përparësi për rehabilitimin e lumenjve, së bashku me projekte bashkëpunimi me bashkitë e tjera (dhe organet e nivelit qendror) që preken nga Shkumbini, për manaxhimin e integruar të këtij lumi.

4.3.2 Burimet ujore nëtokësore¹²¹

Qarku i Elbasanit ka një rrjet të pasur burimesh ujore nëntokësore (akuiferë). Akuiferët shtrihen në zona me përbërje të ndryshme gjeologjike (Figura më poshtë). Si rrjedhojë, ata kanë kapacitet të ndryshëm ujëmbajtës.¹²² Akuiferët përbëjnë burimet kryesore të furnizimit me ujë për popullsinë, industrinë, bujqësinë dhe aktivitetet të tjera ekonomike në territorin e Bashkisë së re të Elbasanit dhe bashkive të tjera përreth.

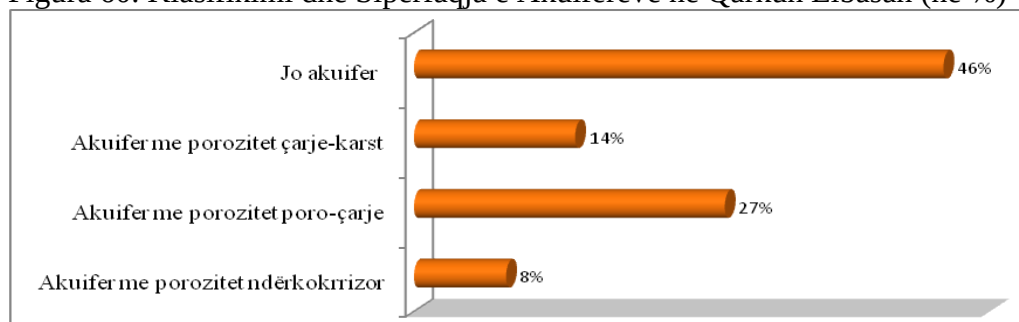
Figura 59. Harta hidrogjeologjike, Qarku Elbasan



Burimi: SHGJSH, 2014; Përgatiti: Bashkia Elbasan dhe Co-PLAN, 2016

Akuiferët kanë një shtrirje të gjerë në nënterritorin e Bashkisë, edhe pse është e vështirë të përcaktohet me saktësi sipërfaqja e tyre për shkak të studimeve të kryera në nivel rajoni.¹²³

Figura 60. Klasifikimi dhe Sipërfaqja e Akuiferëve në Qarkun Elbasan (në %)



Burimi: SHGJSH, 2014; Përgatiti: Bashkia Elbasan dhe Co-PLAN, 2016

Bashkia e Elbasanit përfshin akuiferët e mëposhtëm:

- Akuiferë me porozitet ndërkokrrizor (të shkrifët)
- Akuiferë me porozitet poro/çarje
- Akuiferë me porozitet çarje-karst
- Jo-akuiferët të cilët kanë porozitet të pamjaftueshëm për të lejuar qarkullimin e ujit nëntokësor në sasi të shfrytëzueshme

Akuiferët shërbejnë për furnizimin me ujë të popullsisë së bashkive të ndryshme (Bashkive të Elbasanit, Peqinit, Belshit dhe Gramshit), për industri, ujitje, etj. Më poshtë paraqitet një përshkrim i shkurtër i akuiferëve më të rëndësishëm për furnizimin me ujë të popullsisë në Bashkinë e Elbasanit e që janë i) akuiferët me porozitet ndërkokrrizor të shkrifët, ii) akuiferët me porozitet çarje-karst, dhe iii) akuifer me porozitet çarje.

Akuiferët me porozitet ndërkokrrizor të shkrifët: Akuiferi me porozitet ndërkokrrizor (të shkrifët) i cili është formuar nga grumbullimi i zhavorreve dhe materialeve të tjera nga Lumi Shkumbin dhe Lumi Devoll¹²⁴. Në këtë akuifer dallohen disa zona të cilat ndahen ndërmjet tyre për nga kapaciteti përcjellës i ujit. Këto zona janë:

- zona me ujë-përcjellshmëri shumë të lartë, e cila përfshin *Fushën e Elbasanit*. Kjo zonë shtrihet nga *Fushë-Labinoti deri në Papër*¹²⁵ dhe përfshin zonën midis kodrave të Krrabës në veri, kodrave të Sulovës në jug, masivit Ultrabazik të Shpatit në lindje dhe zonës kodrinore të Dumresë në jug-perëndim.
- zona me ujë-përcjellshmëri shumë të lartë - të lartë (*zona Vidhas – Bujqës*)
- zona me ujë-përcjellshmëri mesatare dhe të ulët që përfshin *Fushën e Peqinit* dhe *Luginën e Devollit* (nga Gramshi deri në Dëshiran).

Ky akuifer ka lidhje hidraulike të mirë të ujërave nëntokësore dhe sipërfaqësore dhe rezerva uji të konsiderueshme për shfrytëzim. Drejtimi kryesor i lëvizjes së ujërave nëntokësorë përputhet me drejtimin kryesor të luginës së Shkumbinit, paralel me lumin. Ujërat nëntokësorë ushqehen kryesisht nga *lumi Shkumbin* dhe drenohen në perëndim drejt Rrogozhinës-Karinë¹²⁶. Sipas SHGJSH-së, nga ky akuifer furnizohen me ujë të pijshëm *Bashkia e Elbasanit, Peqinit, Belshit dhe Gramshit* nëpërmjet shpimeve.

Akuiferët me porozitet çarje-karst: Këto akuiferë lidhen me shkëmbinjtë karbonatikë ku përfshihen kryesisht depozitime gëlqerore. Dallohen ndërmjet tyre për përcjellshmërinë tepër të ndryshueshme. *Masivi karbonatik i Polisit* është një ndër

këto akuiferë i cili shtrihet nga Llënga në jug, deri në afërsi të Librazhdit-Hotolisht në veri¹²⁷. Këto akuiferë, për shkak të karstit kanë forma karstike shumë të zhvilluara (copëtime të theksuara, kreshta malore, pllaja të vogla, shpate të thepisura ose shpella, dhe forma akullnajore karstike). Në krahun lindor të Masivit të Polisit dalin një numër i konsiderueshëm burimesh si Burimi i Llëngës, Burimet e Radiçinës, Burimet e Bërzheshtës në Librazhd dhe Burimi i Gjurajt në Librazhd.

Krahu perëndimor i masivit ka një numër më të paktë burimesh. Ndër to dallohen Burimet e Vilës në Elbasan, Burimet e Gurrës së Sopotit, Burimet e Dardhës dhe Brezi i gëlqerorëve Mirakë-Jabllanicë. Burimi i Grigjanit që ka furnizuar rrethin e Elbasanit me ujë për më se tridhjetë vjet del 2.5 km në lindje-verilindje të fushës së Mengelit, në kuotën 200 m. Burimi i Byshekut (Shushicë) del në krahun e majtë të lumit. Ky burim shfrytëzohet për furnizimin e centralizuar të disa fshatrave dhe objekteve blegtorale.

Akuifer me porozitet çarje: Lidhen ngushtë me shkëmbinjtë kompaktë dhe të çarë ultrabazikë ku futen masivët ultrabazik të Shpatit dhe Shebenikut. Dallohen për kapacitet ujëmbajtës të ulët me burime që rrjedhin kryesisht gjatë dimrit, në periudhën e reshjeve dhe që kanë prurje të vogla. Burime të tilla janë burimi i fshatit Buzg-Librazhd, burimet rrëzë malit të Valamarës. Në masivin e Bukanikut dallohen burimet e fshatit Petresh-Gjinar në Elbasan.

- Problematikat e Pellgjeve Ujore Nëntokësore

Në 20 vitet e fundit, vendi ynë ka njohur një rritje të lartë të numrit të popullsisë, shtrirje të urbanizimit në zona dikur të pamundura, zhvillim të sektorit të bujqësisë dhe zhvillim e diversifikim të industrisë pothuajse në të gjithë territorin. Si rrjedhojë, kërkesa për ujë të pijshëm nga popullsia dhe për përdorim nga sektorë të ndryshëm të ekonomisë (kryesisht bujqësia dhe industria) është shtuar duke ushtruar një presion të jashtëzakonshëm mbi lumenjtë dhe akuiferët¹²⁸.

Për më tepër, Bashkia e Elbasanit është zonë me veprimtari industriale të ndryshme, zhvillim të bujqësisë dhe urbanizim të vazhdueshëm, që kanë çuar në ndotjen e lumenjve kryesorë (Shkumbinit dhe degëve të tij). Ndotja e lumenjve ka sjellë si pasojë edhe ndotjen e burimeve ujore nëntokësore nëpërmjet dëpërtimit të ujërave të lumenjve nëpër akuiferë. Ndotja e akuiferëve, që shërbëjnë për furnizimin me ujë të popullsisë, përbën rrezik për shëndetin e njeriut dhe banorëve. Më poshtë paraqiten problemet kryesore të ujërave nëntokësore të Qarkut të Elbasanit (ndotja dhe mbishfrytëzimi) dhe në veçanti të Akuiferit Quaternar të Elbasanit me shtrirje përgjatë lumit të Shkumbinit.

Mbishfrytëzimi i ujërave/mungesa e njohjes së kapacitet uhor të shfrytëzuar:

Akuiferët ndërkokrrizorë dhe me çarje-karst dallohen për një kapacitet të lartë ujëmbajtës. Për këtë arsye, akuiferët shfrytëzohen për furnizim me ujë të pijshëm, industri dhe bujqësi, në mënyrë të ligjshme dhe të paligjshme¹²⁹. Në vitet e fundit, shfrytëzimi i ujit të këtyre akuiferëve është bërë pa u bazuar në një plan manaxhimi, gjë që do të bënte të mundur shfrytëzimin e qëndrueshëm të tyre. Si rrjedhojë, ujërat e akuiferëve janë shfrytëzuar përtej kapacitetit furnizues. SHGJSH-ja¹³⁰ raporton se mbishfrytëzimi i akuiferëve në Qarkun e Elbasanit ka ardhur si rezultat i i) shtimit të kërkesës për ujë të pijshëm, industri dhe bujqësi sidomos në periudhën e thatë (qershor-shtator), kur burimet e ujërave nëntokësore janë në nivelet më minimale, ii) rritjes së numrit të shpimeve private ose ilegale për shfrytëzimin e ujit për bujqësi dhe industri, dhe iii) shfrytëzimit pa kriter të shumë shpimeve të vjetra dhe të reja të

kryera në akuiferë me presion dhe iv) ritmeve të larta të urbanizimit në zonën fushore, sidomos në dy dekadat e fundit.

Vetëm në Bashkinë e re të Elbsanit, sipas llogaritjeve të bëra kohët e fundit,¹³¹ për plotësimin e nevojave të popullsisë së bashkisë me ujë nëpërmjet pus-shpimeve, shfrytëzohet një sasi prej 2,875m³ ujë/orë. Sipas studimeve të kryera kohët e fundit, kërkesa aktuale për ujë në bashki është 1,699m³/orë. Pra, nga pus-shpimet ka një mbishfrytëzim total prej +1,176m³/orë. Mbishfrytëzimi është vënë re edhe në puse të veçanta si pus-shpimi i Frigoriferit, i cili përdoret për furnizimin me ujë të qytetit të Elbsanit. Ky pus-shpimi shfrytëzohet 107% (nga 385l/sec që është kapaciteti i tij mbajtës pompohen 410l/sec).

Megjithatë, shifrat e sakta të shfrytëzimit me ujë nuk njihen për arsye se një pjesë e mirë e popullsisë nuk mbulohet me shërbimin e furnizimit me ujë. Nga një total prej 76,792, rreth 39% e popullsisë (30,330) nuk kanë rrjet furnizimi me ujë të pijshëm.

Zonat pa lidhje me rrjetin janë kryesisht zonat rurale dhe përfshijnë:¹³²:

- *Komuna Bradashesh* (fshatrat Fikasi, Kozani, Recani, Rila, Shemhilli, Shtemaj, Ulem, Gura Bardhe) me një popullsi prej 3,075;
- *Komuna Funar* (Fikasi, Kozani, Recani, Rila, Shemhilli, Shtemaj, Ulem, Gura Bardhe) 3,044
- *Komuna Gracen* (Bodini, Dopaj, Graceni, Gjorme, Mamel, Pajenga, Plangarica, Shengjini, Terbac) 2,657;
- *Komuna Gjergjan* (Bujaras, Koder Bujaras), 1,606;
- *Komuna Labinot Mal* (Guri i Zi, Labinot Mal, Lamolle, Serice, Bene, Lukaxhi, Qafa, Shmili) 3,995;
- *Komuna Labinot Fushe* (Griqani Siper) 605;
- *Komuna Paper* (Bizhuta, Broshka, Mamurrasi, Papri, Pajuni, Vidhas Hasgjel), 3,641;
- *Komuna Zavalinë* (Burrishta, Kamicani, Nezhani, Selta) 1,467;

Mungesa e shtrirjes së rrjetit të ujit të pijshëm i detyron banorët që të gjejnë zgjidhje vetjake të cilat janë kryesisht hapja e puseve ose përdorimi i burimeve më të afërta të mundshme¹³³. Këto burime apo pus-shpime, përveç se hapen pa u bazuar në studime të mirëfillta hidrogeologjike, e bëjnë të pamundur llogaritjen dhe kontrollin e sasisë së shfrytëzuar të ujit të akuiferëve¹³⁴.

Siç u theksua më sipër, përveç furnizimit me ujë të pijshëm, ujërat e akuiferëve ndërkokrrizorë dhe karstikë shfrytëzohen edhe për industri dhe bujqësi. Për fat të keq këto akuiferë shfrytëzohen gjerësisht edhe në mënyrë të jashtëligjshme¹³⁵. Shfrytëzimi i akuiferëve do të shtohet edhe më tej po të kihet parasysh se në vitet e ardhshme, kërkesa për ujë do të rritet. Sipas studimeve të USAID-it, kërkesa për ujë parashikohet se do të shkojë në rritje deri në 13,938m³/orë në vitin 2030, gjë që do të çojë në shfrytëzim të mëtejshëm të akuiferëve¹³⁶.

Sasia e ujit, që shfrytëzohet për çdo akuifer nga industria, bujqësia dhe sektorët tjerë të ekonomisë nuk njihet. Ndaj mbetet urgjente krijimi i një pasqyre ujore për akuiferet (hyrje dhe dalje të ujit) me qëllim shfrytëzimin e ujit të akuiferit në mënyrë të qëndrueshme.

Ndotja e akuiferëve (Akuiferi Kuaternar i Elbasanit): Në Bashkinë e Elbasanit, akuiferët ndërkokrrizorë dhe me çarje-karst të gjendur drejtpërdrejt nën vendbanimet urbane dhe zona industriale dhe bujqësore, janë shumë të ndjeshëm ndaj ndotjes mjedisore nga pus-shpimet për ujë, derdhja e ujërave të zeza, mbetjet e industrisë dhe ato urbane, si dhe aktiviteti bujqësor. Sipas SHGJSH-së¹³⁷, rreziku i ndotjes së Akuiferit Kuaternar të Elbasanit me shtrirje përgjatë lumit Shkumbin është i lartë si pasojë e mungesës pothuajse të plotë të mbulesës ekranizuese të shtresave ujëmbajtëse, sidomos në *Krastën e Madhe dhe të Vogël*, si pasojë e popullimit të zonës së mbrojtjes sanitare në të dy Krastat, dhe si pasojë e shkarkimeve industriale në zonën e *Vidhasit*¹³⁸. Për këtë arsye, keqmanaxhimi i mbetjeve të ngurta, të lëngëta dhe i ujërave sipërfaqësore si dhe mosmarrja e masave për mbrojtjen e lumit Shkumbin nga ndotja, shkakton ndotjen e këtij akuiferi.

Monitorimet e kryera nga SHGJSH-ja dhe të raportuara nga AKM-ja¹³⁹ për vitin 2014¹⁴⁰ për cilësinë e ujërave të Akuiferit Kuaternar të Elbasanit, kanë nxjerrë në pah ndotjen e akuiferit me metale të rënda (Ni, Mn, Zn, Pb, Cu, Co, Cr) dhe përbërës të azotit (NH₄ dhe NH₂). Akuiferi dallohet edhe për përmbajtje të ulët oksigjeni dhe me ujëra të forta dhe shumë të forta, gjë që vërteton praninë e disa metaleve të rënda në sasi të konsiderueshme në akuifer. Përmbajtja e metaleve të rënda arrin deri në përmbajtjen maksimale të lejuar (PML). Më poshtë paraqitet një përmbledhje e parametrave problematikë, të nxjerrë në pah gjatë monitorimit të AKM-së. Akuiferi dallohet për:

Tabela 32. Monitorimi i ujërave nëntoksore Elbasan:

Parametrat	Përmbajtja në pika e monitorimit				Shënime
	Krastë e Madhe	Krastë e Vogël	Vidhas	Divjakë	
O ₂	e ulët, nën normën e STASH-it				
N-NO ₂	e pranishme në ujë				Nuk lejohej në ujë të pijshëm ¹⁴¹ .
N-NH ₄	brenda përmbajtjes maksimale të lejuar (PML)				
Fortësia e përgjithshme			uji i fortë alkalin		
Mg			mbi standardin ¹⁴²		
Cl			mbi normën e lejuar		(nën NML)
SO ₄			mbi normën e lejuar		(por nën PML) ¹⁴³
Ni, Mn, Zn, Pb, Cu, Co, Cr, Cd			Përmbajtja luhatet		arrin deri në (PML)

Burimi: AKM 2014; Përgatiti: Bashkia Elbasan dhe Co-PLAN, 2016

Siç vihet re më sipër, në akuifer gjendet prania e përbërësve të azotit (nitritit NO₂ dhe amoniakut NH₄). Prania e amoniakut dhe nitriteve në akuiferin e Elbasanit tregon qartë edhe ndotje të ujërave nëntokësore nga bujqësia ose aktivitetet të tjera të njeriut. Bujqësia e kultivuar në zonat fushore përreth lumit Shkumbin (në Fushën e Elbasanit) ka çuar edhe në rritjen e përdorimit të plehrave kimike të pasura me azot, fosfor, sulfat etj., të cilat shpesh ndikojnë në ndotjen e drejtpërdrejtë të ujërave sipërfaqësore e nëntokësore. Përbërësit e azotit dhe sidomos nitratet janë plehra kimikë që përfundojnë nëpër burime ujore si rrjedhojë e vetive të tyre lëvizëse të larta. Në këtë mënyrë, përdorimi i tyre në mënyrë të papërshtatshme (në kohë me shi apo në sasi më të mëdha se nevojat e bimëve) çon në rrëshqitjen e tyre nga toka në ujë

duke shkaktuar ndotjen e burimeve sipërfaqësore dhe, nëpërmjet tyre, edhe burimet nëntokësore të ujit.

Përveç azotit, në akuifer vihet re mungesa e oksigjenit dhe prania e metaleve të rënda si: Ni, Mn, Zn, Pb, Cu, Co, Cr, Cd. Edhe pse elementë si Mg, Cl, SO₄, gjenden në kushte normale nëpër akuiferë në varësi të përbërjes së shkëmbinjve ku shtrihet akuiferi, mbetet shqetësues niveli i lartë i të gjitha mikroelementeve: Ni, Mn, Zn, Pb, Cu, Co, Cr, Cd në Akuiferin Quaternar të Elbasanit, sidomos në pus-shpimet Vidhas dhe Divjakë. Këto mikroelementë gjenden në nivele të ndryshme të lejuara në akuifer, deri në përmbajtjen maksimale të lejuar. Duhet theksuar se nga mikroelementët e monitoruar, Pb, Cd, Ni dhe Cr janë lëndë kancerogjene. Prania e tyre në akuifer në nivelet e raportuara përbën rrezik serioz për shëndetin e banorëve që furnizohen me ujë nga ky akuifer e që janë banorët e qytetit të Elbasanit dhe Komunave Bradashesh, Papër, dhe Shirgjan. Kjo sepse në Bashkinë e Elbasanit, stacionet e pompimit të furnizimit me ujë të pijshëm të qytetit të Elbasanit (Mengel, Krastë e Vogël dhe Frigoriferi),¹⁴⁴ dhe Komunave Bradashesh, Papër, dhe Shirgjan, furnizohen nga Akuiferi ndërkokrrizor i Elbasanit.¹⁴⁵ Pus-shpimet përkatëse nga të cilat marrin ujë banorët e të gjithë territorit të Bashkisë së Elbasanit janë paraqitur në tabelën e mëposhtme (Tabela 34). Ujësjiellësit me pus-shpime në brigjet e lumit Shkumbin që shfrytëzojnë ujërat e Akuiferit Kuaternar të Elbasanit janë UK Elbasan, Ujësjiellësi Bradashesh – Balldren, Ujësjiellësi Papër, Ujësjiellësi Shirgjan-Lixhë-Tregan, Ujësjiellësi Thanë. Pus-shpimet e këtyre ujësjiellësve ndodhen në brigjet e Lumit Shkumbin.

Tabela 33. Ujësjiellësit e Bashkisë Elbasan dhe burimet e furnizimit me ujë të tyre

Bashkia / Komuna	Ujësjiellësi	Burimi	Fshati - qyteti	Banorë
Qyteti Elbasan	UK Elbasan	Mengel, Kraste e Vogel dhe Frigoriferi ne brigjet e Shkumbinit (një stacion popimi është në Haxhias brenda në qytet që furnizon rezervuarin Vullnetari)	Qyteti Elbasan	166,115
Komuna Labinot Mal	U. Qerret	Qerret	Fshati Qerret	601
Komuna Bradashesh	U. Bradashesh – Balldren	Dy pus-shpime në luginën e lumit Shkumbin me thellesi 30m secili	Shijon, Bradashesh, Katund i Ri, Harvales	6,816
	U. Petresh	Burimi malor në fshatin Petresh (Bradashesh)	Fshatin Petresh	576
Komuna Labinot Fushe	U. Xibrakë	Pus-shpim ne Xibrakë	Fshati Xibrakë	742
	U. Mengel – Godolesh	Pus-shpim në Mengel	Mengel dhe Godolesh	2,668
	U. Griqan	Burimi malor Griqan	- Griqan i Poshtëm, një pjesë të fshatit Mengël, fshatin Labinot Fushë	2,715
Papër	U. Papër	Pus-shpim në Papër afër lumit Shkumbin, fshatin Vidhas	Fshatrat Papër dhe Udhishtas (Papër)	1,700

	U. Bradashesh-Balldren (shih Bradashesh)	Dy pus-shpime në luginën e lumit Shkumbin me thellësi 30m secili	Balldren	712
	U. Cërrikut		Valasit dhe Lugaj	
Komuna Shirgjan	U. Shirgjan-Llixhë-Tregan	Pus-shpimin në Bujqës në luginën e Shkumbinit	Komunave Shirgjan (përveç fshatit Jagodina që e mbulon vetëm 50%) dhe Tregan	8,383
Tregan	U. Shirgjan-Llixhë-Tregan	Të gjithë fshatrat e tjerë të kësaj komune kanë sisteme të veçanta të furnizimit me ujë administrohen nga vetë Komunitat/ fshatrat vullnetarisht		
Komuna Gjergjan	U. Thanë	Pus-shpim në Muriqan	Gjergjan, Gjonme, Kështjellës, Muriqan dhe Thana	5,835
Komuna Gjinar	U. Gjinar	Burimi malor në Gjinar	Fshati Gjinar	933
Komuna Shushicë	U. Hajdaran	Burimi malor në Byshek	Hajdaran, Mlize dhe Vreshtasin Gjinar	2,908
	U. Shushicë	Burimi malor në Shushicë	Shushicë	2,971
Komuna Zavaline	Ujesjellesi Zavaline	Burimi malor i Zavalinës	Zavalinë dhe Jeronishte të Komunës Zavalinë	660
Komuna Funar	Pa rrjet. Fshatrat Branesh dhe Korra kanë secila një lloj sistemi furnizimi me ujë që operohet vullnetarisht nga vetë banorët e këtyre fshatrave			
Komuna Gracen	Nuk ka sisteme të furnizimit me ujë (2,657 banorë)			

Burimi: USAID¹⁴⁶; Përgatiti: Bashkia Elbasan dhe Co-PLAN, 2016

Për shkak të rreziqeve që mund të paraqiten për jetën e banorëve nga përdorimi i ujit të këtij akuiferi në rast ndotjeje, rekomandohet monitorimi i tij me qëllim përcaktimin e ndotjes së trashëguar nga zona industriale dhe ndikimin në jetën e banorëve.

○ Burimet e ndotjes së Akuiferit Kuaternar të Elbasanit brenda Bashkisë

Burimet e ndotjes së Akuiferit të Elbasanit me shtrirje në territorin e Bashkisë janë të shumta. Më poshtë paraqitet një përshkrim i shkurtër i burimeve kryesore të ndotjes.

Mungesa e zonave higjieno-sanitare: SHGJSH-ja përcakton mungesën e zonave higjieno-sanitare përreth pus-shpimeve, si një ndër shkaqet kryesore të ndotjes së akuiferëve. Këto zona mungojnë si përreth pus-shpimeve legale ashtu edhe përreth pus-shpimeve të jashtëligjshme. Pus-shpimet e ligjshme janë të shumta dhe përdoren nga ujësjellësit e Bashkisë për furnizim me ujë të popullsisë dhe nga industria. Një numër i madh i tyre gjenden përgjatë luginës së Shkumbinit dhe pellgjeve ujëmbledhëse përkatëse. Siç është raportuar më sipër, rreth 39% e popullsisë së Elbasanit nuk furnizohet me ujë të pijshëm¹⁴⁷. Uji sigurohet kryesisht nga vetë banorët, duke përdorur burimin më të afërt të mundshëm¹⁴⁸ ose nëpërmjet pus-shpimeve. Mbi këtë akuifer ndodhet edhe zona industriale e qytetit të Elbasanit me Kombinatin Metalurgjik dhe aktivitetet e tjera industriale shumë afër tij. Një numër pus-shpimesh industriale që furnizohen nga Baseni Kuaternar i Elbasanit janë sjellë në Tabela 35. Numri i saktë i pus-shpimeve industriale të jashtëligjshme në këtë zonë, sasia e ujit që pompohet dhe gjendja e zonave higjieno-sanitare përreth pus-shpimeve industriale nuk njihet.

Ky shfrytëzim i ujërave nëntokësore në mënyrë jo profesionale, si dhe të pakontrolluar si nga popullsia ashtu edhe nga industria rrezikon i) uljen e prurjeve në stacione, si dhe ii) prishjen e cilësisë së ujërave të këtij akuiferi duke rrezikuar seriozisht furnizimin me ujë të rrethit në tërësi¹⁴⁹. Mbetet fakt se për asnjërin nga këto pus-shpime (individuale, të ujësjellësve apo industriale) pavarësisht nëse janë të ligjshme apo jo, nuk dihet nëse përreth tyre ka zona të mbrojtjes higjiëno-sanitare. Mungesa e zonave higjiëno-sanitare bën të mundur që e gjithë ndotja përreth pus-shpimeve të kalojë drejtpërdrejt në akuifer.

Tabela 34. Pus-shpimet për përdorim industrial në Akuiferin Kuaternar të Elbasanit

Komuna	Baseni ujëmbledhës	Emri i burimit	Prurja e lejuar l/s	Qellimi i përdorimit
Bradashesh	Shkumbin	Pusi i Laboratorit	4	Teknologjik
	Shkumbin	Pusi i letres	4	Teknologjik
	Shkumbin	Pusi i madh	4	Teknologjik
	Shkumbin	Pusi Furra	4	Teknologjik
	Shkumbin	Pusi Elektrik	4	Teknologjik
	Shkumbin	Pusi Oksigjen	4.8	Teknologjik
	Shkumbin	Pusi Çelik	4.8	Teknologjik
	Shkumbin	Pusi i Petezimit	4.8	Teknologjik
	Shkumbin	Burimi Bradashesh	20	Teknologjik
	Shkumbin	Pusi Ferrokrom	20	Teknologjik

Burimi: Ministria e Mjedisit, 2015; Përgatiti: Bashkia Elbasan dhe Co-PLAN, 2016

Ndotja e Akuiferit të Elbasanit nëpërmjet lumit Shkumbin: Një tjetër burim ndotjeje për Akuiferin e Elbasanit mbetet lumi Shkumbin. Ky i fundit ndotet nga shumë burime të ndryshme, ndër të cilat edhe nga derdhja e ujërave të ndotur në të. Sipas studimeve të kryera nga USAID-i¹⁵⁰, sistemi i kanalizimeve të ujërave të përdorura të qytetit të Elbasanit është i kombinuar. Kjo do të thotë se ky sistem grumbullon së bashku ujërat e reshjeve atmosferike dhe ujërat e përdorura nga qendrat e banimit. Sistemi shtrihet në të gjithë qytetin dhe ka gjithsej 10 kolektorë. 7 nga 10 kolektorët e qytetit shkarkojnë ujërat e përdorura drejtpërsëdrejti në lumin Shkumbin, ndërsa 3 në Perroin e Zaranikes, i cili me tej i derdh ato në Lumin Shkumbin. Të gjitha ujërat e përdorura shkarkohen në mjediset pritëse (në Lumin Shkumbin) pa asnjë trajtim paraprak.

Edhe ujërat e ndotura të zonave rurale të Bashkisë së Elbasanit përfundojnë në Lumin Shkumbin në të gjitha zonat ku e lejon relievi. Sipas USAID-it¹⁵¹, zonat rurale nuk mbulohen nga sistemi i grumbullimit të ujërave të zeza. Zakonisht, shtëpitë e banimit kanë gropa septike në oborret e shtëpiave, të cilat nuk kanë asnjë standard tekniko-sanitar. Në rastet kur është e mundur, ujërat e ndotura largohen nga shtëpitë në kanale të hapura kulluese pranë shtëpive të tyre, edhe kjo në mospërputhje me ligjin për mbrojtjen e burimeve ujore dhe mjedisit¹⁵². Për fat të keq, nuk dihet se cilat nga këto kanale kanë lidhje të drejtpërdrejtë me lumin Shkumbin, dhe se në cilat zona ujërat e ndotura të zonave rurale ndikojnë në ndotjen e ujërave të akuiferëve.

Deri më sot, në mungesë të impianteve të trajtimit të ujërave të zeza dhe atyre industriale, Shkumbini ka shërbyer si kolektor ujërash të zeza, të bardha dhe industriale. Për këtë arsye, ka shumë mundësi që Shkumbini të ketë ndotur edhe Akuiferin e Elbasanit. Një tregues i mundshëm i ndotjes së Akuiferit të Elbasanit nga Shkumbini është prania e përbërësve të azotit (NH₄, NO₂) dhe disa metaleve të rënda

(Pb, Ni, Cd, Cu, Cr, Mn, Zn, Co) si në ujërat e Shkumbinit¹⁵³ ashtu edhe në ato të akuiferit¹⁵⁴. Pb¹⁵⁵, Cd, Ni dhe Cr janë lëndë kancerogjene për shëndetin e njeriut. Pb¹⁵⁶ përbën rrezik për shëndetin e fëmijëve sepse mund të shkaktojë dëmtime të përhershme në sistemin nervor, si dhe sëmundje në veshka, zemër, dhe në sistemin riprodhues. Cd njihet si lëndë kancerogjene¹⁵⁷ dhe shkakton sëmundje të zemrës, çrregullime në zhvillimin e organeve, në sistemit tretës, nervor, dhe atë të frymëmarrjes etj. Ni¹⁵⁸ është klasifikuar si lëndë kancerogjene për shëndetin e njeriut sepse dëmton sistemin kardiovaskular, imunitetin, rrugët e frymëmarrjes etj. Ndërsa Cr¹⁵⁹ (*chromium* ose krom) është klasifikuar si lëndë kancerogjene për njeriun,¹⁶⁰ sepse në doza të larta, kromi dëmton sistemin imunitar, veshkat, dhe rrugët e frymëmarrjes.

Duke qenë se ujërat e lumit Shkumbin shërbejnë si burim për Akuiferin Quaternar të Elbasanit, dhe se rreziku i ndotjes së Akuiferit kuaternar të Elbasanit me shtrirje përgjatë lumit Shkumbin është i lartë¹⁶¹, derdhja e ujërave të ndotura në Shkumbin përbën element ndotjeje të Akuiferit. Sipas SHGJSH-së¹⁶², rreziku i ndotjes së Akuiferit kuaternar të Elbasanit me shtrirje përgjatë lumit Shkumbin është i lartë si pasojë e *mungesës pothuajse të plotë të mbulesës ekranizuese të shtresave ujëmbajtëse*, sidomos në Krastën e Madhe dhe të Vogël, si pasojë e *popullimit të zonës së mbrojtjes sanitare në të dy Krastat*, dhe si pasojë e *shkarkimeve industriale në zonën e Vidhasit*¹⁶³. Për këtë arsye, keqmanaxhimi i mbetjeve të ngurta, të lëngëta dhe i ujërave sipërfaqësore si dhe mosmarrja e masave për mbrojtjen e lumit Shkumbin nga ndotja, shkakton ndotjen e këtij akuiferi.

Ndotja e shkaktuar nga mbishfrytëzimi i ujërave të akuiferit: Përveç mungesës së zonave higjieno-sanitare dhe ndotjes së lumit Shkumbin, SHGJSH-ja thekson se ndotja e ujërave të akuiferëve ndodh edhe për shkak të mbishfrytëzimit të ujërave të tyre. Ky mbishfrytëzim rrezikon të përkeqësojë cilësinë e këtij akuiferi për shkak se një veprim i tillë shton kripëzimin e ujit mbi normat e lejuara për pirje.

Ndotja e akuiferëve nga shfrytëzimi i inerteve lumore të Shkumbinit: Lumi Shkumbin është burimi kryesor që ushqen me ujë akuiferin e Elbasanit. Si rrjedhojë, përkeqësimi i cilësisë së ujit të lumit ndikon drejtpërdrejt në ndotjen e ujërave të akuiferit. Sipas SHGJSH-së,¹⁶⁴ shfrytëzimi i zhavorreve të lumenjve dëmton rëndë burimet ujore, si nga ana sasiore, ashtu edhe cilësore sepse zvogëlon zonën e ushqimit të akuiferëve dhe prish regjimin e ujërave nëntokësore në zonat e gjerrimeve.

Për fat të keq, në vendin tonë lumenjtë janë shfrytëzuar në të gjitha mënyrat e mundshme. Shkumbini është shfrytëzuar dhe vazhdon të shfrytëzohet vazhdimisht në mënyrë të ligjshme ose jo për materialin e tij inert në rrjedhën e mesme dhe të poshtme.

Deri më sot, janë 7 aktivitete të regjistruara që ushtrojnë veprimtarinë e tyre përgjatë lumit Shkumbin vetëm në territorin e Bashkisë (Tabela 36) nga fshati Labinot-Fushë deri në Bradashesh, me pasoja të rënda për akuiferin dhe Bashkinë (përmbajtje të zonave përreth lumit duke çuar në humbje të tokave bujqësore si dhe ndotje të ujërave të akuiferit për shkak të prishjes së ekuilibrave hidrogeologjikë. Aktivitetet e ligjshme i shtohen edhe ato të paligjshme, numri dhe vendndodhja e të cilëve mbetet e paditur.

Tabela 35. Vendndodhja e aktivitetetve të licencuara për shfrytëzimin e inerteve lumore

Nr.	Vendi	Emërtimi i aktivitetit	x	y
1	Klos	Inerte lumore	4420641	4537729
2	Klos		4416850	4539675
3	Shirgjan		4418180	4549782
4	Shirgjan		4421323	4550354
5	Bradashesh		4422162	4551639
6	Lab-fushë		4427178	4554418
7	Lab-fushë		4434451	4558944

Burimi: SHGJSH; Përgatiti: Bashkia Elbasan dhe Co-PLAN, 2016

○ Përfundime dhe rekomandime

Bashkia e Elbasanit është e pasur me burime ujore sipërfaqësore e nëntokësore të cilat kanë problematikat e tyre. Rezultatet e analizave dhe studimeve të mëparshme tregojnë se ujërat e Shkumbinit nuk janë në nivelin e duhur mjedisor për përdorim në bujqësi dhe argëtim, sidomos pas kalimit të lumit në Librazhd e më tej. Kjo mund të ndikojë negativisht në përdorimin e këtij aseti të rëndësishëm për zhvillimin e bujqësisë dhe turizmit në Elbasan. Një tjetër faktor që vlen të studiohet për Shkumbinin (nga pikëpamja mjedisore dhe e zhvillimit të turizmit) është mundësia e ndërprerjes së rrjedhës së tij nga barrierat fizike, përkatësisht hidrocentralet (HEC-et) në degëzimet e tij. HEC-et që ndërpresin Shkumbinin, në prodhim, në ndërtim, ose të projektuara, ndodhen jashtë dhe brenda kufijve të bashkisë. Këto HEC-e kanë kapacitete të ndryshme nga më pak se 1MË deri mbi 50MË. Shumë prej HEC-eve të vogla janë planifikuar në degët kryesore të Shkumbinit që depërtojnë deri në burimet e tij në Shebenik-Jabllanicë (zonë e mbrojtur) dhe në Valamarë. HEC-et mund të ndikojnë në shtimin e erozionit detar, për shkak të uljes së sasisë së sedimentit të transportuar (HEC si barrierë fizike) në grykëderdhje, zvogëlimin e inerteve të transportuara në det, si dhe në pengimin e lëvizjes së peshqve dhe të emigrimit të faunës në rrjedhën e lumit mbas barrierës. Për më tepër, ato ndikojnë në tjetërsimin e ekosistemit (jo vetëm lumor) të zonës në të cilën ndërtohen.

Nga pellgjet ujore nëntokësore, Akuiferi Kuaternar i Elbasanit paraqet rëndësi të veçantë për shkak se shërben si burim furnizimi me ujë për Bashkinë Elbasan dhe Bashkitë e tjera përreth. Megjithatë, duke qenë se në disa segmente në jug të qytetit Elbasan ka lidhje të drejtpërdrejta me ujërat e Shkumbinit, mbetet i ndjeshëm ndaj ndotjes.

Duke parë keqmanaxhimin e burimeve ujore në 20 vitet e fundit, dhe rrezikshmërinë që paraqet ndotja e burimeve ujore nëntokësore për shëndetin e popullsisë, rivlerësimi i ndërtimit të HEC-eve, dhënies së lejeve për karriera lumore, përfshirë edhe projekte për shmangien e ndotjes nga lumi (p.sh. derdhjen e ujërave të zeza dhe mbetjeve industriale) dhe nga burimet ujore nëntokësore apo rehabilitimin e tyre, duhet të kenë përparësi për Bashkinë. Në këto projekte, Elbasani duhet të krijojë nisma bashkëpunimi me Bashkitë e tjera që preken nga Baseni i Shkumbinit me qëllim manaxhimin e integruar të basenit të Shkumbinit dhe zonave përreth.

4.4 Ajri

Cilësia e ajrit në territorin e Bashkisë Elbasan paraqitet me variacione të ndryshme, për arsye të përdorimit të tokës dhe kushteve gjeo-fizike të territorit. Gjendja e cilësisë së ajrit në qytet paraqitet relativisht e ndotur ¹⁶⁵, ndërsa në zonat malore, ajri është i një cilësie shumë të mirë.

Përgjatë periudhës mes viteve 2002 - 2015, AKM-ja ka monitoruar cilësinë e ajrit në qytetin e Elbasanit në mënyrë të përsëritur¹⁶⁶. Monitorimet janë kryer zakonisht në tre pika, ku janë vëzhguar gjashtë tregues (SO₂, NO₂, Pb, O₃, LNP dhe PM₁₀). Nga të dhënat e publikuara nga AKM-ja mbi mesataret vjetore të elementëve kryesor ndotës në qytetin e Elbasanit, vihet re një ulje e ndjeshme për të gjithë elementet e matur. Megjithatë, disa elementë mbeten ende mbi normat e lejuara të përqëndrimit të tyre në ajër (Normat e BE-së dhe R.SH-së). Tepër shqetësuese paraqiten vlerat e përqëndrimit në ajër të LNP-së dhe PM₁₀ të cilët qëndrojnë me vlera mbi normat e lejuara nga BE-ja dhe normatshqiptare, për të gjitha vitet e monitoruara. Vlerat e përqëndrimit të O₃, SO₂, dhe NO₂ kanë pësuar një rënie të ndjeshme në vitet e fundit, duke arritur të qëndrojnë nën vlerën e lejuar nga BE-ja dhe normën shqiptare.

Tabela 36. Vlerat mesatare të treguesve të monitoruar

Viti	SO ₂	NO ₂	Pb	O ₃	LNP	PM ₁₀
2002	38.00	33.00	0.16	57.00	366.00	175.00
2003	29.00	29.00	0.24	76.50	335.00	147.00
2004	20.00	25.00	0.32	96.00	304.00	119.00
2005	27.00	33.00	0.00	26.00	268.00	120.00
2006	22.00	22.00	0.27	26.00	191.00	90.00
2007	19.00	24.00	0.31	95.00	216.00	103.00
2008	8.67	22.25	0.06	46.24	144.65	57.16
2009	14.41	23.98	0.05	-	-	51.39
2010	18.40	29.39	-	-	-	116.44
2011	15.5	22.6	-	72	204	89.7
2012	14	22.5	-	70	-	85
2014	17	32	-	18	-	46
2015	7	24	-	33	-	45
Norma R.SH ¹⁶⁷	20.00	40	1	40	140	40
Normat BE ¹⁶⁸	20.00	40	0.5	40	90	40

Burimi: AKM 2002 - 2015; Përgatiti: Bashkia Elbasan dhe Co-PLAN, 2016

Sipas AKM-së 2015, vlerat mesatare dhe maksimale të përmbajtjes së metaleve të normuar (Cr, Mn, Ni, Pb) në mostrat e PM₁₀ në qytetin e Elbasanit janë mjaft të ulta krahasuar me normat shqiptare dhe ato të BE-së. Vlen për t'u theksuar se vlerat e disa elementeve të matur gjatë 2015 janë më të ulta se matjet që janë kryer vitet e mëparshme.¹⁶⁹

Marrë si referencë të dhënat e mësipërme të cilat tregojnë se ka tejkalim të normave të elementëve ndotës në ajër, mund të themi se faktor në këtë situatë, krahas shkarkimeve në atmosferë nga industrinë, mjetet e transportit publik dhe privat si dhe nga ndërhyrjet infrastrukturore, është edhe mungesa e gjelbërimit dhe hapsirave për rekreacion të cilat kryejnë, ndër të tjera, edhe funksionin e filtrimit të ajrit të ndotur dhe prodhimin e sasive të vogla të O₂ me rëndësi në cilësinë e ajrit në qendrat urbane. Hapësirat e gjelbra ose bimësia urbane, siç quhet shpesh në literaturë^[1], ndikojnë drejtpërsëdrejti ose tërthorazi në përmirësimin e cilësisë së ajrit. Konkretisht, bimësia

urbane ndikon në uljen e ndotjes nëpërmjet thithjes së ndotësve në gjendje të gaztë nga gjethet e tyre.

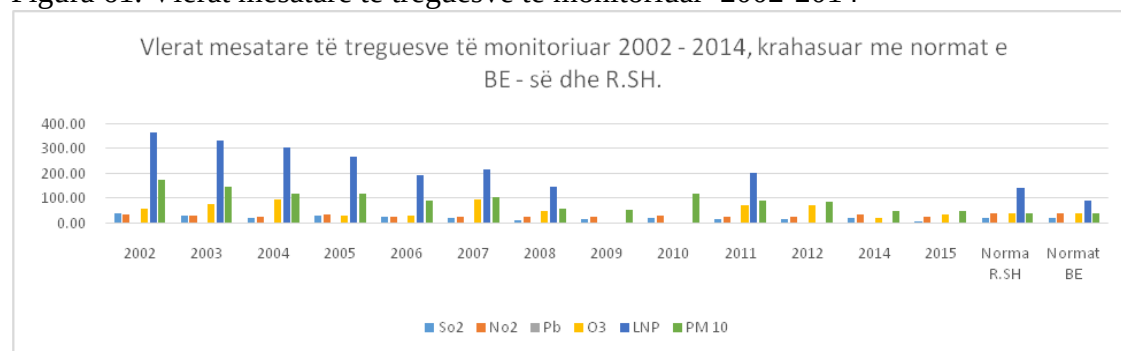
Në tabelën e mëposhtme (Tabela 38), sipërfaqja e gjelbër për banor në zonat urbane është më e vogël se standardi, edhe pse Bashkia ka hapësira të mjaftueshme për të arritur standardet e nevojshme të gjelbërimit të përgjithshëm publik dhe gjelbërimit të veçantë. Gjelbërimi në nivel njësie strukturore është $1,83\text{m}^2/\text{banorë}$ kundrejt 2m^2 që është standardi (ISTAT). Një situatë e ngjashme paraqitet lidhur me gjelbërimin masiv ($0.60\text{m}^2/\text{banorë}$ kundrejt 4 që është standardi) dhe me gjelbërimin rrugor, sheshet, brigjet ujore dhe zonat urbane. Vetëm në zonat periferike vihet re që sipërfaqja e gjelbër është ose i tejkalon standardet.

Tabela 37. Bilanci i gjelbërimit publik në Bashkinë Elbasan

Zona e gjelbër	Stand ardi	Vlera ekzistuese			Vlera e propozuar		
	m ² /ba nor	ha	m ² /banor (INSTAT)	m ² /banor (GJC)	ha	m ² /banor (INSTA T)	m ² /banor (GJC)
a) Gjelbërim në nivel njësie strukturore	2.5	10.4	1.83	2.73	39	8.16	9.36
b) Gjelbërim masiv parqe e lulishte	4	3.4	0.60	0.89	110	23.01	26.41
c) Gjelbërim rrugor , sheshe, brigje ujore në zonë urbane	2.5	9.84	1.74	2.59	14.3	2.99	3.43
		32.7	5.77	8.60	0	0.00	0.00
ç) a, b dhe c	9	56.34	9.94	14.81	163.3	34.16	39.20
d) Park periferik	17	109	19.23	28.66	180	37.66	43.21
dh) ç&d: Gjelbërim i Përgjithshëm Publik	26	165.34	29.17	43.47	343.3	71.82	82.41
e) Fidanishte	PA	0	0.00	0.00	10	2.09	2.40
ë) Zonë ripariane	PA	1018	179.58	267.63	1,460	305.43	350.47
f) Kopsht zoologjik	PA	0	0.00	0.00	0	0.00	0.00
g) Kopsht botanik	PA	0	0.00	0.00	10	2.09	2.40
gj) Breza sanitare, zona buferike, breza mbrojtës	PA	13,853	2,443.77	3,641.98	13,943	2,916.88	3,347.02
h) Pyje (pyllëzim)	PA	1,898	334.82	498.99	70	14.64	16.80
i) Zona të mbrojtura natyrore	PA	25,440	4,487.80	6,688.22	28,483	5,958.75	6,837.44
e-i) Gjelbërim i veçantë	PA	42,209	7,445.98	11,097	43,976	9200	10556

Burimi: Bashkia Elbasan, 2016

Figura 61. Vlerat mesatare të treguesve të monitoriuar 2002-2014



Burimi: AKM 2002 – 2015; Përgatiti: Bashkia Elbasan dhe Co-PLAN, 2016

○ Burimet e ndotjes së ajrit

Burimet kryesore të ndotjes në Bashkinë Elbasan janë automjetet në zonat urbane, industria, sektori i ndërtimit, urbanizimi dhe, me ndikim më të ulët, janë manaxhimi i mbetjeve dhe bujqësia.

Siç u theksua më sipër, burimet e ndotjes së ajrit janë të ndryshme (urbanizimi, mjetet e transportit, industria etj.). Megjithatë, në Bashkinë Elbasan, ndotja nga makinat dhe industria mbetet burimi kryesor. Më poshtë paraqitet një përshkrim i shkurtër i burimeve kryesore të ndotjes së ajrit në Elbasan.

Ndotja nga operatorët industrial të mëdhenj: në periferi qytetit të Elbasanit, në largësi prej 4-5 km vijë ajrore, ushtrojnë aktivitetin industrial dy operatorë të mëdhenj si, “KURUM Steel” dhe “Fabrika e Çimentos ECF”, të cilët shkarkojnë sasi të mëdha pluhuri dhe gazi në ajër. Këto shkarkime, të favorizuara nga kushtet atmosferike, shndërrohen në ndotësit më të mëdhenj të qytetit të Elbasanit.

Duhet theksuar se aktiviteti i fabrikës së çimentos, pas ristrukturimit, lëndën e parë e merr të gatshme dhe nuk kryen më pjekje pasi klinkeri mbërrin i përpunuar nga Fushë Kruja. Kjo ndërhyrje në këtë fabrikë ka nxjerrë jashtë funksionit furrën dhe oxhakun, duke reduktuar kështu edhe sasinë e emetimeve nga kjo sipërmarrje.

Kompleksi Metalurgjik, 4 km në periferi të qytetit, konsiderohet një ndotës i mirëfilltë i ndotjes së ajrit në qytet. Në këtë zonë ushtrojnë aktivitetin disa kompani me karakter prodhimi kimik, të cilat shkarkojnë sasi jo të vogla në ajër të SO₂ dhe pluhurit.

Të gjitha këto aktivitete së bashku janë përgjegjëse për pjesën më të madhë të shkarkimeve të SO₂, Co, No_x, PM₁₀ dhe PM_{2.5} dhe LNP, të cilat kanë ndikime të mëdha negative me përqëndrim të lartë, si në mjedis, ashtu dhe në shëndetin e njerëzve.

Në territorin e Bashkisë së Elbasanit ushtrojnë veprimtarinë e tyre edhe dy fabrika të tjera, të cilat kontribuojnë në shkarkimin e ndotësve në ajër, të cilat janë Fabrika e Punimeve Karbonike dhe Fabrika e Tullave Refraktare, destinacioni i së cilës është kthyer në tulla ndërtimore. Masa që përpunon fabrika e karbonit është e natyrës së pekut, të marrë nga destilimi i katranit të koksit. Ky katran ka në përbërje të tij me qindra komponentë organik, ku spikasin ato me natyrë fenolike dhe ato të natyrës benzopirenit (lëndë kancerogjene).

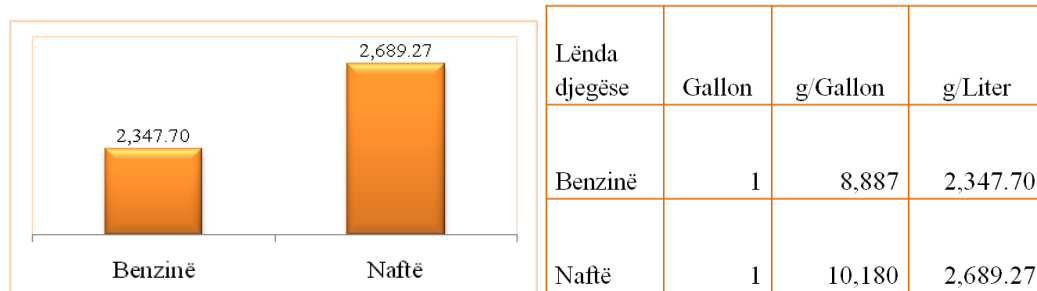
Nga studime të Bashkisë Elbasan rezulton së 83% e ndotjes së ajrit vjen si pasojë e aktiviteteve të operatoreve të mëdhenj industrial. Ndërsa pjesa tjetër i takon mjeteve të transportit dhe bizneseve të tjera të qytetit.

Ndotja nga mjetet e transportit: Sipas të dhënave të Bashkisë Elbasan, por edhe të raporteve të tjera nga AKM-ja, në Bashkinë Elbasan, ndikim të rëndësishëm në ndotjen e ajrit në mjedis, në territorin e Bashkisë, kanë mjetet e transportit të cilat shkarkojnë në ajër një numër të konsiderueshëm gazrash të dëmshme. Ndër gazrat kryesore renditen:

- monoksidi dhe dioksidi i karbonit (CO dhe CO₂ përkatësisht),
- substancat sulfurike (SO_x),
- lënda e ngurtë pezull e përmasave të ndryshme (PM₁₀ dhe PM_{2.5}, kryesisht),
- THC (sasia totale e shkarkimeve në ajër të hidrokarbureve)
- përbërësit organikë të avullueshëm (VOC),

Sasia e ndotësve që makinat shkarkojnë në ajër është e konsiderueshme. Nga llogaritjet e Agjencisë Amerikane të Mjedisit, një makinë e tonazhit të vogël (makinat për transport njerëzish deri në 12 vendëshe) shkarkon rreth **5 ton CO₂ në vit** (4.7metric tons)¹⁷⁰. Kjo shifër vlen për makinat e prodhuara mbas vitit 2008 dhe me teknologji të përparuar. Nisur nga këto shifra, llogaritja e sasisë së ndotjes për 1 litër lëndë djegëse paraqitet si më poshtë (Figura 62: benzinë dhe naftë).

Figura 62. Sasia e CO₂ që shkarkohet në ajër për çdo litër benzinë e naftë

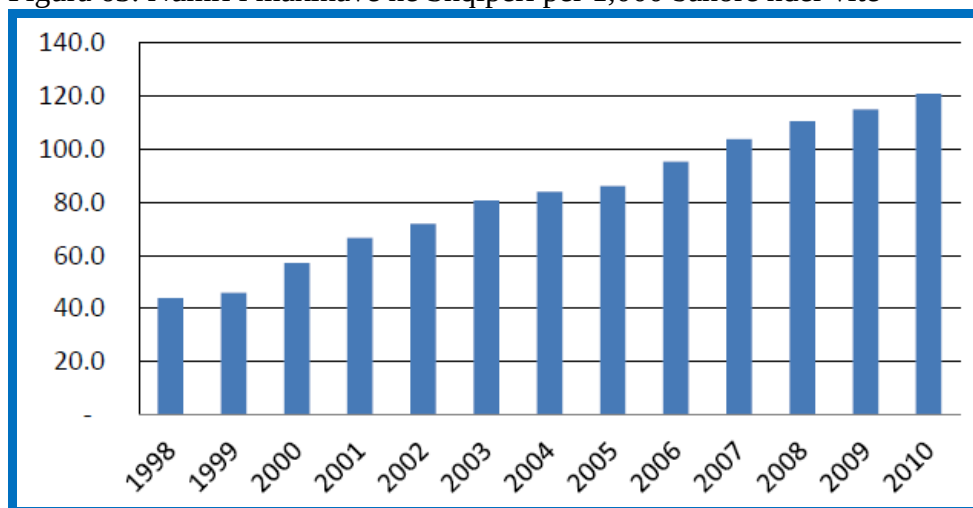


Burimi: US EPA, 2016; Përgatiti: Bashkia Elbasan dhe Co-PLAN, 2016

Sasia e ndotësve, që shkarkohet në ajër nga një makinë e vogël individuale/pasagjerësh, varet nga një sërë faktorësh që janë lloji dhe përmasat e makinës (makinë e vogël, autobus urban, kamion etj.), mosha dhe kilometrazhi, lloji i lëndës djegëse që përdor, kushtet atmosferike (shi apo diell etj.), gjendja e makinës, mënyra e drejtimit të makinës etj.¹⁷¹ Në rast ndryshimesh të këtyre kushteve, shkarkimet në ajër shtohen. Por, duhet patur parasysh se llogaritjet e mësipërme janë bërë për makina me teknologji më të zhvilluar se një pjesë e mirë e automjeteve që përdoren në Shqipëri, dhe për cilësi më të mirë të lëndës djegëse (shih seksionin e mëposhtëm). Për rrjedhojë, sasia e gazrave të shkarkuara nga një makinë në Shqipëri mund të jetë më e lartë se shifrat e sjella më sipër.

Rritja e numrit të makinave: Numri i makinave ka ardhur duke u shtuar nga viti në vit në mënyrë të theksuar në rang vendi. Nëse në vitin 2000 numëroheshin rreth 55 makina /1,000 banorë, në vitin 2010 numri i makinave në Shqipëri arriti 120.8 makina për 1,000 banorë.¹⁷² Ndërkohë, në Bashkinë Elbasan, numri i makinave i regjistruar është më i vogël se mesatarja kombëtare, 54 makina/1000 banorë (INSTAT 2011) ose rreth 7,830 makina në nivel Bashkie dhe 4,428 makina në Qytetin e Elbasanit. Numri i makinave në Bashkinë e Elbasan për vitet 2015-2016 mungon.

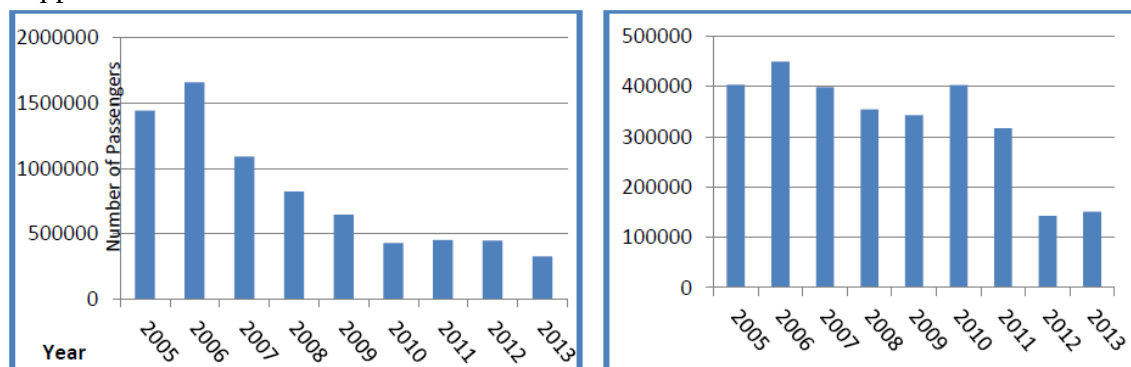
Figura 63. Numri i makinave në Shqipëri për 1,000 banorë ndër vite¹⁷³



Burimi: Ministria e mjedisit dhe UNDP, 2016¹⁷⁴

Ndërsa numri i makinave për banorë ka ardhur duke u rritur në mënyrë të theksuar në vend, numri i pasagjerëve që udhëtojnë me tren është ulur në mënyrë drastike. Nga statistikat e viteve 2005-2013,¹⁷⁵ ky numër ka pësuar rënie të ndjeshme.

Figura 64. Numri i pasagjerëve dhe tonazhi i mallrave që transportohen me tren në Shqipëri



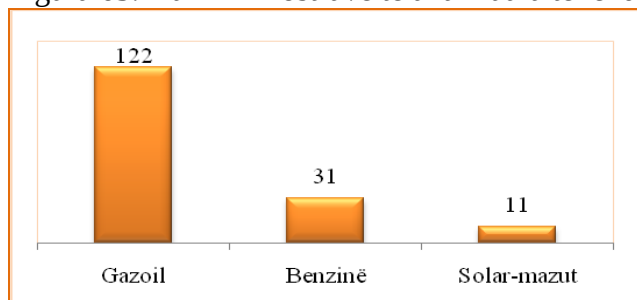
Burimi: Ministria e mjedisit dhe UNDP, 2016¹⁷⁶

Me rritjen e makinave, rritet edhe sasia e shkarkimeve në ajër të ndotësve. Në rastin e CO₂, në qoftë se do të marrim për bazë shifrën 5 ton CO₂ në vit/makinë, sasia e CO₂ e shkarkuar në ajër vetëm nga mjetet individuale të transportit (makinat familjare) **në nivel bashkie është rreth 39,150 ton CO₂/vit** (7,830 automjete x 5 ton CO₂/automjet në vit = 39,150ton/CO₂/vit) ndërsa në nivel **qyteti 22,140 ton CO₂/vit**. Pra, 56.5% e sasisë së gazrave të dioksidit të karbonit shkarkohet vetëm në Qytetin e Elbasanit.

Në vitet në vijim, ekziston mundësia që ndotja nga mjetet e transportit të shtohet për arsye se numri i makinave dhe investimet e Qeverisë Shqiptare në ndërtimin e infrastrukturës rrugore (dhe jo në investime në zhvillimin e llojeve alternative si treni, etj.) po shtohen. Sipas Ministrisë së Mjedisit dhe UNDP-së, rreth 55% e investimeve publike të Shtetit Shqiptar kanë shkuar në infrastrukturë rrugore¹⁷⁷. Ndërkohë, transporti hekurudhor është lënë pas dore edhe pse Shqipëria është angazhuar për përmirësimin e tij në vitet në vijim. Në vitin 2006, Shqipëria nënshkroi Aktin e Stabilizim-Asociimit, i cili nënkupton rindërtimin e hekurudhës sipas kodeve dhe standardeve të BE-së¹⁷⁸. Megjithatë, fondet për zhvillimin e transportit hekurudhor mendohet të përftohen nga donatorët.

Ndotja nga cilësia jo e mirë e lëndës djegëse: Në vendin tonë, lënda djegëse për mjetet e transportit nuk është e mirë dhe kjo është e dukshme edhe vizualisht. Për më tepër, është vërtetuar edhe nga Inspektorati Qendror Teknik. Në periudhën janar-shtator 2014, Inspektorati Qendror Teknik (sipas të dhënave të publikuar nga AKM-ja) ka monitoruar cilësinë e lëndës djegëse në vend, konkretisht të **naftës**¹⁷⁹, **benzinës dhe solar-mazutit**. Mostrat e analizuar për vlerësimin e cilësisë së ajrit janë marrë para zhdoganimit të lëndës djegëse dhe pas hyrjes në tregun e brendshëm shqiptar. Në total, janë analizuar 164 mostra, të ndara në tre grupe, 122 për naftën, 31 mostra për benzinën dhe 11 për solar-mazutin.

Figura 65. Numri i mostrave të analizuara të lëndës djegëse



Burimi: AKM (Inspektorati Qendror Teknik); Përgatiti: Bashkia Elbasan dhe Co-PLAN, 2016¹⁸⁰

Rezultatet e monitorimit të lëndës djegëse për naftën dhe benzinën janë paraqitur më poshtë (Tabela 40):¹⁸¹

Tabela 38. Rezultatet e monitorimit të cilësisë së lëndës djegëse në Shqipëri

Vlerat e Sulfurit	Lënda djegëse			
	Gazoil		Benzinë	
	Mostrat (numër)	Mostrat (%)	Mostrat (%)	Mostrat (numër)
11-15ppm	6	4.9	16.1	5
16-20ppm	2	1.6	19.4	6
20-50ppm	14	11.5	29.0	9
>50ppm	100	82.0	35.5	11
Totali	122			31

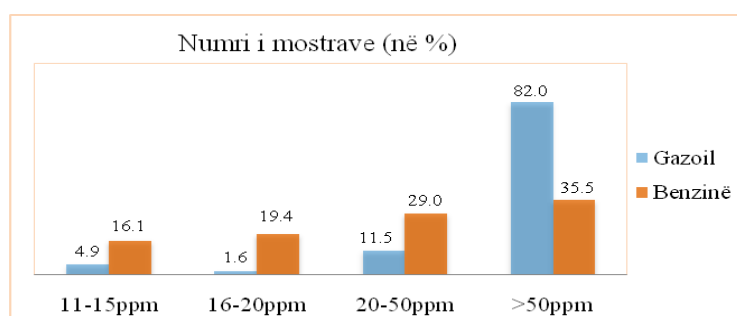
Burimi: AKM (Inspektorati Qendror Teknik)¹⁸²

Për naftën, nga 122 mostrat e analizuara, 82% e mostrave (100 mostra) përmbajnë mbi 50ppm sulfur, 11.5% e tyre (ose 14 mostra) përmbajnë nga 20-50ppm, ndërsa 6.5% e mostrave (8 mostra) përmbajnë nga 11-20ppm. Në rastin e benzinës, nga 31 mostrat e analizuara, 35.5% e mostrave (11 mostra) përmbajnë mbi 50ppm sulfur, 12.9% e tyre (ose 9 mostra) përmbajnë nga 20-50ppm, ndërsa 3.5% e mostrave (11 mostra) përmbajnë nga 11-20ppm.

Në bazë të standardit EN 590 për naftën dhe EN 228 për benzinën, vlera kufi e lejuar e përmbajtjes së sqfurit në naftë është 10 ppm. Nga analiza e mostrave të benzinës dhe naftës rezulton se përmbajtja e sulfurit është mbi vlerën e lejuar në të gjitha mostrat. Ndryshimi ndërmjet naftës dhe benzinës qëndron vetëm në vlerat më të larta të shkaktuara në ajër. Nafta ka numrin e mostrave me përmbajtje më të lartë të sulfurit (82% kundrejt 35.5%). Përmbajtja e sulfurit ndryshon tendencë në rastin e grupimit 20-50ppm. Në këtë rast është benzina që ka numrin e mostrave me përmbajtje më të lartë sqfuri (29% të mostrave të benzinës kundrejt 11.5 të gazoilit).

Si përfundim, në bazë të rezultateve të mësipërme rrjedh se të dyja llojet e lëndës djegëse që përdoren në vendin tonë (nafta dhe benzina) kanë përmbajtje të lartë të sqfurit. Ndryshimi i vetëm qëndron në faktin se përmbajtja e sqfurit në rastin e naftës arrin kufinj më të lartë se sa në rastin e benzinës.

Figura 66. Përmbajtja e sqfurit në naftë dhe benzinë (numri i mostrave në %)



Burimi: AKM (Inspektorati Qendror Teknik), Përpunoi: Co-PLAN¹⁸³

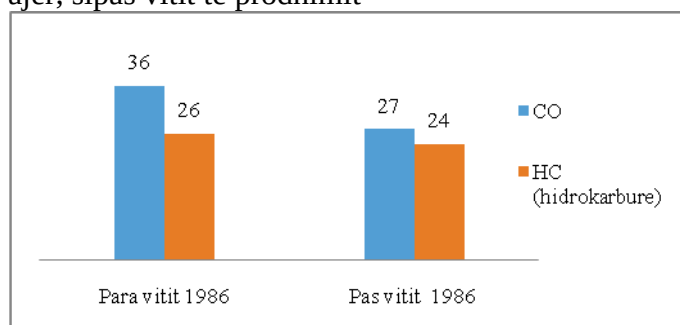
Testime janë bërë edhe për Solar-Mazutin¹⁸⁴. Të 11 mostrat e monitoruara rezultojnë me përmbajtje më të lartë sqfuri (mbi 3%). Në bazë të standardit S SH UNI 6579, për analizimin e lëndës djegëse (gazoil), vlera kufi e lejuar e përmbajtjes së sqfurit në gazoil është < 3%. Mostrat e analizuar rezultojnë se përmbajtja e sqfurit është mbi 3%. Si përfundim, mund të thuhet se lënda djegëse (nënproduktet e naftës) që shitet në tregun shqiptar është e një cilësie jo të mirë.¹⁸⁵

Veç kësaj, në përgjithësi, në Shqipëri preferohet përdorimi i naftës përkundrejt benzinës, për shkak të kostove relativisht më të ulëta. Sipas të dhënave të publikuara në Manualin e Kontrollit, Mirëmbajtjes dhe Sigurisë së Automjeteve, përgatitur nga ECAT¹⁸⁶, në seksionin e shkarkimeve në ajër nga automjetet raportohet se *87% e automjeteve në vend përdorin si lëndë djegëse naftën dhe 13% benzinën.*

Ndotja nga mosha e vjetër e mjeteve të transportit: Sipas Ministrisë së Mjedisit dhe UNDP-së, Shqipëria ka rreth 350,000 makina, pjesa më e madhe e të cilave janë makina të përdorura¹⁸⁷. Me rritjen dramatike të numrit të makinave dhe mbi të gjitha të numrit të makinave të vjetra, trafiku në zonat urbane është tashmë një ndër shkaqet kryesore të ndotjes së ajrit.¹⁸⁸ Siç e theksuam edhe më parë, shkarkimet në ajër nga makinat shtohen edhe me rritjen e vjetërsisë së automjeteve për shkak se këto të fundit nuk arrijnë të bëjnë djegien e plotë të lëndës diegëse.

Sipas një studimi të kryer për automjetet në Tiranë, del se 36% e automjeteve me benzinë të prodhuara *para* vitit 1986 dhe 27% e atyre *pas* vitit 1986 shkarkojnë CO mbi normat e lejuara. Në rastin e automjeteve me naftë, pavarësisht nga viti i prodhimit, 39.7% e tyre i tejkalojnë normat e lejuara për koeficientin K të tejdukshmërisë së lejuar, i cili është K 2.5.¹⁸⁹

Figura 67. Numri i makinave (në %) që shkarkojnë CO e HC mbi vlerat e lejuara në ajër, sipas vitit të prodhimit



Burimi: ECAT 2008¹⁹⁰, Përpunoi: Co-PLAN

Sipas Ministrisë së Mjedisit dhe UNDP-së, mjetet me benzinë çlirojnë sasi më të mëdha CO dhe HC në ajër në krahasim me mjetet me naftë. Nga ana tjetër, mjetet me

naftë çlirojnë më shumë grimca prej karboni elementar, përbërës organikë të karburantit dhe vajra lubrifikante të motorit, sulfate të formuara nga squfuri i karbonit dhe gjurmë përbërjesh metalike. Përbërësit organikë, zakonisht përbëjnë 10-30% të grimcave totale. Por, në motorat e vjetër, përbëjnë deri në 90%. Ky është rasti tipik i Shqipërisë ku shumica e motorave diesel janë prodhime të vjetra dhe pa pajisje të sistemeve mbrojtëse.¹⁹¹

Ndotja nga sektori i ndërtimit: Sipas të dhënave nga Bashkia Elbasan, burim tjetër për ndotjen e ajrit janë edhe ndërtimet e reja në zona të ndryshme të qytetit, të cilat ndonëse janë të pajisura me VNM¹⁹², ku përcaktohen qartë rregullat që duhet të ndjekin kantierët e ndërtimit, ndodh shpesh që punimet kryhen pa marrë masat e nevojshme dhe koha e ndërtimit është më e gjatë se sa është planifikuar. Në shumë raste, zonat e banuara janë pre e pluhurit (PM₁₀ dhe PM_{2.5}) në ajër të shkaktuar nga kantieret e ndërtimit të ndërtesave dhe të ndërhyrjeve në infrastrukturë.

Venddepozitimet e mbetjeve: është një burim i konsiderueshëm ndotës i ajrit, pasi nuk është në standardet e kërkuara teknike dhe higjieno-sanitare për depozitimin e mbetjeve. Depozitimi i mbetjeve kryesisht shkarkon në ajër gazin metan, i cili ka aromë të keqe dhe, në përqëndrim të lartë, është irritues dhe shkakton probleme në sistemin e frymëmarrjes dhe në sistemin nervor.

Sektori i bujqësisë: gjithashtu ka një kontribut të rëndësishëm në ndotjen e ajrit në territorin e Bashkisë, kryesisht në çlirimin e gazrave gjatë shpërbërjes së mbetjeve organike dhe plehut organik.

- Ndikimi i ndotjes në shëndetin e njeriut

Siç e pamë më sipër, makinat, industria etj., shkarkojnë në ajër një numër jo të vogël ndotësish me ndikim në shëndetin e njeriut. Ndër më kryesorët janë O₃, CO, CO₂, SO_x (SO₂), PM (PM₁₀ dhe PM_{2.5}), Pb, VOC dhe O₃. Më poshtë sillet një përmbledhje e rreziqeve që i kanosen shëndetit të njeriut nga çdo ndotës në veçanti. Vlen të theksohet se nuk është studiuar ndikimi në shëndetin e njeriut i efekteve që vijnë nga ndërveprimi i ndotësve së bashku (pasoja akumulative/grumbulluese).

Monoksidi i karbonit (CO)¹⁹³: Ekspozimi ndaj përqëndrimeve të larta të monoksidit të karbonit mund të shkaktojë probleme akute me frymëmarrjen, helmim, humbjen e vetëdijes, vdekje, humbje ekulibri, dhimbje koke, dobësim të muskujve, të përzierja dhe të vjella. Problem kritik ndaj ekspozimit të monoksidit të karbonit kanë gratë shtatzëna tek të cilat mund të shkaktojë abort, të rrisë rrezikun e dëmtimit të fetusit, lindjen e foshnjës me peshë të ulët dhe dëmtim të sistemit nervor. Grupet më të ndjeshme ndaj helmimit nga monoksidi i karbonit janë fëmijët e vegjël, gratë shtatzëna, të moshuarit, njerëzit me anemi, njerëzit që vuajnë nga sëmundjet e zemrës dhe mushkërisë dhe përdoruesit e duhanit. Në afate të gjata, ekspozimi ndaj monoksidit të karbonit me vlera të ulta, mund të shkaktojë lodhje, dhimbje gjoksi, humbje të kujtesës, sëmundje të zemrës, dëmtim të sistemit nervor, simptoma gripi dhe probleme me lëkurën në rastet kur mund të ketë kontakt me monoksidin e karbonit në formë të lëngët.

Dioksidi i karbonit (CO₂)¹⁹⁴: Dioksidi i Karbonit në formë të gaztë është asfiksues për arsye se vështirëson furnizimin normal të trupit me oksigjen gjatë frymëmarrjes, sidomos në hapësira të mbyllura. Ekspozimi në një mjededis me përqëndrim të CO₂ ≥ 10% mund të shkaktojë vdekje, humbje ndjenjash, apo marrje mendsh. Gjithashtu ekspozimi ndaj një përqëndrimi të lartë të CO₂ mund të dëmtojë zhvillimin e fetusit. Ekspozimi i vazhdueshëm ndaj CO₂, në përqindje më të ulët se

10% mund të shkaktojë problem me shikimin, bllokim të rrugëve të frymëmarrjes, dëmtimin e sistemit nervor qendror, kontraktimin e muskujve, ngritjen e tensionit të gjakut. Gjithashtu ekspozimi mund të shkaktojë marrje mendsh, dhimbje të vazhdueshme koke, djersitje të vazhdueshme, lodhje, mpirje, humbje të kujtesës, të përziera, të vjella, depresion, probleme me lëkurën, djegie të syve dhe zhurma në vesh.

SO₂¹⁹⁵: Ekspozimi afatshkurtër ndaj niveleve të larta të SO₂ në ajër mund të jenë të rrezikshme për jetën duke shkaktuar vështirësi në frymëmarrje dhe bllokim të rrugëve të frymëmarrjes, sidomos për njerëzit me sëmundje të mushkërive. Ekspozimi afatgjatë ndaj niveleve më të ulta të SO₂ mund të shkaktojë bronkit kronik, emfizemë, sëmundje të frymëmarrjes dhe mund të përkeqësojë sëmundjet ekzistuese të zemrës.

Kur dioksidi i squfurit reagon me kimikate të tjera në ajër, formon grimca të vogla sulfate. Këto grimca mund të mblidhen në mushkëri gjatë frymëmarrjes dhe të shkaktojë rritjen e problemeve të frymëmarrjes dhe vështirësi në frymëmarrje. Ekspozimi afatgjatë ndaj grimcave sulfate mund të shkaktojë sëmundje të frymëmarrjes, madje edhe vdekje të parakohshme.

Të sëmurët me astmë janë shumë të ndjeshëm ndaj ekspozimit të dioksidit të squfurit, por edhe të njerëzit të cilët vuajnë nga sëmundjet e zemrës mund të përkeqësohen gjatë ekspozimit ndaj SO₂

PM (PM₁₀ dhe PM_{2.5})¹⁹⁶: Është vërtetuar shkencërisht se përqëndrimet e larta të grimcave në ajër (PM₁₀ dhe PM_{2.5}) paraqesin një kërcënim serioz për shëndetin e njeriut. Grimcat me diametër më të vogël në ajër shfaqin probleme të rënda në shëndet, pasi ato depozitohen në pjesët fundore të mushkërive dhe qëndrojnë aty për një kohë të gjatë ose depërtojnë në gjak. Ekspozimi në periudha të gjata ndaj lëndës së ngurtë në ajër shkakton rritjen e sëmundjeve të frymëmarrjes, ul funksionin e mushkërive, shkakton bronkit kronik, madje dhe vdekje të parakohshme për shkak të problemeve me frymëmarrjen. Grimcat e shkarkuara nga automjetet që përdorin lëndë djegëse diesel, janë vërtetuar të kenë ndikim në shtimin e mundësisë për t'u prekur nga kanceri.

Grupet e njerëzve më të prekur nga problemet shëndetësore që shkaktojnë grimcat janë fëmijët, të moshuarit dhe njerëzit që vuajnë nga sëmundje të mushkërisë dhe zemrës.

Pb¹⁹⁷: Sipas Agjencisë Amerikane të Mjedisit, plumbi mund të jetë lëndë kancerogje për shëndetin e njeriut. Plumbi përbën rrezik për shëndetin e fëmijëve sepse mund të shkaktojë sistemin nervor në mënyrë të përhershme, dhe të shkaktojë sëmundje në veshka, zemër, dhe në sistemin riprodhues. Niveli i plumbit në gjak konsiderohet si shumë i rrezikshëm pavarësisht nga sasia e tij. Plumbi gjendet në formë inorganike si në lëndë djegëse, bojëra, kompjutera, bizhuteri, dhera dhe produkte të tjera, në miniera, që është edhe forma më e përhapur sot. Plumbi në trup merret nëpërmjet të ushqyerit apo frymëmarrjes.

VOC¹⁹⁸: Ekspozimi afatgjatë ndaj komponimeve organike të paqëndrueshme mund të shkaktojë dëmtimin e mëlçisë, veshkave dhe sistemit nervor qendror. Ndërsa ekspozimi afatshkurtër mund të shkaktojë probleme në sy, acarim të rrugëve të frymëmarrjes, dhimbje koke, marrje mendsh, çrregullime vizuale, lodhje, reaksione alergjike të lëkurës, vjellje, dhe dëmtim të kujtesës.

O₃: Ekspozimi ndaj përqëndrimit të lartë të Ozonit (O₃) mund të shkaktojë dëmtim të përhershëm të mushkërive, sidomos tek fëmijët, mushkëritë e të cilëve janë në

zhvillim. O₃ mund të shkaktojë probleme me lindshmërinë dhe probleme gjenetike si dhe mund të rrisë mundësinë e dëmtimit të fetusit. Ekspozimi ndaj këtij gazi mund të përkeqësojë sëmundjet kronike të mushkërive, të zvogëlojë sistemin imunitar, të përkeqësojë sëmundjet e astmës dhe ato të zemrës dhe shkaktojë depozitime të lëngëta në mushkëri, duke vështirësuar ndjeshëm frymëmarrjen. Simptomat fillestare të ndikimit të O₃ në shëndet fillojnë me irritimin e rrugëve të frymëmarrjes, shkaktimin e kollës si dhe ndjesi shqetësuese në fyt dhe në gjoks. Futja e O₃ në organizëm nëpërmjet frymëmarrjes shkakton gjithashtu dhimbje koke, dhimbje stomaku, si dhe lodhje dhe të vjella.

○ Përfundime e rekomandime

Ndotja e ajrit në Bashkinë Elbasan shkaktohet kryesisht nga mjetet e transportit, cilësia jo e mirë e naftës, dhe aktivitete të sektorëve të ndryshëm të ekonomisë, si industria dhe ndërtimet. Për më tepër, ndotja theksohet edhe për shkak të mungesës së sipërfaqeve të gjelbra urbane sipas standardeve. Fatkeqësisht, në Bashki cilësia e ajrit nuk monitorohet rregullisht për shkak të mungesës së monitorimeve të vazhdueshme në kohë me pajisje fikse.

Ndotja e ajrit në Bashkinë Elbasan ndihet kryesisht në zonat më të populluara urbane (në zonat qendrore të qytetit). Me qëllim shmangien e rrezikut që i kanoset banorëve nga ndotja e ajrit rekomandohet marrja e masave për uljen e ndotjes në ajër, veçanarisht në zonat urbane. Disa nga këto masa mund të jenë planifikimi i zhvillimit të territorit dhe sektorit të transportit, duke e bazuar lëvizjen e qytetarëve të Bashkisë në transport publik alternativ dhe këmbësor, hartimin e politikave që synojnë uljen e qarkullimit të numrit të makinave në zonat urbane, shtimin e hapësirave të gjelbëra, bashkëpunim me Inspektoriatin e Mjedisit për monitorimin e rregullt dhe rigoroz të shkarkimeve në ajër të aktiviteteve industriale të pajisura me leje mjedisore, si dhe kufizimin e ndërtimeve në qytet jashtë standardeve për mbrojtjen e cilësisë së ajrit. Njëkohësisht, rekomandohet bashkëpunim me ARM/AKM-në dhe Institutin e Shëndetit Publik për krijimin e stacioneve të përhershme të monitorimit të cilësisë së ajrit në qytetin e Elbasanit gjatë gjithë vitit me qëllim krijimin e një pasqyre të qartë të cilësisë së ajrit dhe përcaktimin e zonave që kanë nevojë për plane të cilësisë së ajrit

4.5 Pyjet, peizazhi, zona të mbrojtura dhe biodiversiteti

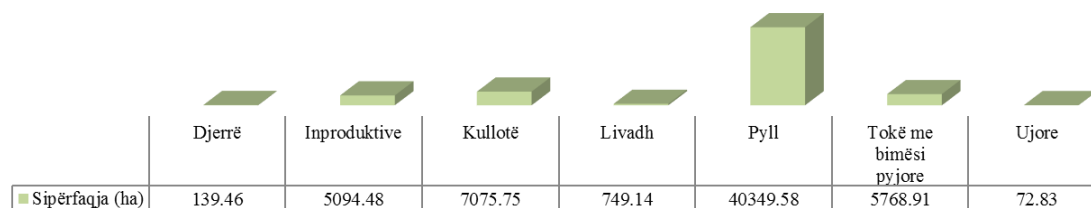
4.5.1 Pyjet dhe kullotat

Në vitin 206, fondi pyjor dhe kullosor kaloi në pronësi të Bashkisë Elbasan, me përjashtim të sipërfaqes së fondit pyjor e kullosor që është pjesë e territorit të zonave të mbrojtura (VKM nr. 433, datë 8/6/2016 “Për transferimin e pyjeve dhe kullotave në pronësi të Bashkisë”).

Sot, Bashkia Elbasan ka në pronësi të saj 40,349.58 ha sipërfaqe pyjore, 7,075.75 kullosore dhe 5,768.91 ha sipërfaqe me bimë pyjore (Figura 68). Sipërfaqe të konsiderueshme zënë tokat improduktive dhe ato djerr, përkatësisht 5,094.48 ha dhe 139,46 ha.

Figura 68. Përdorimi i tokës pyjore e kullimore në Bashkinë Elbasan (ha)¹⁹⁹

Përdorimi i tokës në Bashkinë Elbasan



Burimi: Bashkia Elbasan; Përgatiti: Co-PLAN, 2016

Sipas të dhënave për shpërndarjen e sipërfaqeve pyjore dhe kullimore në territorin e NjA-ve të Bashkisë Elbasan, dallohet qartë që NjA-të me sipërfaqe më të madhe të fondit pyjor është Zavalina e cila ka sipërfaqen më të madhe prej 3,131.76ha dhe NjA-të Papër me 2,605.35ha e ndjekur nga NjA Shushicë, Gjinar dhe Labinot Mal. NjA-të me sipërfaqe kullimore më të madhe janë Tregan dhe Zavalinë, përkatësisht 965.89ha dhe 676.55ha. Duke analizuar me kujdes të dhënat vihet re që zona inproduktive me sipërfaqen më të madhe ndodhet në NjA-të Papër dhe Funar (901.25 dhe 415.00ha). NjA-të Gjinar dhe Zavalinë kanë në territorin e tyre edhe zona pyjore me status të mbrojtur me ligji (zona të mbrojtura) të cilat aktualisht menaxhohen nga AdZM Elbasan.

Tabela 39. Përdorimi i tokës sipas zonave, Bashkia Elbasan

Nr	NjA/Komuna	Kategoria e përdorimit	Sipërfaqja (ha)	Totali (ha)
1	k/Gjinar	djerrë	45.85	8500.43
		inproduktive	444.15	
		kullotë	882.96	
		livadh	146.08	
		pyll	6532.28	
		tokë me bimësi pyjore	449.11	
2	k/Funar	djerrë	20.25	5546.55
		inproduktive	873.5	
		kullotë	163	
		livadh	78.75	
		pyll	3851.35	
		tokë me bimësi pyjore	539.95	
		ujore	19.75	
3	k/Gjergjan	kullotë	141.5	320.5
		pyll	122.5	
		tokë me bimësi pyjore	56.5	
4	k/Gostimë	inproduktive	6	187.18
		pyll	99.5	
		tokë me bimësi pyjore	81.68	
5	k/Grecen	inproduktive	430.6	4997.75
		kullotë	773.5	
		pyll	2841.9	
		tokë me bimësi pyjore	950.5	
		ujore	1.25	

6	k/Grekan	inproduktive	6.5	1220.35
		kullotë	116	
		pyll	913.75	
		tokë me bimësi pyjore	138.6	
		ujore	45.5	
7	k/Kajan	pyll	100.5	153.5
		tokë me bimësi pyjore	53	
8	k/Klos	kullotë	224	715.09
		pyll	378.29	
		tokë me bimësi pyjore	112.8	
9	k/Labinot Fushë	inproduktive	208.75	2659.15
		kullotë	104	
		livadh	66	
		pyll	2062.15	
		tokë me bimësi pyjore	218.25	
10	k/Labinot Mal	inproduktive	928.55	7077.16
		kullotë	635.25	
		livadh	145.75	
		pyll	4658.31	
		tokë me bimësi pyjore	708.8	
		ujore	0.5	
11	k/Mollas	inproduktive	17	2430.92
		kullotë	994.55	
		pyll	1116.55	
		tokë me bimësi pyjore	302.82	
12	k/Papër	inproduktive	901.25	4115.1
		kullotë	450.5	
		pyll	2557.85	
		tokë me bimësi pyjore	205.5	
13	k/Shalës	pyll	989.52	1211.01
		tokë me bimësi pyjore	221.49	
14	k/Shirgjan	kullotë	18.5	183.46
		pyll	69	
		tokë me bimësi pyjore	95.96	
15	k/Shushicë	djerrë	8.73	6013.17
		inproduktive	396.33	
		kullotë	647.8	
		livadh	55	
		pyll	4861.71	
		tokë me bimësi pyjore	43.6	
16	k/Tregan	inproduktive	94.63	3431.38
		kullotë	1044.1	
		pyll	2286.22	

		tokë me bimësi pyjore	6.43	
17	k/Zavalinë	djerrë	34.64	6382.06
		inproduktive	422.98	
		kullotë	490.09	
		livadh	119.06	
		pyll	4570.05	
		tokë me bimësi pyjore	740.91	
		ujore	4.33	
18	k/Bradashesh	inproduktive	347.75	2859.75
		kullotë	147.5	
		livadh	4.5	
		pyll	1858	
		tokë me bimësi pyjore	500.5	
		ujore	1.5	
19	Elbasan Qytet	djerrë	30	1146
		inproduktive	16.5	
		kullotë	177.5	
		livadh	134	
		pyll	445.5	
		tokë me bimësi pyjore	342.5	
TOTALI			59150.51	

Burimi: Bashkia Elbasan; Përgatiti: Co-PLAN, 2016

Në territorin e Bashkisë, një sipërfaqe prej 144,19ha e fondit pyjor është me pronësi private. Nga sipërfaqja me pronësi private, 73.45ha ka funksion prodhues dhe përbëhet nga bimësi të llojit trungishte halore (Tabela 42). Problematikë e fondit pyjor në pronësi private qëndron në faktin që nuk mbarështohet në mënyrë të qëndrueshme. Nga përvoja të përgjithshme në rang vendi, fondi pyjor në pronësi private është shfrytëzuar përtej aftësive për ripërtëritje. Në shumë raste, nuk janë marrë masa për ripyllëzimin e këtyre zonave private, duke u shndërruar në sipërfaqe të zhveshura.

Tabela 40. Sipërfaqja e pyjeve dhe kullotave me pronësi private në Bashkinë Elbasan (ha)

Funksioni i pyjeve		Lloji i bimësisë së pyjeve		Forma morfologjike	
Prodhues	73.45	Trungishte	73.45	Fletorë	0.00
Mbrojtës	0.00	Cungishte	0.00	Halorë	73.45
Mbrojtës+prodhues	0.00	Shkurre	0.00		
Konservues	0.0				

Burimi: Bashkimi Elbasan

Siç vihet re në tabelën e mësipërme, sipërfaqja më e madhe e fondit pyjor është shpërndarë në NJA-të Tregan, Zavalinë, Labinot Mal, Gracen dhe Gjinar. Nga krahasimi në hartë (Figura 69) i fondit pyjor të dokumentuar në hartat e 1984-1985 me ortofoton e vitit 2015 (nga Google Imagery) vërehet një tkurrje e konsiderueshme e sipërfaqeve pyjore në territorin e Bashkisë, rreth 34.3%, kryesisht në zonat ku është përqëndruar aktiviteti njerëzor.

Ndonëse analiza është kryer në GIS, vlen të merret parasysh ekzistenca e një marzhi të vogël gabimi pasi hartat e vjetra janë të një teknologjie të vjetër, lexueshmëria e legjendës dhe simbolikës është e vështirë si dhe mbivendosja/përshtatja me ortofoton e 2015, gjithashtu ka një marzh gabimi si pasojë e ndryshimeve në territor. Vizitat e vazhdueshme në terren dhe konsultat mes specialistëve të pyjores dhe banorëve/pronarëve mund ta zgjidhin këtë ngërç dhe të saktësojnë informacionin/analizën e mëtejshme.

- Problematikat kryesore të fondit pyjor

Humbja e sipërfaqes pyjore: Një ndër problematikat kryesore të pyjeve në Bashki është humbja e sipërfaqes pyjore në dy dhjetëvjeçarët e fundit. Nga inventarizimi i fundit i pyjeve në vitin 1984-85 deri në vitin 2015, del se Bashkia Elbasan ka humbur

ose tjetërsuar një sipërfaqe të konsiderueshme të fondit pyjor (rreth 34.3% sipas analizës së realizuar në GIS).

Prerja e pyjeve: Në territorin e Bashkisë janë vërejtur prerje të vazhdueshme të pyjeve për lëndë djegëse dhe për tregëtim të lëndës drusore. Aktualisht, prerja e pyjeve është e ndaluar (Moratoriumi 10 vjeçar i pyjeve), ndaj zbatimi i moratoriumit është jetik për mbarështimin e pyjeve.

Djegia e pyjeve: Ashtu si në të gjithë vendin, edhe në Bashkinë Elbasan janë vënë re raste të djegies së pyjeve (rasti i pyllit me pisha në afërsi të fshatit Polis i Vogël). Duke qënë një terren i thyer, kontrolli dhe ndërhyrja në raste zjarri është tejet i vështirë.

Tjetërsimi i sipërfaqeve të fondit pyjor: Tjetërsimi i fondit pyjor në kullotë është një fenomen i cili praktikohet gjërësisht në vend, në rastet më të shumta ndodh fenomeni i zjarr-vënies e, më pas, kthimi në kullotë për bagëtinë.

○ Përfundime dhe rekomandime

Mirëadministrimi i Pyjeve dhe Kullotave nga Bashkia Elbasan, sigurimi në realizimin e reformës së decentralizimit të kompetencave në administrimin e pyjeve dhe kullotave publike dhe dixhitalizimi i hartave të fondit pyjor nën administrim mbeten pikënisjet drejt suksesit për përmirësimin e gjendjes aktuale të Pyjeve. Njësitë Administrative, nëpërmjet planeve të manaxhimit të pyjeve dhe kullotave mund t'i ofrojnë banorëve të tyre mundësi punësimi në periudha kur ka aktivitete të punimeve pyjore. Njësitë, nëpërmjet mbjelljes dhe rimbjelljes së drunjëve të lartë mund të përfitojnë më shumë të ardhura, mbështetje financiare në realizimin e projekteve, si dhe të ardhura të vazhdueshme e të sigurta nga shitja e kapaciteteve të lira të karbonit.

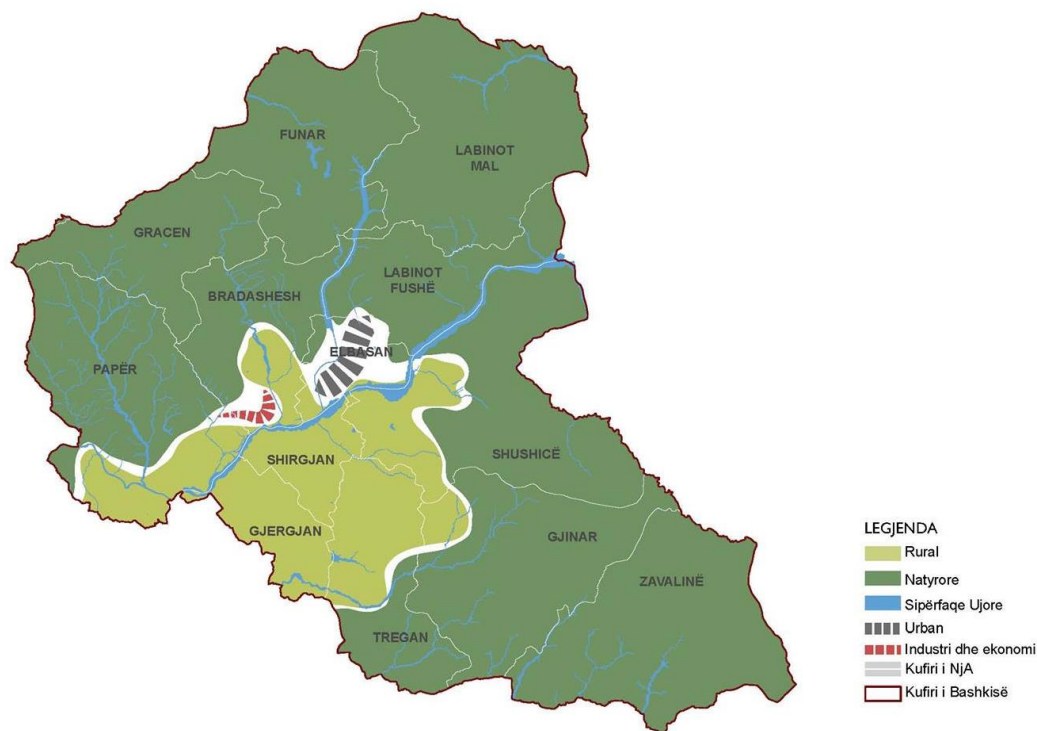
Për ruajtjen dhe mbarështimin e fondit pyjor e kullosor në territorin e Bashkisë së Elbasanit rekomandohet të merren një sërë masash, disa prej të cilave mund të jenë:

- Studim i hollësishëm për përcaktimin e shkaqeve që kanë sjellë fenomenin e tharjes të llojit rrap, dushk dhe plep në seksione të ndryshme të lumit Shkumbim dhe degëve të tij. Ruajtja e tyre paraqet një rëndësi të veçantë për ruajtjen e trupit lumor nga fenomene si erozioni dhe për mirëmbajtjen e këtyre bimëve pyjore me qëllim rritjen e minimizimin e dëmtimeve të tyre,
- Hartimi i një Plani Veprimi për rehabilitimin e sipërfaqeve të djegura që nuk kanë mundësi të ripërtëriten në mënyrë natyrale (për shembull, sipërfaqet me pisha në afërsi të fshatit Polis i Vogël) por dhe mbjelljen e tyre me pemë të cilat kanë qënë autoktone,
- Marrja e masave paraprake për parandalimin e fenomeneve të zjarrit, si: ndërgjegjësimin e komunitetit, ndërtimin e brezave mbrojtës, vënien para përgjegjësisë të të gjithë kundërvajtësve që shkaktojnë zjarret, shtrirjen e një sistemi lajmërimi zjarri (rol të rëndësishëm luajnë barinjtë e zonës në këtë rast, etj.)
- Mbajtja nën kontroll e sëmundjeve dhe e dëmtuesve, ku shkalla e prekjës është më e madhe se kufijtë kritikë të lejueshëm. Rëndësi të veçantë duhet t'i kushtohet zonave me shtrirje të mëdha bimësie dhe ruajtjes së bimëve shmëvjeçare.

4.5.2 Peizazhi

Peizazhi është gjithçka që duket në territor mbi sipërfaqen e tokës dhe mund të studiohet në drejtimin estetik dhe dejtimin funksional që lidhet me shërbimet e ekosistemit. Të dyja këto drejtime janë të lidhura ngushtë me njëra-tjetrën dhe në fakt, aspekti funksional ndikon atë estetik. Në territorin e Bashkisë Elbasan peizazhi ndahet në pesë fasha (tipologji) kryesore: **urbane, industriale, rurale, natyrore** dhe **ujore**.

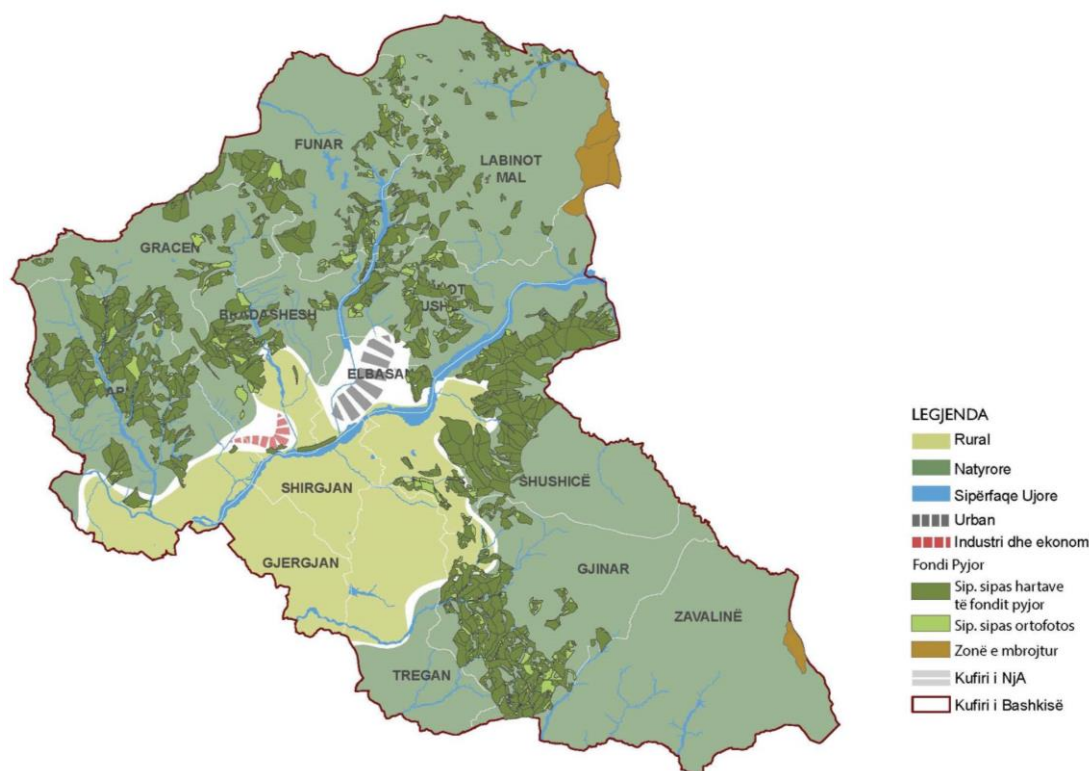
Figura 70. Harta e tipologjive të Peizazhit (Fashat)



Burimi: Bashkia Elbasan dhe Co-PLAN, 2016.

Krijimi i fashave peizazhistike në territorin e Bashkisë lidhet ngushtë me formacionet territoriale, hidrogeologjinë dhe hidrografinë, si dhe pjerrësitë e terrenit. Megjithëse këta përbërës kanë tipologji të ndryshme nga njeri-tjetri dhe gjenden në zona të ndryshme të territorit, parë në shkallë peizazhi ata përbëjnë një të vetëm, duke ofruar shumëllojshmëri peizazhistike brenda kufirit bashkiak.

Figura 71. Harta e tipologjive të peizazhit dhe fondi pyjor



Burimi: Drejtoria Rajonale e Shërbimit Pyjor Elbasan; Përgatiti: Bashkia Elbasan dhe Co-PLAN, 2016

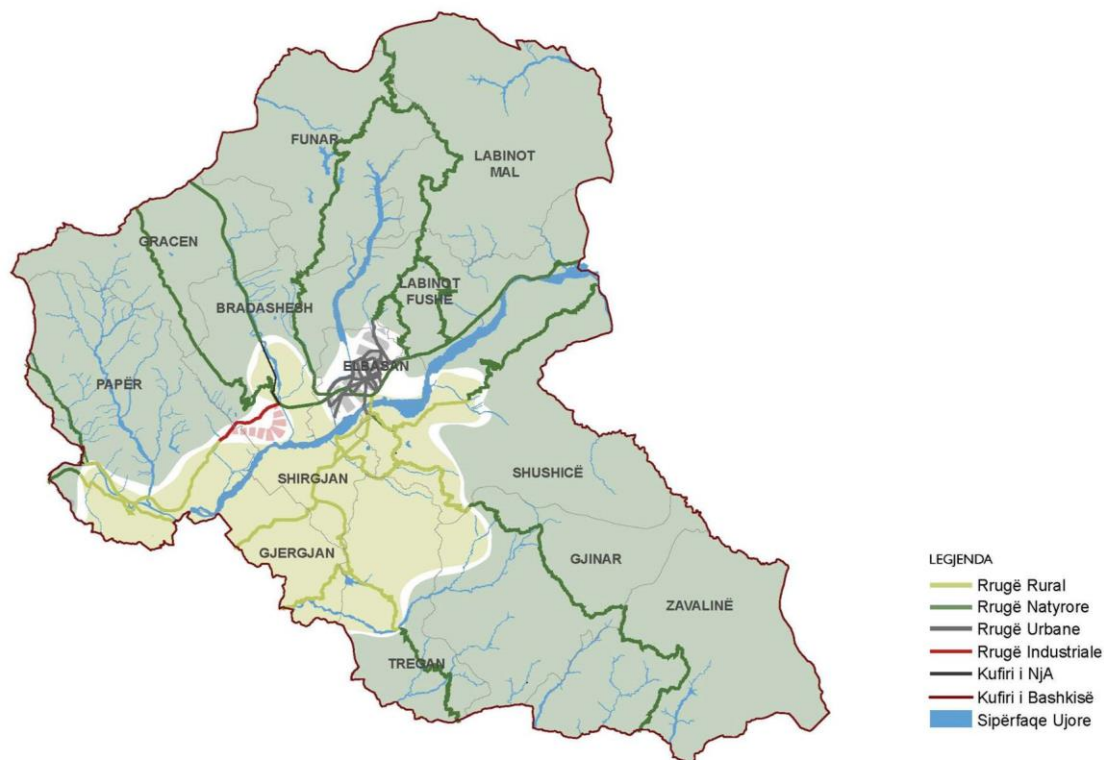
Në këtë larmishmëri peizazhistike dallohet **fasha natyrore**, e cila është edhe fasha më e ndërlikuar në matricën peizazhistike. Kjo fashë karakterizohet nga sipërfaqe pyjore, fusha të hapura, korridore të gjelbëra apo ujore, zona tampon, zona ripariane, zemra e habitatit, ngastra, si dhe mozaikë. Po në këtë fashë përfshihet edhe sipërfaqja më e madhe e fondit pyjor dhe zonat e mbrojtura natyrore brenda territorit të Bashkisë. Gjithashtu, lehtësisht e dallueshme është edhe **fasha rurale** e cila karakterizohet nga toka bujqësore, toka të hapura të pozicionuara në mënyrë “informale”, grupime pemësh/shkurresh, pemë të mbjella në rresht (vijë tampon) të cilat herë duken të mbjella nga njeriu e herë vetvetiu nga natyra, trupa ujorë (lumenj, kanale, rezervuare, etj.).

Ndonëse një fashë komplekse dhe me diversitet të larmishëm biologjik, për shkak të zhvillimit njerëzor në tërësi dhe bujqësor në veçanti, fasha natyrore shfaqet e fragmentuar në tërësinë e vet.

Tipologji tjetër peizazh-krijuese në Bashkinë Elbasan është **fasha/njolla urbane** ku peizazhi shpaloset në zona banimi dhe shërbimesh me një karakter **formal**. Këtu, peizazhi karakterizohet nga pemë të mbjella afër njëra-tjetrës përgjatë akseve rrugore, pemë apo grupime pemësh zbukuruese, parqe si dhe zona tampon.

Peizazhi industrial shfaqet i pa ndashëm nga fasha urbane, me përjashtim të pjesës qendrore të territorit, specifikisht në Njësinë Administrative Elbasan (Sipërfaqe ish-industriale dhe industriale). Ky peizazh ka po ashtu karakter **formal** ndonëse bimësia është më e rallë. Po ashtu, në krasitjen e paraqitjen e tyre i përkushtohet rëndësi zbukurimit, më tepër se sa funksionit dhe shërbimit mjedisor. Si në rastin e pemëve në peizazhin urban, edhe këtu ato preferohen të jenë vendase dhe me kurorë të gjerë për të hijëzuar hapësira parkimi apo publike.

Figura 72. Harta peizazhistike dhe rrugët në Bashkinë Elbasan



Ndonëse pjesë kryesore dhe e pandashme e peizazhit urban, **rrugët** ashtu si edhe sipërfaqet ujore, shtrihen në mbarë territorin e Bashkisë, duke krijuar “çarje” të tipologjive peizazhistike. Nga ana tjetër, ato krijojnë edhe lidhje fizike e pamore mes tipologjive peizazhistike. Këto rrugë u përkasin kategorive të ndryshme nga madhësia, po ashtu edhe funksioni, por elementi i përbashkët dhe i pa ndryshuar mbetet peizazhi. Në hartën e peizazhit, rrugët shfaqen si “kanale” lidhëse pa trashësi të përcaktuar, apo kategorizim funksional. Pra, në vend të funksionit e lidhjes që ato krijojnë mes zonave, në analizën peizazhistike, ato karakterizohen vetëm nëpërmjet imazhit që secila përcjell në fashën peizazhistike ku kalon.

- Elementet përbërëse të peizazhit

175

tokësore që frekuentojnë këtë mjedis, krijojnë mikroklimë të vetën, ofrojnë habitatin e nevojshëm për mbarështimin e këtyre specieve dhe mbrojnë burimet ujore nga derdhja e nutrientëve (ushqyesve me tepriçë), që rezultojnë nga përdorimi i plehrave kimike dhe pesticideve në tokë bujqësore.

Figura 73. Zonë ripariane e zhveshur nga bimësia autoktone si pasojë e zhvillimit të bujqësisë



Burimi: Google Imagery, 2016

Rripat e gjelbër, korridoret dhe korridoret lidhës²⁰⁰ marrin një rol po aq të rëndësishëm sa edhe zonat ripariane, pasi ato luajnë rolin e venave në peizazh duke **lidhur** parcelat, ngastrat, sipërfaqet ujore, apo matricat peizazhistike me njëra-tjetrën. Ato ofrojnë edhe **vendkalime** për specie të ndryshme, mbrojnë biodiversitetin lokal si dhe krijojnë **barrierë** natyrore për erën. Në territorin e Bashkisë Elbasan rripat e gjelbër, parcelat e lidhura dhe ato të ndara mbizotërojnë në peizazhin natyror. Ato ndahen në dy kategori; **natyrore** dhe ato **të mbjella** nga fermerët me bimë si robinja (Robinia Pseudoacacia), rrapi (Platanus), shelgu (Salix) dhe plepi i bardhë (Populus Alba), të cilët në pjesën më të madhe shtrihen përgjatë tokave bujqësore si elemente ndarës pronësie por edhe si pasojë e kushteve të krijuara për rritjen dhe zhvillimin natyror të këtyre bimëve në këto rripa të gjelbër dhe koridore.

Figura 74. Rrip i gjelbër me bimësi të ulët përgjatë një kanali vaditës

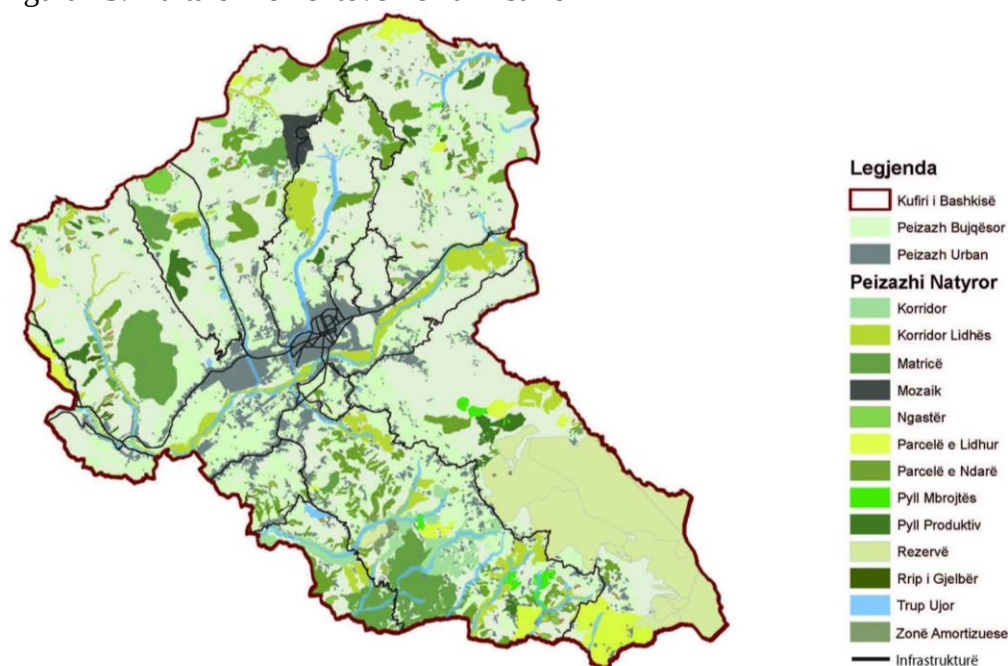


Burimi: Google Imagery, 2016

Korridorët, krahas rëndësisë peizazhistike që mbartin, karakterizohen nga shërbime të shumta ekologjike në përgjithësi të përherëshme si strehimi, ushqimi e vendet e riprodhimit për jetën e egër, por edhe ato të përkohëshme si vendkalimet dhe ushqimi sezonal, ndërsa korridoret lidhës të cilët janë në shkallë më të vogël ofrojnë shërbime

ekologjike të përkohëshme ku shërbimi kryesor mbetet kalimi i jetës së egër nga një pikë në tjetrën. Korridoret (të mëdhenj dhe të vegjël, lidhës) shfaqen të copëzuara herë-herë në formë parcele apo ngastre.

Figura 75. Harta e Elementeve Peizazhiste



Burimi: Bashkia Elbasan dhe Co-PLAN, 2016.

Elementët e Peizazhit Urban dhe Industrial: karakterizohen nga pemë të mbjella afër njëra-tjetrës përgjatë akseve rrugore ku llojet e tyre shfaqen të ndryshueshme sipas rrugës. Zgavrat ku këto pemë qëndrojnë gjithashtu të ndryshueshme nga një rrugë në tjetrën, disa janë me bordura të ngritura e disa pa bordura. Ndërkohë, pjesa më e madhe e përmasave të zgavrave të pemëve janë relativisht të vogla në raport me pemën. Grupime pemësh dekoruese apo në formë “ishulli” gjenden vetëm brenda hapësirave park apo lulishte dhe qëllimi është estetik e jo sipas funksionit dhe shërbimit mjedisor pasi “katet” e ndryshme të bimësisë mungojnë. Elementet urbane dhe industriale të forta/mbizotëruese apo edhe të padëshiruara shfaqen herë-herë në zona të ndryshme të qytetit. Zona tampon apo brezat e gjellbër pengues të erës dhe imazheve urbane apo industriale të padëshiruara ndodh në mënyrë spontane e të paplanifikuara. Pjesa më e madhe e sipërfaqeve parkim shfaqet e ekspozuar ndaj diellit pasi bimë gjethore për hijëzimin e këtyre hapësirave mungojnë. Gardhet e muret ndarës të pronave në disa zona janë mbi 2 metra të lartë dhe estetikisht “ngushtojnë” hapësirën e përbashkët si dhe ndjesia që ngjallin është ajo e mungesës së sigurisë.

Elementët e peizazhit ujor në tërësi dhe në veçanti ai lumor shfaqen të “fshehur” nga peizazhi urban. Bimësia “ripariane” mungon në pjesën më të madhe ndërkohë në pjesën tjetër përbëhet nga bimë të llojit bar dhe shkurre të ulëta. Ndërkohë, kur trupi ujor përshkon fashën rurale dhe natyrore sërish humb një pjesë të konsiderueshme të zonës së tij ripariane si pasojë e tjetërsimit në tokë bujqësore dhe fenomenit gjeologjik të përshpejtuar si pasojë e prerjes së bimësisë në këto zona. Pra peizazhi ujor shfaqet si lidhës mes peizazhit rural dhe atij natyror.

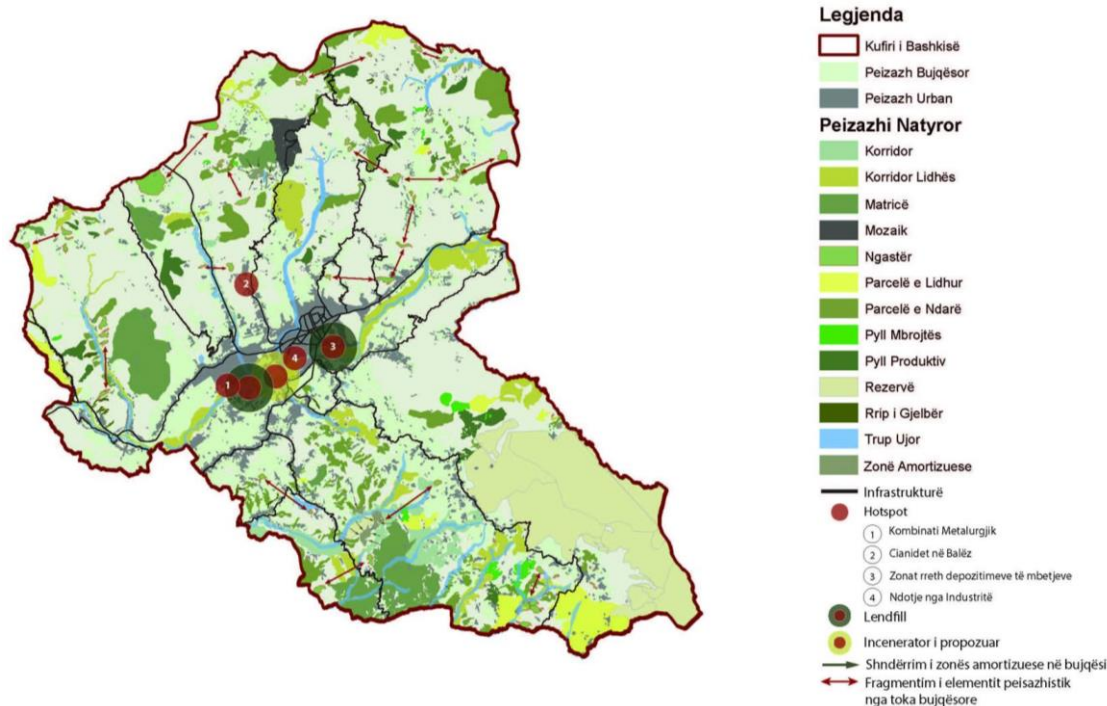
○ Rreziku ndaj elementëve peizazhistik

Peizazhi në territorin e Bashkisë Elbasan paraqitet i ndryshëm, në varësi të territorit dhe zonave ku mbizotëron aktiviteti njerëzor. Problematikat kryesore që has peizazhi

në territorin e bashkisë kanë të bëjnë kryesisht me fragmentimin/copëzimin e peizazhit natyror, dhe mos-futjen e elementëve të peizazhit natyror në zonat urbane dhe në zonat me aktivitet industrial. Krahas problemeve në shkallë të madhe, vlen për t'u theksuar prania e problemeve me peizazhin urban e atë industrial, të cilët deri më tani nuk kanë gjetur një rrugë të përbashkët ndërthurjeje me atë natyror. Në qytet mbetet problem krijimi i një peizazhi të mirëfilltë urban, duke përfshirë të gjithë elementët e gjelbërimit, arkitektonikës, kopshteve, monumenteve kulturor dhe historike, të cilët së bashku do të krijojnë një peizazh të ndërthurur dhe të pëlqyeshëm për qytetarët. Shpesh, praktikat e mira të peizazhit nuk ndiqen, apo përcaktohen si detyësore. Këto praktika janë spontane, ku zonat urbane dhe industriale kanë përdorur elementë të peizazhit në mënyrë rastësore, apo duke patur një orientim të lehtë mbi çështjen e dizajnit të peizazhit. Kryesisht, rrugët dhe sheshet kanë qënë pjesë e futjes së dizajnit të peizazhit, me mbjellje pemësh në formë lineare, duke ndjekur linja strikte, në rastet më të shpeshta, duke ndjekur konturet e infrastrukturës. Kjo është një mënyrë sigurisht jo universale në rregullimin dhe krijimin e peizazhit apo përdorimit të elementëve të tij në funksion të dekorit urban e më gjerë. Studimi i peizazhit në tërësi dhe elementëve të tij kërkon studime të thelluara duke analizuar të gjithë përbërësit e tij (planifikimi, arkitektura, historia, kultura, kultura bujqësore, natyra, bimësia lokale, e deri tek përbërësit më elementar si ndryshimi i ngjyrës së pemëve përgjatë sitinëve të vitit) dhe gjetjen e rrugëve të përbashkëta për ndërthurjen e pikave që mund të ndërthuren me njera-tjetrën për të krijuar një peizazh të pëlqyeshëm dhe funksional. Ndër rreziqet kryesore ndaj elementëve peizazhistike në territorin e Bashkisë Elbasan përmendim:

- Zhvillimi dhe zgjerimi i tokave bujqësore në tërësi të territorit dhe sidomos përgjatë trupave ujorë ka ngushtuar, copëzuar dhe zhveshur në mënyrë të theksuar zonat ripariane nga bimësia si në burime *Lentike* (liqenet dhe pellgjet) dhe *Lotike* (afër ujërave rrjedhëse, si lumenjtë dhe përrenjtë). Lumi Shkumbin shfaq dukshëm këtë fenomen. Bimësia lokale në to karakterizohet me bimësi si kallami, robinja (*Robinia Pseudoacacia*), rrapi (*Platanus*), shëlgju (*Salix*), plepi i bardhë (*Populus Alba*) dhe shkurrja autoktone. Në sipërfaqet ku ka mbijetuar zona ripariane, shtresat përbërëse të saj si ajo e sipërme, e mesme dhe e mbulimit të tendës, rrallë gjenden të pandikuara nga aktiviteti njerëzor. Herë ka humbje të shtresës së mbulimit të terrenit në zonën e sipërme të tokës, e cila kryen filtrimin e ndotësve dhe të sedimenteve të derdhjeve sipërfaqësore dhe herë të shtresës së mesme të tendës në zonën bregore ku gjenden shkurret e larta dhe pemët të cilat nëpërmjet rrënjëve stabilizojnë anët e përroit. Si pasojë, nga një anë aktiviteti bujqësor ka dëmtuar zonën ripariane e, nga ana tjetër, erozioni lumor ka përparuar në dëm të tokave bujqësore duke gërryer brigjet, marrë tokë, shkaktuar përmytje dhe shkarkuar sedimentet ujore mbi tokë.
- Përbërësit peizazh-formues si ai **urban, industrial, rural, natyror** dhe **ujor** të analizuar më sipër shfaqen në zona të ndryshme të territorit. Por, problematika mbetet e njëjtë si pasojë e ndërveprimit mes tyre. Në këtë kontekst vërehet një mospërputhje e elementëve peizazhistike në territorin e Bashkisë, duke mos u përdorur elementët peizazhistik në funksion të përmirësimit të tij
- Fragmentimi i zonave natyrore ka cënuar peizazhin natyror, duke e cunguar dhe ndaluar vijushmërinë natyrore. Kjo shfaq probleme krahas fragmentimit të habitateve dhe fragmentit pamor.
- Zonat e ndotura (hot-spot) të cilat janë të pranishme në territorin e bashkisë luajnë një rol të rëndësishëm në përkeqësimin e cilësisë peizazhistike të territorit.

Figura 76. Harta e rrezikut ndaj elementeve peizazhistike



Burimi: Bashkia Elbasan dhe Co-PLAN, 2016

Në hartën e rrezikut ndaj elementeve peizazhistike paraqiten të gjithë elementet e peizazhit të pranishme në territorin e Bashkisë Elbasan. Gjithashtu, në të njëjtën hartë paraqiten edhe rreziqet ndaj peizazhit në territor. Në hatë shikohet qartë zvogëlimi i zonës natyrore dhe fragmentimi i saj nga zhvillimi urban, industrial e bujqësor. Një element tjetër i rëndësishëm në këtë hartë janë edhe vatrat e nxehta mjedisore të cilat kanë ndikim negativ në zhvillimin e peizharit.

○ Përfundime dhe rekomandime

Territori i Bashkisë së Elbasanit rezulton të ketë një larmishmëri peizazhistike, natyrore, ubrane, rurale, ujore, etj., duke u përkthyer kjo në një potencial të pashfrytëzuar për zhvillimin e turizmit dhe guidave turistike. Larmishmëria e peizazhit është kushtëzuar nga territori dhe përdorimi i tokës. Kryesisht, veri-perëndimore - veri-lindore mbizotëron peizazhi natyror, ndërsa në pjesën përgjatë Luginës së Lumit Shkumbin mbizotëron peizazh me tipologji rurale e bujqësore. Qyteti i Elbasanit është zona kryesore që formon tipologjinë urbane dhe industriale të peizazhit.

Në territorin e Bashkisë mbetet problematik fragmentimi i peizazhit natyrorë, i cili është dëmtuar nga zhvillimi urban, industrial e kryesisht ai bujqësor. Zonat e ndotura, kryesisht nga aktiviteti industrial dhe nga mbetjet urbane ndikojnë në përkeqësimin e peizazhit dhe natyrës në përgjithësi. Ndërthurja e tipologjive të ndryshme të peizazhit në territor haset me vëshitrësi të mëdha, pasi gjatë zhvillimeve të ndryshme në territor nuk janë marrë parasysh elementët peizazhistikë dhe rëndësia e tyre. Kjo vazhdon të jetë një pengesë për përmirësimin e peizhazhit.

Me qëllim përmirësimin e peizhazhit dhe ndërthurjen e tipologjive të tij, duke përmirësuar aspektin pamor dhe ruajtur funksionalitetin, nevojitet të merren masa të cilat lidhen me: i) futjen e përbërësve natyrorë në brëndësi të zonave urbane dhe industriale, ii) mbjedhjen e pemëve të larta për të fshehur objektet industriale të

padëshirueshme nga pikpamja vizuale/pamore, iii) ruajtjen dhe mbrojtjen e të gjithave tipologjive të peizhazhit në territorin e Bashkisë, iv) krijimin e zonave ripariane dhe korridoreve përgjatë tokave bujqësore dhe v) gjatë hartimit dhe zbatimit të planeve sektoriale, rekomandohet futja e elementit peizazhistik.

4.5.3 Zonat e Mbrojtura

Zonat e mbrojtura përfaqësojnë territore tokësore, ujore, detare e bregdetare të caktuara për mbrojtjen e diversitetit biologjik, të pasurive natyrore dhe kulturore, bashkëshoqëruese, të cilat manaxhohen në rrugë ligjore dhe nëpërmjet metodave shkencore bashkëkohore²⁰¹.

Zonat e mbrojtura natyrore dhe turistike në vendin tonë janë konsideruar si pjesë tokësore dhe ujore të mbrojtura për shkak të shumëllojshmërisë biologjike të pasurive natyrore dhe kulturore që ofrojnë. Këto zona mbrohen me ligj²⁰² dhe zënë rreth 16%²⁰³ të territorit të vendit.

Një territor i caktuar duhet të plotësojë të paktën një nga këto kritere:²⁰⁴ i) të ketë diversitet të lartë të llojeve dhe/ose të habitateve, ii) të ketë dendësi të ulët të llojeve dhe/ose habitateve, iii) të ketë përfaqësueshmëri, iv) të ketë minimumin kritik të madhësisë së ekosistemit, v) të ketë natyralitet, trashëgimi dhe integritet, vi) të ketë vlera shkencore; vii) të karakterizohet nga prekshmëria ekologjike/llojet e prekshme, viii) të karakterizohet nga papërsëritshmëria/llojet endemike, ix) të mos rrezikohet nga ndërhyrjet e veprimtarive njerëzore, dhe x) të ketë mundësi për ruajtjen e jetës së egër.

Në vendin tonë, zonat e mbrojtura ndahen në 6 kategori (Tabela 43) të cilat janë përshkruar shkurtimisht në tabelën e mëposhtme.

Tabela 41. Kategoritë e zonave të mbrojtura sipas karakteristikave

Kategoria	Emërtimi	Karakteristikat
Kategoria I	Rezervë strikte natyrore/rezervat shkencor	Territore jo më të vogla se 50 ha, me vlera natyrore të veçanta, të formuara nga ekosisteme natyrore ose lehtësisht të ndryshueshme, që përfaqësojnë bioqendra dhe biokorridore me rëndësi kombëtare dhe rajonale, shpallen rezervë strikte natyrore.
Kategoria II	Park kombëtar	Territoret e gjera, zakonisht jo më të vogla se 1000 ha, unike për nga vlerat kombëtare dhe ndërkombëtare, një pjesë e madhe e të cilave janë ekosisteme natyrore, të ndikuara pak nga veprimtaria e njeriut, ku bimët, kafshët dhe mjedisi natyror, fizik janë të një rëndësie të veçantë shkencore dhe edukative, shpallen park kombëtar.
Kategoria III	Monument natyror	Monumenti Natyror përfaqëson një formacioni natyror (përfshirë edhe dru të veçantë), me sipërfaqe deri 50 ha, formacioni i veçantë gjeologjik dhe gjeomorfologjik, një depozitë minerale ose një habitat i një lloji të rrallë e të kërcënuar ose me rëndësi e vlerë të veçantë shkencore dhe estetike, shpallet monument natyror ²⁰⁵ .
Kategoria IV	Rezervat natyror i manaxhuar/Park Natyror	Territoret që përfaqësojnë bioqendra dhe biokorridore me rëndësi rajonale e vendore ose zonat me bimë, kafshë, minerale e gjetje paleontologjike, veçanërisht të mbrojtura ose zonat që përdoren për qëllime studimore, edukative dhe kulturore shpallen rezervat natyror i manaxhuar (zonë e manaxhimit të habitateve dhe llojeve).

Kategoria V	Rezervat natyror i manaxhuar/ Peizazh i mbrojtur	Territoret më të mëdha se 1000 ha, me peizazh harmonik e të formuar mirë, me reliev të zhvilluar karakteristik, me larmi ekosistemesh, detare ose tokësore, me monumente historike, shpallen peizazh i mbrojtur.
Kategoria VI	Zonë e mbrojtur e burimeve të manaxhuara /zonë e mbrojtur me përdorim të shumëfishtë	Zonat që përfshijnë territore të gjëra e relativisht, të izoluara dhe të pabanuara, ku hyhet me vështirësi ose rajone që janë ende pak të populluara dhe që mund të jenë nën presion të vazhdueshëm për t'u populluar dhe përdorur më gjerësisht dhe kthimi i tyre për përdorim intensiv është i paqartë ose i papërshtatshëm, shpallen zona të mbrojtura të burimeve të menaxhuara.

Burimi: Ligji Nr 8906/.2002 Për Zonat e Mbrojtura, i ndryshuar me Ligjin Nr.9868/2008

○ Manaxhimi i zonave të mbrojtura në vend

Kohët e fundit, Shteti Shqiptar ka bërë hapa të rëndësishëm përpara për zhvillimin e zonave të mbrojtura. Qeveria ka plotësuar më tej kadrin ligjor dhe institucional për manaxhimin e zonave të mbrojtura në vend. Shqipëria ka miratuar Ligjin Nr. 8906, dt. 06.06.2002, Për Zonat e Mbrojtura (i ndryshuar), i cili ka si qëllim kryesor shpalljen, ruajtjen, manaxhimin dhe përdorimin e qëndrueshëm të tyre. Një hap shumë i rëndësishëm në drejtim të manaxhimit të qëndrueshëm të zonave të mbrojtura në vend është edhe miratimi i VKM-së Nr. 102 i datës 12.02.2015 i cili krijoi dhe përcaktoi funksionet e Agjencisë Kombëtare të Zonave të Mbrojtura (AKZM) dhe të Administratave Rajonale të Zonave të Mbrojtura (AdZM). AKZM-ja dhe AdZM-ja kanë përgjegjësi të drejtëpërdrejtë për manaxhimin e zonave të mbrojtura në vend, mbështetjen që i japin e Ministrisë për hartimin dhe zbatimin e politikave për zonat e mbrojtura, hartimin dhe zbatimin e planeve të manaxhimit dhe të veprimt, monitorimin, mbledhjen e informacionit dhe lajmërimin e organeve kompetente kur vërehen shkelje në zonat e mbrojtura.²⁰⁶ Pas përpjekjeve të shtetit shqiptar për plotësimin e kuadrit ligjor dhe institucional, mund të themi që manaxhimi dhe administrimi i zonave të mbrojtura është qartësuar në kontekstin e përgjegjësi institucionale.

Në këtë fazë, AKZM-ja²⁰⁷ ka hartuar Programin Strategjik afatshkurtër dhe afatmesëm 2015-2020 për manaxhimin e zonave të mbrojtura në vend. Qëllimi kryesor i këtij plani është përmirësimi i manaxhimit të ZM-ve sipas standardeve të BE-së, duke ruajtur dhe përdorur në mënyrë të qëndrueshme burimet natyrore. Për më tepër, Qeveria ka marrë masa konkrete për zbatimin e ligjeve mbi zonat e mbrojtura dhe manaxhimin e tyre. AKZM-ja, në bashkëpunim me Ministrinë e Mjedisit, ka hartuar planet e manaxhimit për disa zona të mbrojtura (Plani i manaxhimit të Parkut kombëtar të Malit të Tomorrit, Divjakë- Karavasta etj.) dhe është drejt përfundimit të hartimit të planeve të manaxhimit²⁰⁸ për zona të tjera. AKZM-ja e shtrin aktivitetin e saj në çdo qark nëpërmjet degës së saj rajonale (AdZM-të e qarqeve). AdZM-të kanë në fokus të tyre zbatimin e planeve dhe monitorimin e zonave të mbrojtura në territorin e tyre të kompetencës (të qarkut përkatës) dhe bashkëpunimi me AdZM-të e tjera përkatëse kur zona e mbrojtur i kalon kufinj të qarkut. AdZM-të kanë një staf të caktuar në varësi të sipërfaqeve të zonave të mbrojtura që ndodhen në territorin e administruar prej tyre (disa punonjës në rastet e manaxhimit të një parku komëtar, që llogaritet të ketë një sipërfaqe të madhe kupërfshihen kryesisht specialistë monitorimi dhe disa roje).²⁰⁹

Me gjithë punën e mirë të bërë nga AKZM, zbatueshmëria e ligjit për zhvillimin dhe mbrojtjen e zonave të mbrojtura ende hasvështirësi. Mungesa e planeve të

manaxhimit dhe mungesa e kapaciteteve për zbatimin e planeve të menaxhimit për disa zona mbetet ndër vështirësitë kryesore. Për kapërcimin e këtyre vështirësive, momentalisht AKZM-ja është duke bërë një punë të mirë në drejtim të rritjes së kapaciteteve lokale dhe plotësimit të stafit të nevojshëm për menaxhimin sa më të qëndrueshëm të zonave të mbrojtura.

○ Zonat e mbrojtura në Bashkinë Elbasan

Territori i Bashkisë së Elbasanit ka një reliev të larmishëm me fusha, lugina dhe kodra e male të larta. Ky reliev ka ndikuar në formimin e mikroklimave të ndryshme të cilat kanë krijuar mundësinë për zhvillimin e një flore e faune të shumëllojshme. Bashkia Elbasan ka 17 zona të mbrojtura²¹⁰ në territorin e saj, të përbëra nga 14 monumente natyrore (Zonë e mbrojtur Kategoria III) dhe 3 rezervate natyrore të manaxhuar (Zonë e mbrojtur Kategoria V) të cilat janë renditur më poshtë.

Tabela 42. Zonat e mbrojtura në Bashkinë Elbasan

Emërtimi i ZM-së	Kategoria	Përshkrim i shkurtër	Rëndësia
Kategoria II – Park Kombëtar			
Shebeni - Jabllanicë ²¹¹	II	Biodiversitet të pasur me endemizma dhe subendemizma	Shkencore, biologjike, ekologjike, ekonomik, kulturore, didaktike dhe turistike
Kategoria III – Monument Natyre			
Dushku i Lleshanit	III	Lartësia mnd: 1,000m Lartësia: 21m Diametri i trungut: 120cm Perimetri i trungut: 240cm Degë: 32 Perimetri i kurorës: 92m Mosha: 250 vjecar Ka qënë gjithmonë vendtakim për banorët.	shkencore (biologjike), didaktike, estetiko – turistike.
Pisha e Fushë Kuqes	III	Lartësia mnd: 920 – 1,000m Sipërfaqja: 2ha Lartësia e drurëve: 18-20m Diametri i trungjeve: deri në 38cm Mosha: 149 – 158 vjecare Sipërfaqe pyjore Pishë e zezë	biologjike, didaktike, estetiko- turistike dhe klimaterike
Dushku i Kishës Gjinar	III	Lartësia mnd: 900m Lartësia: 22m Diametri i Trungut 210cm Perimetri i trungut: 670cm Degë: 9 Perimetri i kurorës: 82m Mosha: 300 vjecar Lis i veçuar, me formë të rregullt, ka dëmtime të ndjeshme.	biologjike, didaktike, estetiko- turistike dhe klimaterike
Lisat e Pashtreshit	III	Lartësia mnd: 700m Lartësia: 16 – 18m Diametri i trungjeve: rreth 70cm Mosha: 200 – 250 vjecare Grup drurësh prej lisi në formë rrethore, në gjendje shumë të mirë	biologjike, didaktike, estetiko- turistike dhe klimaterike
Rrobulli i	III	Lartësia mnd 1,650 – 1,700m	biologjike, didaktike,

Zeleshnjës		Sipërfaqja: 1.5ha Lartësia e drurëve: 18-20m Diametri i trungut: 35-40cm Mosha: 100 – 120 vjeçar Gjendja: shumë e mirë	estetiko- turistike dhe klimaterike
Rrapi i Gurrës së Labinotit	III	Lartësia mnd: 820m Lartësia: 16m Diametri i trungut: 94cm Perimetri i trungut: 294cm Degë; 20 Perimetri i kurorës: 42m Mosha: 110 vjeçar Gjendja; e mirë Dru rrapit i vecuar me kurrorë të rregullt	Pikë takimi për banorët, biologjike, didaktike, estetiko- turistike dhe klimaterike
Pylli aluvial i Shushicës	III	Mosha; 9-10vjeçare Pyll aluvial, gjenden shoqërime bimësh higrofile mjaft të dendura dhe në gjendje natyrore.	estetiko- turistike dhe klimaterike
Rrepet e Byshekut	III	Lartësia mnd: 175m Sipërfaqja: 0,4ha Lartësia e drurëve: 18-22m Diametri i trungut: 50-87cm Mosha: 500-600 vjeçar Grumbuj drurësh prej rrapit të ruajtur në gjendje të mirë.	Pikë takimi për banorët, biologjike, didaktike, estetiko- turistike
Frashëri i Madh Polis – Valë	III	Lartësia: 20m Dru frashëri i zhvilluar mjaft mirë, i rrethuar nga shkurre shkoze.	Pikë takimi për banorët, biologjike, didaktike,
Llixhat e Hidrajt	III	Lartësia mnd: 200m Temperatura: 400°C Këto burime termale përdoren për vetitë e tyre kuruese	Shkencore, didaktike, turistike, kurative
Mështekna e Zavalinës	III	Lartësia mnd: 1,000-1,170m Sipërfaqja: 7.5ha Mosha 130 vjeçare Lartësia e pemëve: rreth 16m Diametri i Trungut: 22cm Pyje mështekne, dëmtuar pjesërisht nga disa prerje të jashtëligjshme	biologjike, didaktike, estetiko- turistike dhe klimaterike
Mani i Zi i Joronishtit	III	Lartësia: 8m Diametri i trungut: 72cm Perimetri i trungut: 226cm Degë: 4 Perimetri i kurorës: 26m Mosha: 320 vjeçar Dru mani i veçuar	Pikë takimi për banorët
Burimi i Perroit të Kushes	III	Buron nga një lartësi prej 10-15 metrash nga disa ballkone shkëmbore	estetiko- turistike
Kategoria V - Rezervat Natyror i Menaxhura			
Qafë Bushi	V	Sipërfaqja: 500 ha Lartësia mnd: 1,100 Paraqet vlera të një zonë me përfaqësim të gjërë të pyllit të dushkut, të florës dhe faunës së tij.	Mbrojtjen e peizazhit, biologjike, dhe zhvillimin e turizmit

		Ka një shkallë relativisht të lartë dëmtimi	
Sopoti	V	Sipërfaqja: 300 ha Lartësia mnd: 1,600m Përbëhet nga pyje, kullota subalpine dhe alpine, liqene akullnajore, kanione, maja etj.	Mbrojtjen e peizazhit, biologjike, dhe zhvillimin e turizmit
Kuturmani	V	Sipërfaqja: 3,600ha Lartësia mnd: 1,100m Vlera e përfaqësimit të gjerë të pyllit të dushkut, florës dhe faunës së tij. Paraqet problematikë që lidhen me shfrytëzimin e tepruar.	Mbrojtjen e peizazhit, biologjike, dhe zhvillimin e turizmit

Burimi: SZHT Bashkia Elbasan 2016 dhe AKZM 2016, Punoi: Co-PLAN

○ Rezervat Natyror i Manaxhuar:²¹²

Rezervatet Natyrore të Manaxhuara administrohen nga AKZM-ja. Aktualisht, nuk ka informacion nëse këto zona janë të pajisura me plane manaxhimi. Sipas AKZM-së, këto zona kanë vëmendjen e vazhdueshme të autoriteteve lokale, AdZM-së Elbasan dhe NjA-së Elbasan, të cilat mbrojnë dhe kontrollojnë veprimtaritë brenda zonave të mbrojtura. AdZM-ja Elbasan ka përcaktuar disa punonjës për mbikqyrjen e rezervateve natyrore të manaxhuar brenda Qarkut Elbasan.²¹³

Qafë Bushi – Sipërfaqja aktuale e kësaj zone është 500ha në lartësinë deri në 1,100m mbi nivelin e detit, dhe pjesa perëndimore e tij përfshihet në territorin e Bashkisë Elbasan në NjA-në Labinot Mal. Ndonëse kjo zonë është mëse e dëmtuar dhe e shfrytëzuar përtej kapacitetit, ajo paraqet vlera të një zone me përfaqësim të gjerë të pyllit të dushkut, të florës dhe faunës së tij. Kryesisht, është përdorur si rezervat për gjuetinë e derrit të egër (*sus scrofa*), lepurit, thëllëzës etj. Aktualisht, kjo zonë nuk ka një plan manaxhimi e përrjedhje zhvillimi i qëndrueshëm për këtë hapësirë mbetet sfidë për të cilën nevojitet punë konkrete.

Sopoti – Sipërfaqja e kësaj zone vlerësohet të jetë rreth 300ha me një lartësi maksimale deri në 1,600m mbi nivelin e detit, dhe pjesa perëndimore e tij përfshihet në territorin e Bashkisë Elbasan në NjA-në Zavalinë. Në këtë zonë ka një sërë habitatesh si: pyje, kullota subalpine dhe alpine, liqene akullnajore, kanione, maja etj.

Ky rezervat karakterizohet edhe nga shumë bimë endemike dhe subendemike, ku veçohet *Hypericum albanicum* dhe *Lilium albanicum*, si dhe kombinimi i pyjeve me ah dhe bredh, të vendosura në një terren pak të pjerrët. Aty hasim edhe kullotat alpine të bimësisë së çeltirave, të cilat i japin këtij territori një bukuri të veçantë natyrore e peizazhistike. Gjithashtu zona përbën edhe një bërthamë dhe biokorridor shumë të rëndësishëm për rruazorët e mëdhenj si ariun, rrëqebullin, dhinë e egër, kaprollin etj. Për fat të keq, edhe kjo zonë nuk ka një plan manaxhimi.

Kuturmani – Sipërfaqja e zonës është 3,600ha me lartësinë deri në 1,100m mbi nivelin e detit, ku vetëm një sipërfaqe të vogël në perëndim të tij përfshihet në territorin e Bashkisë Elbasan në NjA-në Labinot Mal. Zona është pjesërisht e dëmtuar dhe e tejshfrytëzuar, por ajo paraqet vlera të përfaqësimit të gjerë të pyllit të dushkut, florës dhe faunës së tij. Ai njihet si rezervati për gjuetinë e derrit të egër, lepurit, thëllëzës etj. Aktualisht, kjo zonë nuk ka një plan manaxhimi.

○ Monumentet e Natyrës²¹⁴

Monumentet e natyrës manaxhohen nga AdZM-ja Elbasan. Aktualisht, nuk ka një plan manaxhimi për monumentet e natyrës, edhe pse vazhdimisht kryhet monitorimi i gjendjes së tyre dhe merren masa për mbrojtjen e tyre. AdZM-ja Elbasan ka 19 punonjës që merren me manaxhimin dhe monitorimin e zonave të mbrojtura në tërësi.²¹⁵ Duhet shtuar, se edhe Bashkia e Elbasanit ka përgjegjësi për mbrojtjen dhe përmirësimin e cilësisë së mjedisit në territorin e saj. Prandaj lind nevoja që në të ardhmen, Bashkia të bashkëpunojë me AdZM-në Elbasan për mbrojtjen dhe zhvillimin e qëndrueshëm të zonave të mbrojtura.²¹⁶

Dushku i Lleshanit ndodhet në fshatin Lleshan, pranë rrugës për në Gjinar, në një lartësi rreth 1000m mbi nivelin e detit. Përfaqësohet me një dru lisi të veçuar, me formë të rregullt dhe në gjëndje të mirë. Lartësia e tij është rreth 21 m, diametri i trungut 120cm, perimetri i trungut 240cm. Ka 32 degë me një perimetër të përgjithshëm rreth 92 m. Mosha e tij është 250 vjeçare. Ka qenë gjithnjë si pikë takimi për banorët e fshatit. Vlerat e tij janë shkencore (biologjike), didaktike, estetiko – turistike.

Pisha e Fushë Kuqes ndodhet në fshatin Gjinar të NjA-së Gjinar, në lartësinë 920-1,000m mbi nivelin e detit. Përfaqëson një sipërfaqe pyjore pishe të zezë prej 2ha. Forma e sipërfaqes pyjore është trapezoidale. Përbëhet nga drurë të vjetër dhe të rinj, me lartësi 18-20m, ndërsa diametri i trungjeve arrin deri 38,5cm, mosha e tyre është 149-158 vjeçare. Ka vlera biologjike, didaktike, estetiko-turistike dhe klimaterike. Deri në fundin e viteve '80 ,aty funksiononte pika turistike e Gjinarit.

Dushku i Kishës Gjinar gjendet pranë kishës së fshatit Gjinar, 900 metra mbi nivelin e detit. Përfaqëson një dru lisi të veçuar, me formë të rregullt ombrellore dhe ka dëmtime të ndjeshme nga faktorët natyrorë, kryesisht nga shkarkimet atmosferike. Lartësia e tij është 22m, diametri e perimetri i trungut janë përkatësisht 210cm dhe 670cm. Ka 9 degë që formojnë kurorën me perimetër 82m. Mosha e tij është 300-vjeçare.

Lisat e Pashtreshit gjenden në pjesën lindje-juglindje të fshatit Pashtresh, të NjA-së Gjinar. Përfaqëson një grup drurësh prej lisi, në një sipërfaqe të vogël në formë rrethore. Drurët janë të rregullt, me trup të drejtë e të ruajtur relativisht mirë. Lartësia e tyre është 16-18 m, ndërsa diametri i trungjeve është rreth 70 cm. Lartësia mbi nivelin e detit është rreth 700 m. Kanë moshë 200-250-vjeçare. Pranë tyre është një kishë gati e rrënuar.

Rrobulli i Zeleshnjës gjendet pranë fshatit Zeleshnjë, NjA Gjinar, në lartësinë 1,650-1,700m mbi nivelin e detit. Përfaqëson një sipërfaqe pyjore 1.5ha rrobulli. Kjo zonë njihet edhe me emrin pylli i staneve të Verçës. Lartësia e drurëve është 18-20m, diametri i trungjeve është 35-40 cm, ndërsa mosha e tyre është 100-120-vjeçare. Aktualisht, këto pyje janë në gjëndje të mirë dhe janë të rrethuar me livadhe dhe seksione pyjesh me pisha dhe ahe.

Rrapi i Gurrës së Labinotit ndodhet në pjesën perëndimore të fshatit Labinot Mal, në NjA-në Labinot Mal. Ai përfaqëson një dru rrapi të veçuar, me një kurorë të rregullt dhe ruhet në gjëndje të mirë edhe nga vetë banorët e zonës, kanë shumë raste ka shërbyer edhe si pikë takimi apo vend-pushimi për ta. Pranë rrapit ndodhet edhe burimi ujqor karstik i Gurrës së Labinotit. Ai ndodhet në lartësinë 820mmbi nivelin e detit, me lartësi 16m, diametri i trungut është 94cm, ndërsa perimetri i tij është 294cm. Ka mbi 20 degë që formojnë kurorën me perimetër 42m. Mosha e monumentit është

110-vjeçare. Vizitohet sipas degëzimit të rrugës kombëtare Elbasan - Librazhd, duke filluar nga Labinot Fusha deri në Labinot Mal.²¹⁷

Pylli aluvial i Shushicës ndodhet përgjatë shtratit të lumit Shkumbin afër fshatit Shushicë në NjA-në Shushicë. Ky është një pyll aluvial, ku gjejmë shoqërime bimësh më tepër higrofile (shelgje, rapisht), mjaft të dendur dhe në gjendje natyrore. Si i tillë ka vlera të veçanta, edhe pse me moshë të re (rreth 9-10-vjeçare). Vizitohet duke marrë rrugën Elbasan Shushicë.

Rrepet e Byshekut ndodhen në NjA-në Shushicë, në të majtë të lumit Shkumbin, rreth 175mmbi nivelin e detit. Ato përfaqësojnë një grup drurësh prej rrapit në një sipërfaqe prej 0,4ha. Lartësia e drurëve është 18-22m, diametri i trungjeve është 50-87cm, por edhe më shumë, ndërsa mosha e tyre është 500-600-vjeçare. Pranë tyre ka burime me ujë dhe sistemime e rregullime në dobi të vizitorëve ditorë nga Elbasani etj. Pronësia është shtetërore dhe në përgjithësi gjendja e drurëve është e mirë. Ka drurë të dëmtuar nga faktorë natyrorë, nga mosha e madhe, por edhe zgavërime trungu, nga zjarret e vënë nga vizitorët e pakujdesshëm.

Frashëri i Madh Polis-Valë ndodhet në fshatin Polis Valë në NjA-në Shushicë. Ai është një dru me moshë të vjetër, mbi 20m i lartë, i zhvilluar mjaft mirë në mes të shkurreve të përfaqësuara nga shkoza. Vizitohet duke marrë rrugën Elbasan ose Librazhd-Polis-Val.²¹⁸

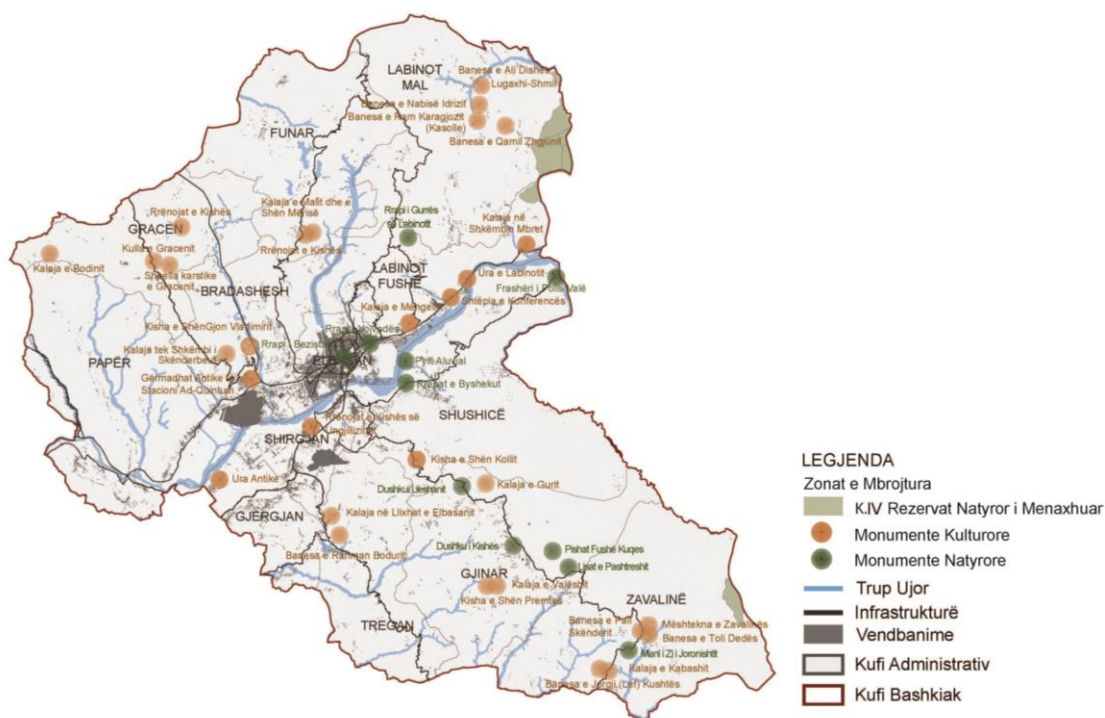
Llixhat e Hidrajt, sot janë monument natyre dhe gjenden në pjesën e sipërme të përroit të Llixhave, rreth 200m mbi nivelin e detit në NjA-në Tregan. Këto janë burime termo-minerare, të cilat arrijnë temperaturën rreth 400°C, dhe kanë përmbajtje kripërash dhe gazrash të tretura në to. Këto ujëra janë përdorur ndër vite për kurimin e sëmundjeve të *poliartritit*, *artritit*, *reumatizmit* etj. Kjo zonë është e përshtatur me shërbim hotelier dhe shërbim të rregullt mjeksor. Gjatë këtyre 10 viteve të fundit mjediset janë shtuar dhe kushtet janë përmirësuar. Shumë pranë llixhave, ndodhet edhe pylli me dushqe, i cili është në gjendje të mirë.

Mështekna e Zavalinës ndodhet në afërsi të fshatit Zavalinë në NjA-në Zavalinë në lartësinë 1,000-1,170m mbi nivelin e detit. Ajo ka një sipërfaqe 7.5ha me pyje mështekne, të cilat kanë një moshë 130-vjeçare. Lartësia e tyre është rreth 16m, diametri i trungut arrin deri 22cm. Është në pronësi të shtetit dhe ruhet ende mire, përveç disa prerjeve të paligjshme që janë kryer nga mesi i viteve '90.

Mani i Zi i Joronishtit ndodhet në qendër të fshatit Joronisht në NjA-në Zavalinë, i cili është një dru mani i veçuar. Askush nuk mban mend si është gjendur ai aty, por gjithnjë ai ka qënë vendi ku grumbulloheshin banorët e fshatit për takime, kuvende etj. Mani ka lartësi 8 m, diametër të trungut 72cm, ka 4 degë që formojnë kurorën ombrellorë me perimetër 26m. Perimetri i trungut është 226 cm, ndërsa mosha është 320-vjeçare. Është në pronësi private dhe ruhet relativisht mirë. Vizitohet sipas rrugës Elbasan – Zavalinë – Joronisht.²¹⁹

Burimi i Perroit të Kushes ndodhet në fshatin Gjormë në Lindje të autostradës Tiranë-Elbasan. Uji buron nga një lartësi prej 10-15 metrash, nga disa ballkone shkëmbore dhe është i rrethuar me rrepetë ngjashme me Byshekun. Aktualisht nuk ka rrugë automobilistike.

Figura 77. Harta e zonave të mbrojtura, monumente natyrore / kulturore



Burimi: Bashkia Elbasan dhe Co-PLAN

○ Problematikat kryesore të ZM-ve Elbasan

AKZM-ja dhe AdZM-ja janë duke bërë përpjekje serioze në drejtim të manaxhimit të qëndrueshëm të zonave të mbrojtura në Bashkinë e Elbasan. Megjithatë, problematikat mbeten ende të shumta, ndër të cilat përmendim:

Prerja abusive e pyjeve ka një impakt të madh në prishjen e habitateve brenda zonave të mbrojtura. Zona e Polis-Stravaj, Kuturman dhe të tjera, paraqiten në shkallë të lartë të prerjeve abusive të pyjeve.²²⁰ Aktualisht, gjendja pritët të përmirësohen me ndalimin e prerjeve të pyjeve për 10 vjet, edhe pse ligji nuk e ka lejuar asnjëherë zhfrytëzimin e pyjeve brenda Zonave të Mbrojtura.

Rreziku i përhapjes së zjarreve është i pranishëm pothuajse gjatë gjithë sezonit të nxehtë, kryesisht në zonën e Kuturmanit, apo dhe në zona të largëta, të cilat paraqesin vështirësi për t'u kontrolluar.²²¹ Kryesisht, zjarret kanë qenë të qëllimshme nga praktika të gabuara që përdoren për hapjen e kullotave dhe tokave bujqësore.

Gjuetia e paligjshme është një problem aktual në Shebenik – Jabllanicë, Polis-Stravaj dhe në zona të tjera të thella që është vështirë të kontrollohen. Gjuetia ndikon direkt në uljen e numrit të shpendëve dhe kafshëve, dhe shqetësimin e tyre.

Manaxhimi joefektiv i aktiviteteve turistike që kryhen në të gjitha zonat e mbrojtura, edhe pse në nivele të ulëta, lënë pas mbetje të ngurta, të cilat shpërndahen gjithandej (Gjinat, Shebenik-Jabllanicë, Byshek etj.).

Ndërtimi i HEC-eve, të cilët shfrytëzojnë ujin, duke e devijuar atë, ka sjellë probleme të shumta në habitatet e zonave të mbrojtura. Disa zona janë prekur nga ndërtimi i HEC-eve të vegjël, duke sjellë reduktimet e ndjeshme në sasinë e ujit që rrjedh në gjendje të lirë dhe furnizon ekosistemet natyrore në këto zona.

Aktiviteti i guroreve ka një impakt në ndryshimin e peizazhit dhe në dëmtimin e vetë habitatit, këtu përmendim aktivitetin e guroreve në Parkun Shebenik – Jabllanicë, por ka dhe zona të tjera në të cilat ushtrohet ky aktivitet.

Kullotja është prezente pothuaj në të gjithë Zonat e Mbrojtura të Bashkisë Elbasanit. Ende nuk ka një studim se sa është kapaciteti i lejuar i këtyre zonave, kështuqë është një problem i pastudiuar dhe i pazgjidhur.

Erozioni është një fenomen i pranishëm në zonat kodrinore malore, kryesisht erozioni i shpateve të zhveshura, apo në brigjet e përrenjve apo lumenjve, që kalojnë në zonat e mbrojtura.

Ndikimi që kanë patur, si prishja e rregjimit të ujërave në lumenj, gjithashtu edhe shpyllëzimet intensive, kanë rezultuar në një rritje të ndjeshme të aktivitetit erodiv kudo në Shqipëri, dhe ende nuk ka një adresim të saktë të këtij problemi ndaj edhe zgjidhja e këtij fenomeni mbetet të realizohet në një të ardhme ndofta të largët.

○ Përfundime dhe rekomandime

Bashkia Elbasan është e pasur me rezervate natyrore dhe monumente natyre të shumëllojshme, të cilat përbëjnë një pasuri të konsiderueshme për zhvillimin e turizmit në Bashki. Për më tepër, në Bashki gjenden edhe llixhat e Treganit të cilat, nëse ruhen dhe mirëmbahen, mund të shndërrohen në motorrin kryesor të zhvillimit ekonomik të zonave përreth. Megjithatë, këto zona kanë pësuar dëmtime të ndryshme në vitet e shkuara, si prerje abuzive të pyjeve në territorin e tyre, zjarre, ndërtime të ndryshme, zhvillimet e aktivitetit të guroreve, mbikullotja dhe fenomene të tjera natyrore si erozioni dhe shembjet e ndryshme të dherave.

Duke patur parasysh që zonat e mbrojtura janë të rëndësishme, jo vetëm sepse shërbejnë si habitate të një biodiversiteti të larmishëm, por edhe sepse mund të favorizojnë zhvillimin e ekonomisë në Bashki nëpërmjet turizmit, rekomandohet që organet kompetente në Bashki të tregojnë një kujdes të veçantë, përpara se ato të humbin vlerat biologjike dhe peizazhistike që mbartin. Më konkretisht, rekomandohet bashkëpunimi i Bashkisë Elbasan me AdZM-në Elbasan për mbrojtjen dhe zhvillimin e qëndrueshëm të zonave të mbrojtura nëpërmjet hartimit dhe zbatimit të planeve të manaxhimit për çdo zonë të mbrojtur dhe monument natyre, hartimin e planit të emergjencave për zjarre dhe rreziqe të tjera si dhe bashkëpunimin me universitetet të ndryshme me qëllim promovimin e vlerave shkencore, biologjike, faunistike dhe floristike të zonave të mbrojtura dhe zhvillimin e eko-turizmit dhe aktiviteteve të tjera, që mundësojnë mbledhjen e të ardhurave financiare për manaxhimin e tyre.

4.5.4 Biodiversiteti

○ Biodiversiteti në Shqipëri

Sipas Ligjit nr. 9587/2006 “Për Mbrojtjen e Biodiversitetit”, me biodiversitet ose larmi biologjike nënkuptojmë shumëllojshmërinë e organizmave të gjallë të të gjitha llojeve, duke përfshirë, ndër të tjera, ekosistemet tokësore, detare dhe ekosistemet e tjera ujore, si dhe komplekset ekologjike, ku ato bëjnë pjesë²²². Ky term përfshin shumëllojshmërinë brenda dhe ndërmjet llojeve dhe shumëllojshmërinë e ekosistemeve.

Shqipëria është një vend i vogël. Megjithatë, ajo dallohet për larmi të peizazheve dhe larmi biologjike²²³, duke u radhitur në vendet e Europës që shquhen për biodiversitet të lartë. Pjesa e Ultësirës Perëndimore është më e rëndësishme nga pikëpamja e biodiversitetit dhe larmishmërisë së tij, e cila shtrihet përgjatë zonës bregdetare nga

qyteti i Vlorës në jug e deri tek liqeni i Shkodrës në veri. Përveç faktit që kjo është një zonë bregdetare, Ultësira përshkohet nga lumenjtë kryesorë të vendit, të cilët rrjedhin nga lindja në perëndim. Vija bregdetare arrin gjatësinë 476km.²²⁴ Zona veriore e vendit ka një reliev malor, i cilikarakterizohet nga diversitet i formacioneve shkëmborë që nga koha e Paleozoikut. Klima në Shqipëri përbëhet nga katër zona klimatike dhe 13 nënzona, të cilat ndikojnë drejtpërsëdrejti në biodiversitetin e pasur që ka vendi.²²⁵

Shqipëria ka një shumëllojshmëri të ekosistemeve dhe habitateve. Në territorin e vendit gjenden ekosistemet detare, zonat bregdetare, lumenjtë, liqenet, shkurret me gjelbërim të përhershëm apo gjetherënëse, pyje halore dhe fletore, kullota alpine dhe subalpine, si dhe ekosistemet e larta malore. Larmia e ekosistemeve dhe habitateve në Shqipëri mundëson një larmi të lartë të llojeve të kafshëve dhe të bimëve që rriten në to. Në Shqipëri gjenden rreth **7,233 taksonë bimorë**²²⁶ (bashkë me fiernat, likenet, kërpudhat, myshqet dhe algat) dhe **5,438 lloje kafshësh**²²⁷ (përfshirë shpendë gjitarët, zvarranikët, insektet, peshqit etj.). Bimët me lule dhe algat mikroskopike janë grupi përfaqësues më i larmishëm dhe i pasur i llojeve të radha, relike dhe endemike. Kjo për shkak të elementeve floristike të rajoneve.

Pyjet zënë rreth 33% të territorit, ose 1,041,000 ha, ndërsa *kullotat* zënë rreth 15% të sipërfaqes së territorit (400,000 ha). Pyjet dhe kullotat kanë një larmi të llojeve dhe komuniteteve shtazore dhe atyre bimorë.²²⁸ Pyjet e larta strehojnë kryesisht gjitarët e mëdhenj si ujku, rrëqebulli, ariu, dhia e egër, si dhe shpendë të ndryshëm të cilët janë të lidhur me jetesën në pyjet e virgjëra. *Liqenet* e mëdha të vendit dhe lagunat bregdetare janë vendbanimet më të rëndësishme për shpendët, veçanërisht për dimërimin e atyre migratore. Në këto hapësira, prej vitesh numërohen rreth 70 lloje shpendësh uji, të cilët përbëjnë një popullsi që arrin deri në 180,000 individë gjatë dimrit.²²⁹ Shqipëria është edhe një kryqëzim i rrugëve të rëndësishme për shpendët migratore dhe insektet.²³⁰

○ Speciet e rrezikuara në Shqipëri

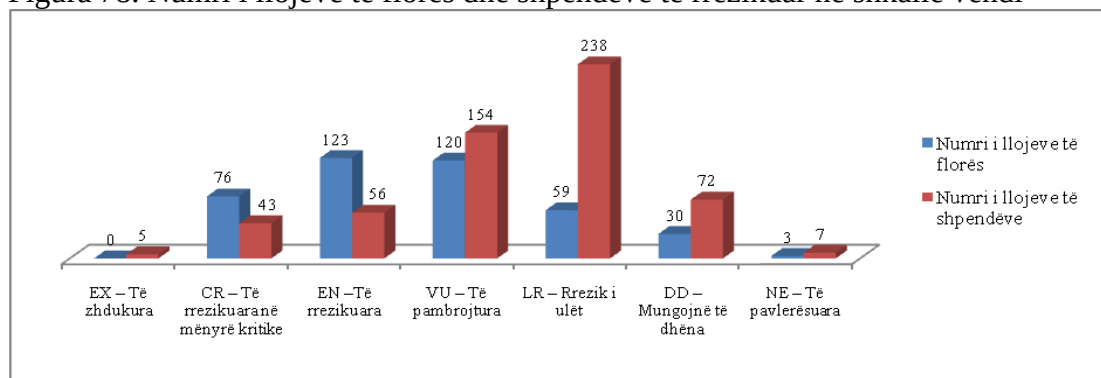
Në territorin e vendit gjenden rreth **91 lloje të kërcënuara speciesh në nivel global**. Në këtë listë përfshihen Pelikani kaçurrel (*Crispus crispus*), Breshka Shqiptare e Ujit (*Pelophylax shqipericus*) dhe Blini (*Acipenser sturio*), për të cilat Shqipëria është një vend i rëndësishëm.²³¹ Sipas IUCN-it,²³² 109 lloje kafshësh të grupeve të ndryshme taksonomike janë konsideruar si të kërcënuara. Lista e llojeve të bimëve të kërcënuara në vendin tonë e kalon atë të kafshëve, duke arritur shifrën 319 nga të cilat 76 janë të kërcënuara në formë kritike, 123 lloje konsiderohen në rrezik, dhe 120 lloje të përkeqësuar (Tabela 45).

Tabela 43. Numri i llojeve të florës dhe shpendëve të rrezikuar në Shqipëri

Kategoritë IUCN	Numri i llojeve të florës	Numri i llojeve të shpendëve
EX – Të zhdukura	0	5
CR – Të rrezikuara në mënyrë kritike	76	43
EN – Të rrezikuara	123	56
VU – Të pambrojtura	120	154
LR – Rrezik i ulët	59	238
DD – Mungojnë të dhëna	30	72
NE – Të pavlerësuar	3	7

Burimi: Dokumenti i Politikave Strategjike për Mbrojtjen e Biodiversitetit, 2016²³³.

Figura 78. Numri i llojeve të florës dhe shpendëve të rrezikuar në shkallë vendi



Burimi: Dokumenti i Politikave Strategjike për Mbrojtjen e Biodiversitetit, 2016²³⁴. Punoi: Co-PLAN

Lista e Kuqe e faunës dhe florës së egër është miratuar në dhjetor 2013, me Urdhër të Ministrit Nr. 1280, datë 20.11.2013. Llojet e mbrojtura të florës janë 402 nga 361 që ishin në Listën e Kuqe paraprake të vitit 2007. Llojet e mbrojtura të faunës janë 575, i njëjti numër me listën e vitit 2007.

○ Biodiversiteti në Bashkinë Elbasan

Territori i Bashkisë Elbasan është i larmishëm, me terren fushor, kodrinor e malor dhe me lumenj e përrenj të shumtë. Elbasani përshkohet nga rrjedha e mesme e lumit Shkumbin dhe degët e tij të shumta si lumi i Gostrimës, lumi i Zaranikës, lumi i Kushes dhe Zalli i Papërit. Zona e Elbasanit, sipas ndarjes klimatike të Shqipërisë, bën pjesë në zonën mesdhetare kodrinore dhe nën-zonën mesdhetare kodrinore qendrore. Larmia e formave të relievit dhe shtrirja e gjerë veri-jug e kësaj nënzona ndikojnë në regjimin e elementëve klimatike dhe në biodiversitetin e pasur të zonës.

Bashkia Elbasan ka një sipërfaqe natyrore rreth 62,900 ha²³⁵. Në bashki gjenden edhe shumë monumente natyrore (si pemë të lashta), si dhe zona të mbrojtura si Sopot, Stravaj dhe Kuturmani (zonat e mbrojtura janë trajtuar në një seksion më vete). Në territorin e bashkisë dhe rrethinat, haset një numër i konsiderueshëm i llojeve të kafshëve dhe shpendëve, kryesisht gjitarët e medhenj dhe familja e rosave dhe thëllëza edhe pse numri total i specieve floristike dhe faunistike në bashki nuk njihet. Gjithashtu, territori i bashkisë shquhet për pasuri floristike, kryesisht në drurë të lartë, shkurre dhe bimë të kultivuara. Në brendësi të territorit hasen një sërë llojesh, duke filluar nga shkurret shqopa, shkoza, dhe deri tek dushqet, ahishtat, dhe kullotat alpine.

Numri i specieve floristike dhe faunistike, që gjenden në Bashki dhe habitatet e tyre, nuk njihet. Megjithatë, njihet përafërsisht numri i specieve në rrezik zhdukjeje (Libri i Kuq i Florës dhe Faunës Shqiptare, 2007) i cili shkon në 83 specie (rreth 10% e specieve në zhdukje në vend). Këto i përkasin kryesisht specieve të florës, insekteve dhe shpendëve (Tabelan 46).

Tabela 44. Flora dhe Fauna e rrezikuar në Shqipëri dhe në Bashkinë Elbasan²³⁶

Flora dhe Fauna e Rrezikuar në Shqipëri dhe Bashkinë Elbasan ²³⁷				
Kategoritë Taksonomike	Nr. Total i Specieve në vend	Nr. Specieve të rrezikuara në vend	Nr. Specieve të Rrezikuara në B. Elbasan	% Specieve të Rrezikuara në B. Elbasan
Kërpudha	800	16	2	13

Bimësi	3,228	363	28	8
Insekte	680	108	23	21
Peshq	311	61	1	2
Amfibë	15	15	2	13
Zvarranikë	37	37	4	11
Shpendë	330	120	18	15
Gjitarë	91	46	5	11
Totali	5,492	766	83	11

Burimi: Libri i Kuq i Florës dhe Faunës Shqipëtare, Punoi: Co-PLAN

○ Fauna në Bashkinë Elbasan

Zona e Bashkisë Elbasan është shumë e pasur me botë shtazore, e cila gjatë dy dekadave të fundit është dëmtuar si rezultat i gjuetisë së shfrenuar, ku shumë shpezë e kafshë të egra po shkojnë drejt zhdukjes. Kjo zonë popullohet nga specie si ariu, kaprolli, ujku, lepuri, dhelpra, kunadhe baldosa, thëllëza e fushës dhe e malit, rosat e egra turtujt, pëllumbat e egër dhe gugucët (e famshmja kumria e Elbasanit). Nga të dhënat rezultojnë të zhdukur derri i egër, dhia e egër, fazani, lejlekët, pelikanët etj.

Sipas Librit të Kuq të faunës së Shqipërisë, 53 specie të rrezikuara në shkallë vendi ndodhen në territorin e Bashkisë Elbasan. Disa nga këto specie janë gjitarë të mëdhenj, tek të cilët ndikimi i reduktimit të habitateve ka çuar në reduktimin e numrit të tyre, krahas dhe ndikimeve të tjera nga aktivitetet antropogjene si gjuetia, shqetësimi etj. Më të rrezikuarat janë specie të familjes së fluturave, shpendëve dhe gjitarëve.

Shkaqet kryesore, që rrezikojnë zhdukjen e specieve të faunës në territorin e Bashkisë Elbasan, janë tregëtimi i specieve të ndryshme, koleksionimi i disa lloje speciesh, kryesisht fluturave, prishja e habitatit, ndotja e habitatit, zhvillimi i bujqësisë dhe përdorimi i plehrave dhe kimikateve në masë të madhe, zhvillimi i turizmit, shqetësimi i habitatit, zgjerimi i zonave urbane, gjuetia e paligjshme, pakësimi i ushqimit, shqetësimi i vendit të folezimit, trafikimi i specieve të rralla, fragmentimi i habitateve, degradimi i pyjeve etj. Në vijim, shkaqet do të trajtohen më gjerësisht duke i analizuar specifikisht .

○ Flora në Bashkinë Elbasan

Zona e Elbasanit ka pasuri të shumta natyrore, ku përfshihen lumenjtë, zona e mesme dhe e lartë malore, kodrat e ullinjve që rrethojnë qytetin, shkurret mesdhetare, pyjet gjethe gjerë, ato halore dhe përzierjet me kullota. Në Bashkinë Elbasan, për sa i përket “Zonave të Rëndësishme Bimore” gjendet zona Shpat-Polis.

Gjatë dy dekadave të fundit, zona është përballur me probleme të shumta si shpyllëzimet, prerja e ullinjve në pjesën verilindore të qytetit të Elbasanit, ndërtimet në zonat e gjelbëruara, si dhe urbanizimi i zonave të gjelbëra në brendësi të qytetit. Pas vitit 1997, janë prerë rreth 1,100 ha pyje me plepa, vërrinj, rrapa, shëlgje, e të tjera lloje shumë rezistente ndaj ndotjes industriale dhe me ndikim në uljen e ndotjes. Ajo që ka mbetur sot është Pylli Aluvial i Shushicës, i cili ruhet si Momument Natyre.

Më poshtë paraqitet gjendja e pasurive faunistike e floristike në NjA-të e Bashkisë Elbasan.

NjA-ja Funar: Bimësia natyrore përbëhet nga shkurre mesdhetare (shkozë, dushk) në jug dhe në pyjet e ahut në veri. Kjo zonë shërben për gjuetinë e kafshëve të egra sidomos të derrit të egër. *NjA-ja Gjinar:* Zona ka male që janë të veshura me pyje të ahut e të pishës, si pyjet e ahut të Skalatrës, të Bukanikut, Zavalinës, pishat e Gjinarit etj., që janë dhe zona gjuetie të kafshëve të egra si derri, kaprolli, lepuri, ariu. Maja më e lartë është ajo e Bukanikut (1831m).

NjA-të Labinot Mal, Papër, Shirgjan, Shushicë: burimet natyrore janë të mëdha si pyjet e ahut, të pishës, të dushkut e të shkozës. Në zonat e ulëta gjenden shkurret mesdhetare, të cilat edhe shfrytëzohen.

Sipas Librit të Kuq të faunës së Shqipërisë, rreth 30 lloje të rrezikuara në shkallë vendi ndodhen në territorin e Bashkisë Elbasan. Dëmtimi i llojeve të ndryshme të faunës vjen, kryesisht, si pasojë e mbledhjes së bimëve mjeksore si Çaji i Malit (*Sideritis raeseri*, Lulebasani(*Hypericum perforatum*), Bërsheni (*Juniperus foetidissima*), Trumza (*Satureja Montana*) etj.

Shkaqet kryesore që rrezikojnë zhdukjen e specieve të florës në territorin e Bashkisë Elbasan janë: dëmtimet humane të specieve në zhdukje, speciet në zhdukje, kullotja intensive, mbledhja e nënprodukteve të pyllit dhe bimëve mjeksore, praktika jo të mira të mbledhjes së bimëve mjeksore, prerja e pyjeve, zhvillimi i turizmit, zgjerimi i zonave urbane, ndryshimi i habitateve etj. Në vijim, do të trajtohen më gjerësisht disa nga këto problematika duke i analizuar specifikisht për çdo shkak të humbjes së florës në territorin e Bashkisë Elbasan.

○ Problematikat kryesore të biodiversitetit në Bashki:

Gjendja e specieve të florës e faunës në territorin e bashkisë nuk është ndër më të mirat, kryesisht për shkak të ndërhyrjeve të njeriut në territor. Ndërhyrjet kryesore të njeriut me ndikim në biodiversitet janë renditur më poshtë:

- Zhvillimi industrial dhe pasojat e ish-aktiviteteve industriale, kanë qënë kontribuesit kryesorë të ndotjes së ajrit dhe ujit. Aktualisht, gjendja paraqitet më e stabilizuar, pasi industrinë në territorin e bashkisë kanë ulur ndjeshëm kapacitetin e tyre prodhues.
- Urbanizimi: Kërkesa gjithnjë e në rritje për zona banimi, ku në dy dekadat e fundit kjo kërkesë është reflektuar në shtimin e zonave urbane informale dhe në shpërhapje, duke zënë sipërfaqe të zonave natyrore e bujqësore.
- Fragmentimi i habitateve nga ndërtimi i infrastrukturës rrugore apo i veprave të ndryshme ka çuar në fragmentimin e habitateve ose ndërprerjen e vazhdueshmërisë së zonave natyrore i cili vjen si rrjedhojë e ndërtimit të infrastrukturës në toka bujqësore e natyrore, pa marrë parasysh parimet e mbrojtjes së mjedisit. Kjo vihet re edhe nga një analizë e thjeshtë e përdorimit të tokës në Territorin e Bashkisë Elbasan. Fragmentimi në vetvete sjell zvogëlimin e sipërfaqes së habitatit të florës e faunës dhe izolimin e tyre në njësi të vogla habitatit duke penguar lëvizjen e lirë të kafshëve të ndryshme. Autostrada Tiranë-Elbasan është një ndër veprat e tilla kryesore, që ka sjellë prerjen e zonës natyrore, duke mos lejuar lëvizjen e kafshëve në të gjithë habitatin. Gjatë gjithë gjatësisë së autostradës nuk janë ndërtuar ura ekologjike ose mjete të tjera, që shërbejnë për kalimin e faunës nga njëra anë në tjetrin në raste të tilla.

- Gjuetia e paligjshmeka pasur një ndikim të ndjeshëm në biodiversitet, gjë që ndihet edhe sot, pas dy viteve të ndalimit të saj (moratoriumi i gjuetisë). Për fat të mirë, moratoriumi është zgjatur edhe për 5 vite të tjera.
- HEC-et: Prodhimi i energjisë në territorin e Elbasanit nga HEC-et ka një ndikim jo të vogël në ndryshimin e rrjedhave të përenjëve të vegjël dhe pakësimin e sasisë së ujit të lënë për biodiversitetin. Si rrjedhojë, disa zona përballen me mungesën e ujit për bimët dhe kafshët e egra, sidomos në stinën e verës, gjë që mund të çojë në humbjen e specieve të ndryshme dhe rritjen e stresit tek pjesa tjetër në të ardhmen.
- Zhvillimi i bujqësisë së shkallës: Zhvillimi i bujqësisë, ka qenë kërcënimi kryesor ndaj biodiversitetit gjatë sistemit të shkuar (periudha e regjimit komunist), hapja e tokave të reja bujqësore, shpyllëzimi për këtë qëllim dhe përdorimi i kimikateve bujqësore. Aktualisht, ky mbetet një problem i trashëguar, edhe pse disa nga tokat bujqësore të përfutuara nga tarracimet masive të viteve 1980-90, të cilat nuk u përdorën më për funksione bujqësore, po rikthehen në gjendjen e mëparshme natyrore. Sot, bujqësia ndikon ndjeshëm në biodiversitet, kryesisht nëpërmjet përdorimit të pesticideve dhe plehrave kimike në mënyrë të pakontrolluar, duke u kthyer në sektor ndotës, kryesisht për rrjedhat ujore.
- Shpyllëzimi ka qënë dhe mbetet një problem kryesor i prishjes së habitateve. Në dy dekadat e shkuara, krahas prerjeve për lëndë drusore dhe djegëse, shpyllëzime masive ndodhnin për hapjen e tokave bujqësore. Aktualisht, qeveria shqiptare ka vendosur një moratorium 10-vjeçar me qëllim ripërtëritjen e fondit pyjor në vend.
- Kullotja e bagëtisë, në përgjithësi ka një ndikim negativ në zhvillimin e bimësisë, kryesisht në bimët dhe shkurret e ulëta, të cilat shërbejnë si ushqim për bagëtinë. Në territorin e Elbasanit nuk ka një studim të mirëfilltë mbi kapacitetin mbajtës të kullotave. Si rrjedhojë, nuk dihet ndikimi i kullotjes në këtë zonë.
- Zhvillimi i turizmit, kryesisht në formën e vizitave ditore, në zonat natyrore të territorit të Elbasanit, ka një ndikim jo të vogël në ndotjen e këtyre zonave dhe shqetësimin e kafshëve apo shpendëve. Kjo ndodh kryesisht në ato zona ku guidat nuk zbatojnë standardet e mbrojtjes së natyrës dhe nuk kanë informacion për zonat e caktuara, të cilat nuk duhen shqetësuar
- Peshkimi i pakontrolluar, kryesisht përgjatë lumit Shkumbin, ka ndikuar në uljen e numrit të popullatës së peshqve pa lënë pas edhe peshkimin në liqene apo rezervuarë, të cilët kanë tashmë një jetë natyrore të zhvilluar.

Në territorin e Bashkisë Elbasan mund të ketë edhe aktivitete të tjera, të cilat kanë ndikime më të vogla në biodiversitet ndër të cilat mund të përmendim mbledhjen e nënprodukteve të pyllit siç janë bimët mjekësore etj.

Shpallja e moratoriumit 5-vjeçar të gjuetisë dhe moratoriumit 10-vjeçar të pyjeve mendohet se do të mbrojë biodiversitetin në përgjithësi dhe do të shtojë numrin e specieve floristike dhe faunistike në territorin e Bashkisë.

Tabela 45. Specie të faunës në rrezik zhdukjeje në Bashkinë Elbasan ²³⁸

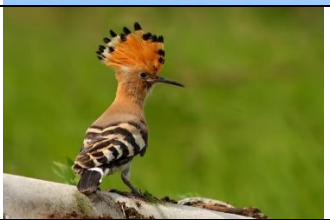
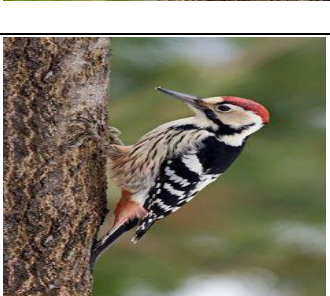
Emërtimi Latinisht	Emërtimi Shqip	Shkaqet rrezikimit	Foto
Helix Lucorum	Kërmilli Shkurreve	Tregtimi	
Helix Secernenda	Kërmilli Gëlqeror	Tregtimi	
Thymelicus Acteo	Okërverdha Aketon	Koleksionimi, prishja e habitatit	
Gonepteryx Cleopatra	Kleopatra	Koleksionimi, prishja e habitatit	
Tarucus Balcanicus	Ballkania	Mbikullotja, koleksionimi	
Iolana Iolas	Kaltëroshja Madhe	Koleksionimi para vezëvendosjes	
Polyommaus Eroides	Flatrakaltra Bordurëzesë	Dëmtimi dhe prishja e habitatit. mbikullotja, koleksionimi.	

Libythea Celtis	Caracja	Koleksionimi dhe dëmtimi i habitatit	
Brintesia Circe	Çirça	Koleksionimi, tregtimi	
Neohipparchia Statilinus	Statilinia	Dëmtimi dhe prishja e habitatit dhe koleksionimi	
Hipparchia Alcyone	Gurishtorja	Ndotja dhe prishja e habitatit	
Charaxes Jasius	Dybishtakja Jasius	Koleksionimi	
Apatura Ilia	Apatura	Koleksionimi, prishja e habitatit	
Pandoriana Pandora	Pandora	Koleksionimi intensiv	

Azuritis Reducta	Admiralja Njollëbardhë	Dëmtimi dhe prishja e habitateve, koleksionimi	
Nymphalis Polychloros	Shumëngjyrshja	Dëmtimi dhe prishja e habitateve, koleksionimi	
Nymphalis Xanthomelas	Këmbëverdha	Dëmtimi dhe prishja e habitateve, koleksionimi	
Melitaea Cinxia	Cinksia	Dëmtimi dhe prishja e habitateve, koleksionimi	
Melitaea Trivia	Trivia	Dëmtimi dhe prishja e habitateve, koleksionimi	
Cinclidia Phoebe	Flutura e livadheve	Koleksionimi	
Mellicta Athalia	Athalia	Koleksionimi, prishja e habitateve	
Santurnia Pyri	Sypalloi i madh i natës	Koleksionimi intensiv	

Calosoma Sycophanta	Kalosoma Erëkeqe	Prishja e habitatit, bujqësia, plehërimi toksik	
Lucanus Cervus	Kacadrei	Prishja e habitatit, bujqësia, plehërimi toksik	
Purpuricenus Kaehleri	Kuqalashi Njollë Zezë	Prishja e habitatit, bujqësia, plehërimi toksik	
Cobitis Taenia	Taenia Mërenë e Zezë	Ndotja e mjediseve ujore, peshkimi me lëndë shpërthyesë (eksploziv), kimikatat.	
Emys Orbicularis	Breshkuqe	Ndotja e habitateve, shqetësimi dhe dëmtimi	
Ophisarus Apodus	Bullari	Shqetësime dhe dëmtime fizike	
Elaphe Quaturlineata	Bolla me katër vija	Shkatërrim habitati, shqetësime dhe dëmtimi fizik	
Elaphe Situla	Gjarpri Laraman	Shkatërrim habitati, shqetësime dhe dëmtimi fizik	

Pernis Apivorus	Huta grenxë-ngrënëse	Gjuetia dhe shqetësimi i vënd-folëzëzimit	
Neophron Percnopterus	Kali i Qyqes	Pakësimi i ushqimit, shqetësimi i vendeve flozimit, gjuetia të	
Circateus Gallicus	Shqiponja Gjarpër-ngërnëse	Pakësimi i ushqimit, shqetësimi i vendeve flozimit, gjuetia të	
Accipiter Gentilis	Gjeraqina	Pakësimi i ushqimit, shqetësimi i vendeve flozimit, gjuetia të	
Accipiter Nisus	Gjeraqina Shkurtes	Pakësimi i ushqimit, shqetësimi i vendeve flozimit, gjuetia të	
Buteu buteo	Huta	Pakësimi i ushqimit, shqetësimi i vendeve flozimit, gjuetia të	
Buteo Rufinus	Huta Bishtbardhë	Gjuetia e paligjshme, degradimi habitateve, shqetësimi i	
Aqulia Chrysaetos	Shqiponja e Malit	Trafikimi, gjuetia e paligjshme dhe shqetësimi	

Strix Aluco	Kukuvajka pyjeve	Dëmtimi i folesë, shqetësimi	
Apus Apus	Dejka	Dëmtimi i folesë shqetësimi human	
Upua Epops	Pupëza	Gjuetia, tregtimi, Shqetësimi	
Jynx Torquilla	Qafëdredhësi	Gjuetia Sportive, shqetësimet nga njeriu	
Picus Canus	Qukapiku Përhimë	Gjueti balcamim, shqetësimi për	
Picus Viridis	Qukapiku i Gjëlber	Gjuetia shqetësime humane dhe	
Dendrocopos Leucotos	Qukapiku Larosh	Shqetësime humane dhe gjuetia	

Parus Palustris	Trishtili i vogël	Dëmtimi dhe shqetësimi i habitateve	
Petronia petronia	Harabeli i Gurëve	Dëmtimi dhe shqetësimi i habitateve	
Loxia Cuvirostra	Sqepkryqi	Dëmtimi dhe shqetësimi i habitateve	
Plecotus austriacus	Lakuriqi i Natës veshgjatë i hirtë	Shqetësimet	
Tadarida Teniotis	Lakuriqi i Natës bisht-lirë	Shqetësimet	
Ursus Arctos	Ariu i Murrmë	Humbja dhe fragmentimi i habitatit natyror, gjuetia	
Meles Meles	Baldosa	Dëmtimi i habitateve, gjuetia	
Sus scrofa	Derri i egër	Degradimimi i dushkajave, gjuetia	

Burimi: Libri i Kuq i Faunës Shqipëtare, 2007, Punoi: Co-PLAN

Tabela 46. Specie të florës në rrezik zhdukjeje në Bashkinë Elbasan²³⁹

Emërtimi në Latinisht	Emërtimi në Shqip	Rreziku	Foto
Leontopodium Alpinum	Ylli Alpin	Specie në zhdukje, bimë zbukuruese	
Atropa bella-donna	Helmarinë, duhan i egër	Dëmtim human, specie në zhdukje	
Camanula Tymphaea	Lule-kampanë e Timfeut	Kullotje intensive	
Colchium autumnale	Luleshllinë	Mbledhja si bimë mjekësore	
Digitalis lanata	Luletogëzi leshtak	Veprimtaria antropike	
Dryopteris filix-mas	Fier mashkull	Mbledhja pa kriter	

Gentiana lutea	Rahaven	Mbledhja si bimë mjeksore	
Gymnospermium shqipëtarium	Lule helmi	Specie në zhdukje	
Hypericum perforatum	Lulebasani	Mbledhje pa kriter si bimë mjeksore	
Juniperus communis	Dëllinjë e zezë	Shfrytëzimi pa kriter.	
Juniperus foetidissima	Bërshen	Individë të rrallë, trajtimi si bimë mjeksore.	
Juniperus oxycedrus	Dëllinjë e kuqe	Shfrytëzim masiv human.	

Sambucus nigra	Shtog i zi	Mbledhja si bimë mjekësore	
Satureja Montana	Trumzë	Shkulje gjatë mbledhjes	
Sideritis raeseri	Çaj Mali	Shfrytëzimi intensiv po çon në zhdukjen e tij	
Valeriana officinalis	Haraqinë mjekësore	Mbledhja si bimë mjekësore	
Viscum album	Veshtull	Mbledhja si bimë mjekësore	
Solenanthes scardicus	Solenatë e Sharrit	Prerja e pyjeve, ndryshime të habitatit	
Alyssum bertolonii	Sericë e Bertolonit	Veprimtaria antropike	

Carduus Micropterus	Freshkull flatravogël	Individë të rrallë	
Crepis Geracioides	Shmangë si kamaroshe	Individë të rrallë	
Geranium Dalmaticum	Kamaroshe Dalmate	Individë të kufizuar	
Malcolmia Illyrica	Malkomë Ilirike	Individë në zhdukje	
Pedicularis Brachyodonta	Pedikulare dhëmbëshkrutër	Individë në zona të kufizuara	
Trifolium Pilczii	Trifili i Picilit	Mbikullotja	
Festucopsis Serpentini	Festukops i serpentinës	Bimë serpentine endemike	
Genista Hassertiana	Gjineshtër e Hasertit	Bimë endemike	

Lactarius volemus	Lopëza	Produkt ushqimor	
Sarcodon Imbricatus	Dhëmbëza	Dëmtimi i habitateve	
Tulipa Sylvestris	Tulipan Pyjesh	Mblidhet si bimë zbukuruese	

Burimi: Libri i Kuq i Florës Shqipëtare, 2007, Punoi: Co-PLAN

○ Përfundime dhe rekomandime

Zona e Elbasanit ka pasuri të shumta natyrore, ku përfshihen lumenjtë, liqenet, zona e mesme dhe të larta malore, kodrat e ullinjve që rrethojnë qytetin, shkurret mesdhetare, pyjet gjethegjërë, halorët dhe përzierjet me kullota. Në të gjithë territorin e sotëm të Bashkisë së re (pas reformës territoriale), ndodhen shumë zona të mbrojtura të kategorive të ndryshme si rezervate natyrore të manaxhuara, monumente kulture, monumente të natyrës, të cilat paraqesin një pasuri natyrore me potencial të lartë për zhvillimin e turizmit malor dhe atij kulturor.

Për fat të keq, gjatë dy dekadave të fundit, bimësia dhe bota shtazore janë dëmtuar si rezultat i ndërhyrjeve të njeriut (mosmanaxhimit të zonave natyrore, dëmtimit dhe fragmentimit të habitateve, gjuetisë dhe mbledhjes së bimëve mjekësore pa kriter etj.) dhe faktorëve natyrorë (mungesës së masave specifike për mbrojtjen e biodiversitetit dhe mungesa e manaxhimit të zonave natyrore etj.). Si rrjedhojë, shumë shpezë e kafshë të egra po shkojnë drejt zhdukjes.

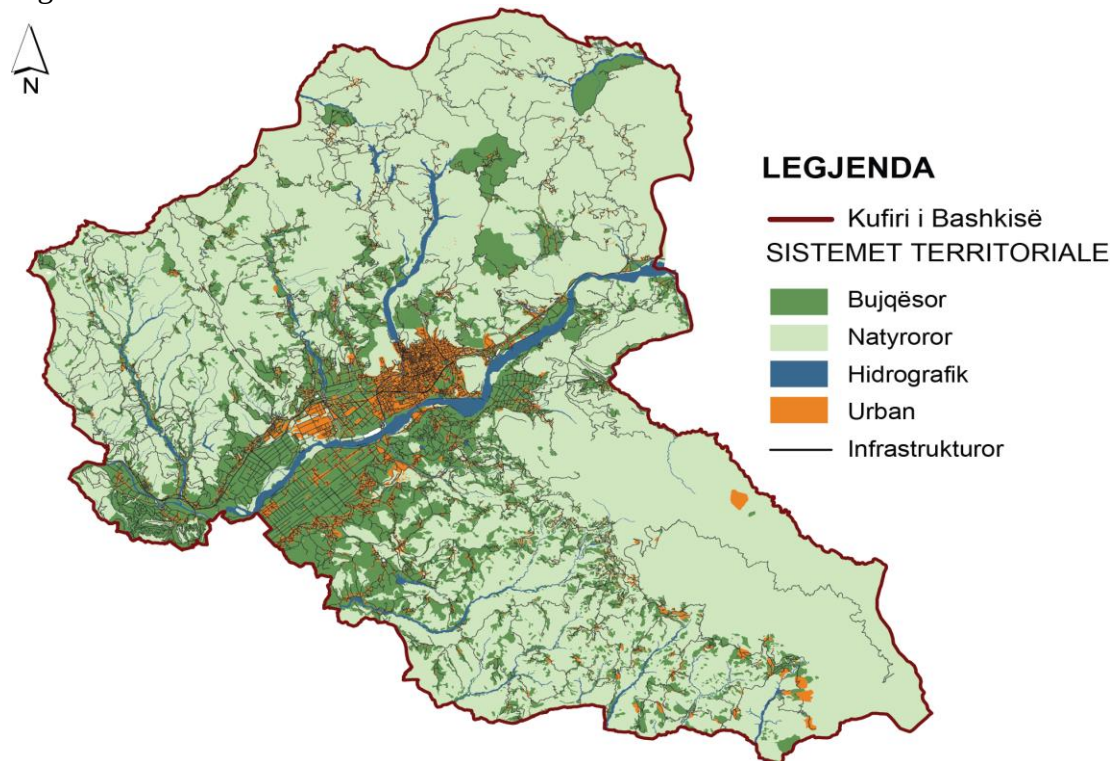
Me qëllim ruajtjen e biodiversitetit në këtë zonë, është e rëndësishme që të merren masa urgjente për mbrojtjen e biodiversitetit në përgjithësi, dhe të kafshëve që rrezikojnë të zhduken në veçanti. Për këtë arsye, rekomandohet që Bashkia i) të bashkëpunojë me Ministrinë e Mjedisit dhe të Bujqësisë për ruajtjen e biodiversitetit dhe për përdorimin e qëndrueshëm të përbërësve të tij, në nivel vendor, duke zbatuar Strategjinë Kombëtare dhe Planin e Veprimit për Biodiversitetin, ii) për hartimin e planeve të veprimit për ruajtjen e llojeve veçanërisht të mbrojtura, të regjistruara me status ruajtjeje të pafavorshëm, iii) për hartimin e planeve dhe procedurave të veprimit për manaxhimin e rasteve të papritura nga veprimtaritë njerëzore. Gjithashtu, është e rëndësishme që Bashkia të hartojë një plan menaxhimi për mbrojtjen e zonave natyrore brenda territorit të saj.

4.6 Toka

4.6.1 Përdorimi i tokës²⁴⁰

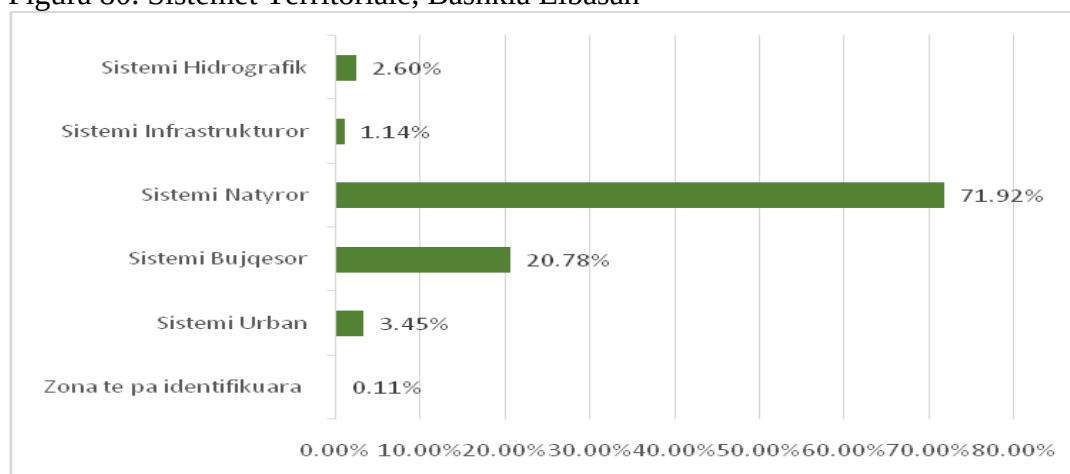
Sipërfaqja totale e Bashkisë Elbasan është 872 km². Sipas analizës territoriale, sistemi natyror zë rreth 72% të territorit (628.6km²). **Sistemi natyror** është i përqëndruar në skajet e territorit të bashkisë, duke qenë se këto zona përshkruhen nga sisteme kodrinore dhe pjesërisht malore. Po ashtu, sistemi natyror ndërthuret me zonat e mbrojtura që ndodhen në territorin e bashkisë. **Sistemi bujqësor** renditet i dyti, duke zënë afërsisht 21% të territorit (176.7km²) dhe ndodhet përgjatë shtratit të Lumit Shkumbin, në fushën e Elbasanit, zonë në të cilën janë përqëndruar zhvillimet urbane, industriale dhe ekonomike. Në pjesën jugore të territorit, **sistemi urban** ndërthuret me sistemin natyror dhe me sistemin urban. Sistemi urban, i cili zë 3.5%, është përqëndruar kryesisht në qytetin e Elbasanit. Ky sistem shtrihet edhe përgjatë akseve kryesore rrugore, siç është rruga Elbasan-Librazhd, rruga Cërrik-Shirgjan, segmenti Papër-Bradashesh-Elbasan dhe nënjësitë administrative, që kanë distancë të vogël me qytetin e Elbasanit, si Bradasheshi, Shirgjani dhe Labinot Fushë. Në pjesën verilindore dhe jugperëndimore të Bashkisë Elbasan, sistemi urban është pikësor dhe ndërthuret me sistemin natyror dhe sistemin bujqësor. Në territorin e Elbasanit ka edhe sipërfaqe të konsiderueshme **ujore** që në total zënë një sipërfaqe prej 40.8 km². Kategoria e përdorimit, **banim**, zë një sipërfaqe totale 18.4 km² dhe është e përqëndruar kryesisht në pjesën e qytetit ndërsa në fshatra zë më pak sipërfaqe dhe ka shpërhapje më të madhe. Kategoria **industri** dhe **ekonomi** zë 3.5 km² të të gjithë sipërfaqes së Elbasanit dhe është më e përqëndruar përgjatë akseve kryesore dhe në njësinë administrative Bradashesh.

Figura 79. Sistemet territoriale në Bashkinë Elbasan



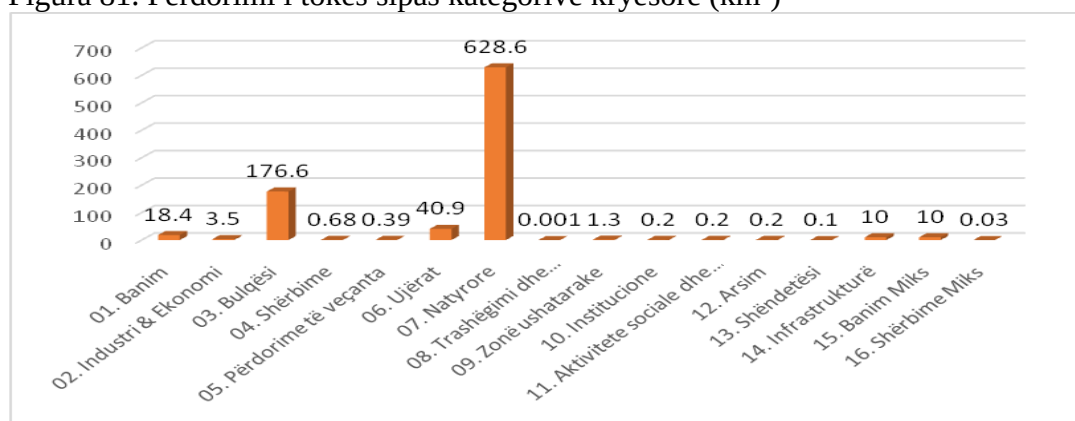
Burimi: Bashkia Elbasan dhe Co-PLAN

Figura 80. Sistemet Territoriale, Bashkia Elbasan



Burimi: Bashkia Elbasan dhe Co-PLAN, 2015

Figura 81. Përdorimi i tokës sipas kategorive kryesore (km²)



Burimi: Bashkia Elbasan dhe Co-PLAN, 2015

4.6.2 Toka Bujqësore

Sipas klasifikimit të *Census* 2011, Bashkia e Elbasanit ka Elbasanin si qendër me rëndësi kombëtare, 4 njësi vendore në periferi të aglomerateve (Bradashesh, Labinot-Fushë, Shirgjan dhe Shushicë), 3 njësi bujqësore mikse fushore (Gjergjan, Paper e Tregan), 1 njësi bujqësore mikse malore (Zavalin) dhe 4 njësi bujqësore malore (Funar, Gjinar, Labinot Mal, dhe Gracen).

Tabela 47. Ndarja e bashkive sipas sektorit ekonomik ²⁴¹

Kodi	Bashkia	Tipologjia	Sip. km ²	Banorë
12	Qyteti i Elbasanit	Qendër me rëndësi kombëtare	22.2	80,185
23	Bradashesh, Labinot Fushë, Shirgjan, Shushicë	Njësitë vendore në periferi të aglomerateve	233.2	34,432
44	Funar, Gjinar, Labinot-Mal, Gracen	Njësi vendore bujqësore malore	328.2	13,329
41	Gjergjan, Papër, Tregan	Njësi vendore bujqësore mikse fushore	187.3	14,784
42	Zavalinë	Njësi vendore bujqësore mikse malore	101.1	1,653
Totali			872	144,382

Burimi: CENSUS, 2011; Përgatiti: Bashkia Elbasan dhe Co-PLAN, 2016

Sipas Tabelës 29, të paktën 21% e popullsisë ka si aktivitet bazë bujqësinë, por shifra mund të jetë edhe më e lartë, nëse llogaritet kryhen sipas deklarimeve të punësimit, e jo klasifikimit tipologjik të bashkisë.

Bashkia e Elbasanit nuk ka sipërfaqe të mëdha tokash bujqësore, që mund të shërbejnë për kultivimin intensiv të bimëve. Megjithatë, Bashkia përfshin një larmi të gjerë tokash në territorin e saj (fushore, kodrinore dhe malore), të cilat përdoren për prodhimin **edritërave** (grurit, misrit), pemtarisë, perimeve, vreshtarisë (rrushit) dhe blegtorisë (rritja e bagëtive të imta e të trasha si lopët, derri dhe dhentë). Bashkia dallohet edhe për **ullishtat**, të cilat janë një traditë e trashëguar ndërshekuj, sidomos në pjesën veriore dhe veri-perëndimore të qytetit, në territorin kodrinor të bashkisë, buzë përrenjve të Manazderes dhe Zaranikës. Kohët e fundit, Bashkia ka zhvilluar edhe **turizmin malor** dhe ka shtuar veprimtaritë e saj ekonomike lidhur me Llixhat, në Bashkinë e Treganit.

○ Problematikat e Tokave Bujqësore në Elbasan

Erozioni i tokave bujqësore, shkarjet, shembjet: Bashkia e Elbasanit shtrihet në një zonë me reliev të larmishëm fushor, kodrinor dhe malor, ku zonat fushore janë të kufizuara përgjatë luginës së lumit Shkumbin, në Fushën e Elbasanit. Si rrjedhojë, duke qenë se një pjesë e mirë e tokave bujqësore shtrihen në reliev jofushor, ato janë të prirura ndaj erozionit, shkarjeve dhe shembjeve. Për sa i përket **erozionit** në tokat bujqësore, ndërsa në vendin tonë rreziku potencial i erozionit konsiderohet mesatar dhe i lartë, në Rrethin e Elbasanit konsiderohet i lartë (Tabela 50).²⁴²

Tabela 48. Vlerësim teorik për nivelin e erozionit potencial në tokat bujqësore të Shqipërisë

Rrethet	Sip (Ha)	Indeksi i erodibilitetit		Indeksi i erozionit të tokës	Indeksi i pjerrësisë	Indeksi i rrezikut potencial të tokës		Vlerësimi
		Abso l.	Rel.			Absol .	Rel.	
Lushnjë	46,136	5.7	2	2	1.60	6.4	2	Mesatar
Elbasan	40,450	6.9	3	2	2.25	13.5	3	I lartë
Fier	60,674	6.7	3	3	1.68	15.1	3	I lartë

Burimi: AKM 2013; Përgatiti: Bashkia Elbasan dhe Co-PLAN, 2016

Bashkia ka shumë fshatra të ndodhura në terren kodrinor e malor, sidomos në zonën e NjA-ve Funar, Gjinar, Labinot-Mal, Gracen, e Zavalinë të cilat janë të ndjeshme ndaj erozionit. Shkaqet e erozionit në tokat bujqësore të kultivuara në Bashkinë e Elbasanit janë natyrore dhe të shaktuara nga ndërhyrjet e papërshtatshme të njeriut gjatë përdorimit të saj (keq-manaxhimi). Disa nga këto ndërhyrje mund të lidhen kryesisht me: i) kultivimin e tokave me pjerrësi të mesme e të theksuar, që rezultojnë në rrëshqitje, ndihmuar kjo dhe nga fenomene të motit; ii) mënyra e kultivimit të tokës bujqësore kodrinore në të njëjtin drejtim me pjerrësinë dhe me zhveshje totale të tokës gjatë plugimit; iii) djegia e mbetjeve të bimëve të kultivuara, si praktikë e thjeshtë për pastrimin e saj, por që shkatërron plehun organik dhe zhvesh tërësisht tokën nga bimësia që shërben si masë mbrojtëse për të; iv) tarracimi i papërshtatshëm i zonave kodrinore-malore me zhveshje të tokës etj. Në fakt, gjatë gjithë zonës fushore dhe kodrinore brenda territorit të bashkisë, në kohën e punimit të tokës, vihen re ngastra me tokë të punuar thellë dhe të zhveshur tërësisht nga bimësia. Kjo sepse në tokat bujqësore në Bashkinë Elbasan dhe pothuajse në gjithë vendin tonë, bujqit

ose fermerët vazhdojnë të përdorin praktika bujqësore të paqëndrueshme si zhveshja e tokës nga bimësia e stinëve të mëparshme gjatë plugimit, pa marrë parasysh se një gjë e tillë e varfëron tokën dhe e shndërron atë në tokë të ndjeshme ndaj erozionit, në rastin më të parë të reshjeve me intensitet të lartë apo të stuhive të erës.

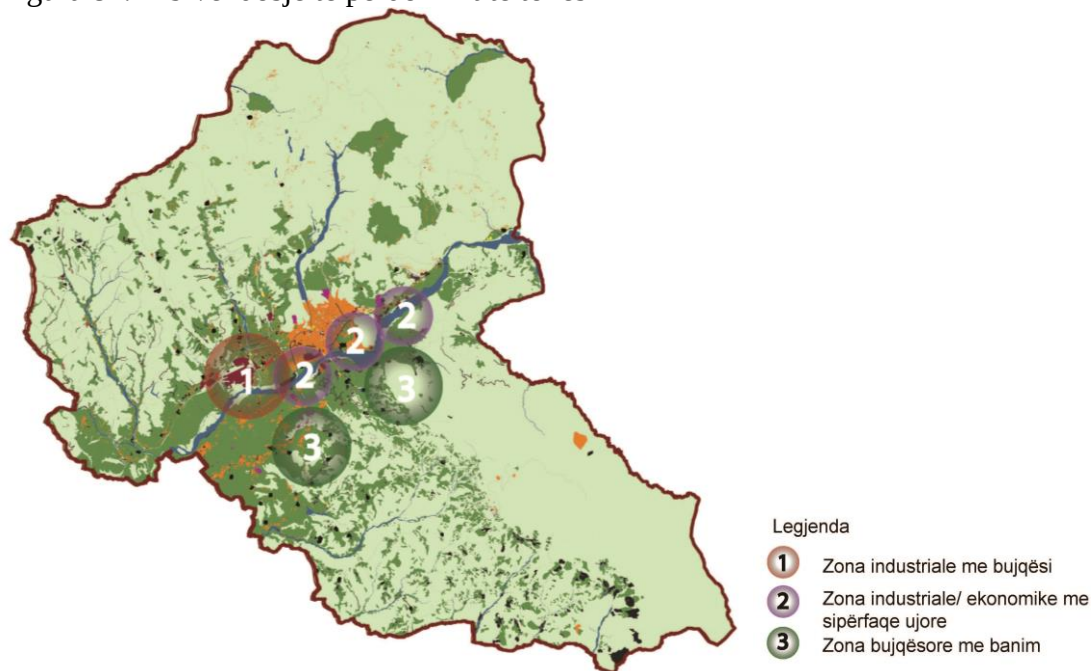
Tokat e rajonit të Elbasanit janë të rrezikuara edhe nga mundësitë **shkarjeve** dhe **shembjeve**²⁴³, një formë e erozionit gjeologjik. AKM-ja identifikon si shkaqe të shkarjeve të tokës në Bashki relievin e thyer, reshjet, dëmtimin e bimësisë natyrore, braktisjen e tokave bujqësore etj. Për shkak të reshjeve dhe mungesës së manaxhimit të ujërave sipërfaqesore dhe nëntokësore, risku i shkarjeve të tokës mbetet i lartë²⁴⁴.

Fatkeqësisht, ndërkohë që vendet e tjera kanë futur tashmë praktika kultivimi të konsoliduara për shmangien ose zbutjen e erozionit në toka bujqësore (si punimi i tokës duke e trazuar atë sa më pak, ruajtja e masës bimëre të mbjellave të mëparshme gjatë kultivimit, përdorimi i mbulesave bimëre ndërmjet stinëve të kultivimit ose mbjellja e foragjereve apo e bimësisë që ushqen dhe forcon tokën ndërmjet bimëve të kultivuara me rreshta si pemtaria, vreshtaria ose ullishtet etj.), në vendin tonë mbetemi ende mbrapa. Si rrjedhojë, për shkak të erozionit, mungesës së njohurisë se thelluar për tokën dhe praktikave të keqmanaxhimit, apo braktisjes, në territorin e bashkisë vihet re degradimi i tokës. Nuk ka shifra lokale, por në rang vendi, vetëm erozioni dhe degradimi i tokave kanë çuar në humbjen e 5% të prodhimit të brendshëm bruto në vitin 2014²⁴⁵.

Gërryerja e tokës në brigjet e lumenjve: Gjatë viteve të fundit, në Elbasan mbetet i lartë edhe rreziku i gërryerjes së tokës në brigjet e lumit Shkumbin, i cili shoqërohet edhe me depozitime të ngurta gjatë përmbytjeve²⁴⁶. Dëmtimet në brigjet e lumenjeve janë rezultat i shfrytëzimit të materialeve inerte në shtretërit e lumenjeve, dëmtimit të objekteve mbrojtëse dhe dëmtimit të bimësisë përgjatë shtratit dhe mbushjes së shtratit të tyre me mbetje urbane. Të dhënat tregojnë se vlera mesatare e tokës së gërryer luhet nga 0.5-0.8 ton/vit për çdo metër linear të shtratit të lumit të Shkumbinit²⁴⁷. Pra, humbjet përgjatë shtratit të Shkumbinit janë rreth 500-800 m³ tokë në vit në një hapësirë prej 1,000 meter linear. Niveli i humbjes së tokës në brigjet e këtyre lumenjëve është i lartë ndërkohë që mirëmbajtja e lumenjve është anashkaluar. Gjendja rëndohet sidomos në rastet kur ka reshje të shumta e të rrëmbyeshme²⁴⁸.

Përdorimi konfliktual i tokës: Siç e pamë më sipër, përdorimi i tokës në Bashkinë Elbasan, edhe pse është i llojeve të ndryshme (industrial, bujqësor, pyjor etj.), nuk është i zonuar me parimin e përdorimeve të lejuara, të ndaluara dhe të kushtëzuara. Kjo nënkupton se ka mjaft raste, kur në tokë bujqësore apo në kufi të saj ndodhen përdorime industriale ndotëse dhe që nuk janë të pajisura me barriera apo breza mbrojtës. Si rrjedhojë, tokat e kultivuara bujqësore bashkëjetojnë me aktivitetet të tjera, ose gjenden në kufi me aktivitete tejet ndotëse, pa marrë asnjë masë për mbrojtjen e saj.

Figura 82. Mbivendosje të përdorimit të tokës



Burimi: SHGJSH, Bashkia Elbasan dhe Co-PLAN, 2015

Thuajse në të gjithë territorin e Bashkisë Elbasan gjejmë mbivendosje të përdorimit të tokës²⁴⁹. Mbivendosjet më të shpeshta janë ndërmjet kategorive **banim-bujqësi**, **banim-natyrore**, **banim-industri** dhe ekonomi dhe **bujqësi-industri** dhe ekonomi, përdorime të veçanta (zona e varrezave) me banim. Mbivendosja e banimit me zonat natyrore dhe e banimit me zonat bujqësore është e pranishme thuajse në të gjithë territorin, për arsye se urbanizimi i territorit ka ndodhur si në zonat e qyteteve ashtu edhe fshatrave në mënyrë të pakontrolluar. Nënjesitë administrative Gracen dhe Zavalinë ka mbivendosje të zonave natyrore me banimi, duke qenë se këto njësi shtrihen kryesisht në territor kodrinor. Njësitë administrative Shushicë dhe Shirgjan shtrihen në terren fushor dhe kanë sipërfaqe me toka bujqësore. Nëkëto njësi mbivendosen banimet me tokat bujqësore. Zonat industriale dhe ekonomike mbivendosen me ato bujqësore. Ish-Kombinati Metalurgjik në njësinë administrative Bradashesh është i vendosur në tokë bujqësore. Zona që ka pasur presion më të madh zhvillimi është përgjatë lumit Shkumbin, për arsye të karakterit fushor që ka kjo zonë. Pranë Lumit Shkumbin janë vendosur zona me karakter ekonomik duke krijuar mbivendosje të zonave industriale me sipërfaqet ujore.

Analiza e përdorimit të tokës nxjerr në pah përdorimin kryesor të tokës, që është kategoria natyrore dhe zë përafërsisht 72% të territorit. Toka bujqësore zë sipërfaqe të konsiderueshme duke u renditur e dyta me 21%. Por në territorin e Elbasanit janë shumë të pranishme edhe përdorimet konfliktuale siç janë banim-industri, pranë zonës së metalurgjikut, pranë Fabrikës së Çimentos apo pranë ish-Fabrikës së Drurit. Konflike të tjera janë ndërmjet kategorive bujqësi dhe industri, siç ndodhin në fushën e Elbasanit, ku vendoset Metalurgjiku dhe fabrika të tjera.

Zvogëlimi i sipërfaqes së tokës bujqësore për shkak të ndërtimeve të ndryshme: Gjatë 20-vjeçarit të fundit, vendi ynë ka njohur një shkallë të lartë **urbanizimi**, i cili ka ecur në kundërshtim me parimin e ruajtjes së tokës bujqësore. Pjesa më e madhe e ndërtimeve, edhe pse nuk kemi shifra të sakta është shtrirë në toka bujqësore, përgjatë luginës së Shkumbinit deri në dalje të tij në perëndim të territorit të Bashkisë.

Figura 83. Ndërtime në tokë bujqësore



Burimi: Co-PLAN, 2016

Humbje të tokës bujqësore parashikohet të ndodhin edhe me **ndërtime veprash të mëdha**, ndër të cilat përfshihen edhe ndërtimi i autostradave, impianteve të ndryshme për trajtimin e ujërave apo për vepra të tjera të planifikuara në të ardhmen.

Ulja e rendimentit të tokave për shkak të përdorimit intensiv të saj: Sot, bujqësia në vendin tonë përballlet me ndryshime të mëdha të sistemit bujqësor. Në zonat fushore, bujqësia po shndërrohet nga bujqësi familjare në bujqësi intensive (së paku për mënyrën e kultivimit dhe jo domosdoshmërisht për sipërfaqen e konsoliduar të tokës) që nënkupton i) kultivimin e tokës bujqësore përgjatë gjithë vitit me përdorimin e makinerive moderne e inputeve bujqësore të panjohura më parë si dhe ii) shtimin e kulturave bujqësore të reja. Disa tregues të zhvillimit të bujqësisë së shkallës në tokat bujqësore fushore në vend janë rritja e numrit të fermave të pluguara me traktor dhe rritja e numrit të serave (Tabela 51 dhe 52).

Tabela 49. Rritja e numrit të fermave të pluguara me traktor

Rritja e nr. fermave të pluguara me traktor					
Me traktor				Totali	
2011	2011 (%)	2012 (%)	2012	2011	2012
17,987	39	41	19,330	46,374	46,660

Burimi: Burimi i informacionit: Ministria e Bujqësisë, Zhvillimit Rural dhe Administrimit të Ujërave

Nga viti 2011 në vitin 2012, pra në harkun kohor të një viti, në vendi tonë ka një rritje prej 3% të fermave të pluguara me traktor. Ndërkohë në vend është shtuar sasia e plehrave kimike të përdorura, kryesisht të uresë (nga 6.9 në 11.5%) dhe diamond superfosfatit (nga 1.9 në 8.2%) në dhjetë vitet e fundit. Megjithatë, një fenomen që është vënë re në këto vite, është edhe ndryshimi i llojit të plehrave kimike të përdorura (kalimi nga superfosfati në diamond superfosfat), për të cilin nuk njihet arsyeja.

Tabela 50. Rritja e sasisë së përdorur të plehrave kimike në vend

Numri i fermave që përdorin plehra kimike				
Emërtimi	1998		2013	
Fermtat që plehërojnë	372,507	%	%	342,083
Ure	25,875	6.9	11.5	39,228
Nitrat amoni	48,674	13.1	10.6	36,220
Diamond superfosfat	7,075	1.9	8.2	27,904
Superfosfat	42,428	11.4	5.8	19,729
Të tjera	-	0.0	1.0	3,406

Burimi: Burimi i informacionit: Ministria e Bujqësisë, Zhvillimit Rural dhe Administrimit të Ujërave

Zhvilimi i bujqësisë së shkallës ka ardhur për shkak se në këtë mënyrë garantohet rritja e prodhimtarisë e, si rrjedhojë, edhe e përfitimeve ekonomike. Megjithatë, duhet theksuar se bujqësia intensive kërkon njohje të thella të vetive fiziko-kimike të tokës të cilat ndihmojnë në përdorimin eficient të saj (përdorimin e inputeve bujqësore, llogaritjen e përmbajtjes së metaleve të rënda, depërtimit të ndotjes nga toka në shtresat ujore nëntokësore, llogaritjes së sasisë së ujit të përdorur për ujitje, kohën e përdorimit etj.). Mungesa e njohjeve të tilla mund të çojë në degradimin e tokës dhe në ndotjen e mjedisit me kalimin e viteve, e sigurisht në rënien e prodhimit bujqësor dhe të zhvillimit ekonomik nga bujqësia.

Ndotja e tokës: Në Bashkinë e Elbasanit ndotja e tokës ka ndodhur në seksione të caktuara të territorit, kryesisht në zona industriale, në zonat e depozitimit të mbetjeve si dhe në zona të tjera. Si zona të ndotura, në Bashkinë Elbasan dallohet Kombinati Metalurgjik i Elbasanit, pjesërisht në aktivitet edhe sot, Ndërmarrja e Furnizimit Industri-Miniera (NFIM), Ish-Fabrika e çimentos, vend-depozitimi i mbetjeve pranë Shkumbinit në jug të qytetit dhe vend-depozitime të tjera jashtë kushteve teknike dhe higjieno-sanitare të shpërndara në territorin e NjA-ve të ndryshme (për më shumë informacion, seksioni i Vatrave të Nxehta Mjedisore).

Kombinati Metalurgjik i Elbasanit është përcaktuar si një ndër 35 vatrave të nxehta mjedisore të vendit tonë²⁵⁰ sepse mbart 400,000m³ mbetje industriale të rrezikshme. Për përcaktimin e llojit të ndotjes dhe shtrirjen gjeografike të ndotjes, që ky kombinat ka shkaktuar në mjedis, janë kryer shumë studime²⁵¹ të cilat kanë arritur në përfundimin se në Kombinatit Metalurgjik, toka në brendësi dhe përreth Kombinatit është ndotur me metale të rënda si Cd²⁵², Zn²⁵³, Cu²⁵⁴ etj. Nga studimi i kryer nga Tota et al. në vitin 2007, rezulton se *ndotja me metale të rënda (Cd, Zn, dhe Cu) e tokës bujqësore përreth Kombinatit Metalurgjik²⁵⁵ me rreze shtrirjeje 2-5km përreth Kombinatit është e theksuar*. Toka bujqësore në Papër, Bradashesh dhe përreth Metalurgjikut është ndotur me Cr²⁵⁶. Një studim tjetër²⁵⁷ ka monitoruar ndotjen e qytetit të Elbasanit në pika të ndryshme të qytetit për të parë largësinë në të cilën era ka transportuar ndotjen nëpërmjet pluhurit. Sipas këtij studimi, për metalet e rënda si Cr²⁵⁸, Ni²⁵⁹, dhe Pb²⁶⁰, ndikimi në mjedis është më i lartë nëpërmjet ajrit sesa tokës. Ndotja më e lartë me Cr është në zonën Veri-perëndimore ku ndodhet edhe Metalurgjiku. Vlerat më të larta të Fe gjenden në pjesën jugore, afër unazës së qytetit e cila shpjegohet me transportin e skorjeve të Fe-Ni nëpërmjet kësaj rruge. Të gjitha vlerat e Fe janë më të larta se standardet mjedisore. Toka është ndotur me Cr, Zn dhe Fe, ndërsa nëpërmjet ajrit është ndotur mjedisi me Fe²⁶¹, Mn²⁶², Zn, Cr, Ni dhe Pb.

Ndërmarrja e Furnizimit Industri-Miniera (NFIM) ndodhet në Balëz. Sipas raportit të UNECE-s²⁶³, në të ruhen 30 ton cianur. Në Bashkinë e Elbasanit janë disa **venddepozitime**, në të cilat depozitohen mbetjet e të gjitha llojeve, pa asnjë kusht higjieno-sanitar dhe teknik. Vend-depozitimet janë thjesht fusha të hapura. Ndër vend-depozitimet me ndikim më të theksuar në mjedis dhe në tokat bujqësore është ai i Shkumbinit i cili, fatmirësisht, është në proces rehabilitimi. Vend-depozitimet kontribuojnë në ndotjen e tokës, ajrit dhe të burimeve ujore sipërfaqësore dhe nëntokësore, në varësi të vendndodhjes së tyre specifike. Për fat të keq, shtrirja hapësinore e ndotjes së tokave përreth vend-depozitimeve nuk është përcaktuar, ose studiuar, gjë që përbën shqetësim të madh për popullsinë.

Industria e naftës: Përveç zonës industriale, përdorimi i tokës bujqësore për qëllime jobujqësore parashikohet edhe nga *industria e naftës* në të ardhmen. Sipas të dhënave nga Albpetrol, rajoni i Elbasanit është me perspektivë për kërkim-zbulim të naftës. Shpimet në strukturën e Diapirit Kripor të Dumresë (6 puse të thella kërkimi, si dhe shumë puse strukturore të cekëta) kanë treguar se kjo zonë është me perspektivë për rezerva hidrokarburesh. Si rrjedhojë, supozohet se edhe në territorin e Bashkisë Elbasan në të ardhmen mund të ketë puse kërkimore. Sipas Albpetrol, zona Paper-Kozan mund të shfrytëzohet me puse deri në veri të Diapirit Kripor të Dumresë. Kjo zonë është më e cekët se Dumrea dhe përcaktohet si zonë e gatshme për kërkime gazi dhe naftë. Sipas legjislacionit shqiptar, të gjitha depozitimet e hidrokarbureve, që ekzistojnë në gjendjen e tyre natyrore në shtresë, janë pronë ekskluzive eshtetit shqiptar, i cili përfaqësohet nga ministria përkatëse. Në bazë të kushteve të specifikuar në rregulloret e hartuara në përputhje me Ligjin nr. 7746, datë 28.7.1993 “Për hidrokarburet (kërkimi dhe prodhimi)” i ndryshuar, një kontraktori mund t’i jepet e drejta për të hyrë dhe përdorur tokë publike, ose private për të kryer operacione hidrokarburesh nën marrëveshjen e hidrokarbureve, ku kontraktori është palë. Me pak fjalë, industria e naftës ka të gjitha të drejtat që të marrë në përdorim tokat bujqësore që nevojiten për veprimtarinë e saj. Kjo tregon për një konflikt të hapur mes përdorimeve të tokës, por edhe mes sektorëve ekonomikë të zhvillimit, ku në nivel politikash qeveria e përcakton bujqësinë si sektor kryesor të rritjes, dhe në nivel praktik e ka lënë të pambrojtur ndaj sektorit të naftës.

○ Përfundime e rekomandime

Bashkia e Elbasanit ka një larmi të gjerë tokash në territorin e saj (fushore, kodrinore dhe malore), të cilat përdoren për prodhimin **edritërave** (grurit, misrit), pemtarisë, perimeve, vreshtarisë (rrushit) dhe blegtorisë (rritja e bagetive të imta e të trasha si lopët, derri dhe dhentë). Bashkia dallohet edhe për pemtari dhe **ullishtat**, të cilat janë një traditë e trashëguar ndërshekuj. Kohët e fundit, Bashkia ka zhvilluar edhe **turizmin malor** dhe ka shtuar veprimtaritë e saj ekonomike lidhur me Llixhat në Bashkinë e Treganit. Megjithatë, Bashkia përballet edhe me nevojën e shmangies së **degradimit të tokës**, që në Elbasan është fenomen i zakonshëm për shkak të tokave të buta dhe me pjerrësi të theksuar. Ky fenomen theksohet edhe më tej në rastet e punimit të tokave në pjerrësi nga banorët, duke shkaktuar erozion, shkarje dhe shembje të tokës. Për shkak të reshjeve dhe mungesës së manaxhimit të ujërave sipërfaqësore dhe nëntokësore, risku i shkarjeve të tokës mbetet i lartë²⁶⁴. Gjatë viteve të fundit, në Elbasan mbetet i lartë edhe rreziku i gërryerjes së tokës në brigjet e lumit Shkumbin, i cili shoqërohet edhe me depozitime të ngurta gjatë përmbytjeve²⁶⁵. Dëmtimet në brigjet e lumenjve janë rezultat i shfrytëzimit të materialeve inerte në shtretërit e lumenjve, dëmtimit të objekteve mbrojtëse dhe dëmtimit të bimësisë përgjatë shtratit të tyre. Niveli i humbjes së tokës në brigjet e lumenjve është i lartë,

ndëkohë që mirëmbajtja e lumit është anashkaluar. Gjendja rëndohet sidomos në rastet kur ka reshje të shumta e të rrëmbyeshme²⁶⁶. Njëkohësisht, Bashkia haset me zvogëlimin e sipërfaqes së tokës bujqësore (përdorime konfliktuale të tokës) për shkak të kthimit të saj në truall ose tokë me përdorime të tjera. Në zona të caktuara, si zona përreth Ish-Kombinatit Metalurgjik dhe impiante të industrisë së rëndë që ka vepruar kryesisht në të shkuarën, nuk mungon edhe ndotja.

Për të rritur prodhimin bujqësor në territorin e Bashkisë pa cënuar qëndrueshmërinë e tokave, lipset që Bashkia të ofrojë shërbimin e agronomisë nëpër fshatra bujqësore. Duke u ofruar informacionin e duhur bujqve, ky shërbim i ndihmon ata që të shtojnë prodhimin bujqësor nëpërmjet praktikave moderne bujqësore, edhe në toka kodrinore si ato të Elbasanit. Me qëllim shmangien e degradimit të mëtejshëm të tokës bujqësore dhe jo bujqësore, nevojitet që Bashkia të promovojë zhvillimin rural brenda territorit dhe të garantojë zhvillimin e një bujqësie më të qëndrueshme nëpërmjet praktikave prodhuese të qëndrueshme që respektojnë mjedisin, siç është përcaktuar në Politikën e Përbashkët për Bujqësinë të BE-së²⁶⁷.

Njëkohësisht, rekomandohet që Bashkia të hartojë planin e zhvillimit territorial duke patur parasysh parimin e mbrojtjes së tokës bujqësore (shndërrimin e tokës bujqësore në truall vetëm në raste kur janë konsumuar të gjitha mundësitë e tjera). Me qëllim shmangien e rrezikut që mund t'u kanoset banorëve të Bashkisë nëpërmjet konsumit të produkteve ushqimore të kultivuara në toka të ndotura, rekomandohet që përreth dhe në brendësi të zonave të ndotura në territorin e Bashkisë, të kryhen studime që synojnë përcaktimin e nivelit dhe shtrirjes gjeografike të ndotjes dhe të merren masa të menjëhershme për rehabilitimin e tyre.

4.7 Shërbimet publike

4.7.1 Furnizimi me ujë

○ Ujësjiellësi Elbasan

Aktualisht, sektori i furnizimit me ujë dhe kanalizimeve të ujërave të ndotura urbane operon nëpërmjet shoqërisë aksionere UK Elbasan sh.a. e cila ofron shërbimin në Bashkinë Elbasan dhe NjA-të Labinot Mal, Shushicë, Gracen, Bradashesh, Labinot Fushë, Papër, Shirgjan, Tregan, Gjergjan, Gjinar, Zavalinë, ndërsa NjA-ja Funarë mbetet e pa mbuluar nga shërbimet e kësaj ndërmarrjeje.

Bashkia Elbasan siguron furnizimin e popullatës me ujë për konsum publik nga Akuiferi Quaternar i Elbasanit, ku UK Elbasan shfrytëzon burimet nëntokësore në pellgun ujëmbajtës të Mengelit, Krastës së vogël dhe Frigoriferit, zona të cilat shtrihen në jug-lindje të Elbasanit. Akuiferi Quaternar i Elbasanit është burimi kryesor i sigurimit të ujit për konsum publik në Bashkinë Elbasan.

Sistemi ujësjiellës-kanalizime ka 22 stacione pompimi në total. Sistemi i pompave është i ndërlikuar i përbërë nga pompa horizontale e vertikale, në përshtatje me thellësinë dhe pozicionimin e pellgut ujëmbajtës që shfrytëzojnë. Nga këto stacione pompimi, vetëm 14 janë aktualisht në gjendje pune të mirë pasi janë instaluar kohët e fundit ose janë rehabilituar. Kapaciteti i përgjithshëm i këtyre pompave vlerësohet të jetë 910 l/sek²⁶⁸ ndërkohë që kapaciteti i pellgut është 1,153 l/sek.

Tabela 51. Kapacitetet e pellgjeve ujëmbajtëse në shfrytëzim nga UK Elbasan

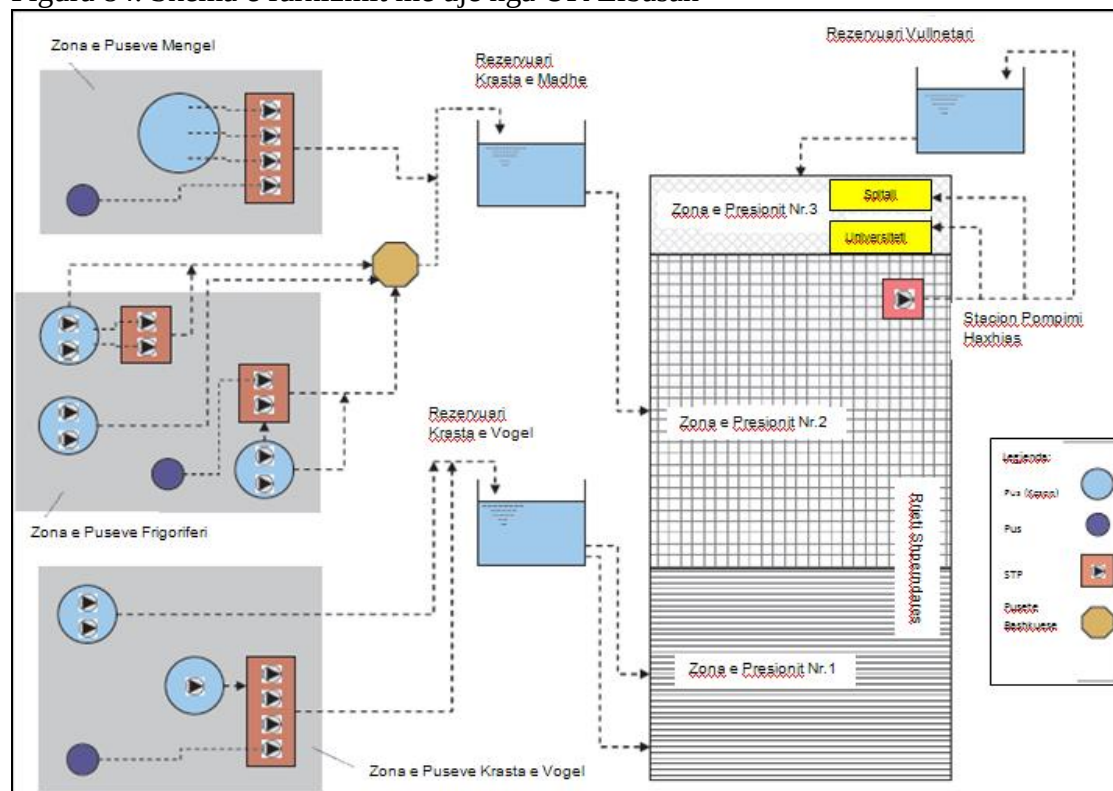
BurimiUjit/ Pellgu	KapacitetiMesatar	
	m ³ /ditë	l/s
Mengel	38,275.2	443
Frigorifer	33,264	385
Krastë e Vogël	28,080	325
Total	99,619.2	1,153

Burimi: ValueAdd, Projekti Teknik i Ujësjellësit Elbasan, Përgatiti: Co-PLAN, 2016

Cilësia e ujit që përdoret për furnizimin e popullatës paraqitet mjaft e mirë, por në disa raste janë konstatuar ndotje, të cilat shkaktohen kryesisht nga mungesa e zonave buferike dhe të mbrojtjes higjieno-sanitare pranë pus-shpimeve. Këto ujëra janë shfaqur disa herë të ndotura si pasojë e faktorëve të renditur më poshtë:

- Shkakimet të ujërave të ndotura nga banorët e NjA-së Labinot Fushë e pjesërisht Shushicë pranë zonës së stacionit të pompimit dhe rëndom mbi këtë akuifer. Gjithashtu ujërat sipërfaqësorë bartin edhe ndotjen e shkarkuar nga Bashkia Librazhd dhe Përrenjas,
- Infiltrimi nga ujërat sipërfaqësore të zonës përdorur në sektorin e bujqësisë e industrisë,
- Mungesa e zonave higjieno-sanitare rreth puseve,
- Mungesa e dritareve hidrogeologjike (zona të mbrojtura me status të veçantë që janë zakonisht ato segmente të lumit që ushqejnë Akuiferin Quaternar të Elbasanit)

Figura 84. Skema e furnizimit me ujë nga UK Elbasan



Burimi: ValueAdd, KfW, Projekti Teknik i Ujësjellësit Elbasan, Përgatiti: Co-PLAN, 2016

Rezervuari i parë, i cili mbledh ujin prodhuar nga pusët e pellgjeve ujëmbajtëse, është rezervuari Krastës së Madhe dhe Krastës së Vogël. Kapaciteti stokues i ujit të pijshëm për popullatën e Bashkisë Elbasan është 14,530m³ dhe paraqitet nga tabela e mëposhtme:

Tabela 52. Volumi i depozitimit të ujit për konsum publik

Rezervuar/Depo	Volumi (m ³) për NjA
Elbasan	9,700
NjA Labinot Mal	100
NjA Bradashesh	1,200
NjA Labinot Fushë	400
NjA Papër	1,100
NjA Shirgjan	800
NjA Tregan	100
NjA Gjergjan	250
NjA Gjinar	250
NjA Shushicë	550
NjA Zavalinë	80
VOLUMI TOTAL B.ELBASAN	14,530

Burimi: ValueAdd, KfW, Projekti Teknik i Ujësjesit Elbasan, ; Përgatiti: Bashkia Elbasan dhe Co-PLAN, 2016

Nga konstatimet e kryera rezulton se sistemi aktual, i cili po i nënshtrohet rehabilitimit dhe zgjerimit ²⁶⁹ ka një kapacitet stokues të ujit të pijshëm prej 14,530m³përjashtoj këtu NjA-në Funarë dhe Gracen, të cilat nuk kanë rezervuarë për ujë të pijshëm. Pra, duke marrë parasysh normën ditore të konsumit të popullatës prej 120 l/banor/ditë, prej analizës, na rezulton se Bashkisë Elbasan do t'i nevojiteshin të paktën 20,350m³ kapacitet stokues, në një kohë ku aktualisht operon me 70% të kapacitetit të kërkuar.

Tabela 53. Të dhëna magjistrale mbi furnizimin me ujë të pijshëm

Nr .	NjA	Popullsia Aktuale	Kërkesa aktual e përurje (l/sek)	Kërkesa aktuale përurje (m ³ /orë)	Sasia e Ujit të prodh. (m ³ /orë)	Bilanci	Kërkesa Përrrez. (m ³)	Vol. i rez.	Bilanci i vol. të rezerv. me kërkesën
1	Elbasan	80,185	283	1,019	1,560	+541	12,200	9,700	-2,500
2	Labinot Mal	5,391	14	51	10	-41	600	100	-500
	U. Qerret								
3	Bradashesh	10,901	30	108	504	+396	1,300	1,200	-100
	U. Bradasheh – Balldre								
	U. Petrash								
4	Labinot Fushë	7,191	14	51	198	+147	600	400	-200
	U. Xibrakë								
	U. Mengel – Godolesh								
	U. Griqan								

5	Papër	6,468 U. Vidhas U. Papër U.Balldren	22	79	403	+324	950	1,100	+150
6	Shirgjan	7,445 U. Shirgjan- Lixhë- Tregan	22	79	58	-21	1,250	800	-450
7	Tregan	3,093 U. Shirgjan- Lixhë- Tregan	12	43	10	-33	200	100	-100
8	Gjergjan	5,223 U. Thanë	18	65	43	-22	800	250	-550
9	Gjinar	3,543 U. Gjinar	12	43	18	-25	500	250	-250
10	Shushicë	8,895 U. Hajdaran U. Shushicë	24	86	54	-32	1,050	550	-500
11	Zavalinë	1,653	5	18	12	-6	200	80	-120
12	Funarë	2,162 Zonë e bardhë	9	32	5	-27	400	0	-400
13	Gracen	2233	7	25	0	-25	300	0	-300
Total		144,382	472	1,699	2,875	+1,176	20,350	14,530	-5,820

Burimi: ValuAdd, KfW – Projekti Teknik i Ujësjellës Elbasan, ; Përgatiti: Bashkia Elbasan dhe Co-PLAN, 2016

Duke qënë gjithnjë në gjëndje pune, rezervuarët, stacionet e pompimit, klorifikatori dhe vetë sistemi i tubacioneve nuk iu janë nënshtruar rregullisht proceseve mirëmbajtëse si pastrim-shpëlarje dhe dezinfektim. Gjithashtu, agjentët atmosferikë si edhe në disa raste bimësia (myshqet) kanë ndikuar negativisht në higjienën e këtyre elementëve. Siguria e tyre është një aspekt tjetër, i cili nuk shfaq besueshmëri duke marrë parasysh faktin se në disa prej këtyre veprave mund të kenë akses edhe persona të paautorizuar apo kafshë të ndyshme.

Tabela 54. Shërbimi i furnizimit me ujë të pijshëm në NjA-të e Bashkinë Elbasan

Nr .	Njësitë Administrative	Fshatrat e NjA-ve	Pop.
			%
1	Elbasan	Me Rrjet:Qyteti Elbasan	96
2	Bradashesh	Me Rrjet:Balëz, Bradashesh, Karakullaku, Katund i ri, Kusarhi, Harvalet, Petreshi, Shijoni	75
		Pa Rrjet:Fiaks, Kozani, Recani, Rila, Shemhilli, Shtemaj, Ulem, Gurabardh	
3	Funarë	Me Rrjet:Branesh, Korra	17
		Pa Rrjet:Bixellej, Ceruja, Krraba vogël, Mollagjeshi, Preca sipërme, Letani, Preca poshtme	
4	Gracen	Me Rrjet:	2
		Pa Rrjet:Bodini, Dopaj, Gracen, Gjormë, Mamël, Pajenga, Plangarica,	

		Shengjini, Tërbaçi	
5	Gjinar	Me Rrjet:Derstila, Lukani, Maskarthe, Pashtreshi, Pobrat, Gjinar, Kaferri, Lleshan, Valesh, Xibresh	95
		Pa Rrjet:Stestani	
6	Zavalinë	Me Rrjet:Jeronisht, Zavalinë	69
		Pa Rrjet:Burrishta, Kamiçan, Nezhan, Selta	
7	Gjergjan	Me Rrjet:Bujaras,Kodër Bujaras	21,5
		Pa Rrjet:Gjergjan, Gjome, Kështjellas, Muriqan. Thana	
8	Labinot Mal	Me Rrjet:Labinot katund, Qerret	27
		Pa Rrjet:Guri zi, Labinot Mal, Lamollë, Seriqë, Benë, Lukaxhi, Qafë, Shmili	
9	Labinot Fushë	Me Rrjet:Godolesh, Griqan i poshtëm, Mengel, Xibrakë, Labinot Fushë.	89,5
		Pa Rrjet:Griqan i sipërm	
10	Papër	Me Rrjet:Papër Sollak, Valasi, Vidhas, Lugaj, Balldre, Jatesh, Ullishtas	60
		Pa Rrjet:Bizhutë, Broshka, Mamurrasi, Papri, Pajuni, Vidhas Hasgjel	
11	Shirgjan	Me Rrjet:Bathës, Bujqëz, Kuqan, Kryezjarrth, Mjekës, Shirgjan, Jagodinë	98
		Pa Rrjet:	
12	Shushicë	Me Rrjet:Fush Bulli,Polis i vogël, Polis Vale, Vasjani, Hajdaran, Mliza, Shushica, Vreshtasi, Shelçan	98
		Pa Rrjet:	
13	Tregan	Me Rrjet:Blerimas, Bizhadan, Kaçiveli, Trepsenishti, Tudan, Shën Vlasi, Cikalleshi, Muçani, Shilbartës, Kyçyk, Gurishtë, Tregan Llixhë.	98
		Pa Rrjet:	
Total i popullsisë së shërbyer me infrastrukturën e furnizimit me ujë për konsum publik:			57.5

Burimi: USAID/ValuAdd 2015; Përgatiti: Bashkia Elbasan dhe Co-PLAN, 2016

VKM nr. 102, datë 16.3.1992, “Për normat e përdorimit dhe çmimin e ujit të pijshëm në qytet dhe në fshat” përcakton që normat e përdorimit të ujit të pijshëm, për efekt pagese për përdoruesit familjarë që nuk janë pajisur me matës, të jetë 120 litra ujë në ditë për frymë. Është kryer llogaritja e kërkesës për ujë në Bashkinë Elbasan dhe gjatë kësaj llogaritjeje janë marrë parasysh humbjet në rrjet, të cilat synohet të ulen deri në 35%. Norma e konsumit për popullatën ndryshon nga 90-120 litra ujë në ditë për frymë sipas kategorive (banesa, institucione, biznese).

NjA-të në Bashkinë Elbasan kanë në territorin e tyre infrastrukturë të furnizimit me ujë të pijshëm,e cila i shërben rreth 60% të popullatës. Vetëm NjA-të Tregan, Shushicë, Shirgjan dhe Qyteti Elbasan e ofrojnë këtë shërbim thuajse për 100% të banorëve.

○ Pus-shpimet

Për të përmbushur nevojat e përditshme për ujë të pijshëm dhe konsum sekondar, popullësia banuese në zonat e pashërbyera ka ndërmarrë në mënyrë të organizuar, ose individuale iniciativën për të realizuar pus-shpime.

Bashkia Elbasandhe ndërmarrja e Ujësllës Kanalizimeve, mbështetet kryesisht tek pusët e Mengel-Frigorifer-Krastë për furnizimin me ujë për konsum publik të banorëve në qytet dhe nëfshatrat fqinje. Në të njëjtën linjë operojnë edhe NjA-të e tjera, të cilat e kanë mbështetur shërbimin e furnizimit duke shfrytëzuar pus-shpime brenda territorit të tyre dhe afër qendrave të banuara.²⁷⁰.

Tabela 55. Pus-shpimet në Bashkinë Elbasan

Nr .	Qyteti / NjA	Ujësjiellësi	Qyteti / NjA - Fshati i furnizuar	Pus-shpimet: Vendndodhja
1	Elbasan	U.K. Elbasan	Qyteti i Elbasan	Akuiferi Elbasan (2km në JugLindje Elbasan) StP-të në zonën e Mengel, (4 StP horizontale), Q = 432 l/s. StP-të në zonën e Frigorifeit, (3 StP horizontale dhe 6 StP Vertikale), Q = 1074 l/s StP-të në zonën e Krastës së Vogël, (4 StP horizontale dhe 3 StP Vertikale), Q = 624 l/s
2	Labinot Mal	Ujësjiellësi Qerret	Labinot katund, Qerret	Pus-shpim dhe STP në fshatin Qerret Q = 10.8 m ³ /orë (pranë fshatit Qerret, u shërben rreth 1200 banorëve)
3	Bradashesh	U. Bradashesh – Balldre	Bradashesh, Zavalinë, Katund , Harvaleas, Shijon	2 Pus-shpim dhe STP në luginën e lumit Shkumbin Q = 360m ³ /orë
		U. Petrash	Petresh	Pus-shpim dhe STP malor Q = 18 m ³ /orë
4	Labinot Fushë	U. Xibrakë	Xibrakë	Pus-shpim dhe STP pranë fshatit Xibrakë, Q = 36 m ³ /orë
		U. Mengel – Godolesh	Mengel, Godolesh	Pus-shpim dhe STP pranë fshatit Mengel, Q = 72 m ³ /orë
		U. Griqan	Griqan, Labinot Fushë	Pus-shpim dhe STP pranë burimit malor në Griqan, Q = 90m ³ /orë
5	Papër	U. Vidhas	Vidhas	Pus-shpim dhe STP pranë fshatit Vidhas, Q = 43 m ³ /orë
		U. Papër	Papër, Ullishtas	Pus-shpim dhe STP pranë fshatit Papër afër lumit Shkumbin, Q = 360m ³ /orë
		U.Balldren	Balldre	2 Pus-shpim dhe STP në luginën e lumit Shkumbin Q = 360m ³ /orë
6	Shirgjan	U. Shirgjan-Lixhë-Tregan	Bathës, Bujqëz, Kuqan, Kryezjarr, Mjekës, Shirgjan	Pus-shpim dhe STP në Bujqës në luginën e lumit Shkumbin Q = 72m ³ /orë
7	Tregan	U. Shirgjan-Lixhë-Tregan	Tregan Llixhë	Pus-shpim dhe STP në Bujqës në luginën e lumit Shkumbin Q = 72m ³ /orë
8	Gjergjan	U. Thanë	Gjergjan, Gjonme, K;shtjellas, Muriqan, Thana	Pus-shpim dhe STP në Muriqan, Q = 43m ³ /orë
9	Gjinar	U. Gjinar	Gjinar	Burim malor dhe sistem furnizimi me gravitet, Q = 18m ³ /orë
10	Shushicë	U. Hajdaran	Hajdaran, Mlizë, Vreshtan Gjinar	Pus-shpim dhe STP malor në Byshek, Q = 36m ³ /orë
		U. Shushicë	Shushicë	Burim malor në Shushicë dhe sistem furnizimi me gravitet, Q = 18m ³ /orë
11	Zavalinë	U. Zavalinë	Zavalinë	Burim malor në Zavalinë dhe sistem furnizimi me gravitet,

				Q = 12m ³ /orë
12	Funar	Nuk ka infrastrukturë	Nuk shërbehet	Nuk shfrytëzon burime publike
13	Gracen	Nuk ka infrastrukturë	Nuk shërbehet	Nuk shfrytëzon burime publike

Burimi: USAID/ValuAdd 2015; Përgatiti: Bashkia Elbasan dhe Co-PLAN, 2016

Aktualisht, po realizohen ndërhyrje të kufizuara në rrjetin e furnizimit me ujë të Bashkisë Elbasan, ku po zbatohen një sërë projektsh infrastrukturorë në të cilat është parashikuar të ketë rehabilitim të sistemit dytësor dhe kryesor të furnizimit me ujë dhe të lidhjeve me shtëpitë. Ndërhyrjet janë:

- Rehabilitimi i linjës magjistrale të transmetimit nga pus-shpimet Mengel, Krastë, Frigorifer.
- Masa parandaluese për ndotjen e puseve të lartpërmendura,
- Rrethimi i zonës së parashikuar për ndërtimin e Impiantit të Trajtimit të Ujërave të Ndotura pranë dampës së Elbasanit,
- Instalimi i sahateve matës në shkallë të gjerë, si dhe i pajisjeve të tjera,
 - o Problematikat në sistemin e furnizimit me ujë të pijshëm

Për sa i përket problematikave që hasen në sektorin e furnizimit me ujë, ato janë të llojeve të ndryshme dhe përfshijnë kryesisht:

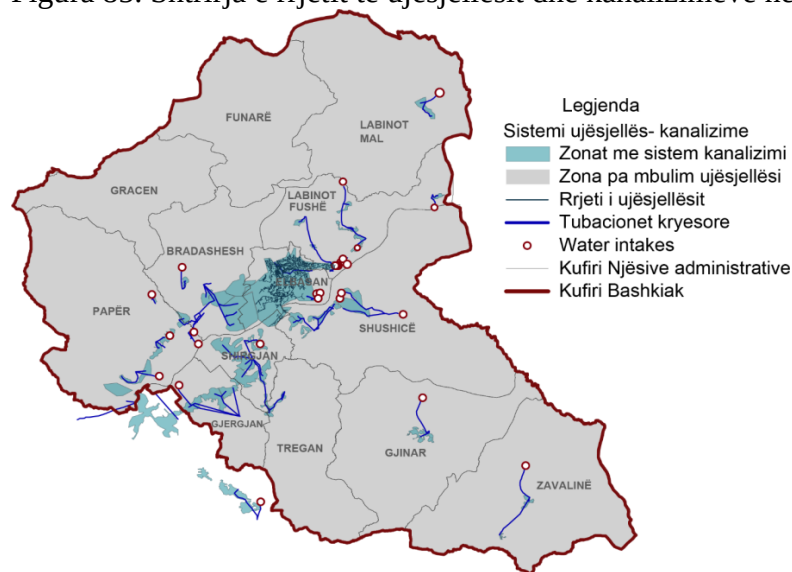
- Shtrirjen jo të plotë të sistemit të furnizimit me ujë për konsum publik në Bashkinë Elbasan.
- Në zonat ku ofrohet furnizimi me ujë: vështirësi për mbulimin e nevojave me ujë gjatë periudhës së verës, kur kërkesa për konsum rritet, si pasojë edhe e përdorimit të këtyre ujërave për vaditje.
- Gjendjen jo të mirë të sistemit aktual për shkak të tubacione të vjetëruara, ose të bllokuara.
- Humbjet në sistem: aktualisht humbjet vlerësohen të jenë midis 50-65% (faktor i cili rrit kërkesën për ujë gjatë verës deri në 210-255 litra/ditë/banorë). Këto humbje në bazë të strategjisë kombëtare të furnizimit me ujë të popullatës duhet të reduktohen deri në masën 30%.
- Gjendjen jo të mirë të depozitave. Mosha mesatare e këtyre depozitave vlerësohet të jetë mesatarisht 50-vjeçare.
- Monitorimi dinamik i cilësisë së ujit për konsum publik.

Tabela 56. Gjendja e tubacione të rrjetit të furnizimit me ujë

Fusha e Përdorimit	Tubacione të vjetër	Tubacione të rinj	Gjatësi Tubacioneve(m)
Rrjet Kryesor(DN 300-600)	27,523	8,887	36,410
Rrjet Dytësor (DN 50-250)	74,250	109,525	183,775
Rrjeti Terciar (DN 20-40)		53,354	53,354
Totali	101,773	171,766	273,539

Burimi: USAID/ValuAdd 2015, Punoi: Co-PLAN

Figura 85. Shtrirja e rrjetit të ujësjellësit dhe kanalizimeve në Bashkinë Elbasan



Burimi: Bashkia Elbasan dhe Co-PLAN, 2016

○ Përfundime e rekomandime

Krahas masave që po merren aktualisht për rehabilitimin e sistemit të ujësjellësit, nevojiten edhe masa për rritjen e efikasitetit të këtij sistemi që kanë të bëjnë kryesisht me kontrollin dhe monitorimin e vazhdueshëm të sasisë së ujit të pijshëm të prodhuar dhe të faturuar.

Në vlerësimin tonë nevojitet që, për të qënë sa më miqësorë me mjedisin, të kontrollohet në mënyrë dinamike sasia e ujit të prodhuar nga pus-shpimet e Konjatit dhe Çermës (përfshi edhe pusët e shpërndara në NjA-në e Bashkisë Elbasan) në varësi të kërkesës për konsum. Kjo realizohet me anë të sistemit SCADA²⁷¹, i cili në mënyrë automatike do të monitorojë nivelin e ujit të stokuar në depozitat e lartpërmendura të ujit të pijshëm e, më pas, po në mënyrë automatike, do të udhëzojë pompën në Konjat e Çermë lidhur me sasinë e nevojshme të ujit për t'u pompuar nga thellësia.

Figura 86. Zonat e shërbyera nga U.K.Elbasan



Burimi: ValueAdd & Co-PLAN, 2016

Ky sistem mbështetës kërkon një investim fillestar, por kontributi që ai jep në ruajtjen e ujërave natyrale është mjaft i rëndësishëm, duke ulur në të njëjtën kohë edhe humbjen e ujit që shkarkohet në tepërplotësat e depozitave, pasi ato janë mbushur, por nuk janë komanduar për t'u mbyllur.

Gjithashtu një masë tjetër, e cila shkon përkrah atyre që po ndërmerr aktualisht projekti në zbatim pranë Bashkisë Elbasanpër rritjen e eficiencës së sitsemit, ka të bëjë me monitorimin e të gjithë linjës magjistrale, si edhe nivelet kryesore e dytësore të rrjetit të shpërndarjes për konstatim dhe shkëputje të lidhjeve të paligjshme. Kjo masë do të ndikonte duke ulur ndjeshëm humbjet prej dëmtimeve në rrjet, si edhe do të ndihmojë që sasia e faturuar e ujit të jetë sa më pranë sasisë së prodhuar, duke rritur kështu edhe rentabilitetin e ndërmarrjes e duke i ulur humbjet sa më pranë nivelit të humbjeve hidraulike në projektim.

Krahas masave të lartpërmendura, duhet të theksojmë se Njësitë Administrative Funar, Gracen, Labinot Mal dhe Zavalinëshfaqin mjaft probleme lidhur me mbulimin e tyre të plotë me këtë shërbim. *Objektiv duhet të mbetet zgjerimi i sistemit edhe në këto NjA, gjatë 5-vjeçarit të ardhshëm.*

4.7.2 Sistemi i ujërave të ndotura urbane

Shërbimi i grumbullimit dhe kanalizimit të ujërave të ndotura urbane ofrohet i organizuar vetëm në qytetin e Elbasanit dhe thuajse aspak në NjA-të e tjera të Bashkisë. Shërbimi i orfuar është në nivele të pakënaqshme, kjo për shkak se sistemi i kanalizimeve të ujërave të ndotura është në pjesën më të madhe i bllokuar e i dëmtuar, si pasojë e vjetërsisë së tij si edhe konstruksioni i tubove materiali betoni, ku lidhja midis seksioneve është kryer me llaç.

Ky sistem është i kombinuar; mbledh si shkarkimet e ujërave të ndotura gjithashtu edhe ujërat e larta. Nuk ofrohet asnjë nivel trajtimi i këtyre ujërave dhe shkarkimet ndodhin mbi trupat ujore sipërfaqësore më të afërta, konkretisht, lumi Shkumbin është pritësi i këtyre ujërave të ndotura.

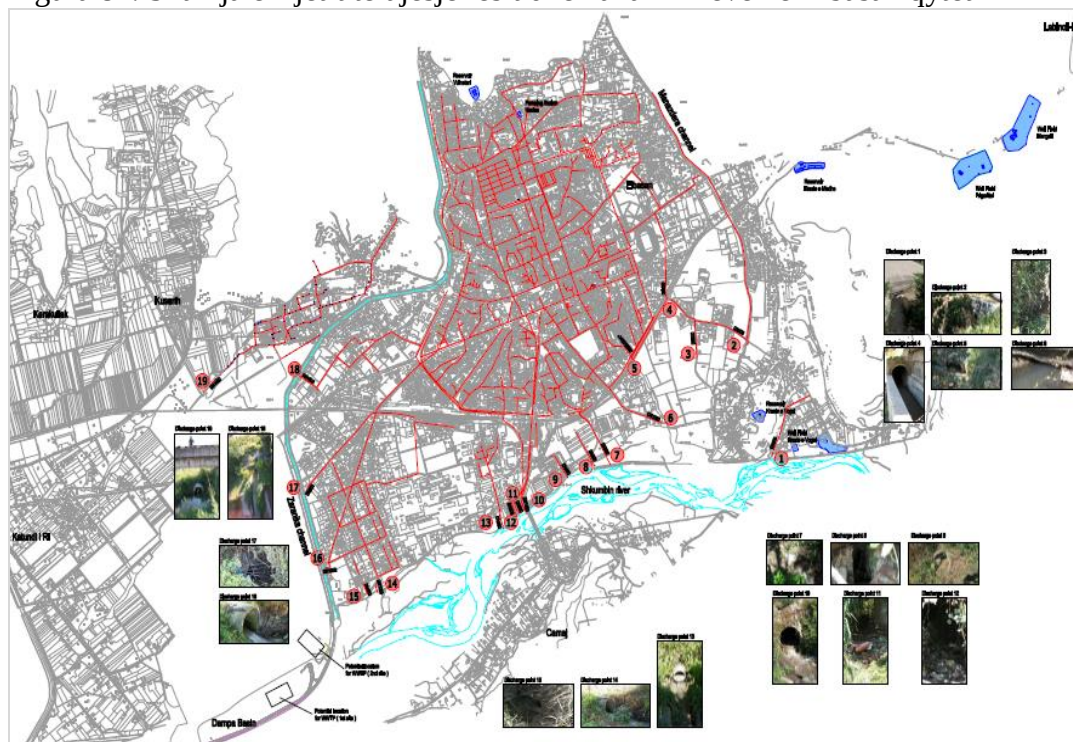
Kompozimi i këtij sistemi për grumbullimin e ujërave të ndotura urbane është i tillë që njëkohësisht ai grumbullon ujërat e larta, si edhe shkarkime të ndryshme e të pakontrolluara që ndodhin në kolektorë, apo kanalet a hapura, dedikuar këtij sistemi.

Zonat Urbane: Sot, Bashkia Elbasan mbulon me shërbimin e kanalizimit të ujërave të ndotura pjesën dërrmuese të popullsisë së qytetit të Elbasanit. Largimi i këtyre ujërave realizohet me vetërrjedhje duke u favorizuar së tepërmi nga terreni dhe relievi i zonës.

Kolektorët sekondarë të lidhur me pusetat e shërbimit Ø300 – Ø600 prej betoni të parafabrikuar, shkarkojnë në 10 kolektorët kryesorë Ø800 – Ø1000, ku 7 prej tyre shkarkojnë drejtpërdrejt në lumin Shkumbin e pjesa tjetër në përroin e Zaranikës.

Në këtë sistem, siç raportohet nga vetë Bashkia Elbasan, ka mjaft seksione të dëmtuara ç'ka ka ndikuar në përkeqësimin e situatës mjedisore në ato zona ku ndodhin këto shkarkime të pakontrolluara. Janë identifikuar mbi 19 pika shkarkimi.

Figura 87. Shtrirja e rrjetit të ujësjellësit dhe kanalizimeve në Elbasan qytet



Burimi: ValueAdd dhe Co-PLAN, 2016

Tabela 57. Gjendja e tubacioneve të ujërave të ndotura urbane në Elbasan

Elementët	Njësia	Sasia
Gjatësia totale e infrastrukturës së kanalizimeve	Km	97
Diametri i Kolektorëve Dytësorë	Mm	Ø300- Ø600
Diametri i Kolektorëve Kryesorë	Mm	Ø800-Ø1000
Puseta	Nr	5970
Lidhje të regjistruara	Nr	7346

Burimi: USAID/ValuAdd 2015, Punoi: Co-PLAN

Zonat Rurale: Në zonën rurale të Bashkisë Elbasan nuk ekziston ndonjë sistem i organizuar inxhinierik i mbledhjes dhe largimit të ujërave të ndotura.

Ujërat e ndotura të çdo shtëpie largohen në gropa individuale në oborret e shtëpive, të cilat nuk respektojnë standardet tekniko-sanitare të gropave septike me ose pa filtrim. Në mjaft raste, largimi i tyre bëhet edhe në kanale të hapura kulluese, që kalojnë pranë shtëpive të tyre e që gjithashtu janë në kundërshtim me respektimin e kushteve sanitare të largimit të tyre.

Shkarkimi dhe trajtimi i këtyre ujërave, si edhe i ujërave industriale është problemi më i madh sanitar, që mund të paraqitet sot në Bashkinë Elbasan për arsye se të gjithë kolektorët i shkarkojnë ujërat e ndotura të patrajtuara në sipërfaqe ujore sipërfaqësore.²⁷²

Ky sistem është ndërtuar rreth viteve 1968 dhe 1980, vite këto që përkojnë me ndërtimin e banesave të reja. Pas viteve 1990, nuk është ndërhyrë më në këtë sistem. Si rrjedhojë, ndërtimet e pas-viteve 1990 janë të pakontrolluara dhe të paplanifikuara²⁷³ në aspektin e ofrimit të infrastrukturës së furnizimit me ujë dhe kanalizime.

Figura 88. Shtrirja e rrjetit të ujësjellësit dhe kanalizimeve në Elbasan qytet



Burimi: Bashkia Elbasan & Co-PLAN, 2016

○ Impianti i Trajtit të Ujërave të Përdorura

Ujërat e përdorura të qytetit të Elbasanit derdhen në ambientin prites pa u trajtuar, d.m.th. qyteti nuk ka një implant trajtimi të ujërave të ndotura. Studimi i Fizibilitetit parashikon nevojën e ndërtimit të një impianti pastrimi në vendin e quajtur “Damba”. Impianti propozohet të ndërtohet me faza për një trajtim primar të ujërave të përdorura (faza emergjente për një investim prej 13 milion Euro), që duhet shoqëruar në një perspektivë afatmesme ose afatgjatë për një trajtim sekondar dhe terciar (me eliminim edhe të azotit e fosforit) të ujërave të përdorura menjëherë investimi për ndërtimin e implantit prej rreth 20 milion Euro.

ITUN-i do të përbëhet nga njësia e paratrajtit ose trajtimi primar, në të cilën eliminohet rreth 30% e ngarkesës biologjike, e cila pasohet nga trajtimi sekondar ose biologjik në të cilin eliminohet rreth 90% e ngarkesës biologjike të ujërave të ndotura. Së fundi, impianti parashikon edhe trajtimin terciar të ujërave të ndotura, në të cilin realizohet eliminimi i azotit dhe fosforit duke nxjerrë në dalje të tij ujëra krejtësisht të padëmshme për ambientin pritës të tij, që është lumi Shkumbin.

Duke patur parasysh edhe infiltrimet e mundshme, kapaciteti maksimal i ITUN-it do të jetë rreth 26,000 m³/ditë për një popullsi 135,000 banorë dhe normë 135 l/ditë/banorë.

○ Përfundime dhe rekomandime

Ujësjiellës Kanalizime Elbasan vlerësohet të ketë akses ndaj një sasi të konsiderueshme uji për konsum publik nga pus-shpimet në Mengël, Krastë e Vogel dhe Frigorifer. Akuiferi Qauaternar i Elbasanit furnizohet vazhdimisht nga ujërat sipërfaqësore të lumit nëpërmjet dritareve hidrogeologjike, duke ripërtërirë afërsisht çdo 30-35 vite ujërat e këtij akuiferi.

Popullsia e shërbyer rregullisht është ajo banorë në zonën urbane të Bashkisë Elbasan, por 39% e popullsisë totale banon në zonat rurale dhe një pjesë e mirë e saj nuk shërbehen nga sisteme të mirëfillta ujësjiellësi dhe kanalizimesh. Në këtë drejtim, më problematike situata paraqitet në NjA-të Gjinar, Shushicë, Tregan, Shirgjan, Gjergjan, Funarë, Gracen dhe Labinot Mal²⁷⁴.

Në bilancin e Ujësjiellës-Kanalizimeve Elbasan, analizat teknike dhe hidraulike qartësojnë se sasia e prodhuar është mëse e mjaftueshme për të mbuluar të gjithë popullatën, por mungesa e sistemeve dhe shtrirja e tyre e cunguar, kombinuar me faktorët e humbjeve në rrjet, tregon se jo të gjitha NjA-të kanë bilanc pozitiv. Këtu përmëndim se edhe bilanci i volumeve të rezervuarëve nuk i përgjigjet nevojave të popullatës, ndaj në total vlerësohet se do të nevojiten dhe rreth 6,000m³ hapësirë depozituese e ujit të pijshëm për të ofruar shërbim për të gjithë popullatën.

Shfrytëzimi i akuiferit nëpërmjet pus-shpimeve të sipërpërmëndura nuk shoqërohet me masa të mbrojtjes së zonës higjieno-sanitare, si edhe monitorimi i cilësisë së ujit në akuifer nuk zhvillohet përveçse monitorimi në rezervuarë i elementëve të shportës nga ISHP-ja. I vetmi trajtim është klorinimi i ujit për konsum publik.

Lidhur me sistemin e kanalizimeve dhe grumbullimit të ujërave të ndotura urbane në Bashkinë Elbasan, ky shërbim ofrohet i pjesshëm për zonën urbane, ndërkohë që në pjesët rurale kanalizimet mungojnë dhe kjo ka detyruar një pjesë të popullatës të përdorë gropa septike, si edhe zgjidhje të tjera alternative.

Sistemi aktual është i kombinuar, duke grumbulluar jo vetëm ujërat e ndotura urbane por edhe ato industriale dhe ujërat e larta nga rreshjet e shiut. Përveç Qytetit të Elbasanit, pjesa tjetër e Bashkisë nuk mbulohet me rrjet kanalizimesh. Për më tepër, edhe në zonat ku ky rrjet shtrihet, hasen shumë probleme. Kjo për shkak se sistemi i kanalizimeve të ujërave të ndotura është në pjesën më të madhe i bllokuar ose i dëmtuar, pa llogaritur ndotjen e ujërave të lumit të Seman dhe kanaleve kullues e vaditës, që shkaktohet nga derdhja e ujërave të ndotura të patrajtuara.

Si përfundim mund të thuhet se në Bashkinë Elbasan:

- Kanalizimi i ujërave të ndotura është i pjesshëm, edhe në vetë zonë urbane në Elbasan(ofrohet vetëm në qytetin e Elbasanit (88%).
- Shërbimi i ofruar është në nivele të pakënaqshme, pasi sistemi i kanalizimeve të ujërave të ndotura është në pjesën më të madhe i bllokuar, i dëmtuar, ose është shtrirë në mënyrë të pakontrolluar dhe jashtë standardeve higjieno-sanitare.
- Ujërat e ndotura urbane vazhdojnë të ndosin pjesën më të madhe të ujërave sipërfaqësore, të kanaleve dhe emisarëve, si edhe kemi shkarkime direkt në ujërat e lumit Shkumbin.
- Zonat Rurale nuk kanë rrjet kanalizimesh të ujërave të ndotura (largimi i ujërave bëhet nëpërmjet gropave septike, jashtë standardeve higjieno-sanitare,

ose nëpërmjet kanaleve të hapura kulluese, që kalojnë fare pranë zonave të banuara).

- Impianti i trajtimit të ujërave të ndotura urbane duhet parashikuar të ndërtohet paralelisht me rehabilitimin apo ndërtimin e sistemit të ri të grumbullimit të ujërave të ndotur. Nevojitet të kryhet një studim përcjellës për të përcaktuar karakteristikat dhe elementet kryesore ndotës të ujërave në Elbasan, në mënyrë që të përzgjidhet metodologjia dhe teknika më e përshtatshme trajtuese në impiant.

4.7.3 Mbetjet e ngurta

Manaxhimi i mbetjeve në Bashkinë Elbasan

Bashkia Elbasan ofron shërbimin e manaxhimit të mbetjeve të ngurta për 77.7%²⁷⁵ të popullsisë së Bashkisë Elbasan respektivisht Nj.A-së Papër, Labinot Fushë, Gjinar, Gjergjan, Shirgjan & pjesërisht Nj.A-së Tregan shërbehen, ndërsa Nj.A-të e tjera, si Zavalinë dhe Labinot Mal mbeten jashtë skemës së shërbimit të manaxhimit të mbetjeve duke gjetur zgjidhje alternative aspak miqësore me mjedisin.

Me manaxhim të mbetjeve nënkuptohet grumbullimi i mbetjeve të ngurta nga pikat e grumbullimit të mbetjeve, shpërndarë në funksion të dëndësisë së popullatës dhe aktiviteteve private e shtetërore dhe, transportimi i tyre drejtvend-depozitimit, si edhe stokimi i tyre përfundimtar.

Manaxhimi i mbetjeve të ngurta kryhet nëpërmjet një kompanie private. Ky shërbim është kontraktuar subjekteve private që prej vitit 2005, subjekti aktual kryen grumbullimin, transportin dhe depozitimin përfundimtar të mbetjeve, si dhe pastrimin e larjen e rrugëve të qytetit.

Për të siguruar shërbimin e grumbullimit të mbetjeve, Bashkia ka vendosur 572 pika grumbullimi, nga të cilat 526 janë kontenierë me kapacitet 1.1 m³ dhe 1.6 m³, 46 pika grumbullimi prej betoni, si dhe 70 kosha me vëllim 25l për hedhjen e mbeturinave nga kalimtarët. Të gjithë kazanët janë vendosur në rrugët që lejojnë futjen e mjeteve për përpunimin e tyre. Numri i kazanëve është i pamjaftueshëm për të mbuluar volumin ditor të mbetjeve të prodhuara, ndërkohë që në disa zona të qytetit është e vështirë të përdoren kazanë, pasi rrugët janë të ngushta dhe nuk lejojnë futjen e kamionëve të mëdhej teknologjikë.

Bashkia nuk ka një evidencë të saktë për sasinë e mbetjeve që hiqen çdo ditë, megjithëse në mënyrë të përafërt, por përfaqësuesit e ARM-së mendojnë se sipërmarrja e pastrimit evakuon rreth 105 ton në ditë. Pavarësisht nga sipërfaqja e mbulimit, cilësia e shërbimit nuk është në nivelin e duhur, pasi realizohet me mjete primitive.

Për të realizuar këtë shërbim, kontraktori ka përdorur 6 mjete teknologjike: 4 mjete tip DAF me kapacitet mbajtës 7 ton secili dhe 2 mjete tip BENZ me kapacitet 7 dhe 10 ton. Gjithashtu, për zonat ku nuk mund të hyjnë mjetet teknologjike, përdoren 2 mjete me kapacitet 3.5 ton, një mjet me kapacitet 5 ton dhe një mjet me kapacitet 7 ton, si dhe 2 karroca me kuaj. Për lagjen e rrugëve, përdoret një bot me kapacitet 7000 litra.

Aktualisht, jo të gjitha zonat e bashkisë mbulohen nga shërbimi i pastrimit. Strategjia e Manaxhimit të Mbetjeve të Bashkisë ka për qëllim përmirësimin e ofrimit të

shërbimit në zonat që marrin shërbim, dhe ofrimi i shërbimit në zonat që nuk mbulohen.

Vend-depozitimi i mbetjeve, që përdoret deri më sot nga Bashkia Elbasan, ndodhet 75 m larg brigjeve të lumit Shkumbin në pjesën jugore të qytetit të Elbasanit, ku ka pasur një prurje ditore 105 ton/ditë dhe i shërben një popullsie prej 128,418 banorë. Ky vend-depozitim është klasifikuar si josanitar (jashtë çdo standardi të lejuar). Mbetjet që depozitohen janë mbetje të ngurta urbane, kryesisht nga zona e qytetit, ndërsa nuk përjashtohet edhe mundësia e depozitimit të mbetjeve inerte.

Aktualisht, ky vend-depozitim, si edhe pika të tjera grumbullimi, po i nënshtrohen procesit të transferimit të mbetjeve dhe rehabilitimit, pasi me përfundimin e ndërtimit të landfillit në Dampën e Elbasanit, mbetjet do të kenë një destinacion final më të sigurt.

Gjatë këtyre viteve janë bërë disa përpjekje dhe studime fizibiliteti, gjithashtue dhe projekte për përcaktimin e një territori të përshtatshëm për ndërtimin e një landfilli sanitar për depozitimin e mbetjeve në Bashkinë e Elbasanit.

○ Mbetjet e ngurta urbane:

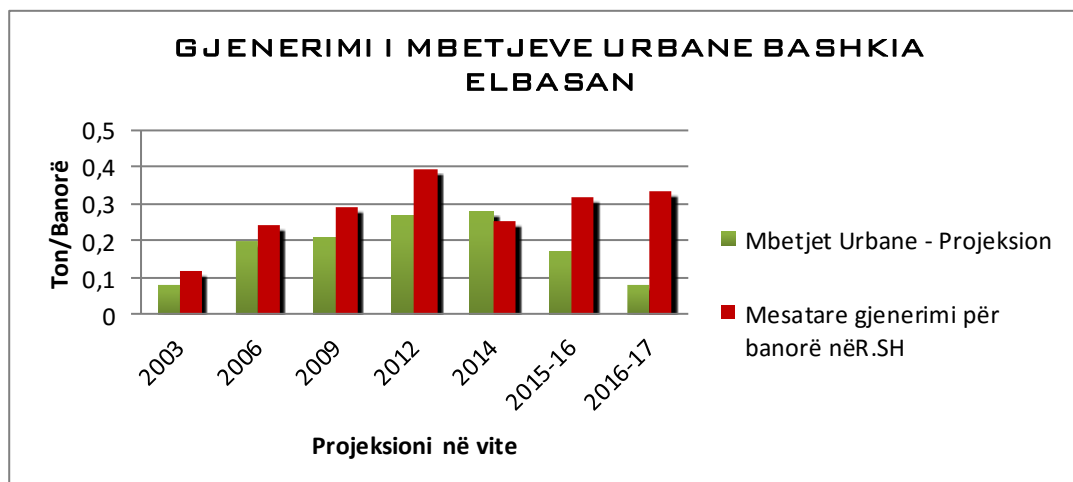
Gjatë vitit 2015, Bashkia Elbasan ka prodhuar rreth 38,325 ton mbetje/vit²⁷⁶, me një sasi prodhimi prej **0.4 deri në 1.4kg/banor/ditë** (ndryshimi midis zonës urbane dhe asaj rurale). Sasia e mbetjeve të prodhuara ka ardhur duke u rritur nga viti në vit (Tabela 60). Nga një krahasim i bërë për periudhën kohore 2003-2015 rezulton se sasia e mbetjeve të prodhuara nga viti 2003 në vitin 2012 është shtuar me rreth 300% (0.076 ton/banor/vit në vitin 2003, kundrejt 0.266/ton/banor/vit në vitin 2012). Për më tepër, në vitin 2014, sasia e mbetjeve të prodhuara për banor në vit në Bashkinë Elbasan ka tejkaluar paksa mesataren e sasisë së prodhuar në rang vendi. Megjithatë, duhet theksuar se në vitin 2014 është vënë re një ndryshim tendence ku gjenerimi i mbetjeve ka ardhur duke u reduktuar, projeksion i cili vazhdon edhe në pasqyrimin e të dhënave për vitin 2015, si edhe në parashikimet për vitet që do të pasojnë.

Tabela 58. Sasia e mbetjeve urbane të prodhuara në Bashkinë Elbasan dhe në rangvendi.

Viti	2003	2006	2009	2012	2014	2015	2016-17
Elbasan	0.076	0.199	0.210	0.266	0.280	0.170	0.080
Mesatare gjenerimi për banorë në R.SH	0.118	0.241	0.292	0.392	0.253	0.315	0.333

Burimi: Instat & ARM Elbasan

Figura 89. Projektioni i gjenerimit të mbetjeve urbane në Bashkinë Elbasan



Burimi: Instat&ARM Elbasan

NjA-ja Papër²⁷⁷ e ofron vetë shërbimin e manaxhimit të mbetjeve për 80% të popullsisë së saj (1.5 ton/ ditë mbetje), ndërsa nuk ofron shërbimin e fshirjes dhe larjes së rrugëve. Në të gjithë territorin e NjA-së ku ofrohet shërbimi i manaxhimit të mbetjeve janë të shpërndarë 60 pika grumbullimi me kazanë të hapur dhe 10 pika grumbullimi me kazanë të mbyllur. NjA-ja deklaron se nuk ka pika të hapura për grumbullimin e mbetjeve. Gjithsej, në të gjithë NjA-në janë të shpërndarë 70 kontenierë me kapacitet 1.1m³. Grumbullimi i mbetjeve bëhet 3 herë në javë me një mjet kompaktor, i cili i depoziton mbetjet në vend-depozitim, që ndodhet në fshatin Balldren, i cili nuk i plotëson kushtet higjiëno-sanitare. Në këtë fushë është një mjet eskavator, i cili ndihmon në depozitim të mbetjeve dhe ngjeshjen e tyre. Ky vend-depozitim ndodhet 13km nga qendra e NjA-së. NjA-ja aplikon një tarifë pastrimi për familjet prej 600 lek/vit, e cila gjatë vitit të fundit është mbledhur në masën 75%.

NjA-ja Labinot Fushë²⁷⁸ ofron shërbimin e manaxhimit të mbetjeve (0.7 ton/ditë mbetje), por nuk jep të dhëna në lidhje me përqindjen e popullsisë së shërbyer, ndërsa nuk ofron shërbimin e fshirjes dhe larjes së rrugëve. NjA-ja nuk deklaron në lidhje me numrin e pikave të grumbullimit të mbetjeve të shpërndarë në të gjithë territorin. Grumbullimi i mbetjeve bëhet 5 herë në javë me një mjet të hapur, i cili është i papërshtatshëm për grumbullimin e mbetjeve. NjA-ja deklaron se ka një vend-depozitim të autorizuar për mbetjet dhe disa të tjera jo të autorizuar (10 mesatarisht). Vend-depozitimi i autorizuar ndodhet 7km nga qendra e NjA-së. Sipas të dhënave të deklaruara NjA-ja nuk aplikon tarifë pastrimi për familjarët, vetëm për bizneset, dhe gjithashtu nuk deklaron, nëse ka një buxhet të dedikuar për shërbimin e mbetjeve.

NjA-ja Gjinar²⁷⁹ e ofron vetë shërbimin e manaxhimit të mbetjeve për 30% të popullsisë së saj (1 ton/ditë mbetje), ndërsa nuk ofron shërbimin e fshirjes dhe larjes së rrugëve. Në të gjithë territorin e NjA-së ku ofrohet shërbimi i manaxhimit të mbetjeve janë 20 pika të hapura (kazanë të hapur) grumbullimi, dhe 4 pika grumbullimi me kazanë të mbyllur. Gjithsej në të gjithë NjA-në janë shpërndarë 24 kontenierë me kapacitet 1.1m³ dhe 6 kontenierë 0.33l. Grumbullimi i mbetjeve bëhet 2 herë në javë me një mjet kompaktor 5 ton, i cili i depoziton mbetjet në vend-depozitim të NjA-së, i cili është jashtë kushteve higjiëno-sanitare. Ky vend-depozitim ndodhet 22km nga qendra e NjA-së. Tarifa e pastrimit që aplikohet për familjet është 100 lekë/vit, e cila gjatë vitit të fundit është mbledhur në masën 70%.

NjA-ja Zavalinë²⁸⁰ deklaroi se nuk e ofron shërbimin e manaxhimit të mbetjeve, fshirjes dhe larjes së rrugëve.

NjA-ja Gjergjan²⁸¹ e ofron vetë shërbimin e manaxhimit të mbetjeve për 80% të popullsisë së saj (2 ton/ditë mbetje), ndërsa nuk ofron shërbimin e fshirjes dhe larjes së rrugëve. Në të gjithë territorin e NjA-së ku ofrohet shërbimi i manaxhimit të mbetjeve janë të shpërndarë 16 pika të hapura dhe 14 pika grumbullimi me kazanë. NjA-ja nuk deklaroi të ketë një mjet për grumbullimin dhe transportin e mbetjeve. Sipas të dhënave, vend-depozitimi i mbetjeve për NjA-në Gjergjan ndodhet 7km larg qendrës së saj. Praktikisht, ky shërbim nuk ofrohet sipas standardeve dhe NjA-ja nuk e ka infrastrukturën e nevojshme për ofrimin e tij.

NjA-ja Shirgjan²⁸² e ofron vetë shërbimin e manaxhimit të mbetjeve për 90% të popullsisë së saj (0.8 ton/ ditë mbetje), ndërsa nuk ofron shërbimin e fshirjes dhe larjes së rrugëve. Në të gjithë territorin e NjA-së ku ofrohet shërbimi i manaxhimit të mbetjeve janë 60 pika grumbullimi të hapura. NjA-ja e ofron këtë shërbim 2 herë në javë. Mbetjet merren nga pikat e grumbullimit me një mjet të hapur 3.5 ton, i cili është i papërshtatshëm për grumbullimin e mbetjeve. NjA-ja deklaroi se aplikoi një tarifë pastrimi për familjet prej 600 lek/vit, të cilën deklaroi se e ka mbledhur 53% gjatë vitit të kaluar. Vend-depozitimi i mbetjeve ndodhet 7km larg qendrës së NjA-së. Edhe NjA-ja Shirgjan si shumë NjA të tjera, nuk e ofron shërbimin sipas standardeve të kërkuara.

NjA-ja Tregan²⁸³ e ofron vetë shërbimin e manaxhimit të mbetjeve për 35% të popullsisë së saj (1.5-4.5 ton/ ditë mbetje), ndërsa deklaroi se ofron shërbimin e fshirjes dhe larjes së rrugëve në 8% të territorit të saj. Në të gjithë territorin e NjA-së ku ofrohet shërbimi i manaxhimit të mbetjeve janë 12 pika grumbullimi të hapura dhe 9 pika grumbullimi me kazanë. Gjithsej, në të gjithë NjA-në janë të shpërndarë 10 kontenerë me kapacitet 1.1m³. Grumbullimi i mbetjeve bëhet çdo ditë në të shumtën e rasteve, dhe NjA-ja përdor një mjet të marrë më qera, pasi nuk ka në pronësi një mjettë sajin. Mbetjet pasi grumbullohen depozitohen në vend-depozitim që ndodhet në fshatin Shilbatër-Kyçyk, 17km larg qendrës së NjA-së.

○ Vend-depozitimi Mbetjeve

Për sa i përket vend-depozitimit të mbetjeve, në Bashkinë Elbasan, mbetjet urbane pasi grumbullohen, depozitohen në vend-depozitime të ndryshme ose në pika të paligjshme. Më konkretisht, mbetjet e Bashkisë Elbasan po transferohen për në landfillin e ri pranë dampës, ku do të ndërtohet impianti djegës (incineratori) dhe impianti i trajtimit të ujërave të ndotura urbane. Venddepozitimi i Papërit, i cili ndodhet rreth **5km** larg nga qendra e qytetit do të vihet në funksion plotësisht prej vitit 2017, duke plotësuar kushtet teknike dhe higjieno-sanitar të nevojshme për të marrë zyrtarisht statusin e një Landfilli Rajonal.

Studimi i fizibilitetit, i financuar nga “Agjencia Valonë e Eksportëve dhe Investimeve për të huajt”, e ka projektuar si një landfill rajonal, duke inkorporuar në projekt një qendër seleksionimi në zonën e Papërit, e cila do t’i shërbejë gjithë Qarkut Elbasan. Ky studim është përgatitur me kërkesën dhe në bashkëpunim me Bashkinë dhe Qarkun Elbasan. Nëpërmjet Ministrisë së Financave, i është bërë kërkesë “Agjencisë Valonë e Eksportëve dhe Investimeve për të huajt”, për financimin e projektit për ndërtimin e këtij landfilli²⁸⁴.

Më dt.27/01/2015 me vendimin Nr.1 të Këshillit Kombëtar të Territorit është miratuar Leja e Ndërtimit për këtë instalim dhe menjëherë ka nisur aktiviteti për ndërtimin e tij²⁸⁵.

Megjithëse në relacion sqarohet se impakti mjedisor në akuiferin e Shkumbinit nuk do të ndodhë dhe se gjithashtu ujërat sipërfaqësore janë të mbrojtura nga infrastruktura e brendshme e këtij instalimi, cilësojmë se masat infrastrukturale nuk janë masa mjedisore të mirëfillta dhe se nuk janë subjekt përdorimi si referencë në masat e marra për mbrojtjen e mjedisit.

Figura 90. Projekti i ndërtimit të Venddepozitimit rajonal në Bashkinë Elbasan



Burimi: Relacioni Teknik - Albtek Energy

Hapësira totale që do të marrë ky instalim është 16,000m² nga ku 10,000 m² do të jenë sipërfaqe depozituese e landfillit dhe pjesa tjetër do të shërbejë për infrastrukturën dhe ndërtimin godinave të operatorëve.

Ujërat e shiut janë evidentuar të kullohen me sistem të ndarë nga ai i kanalizimeve dhe më parë se të derdhen në Shkumbin, ato do t'i nënshtrohen paratrajtit.

Për sa i përket ndotjes vizuale, akustike dhe të ajrit, referuesi ka cilësuar se do të respektohen normat europiane, por pa përmendur sasi të parashikuara që do të gjenerohen për secilën kategori dhe masat specifike, që do t'i nevojiten specifikuat këtijtipi teknologjie që do të instalohet në Papër të Elbasanit.

Për sa i përket vend-depozitimittë mbetjeve, i cili përdoret deri para pak kohësh, paraqet probleme të mëdha në lidhje me ndotjen mjedisit dhe rrezikimit të shëndetit të banorëve për arsye të ndryshme. Së pari, ai ndodhet buzë lumit Shkumbin, në një largësi jo më tepër se **100m nga shtrati i lumit**, duke ndotur vazhdimisht ujërat sipërfaqësore të lumit Shkumbin, si edhe akuiferin e Shkumbinit. Kjo, pasi pozicioni, në të cilin ndodhet vend-depozitimi i vjetër i Elbasanit, është i papërshtatshëm nga ana gjeologjike për shkak se ndodhet në një territor me shtresa gjeologjike, të cilat kanë koeficient të lartë të infiltrimit të ujërave nga sipërfaqja.

Duke patur referencë hartat dhe raportet e SHGJSH-së²⁸⁶, akuiferi nga pjesa jugore e Elbasanit deri në afërsi të Cërrikut është me përbërje aluvionale (zhavorrore dhe poroze). Një terren i tillë bën të mundur depërtimin e shllamit të mbetjeve në ujërat e lumit Shkumbin dhe më tej në ujërat e akuiferit të Elbasanit, i cili përdoret për furnizimin me ujë të popullsisë Elbasan dhe të zonave përreth. Me pak fjalë, lëndët toksike, që çlirohen gjatë procesit të shpërbërjes së mbetjeve në vend-depozitim, depërtojnë drejtpërdrejt në ujërat nëntokësore të akuiferit të Elbasanit, duke rrezikuar shëndetin e popullsisë së zonës si dhe duke ndotur Shkumbinin dhe tokën përreth. Ndotja është edhe më e theksuar në kohë reshjesh, të cilat e përshpejtojnë depërtimin e ujërave sipërfaqësore në akuiferin e Elbasanit.

Ndotje shkaktohet edhe nga çlirimi i gazrave toksikë (metani CH₄) si produkt i procesit të kompostimit të shtresave më të vjetra të mbetjeve organike dhe jo vetëm. Ky produkt kimik, në formën e tij të gaztë, mund të kapej me anë të skemave të rikuperimit ku të përpunohej e të ofrohej si një LDG (Lëndë Djegëse Gaz) për të prodhuar enegji elektrike ose mekanike.

Në rastin e vend-depozitimit Elbasan, gazi metan, çlirohet i gjithi në atmosferë, duke kontribuar si gaz i efektit serë, si dhe duke ndotur me aromën e tij të fortë.

Figura 91. Ndryshimet e sipërfaqes së venddepozitimi në harkun kohor 2005-2015



Burimi: Bashkia Elbasan & Co-Plan

Ky vend-depozitim nuk ka status ligjor si landfill, ndaj edhe ndërhyrjet të cilat po ndërmerren për rehabilitimin e kësaj sipërfaqeje dhe ndalimin e aktivitetit të depozitimit të mbetjeve paraqitet si mjaft të nevojshme.

Gjithashtu, nëpërmjet fotove ajrore, janë vënë re ndryshime në shtrirjen dhe hapësirën që ka marrë ky venddepozitim, gjatë periudhës 2005-2015. Këto ndryshime të forta në shtrirjen, që ka zënë ky venddepozitim, kanë ndryshuar edhe mikro-tipologjinë e truallit, ku ndodhet ky vend-depozitim, brenda një harku kohor 5-10-vjeçar. Përveç ndotjes së ujit, vend-depozitimi paraqet probleme edhe në lidhje me ndotjen e ajrit, për shkak të djegies së mbetjeve plastike, që kryhet në këtë zonë.

Figura 92. Foto nga venddepozitimi i mbetjeve



Burimi: Arkiva Co-Plan, 2015

Si përfundim, mund të vlerësohet se procesi i transferimit të mbetjeve nga vend-depozitimi i vjetër në jug të Elbasanit drejt landfillit të ri, i cili po ndërtohet në Papër,

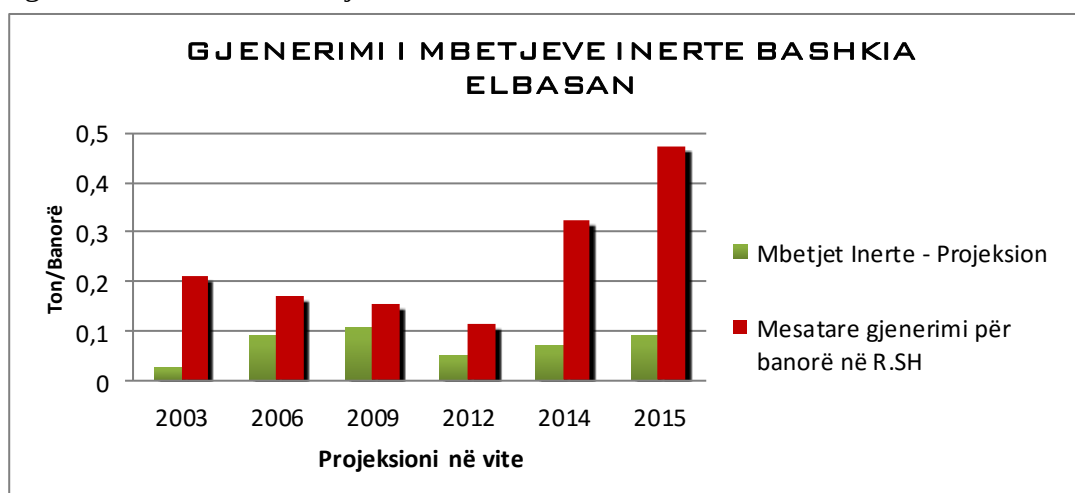
duhet shoqëruar me një proces rehabilitimi të të gjithë zonës, në mënyrë që të mos mbartet si një vatër e nxehtë mjedisore, që rrezikon shëndetin e banorëve të Elbasanit dhe ndotjen e mëtejshme të lumit Shkumbin.

○ Mbetjet inerte (mbetjet nga ndërtimi dhe shkatërrimi):

Gjatë vitit 2015, Bashkia Elbasan ka prodhuar një sasi mbetjesh prej 30,821 m³/vit, të krijuara nga ndërtimet, rikonstruksionet si dhe prishjet e objekteve pa leje. Deri më sot, Bashkia nuk ka një vend-depozitim të posaçëm për depozitimin e mbetjeve inerte.

Në vitin 2014, pjesa më e madhe e mbetjeve inerte është përdorur për të mbushur gropat e moçaleve të krijuara nga marrja e inerteve. Megjithatë, në të shumtën e rasteve, mbetjet inerte depozitohen në vend-depozitimin e mbetjeve urbane, qoftë si shtresë mbuluese apo të vendosura përgjyros në pjesën kufitare të tij.

Figura 93. Prodhimi i mbetjeve inerte në vite



Burimi: INSTAT, Punoi: Co-PLAN, 2016

Zonë problematike në lidhje me mbetjet urbane dhe inerte në qytetin e Elbasanit është zona përgjatë brigjevetë lumit Shkumbin, si edhe përroi të Zaranikës. Bregu dhe disa pjesë të argjinaturës së lumit janë të mbuluar me mbetje inerte dhe dallohen qartësisht seksione, ku shtrati i lumit është shfrytëzuar pa kriter për nxjerrje inerti²⁸⁷.

Zona ripariane e anëve të lumit, dikur e mbjellë me pemë dhe vegjetacion mbrojtës, sot është thuhet tërësisht e zëvendësuar nga masive inertesh ose mure mbajtëse b/a.

Këto ndërhyrje nuk e kanë ndaluar erozionin anësor të lumit, veçse e kanë zhvendosur atë në seksione të tjera më të ndjeshme.

○ Mbetjet Spitalore:

Sipas të dhënave të grumbulluara nga ARM Elbasan dhe Bashkia Elbasan, sasia totale e vlerësuar për mbetjet spitalore të prodhuara në Elbasan është rreth 22 ton/vit.²⁸⁸ Mbetjet prodhohen nga 142²⁸⁹ subjekte (Tabela 61). Kjo sasi përfshin mbetjet e prodhuara nga spitalet, qendrat shëndetësore, si dhe laboratorët stomatologjike dhe mjekësore.

Mbetjet spitalore manaxhohen nga subjekti privat Medi-Tel, i cili i tërheq mbetjet periodikisht sipas kontratës së lidhur me subjektet përkatëse. Kompania MediTele ofron shërbimin e sterilizimit dhe grirjes së mbetjeve spitalore, dy herë në javë. Kjo mënyrë e trajtimit të këtyre mbetjeve zvogëlon vëllimin e tyre me anë të shpërbërjes

mekanike, për t'i administruar më pas mbetjetet si urbane, jo të rrezikshme për komunitetin dhe mjedisin.

Nga të gjitha njësitë gjeneruese të mësipërme, aktualisht MediTel trajton mbetjet e vetëm 30-35%²⁹⁰ të sasisë së vlerësuar të mbetjeve të gjeneruara në total. Njësitë spitalore i trajtojnë mbetjet e prodhuara me djegie, jashtë kushteve teknike, dhe më pas i propozin ose i depozitojnë në vendgrumbullimin e mbetjeve urbane. Aktualisht Qendra Shëndetësore Elbasan nuk e kanë Autoklave²⁹¹ në pronësi të saj.

Problematike mbeten edhe mbetjet farmaceutike. Rezulton se asnjëra nga farmacitë nuk ka marrëdhënie kontraktuale me ndonjë nga subjektet e licensuara në fushën e trajtimit të mbetjeve spitalore. Farmacitë i manaxhojnë vetë mbetjet, thjesht duke i depozituar në kazanët e mbetjeve urbane ose drejtpërdrejt në vend-depozitimin kryesor të mbetjeve. Siç mund të shihet, për sa i takon manaxhimit të mbetjeve, farmacitë e kryejnë aktivitetin e tyre jashtë të gjithave kushteve ligjore.

Tabela 59. Prodhuesit e mbetjeve spitalore²⁹²

Kategoria	Elbasan
Depo Farmaceutike	1
Farmaci	80
Klinikë Dentare	48
Klinikë Mjekësore	1
Laboratorë	9
Qendra Shëndetësore	1
Spitale	2
Total	142

Burimi: RGJMS 2015; Përgatiti: Bashkia Elbasan dhe Co-PLAN, 2016

○ Mbetjet industriale

Në Elbasan ushtrojnë aktivitetin e tyre biznese të ndryshme në fushën e ndërtimit, të agro-ushqimimit, dhe të industrisë përpunuese etj. Sipas legjislacionit në fuqi për manaxhimin e mbetjeve industriale, bizneset duhet të mbajnë regjistrin e mbetjeve të prodhuara. Lidhur me mbetjet industriale në Bashkinë Elbasan, situata mbetet ende e paqartë dhe informacioni rreth këtij fluksi mbetjesh nuk është lehtësisht i aksesueshem. Vlerësohet se Bashkia Elbasan prodhon në total rreth 117ton mbetje në ditë prej të cilave paraprakisht është vlerësuar se 14% e tyre janë mbetje industriale. Pra mund të konkludohet se Elbasani prodhon rreth 5,986 ton mbetje industriale në vit²⁹³.

Duhet theksuar se një pjesë e këtyre aktiviteteteve prodhojnë mbetje të rrezikshme dhe si të tillë janë subjekt i trajtimit të këtyre mbetjeve nëpërmjet Ligjit 10463 dt.22.09.2011, ku cilësohet se këto mbetje duhet rigorozisht të monitorohen, regjistrohen dhe transportohen siç përshkruhet në ligj. Më poshtë paraqitet lista ekzistuese e aktiviteteteve gjeneruese të këtyre mbetjeve në Bashkinë Elbasan, të cilat janë të pajisura me Leje Mjedisore.

Tabela 60. Aktivitete që prodhojnë mbetje industriale (sipas lejeve mjedisore)

AKTIVITETE GJENERESE TE MBETJEVE NE BASHKINE ELBASAN - SIPAS LEJEVE QE POSEDOJNE							
	Aktiviteti	Vendndodhja	Subjekti	Kategori Katalogu	Tipi Mbetjeve te Gjeneruara	Tipi i Lejes	
1	Karrierë Gëlqerore	Kërrabë Elbasan	Salillari	1	Mbetje që dalin nga kërkimet e shfrytëzimi i minierave dhe karrierave, si edhe nga trajtimet fiziko-kimike të mineraleve.	B	
2	Prodhim Gëlqerori Pllakor	Elbasan	Elbesa	01 05	Mbetje të dala nga kërkimet e shfrytëzimi i minierave, si edhe trajtimet fiziko -kimike të mineraleve	B	
3	Ranor Kuarcor	Elbasan / Gur i zi	Alb-Doni	01 05	Mbetje të dala nga kërkimet e shfrytëzimi i minierave, si edhe trajtimet fiziko-kimike të mineraleve	B	
4	Karrierë Gëlqerore	Letan Elbasan	Rruga Ura	1	Mbetje që dalin nga kërkimet e shfrytëzimi i minierave dhe karrierave, si edhe nga trajtimet fiziko-kimike të mineraleve.	B	
5	Karrierë Gëlqerore	Letan Elbasan	United Quarries	1	Mbetje që dalin nga kërkimet e shfrytëzimi i minierave dhe karrierave, si edhe nga trajtimet fiziko-kimike të mineraleve.	B	
6	Karrierë Gëlqerore	Rrezlik Shelcan/ Elb	Vëllezërit Hysa	1	Mbetje që dalin nga kërkimet e shfrytëzimi i minierave dhe karrierave, si edhe nga trajtimet fiziko-kimike të mineraleve.	B	
7	Karrierë Gëlqerore	Balldre, Elbasan	Y.Salla	1	Mbetje që dalin nga kërkimet e shfrytëzimi i minierave dhe karrierave, si edhe nga trajtimet fiziko-kimike të mineraleve.	B	
8	Prodhim Skorje Fe-Cr	Elbasan	Karbonike	01 05	Mbetje të dala nga kërkimet e shfrytëzimi i minierave, si edhe trajtimet Fiziko Kimike të mineraleve	B	
9	Karrierë Argjilore	Elbasan	Elbasan Cement Factory	01 05	Mbetje të dala nga kërkimet e shfrytëzimi i minierave, si edhe trajtimet fiziko-kimike të mineraleve	B	
10	Karrierë Argjilore	Elbasan	ALBTEK Energy	01 05	Mbetje të dala nga kërkimet e shfrytëzimi i minierave, si edhe trajtimet fiziko-kimike të mineraleve	B	

Legjendë Orientuese	
Mbetje Organike	
Mbetje Inerte	
Mbetje Industriale	

Burimi: ARM Elbasan; Përgatiti: Bashkia Elbasan dhe Co-PLAN, 2016

Në listën e Zonave më të Nxehta Mjedisore²⁹⁴ bëjnë pjesë edhe:

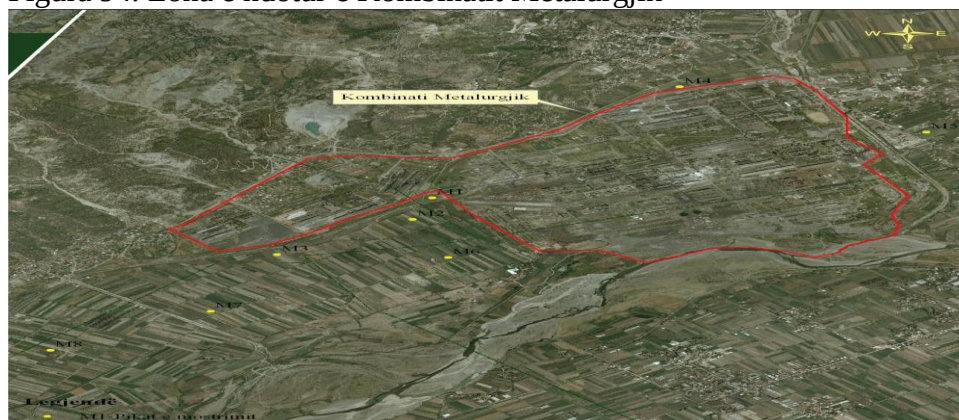
- Ish-Uzina e shkrirjes së Ferrokromit, e cila prodhonte 400,000m³ mbetje industriale
- Kompleksi Metalurgjik, i cili prodhonsasi të mëdha të metaleve të rënda dhe kimikateve toksike
- Ndërmarrja e Furnizimit Industri-Minieranë Balëz, ku prodhohen 30 ton Cianid

Në Elbasan ndodhet gjithashtu Uzina e Lëndëve Plasëse në fshatin Mjekës, edhe pse nuk është e renditur si hotspot, pasi ndikimi i saj në popullsi, në turizëm dhe në biodiversitet nuk përbën një rrezik të lartë²⁹⁵.

Një tjetër aspekt tepër problematik²⁹⁶, deri në Shkurt 2016, ka qënë mënyra e trajtimit të mbetjeve industriale dhe ndotjes në ajër nga kompania KURUM. Shpesh, kushtet teknike të trajtimit të mbetjeve industriale, si edhe kushtet e lejes mjedisore, nuk zbatoheshin duke stokuar mbetjet industriale në afërsi të lumit dhe problematike shfaqej situata ditë pas dite kur, filtrat e furrës nuk ndizehin dhe metalet e rënda flokulonin në ajër duke u shpërndarë më pas në një rreze mjaft të gjerë (kjo në varësi të trëndafilut të erës).

Kombinati Metalurgjik i Elbasanit

Figura 94. Zona e ndotur e Kombinatit Metalurgjik



Burimi: Bashkia Elbasan dhe Co-PLAN, 2016

Uzina e Shkrires së Ferrokromit është përcaktuar si një ndër 35 vatrat e nxehta mjedisore të vendit tonë²⁹⁷, kjo për arsye se mbart 400,000m³ mbetje industriale të rrezikshme. Për përcaktimin e llojit të ndotjes dhe shtrirjes gjeografike të ndotjes, që ky kombinat ka shkaktuar në mjedis, janë kryer shumë studime²⁹⁸, të cilat kanë arritur nëpërfundimin se toka në brendësi dhe përreth Kombinatit Metalurgjik është ndotur me metale të rënda si Cd²⁹⁹, Zn³⁰⁰, Cu³⁰¹ etj. Nga studimi i kryer nga Tota et al. në vitin 2007, rezulton se ndotja e tokës bujqësore me metale të rënda (Cd, Zn, dhe Cu) përreth Kombinatit Metalurgjik³⁰² ka një rreze shtrirjeje 2-5km, përreth Kombinati është më e theksuar. Toka bujqësore në Papër, Bradashesh dhe përreth Metalurgjikut është ndotur me Cr³⁰³. Një studim tjetër³⁰⁴ ka monitoruar ndotjen në qytetine Elbasanit në pika të ndryshme të qytetit për të parë largësinë në të cilën era ka transportuar ndotjen nëpërmjet pluhurit. Sipas këtij studimi, për metalet e rënda si Cr³⁰⁵, Ni³⁰⁶, dhe Pb³⁰⁷, ndikimi në mjedis është më i lartë nëpërmjet ajrit sesa tokës. Ndotja më e lartë me Cr është në zonën veri-perëndimore ku ndodhet edhe Metalurgjiku. Vlerat më të larta të Fe gjenden në pjesën jugore, afër unazës së qytetit e cila shpjegohet me transportin e skorjeve të Fe-Ni nëpërmjet kësaj rruge. Të gjitha vlerat e Fe janë më të larta se standardet mjedisore. Toka është ndotur me Cr, Zn dhe Fe ndërsa nëpërmjet ajrit është ndotur mjedisi me Fe³⁰⁸, Mn³⁰⁹, Zn, Cr, Ni dhe Pb.

Ndërmarrja e Furnizimit Industri-Miniera (NFIM) ndodhet në Balëz. Sipas raportit të UNECE-s, në Balëz ruhen 30 ton cianur. Me VKM 843, datë 14 Dhjetor 2015, kjo ndërmarrje është shndërruar në Qendër të Grumbullimit dhe Trajtimit të Kimikateve të Rrezikshme dhe është në varësi të ministrisë së industrisë. Qendra ka si qëllim ofrimin e shërbimeve për identifikimin, “grumbullimin, përgatitjen për eliminimin, depozitimin dhe ruajtjen e kimikateve të rrezikshme”³¹⁰.

Sipas AKM-së, deri më tani, janë kryer studimet e Verësimit të Ndikimit në Mjedis dhe planet e veprimit për rehabilitimin afatshkurtër, afatmesëm dhe afatgjatë, dhe kostot e vlerësuara për rehabilitimin dhe monitorimin e Uzinës së Shkrirjes së Ferrokromit.

Uzina e Lëndëve Plasëse³¹¹ në Mjekës ka shërbyer edhe për asgjësimin e lëndëve plasëse. Si rrjedhojë e këtij aktiviteti, zona përreth uzinës është ndotur me lëndë plasëse dhe metale të rënda si Pb, Cr, Cu, Mn në nivele shumë të larta (Tabela 63).

Tabela 61. Përmbajtja e metaleve të rënda dhe lëndëve plasëse në Uzinë

Stacioni	Pb (mg/kg)	Cr (mg/kg)	Cu (mg/kg)	Ni (mg/kg)	Cd (mg/kg)	Mn (mg/kg)	TNT (mg/kg)
ULP Mjekës	21.4	32.3	29.6	21	0.4	11.6	0

Burimi: AKM 2014, Raporti i Gjendjes në Mjedis 2014

Sipas AKM, lëndët plasëse janë në përqëndrim shumë të lartë në llumin e kanaleve të shkarkimit të ujërave industriale (Tabela 64) edhe pse përmbajtja e tyre ulet ndjeshëm në pikën e shkarkimit³¹².

Tabela 62. Shkarkimet e lëngshme industriale në Uzinën Mjekës

Stacioni	pH	NKO (mg/l)	CN (mg/l)	NO ₃ - (mg/l)	NO ₂ - (mg/l)	NH ₄ ⁺ (mg/l)	TNT (mg/l)
ULP Mjekës	6.5	46.3	0	1.18	0.36	6.735	8.7

Burimi: AKM 2014, Raporti i Gjendjes në Mjedis 2014

Në Uzinë është kryer edhe matja egazeve NO₂, CO, CO₂, SO₂, NH₃, Toluen, Vox, H₂S rreth 5m larg nga furra e djegies së fishekëve dhe predhave. Matjet janë kryer në periudha 3-4 muaj larg nga njëra tjetra. AKM-ja ka arritur në përfundimin se çlirimi i gazeve në atmosferë është brenda niveleve të përcaktuara në VKM-të përkatëse, duhet shtuar se në uzinë nuk ka stacione të qëndrueshme, që bëjnë matjen e vazhdueshme të gazrave të mësipërme gjatë gjithë vitit.

Mbetjet ushtarake industriale që dalin nga furrat ruhen brenda territorit të godinës, në pritje të depozitimit të tyre në landfille të përshtatshme, që deri më tani mungojnë në vendin tonë. Si rrjedhojë, për aq kohë sa Shqipëria nuk ka një landfill të tillë, këto mbetje do të vazhdojnë të ruhen në territorin e uzinës.

○ Ndotje të tjera industriale

Fabrika e çimentos: Ndodhet në zonën industriale të Elbasanit dhe është përcaktuar si një nga ndotësit më kryesorë të mjedisit, për shkak të sasisë së madhe të pluhurave të dëmshme që çlironte në atmosferë. Sipas raportimeve të Shërbimit Gjeologjik Shqipëtar (SHGJSH), përmbajtja e tyre në dalje të oxhakut arrin në 47-70gr/m³N³¹³. Përmbajtja e pluhurit në çlirimin e gazrave nga fabrika është raportuar si e lartë (0.975 dhe 0.617 mg/m³ kundrejt përkatësisht 0.5 mg/m³ dhe 0.07mg/m³ që janë normat aktuale) edhe nga vetë industria. Pluhurat e fabrikës shpërndahen përgjatë gjithë qytetit dhe zonave bujqësore nëpërmjet erës, duke ndotur këto zona³¹⁴. Sasia dhe përqëndrimi i elementëve ndotëse, që lëshohen nëpërmjet shkarkimeve të gazta e të ngurta të këtyre uzinave, konsiderohet e lartë dhe përbën një burim të vazhdueshëm ndotës për zonën. Aktualisht, kjo fabrikë nuk gjeneron ndotje si pasoje e modifikimeve në aktivitetin e saj. Kjo fabrikë aktualisht e merr klnikerintë gatshëm nga Fushë-Kruja, ndaj edhe proceset e pastrimit, thyerjes, si edhe të pjekjes janë shmangur në këtë fabrikë.

Kombinati Metalurgjik: Shtrihet në Fushën e Bradasheshit, 2-3 km në jugperëndim të qytetit të Elbasanit. Në territorin e kombinatit ndodhen të depozituara rreth 1.1 milion ton pluhura të kapura nga sistemet e pluhurkapjes (filtrat) të uzinës 12, dhe që kanë përmbajtje të lartë nikeli (Ni). Nga studimi i kryer nga Shërbimi Gjeologjik Shqiptar në vitet 2005-2008 mbi ndikimin mjedisor të veprimtarisë industriale në rajonin e Elbasanit, përmbajtjet e metaleve të rënda Ni, Cr, Co, Zn, Fe, Mn në zonën industriale të Kombinatit të Metalurgjisë së hekurit rezultojnë dhjetëra herë më të larta se sfondi gjeokimik natyror duke përbërë një burim të rëndësishëm ndotjeje³¹⁵. Ndotja me metale të rënda, e shkaktuar nga ky kombinat, shtrihet deri në 30km nga burimi i ndotjes duke përfshirë edhe zonën urbane dhe tokat bujqësore.

○ Shkarkimet e ngurta industriale³¹⁶

Duke patur një ndër zonat më të industrializuara të vendit, Bashkia e Elbasanit është ndeshur edhe me problemin e depozitimit të mbetjeve të ngurta industriale gjatë gjithë kohës që industria e ferro-kromit, kombinatit metalurgjik, dhe fabrika e çimentos kanë ushtruar aktivitetin e tyre në bashki. Si pasojë e aktivitetit të tyre ndër vite, sot në bashki ndodhen disa vend-grumbullime të mbetjeve industriale, të cilat janë renditur më poshtë³¹⁷:

Zona buzë lumit Shkumbin: Shtrihet përgjatë brigjeve të lumit përpara zonës industriale dhe ka një sipërfaqe rreth 1.5 ha. Sipas SHGJSH-së, në këtë zonë janë depozituar mbetjet e ngurta (skorje furnalte, skorje çeliku të zeza e të bardha, mbeturina veshjesh zjarrruduese, mbeturina çeliku e gize, okaline etj) të furnaltës së Uzinës së Çelikut dhe Uzinës Mekanike. Sasia e depozituar arrin deri në 1.5-2 milionë ton. Mbetjet përmbajnë metale të rënda, që përbëjnë shqetësim për ndotjen e ujërave të shkumbinit dhe zonës përreth.

a) Dampa e TEC-it

Në dampë janë depozituar rreth 200-300 mijë ton hi edhe ky me përmbajtje lëndësh të ndryshme.

b) Dampa e mbeturinave të uzinës 12 në zonën e Paprit, ku janë të depozituara sasira të mëdha koncentratit hekuri, që vlerësohet të jenë rreth 500 mijë ton.

c) Zona e depozitimit të skorjeve të ferrokromit, sasia e përafërt e të cilave është rreth 500 mijë ton.

d) Dampa e shllameve të Fe-Ni.

Kjo dampë ndodhet në anën jugore të zonës industriale dhe ishte projektuar për të depozituar mbetjet teknologjike dhe skorje të kombinatit metalurgjik. Dampa është një gropë gjigante, e aftë të depozitojë miliona ton mbeturina për rreth 50 vjet.

Ndikimi i ndotjes me metale të rënda nga burimi ndotës (zona industriale) shtrihet deri në zonën urbane të qytetit të Elbasanit duke rezultuar në rritjet e përmbajtjeve të këtyre elementëve në toka. Kjo veprimtari industriale ka ndikuar edhe në ndotjen e tokave bujqësore me shtrirje deri në 30 km nga burimi ndotës³¹⁸.

○ Shkarkimet e lëngshme industriale

Gjatë gjithë kohës së funksionimit të zonës industriale, SHGJSH-ja raporton se të gjitha ndotjet e lëngshme janë shkarkuar dhe shkarkohen në lumin Shkumbin.

Bashkia Elbasan ka të rregjistruar në të gjithë Nj.A e saj rreth 710 biznese³¹⁹ prodhuese dhe shfrytëzimi, të cilat në mënyrë të tërthortëjanë edhe ato kontribues në gjenerimin e mbetjeve industriale të kategorive të ndryshme.

○ Mbetjet Elektronike

Rregullat për trajtimin dhe kasifikimin e mbetjeve E.E nuk e parashikojnë depozitimin e tyre në landfill. Pra aktualisht Bashkisë Elbasan, duke qënë se të gjitha objektet apo materialet e klasifikuara si mbetje i manaxhon duke i transportuar dhe stokuar në Vend-depozitimin Elbasan, i lind nevoja që të ndërtojë një qendër për trajtimin e diferencur të kësaj rryme.

Gjenerues të këtyre mbetjeve janë si familjarët ashtu edhe bizneset private, që operojnë në Bashkinë Elbasan. E vetmja mënyrë për të arritur manaxhimin e mbetjeve tek ata dhe jo mbetja tek konteineri është nëpërmjet realizimit të një plani specifik të manaxhimit për këtë rrymë dhe aktivizimi i fushatave sensibilizuese.

○ Mbetje të tjera

Ndër mbetjet e tjera mund të klasifikojmë:

- Mbetjet nga gomat e përdorura,
- Mbetjet nga karkasat e makinave
- Mbetjet nga vajrat e përdorur. etj

Edhe këto rryma të identifikuar, siç ndodh me mbetjet EE, nuk diferencohen apo të trajtohen por grumbullohen sëbashku me mbetjet urbane dhe derdhen në vend-depozitimet e përcaktuara.

Diferencimi në burim si edhe trajtimi i seleksionuar sipas parimit Redukto – Ripërdor – Riciklo është sfida më e madhe, që parashtrohet në Bashkinë Elbasan, sfidë e cila vjen paralelisht me rehabilitimin e zonave të ndotura nga depozitimi jashtë kushteve teknike të mbetjeve deri më sot.

Tabela 63. Lista e aktiviteteve minerare-Elbasan³²⁰

Nr .	Vënd-ndodhja	Emërtimi i objektit	Koordinatat		Nr.	Vënd-ndodhja	Emërtimi i objektit	Koordinatat	
			x	y				x	y
1	Bradashes h	Gelq.dolo mitizuar	4420962	4558907	15	Bradashes h	Inerte lumore	4422162	4551639
2	Labinot	Gel.pllakor	4429500	4557500	16	Lab-fushë	Inerte lumore	4427178	4554418
3	Labinot	Gel.pllakor	4423950	4569000	17	Lab-fushë	Inerte lumore	4434451	4558944
4	Gjinar	Gëlqerorë	4431473	4546593	18	Bradashes h	Zonë industriale	4417513	4551956
5	Shushicë	Gëlqerorë	4427968	4551341	19	Bradashes h	HOTSPOT	4416500	4550700
6	Bradashes h	Gëlqerorë	4419953	4558646	20	Mjekës	Uzina mjekes	4421640	4549840
7	Tregan	Gëlqerorë	4422907	4547721	21	Memël	Fabrika Çimentos	4415588	4561620
8	Tregan	Rëra kuarcore	4423521	4547198	22	Elbasan	VD.urbane	4426226	4553294
9	Shirgjan	Rëra kuarcore	4422138	4548307	23	Elbasan	VD.urbane MbU	4417545	4548958
10	Bradashes h	Rëra kuarcore	4416209	4552244	24	Memël	Dampa F. Çimentos	4459960	4552900
11	Klos	Inerte lumore	4420641	4537729	25	Memël	Qymyr	4450300	4535350
12	Klos	Inerte lumore	4416850	4539675	26	Memël	Qymyr	4414092	4560529

13	Shirgjan	Inerte lumore	4418180	4549782	27	Bradashes h	Dampa z. industriale	4417719	4551465
14	Shirgjan	Inerte lumore	4421323	4550354	28	Bradashes h	Dampa e Fe-Cr	4415753	4550292

Burimi: AKBN; Përgatiti: Bashkia Elbasan dhe Co-PLAN, 2016

Lista e mësipërme paraqet aktivitetet gjeneruese të mbetjeve inerte dhe industriale të cilat janë gjeo-referencuar nëpërmjet koordinatave në UTM-së.

Në funksion të gjeneruesëve të identifikuar, si edhe atyre potencialë, nevojitet që të merren masa për trajtimin e mbetjeve me origjinë industriale, pra mbetjeve me potencial rreziku të lartë. Duke qënë detyrim ligjor i adresuar nga vetë prodhuesit, qoftë nga Ligji Nr. 9537, datë 18.5.2006, qoftë edhe nga leja Mjedisore që ata posedojnë, Bashkia Elbasan mund të asistojë në përcaktimin e një pozicioni ku këto mbetje do të depozitohen dhe trajtohen të diferencuara.

○ Riciklimi

Për sa i përket riciklimit të mbetjeve, në Bashkinë Elbasannuk dihet sasia e saktë e ricikluar. Bashkia Elbasan raporton se komuniteti Rom dhe Egjiptian është ndër operatorët kryesorë jo formalë për grumbullimin e mbetjeve të plastikës. Mbetjet e ricikluara janë zakonisht alumini dhe hekuri dhe vitet e fundit është rritur interesimi mbi plastikën.

Riciklimi ndodh nëpërmjet kompanive private të cila operojnë në venddepozitimin e vjetër të mbetjeve në pika të tjera grumbullimi.³²¹ Megjithëse një proces kryesisht informal, riciklimi mbetet i domosdoshëm, synimi i bashkisë menjëherë pas përfundimit të landfillit në Papër duhet të jetë formalizimi dhe kontraktimi i procesit të riciklimit në të gjithë Bashkinë Elbasan si edhe të synojë riciklimin në masën 60% kundrejt totalit të mbetjeve të riciklueshme, duke reduktuar gjithnjë e më tepër sasinë e mbetjeve të riciklueshme, të cilat zënë volume të mëdha në landfill-e.

Tabela 64. Përbërja merceologjike e mbetjeve

Loji	Pëmbajtja në %
Letër	10
Tekstile	4,4
Plastikë	10
Qelq	11
Qelq e Metale	13
Metale	2
Hekur	-
Lëndë Organike	25
Lëndë Inerte	37,6
Të tjera	0,01
Total	100

Burimi: RGJM Elbasan 2015; Përgatiti: Bashkia Elbasan dhe Co-PLAN, 2016

○ Përfundime dhe rekomandime

Fillimisht, Bashkia Elbasan ka nevojë për të përditësuar Planin e Manaxhimit të Integruar të Mbetjeve Urbane, kjo si nevojë për një studim të plotë mbi shtrirjen e infrastrukturës së shërbimit të manaxhimit të mbetjeve në të gjithë territorin e Bashkisë³²².

Vend-depozitimi në fshatin jug të qytetit, duke u pozicionuar shumë pranë bregut të Lumit Shkumbin, e ka kthyer në një vatër të nxehtë mjedisore të gjithë zonën pranë varrezave të qytetit. Shpeshtitë e prurjeve maksimale të lumit kanë përmblytur një pjesë të tokës, e cila më ka shërbyer si vend-depozitim. Përpara ndërhyrjes, vend-depozitimipati marrë shtrirje sa gjatësore aq edhe vertikale përgjatë bregut. Problematikë emergjente paraqitet situata mbi:

- Emetimet e gazërave CH_4 në atmosferë, NO, NH_4 si dhe dioksinat nga djegiet e ndryshme.
- Shkarkimet e mbetjeve të ngurta mbi rrjedhën e lumit Osum
- Infiltrimi i shllameve nga dekompozimi i mbetjeve në Akuiferin e Elbasanit.

Depozitimi i mbetjeve inerte anës brigjeve të Lumit Shkumbin dhe përroit të Zaranikës si edhe në disa pjesë të argjinaturave nuk ofron një zgjidhje teknikisht të qëndrueshme dhe afatgjatë. Nevojitet një plan për manaxhimin e këtyre mbetjeve, dhe mbi të gjitha një pikë grumbullimi e miratuar nga Bashkia.

Mbetjet e klasifikuara si të rrezikshme (kryesisht spitalore & industriale) administrohen nga subjekte private, në varësi të kushteve kontraktuale. Monitorimi i këtyre kontratave në terren paraqet mangësi, pasi janë identifikuar shkarkime industriale në zonën e Metalurgjikut, Mjekësit etj.

Skema të ndryshme të 3R (Reduktim – Riciklim – Ripërdorim) shihen pjesërisht të zbatuara në Bashkinë Elbasan, ku vetë subjekti që ofron shërbimin e manaxhimit të mbetjeve operon edhe me riciklimin e plastikës. Po ashtu, faktor në procesin e ndarjes së mbetjeve mbetet komuniteti Rom & Egjiptian në Elbasan. Fushata dhe projekte pilot në fushën e reduktimit dhe ripërdorimit janë të pakta, prandaj edhe familjarizimi i popullatës me këto teknika është i ulët. Këtu veçojmë mbetjet organike të prodhuara nga bujqësia, të cilat, me anë të skemave të kompostimit, mund të prodhojnë pleh aktiv, i cili mund të ripërdoret sërish në bujqësi.

Projekti për ndërtimin e Landfillit rajonal në Bashkinë Elbasan paraqet një iniciativë pozitive për manaxhimin e mbetjeve në tërësi. Duke qënë i pozicionuar pranë brigjeve të Lumit Shkumbin, dhe krahas masave paraprake të marra për mbrojtjen mjedisore nga impaktet, që do të ketë ky impiant, nevojitet një monitorimi shpeshtë mbi të.

Zonat me nivel të lartë ndotjeje, sidomos industriale, pranë qytetit të Elbasanit përbëjnë një problem serioz për mjedisin dhe shëndetin publik të banorëve. Mbetjet e trashëguara në këto zona duhet të jenë pjesë e skemës së re, që duhet të përvetësojë Bashkia e Elbasan për manaxhimin e integruar të mbetjeve.

Shërbimi i grumbullimit dhe transportimit të mbetjeve urbane nevojitet të shtrihet në të gjithë territorin e Bashkisë Elbasan.

4.8 Ndryshimet klimatike dhe rreziqet

○ Ndryshimet klimatike në Rajon

Në vendet e Europës Juglindore, përfshirë Shqipërinë, pasojat e ndryshimeve klimatike do të shprehen në forma të ndryshme si:

- njërritje e temperaturës me 1.7 – 3.5°C deri në vitin 2100,
- njëulje e sasisë së reshjeve dhe ndryshimtë regjimit të tyre (-3.84 deri në -18.13% deri në vitin 2100)³²³.

Këto fenomene parashikohet të kenë pasoja të theksuara në zhvillimin e rajonit, sepse kanë mundësi të shkaktojnë ngritjen e nivelit të detit duke krijuar erozion detar, përmytje, pakësimtë ujërave nëpër lumenj e liqene gjatë vitit dhe përmytje në periudha të caktuara për shkak të shtimit të reshjeve me intensitet të lartë, ndryshimeve në stinën e kultivimit në bujqësi, ndryshim të habitateve, paksimnë numër dhe lloj të specieve, shtimtë llojeve të huaja invazive së bashku me rritjen e sëmundjeve infektive.³²⁴

Gjithashtu, probleme të shumta do të hasen në komunitetet lokale dhe ato rajonale që varen nga shërbimet që ofron ekosistemi, uji i pijshëm, karburanti, materialet për ndërtim dhe të korrat. Të gjitha së bashku do të kenë një ndikim të madh në mbajtjen e kushteve optimale të jetesës. Është fakt i rëndësishëm, që disa rajone të Europës Juglindore shtrihen në fushën e Europës e cila është zonë më e ndjeshme nga ndryshimet klimatike. Ndër pasojat më të theksuara të ndryshimeve klimatike, që parashikohet të ndodhin në rajon, renditen më poshtë:³²⁵

- Mungesa e ujit të pastër për shkak të uljes të sasisë së reshjeve dhe rritjes së temperaturave.
- Në zonat malore ku rritja e temperaturës do të shkaktojë shkrirjen e shpejtë të akujve dhe dëborës parashikohet fryrja e rrjedhave të lumit dhe ndikimet zinxhir që rrjedhin nga kjo.
- Zonat bregdetare do të përballen me pasojat që vijnë nga rritja e nivelit të detit kombinuar me rritjen e rrezikut nga fenomene klimatike si stuhitë apo reshjet intensive.

○ Ndryshimet klimatike në Shqipëri

Siç u tha me lart, Shqipëria, duke qënë se shtrihet në Europën Juglindore, do të ketë pasoja të ndjeshme nga ndryshimet klimatike. Ndryshime kryesore që parashikohen janë³²⁶:

- Rritja e temperaturave
- Ulja e sasisë së reshjeve,
- Shtimi i fenomeneve ekstreme të motit
- Rritja e nivelit të detit³²⁷.

Rritja e temperaturave: Bazuar në të dhënat e paraqitura në komunikimin e tretë që Shqipëria ka bërë për ndryshimet klimatike në tre skenare të përgatitur, tregohet një rritje e mundshme e temperaturës mesatare vjetore përgjatë viteve 2030, 2050, 2080 dhe 2100. Si temperaturë referencë është marrë temperatura mesatare e vitit 1990 (Tabela 67)

Tabela 65. Skenaret e parashikimit të rritjes së temperaturës (Referuar Tem. Mes. 1990)

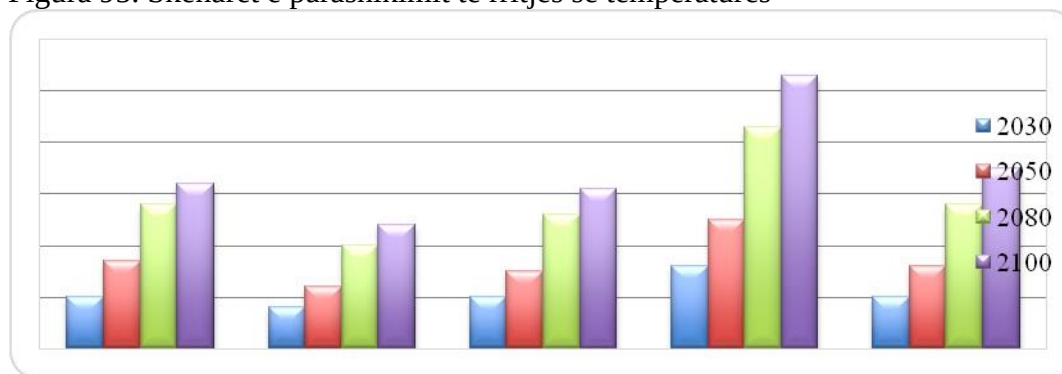
Stinët	Vitet			
	2030	2050	2080	2100
Vjetor	1.0 (0.7 to 1.2)	1.7 (1.3 to 2.2)	2.8 (2.0 to 3.5)	3.2 (2.4 to 4.1)
Dimër	0.8 (0.7 to 0.9)	1.2 (1.1 to 1.4)	2.0 (1.7 to 2.3)	2.4 (1.9 to 2.7)
Pranverë	1.0 (0.8 to 1.12)	1.5 (1.3 to 1.8)	2.6 (2.2 to 3.0)	3.1 (2.6 to 3.6)
Verë	1.6 (0.5 to 1.8)	2.5 (2.1 to 2.8)	4.3 (3.8 to 4.9)	5.3 (4.6 to 6.0)
Vjeshtë	1.0 (1.0 to 1.1)	1.6 (1.5 to 1.8)	2.8 (2.7 to 3.0)	3.5 (3.2 to 3.7)

Burimi: Ministria e Mjedisit 2016³²⁸; Përgatiti: Bashkia Elbasan dhe Co-PLAN, 2016

Në skenaret e rritjes së temperaturës, në vitin 2050 parashikohet një rritje mesatare e temperaturës me 1.7°C dhe skenari maksimal 2.2°C. Ndërsa në vitin 2080, temperatura mund të rritet me 2.8°C, ndërsa vlera maksimale e vlerësuar arrin shifrën 3.5°C. Në vitin 2100, temperatura mesatare vjetore parashikohet të rritet me 2.4-4.1°C.

Duke vëzhguar vlerën e rritjes së temperaturës sipas stinëve të vitit, shqetësues është fakti që rritja më e madhe e temperaturës parashikohet të ndodhë në stinën e verës, duke e kthyer atë në një stinë akoma më të nxehtë e të thatë. Temperaturat mesatare vjetore për skenaret e përgatitur mund të rriten me 2.1-2.8°C në vitin 2050, dhe një rritje me 4.6-6.0°C në vitin 2100, referuar temperaturavetë vitit 1990. Temperaturat mesatare vjetore, sipas skenareve të hartuara, pritet të arrijnë në 25°C në vitet 2050, dhe në 30°C në vitin 2100.

Figura 95. Skenarët e parashikimit të rritjes së temperaturës



Burimi: Ministria e Mjedisit 2016³²⁹; Përgatiti: Bashkia Elbasan dhe Co-PLAN, 2016

Përveç rritjes së temperaturave në përgjithësi, parashikohet edhe shtimi i fenomeneve ekstreme të motit siç janë numri i ditëve me temperaturë >35°C pa ndërprerje, numri i ditëve me valë të nxehta dhe numri i ditëve me temperaturë të ftohtë pa ndërprerje.

Tabela 66. Numri i fenomeneve ekstreme të parashikuara deri në vitin 2100 në rajonet bregdetare në vend

Fenomeneve ekstreme të motit	Rajon	Vitet 1961-1990	Vitet			
			2030	2050	2080	2100
Nr. ditëve me Tmaks >35° C	Veri	1.7-5.8	5-10	7-14	8-20	10.0-24.0
	Qendër	6 - 4.9	2-9	2-12	3-18	4.0-21.0
	Jug	1.3	4	5	7	8
Nr. ditëve me valë të nxehta	Veri	19-27	56-60	72-80	95-98	115-120
	Qendër	16	29	36	52	60
	Jug	7	13	16	20	25
Numri i ditëve me temperaturë të ftohtë	Veri	360	550	670	840	930
	Qendër	686	780	870	980	1100
	Jug	757	860	950	1050	1160

Burimi:Ministria e Mjedisit 2016³³⁰; Përgatiti: Bashkia Elbasan dhe Co-PLAN, 2016

Duke iu referuar të dhënave të mësipërme (Tabel 94), përgjatë gjithë viteve të ardhshme deri në vitin 2100 do të kemi një rritje të ditëve më temperatura maksimale mbi 35°C, ku ng 1.7-5.8 ditë në periudhën 61-1990, në vitin 2100 do të arrijnë 10-24 ditë me temperatura mbi 35°C në veri, nërsa në pjesën qendrore dhe jugore kjo vlerë është më e ulët. Gjithashtu, ditët me valë të nxehta do të rriten përgjatë viteve të

ardhshme, nga 19-27 ditë në periudhën 61-1990, në 115-120 në vitin 2100 në pjesën veriore, ndërsa në atë qëndrore dhe jugore vlerat paraqiten më të ulëta. Përsa i përket ditëve me temperaturë me të ulët se 0°C të paraqitura në tabelën e mësipërme, parashikohet një rënie drastike deri në vitin 2100, krahasuar me vitin 1990, nga 10-27 ditë në periudhën 61-1990, në vitin 2100 këto ditë nuk do të jenë aspak të pranishme në të gjithë zonën bregdetare. Gjithashtu, edhe ditët me valëtë të ftohtit nuk do të jenë të pranishme në vitet 2100.

Tabela 67. Numri i ditëve me fenomene ekstreme të motit në vit: Parashikime

Fenomeneve ekstreme të motit	Rajon	Vitet 61-1990	Vitet			
			2030	2050	2080	2100
Ditë me T _{min} < 0°C	Veri	10-27	4-15	0-10	0-3	0
	Qendër	7-32	3-18	0-11	0-5	0
	Jug	3	0	0	0	0
Ditë me valë të ftohta	Veri	30-48	10-15	6-7	0-6	0
	Qendër	32-46	20-32	12-23	6-8	0
	Jug	7	0	0	0	0
Ditë me valë të ngrohta	Veri	1450	1410	1390	1350	1335
	Qendër	1530	1495	1460	1420	1390
	Jug	1168	1130	1110	1090	10702

Burimi: Ministria e Mjedisit 2016³³¹; Përgatiti: Bashkia Elbasan dhe Co-PLAN, 2016

Si pasojë e rritjes së temperaturës, dhe rritjes së numrit të ditëve me valë të nxehta, vendi do të përballë me thatësi të konsiderueshme dhe mot të nxehtë. Ndikim të menjëhershëm do të ketë në rritjen e mesatares vjetore të vdekshmërisë, kryesisht për moshat e treta; nëkërkesën në rritje për ujë të pastër; dhe probleme me përshtatjen e kulturave bujqësore me klimën.

Ulja e sasisë së reshjeve: Një problem i rëndësishëm, që pritet të vijë bashkë me ndryshimet klimatike, tashmë të vërtetuara shkencërisht, është ulja e sasisë së reshjeve vjetore dhe shpërndarja e tyre përgjatë vitit (Tabela 69).

Tabela 68. Parashikimet e ndryshimit të regjimit të reshjeve (në %) për periudha të ndryshme në lidhje me vitin 1990

Vitet	2030	2050	2080	2100
Vjetor	-3.84 (-35.4 to 27.7)	-8.46 (-56.0 to 47.4)	-14.37 (-78.6 to 81.1)	-18.13 (-89.7 to 94.9)
Dimër	-5.96 (-15.9 to 4.0)	-10 (-27.9 to 7.7)	-14.3 (-44.6 to 16.1)	-18.1 (-55.8 to 19.6)
Pranverë	-2.45 (-11.9 to 7.0)	-7.26 (-25.3 to 10.75)	-14.26 (-45.1 to 16.6)	-17.7 (-55.3 to 19.8)
Verë	-10.4 (-12.8 to -7.9)	-19.7 (-24.1 to -15.3)	-41.9 (-49.2 to -34.5)	-50.4 (-59.4 to -41.3)
Vjeshtë	0.5 (-10.1 to 11.1)	-2.5 (-21.3 to 16.3)	-6.9 (-38.1 to 25.2)	-9.5 (-48.1 to 29.1)

Burimi: Ministria e Mjedisit 2016³³²; Përgatiti: Bashkia Elbasan dhe Co-PLAN, 2016

Në vitet e ardhshme pritet që sasia e reshjeve të ulet rreth 14.37% në vitin 2080, dhe deri në mbi 18% në vitin 2100. Në vitet e ardhshme parashikohet që periudhat e thatësisë të shtohen së tepërmi, si pasojë e uljes së sasisë mesatare të reshjeve vjetore dhe shpërndarjes së tyre përgjatë vitit. Nga të dhënat e skenareve të parashikuara të shpërndarjes së reshjeve vjetore, vihet re që stina e verës do të jetë mbi 50% më e

thatë. Mungesa e reshjeve do të çojë në një verë shumë më të nxehtë dhe të thatë, duke u kthyer në problem serioz për zhvillimin e bujqësisë, dhe shumë probleme të tjera në sektorë të ndryshëm ekonomik.

Rritja e temperaturave në territorin e Bashkisë Elbasan do të ketë një sërë problemesh kryesisht në zhvillimin e bujqësisë dhe në biodiversitet. Zhvillimi bujqësor në territorin e bashkisë do të përballet më kushte klimatike më të thata, si pasojë do të ketë një rritje të kërkesës për ujë për vaditje, dhe nga ana tjetër, një ulje të sasisë së reshjeve dhe rezervave ujore të përdorshme për bujqësinë. Shtimi i dëmtuesve (parazitë, mikroba, insekte), do të jetë një problem i qenësishëm rritjen e temperaturës mesatare vjetore. Biodiversiteti do të preket ndjeshëm nga kohëzgjatja e periudhave të nxehta gjatë vitit dhe mungesës së reshjeve, si pasojë dhe intensifikimi i zjarreve, të cilët dëmtojnë specie dhe habitate në tërësi. Për zhvillimin sa më të qëndrueshëm të biodiversitetit duhen marrë masa në kohë sa më të hershme, për përshtatjen e bujqësisë dhe gjetjen e mënyrave për plotësimin e nevojës me ujë për vaditje.

Shtimi i fenomeneve ekstreme të motit: Përgjatë viteve, fenomenet ekstreme të motit si përmbytjet, valët e të nxehtës etj. kanë qënë të pranishme në vendin tonë. Përmbytjet kanë një ndikim të madh në aspektin e jetës së njerëzve, ekonomisë, bujqësisë dhe mjedisit. Pika kulminante e përmbytjes në vitin e fundit është regjistruar në vitin 2010, në të cilën humbjet arritën në rreth 0.15% të PBB-së së vendit. Në vitet që vijnë, fenomeni i përmbytjeve, i ndihmuar nga shirat intensive, që pritet të shtohen, parashikohet të shpeshtohet. Stina e verës do të pësojë ndryshime të theksuara, duke krijuar kushte ekstreme si temperatura të larta dhe periudha të zgjatura të thata. Ndërsa në zonat bregdetare, me rritjen e temperaturave dhe intensifikimin e reshjeve, parashikohet të formohen stuhi, të cilat do të kenë një ndikim jo të vogël në ato zona.

Në të shkuarën, pjesë të territorit të Bashkisë Elbasan janë bërë pre e përmbytjeve të vazhdueshme nga lumenjtë, kryesisht tokat bujqësore pranë brigjeve. Në vitet e fundit, ky fenomen po kthehet i përvitshëm edhe pse në shkallë të ndryshme. Në skenarët e parashikimit të ndryshimit të klimës, theksohet shtimi i fenomeneve ekstreme të motit, kryesisht shtimi i shirave intensive, të cilët janë tepër problematike në fryrjen e menjëhershme të lumenjve, dhe si pasojë përmbytjet do të jenë më të mëdha. Zonat breglumore, apo dhe zona përreth, do të jenë tepër të prekura nga përmbytjet që parashikohen në të ardhmen, ndaj duhen marrë masa të menjëhershme për përballimin e këtij fenomeni, mbrojtjen e tokës bujqësore dhe të zonave urbane.

Rritja e nivelit të detit³³³: Niveli i detit Adriatik ka pësuar një rritje prej 15cm gjatë shekullit të kaluar, Në dekadat e ardhshme, deri në vitin 2100, niveli i detit pritet të rritet me 40cm. Rritja e konsiderueshme e nivelit të detit do të sjellë një sërë pasojash negative përgjatë vijës bregdetare, kryesisht në tokat bujqësore, habitatet bregdetare dhe zonat turistike. Si rezultat i rritjes së nivelit të detit, deri në vitin 2050, rreth 1,082.45km² (32% e zonës bregdetare, ose 3.76% e sipërfaqes së vendit) do të vuajë pasoja të drejtpërdrejta nga përmbytjet. Pjesë të konsiderueshme të tokës bujqësore do të konsiderohen të humbura, apo të papërdorshme, për shkak të rritjes së nivelit të detit dhe kripëzimit. Shumica e habitateve bregdetare të tilla si dunat ranore, ligatinat me ujë të njelmët, lagunat, do të pësojnë ndryshime të konsiderueshme, disa prej tyre do të kenë humbur totalisht funksionin dhe të tjera do të jenë të dëmtuara në shkallë relativisht të lartë.

- Sektorët ekonomikë më të prekur nga ndryshime klimatike

Bujqësia³³⁴: Sektori i bujqësisë është një nga drejtuesit kryesorë të ekonomisë shqiptare. Në vitin 2011 sektori i bujqësisë numëronte 54.6% të punësuarve, dhe kontribuonte në 20% të PBB-së. Bujqësia është shumë e ndjeshme ndaj ndryshimeve afatshkurtra të motit, luhatjeve sezonale dhe vjetore. Ndryshimi i klimës dhe rritja e temperaturës kanë ndikim të drejtpërdrejtë në uljen e prodhimit, shtimin e dëmtuesve në bujqësi (insekteve, parazitëve) etj. Gjithashtu, ndryshimi i klimës do të sjellë ulje të sasisë së reshjeve, sidomos në periudhën e verës duke çuar në rritjetë kërkesës për ujë dhe uljen e mundësisë për të pasur ujë të mjaftueshëm për të plotësuar nevojat gjithnjë e në rritje që ka bujqësia për ujë. Me rritjen e temperaturës, kulturat bujqësore do të hasin probleme me përshtatshmërinë e tyre rajonale. Kjo nënkupton që përgjatë dhjetëvjeçarëve të ardhshëm nevojitet të përshtatim llojin e të mbjellave me lloje më rezistente ndaj thatësirës dhe varietete që kërkojnë më pak ujë. Frutat dhe perimet do të jenë më të prekura nga ndryshimet klimatike, pasi rritja e temperaturës shton stresin tek këto bimë, duke ulur prodhimtarinë ose duke vështirësuar rritjen e tyre.

Në territorin e Bashkisë Elbasan do të hasen jo pak ndryshime. Ndryshimet kryesore në lidhje me zhvillimin bujqësor janë rritja e temperaturës, shtimi i kohës së kultivimit, valët e të nxehtit, zgjatja i periudhës së thatë, shtimi i dëmtuesve të bujqësisë dhe mundësia e mungesës së ujit vaditës në disa zona. Rritja e temperaturës mesatare vjetore ka ndikim direkt në zhvillimin e bujqësisë, pasi kulturat aktuale, të cilat përdoren në tokat bujqësore, nuk do të përshtaten maksimalisht me temperaturat në rritje, apo disa prej tyre do ta kenë të pamundur të përshtaten, e për pasojë do të kemi të korra më të ulëta nga bujqësia. Intensifikimi i valëve të tënxehtit dhe ulja e reshjeve në periudhën e kultivimit të bujqësisë pritet të ketë një ndikim të madh në zhvillimin e bujqësisë, pasi do të kërkojë sasi të mëdha uji për vaditje, ndërsa zona të cilat nuk kanë akses në kanalet vaditës do të reduktojnë maksimalisht sasinë e të korrave. Rritja e temperaturës dhe zvogëlimi i valëve të ftohta në dimër do të ketë një ndikim direkt në shtimin e dëmtuesve të tëmbjellave bujqësore, pasi shume prej këtyre dëmtuesve (duke mos pasur temperature të ulta në dimër) do të mund të shtohen duke rritur periudhën e riprodhimit të tyre. Kjo situatë do të çojë në rritjen e kostos së prodhimit, në sajë të përdorimit të pesticideve, nëulje të cilësisë së prodhimit dhe nërënie të rendimentit.

Burimet ujore (Energjitika, HEC-et dhe burimet ujore)³³⁵: Përbërësit kryesorë të ciklit hidrologjik janë avullimi, transpirimi dhe reshjet. Ndryshimi i parametrave klimatikë, rrezatimi diellor, shpejtesia e erës, temperatura dhe lagështia ndikojnë drejtpërsëdrejti në fenomenin e avullimit. Ndryshimi i avullimit dhe reshjeve do të ndikojë në bilancin ujor në vend. Reshjet mesatare vjetore në dekadat e ardhshme priten të ulen rreth 18%, ndërsa rastet e shirave intensive parashikohen të jenë më të shpeshta duke rritur shpeshtësinë e përmbytjeve. Duke patur parasysh që energjia elektrike në vend tëplotësohet nga HEC-et, rritja e temperaturës do ta shtojë mungesën e ujit, i cili do të duhet për të plotësuar nevojat përgjatë gjithë vitit për energji dhe bujqësinë. Zgjatimi i periudhës së thatë në stinën e verës, shkrirja e dëborës në male, dhe mungesa e reshjeve në periudha të caktuara të vitit do të jetë një problem madhor në plotësimin e nevojave me ujë për sektorë të ndryshëm si energji, bujqësi etj. Prodhimi i energjisë pritet të ketë vështirësi në manaxhimin e situatave, duke qënë së ndarja e sasisë së reshjeve përgjatë vitit do të ketë diferenca të konsiderueshme. Rezervuarët e HEC-eve parashikohet të tejmbushen në periudha të caktuara dhe të vuajnë mungesën e sasisë së ujit në periudhën e verës. Megjithatë,

edhe në rastin më të keq, diferenca midis prodhimit dhe nevojës për ujë mund të zbutet me çështje teknike dhe të politikave.

Përmbytjet nga rrjedhat e lumenjve do të jenë një problem serioz dhe me i shpeshtë në dekadat e ardhshme. Shirat e rrëmbyeshme që sjellin vërshimin maksimal të lumenjve në kohë të shkurtër parashikohet të jenë problemi kryesor i përmbytjeve në pjesën fushore të vendit. Periudha nëntor-mars kur sasia e reshjeve është më e madhe (80-85% e sasisë vjetore) parashikohet periudha më problematike për përmbytjet. Në Bashkinë Elbasan përmbytjet mund të theksohen në Zaranikë dhe Manazdere, si dhe në zonat ku bashkohen me Lumin Shkumbin.

Vlen të theksohet se rritja e temperaturës sjell edhe zgjatjen e harkut kohor brenda të cilit mund të kultivohet përgjatë vitit gjë që mund të ketë ndikime pozitive në bujqësi. Mundësia e kultivimit në një periudhë më të gjatë kohore dhe mundësia e futjes së kulturave të reja në bujqësi mund të çojë në rritjen e prodhimtarisë.

Turizmi³³⁶: Kontributi i sektorit të turizmit për PBB-në është 7.6%, referuar vitit 2009. Ndryshimi i klimës është parashikuar të ketë një ndikim jo të vogël në sektorin e turizmit në vend, pozitiv dhe negativ. Deri në vitin 2030, parashikohet që periudha tetor-maj të jetë e papërshtatshme për turizëm, ndërsa periudha tjetër do të ofrojë një rehati për zhvillimin e turizmit të diellit dhe detit. Të dhënat për vitin 2050 e përcaktojnë prillin si muaj të pranueshëm për zhvillimin e turizmit bregdetar, ndërsa maj - tetor cilësohen muaj të shkëlqyer për zhvillimin e turizmit bregdetar. Parashikimet për vitin 2080 e përcaktojnë vetëm dhjetorin, janarin dhe shkurtin si të muaj të papërshtatshëm për turizem diellor e detar, ndërsa muajt e tjerë janë më se të përshtatshëm. Aktualisht, 80% e turistëve që hyjnë në Shqipëri janë të përqëndruar në zonën bregdetare. Me rritjen e temperaturave, ky numër pritet të rritet duke çuar kështu në rritjen e presionit ndaj mjedisit, ndotjes së zonave nga mbetjet, ndotjen e ajrit dhe ujit. Manaxhimi i mbetjeve, ujërave të ndotur urbane, si dhe siguria për ujë të pastër është një nga sfidat kryesore me të cilat do të përballlet sektori i turizmit në vend.

Popullsia: Ndryshimi i klimës parashikohet të ndikojë në shëndetin e banorëve në zonën bregdetare dhe veprimtarinë e tyre ekonomike kryesore si turizmi dhe bujqësia. Krahas kësaj, do të ketë rreziqe kërcënuese të cilat do të ndikojnë në sigurinë e jetës (përmbytjet, zjarri, rritja e mikrobeve dhe insekteve që transmetojnë sëmundje ngjitëse, ulja e rezervave të ujit të pijshëm, ushqimi, energjia, cilësia e mjedisit dhe peizazhit). Rritja e nivelit të detit dhe përmbytjet e lumenjve do të jenë një problem tepër shqetësues në zonat fushore, kënetat apo ish-kënetat, të cilat janë në disnivel nga deti (deri në 2m). Në këto zona ka ardhur në rritje numri i popullsisë që nga viti 1950, kur toka bujqësore është përfituar nga bonifikimi i kënetave dhe shkripëzimi i tokave në afërsi të vijës bregdetare.

Përveç ndikimit mbi popullsinë, një numër i konsiderueshëm i banesave të ndërtuara gjatë 24 viteve të fundit pritet të dëmtohet nga përmbytjet. Rreth 41,625 banesa, vendosur deri në 0.5 m mbi nivelin e detit, të cilat rrezikohen të përmbytjen deri në vitin 2030, dhe 48,730 ndërtesa, të cilat janë ndërtuar mbi nivelin e detit, priten të preken nga përmbytjet pas vitit 2050. Lagështia e tepërt dhe përmbytjet do të kenë një ndikim të madh në popullsi pasishumica e kateve të para të banesave nuk kanë hidroizolim. Në vitet e ardhshme priten përmbytje (si ato të 2010) dhe stuhi të cilat, krahas dëmeve materiale, mund të shkaktojnë dhe humbje në njerëz, ashtu si në shumë vende europiane dhe fqinje. Në zonat bregdetare, nga rritja e frekuencës së përmbytjeve,

pritet që ndikim të madh të ketë në infrastrukturë sipërfaqësore dhe nëntokësore si kanalizime, rrjet energjie, telefoni, interte etj.³³⁷

○ Përfundime dhe rekomandime

Ndryshimet klimatike tashmë janë një realitet. Ky ndryshim i klimës ka ndikim të madh në shumë fusha të zhvillimit të vendit, sidomos në atë bujqësor dhe energjistik. Vetëm sektori i bujqësisë ka rreth 50% të punësuarve në Shqipëri. Gjithashtu, kontributi i këtij sektori në PPB arrin në 24%.³³⁸ Në këtë kontekst, shihet më se e rëndësishme të merren masa të rëndësishme për planifikimin e zhvillimit të sektorit të bujqësisë dhe industrisë duke patur parasysh ndryshimet klimatike. Disa nga këto masa në bujqësi përfshijnë përshtatjen e kulturave bujqësore me ndryshimet e klimës, manaxhimin e duhur të burimeve ujore, rritjen e kapaciteteve kulluese dhe ato ujitëse, masa për parandalimin dhe kontrollin e zjarreve, mbrojtja ndaj erozionit të tokës etj.

Edhe për Bashkinë Elbasan, sektorët që do të preken më shumë nga ndryshimet klimatike janë bujqësia, energjia, biodiversiteti, toka dhe ekosistemet ujore³³⁹. Bashkia Elbasan nuk është një territor bregdetar, por në të kalojnë ujërat e lumit Shkumbin, të cilat në kushtet e rritjes së nivelit do të dëmtojnë tokat bujqësore pranë rrjedhës së tij apo edhe vendbanimet e ndryshme. Për këtë arsye, duhen marrë masa për fortifikimin e barrierave të brigjeve të lumenjve, kryesisht në zonat më problematike, të cilat janë të prekuar edhe nga erozioni lumor. Gjithashtu duhen marrë masa për përmbushjen e nevojave ushqimore në raste ekstreme, ku kulturat bujqësore dëmtohen nga përmytjet masive dhe nga periudhat e gjata të thatësisë. Nga ana tjetër, në kushtet e një skenari negativ të përmytjeve të shkaktuara nga ndryshimet klimatike, territori i Bashkisë Elbasan mund të kthehet në një nga territoret kryesore pritëse të popullsisë së zhvendosur.

4.9 Trashëgimia historike dhe kulturore

Krahas kështjellës të qytetit, në bashkinë e Elbasanit ndodhen dhe 57 monumente kulture të kategorisë së parë dhe 16 monumente kulture të kategorisë së dytë të cilat administrohen sipas ligjit nr. 9048, datë 7.4.2003 “Për trashëgiminë kulturore”. Neni 32 i këtij ligji specifikon që për monumentet e kulturës përcaktohet një zonë mbrojtëse, në përputhje me vlerat e tyre arkitektonike dhe me përshtatshmërinë e tyre urbanistike-estetike. Përmasat e kësaj zone, ku ndalohej çdo ndërhyrje me karakter ndërtimor, janë përcaktuar nga organi që ka shpallur monumentin, sipas studimit të bërë nga Instituti i Monumenteve të Kulturës. Me Vendim të KKT nr. 1, datë 09.09.2015 janë shpallur zona të rëndësishme kombëtare në planifikim disa monumente kulturore, në Elbasan ndodhën përkatësisht Stacioni Rrugor Ad Quintum në Bradashesh, kisha e Shën Kollit në Shelçan dhe kisha e Shën Gjoni Vladimirit në Shijon.

- Kalaja e Elbasanit;
- Kalaja e Gurit;
- Kalaja e Menglit;
- Kalaja e Dragotit;
- Kalaja e Valëshit;
- Kalaja e Bodinit;
- Kalaja e Malit;
- Kalaja në Llixhat e Elbasanit;
- Kalaja në Shkëmbin Mbret në fshatin Xibrakë;
- Kalaja në vendin e quajtur Kulla e Gracenit;

- Kalaja në vendin e quajtur Shkëmbi i Skënderbeut (Shen Lliut);
- Kalaja në vendin e quajtur Kulla e Komunahut në fshatin Kamunak;
- Kalaja e Malit dhe Kalaja në Majën e Shën Marisë;
- Gjurmë të Kalasë Mesjetare pranë Pallatit të Sportit;
- Kalaja e Kabashit pranë fshatit Jerenisht në Shpat, Zavalinë;
- Tumat e Fushës së Pazhokut;
- Tumat në Perëndim të fshatit Kajan;
- Kulla e Sahatit në Muret e Kalasë së Elbasanit;
- Ura Antike në fshatin Muriqan;
- Këmbët e Urës Antike në Topçias;
- Ura mbi Përroin Gurra e Labinotit në fshatin Labinot;
- Gërmadhat Antike (Stacioni rrugor Ad-Quintum) në Bradashesh;
- Bezisteni i qytetit, shatervani, rrapi dhe një pjesë e kalldrëmit që përfshin këto 2 ambiente të Bezistenit;
- Kisha e Shën Gjon Vladimirit në Shnjon, godina me mbishkrimin dhe stemën e Karl Topisë bashkë me mbishkrime të tjera me një distancë me 5 metra rreth mureve;
- Kisha e Shën e Premtes në fshatin Valësh;
- Kisha e Shën Kollit në Shelcan, në Jug-Lindje të Elbasanit, godina me 5 metra distancë rreth mureve;
- Kisha Fjetja e Shën Marisë në lagjen Kala, në qytetin e Elbasanit;
- Rrënojat e Kishës në fshatin Selvias;
- Rrënojat e Kishës në fshatin Bixëllenjë;
- Rrënojat e Kishës në fshatin Mamël;
- Rrënojat e Kishës së Ungjillizimit në fshatin Mjekëz;
- Bazilika në Kodër të Tepes pranë qytetit të Elbasanit;
- Xhamia Mbret në lagjen Kala të qytetit të Elbasanit, në lagjen e Kalasë, e kufizuar në 3 anët me rrugë dhe nga veriu me oborrin;
- Xhamia e Nazireshtë jashtë Qytetit, godina me një distance prej 10m rreth mureve;
- Hamami i Pazarit në vendin qoshe;
- Hamami i vjetër në lagjen Kala;
- Banesa e Qemal Stafës në qytetin e Elbasanit;
- Shkolla “Kostandin Kristoforidhi” dhe varri pranë saj në qytetin e Elbasanit;
- Burgu dhe qelitë e tij në qytetin e Elbasanit;
- Shtëpia Muze e Kostandin Kristoforidhit ;
- Banesa e Staf Papanikoll Papajanit lagja Kala, Elbasan;
- Banesa e Sul Shahinit, lagja “Karavelija”, Elbasan;
- Banesa e Hajdar Sejdinit, lagja Alejdini në Kryqëzimin e rrugëve “11 Nëntori” dhe “Skënderbeu”, në qytetin e Elbasanit;
- Banesa e Hajrie Skiles, lagja “Sulejmanie”, Elbasan;
- Banesa e Ikbale Bumcit, rr. Kristoforidhi, Elbasan;
- Banesa e Tasim Qiftjes, rr. Janaq Kilica”, Elbasan;
- Banesa e Vëllezërve Kopili, rr. “Avdul Sula”, Elbasan;
- Banesa e Refie Mallahollit, rruga “Brigada XV”, Elbasan;
- Banesa e Elena Papajanit, lagja “Druni Kala”, Elbasan;
- Banesa e Jorgji (Lef) Kushtës në fshatin Jorenisht (shpati nr.1);
- Banesa e Toli Dedës (Dedjes) në fshatin Zavalinë (shpati 1);
- Banesa e Rahman Bodurit në fshatin Kaçivel (shpati nr.2);

- Banesa e Pali Skënderit në fshatin Zavalinë, (shpati 1);
- Dhoma me tavan dekorativ ne kopështin e femijëve nr.8, Elbasan;
- Banesa e Qefsere, Shefqet e Sabrie Duhanxhiu, Elbasan;
- Banesa e Nabise Idrizit në fshatin Shmil;
- Banesa e Sali Qafmolla (Çardaku);
- Qendra historike e Qytetit Elbasan (Kalaja, lagjia brenda Kalase, rr. “Rinia”, rr. “Qemal Stafa”, rr. “Janaq Kilica”, rr. “Ptolene Xhuvani”);
- B. K. T. rr. “Qemal Baho” ;
- Ish Muzeu i Luftës, rr. “J. Kilica”;
- Ish shkolla “Ptoleme Xhuvani”, rr. “Sul Misiri”;
- Muzeu i qytetit (shpallet në 2008);
- Banesa e Sejditit (shpallur me 1963);
- Ndërtesa 2 kat, rr. “Q.Bahoi”, afër Bibliotekës Publike;
- Biblioteka Publike, rr. “Q.Baho”;
- Ndërtesa 2 kat, rr. “Labinoti”;
- Rruga “Rinia”, duke filluar nga kryqëzimi me lagjen “L.Sokoli”;
- Kinema “Skampa”, kryqëzimi i rrugës “Rinia” ;
- Banesa e Ram Karagjozit (kasolle) në fshatin Qeret-Shmil;
- Banesa e Qamil Zhgjunit në fshatin Qafe-Shmil;
- Banesa e Ali Dishës në fshatin Lugaxhi (Shmil);
- Shtëpia e Konferencës së Labinotit;
- Bazilika Paleokristiane dhe përcaktimi i zonës mbrojtëse
- Zona Arkeologjike “A” e qytetit dhe rregullorja e administrimit

4.10 Vatrart e nxehta mjedisore dhe aktiviteti industrial

o Vatrart e nxehta mjedisore

Elbasani ka dy vatra të nxehta mjedisore që janë Uzina e Shkrirjes së Ferrokromit dhe Ndërmarrja e Furnizimit Industri-Miniera. Në Elbasan ndodhet edhe Uzina e Lëndëve Plasëse në Mjekës edhe pse nuk është renditur si hotspot, pasi ndikimi i saj në popullsi, në turizëm dhe në biodiversitet nuk përbën një rrezik të lartë³⁴⁰.

Uzina e Shkrirjes së Ferro-kromit brenda Kombinatit Metalurgjik të Elbasanit: Është përcaktuar si një ndër 35 vatrart e nxehta mjedisore të vendit tonë³⁴¹ sepse mbart 400,000m³ mbetje industriale të rrezikshme. Për përcaktimin e llojit të ndotjes dhe shtrirjen gjeografike të ndotjes që ky kombinat ka shkaktuar në mjedis, janë kryer shumë studime³⁴² të cilat kanë arritur se në Kombinatit Metalurgjik, toka në brendësi dhe përreth Kombinatit është ndotur me metale të rënda si Cd³⁴³, Zn³⁴⁴, Cu³⁴⁵ etj. Nga studimi i kryer nga Tota et al. në vitin 2007, rezulton se ndotja me metale të rënda (Cd, Zn, dhe Cu) e tokës bujqësore përreth Kombinatit Metalurgjik³⁴⁶ me rreze shtrirjeje 2-5km përreth Kombinatit, është e theksuar. Toka bujqësore në Papër, Bradashesh dhe përreth Metalurgjikut është ndotur me Cr³⁴⁷.

Figura 96. Kombinati Metalurgjik Elbasan



Burimi: Arkiva Co-PLAN, 2016.

Një studim tjetër³⁴⁸ ka monitoruar ndotjen e qytetit të Elbasanit në pika të ndryshme të qytetit për të parë largësinë, në të cilën era ka transportuar ndotjen nëpërmjet pluhurit. Sipas këtij studimi, për metalet e rënda si Cr^{349} , Ni^{350} , dhe Pb^{351} , ndikimi në mjedis është më i lartë nëpërmjet ajrit, sesa tokës. Ndotja më e lartë me Cr është në zonën veri-perëndimore ku ndodhet edhe Metalurgjiku. Vlerat më të larta të Fe gjenden në pjesën jugore, afër unazës së qytetit, e cila shpjegohet me transportin e skorjeve të Fe-Ni nëpërmjet kësaj rruge. Të gjitha vlerat e Fe janë më të larta se standardet mjedisore. Toka është ndotur me Cr, Zn dhe Fe, ndërsa nëpërmjet ajrit është ndotur mjedisi me Fe^{352} , Mn^{353} , Zn, Cr, Ni dhe Pb.

Ndërmarrja e Furnizimit Industri-Miniera (NFIM): Ndodhet në Balëz. Sipas raportit të UNECE-s, në Balëz ruhen 30 ton cianur. Me VKM 843, datë 14 Dhjetor 2015, kjo ndërmarrje është shndërruar në Qendër të Grumbullimit dhe Trajtimit të Kimikateve të Rrezikshme dhe është në varësi të Ministrisë së Industrisë. Qendra ka si qëllim ofrimin e shërbimeve për identifikimin, “grumbullimin, përgatitjen për eliminimin, depozitimin dhe ruajtjen e kimikateve të rrezikshme”³⁵⁴.

Sipas AKM-së, deri më tani, janë kryer studimet e Verësimit të Ndikimit në Mjedis dhe planet e veprimit për rehabilitimin afatshkurtër, afatmesëm dhe afatgjatë, dhe kostot e vlerësuara për rehabilitimin dhe monitorimin e Uzinës së Shkrires së Ferrokromit.

Uzina e Lëndëve Plasëse:³⁵⁵ Uzina në Mjekës ka shërbyer edhe për asgjësimin e lëndëve plasëse. Si rrjedhojë e këtij aktiviteti, zona përreth uzinës është ndotur me lëndë plasëse dhe metale të rënda si Pb, Cr, Cu, Mn në nivele shumë të larta (Tabela 70)

Tabela 69. Përmbajtja e metaleve të rënda dhe e lëndëve plasëse në Uzinë

Stacioni	Pb (mg/kg)	Cr (mg/kg)	Cu (mg/kg)	Ni (mg/kg)	Cd (mg/kg)	Mn (mg/kg)	TNT (mg/kg)
ULP Mjekës	21.4	32.3	29.6	21	0.4	11.6	0

Burimi: AKM 2014, Raporti i Gjendjes në Mjedis 2014

Sipas AKM, lëndët plasëse janë në përqëndrim shumë të lartë në llumin e kanaleve të shkarkimit të ujërave industriale (Tabela 71) edhe pse përmbajtja e tyre ulet ndjeshëm në pikën e shkarkimit³⁵⁶.

Tabela 70. Shkarkimet e lëngshme industriale në Uzinën Mjekës

Stacioni	pH	NKO (mg/l)	CN (mg/l)	NO ₃ - (mg/l)	NO ₂ - (mg/l)	NH ₄ ⁺ (mg/l)	TNT (mg/l)
ULP Mjekës	6.5	46.3	0	1.18	0.36	6.735	8.7

Burimi: AKM, 2014

Në Uzinë është kryer edhe matja e gazeve NO₂, CO, CO₂, SO₂, NH₃, Toluen, Vox, H₂S rreth 5m larg nga furra e djegies së fishekëve dhe predhave. Matjet janë kryer në distancë kohore 3-4 muaj larg nga njëra tjetra. Edhe pse AKM-ja ka arritur në përfundimin se çlirimi i gazeve në atmosferë është brenda niveleve të përcaktuara në VKM-të përkatëse, duhet shtuar se në uzinë nuk ka stacione të qëndrueshme, që bëjnë matjen e vazhdueshme të gazrave të mësipërme gjatë gjithë vitit.

Mbetjet ushtarake industriale që dalin nga furrat ruhen brenda territorit të godinës, në pritje të depozitimit të tyre në landfille të përshtatshme që deri më tani mungojnë në vendin tonë. Si rrjedhojë, për aq kohë sa Shqipëria nuk ka një landfill të tillë, këto mbetje do të vazhdojnë të ruhen në territorin e uzinës.

○ Ndotje të tjera industriale

Fabrika e Çimentos: Ndodhet në zonën industriale të Elbasanit dhe në të shkuarën është përcaktuar si një nga ndotësit më kryesorë të mjedisit për shkak të sasisë së madhe të pluhurave të dëmshme që çliron në atmosferë. Sipas raportimeve të SHGJSH-së, përmbajtja e tyre në dalje të oxhakut arrin në 47-70gr/m³N³⁵⁷. Përmbajtja e pluhurit në çlirimin e gazrave nga fabrika është raportuar si e lartë (0.975 dhe 0.617 mg/m³ kundrejt përkatësisht 0.5 mg/m³ dhe 0.07mg/m³ që janë normat aktuale) edhe nga vetë industria. Pluhurat e fabrikës shpërndahen përgjatë gjithë qytetit dhe zonave bujqësore nëpërmjet erës duke i ndotur këto zona³⁵⁸. Sasia dhe përqëndrimi i elementëve ndotës, që lëshohen nëpërmjet shkarkimeve të gazta e të ngurta të këtyre uzinave, konsiderohet e lartë dhe përbën një burim të vazhdueshëm ndotës për zonën.

Sipas të dhënave të ARM Elbasan, aktualisht kjo fabrikë vazhdon aktivitetin e saj. Fabrika ka ndryshuar procesin e prodhimit dhe teknologjinë, gjë që supozon ndikim më të ulët në mjedis. Megjithatë, si rrjedhojë e mungesës së të dhënave, është e pamundur që të përcaktohet ndryshimi aktual i ndikimit në mjedis të fabrikës.

Kombinati Metalurgjik: Shtrihet në Fushën e Bradasheshit, 2-3 km në jugperëndim të qytetit të Elbasanit. Në territorin e kombinatit ndodhen të depozituara rreth 1.1 milion ton pluhura të kapura nga sistemet e pluhurkapjes (filtrat) e uzinës 12 dhe që kanë përmbajtje të lartë nikeli (Ni). Nga studimi i kryer nga Shërbimi Gjeologjik Shqiptar në vitet 2005-2008 mbi ndikimin mjedisor të veprimtarisë industriale në rajonin e Elbasanit, përmbajtjet e metaleve të rënda Ni, Cr, Co, Zn, Fe, Mn në zonën industriale të Kombinatis të Metalurgjisë së Hekurit rezultojnë dhjetëra herë më të larta se sfondi gjeokimik natyror, duke përbërë një burim të rëndësishëm ndotjeje³⁵⁹. Ndotja me metale të rënda e shkaktuar nga ky kombinat shtrihet deri në 30km nga burimi i ndotjes, duke përfshirë edhe zonën urbane dhe tokat bujqësore.

Shkarkimet e ngurta industriale:³⁶⁰Duke patur një ndër zonat më të industrializuara të vendit, Bashkia e Elbasanit është ndeshur edhe me problemin e depozitimit të

mbetjeve të ngurta industriale gjatë kohës që industria e ferro-kromit, kombinatit metalurgjik, dhe fabrika e çimentos kanë ushtruar aktivitetin e tyre në Bashki. Si pasojë e aktivitetit të tyre ndër vite, sot në Bashki ndodhen disa vend-grumbullime të mbetjeve industriale të cilat janë renditur më poshtë³⁶¹:

- Zona buzë lumit Shkumbin: Shtrihet përgjatë brigjeve të lumit përpara zonës industriale dhe ka një sipërfaqe rreth 1.5 ha. Sipas SHGJSH-së, në këtë zonë janë depozituar mbetjet e ngurta (skorje furnalthe, skorje çeliku të zeza e të bardha, mbeturina veshjesh zjarrruduese, mbeturina çeliku e gize, okaline etj) të furnaltës së Uzinës së Çelikut dhe Uzinës Mekanike. Sasia e depozituar arrin derin në 1.5-2 milion tonë. Mbetjet përmbajnë metale të rënda, që përbëjnë shqetësim për ndotjen e ujërave të shkumbinit dhe zonës përreth.
- Dampa e TEC-it: Në dampë janë depozituar rreth 200-300 mijë ton hi edhe ky me përmbajtje lëndësh të dëmshme ndryshme.
- Dampa e mbeturinave të Uzinës 12 në zonën e Paprit, ku janë të depozituara sasira të mëdha koncentratit hekuri, që vlerësohet se janë rreth 500 mijë ton.
- Zona e depozitimit të skorjeve të ferrokromit: Sasia e përafërt e skorjeve të depozituara është rreth 500 mijë ton.
- Dampa e shllameve të Fe-Ni: Kjo dampë ndodhet në anën jugore të zonës industriale dhe ishte projektuar për të depozituar mbetjet teknologjike dhe skorie të kombinatit metalurgjik. Dampa është një gropë gjigante e aftë të depozitojë miliona tonë mbeturina për rreth 50 vjet.

Ndikimi i ndotjes me metale të rënda nga burimi ndotës (zona industriale) shtrihet deri në zonën urbane të qytetit të Elbasanit duke rezultuar në rritjetë përmbajtjeve të këtyre elementëve në toka. Kjo veprimtari industriale ka ndikuar edhe në ndotjen e tokave bujqësore me shtrirje deri në 30 km nga burimi ndotës³⁶².

Shkarkimet e lëngshme industriale: Gjatë gjithë kohës së funksionimit të zonës industriale, SHGJSH-ja raporton se të gjitha ndotjet e lëngshme janë shkarkuar dhe shkarkohen në lumin Shkumbin. Krahas aktivitetëve madhore industriale, në territorin e Bashkisë Elbasan janë identifikuar disa aktivitete më të kufizuara, të cilat ndotjen dhe mbetjen e gjeneruar e shkarkojnë në ujërat e lumit Shkumbin apo përrenjve më të afërt. Ndër to mund të përmëndim mbetjet nga furra e gëlqereve, mbetjet nga aktiviteti i përpunimit të inerteve, mbetje urbane dhe inerte të depozituara në brigje dhe shtratin e trupit ujqor.

Figura 97. Mbetje nga aktiviteti i prodhimit të gëlqeres në brigjet e trupit uhor



Burimi: Arkiva Co-PLAN, 2016.

○ Zona/aktivitete potenciale me ndotje të pavlerësuar:

Në këtë seksion, krahas zonave të nxehta mjedisore, të cilat janë të identifikuara dhe ndotja e tyre është adresuar dhe monitoruar, po pasqyrojmë edhe disa zona të cilat nevojitet të monitorohen me qëllim identifikimin e ndotjes së tyre në mjedis.

Venddepozitimi i vjetër i mbetjeve: Së pari duhet të identifikohet sasia e shllameve të depozituara në shtresat nëntokësore të vend-depozitimit të vjetër i cili është në proces transferimi të mbetjeve drejt dampës, ku është ndërtuar vend-depozitimi i ri i mbetjeve dhe ku do të ndërtohet inceneratori (impianti djegës për mbetjet). Njëkohësisht nevojitet edhe vlerësimi i sasisë së gazeve metan CH_4 i grumbulluar ndër vite, në formë jastikësh, në nënshtresat e këtij vend-depozitimi dhe gazi i formuar nga procesi i kompostimit të mbetjeve urbane të Bashkisë Elbasan.

Në të njëjtën zonë ushtron aktivitetin e saj edhe një subjekt, i cili përpunon material inert në funksion të nevojave ndërtuese brenda territorit të Bashkisë e jo vetëm. Afërsia me shtratin e Shkumbinit dhe pozicionimi i tij mbi Akuiferin e Elbasanit përbën një problem me shkarkimet dhe infiltrimet e ujërave të përdorur në proceset teknologjike të këtij aktiviteti.

Në veri të vend-depozitimit dhe të subjektit të lartpërmëndur ndodhen varrezat kryesore të Bashkisë Elbasan, të cilat kanë marrë shtrirje për zgjerim në drejtim të veriut. Disa masa inxhinierike, në kuadër të disiplinimit të zgjerimit të mëtejshëm dhe kullimit të ujërave sipërfaqësore dhe nëntokësore të kësaj zone, duhen parashikuar për të gjithë hapsirën prej 20ha, përfshi këtu vend-depozitimin dhe subjektin privat të inertit.

Venddepozitimi i ri i mbetjeve: Përveç vend-depozitimit të vjetër, në Elbasan është ndërtuar vend-depozitimi i ri i mbetjeve në Papër, i cili ndodhet rreth 5km larg nga qendra e qytetit dhe vetëm 20m nga shtrati i Lumit Shkumbin. Ky vend-depozitim do të vihet në funksion plotësisht në vitin 2017, duke plotësuar kushtet teknike dhe higjieno-sanitare të nevojshme, për të marrë zyrtarisht statusin e një vend-depozitimi rajonal.

Megjithëse në relacion sqarohet se ndikimi mjedisor në Akuiferin Quaternar të Elbasanit nuk do të ndodhë, dhe se ujërat sipërfaqësore janë të mbrojtura nga

infrastruktura e brendshme e këtij instalimi, cilësojmë se masat infrastrukturore nuk janë masa mjedisore të mirëfillta dhe se nuk janë subjekt përdorimi si referencë në masat e marra për mbrojtjen e mjedisit. Për këtë arsye, nevojitet të adresohet në mënyrë të detajuar i gjithë procesi i trajtimit të shllameve, që prodhohen në këtë vend-depozitim rajonal (si është planifikuar të realizohet trajtimi i tyre dhe në cilat nivele do të vendoset shkarkimi i tyre në trupin ujor të Shkumbinit). Deri më sot, në këtë vend-depozitim janë prodhuar sasi të konsiderueshme shllami, të cilat janë depozituar në vaskën e ndërtuar enkas. Megjithatë, nga vizitat në terren rezulton se gjysma e vaskës është mbushur (Vaska është e hapur dhe lejon vëzhgimet pamore). Në rast se brenda një kohe të shkurtër, Bashkia nuk merr masa për trajtimin e shllamit ose gjetjen e zgjidhjes përfundimtare të depozitimit të tij në përputhje me standardet mjedisore, me kalimin e kohës, vaska mund të shndërrohet në një ndër burimet kryesore ndotëse të ujërave të Lumit Shkumbin e, si rrjedhojë, edhe e ujërave të Aquiferit Kuaternar të Elbasanit, i cili ushqehet nga Shkumbini.

Për këtë arsye, rekomandohet që Bashkia të marrë masa parandaluese që sigurojnë se elementët ndotës në përbërjen e shllamit të mos përfundojnë në ujërat sipërfaqësore të Shkumbinit, dhe më tej në ujërat e Aquiferit Kuaternar të Elbasanit, që përkon me rrjedhën e Shkumbinit në zonën Krastë-Papër.

Fabrika e pasurimit të Kromit: Është propozuar që përgjatë bregut të lumit Shkumbin, përkatësisht në Bashkinë Librazhd të nisë nga ndërtimi një fabrikë, e cila do të ketë si qëllim përpunimin dhe pasurimin e kromit. Kjo iniciativë, sado në favor të zhvillimit ekonomik apo ndikimit pozitiv në ekonominë lokale, duhet të nënvizohet se nuk është një ndërhyrje miqësore me mjedisin.

ARM-ja Elbasan thekson se ky aktivitet bart një potencial dhe një rrezikmjaft të lartë për ndotjen me metale të rënda, specifikisht mbetje të Cr, si edhe elementë të tjerë, të cilët derivojnë nga procesi i larjes, pastrimit, përpunimit dhe pasurimit të kromit. Pozicionimi i kësaj industrie në afërsi të akuiferit të lumit Shkumbin, si edhe marrja në konsideratë e rrezikut ndaj aksidenteve industriale, do të shkaktonte një ndotje të parikuperueshme mbi ujërat e lumit Shkumbin, të cilët në mënyrë të drejtpërdrejtë do të ndikojnë edhe në ujërat nëntokësore si pasojë e infiltrimeve në dritaret hidrogeologjike përgjatë Shkumbinit e më specifikisht në Krastë, ku edhe ndodhen pusët e ujit të pijshëm për Bashkinë Elbasan.

Vlerësohen si të arsyeshme hapat si reflektimi dhe marrja në konsideratë për zhvendosjen e këtij propozimi në një zonë më të sigurtë në aspektin mjedisor.

○ Përfundime dhe rekomandime

Bashkia Elbasan trashëgon dy zona të ndotura nga aktivitete industriale në të shkuarën, të cilat klasifikohen si vatra të nxehta mjedisore. Këto janë zona e Uzinës së Shkrires së Ferro-kromit brenda Kombinatit Metalurgjik të Elbasanit dhe Ndërmarrja e Furnizimit Industri-Miniera. Për më tepër, në Elbasan ndodhet edhe Uzina e Lëndëve Plasëse në Mjekës, edhe pse nuk është renditur si hotspot, pasi ndikimi i saj në popullsi, në turizëm dhe në biodiversitet nuk është klasifikuar si i lartë. Deri më tani, janë kryer studimet e Verësimit të Ndikimit në Mjedis dhe planet e veprimit për rehabilitimin afatshkurtër, afatmesëm dhe afatgjatë, dhe kostot e vlerësuara për rehabilitimin dhe monitorimin e Uzinës së Shkrires së Ferrokromit, ndërkohë që nuk ka studime rreth Ndërmarrjes së Furnizimit Industri-Miniera.

Në Bashki ka edhe aktivitetet industriale dhe jo vetëm, që kanë një ndikim të theksuar në mjedis në rast se nuk merren masa të duhura. Këtu mund të përmendim sërish

Kombinatin Metalurgjik dhe aktivitetet industriale brenda tij siç janë Uzina e Ferrokromit, Fabrika e Çimentos, venddepozitimi i vjetër i mbetjeve në rast se nuk rehabilitohet, dampat e shkarkimeve industriale të së shkuarës afër Kombinatis metalurgjik, venddepozitimi i ri i mbetjeve dhe impianti djegës i mbetjeve (inçeneritori) mbeten vatra të mundshme ndotjeje të mjedisit, në rast se nuk merren masat e duhura mjedisore.

Duke patur parasysh rreziqet që i kanosen shëndetit të njeriut dhe mjedisit, rekomandohet që Bashkia të marrë masa për pastrimin dhe rehabilitimin e zonave të nxehta mjedisore dhe kontrollin e ndotjes nga industria dhe impiante të tjera si impianti djegës i mbetjeve, Fabrika e Çimentos, Fabrika e Ferro-Kromit, venddepozitimi i ri i mbetjeve etj.

5. Vlerësimi mjedisor i ndikimit të PPV-së

5.1 Detyrimet ligjore e institucionale

Tabela 71. Detyrimet ligjore dhe institucionale

Ligji	Neni	Detyrimet Ligjore/Institucionale për Bashkitë
Vetëqeverisja Vendore		
Ligj nr. 139/2015 “Për Vetëqeverisjen Vendore”	Neni 26 Pika 1	Bashkia siguron, në nivel vendor, masat për mbrojtjen e cilësisë së ajrit, tokës dhe ujit nga ndotja.
Ajri		
Ligj nr. 162/2014 “Për Mbrojtjen e Cilësisë së Ajrit në Mjedis”	Neni 4 Pika 3	Bashkia (njësia e qeverisjes vendore) merr masat për ruajtjen ose përmirësimin e cilësisë së ajrit.
	Neni 7 Pika 8	Bashkia përgatit (dhe miratohet nga këshilli bBashkiak) <i>Planin e Aglomeratit dhe Planin e Zonës</i> .
	Neni 7 Pika 12	Bashkia përgatit, ndryshon ose rishikon një <i>Plan të Cilësisë së Ajrit</i> . (në bashkëpunim me ministrinë e linjës, AKM-në, ARM-të dhe ISHMPU-në. Ministrinë e linjës, AKM-ja, ARM-të dhe ISHMPU-ja sigurojnë të gjithë informacionin përkatës që disponojnë).
	Neni 8 Pika 3	Bashkia përgatit dhe zbaton/zbatojnë një <i>Plan Veprimi Afatshkurtër</i> për një zonë apo aglomerat kur ka rrezik të kapërcehet pragu i alarmit për <i>Ozonin</i> . Në këto raste planet afatshkurtra mbajnë parasysh edhe kërkesat që lidhen me <i>arsenikun, kadmiumin, nikelin dhe benzo(a)pirenin</i> .
	Neni 8 Pika 4	Bashkia përgatit dhe zbaton/zbatojnë një <i>Plan Veprimi Afatshkurtër</i> , kur ekziston rreziku që të kapërcehen një ose më shumë vlera kufi apo vlera të synuara.
Ujërat sipërfaqësore dhe nëntokësore		
Ligji Nr. 139/2015 Për Vetëqeverisjen Vendore	Neni 23	Bashkia ngarkohet me detyrën për <i>prodhimin, trajtimin, transmetimin dhe furnizimin me ujë të pijshëm</i> .
Ligj Nr. 156/2013 Për disa ndryshime në ligjin Nr. 111/2012 “Për Manaxhimin e Integruar të Burimeve Ujore”	Neni 7	Këshillat e Baseneve Ujore dhe Agjencitë e Baseneve Ujore janë organet vendore për manaxhimin e integruar të burimeve ujore.
	Neni 31	Njësia e qeverisjes vendore (Bashkia) dhe çdo institucion tjetër që ka sistemin e tij të furnizimit me ujë, detyrohet të marrë masa për një <i>kontroll të rregullt të cilësisë së ujit të furnizuar</i> .
	Neni 61	Bashkia, gjatë hartimit të planeve dhe studimeve të rregullimit të territorit, merr në konsideratë planet e manaxhimit të burimeve ujore.
	Neni 72	Organet e qeverisjes vendore (Bashkia) mbikqyr e detyron subjektet, persona fizikë apo juridikë, për instalimin e pajisjeve për mbajtjen nën kontroll dhe matjen e sasisë së përdorimit të ujit në tokë private.

Ligji Nr. 111/2015 “Për Shërbimin Gjeologjik Shqiptar”	Neni 6	Pushteti vendor (Bashkia) mban bazën e të dhënave të bilancës së rezervave ujore nëntokësore (dhe gjeologjinë, bilancën e rezervave të mineraleve të dobishme dhe rreziqet gjeologjike) e cila i vihet në dispozicion nga SHGJSH-ja.
	Neni 8	Për kryerjen e shpimeve për ujëra nëntokësore me thellësi mbi 15m nga sipërfaqja e tokës merret miratim nga SHGJSH-ja përpara se të dorëzohet projekti hidrogeologjik tek Këshilli i Basenit.
VKM Nr. 342 , datë 04.05.2016 “Për miratimin e kufijve territorialë e hidrografikë të baseneve ujore në Republikën e Shqipërisë dhe qendrën e përbërjen e këshillit të secilit prej tyre”		Drejtues të Bashkisë janë anëtarë të strukturës së Këshillit të Basenit Ujor për zbatimin e manaxhimit të integruar të burimeve ujore (të Basenit përkatës).
VKM Nr. 177 datë 31.03.2005 “Për Normat e lejuara të shkarkimeve të lëngëta dhe kriteret e zonimit të mjediseve ujore pritëse”	Pika 7	Këshilli i Basenit Ujor (në bashkëpunim me ARM-në, çdo dy vjet) përgatit dhe publikon programet për parandalimin dhe shmangien e ndotjes së mjediseve ujore pritëse nën juridiksionin e tyre, nga shkarkimet e lëngëta.
Ligji Nr 34/2013 Për disa ndryshime dhe shtesa në ligjin Nr. 9115 , datë 24.07.2003 “Për trajtimin mjedisor të ujërave të ndotura”	Neni 2	Bashkia bashkëpunon me Ministrinë e Mjedisit për përcaktimin e teknikave, teknologjive dhe metodave më të mira të mundshme për trajtimin mjedisor të ujërave të ndotura dhe të përdorura. (në përputhje me llojin e natyrën e tyre, hartimin e planeve për trajtimin mjedisor të ujërave të ndotura, krijimin e kuadrit ligjor bashkëkohor, përsosjen e kuadrit ligjor, sigurimin e përdorimit të frytshëm të burimeve finaciare dhe kontrollin e vazhdueshëm të veprimtarive që shkaktojnë ndotje të ujërave).
Strategjia Ndërsektoriale e Mjedisit, 2013-2020 Strategjia Ndërsektoriale e Mjedisit, 2013-2020	Kapitulli 2	Kërkohet: -zvogëlimi i lejeve të shfrytëzimit me 100% deri më 31.5.2014 -lejimi i shfrytëzimit të inerteve lumore vetëm për nevojat e ndërtimit të rrugëve kombëtare deri në vitin 2020.
VKM Nr. 1 , datë 21.06.2006 “Për Reduktimin e shfrytëzimit të zhavorreve dhe rërave në shtretërit e lumenjve”	Pika 2	Shfrytëzimi i zhavorreve dhe rërave në shtretërit e lumenjve lejohet vetëm kur ka depozitime të mjaftueshme dhe vetëm në segmente të caktuara.
	Pika 3	Periudha e shfrytëzimit të inerteve lumore është 1 qershor-31 tetor.
	Pika 4	Thellësia e shfrytëzimit të inerteve lejohet deri në 0.5m mbi nivelin minimal të pasqyrës së ujërave nëntokësore.
	Pika 5	Sasia e materialit që merret nga çdo subjekt nuk duhet të jetë më shumë se 50% e prurjeve të ngurta vjetore të zonës e miratuar për shfrytëzim.

	Pika 8	Brenda 2006 në argjinaturat dhe në shtretërit e lumenjve <i>duhet të hiqen të gjitha impiantet e përpunimit të inerteve dhe materialet e grumbulluara.</i>
Pyjet & Kullotat		
Ligji Nr 48/2016 Për disa ndryshime dhe shtesa në ligjin Nr. 9385, datë 04.05.2005 “Për Pyjet dhe Shërbimin Pyjor, i ndryshuar”	Neni 4	Bashkia bashkëpunon me Ministrinë e Mjedisit për <i>hartimin dhe përpunimin e Programit të Zhvillimit të Sektorit të Pyjeve.</i>
	Neni 5	Këshilli i Bashkisë, në bashkëpunim me shërbimin pyjor, <i>miraton Planet e mbarështimit të pyjeve Bashkiake dhe private.</i>
	Neni 7	Bashkia <i>ngre strukturën për administrimin, qeverisjen dhe mbrojtjen e fondit pyjor dhe kullor.</i> Struktura përgjegjëse për pyjet dhe kullotat në Bashki ka aftësi teknike, manaxhuese e këshillimore, e cila (Neni 11) kryen shërbime teknike e publike në fondin pyjor vendor dhe ka këto detyra: -qeverisjen tërësore të pyjeve dhe të tokave pyjore; -mbledh të dhëna për zhvillimin e pyjeve publike dhe private; -ruan ekuilibrin biologjik në fondin pyjor vendor; -mban e administron të gjitha dokumentet për hartimin dhe zbatimin e planeve të mbarështimit të fondit pyjor privat; -mban të dhëna të sëmundjeve, dëmtuesve dhe zjarreve në pyjet e kullotat e bashkisë; -përgatit projekte për investimet në pyje e kullota; -drejton dhe mbikëqyr punën për përmirësimin e zonave të gërryera dhe luftimin e gërryerjeve, të rrëshqitjeve e të ortekëve brenda territorit të bashkisë; -ndjek, bashkëpunon, harmonizon dhe kryen veprimtari kërkimore; -mbikëqyr zhvillimin e florës e faunës së egër dhe propozimin e metodave për mbrojtjen e llojeve të rrezikuara, të rralla ose në rrezik; -siguron mbështetje teknike nëpërmjet këshillimit të pronarëve privatë dhe të komunitetit; -organizon trajnime e shërbime këshillimore për pronarët privatë; -kontrollon marrjen në dorëzim të punimeve të kryera në pyje e kullota; - mirëmban infrastrukturën në fondin pyjor Bashkiak; -harton zbatimin e një programi për trajnimin e punonjësve të shërbimit pyjor dhe aftësimin e tyre profesional; -mbështet zhvillimin e agropylltarisë.
	Neni 23	-Bashkia: <i>-administron dhe zhvillon pyjet vendore apo pjesë të tyre sipas planeve të mbarështimit;</i> - krijohen njësitë tekniko-administrative për një administrim të qëndrueshëm e shumëfunksional të fondit pyjor vendor, për rregullimin e përdorimit e të shfrytëzimit të pyjeve, të kullotave dhe të burimeve të tjera pyjore e jopyjore, për mbrojtjen nga zjarri dhe dëmtuesit; <i>-merr masa dhe planifikon fonde për investimet në pyjet brenda</i>

		territorit, për përmirësimin dhe planifikimin e mbledhjes e të promovimit të pajisjeve të reja të përpunimit dhe të tregtimit të prodhimeve pyjore, si dhe krijon sektorin e agropylltarisë; - planifikon fonde për ruajtjen, mirëmbajtjen, kryerjen e punimeve silvikulturore dhe përgjigjet për trajtimin shkencor të tyre; - merr nisma për shtimin e sipërfaqeve pyjore, për ripyllëzimin e tokave të braktisura, të zhveshura, të shpyllëzuara dhe të gërryera, në pronësi të tyre. -Strukturat e Drejtorisë së Përgjithshme të Shërbimit Pyjor ndihmojnë, kontrollojnë, këshillojnë dhe sigurojnë mbështetjen teknike për njësitë tekniko-administrative dhe për shoqatat e përdoruesve të pyjeve.
Ligji Nr 49/2016 Për disa ndryshime dhe shtesa në ligjin Nr. 9693, datë 19.03.2007 “Për Fondin Kullosor”, i ndryshuar	Neni 7	Bashkia dhe pronarët privatë të kullotave e livadheve i japin ministrisë përgjegjëse të dhëna për inventarizimin e kullotave që zotërojnë.
	Neni 14	- Strukturat përkatëse të pyjeve dhe kullotave në njësitë e qeverisjes vendore (Bashki) hartojnë Planet e Mbarështimit. -Bashkia merr pjesë në komisionin teknik që shqyrton Planet e Mbarështimit të Kullotave para se të miratohen (Planet e Mbarështimit të Kullotave, para se të miratohen, shqyrtohen nga një komision teknik, në përbërje të të cilit është edhe një përfaqësues i Bashkisë).
	Neni 26	Bashkia (dhe pronarët privatë, që zotërojnë kullota dhe livadhe): - ruan, administron dhe përdor kullotat dhe livadhet; -harton Planet e Mbarështimit; -merr masa për parandalimin e zjarreve dhe për shuarjen e tyre; -raporton në ministrinë përgjegjëse të dhënat për inventarizimin dhe regjistrimin e fondit kullosor; -njofton ministrinë përgjegjëse për kullotat dhe livadhet për infeksionet dhe dëmtuesit që shfaqen në kullota e livadhe.
VKM Nr.436, datë 8.6.2016 Për disa ndryshime dhe shtesa në Vendimin Nr.1374, datë 10.10.2008 “Për përcaktimin e rregullave dhe të procedurave, që ndiqen për heqjen, shtimin dhe ndryshimin e destinacionit të fondit kullosor”	Pika 2	Bashkia paraqet në Ministrinë e Mjedisit kërkesën për heqjen e sipërfaqes nga fondi kullosor.
Ligji nr. 5/2016, “Për shpalljen e memorandumit në pyje në Republikën e Shqipërisë”	Neni 7	Bashkia zbaton moratoriumin 10 vjeçar të pyjeve.
Udhëzim Nr. 1, datë 09.06.2016 “Për	Pika 1	Bashkia jep në përdorim me kontratë qiraje nëpërmjet procedurës

Rregullat, Procedurat e Kërkimit, të Shqyrtimit e të Miratimit të Kërkesave për Dhënie në Përdorim të Fondit Pyjor dhe Kullosor Publik”		së konkurimit publik sipërfaqe të fondit pyjor/kullosor në pronësi.
Zonat e mbrojtura		
Ligji Nr 9868, datë 4.2.2008 Për disa shtesa dhe ndryshime në ligjin Nr. 8906, Datë 6.6.2002 “Për Zonat e Mbrojtura, i ndryshuar”	Neni 13	Bashkia merr pjesë në vendosjen e statusit të një zone si zonë e mbrojtur (Ministria shpall zonat e mbrojtura pas konsultimit me organet e qeverisjes vendore. Zonat e mbrojtura shpallen ato territore që janë prone publike, Bashkiake, komunale dhe në raste të veçanta pronë private).
	Neni 15	Bashkia bashkëpunon me Ministrinë e Mjedisit dhe organet e tjera shtetërore dhe ose me të tretët, për hartimin e Planene të Manaxhimit për secilën zonë të mbrojtur.
	Neni 19	Bashkia, në bashkëpunim me Policinë e Shtetit dhe atë ndërtimore, ndalon zbatimin e projekteve që bien ndesh me planin e manaxhimit të zonës.
	Neni 22	Bashkia merr pjesë në heqjen e statusit të një zone të mbrojtur.
	Neni 25	Bashkia nxit dhe përkrah nisma, projekte, programe e veprimtari, që synojnë përmirësimin e treguesve ekologjike e natyrorë të një zone të mbrojtur.
Biodiversiteti		
Ligji Nr. 139/2015 “Për Vetëqeverisjen Vendore”	Neni 27	Bashkia mbron natyrën dhe biodiversitetin.
Ligji Nr 68/2014 Për disa shtesa dhe ndryshime në ligjin Nr. 9587, Datë 20.07.2006, “Për Mbrojtjen e Biodiversitetit”, i ndryshuar	Neni 7	Bashkia (dhe organet shtetërore, qendrore) administron burime natyrore përbërëse të biodiversitetit dhe e mbron atë.
	Neni 8	Bashkia merr pjesë në hartimin dhe rinovimin e Strategjisë dhe Planit të Veprimit të Biodiversitetit. (ky plan hartohet nga Ministria e Mjedisit me pjesëmarrjen e organeve shtetërore, qendrore dhe vendore, komunitetit shkencor dhe shoqërisë civile).
	Neni 19	Bashkia përfshin ruajtjen dhe përdorimin e qëndrueshëm të llojeve dhe habitateve të specieve tokësore, ujore dhe detare në politikat, planet, programet dhe në vendimmarrje.
	Neni 26	Bashkia bashkëpunon me Ministrinë e Mjedisit për hartimin e Planit të Veprimit për Ruajtjen e Llojeve Veçanërisht të Mbrojtura. Bashkia përfshin Planin e Veprimit për Ruajtjen e Llojeve Veçanërisht të Mbrojtura në strategjitë, planet, programet dhe në vendimmarrjet shtetërore, në nivel kombëtar dhe vendor.
	Neni 29	Bashkia përfshin ruajtjen dhe përdorimin e qëndrueshëm të racave dhe varieteteve autoktone, të rëndësishme për ushqim dhe bujqësi, në strategjitë, planet, programet dhe vendimmarrjet në nivel vendor.
	Neni 46	Bashkia:

		<i>-siguron mbështetjen e publikut për të ruajtur diversitetin biologjik dhe për t'i përdorur përbërësit e tij në mënyrë të qëndrueshme</i> <i>-boton të dhëna dhe programe ndërgjegjësimi dhe edukimi për diversitetin biologjik dhe përbërësit e tij</i>
Ligji Nr.9386, datë 04.05.2005 “Për Muzetë”	Neni 8	<i>Administron (drejton) muzetë vendorë.</i>
	Neni 12	<i>Miraton strukturën dhe organikën e muzeve tipologjike dhe vendore.</i>
Ligji Nr 41/2013 Për disa shtesa dhe ndryshime në ligjin Nr.10006, datë 23.10.2008 “Për Mbrojtjen e Faunës së Egër”, i ndryshuar	Neni 40	<i>-Bashkia mbron faunën e egër, brenda hapësirës në pronësi të Bashkisë.</i> <i>-Bashkia, Policia Pyjore dhe Inspektorati i Peshkimit bashkëpunojnë me veterinerin zyrtar dhe inspektorët e Autoritetit Kombëtar të Ushqimit për të bërë më të efektshëm kontrollet.</i>
VKM Nr.84, datë 27.01.2009 “Për Caktimin e Kriteve Për Ngritjen e Rrjetit Të Inventarizimit dhe Të Monitorimit Të Biodiversitetit”	Pika 3	<i>Bashkia bën pjesë në Rrjetin e Informatizimit dhe Monitorimit të Biodiversitetit i cili ngrihet nga AKM-ja. Rrjeti ka këto detyra:</i> <i>-monitorim afatgjatë;</i> <i>-të sigurojë zbatimin e legjislacionit shqipëtar për mbrojtjen e biodiversitetit;</i> <i>-të mundësojë sistemin e të dhënave të përdorshme për vendimmarrësit;</i> <i>-të informojë për biodiversitetin dhe për ndërgjegjësimin e publikut për ruajtjen e tij;</i> <i>-të ndërtojë një sistem inventarizimi dhe monitorimi;</i> <i>-të krijojë një sistem informacioni për mbledhjen dhe shkëmbimin e të dhënave.</i>
	Pika 5	<i>Bashkia bashkëpunon me Ministrinë e Mjedisit për hartimin e Projektprogramit të Monitorimit të Biodiversitetin për vitin pasardhës</i>
Ligji Nr 43/2013 Për disa ndryshime në ligjin Nr. 10253, datë 11.03.2010 “Për gjuetinë”	Neni 12	<i>Bashkia merr pjesë aktive në propozimin e zonave të gjuetisë, kur zona ndodhet brenda territorit të saj.</i>
	Neni 56	<i>Bashkia ndihmon në monitorimin dhe kontrollin e zonave të gjuetisë për zbatimin e ligjit.</i>
Toka dhe Bujqësia		
Ligji Nr. 139/2015 “Për Vetëqeverisjen Vendore”	Neni 26	<i>Bashkia merr masa për mbrojtjen e cilësisë së tokës nga ndotja.</i>
	Neni 27	<i>Bashkia administron shfrytëzimin dhe mirëmbajtjen e infrastrukturës së ujitjes dhe kullimit.</i>
Ligji Nr 131/2014 Për ndryshime dhe shtesa në ligjin Nr. 9244, datë 17.06.2004 “Për Mbrojtjen e Tokës Bujqësore”	Neni 8	<i>Komisioni i Mbrojtjes së Tokës (KMT) në përbërje të të cilit është kryetari i Bashkisë dhe kryetarët e dhe NjA-ve, kontrollojnë dhe studiojnë çështje të veçanta për masat mbrojtëse për tokën bujqësore.</i>
	Neni 10	<i>Këshilli Bashkiak merr vendime në funksion të ruajtjes së tokës, bashkërendimit të veprimtarive për mbrojtjen e tokës me bashkitë e tjera dhe shqyrtimit të ankesave që vijnë nga qytetarët apo institucionet e tjera.</i>

Ligji Nr. 7501 , datë 19.07. 1991 “Për Tokën”, i ndryshuar	Neni 21	Bashkia ndalon çdo zënie ose përdorim të paligjshëm të tokës.
VKM Nr. 121 , datë 17.02. 2011 “Për Mënyrat e ushtrimit të funksioneve nga DAMT-i në qarqe dhe ZMMT-ja në komuna dhe/ose Bashki”	Kapitulli 4	ZMMT-ja: -manaxhon dhe mbron tokën bujqësore shtetërore dhe private, si dhe kategori të tjera të burimeve; -grumbullon dhe sistemon dokumentacionin e ri kadastral për tokën bujqësore; -evidenton tokat bujqësore të pakultivuara.
	Kapitulli 5	Drejtoria e Administrimit dhe Mbrojtjes së Tokës (DAMT) dhe ZMMT-ja kanë për detyrë ndryshimin e kategorisë së tokës bujqësore vetëm kur mbi të kanë vepruar fenomene natyrore të mëdha si tërmetet, vullkanet, rrëshqitjet e tokës, përmytje, zjarre masive etj.
VKM Nr. 410 , datë 27.06. 2012 “Për përcaktimin e rregullave dhe të procedurave të ndryshimit të kategorive të resurseve të tokës”	Kapitulli 2	Komisioni i ndryshimit të kategorive të burimeve, i Bashkisë ose NJA-ve shqyrton kërkesën për ndryshimin e tokës nga burim pyll, tokë me bimësi pyjore, kullotë dhe livadh në kategorinë e burimit tokë bujqësore brenda afateve të përcaktuara dhe merr vendimin përkatës.
Udhëzim Nr. 1 , datë 18.7. 2012 “Për Procedurat e dhënies me qira të tokave bujqësore të pandara”	Pika 5	Kryetari i Bashkisë : -shqyrton kërkesat dhe merr vendimet për marrjen me qira të tokës sipas kërkesave të paraqitura; -organizon procedurën e garës kur për të njëjtën tokë bujqësore është paraqitur më shumë se një kërkesë për qiramarrje; - lidh kontratën tip me subjektin e përzgjedhur; -verifikon dhe respekton kushtet e përcaktuara në kontratën tip gjatë të gjithë kohëzgjatjes së saj.
	Kapitulli V	Bashkia ose komuna (NJA-të) mbledh qeranë për dhënien me qera të tokave bujqësore të pandara. (Pavarësisht se cili është autoriteti qiradhënës, pagesa e qirasë bëhet për llogari të komunës ose bashkisë, e cila ka në përdorim tokën, objekt i qirasë.
VKM Nr. 283 , datë 01.04. 2015 “Për përcaktimin e tipave, rregullave, kriterëve dhe procedurave për ndërtimin e objekteve për prodhimin, ruajtjen dhe përpunimin e produkteve bujqësore dhe blegtorale, në tokë bujqësore”	Kapitulli III	Bashkia (Njësia e qeverisjes vendore) jep leje ndërtimi për ndërtimin e objekteve me qëllime bujqësore në tokë bujqësore, në përputhje me dokumentin e planifikimit vendor.
Vendim Nr.956, datë 25.11.2015 Për një ndryshim në vendimin Nr. 127 , datë	Kreu IV	Bashkia merr informacion nga përdoruesi i llumrave për vendndodhjen e tokës ku do të përdoren llumrat.

11.02.2015 “Për Kërkesat për përdorimin në bujqësi të llumrave të ujërave të ndotura”		
Zhurmat		
Ligji Nr 39/2013 Për disa ndryshime në ligjin Nr. 9774, datë 12.07.2007 “Për Vlerësimin dhe Administrimin e Zhurmës në Mjedis”	Neni 8	Bashkia: -harton dhe zbaton Planin Vendor të Veprimit për Zhurmën një vit pas miratimit të planit kombëtar të veprimit, (miratohet nga këshillat e bashkive/komunave); -kryen hartëzimin e zhurmës, në përputhje me Planin Vendor të Veprimit, sipas udhëzimeve të ministrit (Neni 21); -shpall zona të qeta, në një mjedis të banuar apo në një mjedis të hapur, si dhe vendos kufizime të tjera për zhurmën, në përputhje me Planin Vendor të Veprimit; -kërkon marrjen e masave parandaluese për respektimin e vlerës kufi të zhurmës nga personat fizikë e juridikë, që ushtrojnë veprimtari apo përdorin impiante dhe instalime që lëshojnë zhurmë; -u kërkon organeve të kontrollit të ushtrojnë kontroll, të bëjnë matje dhe të pezullojnë apo të mbyllin veprimtari, që nuk respektojnë dispozitat e këtij ligji.
	Neni 15/1	-Verifikon zbatimin e kërkesave për zbatimin e nivelit të zhurmave brenda nivelit kufi në rastet e shfrytëzimit të banesave, me përjashtim të banesave vetjake.
	Neni 17	Miraton zhvillimin e veprimtarive argëtuese, të veprimtarive me grumbullime, manifestime, me kohë të kufizuar, në mjedise të jashtme apo të mbyllura, të cilat mund të bëhen burim shqetësimi për banorët.
	Neni 29 dhe neni 30	Bashkia, në rast shkelje të Ligjit: -cakton masat dhe detyrat për rregullimin e gjendjes, -ndëshkon me gjobë kundërvajtjet administrative dhe, sipas rastit, -vendos mbylljen, ndalimin apo ndërprerjen e plotë ose të pjesshme të veprimtarisë, -merr masa urgjente në përputhje me ligjin për inspektimin, sipas nevojave të rastit.
VKM Nr. 587 datë 07.07. 2010 “Për monitorimin dhe kontrollin e nivelit të zhurmave në qendrat urbane dhe turistike”	Pikat 3 dhe 5	Bashkia jep leje për lokalet e ndryshme sipas këtij përcaktimi: - <u>Për ambientet e hapura:</u> ➤ për ditën e premte dhe të shtunë, orari i lejimit të aktivitetit do jetë nga ora 19.00 deri në orën 24.00, ➤ për ditët e tjera të javës, orari i lejimit të aktivitetit do të jetë nga ora 19.00 deri në orën 23.00 në përputhje me normat e lejuara të zhurmës. - <u>Për ambientet e mbyllura</u>, aktiviteti do lejohet pa kufizime orari, duke respektuar nivelin e lejuar të zhurmës. Bashkia, së bashku me Strukturat Vendore të Policisë së Shtetit, ndjek zbatimin e vendimit të marrë nga ana e Inspektoriatit të Mjedisit pa praninë e tyre, në subjektet që gjenerojnë zhurmë në kundërshtim me ligjin.

Ndryshimet klimatike		
Draft-Strategjia Ndërsektoriale e Mjedisit, 2015-2020	Kapitulli 1	Bashkia duhet: -të forcojë kapacitetet në institucionet përkatëse dhe të bashkëpunimit ndërinstitucional për adresimin e çështjeve të ndryshimeve klimatike, -të përfshijë ndryshimet klimatike gjatë planifikimit në strategjitë sektoriale, -të mbështesë strategjitë që përmirësojnë aftësitë ripërtëritëse të shëndetit, pronës dhe funksioneve prodhuese të ekosistemeve nga ndryshimet e klimës, -të rritë ndërgjegjësimin publik për përshtatjen ndaj ndryshimeve klimatike, -të krijojë partneritet rajonal për të përmirësuar teknologjinë, politikat dhe strategjitë e zbatimit të gazrave serrë në të gjithë sektorët.
	Kapitulli 2	Bashkia duhet: -të zbatojë Planin e Veprimit për Eficiencën e Energjisë, -të përfshijë objektivat e përshtatjes dhe uljes së gazrave serrë në planifikimin urban, manaxhimin e ujërave dhe tokës duke përfshirë bujqësinë, pyjet dhe ruajtjen e natyrës, -të ulë me 8% shkarkimin e gazrave serrë krahasuar me skenarin bazë dhe uljen e sasisë së HCFCve me 40%.
Shërbimet publike		
Ligj Nr. 139/2015 “Për Vetëqeverisjen Vendore”	Neni 3	Bashkia bën zgjedhjen e llojeve të ndryshme të shërbimeve dhe lehtësive të tjera publike vendore dhe realizimin e shërbimeve.
	Neni 23	Në fushën e infrastrukturës dhe shërbimeve publike, Bashkia është përgjegjëse për: - prodhimin, trajtimin, transmetimin dhe furnizimin me ujë të pijshëm; -mbledhjen, largimin dhe trajtimin e ujërave të ndotura; -mbledhjen dhe largimin e ujërave të shiut; -mbrojtjen nga përmytjet në zonat e banuara; -mbledhjen, largimin dhe trajtimin e mbetjeve të ngurta dhe shtëpiake; -planifikimin, administrimin, zhvillimin dhe kontrollin e territorit; -ndërtimin, rehabilitimin dhe mirëmbajtjen e rrugëve vendore dhe sinjalizimit rrugor, të trotuareve dhe shesheve publike vendore; -ndriçimin e mjediseve publike; -transportin publik vendor; -ndërtimin, rehabilitimin dhe mirëmbajtjen e varrezave publike, si dhe garantimin e shërbimit publik të varrimit; -shërbimin e dekorit publik; -parqet, lulishtet dhe hapësirat e gjelbra publike.
Ligji Nr 156/2013 Për disa ndryshime në ligjin Nr.10 463, datë 22.09.2011 “Për Menaxhimin e Integruar të	Neni 12	Bashkia ka përgjegjësi ligjore: - të hartojë Planin e Integruar të Manaxhimit të Mbetjeve; -të përcaktojë rregullore për manaxhimin e rrymave specifike të mbetjeve; -të raportojë Këshillit të Qarkut mbi ecurinë e zbatimit të planit të

Mbetjeve”, i ndryshuar		menaxhimit të mbetjeve.
VKM Nr. 379, datë 25.05.2016 “Për Miratimin e Rregullores Cilësia e Ujit të Pijshëm”	Neni 5	Bashkia ka përgjegjësi: -të sigurojë ujin e përshtatshëm për përdorim në pikën e ofrimit të tij; -të parashikojë masat për sigurimin e furnizimit në rast emergjence me ujë të pijshëm për sasinë dhe periudhën minimale të nevojshme për të përballuar nevojat lokale; -të përshtasë planet e ndërhyrjes për përmirësimin e cilësisë së ujit të pijshëm në bashkëpunim me Agjencinë e Ujit të Basenit (AUB) përkatës.
Ligji Nr 34/2013 Për disa ndryshime dhe shtesa në ligjin Nr.9115, datë 24.07.2003 “Për Trajtimin Mjedisor të Ujërave Të Ndotura”	Neni 4	Bashkia bashkëpunon me Ministrinë e Mjedisit për: -përcaktimin e teknikave, teknologjive dhe metodave më të mira të mundshme për trajtimin mjedisor të ujërave të ndotura; -hartimin e Planit për Trajtimin Mjedisor të Ujërave të Ndotura në mënyrë të integruar; -krijimin e kuadrit ligjor bashkëkohor, për trajtimin mjedisor të ujërave të ndotura; -kontrollin e vazhdueshëm të veprimtarive që shkaktojnë ndotje të ujërave, si dhe të subjekteve që angazhohen në trajtimin dhe pastrimin e tyre.
Ligji Nr 10/2016 Për disa ndryshime dhe shtesa në ligjin Nr. 8308, datë 18.03.1998 “Për Transportet Rrugore”	Neni 14	Këshilli Bashkiak përcakton linjat, organizon, financon dhe vendos për transportin qytetas.
	Neni 21/1	Këshilli Bashkiak përcakton vendin e terminalit të autobusëve.
	Neni 22	Këshilli Bashkiak përcakton vendet e nisjes dhe mbërritjes së autobusëve dhe të agjencive të transportit të udhëtarëve.
Ligji Nr 45/2013 Për disa ndryshime dhe shtesa në ligjin Nr. 7643 datë 02.12.1992 “Për shëndetin publik dhe inspektoriatin sanitar shtetëror” i ndryshuar	Neni 19	Bashkia ushtron kontrolle për zbatimin e ligjit brenda juridiksionit të saj dhe në bashkërendim me institucionet përkatëse.
Ligji Nr.9915, datë 12.5.2008 Për disa ndryshime dhe shtesa në ligjin Nr. 8102 /1999 “Për kuadrin rregullator të sektorit të furnizimit me ujë dhe largimit e përpunimit të ujërave të ndotura”	Neni 23	Bashkitë, pronare të sistemeve të furnizimit me ujë dhe të largimit e përpunimit të ujërave të ndotura, kontrollojnë subjektet e liçensuara për zbatimin e këtij ligji, për respektimin prej tyre të kushteve të liçensës dhe përdorimin e tarifave të ujit për konsum publik, të vendosura nga Enti Rregullator.

VKM Nr. 145 datë 26.02.1998 “Për miratimin e rregullores higjieniko-shëndetësore për kontrollin e cilësisë së ujit të pijshëm, projektimin, ndërtimin dhe mbikqyrjen e sistemeve të furnizimit me ujë të pijshëm”		Bashkia ka të drejtë të kontraktojë një kompani private për ofrimin e shërbimit të ujësjellës kanalizimeve. Bashkia dhe ndërmarrja e UK-së shpall zonat e mbrojtura sanitare të burimit sipërfaqësor ose nëntokësor të ujit. -Brezi i rreptësisë, i cili rrethohet në distancë 20 m, rreptësisht i pakalueshëm, përfshin pusët e ujit, depot e ujit dhe stacionin e pompimit. Në këtë zonë ndalohej çdo ndërtim, përveç atyre të domosdoshëm për nevojat e ujësjellësit. <u>Zona e mbrojtur Nr.1</u> përfshin mbrojtjen e pellgut ujëmbajtës në një distancë 200m. Në këtë zonë lejohen vetëm aktivitete me baze organike dhe duhet të eliminohet çdo aktivitet industrial ose aktivitete bujqësore të cilat përdorin pesticide apo plehra të tjera kimike. <u>Zona e mbrojtur Nr. 2</u> rrethon pellgun ujëmbajtës në një distancë 1,500 m. Në këtë zonë nuk lejohet të ketë zona të ndotura nga ujërat e ndotura apo nga depozitime mbeturinash të ndryshme duke përfshirë këtu dhe ato kimike. Impianti i trajtimit të ujit të ndotur urban duhet të parashikohet jashtë kësaj zone. Gjithashtu nuk lejohet ndërtimi i banesave në këtë sipërfaqe/zone të mbrojtur. <u>Zona e mbrojtur Nr. 3</u> zhvillohet në biefin e sipërm të burimit. Rregullat e përmendura për zonën Nr.2 duhet të zbatohen edhe për këtë zonë. <u>Zona e mbrojtur Nr. 4.</u> Çdo ndërtim që do të bëhet brenda në këtë zonë duhet të kërkojë detyrimisht leje nga Bashkia ose nga Organe të tjera të autorizuar duke përfshirë këtu dhe mendimin e një hidrogeologu. -Çdo burim që shfrytëzohet për qëllime pirje nga shoqëri të licencuara publike ose private duhet të jetë i pajisur me një leje nga autoriteti i basenit ujqor në nivel vendor.
Mbetjet		
Ligji Nr.8094, datë 21.03.1996 “Për Largimin Publik të Mbeturinave”	Neni 7	Bashkia/NjA-të vendosin pika të caktuara për dorëzimin e mbeturinave në kosha, kazanë e stacione betoni.
	Neni 9	Bashkia/NjA-të, në bashkëpunim me organet kompetente, përcaktojnë metodat dhe teknologjitë që përdoren ose do të përdoren për largimin publik të mbeturinave.
	Neni 14	Bashkia e qytetit dhe NjA-të kontrollojnë dhe mbikëqyrin largimin e mbeturinave, në përputhje me kushtet tekniko-higjienike, në zbatim të kontratës, nga personat e autorizuar prej saj.
	Neni 20	Bashkia organizon largimin publik të mbeturinave.
VKM Nr.333, datë 26.01.2001 “Për Administrimin e vend-depozitimeve rajonale të mbetjeve urbane”	Pika 2	Bashkia bashkëpunon me bashkitë e tjera në nivel qarku për harmonizimin e politikave rajonale për ushtrimin e funksioneve të përbashkëta.
	Pika 5	Bashkia bashkëpunon me Këshillin e Qarkut i cili planifikon sipërfaqe të caktuara për t’u përdorur për administrimin e automjeteve të dala jashtë përdorimit, si dhe përcakton vend-depozitimet për mbetjet e ndërtimit.
Plani Kombëtar i Manaxhimit të Mbetjeve, 19 gusht	4.3.7	Bashkia, në bashkëpunim me institucionet e tjera qëndrore, koordinon planifikimin dhe ngritjen e qendrave të pritjes për

2010		<i>mbetjet e rrezikshme shtëpiake, shërbimet dhe industrinë e vogël.</i>
VKM Nr. 798 , datë 29.09.2010 “Për Miratimin e Rregullores “Për Administrimin e Mbetjeve Spitalore”	Pika 4	Bashkia miraton vendndodhjen e impianteve të përpunimit të mbetjeve spitalore dhe vend-depozitimit të mbetjeve spitalore jo të rrezikshme. Bashkia monitoron administrimin e mbetjeve spitalore sipas kompetencave.
Ligji Nr 156/2013 Për disa ndryshime në ligjin Nr. 10463 datë 22.09.2011 “Për Manaxhimin e Integruar të Mbetjeve”	Neni 12	Bashkia: - harton Planin Vendor të Menaxhimit të Integruar të Mbetjeve për territorin që ka nën juridiksion; -përcakton rregulloren për kontrollin e manaxhimit të rrymave specifike të mbetjeve.
	Neni 62	Bashkia sanksionohet me gjobë në rast se nuk respektohen standardet e manaxhimit të mbetjeve brenda territorit të saj.
Vendim (Projekt) Nr. 418 , datë 25.06.2014 “Për Grumbullimin e diferencuar të mbetjeve në burim	Neni 4	-Bashkia merr masat e përshtatshme për grumbullimin e diferencuar të mbetjeve brenda 31 dhjetorit 2018, të paktën për rrymat e mbetjeve të përcaktuara në këtë ligj.
	Neni 9	Bashkia merr masat mbi arritjen e objektivave dhe afateve të përcaktuar në këtë vendim.
VKM Nr. 608 , datë 17.09.2014 “Për Përcaktimin e masave të nevojshme për grumbullimin dhe trajtimin e mbetjeve bio si dhe kriteret dhe afatet për pakësimin e tyre”	Pika 4	Bashkia grumbullon mbetjet bio në mënyrë të diferencuar deri në vitin 2018
	Pika 9	Bashkia ka për detyrë: -uljen në masën 50% të peshës totale të mbetjeve bio, të prodhuara në vitin 2014, jo më vonë se 7 vjet pas hyrjes në fuqi të këtij vendimi; - uljen në masën 35% të peshës totale të mbetjeve bio të prodhuara në vitin 2014, jo më vonë se 12 vjet pas hyrjes në fuqi të këtij vendimi.
	Pika 11	Në Planin Vendor të Manaxhimit të Mbetjeve, Bashkia duhet të përcaktojë masat, kriteret dhe rregullat për grumbullimin dhe manaxhimin e mbetjeve bio, në përputhje me Planin Rajonal dhe Planin Kombëtar të Manaxhimit të Mbetjeve.
	Pika 13	Bashkia siguron kontenierë individualë për zonat me shtëpi private.
	Pika 14	Bashkia, në zonat rurale përcakton mënyrat, vendet dhe afatet kohore për trajtimin e mbetjeve bio në shtëpi ose lagje.
	Pika 15	Bashkia duhet të bashkëpunojë me bashki (NJQV) të tjera për sisteme të përbashkëta të grumbullimit të mbetjeve bio si dhe për ngritjen e skemës së ndarjes së mbetjeve bio.
	Pika 16	Bashkia krijon një bazë me të dhëna rreth peshës së mbetjeve bio të grumbulluara.
	Pika 17	NjQV raporton çdo fundviti në Këshillin e Qarkut të dhënat mbi grumbullimin e mbetjeve bio dhe objektivat e trajtimit.
VKM Nr. 575 , datë 24.06.2015 “Për miratimin e	Pika 13	Bashkia, në Planin e Përgjithshëm Vendor si dhe Planin Vendor të Manaxhimit të Integruar të Mbetjeve, duhet të parashikojnë vende për depozitimin e përkohshëm të mbetjeve inerte dhe vend-

Kërkesave për Manaxhimin e Mbetjeve Inerte”		<i>depozitim për mbetjet inerte.</i>
	Pika 19	Bashkia bashkëpunon me bashki të tjera për përcaktimin e vendit ku do të ndërtohet vend-depozitimi rajonal dhe për mënyrën e funksionimit të tij.
	Pika 21	Bashkia duhet të përcaktojë vendin e depozitimit të mbetjeve inerte.
Ligji Nr. 139/2015 “Për Vetëqeverisjen Vendore”	Neni 23	Bashkia mbledh, largon dhe trajton mbetjet e ngurta dhe shtëpiake.

Përgatiti: Bashkia Elbasan dhe Co-PLAN, 2016

5.2 Vlerësimi i planit të zhvillimit të territorit

5.2.1 Procesi i vlerësimit

Vlerësimi i ndikimit të projekteve kalon në dy faza, të cilat janë përshkruar më poshtë:

Faza 1: Vlerësimi i ndikimit:

Kjo është faza kur vlerësohet ndikimi që çdo projekt i Planit ka në elementët përbërës të mjedisit. Për vlerësimin e ndikimit në mjedis, “ndikimi” në vetvete është zbërthyer në **6 elementë** (kritere, përbërës) të tij, të cilët janë:

1. Shfaqja (e ndikimit): element i cili shqyrton mundësinë e shfaqjes së ndikimit mjedisor të një projekti specifik në një objektiv mjedisor,
2. Kohëzgjatja (e ndikimit): vlerëson shtrirjen kohore të ndërhyrjes në mjedis që është parashikuar për një projekt,
3. Ndikimi (i projektit): shpreh me vlerë numerike shkallën e ndikimit të një projekti të Planit për çdo objektiv mjedisor (ujë, ajër, tokë, etj.),
4. Rikthimi (i ndikimit): ky tregues shpreh mundësinë e rikthimit të ndikimit në mjedis të një projekti pas zbatimit të tij,
5. Kumulativ (ndikim): potenciali që mbart ndërhyrja në mjedis gjatë realizimit të projektit për të shtuar dhe prodhuar ndotje të akumuluar në fazën e operimit dhe shfrytëzimit,
6. Shtrirja (e ndikimit): tregon hapësirën fizike (sipërfaqen) në të cilën shtrihet ndikimi në mjedis i një projekti.

Për sa i përket mjedisit, në kontekstin e vlerësimit mjedisor të PPV-së, ai është zbërthyer në **10 elementë** që supozohet se janë pësuesit e pasojave që vijnë nga ndërhyrjet në mjedis gjatë zbatimit të projekteve. Këto 10 elementë janë *uji, toka, biodiversiteti, pyjet, peizazhi, klima, kultura, shëndeti dhe socio-ekonomia* të cilët gjatë gjithë procesit të vlerësimit në mjedis janë quajtur objektiva mjedisore ose OM (Tabela 73). Pra, çdo element i mjedisit që është marrë për bazë në vlerësimin e ndikimit të projekteve në mjedis, përbën një objektiv mjedisor më vete. Për shembull, ajri është objektivi mjedisor numër 1, uji është objektivi mjedisor numër 2 e kështu me rradhë. Numri i objektivit mjedisor ka thjesht funksion renditës dhe nuk ndikon në vlerësimin e projektit (Tabela 73).

Tabela 72. Objektivat mjedisore

Objektivat Mjedisore	Kodifikimi i tyre
Ajri	OM 1
Uji	OM 2
Toka	OM 3
Biodiversiteti	OM 4
Pyjet	OM 5
Peizazhi	OM 6
Klima	OM 7
Kultura	OM 8
Cilësia e jetës (Shëndeti Socio-ekonomia)	OM 9

Burimi: Co-PLAN, 2016

Objektivat mjedisore të marrë si bazë për vlerësimin mjedisor të projekteve të PPV-së janë përcaktuar në Ligjin 91/2013 “Për Vlerësimin Strategjik Mjedisor”, objektivat e përcaktuara në SKZHI dhe Direktivën 2001/42/KE, të cilat janë të rëndësishme për të vlerësuar politikat dhe projektet që parashikon Plani i Përgjithshëm Vendor për të arritur objektivat e tij. Për vlerësimin e ndikimit të çdo elementi (kriter) të ndikimit në një OM janë përdorur vlerat numerike ndërmjet [0-10] ku është ndjekur llogjika e mëposhtme:

- Vlera numerike 0: është përdorur për të shënuar projekte dhe objektiva ndikimi i të cilëve në mjedis nuk është i matshëm dhe i vlerësueshëm,
- Vlerat numerike 0.1-10: janë vlerat numerike që i jepen projekteve në varësi të ndikimit të tyre specifik në objektivat e mjedisit. Në parim, madhësia e ndikimit të një projekti në mjedis dhe vlerësimi numerik lidhen ndërmjet tyre në përpjestim të zhdrejtë. Sa më i lartë që të jetë numri i pikëve që merren në vlerësim, aq më i ulët është ndikimi i një projekti në mjedis dhe anasjelltas. Për shembull, vlera “1” tregon ndikim të lartë të projektit në mjedis ndërsa vlera numerike “10” tregon mungesë ndikimi ose ndikim të papërfillshëm. *Kjo vlen si në nivel elementi të ndikimit (kriteri), ashtu edhe në nivel projekti.*

Për vlerësimin e ndikimit ndiqet procesi i mëposhtëm:

1 *Vlerësimi me vlera numerike i ndikimit në një OM:*

Fillimisht kryhet *vlerësimi në pikë* i ndikimit të çdo elementi/kriteri të ndikimit në një OM (Tabela 74).

2 *Llogaritja e peshës specifike të një kriteri të vlerësimit në raport me totalin:*

Si hap i dytë llogaritet pesha specifike e elementeve/kritereve të ndikimit në raport me totalin. Për çdo element (kriter) të vlerësimit, është përcaktuar pesha specifike (e shprehur me %) që ky element ka në raport me ndikimin total të projektit në mjedis. Për shembull, Pesha e “kohëzgjatjes së ndikimit” është 20% në raport me shumën totale të ndikimit që është 100% (Tabela 74).

Tabela 73. Pesha specifike e elementëve/kritereve të vlerësimit

	Elementët / Kriteret e vlerësimit	Pesha %	Pikët e vlerësimit (në varësi të nivelit të ndikimit)		
1	Mundësia e shfaqjes	10%	PO	JO	E pasigurt
	Pikët		0.1	10	0.2-9.9
2	Kohëzgjatja	20%	E menjëhershme & qëndrueshme	E vogël, e papërfillshme	Afatshkurtër, ose afatgjatë
	Pikët		0.1	10	0.2-9.9

3	Natyra e ndikimit	20%	Shkatërro habitatin	Neutrale	Dëmton shërbime të caktuara të ekosistemit
	Pikët		0.1	10	0.2-9.9
4	Mundësia e riaftësimit të ndikimit	10%	Kthim i plotë	Nuk ka kthim të ndikimit	E pjesshme
	Pikët		0.1	10	0.2-9.9
5	Natyra kumulative	20%	PO	JO	E pasigurt
	Pikët		0.1	10	0.2-9.9
6	Madhësia/Shtrirja	20%	Sipërfaqe e madhe & popullsi	Pikësore, e kufizuar dhe jo popullsi	E ndërmjetme
	Pikët		0.1	10	0.2-9.9

Burimi: PLGP/Co-PLAN, 2016

Më poshtë paraqitet një shembull konkret i vlerësimit të ndikimit të elementëve të vlerësimit në OM ajër. Një rast hipotetik i vlerësimit për Objektivin Mjedisor – Ajër për zbatimin e një projekti ‘Ndërtimi i Ujësjellës Kanalizime Fshat’: Paraqitet vlerësimi me nota dhe llogaritja e mesatares së vlerësimit duke integruar peshën e secilit kriter vlerësues.

Tabela 74. Pikët e grumbulluara nga 6 elementët/kriteret e ndikimit për OM1 (Ajër)

Pesha %	Kriteri i vlerësimit	Shpërndarja e pikëve të vlerësimit për çdo element të ndikimit		
		Vlerësimi numerik	Pesha specifike	Totali i pikëve
10	Mundësia e shfaqjes	7	10 %	0,7
20	Kohëzgjatja	6	20%	1,2
20	Natyra e ndikimit	8	20%	1,6
10	Mundësia e riaftësimit të ndikimit	7,5	10%	0,75
20	Natyra kumulative	5,5	20%	1,1
20	Madhësia/Shtrirja	6	20%	1,2
Totali (Vlerësimi numerik x Peshë specifike = Totalin e pikëve të ndikimit)				6.55
Shuma e pikëve të grumbulluara për vlerësimin e elementëve të ndikimit për një OM: = 6.55 pikë				

Burimi: PLGP/Co-PLAN, 2016

Në këtë tabelë, 6.55 është numri i pikëve që shpreh ndikimin e projektit në fjalë vetëm për një OM që në këtë rast është AJRI. E njëjta procedurë kryhet për çdo OM.

3 Konvertimi i pikëve në vlerësim simbolik e cilësor:

Në varësi të pikëve që grumbullon secili projekt, jepet vlerësimi përfundimtar sipas tabelës (matricës) së vlerësimit të ndikimit në mjedis të paraqitur si në vijim (Tabela 76). Për këtë qëllim, pikët e grumbulluara përkthehen në shenja konvencionale, dhe në vlerësim cilësor që shprehet në vlerësim të papërfillshëm, të ulët, mesatar, të lartë dhe të paaplikuaeshëm (Tabela 76).

Tabela 75. Vlerësimi i ndikimit në mjedis i shprehur në vlerësim sasior, konvencional e cilësor

Pikët e Vlerësimit	Simbolika e matrices së vlerësimit dhe kuptimi përkatës	
0.1 – 3 pikë		Ndikim i lartë/shumë i lartë (shkatërrues mbi shëndetin dhe mjedisin)
3.1 – 6 pikë		Ndikim mesatar (pa garanci për shëndetin dhe mjedisin, pavarësisht masave zbutëse)
6.1 – 8.5 pikë		Ndikim i ulët (në rast se masat zbutëse dhe parandaluese rrespektohen)
8.6 – 10 pikë		Ndikim i papërfillshëm (nëse zbatohen masat, dhe nuk çenohet ekuilibri natyror)
Vlerësimi i Pa Aplikueshëm		Ndikim neutral ose pa ndikim (ndikime të mundshme janë të përkohshme, afatshkurtra dhe mjedisi vetripërtërihet pa ndërhyrje)

Burimi: PLGP/Co-PLAN, 2016

Vlerësimi numerik (sasior) tregon ndikimin e projektit në mjedis në rastin kur parashikohet marrja e masave që zbutin ndikimin e projekteve në mjedis, domethënë në skenarin kur realizohen ndërhyrje mjedisore përmirësuese.

Faza 2: Vlerësimi i përputhshmërisë

Përputhshmëria e objektivave të Planit është vlerësuar duke i kombinuar ato me objektivat mjedisore. Gjatë vlerësimit të këtij treguesi janë ndjekur disa hapa të cilët janë shtjelluar më tej. Konvertimi pasqyrohet në tabelën e mëposhtme.

1. Konvertimi i vlerave numerike të ndikimit të projekteve në systemin numerik konvencional të përputhshmërisë

Tabela 76. Konvertimi i pikëve të ndikimit të projektit në pikë përputhshmërie

Pikët e vlerësimit të ndikimit	Pikët e vlerësimit të përputhshmërisë
8.6 – 10 pikë	3
6.1 – 8.5 pike	2
3.1 – 6 pikë	1
0 pikë	0
0.1 – 3 pikë	-1

Burimi: PLGP/Co-PLAN

2. Vlerësimi mesatar i përputhshmërisë së një projekti

Vlerësimi i përputhshmërisë kryhet duke u bazuar në vlerësimin e ndikimit në mjedis të projekteve. Pikët e grumbulluara nga vlerësimi i 6 kriterëve të ndikimit për çdo OM, mbledhen dhe më tej pjesëtohen me numrin e OM-ve (që në rastin në fjalë është 9) me qëllim llogaritjen e *vlerës mesatar* të përputhshmërisë i cili jepet vetëm në *në rang projekti* dhe ndihmon për të kuptuar shkallën që objektivat e një plani përputhen me objektivat mjedisore

Përputhshmëria e Objektivave të Planit me Objektivat Mjedisore është shprehur në 5 nivele. Çdo nivel përputhshmërie shprehet me vlerat numerike të caktuara në tabelën e mësipërme dhe me nivel përputhshmërie cilësore (Tabela 78)

Tabela 77. Përputhshmëria e shprehur në vlera numerike dhe vlerësimi cilësor përkatës

Pikët e vlerësimit të përputhshmërisë	Niveli i përputhshmërisë	Përshkrimi
2.51 – 3	Përputhen plotësisht	Objektivat/ programet/ projektet përputhen plotësisht me OM-të
1.50 – 2.49	Përputhen pjesërisht	Objektivat/ programet/ projektet përputhen pjesërisht me OM-të: Përputhja është e pjesshme edhe pse zbatohen masa mjedisore
0.01 – 1.49	Lidhja/ përputhshmëria është e zbehtë	Përputhshmëria është e dobët, edhe pse realizohen masat mjedisore. Kjo nënkupton që ndikimi neutralizohet pjesërisht ose minimalisht
0	Nuk ka lidhje (neutrale)	Objektivat, programet, projektet nuk tregojnë përputhje në pamje të parë, por njëkohësisht, nuk tregojnë as përplasje. Pra nuk nuk kanë ndikim negativ të ndërsjelltë e, veçanërisht, objektivat e Planit në objektivat e VSM-së.
Negativ	Nuk përputhen	Objektivat/ programet/ projektet nuk përputhen me OM-të: janë në kundërshtim të plotë, pavarësisht masave zbutëse që mund të merren

Burimi: PLGP/Co-PLAN, 2016

3. Llogaritja e përputhshmërisë së Objektivave të projektit me objektivat mjedisore (secilin OM më vete)

Ky vlerësim arrihet nëpërmjet vlerësimit në përqindje (%) së objektivave të planit që përputhet me objektivat mjedisore në nivel projektsh dhe nivel O-je (objektiv plani). Në këtë mënyrë matim jo vetëm përputhshmërinë e çdo projekti me të gjitha objektivat njëherësh, por kuptojmë për çdo projekt, se në cilat OM dhe në çfarë mase (e matur në % ndaj totalit prej 9 OM-ve) arrihet, ose cënohet përputhshmëria e lartë. Për ta thjeshtëzuar, ky lloj vlerësimi është ilustruar në tabelën e mëposhtme (Tabela 79).

Tabela 78. Vlerësimi i përputhshmërisë O1: Zhvillim i qëndrueshëm social-ekonomik

Bashkia ELBASAN: Përputhshmëria					
Objektivat Mjedisore	% e OM me Perputh. e Lartë / Projekt	% e OM me Perputh. e Pjesshme / Projekt	% e OM me Perputh. te zbehtë / Projekt	% e OM me Perputh. Neutrale / Projekt	% e OM pa Përputhje / Projekt
Objektivat e Programet e Planit					
O1: Zhvillim i qëndrueshëm ekonomik	28.9%	64.1%	7.0%	0.0%	0.0%

Burimi: PLGP/Co-PLAN, 2016

Vlerësimi i përputhshmërisë me objektivat mjedisore (OM) të objektivës 1 (O1) të PPV-së “Zhvillim i qëndrueshëm social-ekonomik”, e cila përmbledh në vetëvetë një grup prej 11 projektsh rezulton se:

- 28.9% e këtyre projekteve kanë përputhshmëri të lartë me OM, thënë ndryshe, në qoftë se ndiqen masat e nevojshme ndikimi në mjedis është i papërfillshëm.
- 64.1% e tyre kanë përputhshmëri të pjesshme me OM të cilët me marrjen e masave të duhura do të kenë një ndikim shumë të ulët në mjedis.

- 7% e projekteve kanë përputhshmëri të zbehtë, që edhe pasi të jenë marrë masat e nevojshme gjurma e ndikimit do të jetë e dukshme.

Vlen të përmendet që një projekt në këtë grup (projektet e O.1) nuk është pa përputhshmëri me objektivat mjedisor, pra këto projekte do të kenë një ndikim relativisht të ulët në mjedis.

5.2.2 Vlerësimi i ndikimit në mjedis i Planit të propozimeve territoriale

Projektet e parashikuara në Planin e Përgjithshëm Vendor për zhvillimin e territorit të Bashkisë Elbasan kanë synuar zhvillimin e përgjithshëm të tij. Projektet synojnë arritjen e pesë objektivave specifike (O-ve) që janë renditur më poshtë:

Tabela 79. Objektivat e programet e Planit

Grupi	Objektivat e Planit
O.1	Zhvillim i qëndrueshëm ekonomik
O.2	Mbrojtja e rigjenerimi i burimeve natyrore
O.3	Zhvillimi i infrastrukturës së aksesit/lëvizjes
O.4	Zhvillim bujqësor e rural
O.5	Zbutja e pabarazive e zhvillimi i infrastrukturës sociale

Burimi: PLGP/Co-PLAN, 2016

Në vazhdim, paraqitet vlerësimi i ndikimit në mjedis i çdo projekti të PPV-së. Vlerësimi i ndikimit në vetvete është kryer në nivel projekti, objektivi specifik (O-je) dhe Plani. Për lehtësi vlerësimi, siç edhe u theksua më sipër, projektet janë grupuar sipas Objektivave specifike.

Vlerësimi i projekteve të O.1: Zhvillim i qëndrueshëm ekonomik

Ky objektivi përfshin 13 projekte që synojnë kryesisht mbështetjen e infrastrukturës së nevojshme për zhvillimin e industrisë, nxitjen e sipërmarrjes private në zonat ish-industriale, intensifikimi i qëndrave urbane të NJA-ve mbështetje dhe promovim për biznesin lokal dhe rigjenerim dhe zhvillim të hapësirave publike në qytetin e Elbasanit etj.

Vlerësimi i ndikimit të projekteve të këtij Objektivi të parë të Planit paraqitet më poshtë (Tabela 81): me qëllim thjeshtëzimin e të kuptuarit të rezultateve, për çdo objektivi mjedisor, shkalla e ndikimit të projektit është paraqitur me vlera numerike dhe me shenja konvencionale.

Tabela 80. Vlerësimi i ndikimit në mjedis të O.1: Zhvillim i qëndrueshëm ekonomik

Bashkia ELBASAN: Ndikimi											
Objektivat Mjedsore	OM1	OM2	OM3	OM4	OM5	OM6	OM7	OM8	OM9		
Objektivat e Programet e Planit	Ajri	Uji	Toka	Biodiversiteti	Pyjet	Peizazhi	Klima	Kultura	Shëndet	Social-ekonomik	
O1: Zhvillim i qëndrueshëm ekonomik											
Pr1: Pastrimi i zonës nga ndotjet e trashëguara industriale	↗	7.2	↗	6.7	↗	6.7	↗	9	↗	9.3	↗
Pr2:Rehabilitimi i zonës dhe kthimi i saj në zonë të përshatshme për ndërtimin e objekteve me karakter ekonomik.	↗	8	↗	7.1	↗	7	↗	8.5	↗	8.8	↗
Pr3: Pastrimi i zonave ish-industriale nga ndotjet e trashëguara.	↗	6.4	↗	5.8	↗	5.9	↗	8.5	↗	9.1	↗
Pr4: Intensifikimi i qendrës së Elbasanit me banim, shërbime, zona ekonomike dhe hapësira publike.	↗	5.1	↗	5.5	↗	5.7	↗	7.5	↗	7.8	↗
Pr5: Ofrimi i shërbimeve të nevojshme për banorët në qendrat e njësive administrative.	↗	7.3	↗	7.7	↗	7.1	↗	7.4	↗	6.3	↗
Pr6: Përmirësimi i fasadave në mugët kryesore dhe 100 banesa kolektive	↗	6.1	↗	7	↗	6.9	↗	6.5	↗	6.3	↗
Pr7: Krijimi i pikave të grumbullimit për produktet bujqësore dhe blegtorale	↗	7.4	↗	8	↗	7.6	↗	7.7	↗	8.7	↗
Pr8: Rigjenerimi i qendrave të njësive administrative, duke risistemuar hapësirat publike dhe ofrimi i shërbimeve të munguara.	↗	7.3	↗	7.7	↗	7.1	↗	7.4	↗	6.3	↗
Pr9: Krijimi i parqeve urbane përgjate lumit Shkumbin	↗	8.5	↗	8.75	↗	7.7	↗	7.05	↗	8.35	↗
Pr10: Krijimi i parkut tematik rrëzë kodrës së Krashtës (ish zonë ushtarale)	↗	7.45	↗	7.85	↗	8	↗	7.7	↗	7	↗
Pr11: Kthimi i kodrës së Krashtës në park urban për banorët e Elbasanit (pajisje me elemente të dizajnit urban, ndërtimi i kalimeve të këmbësorëve dhe kalimeve të biçikletave)	↗	8.05	↗	8.15	↗	7.8	↗	7.1	↗	7.65	↗
Pr12: Rikonstruksion i Pallatit të Sportit, pajisja e teatrit skampa me ndriçim	↗	6.65	↗	6.5	↗	8.3	↗	5.9	↗	8	↗
Pr13: Ofrimi i internetit falas në të gjitha njësitë administrative	↗	8.3	↗	9	↗	7.7	↗	6.9	↗	8.2	↗

Përgatiti: PLGP/Co-PLAN

Në bazë të vlerësimit të projekteve të OP.1, nga 13 projektet e listuara më sipër rezulton se:

- Ndikimi i projektit në ajër është i ulët. Nga 13 projekte, 12 projekte kanë ndikim të ulët dhe vetëm 1 projekt ka ndikim mesatar.
- Ndikimi në ujë është i ulët. Bëjnë përjashtim 2 projekte që nuk kanë ndikim në mjedis dhe 2 projekte të tjera që kanë ndikim mesatar.
- Ndikimi në tokë është mesatarisht i ulët, me vetëm 2 projekte që kanë ndikim mesatar.
- Ndikimi në biodiversitet është mesatarisht i ulët, me vetëm 1 projekt që ka ndikim mesatar. Ndërsa 1 projekt nuk ka ndikim në biodiversitet.
- Ndikimi në pyje është i ulët. Duhet theksuar që 4 projekte rezultojnë të kenë ndikim të papërfillshëm në pyje.
- Në klimë ndikimi është i ulët. Të gjithë projektet kanë ndikim të ulët në klimë, përveç në projekti (Pr.13) që ka ndikim të pa përfillshëm.
- Ndikimi më i ulët vihet re në kulturë, shëndet dhe socio-ekonomi

Si përfundim, në bazë të vlerësimit të projekteve të O.1, nga 13 projektet e O.1, rezulton se ndikim të ulët projektet, programet dhe objektivat e Planit do të kenë në të gjithë përbërësit (ajër, ujë, tokë, biodiversitet, pyje, peizazh dhe klimë), përveç përbërësve të kulturës, shëndetit dhe socio-ekonomisë, të cilët do të kenë një ndikim më të moderuar.

Vlerësimi i projekteve të O.2: Mbrojtja e rigjenerimi i burimeve natyrore

Ky objektivi përfshin 19 projekte që synojnë kryesisht mbrojtjen e sistemit urban nga permbytjet dhe sistemimin e shtretërve të lumenjëve, rehabilitimin e infrastrukturës së ujësjellës-kanalizimeve, menaxhimin e burimeve natyrore, menaxhin e integruar të mbetjeve, studimin e territorit për të rehabilituar dhe parandaluar ndotjen, zhvillimin e eko-turizmit, etj.

Vlerësimi i ndikimit të projekteve të këtij Objektivi të dytë të Planit paraqitet më poshtë (Tabela 82). Me qëllim thjeshtëzimit të kuptuarit të rezultateve, për çdo objektivi mjedisor, shkalla e ndikimit të projektit është paraqitur me vlera numerike dhe me shenja konvencionale.

Tabela 81. Vlerësimi i ndikimit në mjedis të O.2: Mbrojtja e ripërtëritja e burimeve natyrore

Bashkia ELBASAN: Ndikimi																				
Objektivat Mjedisore	OM1	OM2	OM3	OM4	OM5	OM6	OM7	OM8	OM9											
Objektivat e Programet e Planit	Ajri	Uji	Toka	Biodiversiteti	Pyjet	Peizazhi	Klima	Kultura	Shëndet	Socio-ekonomik										
O2: Mbrojtja e rigjenerimi i burimeve natyrore																				
Pr1: Pastrimi i shtratis të lumit Shkumbin	↗	8.5	↗	7.45	↗	7.85	↘	2.2	↗	7.7	↗	8.2	↗	8.1	↗	9	↗	9.5	↗	9.6
Pr2: Rrishtimi i zonave ripariane të lumit Shkumbin	↗	7.8	↗	7.55	↗	7.9	↗	7.4	↗	8.05	↗	8.4	↗	9.5	↗	9.4	↗	9.1	↗	9.1
Pr3: Krijimi i parqeve urbane përgjatë lumit Shkumbin, në segmentin nga Krasta e Madhe deri në grykëderdhjen e lumit të Zaranikës.	↗	8.05	↗	8.1	↗	8.05	↗	8.05	↗	8.35	↗	8.7	↗	8.45	↗	8.5	↗	9.3	↗	9.6
Pr4: Rigjenerimi i parkut të Krasës	↗	8.05	↗	8.05	↗	7.9	↗	7.9	↗	8.4	↗	8.6	↗	8.7	↗	9.2	↗	9.25	↗	9.45
Pr5: Rehabilitimi dhe sistemimi i zonave ripariane të lumit Zaranika, Manazdere, Gostimë, Gostimë, Papër dhe Kushe	↗	7.8	↗	7.9	↗	7.8	↗	7.5	↗	8.4	↗	8.6	↗	9.5	↗	9.4	↗	9.1	↗	9.1
Pr6: Pastrimi nga mbetjet urbane i lumit Kushe	↗	7.7	↗	8	↗	7.65	↗	8.1	↗	7.8	↗	8.2	↗	8.4	↗	8.4	↗	9	↗	8.6
Pr7: Ndërtimi i KUZ në 4 rrugët "A. Mezini, P. Dodibaba, Q. Fazo, Sh. Thanasi	↗	6.7	↗	5.6	↗	6.5	↗	7.2	↗	7.75	↗	8.2	↗	8.4	↗	8.2	↗	9.23	↗	9
Pr8: Rrishtimi i sistemit të kanalizimeve, dhe depozitimi i ujërave të ndotura në impiantin e trajtimit të ujërave	↗	6.7	↗	5.6	↗	6.5	↗	7.2	↗	7.75	↗	8.2	↗	8.4	↗	8.2	↗	7.9	↗	9.1
Pr9: Supervizimi dhe kolaudim punimesh për ndërtimin e ujës jellës Muriqan	↗	6.7	↗	5.6	↗	6.5	↗	7.2	↗	7.75	↗	8.2	↗	8.4	↗	8.2	↗	7.9	↗	9.1
Pr10: Vazhdimi i ndërtimit të KUZ në lagjen Toçe, pranë shkollës "Sulë Doma", rruga Arif Dardhaja, tek lagja e komunitetit Rom, Rrapshë	↗	6.7	↗	5.6	↗	6.5	↗	7.2	↗	7.75	↗	8.2	↗	8.4	↗	8.2	↗	7.9	↗	9.1
Pr11: Ndërtimi i ujës jellës në Perroi Molles- Shëlcën- Mllaz- Trebënisht- Tudan- Lleshan- Kukan- Pobrat	↗	6.7	↗	5.6	↗	6.5	↗	7.2	↗	7.75	↗	8.2	↗	8.4	↗	8.2	↗	7.9	↗	9.1
Pr12: Ripyllëzimi i zonave të denduara nga aktiviteti njerëzor në njësitë administrative: Papër, Gracen, Labinot-Mal, Zavalinë, Gjinari, Shushicë	↗	8.9	↗	9.16	↗	7.6	↗	7.75	↗	8.7	↗	9.1	↗	8.9	↗	8.8	↗	8.9	↗	8.6
Pr13: Ndërtimi i biokoridorit mjedisor (duke rryllëzuar dhe duke mbjellë fidanishë në zonat e denduara) përgjatë gjithë vijës administrative të Elbasanit, nga zona e mbrojtur Sopot-Stavraj deri tek zona tjetër e mbrojtur Kutërman-Qafë e Bushit	↗	7.85	↗	8.05	↗	7.45	↗	8.15	↗	8.35	↗	8.15	↗	7.85	↗	8.8	↗	6.6	↗	8.2
Pr14: Ndërtimi i pikës së Transferimit në Labinot Fushë; Ndërtimi i pikës së Transferimit në Tregan; ndërtimi i pikës së Transferimit në Gjinari	↗	5.2	↗	4.40	↗	5.52	↗	5.7	↗	7.4	↗	8.1	↗	8	↗	8.3	↗	8.5	↗	9.05
Pr15: Projekti i pilotimit të ndarjes së diferencuar të mbetjeve urbane	↗	8.2	↗	8.6	↗	8.4	↗	9	↗	8.4	↗	8.4	↗	9	↗	9	↗	8.1	↗	8.8
Pr16: Zbulimi i efekteve mjedisore nga aktiviteti industrial	↗	8.2	↗	8.6	↗	8.4	↗	9	↗	8.4	↗	8.4	↗	9	↗	9	↗	8.1	↗	8.8
Pr17: Krijimi i guidave informuese dhe ngritja e info point për turistët.	↗	6.5	↗	6	↗	6.3	↗	6.9	↗	7.25	↗	7.8	↗	7.3	↗	7.4	↗	8.2	↗	8.7
Pr18: Restaurimi i Kalasë së Elbasanit, kishës së Gjinari dhe kishës në Xibrakë (Labinot Fushë)	↗	8.6	↗	8.8	↗	8.6	↗	8.8	↗	8.4	↗	7.4	↗	8.5	↗	9.05	↗	9	↗	9.6
Pr19: Ndërtimi i fermave ekoturistike në Tregan, Gjinari, Funarë, Gracen, dhe Labinot Mal	↗	8.05	↗	8.55	↗	8.55	↗	8.25	↗	7.7	↗	7.95	↗	8	↗	8.15	↗	8.3	↗	8.75

Punoi: Bashkia Elbasan dhe Co-Plan, 2016

Në bazë të vlerësimit të projekteve të OP.2, nga 19 projektet e listuara më sipër rezultojnë se:

- Ndikimi i projektit në ajër është i ulët. Nga 19 projekte, 12 projekte kanë ndikim të ulët, vetëm 1 projekt ka ndikim mesatar dhe 2 projekte kanë ndikim të papërfillshëm.
- Ndikimi në ujë është ndërmjet mesatar dhe i ulët. Nga 19 projekte 7 projekte kanë ndikim mesatar, 8 kanë ndikim të ulët dhe vetëm 4 projekte kanë ndikim të pa përfillshëm.
- Ndikimi në tokë është i ulët, me vetëm 1 projekt që kanë ndikim mesatar dhe 1 me ndikim të papërfillshëm.
- Ndikimi në biodiversitet është mesatarisht i ulët, me vetëm 1 projekt që ka ndikim lartë (Pr.1), ndërsa 3 projekte nuk ka ndikim në biodiversitet.
- Ndikimi në pyje dhe peizazh është i ulët. Duhet theksuar që 5 projekte rezultojnë të kenë ndikim të papërfillshëm.
- Ndikimi më i ulët vihet re në klimë, kulturë, shëndet dhe socio-ekonomi.

Në përfundim të analizës së vlerësimit të ndikimit të projekteve të O.2 e cila përmbledh në vetëvete 19 projekte, rezultojnë se projektet do të kenë ndikim të ulët në përbërësit e mjedisit si ajër, ujë, tokë, biodiversitet, pyje dhe peizazh, ndërsa në përbërësit e tjerë (klimës, kulturës, shëndetit dhe socio-ekonomisë) do të ketë një ndikim të moderuar.

Vlerësimi i projekteve të O.3: Zhvillimi i infrastrukturës së aksesit/lëvizjes

Ky objektiv përfshin 16 projekte, që synojnë kryesisht konsolidimin e lidhjeve të qëndrave urbane kryesore me qytetin e elbasanit, përmirësimin e infrastrukturës rrugore, lidhja e qendrave të banimit ndërmjet njëra-tjetër (NjA-ve), përmirësimin e transportit publik, promovimin e transportit të gjelbër, etj.

Vlerësimi i ndikimit të projekteve të këtij Objektivit të tretë të Planit paraqitet më poshtë (Tabela 83): me qëllim thjeshtëzimin e të kuptuarit të rezultateve, për çdo objektiv mjedisor, shkalla e ndikimit të projektit është paraqitur me vlera numerike dhe me shenja konvencionale.

Tabela 82. Vlerësimi i ndikimit në mjedis të O.3: Zhvillimi i infrastrukturës së lëvizjes

Objektivat Mjedisore	Bashkia ELBASAN: Ndikimi								
	OM1	OM2	OM3	OM4	OM5	OM6	OM7	OM8	OM9
Objektivat e Programet e Planit	Ajri	Uji	Toka	Biodiversiteti	Pyjet	Peizazhi	Klima	Kultura	Shëndet Social-ekonomik
O3: Zhvillimi i infrastrukturës së aksesit/lëvizjes									
Pr1: Sistemin dhe asfaltin i pjesëve të caktuara të rrugës Qemal Stafa dhe pajisja e saj përfshirë pajisje me sinjalistikë rrugore (semaphore)	⇒ 4.2	⇒ 4.25	⇒ 5.6	⇒ 2.7	⇒ 5	⇒ 4.15	⇒ 5.7	⇒ 8.25	⇒ 7.3
Pr2: Pajisje me ndriçues e rrugëve Qemal Stafa, Thoma Kalefi dhe Aqif Pasha.	⇒ 8.8	⇒ 8.8	⇒ 8.75	⇒ 3.55	⇒ 8.9	⇒ 9.4	⇒ 7.05	⇒ 8.4	⇒ 9
Pr3: Sistemin dhe asfaltin i rrugëve të brendshme të qytetit si dhe rrugëve të kalasë	⇒ 5.35	⇒ 5.25	⇒ 6.05	⇒ 4.65	⇒ 5.6	⇒ 5.15	⇒ 6.75	⇒ 9.4	⇒ 7.9
Pr4: Rikonstruksion i urës Polis-Vale, ndërtimi i këmbëve të urës Beli, Sollak, rikonstruksion i urës së Broshkës	⇒ 6.9	⇒ 3.7	⇒ 5.55	⇒ 5.15	⇒ 8.2	⇒ 7.95	⇒ 8.45	⇒ 8.65	⇒ 8.2
Pr5: Rehabilitimi i rrugëve rurale Elbasan-Gjinat-Zavalinë. Investimet për lidhjet me fshatrat do të bëhen në një fazë të dytë; Elbasan-Funarë (Kusarh-Balëz-Letan-Bicellë-Funarë) dhe me kors i biçikletash.	⇒ 3.6	⇒ 2.6	⇒ 4.15	⇒ 2.9	⇒ 5	⇒ 3.8	⇒ 4.95	⇒ 7.9	⇒ 6.35
Pr6: Ndërtimi i unazës në pjesën veri-perëndimore dhe verilindore të qytetit. Unaza kalon në dy segmente të saj përgjatë lumit të Zaranikës dhe përgjatë lumit të Manzderes.	⇒ 3.6	⇒ 2.75	⇒ 4.15	⇒ 3.1	⇒ 5	⇒ 3.8	⇒ 4.95	⇒ 7.9	⇒ 6.35
Pr7: Rehabilitimi dhe shtimi i segmenteve rrugore që mungojnë në aksin lidhës Tregan-Blerimas-Stresan-Gjinat, rikonstruksion i rrugës Qafë Hajdaran-Byshek; Ndërtimi i rrugës nga shkëmbi i Çaprazit-Pajun; Përmirësimi i infrastrukturës së rrugëve të brendshme në: Katund i ri, lagja Harvales, Kusarh-Karakullak	⇒ 4.2	⇒ 4.25	⇒ 5.6	⇒ 2.9	⇒ 5	⇒ 4.15	⇒ 5.7	⇒ 8.25	⇒ 7.3
Pr8: Ofrimi i shërbimeve të munguara në njësitë administrative: Gjergjan, Shëngjin, Mjekës, Hajdaran, Shushicë, Labinot Fushë, Papër	⇒ 6	⇒ 5.7	⇒ 5.6	⇒ 5.5	⇒ 7.25	⇒ 8.15	⇒ 7.8	⇒ 9.15	⇒ 8.75
Pr9: Ofrimi i transportit publik në njësitë administrative që mungon (Gracen, Labinot-Mal, Funarë, Zavalinë)	⇒ 5.8	⇒ 6.2	⇒ 7.35	⇒ 6	⇒ 7.05	⇒ 7.55	⇒ 5.4	⇒ 8.25	⇒ 6.75
Pr10: Ndërtimi i stacionit multimodal afër stacionit të trenit (ish kombinati i drurit)	⇒ 3.4	⇒ 4.3	⇒ 5.8	⇒ 3	⇒ 5.25	⇒ 6.55	⇒ 4.75	⇒ 8.2	⇒ 6.6
Pr11: Ndërtimi i stacionit për mallra në zonën ndërmjet lumit të Zaranikës dhe zonës së ish metalurgjikut	⇒ 4.35	⇒ 5.1	⇒ 6.75	⇒ 6	⇒ 7.4	⇒ 7.6	⇒ 7.1	⇒ 8	⇒ 8.1
Pr12: Rikonstruksion i stacionit të vjetër të trenit	⇒ 5.8	⇒ 6.1	⇒ 6.75	⇒ 5.15	⇒ 6.75	⇒ 7.6	⇒ 7.7	⇒ 9	⇒ 7.8
Pr13: Ndërtimi i stacionit për pasagjerë në Labinot-Fushë, përgjatë rrugës Elbasan-Librazhd.	⇒ 7.1	⇒ 7.2	⇒ 6.2	⇒ 6.65	⇒ 7.4	⇒ 7.9	⇒ 7.95	⇒ 8.75	⇒ 8.3
Pr14: Ndërtimi i rrethorullimeve tek: ura e parë e Zaranikës; kryqëzimi i stacionit të trenit, kryqëzimi tek metalurgjiku, kryqëzimi pranë urës së Çermkut, kryqëzimi i rrugës Kadri Hoxha me rrugën Cerciz Topull.	⇒ 4.2	⇒ 4.25	⇒ 5.6	⇒ 2.8	⇒ 5	⇒ 4.15	⇒ 5.7	⇒ 8.25	⇒ 7.3
Pr15: Ndërtimi i rrjetit të gjelbër në qytetin e Elbasanit (rrugët e përcaktuara në hartën e infrastrukturës së propozuar)	⇒ 7.95	⇒ 8.05	⇒ 7.3	⇒ 8.7	⇒ 9.1	⇒ 9.5	⇒ 8.35	⇒ 8.1	⇒ 9.2
Pr16: Lidhja e njësjës administrative (Funarë, Labinot Mal, Gjinat, Tregan Papër) që kanë potencial turistik me Elbasanin me infrastrukturë të gjelbër	⇒ 6.85	⇒ 6.5	⇒ 4.8	⇒ 5.15	⇒ 6.2	⇒ 7.4	⇒ 7.95	⇒ 8.5	⇒ 8.4

Punoi: Bashkia Elbasan dhe Co-Plan

Në bazë të vlerësimit të projekteve të OP.3, nga 16 projektet e listuara më sipër rezultojnë se:

- Ndikimi i projekteve në ajër është mesatar. Nga 16 projekte, 11 projekte kanë ndikim të mesatar, 4 të tjerë kanë ndikim të ulët dhe vetëm 1 projekt ka ndikim të papërfillshëm.
- Ndikimi i projekteve në ujë është mesatar. Vlen të përmendet, që nga 16 projekte 2 projekte kanë ndikim të lartë, 8 projekte kanë ndikim mesatar, 5 kanë ndikim të ulët dhe vetëm 1 projekt ka ndikim të papërfillshëm.
- Ndikimi në tokë është mesatar, 10 projekte vlerësohen me ndikim mesatar, 5 projekte me ndikim të ulët dhe vetëm 1 projekt me ndikim të papërfillshëm.
- Ndikimi në biodiversitet është mesatar, 5 projekte kanë ndikim të lartë, 9 projekte kanë ndikim mesatar dhe vetëm 2 projekte kanë ndikim të papërfillshëm dhe mesatar.
- Ndikimi në pyje dhe peizazh është i ulët. Duhet theksuar që 14 projekte rezultojnë të kenë ndikim mesatar dhe të ulët, ndërsa 2 projekte kanë ndikim të papërfillshëm.
- Në klimë ndikimi është i ulët, 7 projekte kanë ndikim mesatar dhe 9 projekte kanë ndikim të ulët.
- Ndikimi më i ulët vihet re në kulturë, shëndet dhe socio-ekonomi

Si përfundim, në bazë të vlerësimit të projekteve të O.3, nga 16 projektet e O.3, rezultojnë se projektet, programet dhe objektivat e Planit do të kenë ndikim mesatar në

ajër, ujë, tokë, biodiversitet, pyje, peizazh dhe klimë, ndërsa përbërësit e kulturës, shëndetit dhe socio-ekonomisë do të kenë një ndikim të ulët.

Vlerësimi i projekteve të O.4: Zhvillim bujqësor e rural

Ky objektiv përfshin 6 projekte që synojnë kryesisht rehabilitimin dhe mirëmbajtjen e rrjetit kullues dhe ujitës, hartimin e instrumenteve të menaxhimit të tokës për bujqësinë dhe nxitjen e strukturave në funksion të bujqësisë.

Vlerësimi i ndikimit të projekteve të këtij Objektiv të katërt të Planit paraqitet më poshtë (Tabela 84): me qëllim thjeshtëzimin e të kuptuarit të rezultateve, për çdo objektiv mjedisor, shkalla e ndikimit të projektit është paraqitur me vlera numerike dhe me shenja konvencionale.

Tabela 83. Vlerësimi i ndikimit në mjedis të O.4: Zhvillim bujqësor e rural.

Bashkia ELBASAN: Ndikimi										
Objektivat Mjedsore	OM1	OM2	OM3	OM4	OM5	OM6	OM7	OM8	OM9	
Objektivat e Programet e Planit	Ajri	Uji	Toka	Biodiversiteti	Pyjet	Peizazhi	Klima	Kultura	Shëndet	Socio-ekonomik
O4: Zhvillim bujqësor e rural										
Pr1: Rehabilitimi dhe mirëmbajtja e rrjetit kullues dhe ujitës për të gjithë territorin e Bashkisë Elbasan	↗ 7.7	↗ 6.1	↗ 7.55	↗ 5.4	↗ 7.75	↗ 8.5	↗ 7.05	↗ 8.55	↗ 8.55	↗ 9.1
Pr2: Zbatimi i programit për Transferimin e të Drejtave të Zhvillimit	↗ 6.3	↗ 5.4	↗ 5.75	↗ 4.5	↗ 7.7	↗ 8.3	↗ 5.7	↗ 7.7	↗ 8	↗ 8.75
Pr3: Mbrojtja me arvore (shëgj) në NjA Gjergjan	↗ 8.3	↗ 8.3	↗ 9	↗ 6	↗ 7.8	↗ 8.7	↗ 8.6	↗ 8.4	↗ 8.9	↗ 9.15
Pr4: Zbatimi i intensitetit me kushte në zonat urbane qendrore	↗ 5.65	↗ 5.15	↗ 4.2	↗ 4.15	↗ 7.3	↗ 8.4	↗ 5.35	↗ 7.95	↗ 7.45	↗ 8.4
Pr5: Ndërtimi i pikave të grumbullimit dhe përpunimit të produkteve bujqësore	↗ 7.4	↗ 8	↗ 5.35	↗ 4.25	↗ 7.75	↗ 7.25	↗ 7.05	↗ 8.55	↗ 7.9	↗ 9.5
Pr6: Konsolidimi i fashës ekonomike nga kodra e Krastës në drejtim të Labinot Fushë dhe fashës ekonomike bujqësore Cërrik-Shirgjan	↘ 2.8	↘ 5	↘ 3.9	↘ 3.75	↘ 6.8	↘ 6.35	↘ 7.6	↘ 8	↘ 6.9	↘ 8.45

Punoi: Bashkia Elbasan dhe Co-Plan, 2016

Në bazë të vlerësimit të projekteve të OP.4, nga 6 projektet e listuara më sipër rezultojnë se:

- Ndikimi i projekteve në ajër është i ulët. Nga 6 projekte, 1 projekt ka ndikim të lartë, 1 projekt ka ndikim mesatar dhe 4 të tjerë kanë ndikim të ulët.
- Ndikimi i projekteve në ujë është mesatar. Vlen të përmendet, që nga 6 projekte 3 projekte kanë ndikim mesatar dhe 3 të projekte kanë ndikim të ulët.
- Ndikimi në tokë është mesatar, 4 projekte vlerësohen me ndikim mesatar dhe 2 projekte me ndikim të ulët dhe të papërfillshëm.
- Ndikimi në biodiversitet është mesatar, të gjithë projektet kanë ndikim mesatar në biodiversitet.
- Ndikimi në pyje dhe peizazh është i ulët. Të gjithë projektet kanë ndikim të ulët, vetëm një projekt ka ndikim të papërfillshëm në peizazh.
- Në klimë ndikimi është i ulët, 2 projekte kanë ndikim mesatar dhe 3 projekte kanë ndikim të ulët dhe vetëm një projekt ka ndikim të papërfillshëm.
- Ndikimi më i ulët vihet re në kulturë, shëndet dhe socio-ekonomi

Si përfundim, në bazë të vlerësimit të projekteve të O.4, nga 6 projektet e O.4, rezultojnë se ndikim mesatar dhe të ulët projektet, programet dhe objektivat e Planit do të kenë në të gjithë përbërësit (ajër, ujë, tokë, biodiversitet, pyje, peizazh dhe klimë), përveç përbërësve të kulturës, shëndetit dhe socio-ekonomisë, të cilët do të kenë një ndikim të ulët.

Vlerësimi i projekteve të O.5: Zbutja e pabarazive e zhvillimi i infrastrukturës sociale

Ky objektiv përfshin 10 projekte që synojnë përmirësimin e shërbimit spitalor, çeljen e departamenteve të reja të arsimit të lartë publik, nxitjen për arsimin profesional, rehabilitimin e shkollave dhe kopshteve dhe mbështetjen e popullsisë për të pasur një strehim brenda standardeve.

Vlerësimi i ndikimit të projekteve të këtij Objektivit të pestë të Planit paraqitet më poshtë (Tabela 85): Për çdo objektiv mjedisor, shkalla e ndikimit të projektit është paraqitur me vlera numerike dhe me shenja konvencionale.

Tabela 84. Vlerësimi i ndikimit në mjedis të O.4: Zbutja e pabarazive e zhvillimi i infrastrukturës sociale

Bashkia ELBASAN: Ndikimi										
Objektivat Mjedisore	OM1	OM2	OM3	OM4	OM5	OM6	OM7	OM8	OM9	
Objektivat e Programit e Planit	Ajri	Uji	Toka	Biodiversiteti	Pyjet	Peizazhi	Klima	Kultura	Shëndet	Socio-ekonomik
O5: Zbutja e pabarazive e zhvillimi i infrastrukturës sociale										
Pr1: Zgjerimi i spitalit rajonal në qytetin e Elbasanit	⇒ 4.55	⇒ 5.3	⇒ 5.95	⇒ 5.7	7.65	8.05	7.25	8.5	8.85	9.3
Pr2: Përmirësimi i infrastrukturës së qendrave shëndetësore në Bradashesh Papër, Tregan, Shushicë dhe Zavalinë	⇒ 6.15	⇒ 6.65	⇒ 7.7	⇒ 6.45	8.1	7.85	7.25	8.5	8.85	9.3
Pr3: Çelja e disa departamenteve të arsimit të lartë publik në Bashkinë Elbasan, kryesisht me fokus mjekësinë dhe profesionet e inzhinierisë	⇒ 8.15	⇒ 7.2	⇒ 8.15	⇒ 8	8.4	8.2	8.6	8.75	9.1	9
Pr4: Çelja e programeve të arsimit të mesëm profesional në shkollat profesionale ekzistuese në Bashkinë Elbasan.	⇒ 8.15	⇒ 7.2	⇒ 8.15	⇒ 8	8.4	8.2	8.6	8.75	9.1	9
Pr5: Ndërtimi i një shkolle të mesme profesionale në rajonin 3 të Bashkisë Elbasan.	⇒ 4.55	⇒ 3.95	⇒ 5.1	⇒ 4.35	7.75	6.75	8.6	8.75	7.95	8.7
Pr6: Rikonstruksion i plotë në shkollën 9-vjeçare të vanur Bodin, një kopësht dhe 2 shkolla 9-vjeçare Bradashesh; 3 shkolla 9-vjeçare në Funarë; 2 kopshte dhe 1 fillorë në Zavalinë; 3 shkolla 9-vjeçare në Tregan; 3 shkolla 9-vjeçare në Gërgjan , etj. Hidrozolim i taracës së shkollës Pedagogjike	⇒ 5.4	⇒ 4.9	⇒ 6.1	⇒ 5.65	8.5	8.4	6.6	8.15	7.95	8.7
Pr7: Supervizim punimesh dhe lidhje energjie elektrike dhe ujësjellësi në shkollën 9-vjeçare 'Xhaferri Hakani'. Mbikëqyrje punimesh për ndërtimin e shkollës 9-vjeçare në Sollak	⇒ 4.55	⇒ 3.95	⇒ 5.1	⇒ 4.35	7.75	6.75	6.6	8.15	7.95	8.7
Pr8: Përshtatja e konvikteve të shkollës së muzikës për ambiente zyrash; Rikonstruksion i ambienteve të konviktit të shkollës Pedagogjike.	⇒ 4.55	⇒ 3.95	⇒ 5.1	⇒ 4.35	7.75	6.75	6.6	8.15	7.95	8.7
Pr9: Ndërtimi i banesave sociale	⇒ 3.6	⇒ 3.55	⇒ 7.85	⇒ 7.25	6.8	6.55	6.6	8.15	7.95	8.7
Pr10: Supervizim dhe kolaudim për rikonstruksionin e banesave të komunitetit Rom dhe Egjiptian	⇒ 8.25	⇒ 8.75	⇒ 5.1	⇒ 4.35	8.45	7.65	6.3	8.55	8.8	9.35

Përgatiti: Bashkia Elbasan dhe PLGP/Co-Plan, 2016

Në bazë të vlerësimit të projekteve të OP.5, nga 10 projektet e listuara më sipër rezulton se:

- Ndikimi i projekteve në ajër është mesatar. Nga 10 projekte, 6 projekt ka ndikim mesatar dhe 4 projekt ka ndikim të ulët.
- Ndikimi i projekteve në ujë është mesatar. Vlen të përmendet, që nga 10 projekte 6 projekte kanë ndikim mesatar, 3 projekte kanë ndikim të ulët dhe vetëm një projekt ka ndikim të papërfillshëm.
- Ndikimi në tokë është ndërmjet mesatar dhe i ulët, pasi 5 projekte vlerësohen me ndikim mesatar dhe 5 projekte me ndikim të ulët.
- Ndikimi në biodiversitet është i ulët, 5 projekte vlerësohen me ndikim mesatar dhe 5 projekte me ndikim të ulët.
- Ndikimi në pyje dhe peizazh është i ulët. Të gjithë projektet kanë ndikim të ulët.
- Ndikimi më i ulët vihet re në klimë, kulturë, shëndet dhe socio-ekonomi

Në përfundim, në bazë të vlerësimit të ndikimit në mjedis të projekteve të O.5, nga 10 projektet e O.5, rezulton se projektet, programet dhe objektivat e Planit do të kenë ndikim mesatar në përbërësit ajër, ujë, tokë dhe biodiversitet, ndërsa në pyje, peizazh, klimë, kulturë, shëndet dhe socio-ekonomi kanë një ndikim më të ulët.

5.2.3 Vlerësimi i përputhshmërisë së propozimeve të PPV-së

Përputhshmëria është tregues i shkallës së përputhshmërisë së objektiveve të Planit me objektivat mjedisorë që ndikohen gjatë fazës së zbatimit të projekteve dhe në një

kohë afatgjate. Siç është shpjeguar në seksionet e mësipërme, vlerësimi numerik i nivelit të përputhshmërisë është bazuar në vlerat numerike të nxjerra nga vlerësimi i ndikimit të projekteve në mjedis. Vlerësimi i përputhshmërisë është bërë njëkohësisht edhe duke përdorur përafrimin standard në forme matrice.

Më poshtë paraqitet vlerësimi i përputhshmërisë së projekteve të planit me objektivat mjedisore (Tabela 86). Nëpërmjet përputhshmërisë matim jo vetëm përputhshmërinë e çdo projekti me të gjitha objektivat njëherësh, por edhe kuptojmë për çdo projekt, se në cilat OM dhe në çfarë mase (e matur në % ndaj totalit prej 9 OM-ve) arrihet, ose cënohet përputhshmëria e lartë.

Tabela 85. Përputhshmëria e objektivave mjedisore me projektet strategjike

Bashkia ELBASAN: Përputhshmëria										
Objektivat Mjedisore	OM1	OM2	OM3	OM4	OM5	OM6	OM7	OM8	OM9	Vlerësim mesatar
	Ajri	Uji	Toka	Biodiversiteti	Pyjet	Peizazhi	Klima	Kultura	Cilësia e jetës	
O1: Zhvillim i qëndrueshëm ekonomik	1.93	1.80	1.73	2.17	2.50	2.00	2.07	2.77	3.00	2.22
O1P1: Mbështetje me infrastrukturën e nevojshme për përqendrimin e bizneseve të industrisë në zonën e Metalurgjikut.	2.00	2.00	2.00	3.00	2.50	2.00	2.00	3.00	3.00	2.39
Pr1: Pastrimi i Metalurgjikut nga ndotjet e trashëguara industriale	2	2	2	3	3	2	2	3	3	2.44
Pr2: Rehabilitimi i zonës dhe kthimi i saj në zonë të përshtatshme për ndërtimin e objekteve me karakter ekonomik.	2	2	2	3	2	2	2	3	3	2.33
O1P2: Nxitje e sipërmarrjes private dhe biznesit për të rivitalizuar me aktivitetin e tyre ish-zonat	2.00	1.00	1.00	2.00	3.00	2.00	2.00	3.00	3.00	2.11

industriale/ ekonomike të Elbasanit në bashkëpunim me bashkinë si negociator kryesor për të rigjeneruar edhe hapësirën publike me anë të instrument të menaxhimit të tokës										
Pr3: Pastrimi i zonave ish- industriale nga ndotjet e trashëguara.	2	1	1	2	3	2	2	3	3	2.11
O1P3: Intensifikimi i aktivitetit urbanizues brenda qendrave ekzistuese urbane të njësive administrative	1.67	1.67	1.67	2.00	2.00	2.00	2.00	2.00	3.00	2.00
Pr4: Intensifikimi i qendrës së Elbasanit me banim, shërbime, zona ekonomike dhe hapësira publike.	1	1	1	2	2	2	2	2	3	1.78
Pr5: Ofrimi i shërbimeve të nevojshme për banorët në qendrat e njësive administrative.	2	2	2	2	2	2	2	2	3	2.11
Pr6: Përmirësim i fasadave në rrugët kryesore dhe 100 banesa kolektive	2	2	2	2	2	2	2	2	3	2.11
O1P4: Mbështetje, marketim, promovim, përmirësim klime dhe aftësim i biznesit lokal në funksion të zhvillimit të ekonomisë lokale.	2.00	2.00	2.00	2.00	3.00	2.00	2.00	3.00	3.00	2.33
Pr7: Krijimi i pikave të grumbullimit për produktet bujqësore dhe	2	2	2	2	3	2	2	3	3	3.00

blegtorale										
O1P5: Rigjenerimi dhe zhvillimi i hapësirave publike në qytetin e Elbasanit dhe qendrat urbane të Njësisë Administrative, përmes instrumenteve financiare, dizajnit urban dhe PPP-ve	2.00	2.33	2.00	1.83	2.00	2.00	2.33	2.83	3.00	2.26
Pr8: Rigjenerimi i qendrave të njësisë administrative, duke risistemuar hapësirat publike dhe ofrimi i shërbimeve të munguara.	2	2	2	2	2	2	2	2	3	2.11
Pr9: Krijimi i parqeve urbane përgjatë lumit Shkumbin	2	3	2	2	2	2	2	3	3	2.33
Pr10: Krijimi i parkut tematik rrëzë kodrës së Krastës (ish zonë ushtarale)	2	2	2	2	2	2	2	3	3	2.22
Pr11: Kthimi i kodrës së Krastës në park urban për banorët e Elbasanit (pajisje me elemente të dizajnit urban, ndërtimi i kalimeve të këmbësorëve dhe kalimeve të biçikletave)	2	2	2	2	2	2	3	3	3	2.33
Pr12: Rikonstruktion i Pallatit të Sportit, pajisja e teatrit skampa me ndriçim	2	2	2	1	2	2	2	3	3	2.11
Pr13: Ofrimi i internetit falas në të gjitha njësitë administrative	2	3	2	2	2	2	3	3	3	2.44
O2: Mbrojtja e rigjenerimi i burimeve	2.11	2.06	2.06	2.08	2.28	2.17	2.61	3.00	3.00	2.37

natyrore										
O2P1: Mbrojtja e sistemit urban nga përmytjet dhe dalja e vazhdueshme e lumit Shkumbin nga shtrati duke rehabilituar argjinaturat ekzistuese	2.00	2.00	2.00	1.25	2.50	2.50	2.75	3.00	3.00	2.33
Pr1: Pastrimi i shtratit të lumit Shkumbin	2	2	2	-1	2	2	2	3	3	1.89
Pr2: Ririsistemi i zonave ripariane të lumit Shkumbin	2	2	2	2	2	2	3	3	3	2.33
Pr3: Krijimi i parqeve urbane përgjatë lumit Shkumbin, në segmentin nga Krasta e Madhe deri në grykëderdhjen e lumit të Zaranikës.	2	2	2	2	3	3	3	3	3	2.56
Pr4: Rigjenerimi i parkut të Krastës	2	2	2	2	3	3	3	3	3	2.56
O2P2: Rehabilitimi i shtretërve, brigjeve lumore dhe zonave ripariane të Shkumbinit, Zaranikës, Manazderes, Papërit, Gostimës dhe Gostrimës dhe Kushe.	2.00	2.00	2.00	1.50	2.00	2.50	2.50	3.00	3.00	2.28
Pr5: Rehabilitimi dhe sistemimi i zonave ripariane të lumit Zaranika, Manazdere, Gostimë, Gostrimë, Papër dhe Kushe	2	2	2	2	2	3	3	3	3	2.44
Pr6: Pastrimi nga mbetjet urbane i lumit Kushe	2	2	2	1	2	2	2	3	3	2.11
O2P3: Përmirësimi i infrastrukturës (nëntokësore) të ujësjellësit dhe	2.00	1.00	2.00	2.00	2.00	2.00	2.20	3.00	3.00	2.13

KUZ										
Pr7: Ndërtimi i KUZ në 4 rrugët "A. Mezini, P. Doddriba, Q. Fezo, Sh. Thanasi	2	1	2	2	2	2	2	3	3	2.11
Pr8: Risistemimi i sistemit të kanalizimeve, dhe depozitimi i ujërave të ndotura në impiantin e trajtimit të ujërave	2	1	2	2	2	2	2	3	3	2.11
Pr9: Supervizim dhe kolaudim punimesh për ndërtimin e ujësjellësit Muriqan	2	1	2	2	2	2	3	3	3	2.22
Pr10: Vazhdimi i ndërtimit të KUZ në lagjen Teqe, pranë shkollës "Sulë Domi", rruga Arif Dardhaj, tek llogka e komunitetit Rom, Rrapishtë	2	1	2	2	2	2	2	3	3	2.11
Pr11: Ndërtimi i ujësjellësit Përroi Mollës- Shelcan-Mlizë-Trebsenisht-Tudan- Lleshan-Kukan- Pobrat	2	1	2	2	2	2	2	3	3	2.11
O2P4: Hartimi dhe zbatimi i planit afatmesëm për menaxhimin e pyjeve dhe kullotave lokale	2.50	2.50	2.00	2.00	3.00	2.50	2.50	3.00	3.00	2.56
Pr12: Ripyllëzimi i zonave të dëmtuara nga aktiviteti njerëzor në njësitë administrative: Papër, Gracen, Labinot-Mal, Zavalinë, Gjinar, Shushicë	3	3	2	2	3	3	3	3	3	2.78
Pr13: Ndërtimi i biokorridorit mjedisor (duke rioyllëzuar dhe duke mbjellë	2	2	2	2	3	2	2	3	3	2.33

fidanishte në zonat e dëmtuara) përgjatë gjithë vijës administrative të Elbasanit, nga zona e mbrojtur Sopot-Stavraj deri tek zona tjetër e mbrojtur Kutërman-Qafë e Bushit										
O2P5: Përmirësimi i shërbimit të menaxhimit të integruar të mbetjeve urbane.	1.50	2.00	1.50	2.00	2.00	2.00	2.50	3.00	3.00	2.17
Pr14: Ndërtimi i pikës së Transferimit në Labinot Fushë; Ndërtimi i pikës së Transferimit në Tregan; ndërtimi i pikës së Transferimit në Gjinar	1	1	1	1	2	2	2	3	3	1.78
Pr15: Projekti i pilotimit të ndarjes së diferencuar të mbetjeve urbane	2	3	2	3	2	2	3	3	3	2.56
O2P6: Zbutja e efekteve mjedisore nga aktiviteti industrial	2.00	3.00	2.00	3.00	2.00	2.00	3.00	3.00	3.00	2.56
O2P7: Hartimi dhe vënia në jetë e planit sektorial për turizmin në nivel bashkie.	2.00	1.00	2.00	2.00	2.00	2.00	2.00	3.00	3.00	2.11
Pr17: Krijimi i guidave informuese dhe ngritja e info point për turistët.	2	1	2	2	2	2	2	3	3	2.11
O2P8: Rrjetëzim i aseteve historike.	3.00	3.00	3.00	3.00	3.00	2.00	3.00	3.00	3.00	2.89
Pr18: Restaurimi i Kalasë së Elbasanit, kishës së Gjinarit dhe kishës në Xibrakë (Labinot Fushë)	3	3	3	3	3	2	3	3	3	2.89
O2P9: Infrastrukturat e	2.00	2.00	2.00	2.00	2.00	2.00	3.00	3.00	3.00	2.33

nevojshme për zhvillimin e ekoturizmit										
Pr19: Ndërtimi i fermave ekoturistike në Tregan, Gjinar, Funarë, Gracen, dhe Labinot Mal	2	2	2	2	2	2	3	3	3	2.33
O3: Zhvillimi i infrastrukturës së aksesit/lëvizjes	1.24	0.76	1.23	0.29	1.51	1.66	1.86	2.97	2.97	1.61
O3P1: Rehabilitimi dhe përmirësimi i rrugëve ekzistuese	1.75	1.50	1.50	0.50	1.75	1.75	1.75	2.75	2.75	1.78
Pr1: Sistemim dhe asfaltim i pjesëve të caktuara të rrugës Qemal Stafa dhe pajisja e saj përfshirë pajisje me sinjalistikë rrugore (semaforë)	1	1	1	-1	1	1	1	2	3	1.11
Pr2: Pajisje me ndiriçues e rrugëve Qemal Stafa, Thoma Kalefi dhe Aqif Pasha.	3	3	3	1	3	3	2	3	3	2.67
Pr3: Sistemim dhe asfalti i rrugëve të brendshme të qytetit si dhe rrugëve të kalasë	1	1	1	1	1	1	2	3	2	1.44
Pr4: Rikonstruksion i urës Polis-Vale, ndërtim i këmbëve të urës Beli, Sollak, rikonstrukson i urës së Broshkës	2	1	1	1	2	2	2	3	3	1.89
O3P2: Konsolidimi i lidhjeve të qendrave kryesore urbane me qytetin e Elbasanit	1.00	-1.00	1.00	-1.00	1.00	1.00	1.00	3.00	3.00	1.00
Pr5: Rehabilitimi i rrugëve rurale Elbasan-Gjinar-Zavalinë.	1	-1	1	-1	1	1	1	3	3	1.00

Investimet për lidhjet me fshatrat do të bëhen në një fazë të dytë; Elbasan-Funarë (Kusarth-Balëz-Letan-Bicellë-Funarë) dhe me kors biçikletash.										
O3P3: Konsolidimi i unazës së madhe të bashkisë Elbasan	1.00	-1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	2.00	3.00	3.00	1.33
Pr6: Ndërtimi i unazës në pjesën veri-perëndimore dhe verilindore të qytetit. Unaza kalon në dy segmente të saj përgjatë lumit të Zaranikës dhe përgjatë lumit të Manzderes.	1	-1	1	1	1	1	2	3	3	1.33
O3P4: Përmirësimi i aksesit të qendrave të njësive dhe lidhjes me njëra tjetrën	1.00	1.00	1.00	-1.00	1.00	1.00	2.00	3.00	3.00	1.33
Pr7: Rehabilitimi dhe shtimi i segmenteve rrugore që mungojnë në aksin lidhës Tregan-Blerimas-Strestan-Gjinar, rikonstruksioni i rrugës Qafë Hajdaran-Byshek; Ndërtimi i rrugës nga shkëmbi i Çaprazit-Pajun; Përmirësim i infrastrukturës së rrugëve të brendshme në: Katund i ri, lagja Harvales, Kusarth-Karakullak	1	1	1	-1	1	1	2	3	3	1.33
O3P5: Intensifikimi i zhvillimit në njësitë	1.00	1.00	1.00	1.00	2.00	2.00	2.00	3.00	3.00	1.78

administrative përreth luginës së lumit Shkumbin										
Pr8: Ofrimi i shërbimeve të munguara në njësitë administrative: Gjergjan, Shirgjan, Mjekës, Hajdaran, Shushicë, Labinot Fushë, Papër	1	1	1	1	2	2	2	3	3	1.78
O3P6: Përmirësimi i transportit publik ndërqytetës, infrastruktura, stacione	1.20	1.60	1.80	0.80	1.80	2.00	1.60	3.00	3.00	1.87
Pr9: Ofrimi i transportit publik në njësitë administrative që mungon (Gracen, Labinot-Mal, Funarë, Zavalinë)	1	2	2	1	2	2	1	3	3	1.89
Pr10: Ndërtimi i stacionit multimodal afër stacionit të trenit (ish kombinati i drurit)	1	1	1	-1	1	2	1	3	3	1.33
Pr11: Ndërtimi i stacionit për mallra në zonën ndërmjet lumit të Zaranikës dhe zonës së ish metalurgjikut	1	1	2	1	2	2	2	3	3	1.89
Pr12: Rikonstruksioni i stacionit të vjetër të trenit	1	2	2	1	2	2	2	3	3	2.00
Pr13: Ndërtimi i stacionit për pasagjerë në Labinot-Fushë, përgjatë rrugës Elbasan-Librazhd.	2	2	2	2	2	2	2	3	3	2.22
O3P7: Rregullimi i trafikut të qytetit	1.00	1.00	1.00	-1.00	1.00	2.00	2.00	3.00	3.00	1.44
Pr14: Ndërtimi i rrethrotullimeve tek: ura e parë e Zaranikës; kryqëzimi i	1	1	1	-1	1	2	2	3	3	1.44

stacionit të trenit, kryqëzimi tek metalurgjiku, kryqëzimi pranë urës së Cërrikut, kryqëzimi i rrugës Kadri Hoxha me rrugën Çerçiz Topulli.										
O3P8: Nxitja e investimeve publike dhe private në fushën e mobilitetit të gjelbër	2.00	2.00	1.50	2.00	2.50	2.50	2.50	3.00	3.00	2.33
Pr15: Ndërtimi i rrjetit të gjelbër në qytetin e Elbasanit (rrugët e përcaktuara në hartën e infrastrukturës së propozuar)	2	2	2	3	3	3	3	3	3	2.67
Pr16: Lidhja e njësive administrative (Funarë, Labinot Mal, Gjinar, Tregan Papër) që kanë potencial turistik me Elbasanin me infrastrukturë të gjelbër	2	2	1	1	2	2	2	3	3	2.00
O4: Zhvillim bujqësor e rural	1.39	1.61	1.56	1.00	2.00	2.11	1.89	2.56	3.00	1.90
O4P1: Rehabilitimi dhe mirëmbajtja e rrjetit kullues dhe ujitës	2.00	2.00	2.00	1.00	2.00	2.00	2.00	3.00	3.00	2.11
Pr1: Rehabilitimi dhe mirëmbajtja e rrjetit kullues dhe ujitës për të gjithë territorin e Bashkisë Elbasan	2	2	2	1	2	2	2	3	3	2.11
Strategjik O4P2: Programimi dhe hartimi i instrumenteve të menaxhimit të tokës për bujqësinë	1.67	1.33	1.67	1.00	2.00	2.33	1.67	2.67	3.00	1.93
Pr2: Zbatimi i programit për Transferimin e të Drejtave të Zhvillimit	2	1	1	1	2	2	1	3	3	1.78

Pr3: Mbjellje me arrorë (shegë) më NjA Gjergjan	2	2	3	1	2	3	3	3	3	2.44
Pr4: Zbatimi i intensitetit me kushte në zonat urbane qendrore	1	1	1	1	2	2	1	2	3	1.56
O4P3: Nxitja e zhvillimeve të strukturave në funksion të bujqësisë përmes PPP-ve	0.50	1.50	1.00	1.00	2.00	2.00	2.00	2.00	3.00	1.67
Pr5: Ndërtimi i pikave të grumbullimit dhe përpunimit të produkteve bujqësore	2	2	1	1	2	2	2	2	3	1.89
Pr6: Konsolidimi i fashës ekonomike nga kodra e Krastës në drejtëm të Labinot Fushë dhe fashës ekonomike bujqësore Cërrik-Shirgjan	-1	1	1	1	2	2	2	2	3	1.44
O5: Zbutja e pabarazive e zhvillimi i infrastrukturës sociale	1.50	1.58	1.56	1.50	2.00	2.17	2.25	2.69	3.00	2.03
O5P1: Përmirësimi i shërbimit spitalor	1.00	1.00	1.00	1.00	2.00	2.00	2.00	2.00	3.00	1.67
Pr1: Zgjerimi i spitalit rajonal në qytetin e Elbasanit	1	1	1	1	2	2	2	2	3	1.67
O5P2: Ndërhyrje rehabilituese të qendrave mjekësore/ambulancave	2.00	2.00	2.00	2.00	2.00	2.00	2.00	3.00	3.00	2.22
Pr2: Përmirësim i infrastrukturës së qendrave shëndetësore në Bradashesh, Papër, Tregan, Shushicë dhe Zavalinë	2	2	2	2	2	2	2	3	3	2.22
O5P3: Çelja e disa departamenteve të arsimit të lartë publik	2.00	2.00	2.00	2.00	2.00	3.00	3.00	3.00	3.00	2.44

O5P4: Nxitje për arsimin profesional	1.50	1.50	1.50	1.50	2.00	2.00	2.50	3.00	3.00	2.06
Pr4: Çelja e programeve të arësimit të mesëm profesional në shkollat profesionale ekzistuese në Bashkinë Elbasan.	2	2	2	2	2	2	3	3	3	2.33
Pr5: Ndërtimi i një shkolle të mesme profesionale në rajonin 3 të Bashkisë Elbasan.	1	1	1	1	2	2	2	3	3	1.78
O5P5: Ndërhyrje rehabilituese të kopshteve, shkollave 9-vjeçare dhe të mesme	1.00	1.00	1.33	1.00	2.00	2.00	2.00	2.67	3.00	1.78
Pr6: Rikonstruksion i plotë në shkollat 9-vjeçare, kopshtet dhe shkollën pedagogjike në njësi administrative	1	1	2	1	2	2	2	3	3	1.89
Pr7: Supervizim punimesh dhe lidhje energjie elektrike dhe ujësjellësi në shkollën 9-vjeçare 'Xhaferr Hakani'. Mbikëqyrje punimesh për ndërtimin e shkollës 9-vjeçare në Sollak	1	1	1	1	2	2	2	2	3	1.67
Pr8: Përshtatja e konvikeve të shkollës së muzikës për ambiente zyrash; Rikonstruksion i ambienteve të konviktit të shkollës Pedagogjike.	1	1	1	1	2	2	2	3	3	1.78
O5P6: Mbështetje e	1.50	2.00	1.50	1.50	2.00	2.00	2.00	2.50	3.00	2.00

gjithë shtresave të popullsisë për një strehim sa më të përballueshëm										
Pr9: Ndërtimi i banesave sociale	1	1	2	2	2	2	2	2	3	1.89
Pr10: Supervizim dhe kolaudim për rikonstruksionin e banesave të komunitetit Rom dhe Egjiptian	2	3	1	1	2	2	2	3	3	2.11

Punoi: Bashkia Elbasan dhe PLGP/Co-PLAN, 2016.

Në përgjithësi, në këndvështrimin e përputhshmërisë me objektivat mjedisore, objektivat dhe politikat e Planit, janë si me poshtë:

Objektivat Mjedisorë të PPV-së për Bashkinë Elbasan paraqiten:

- me përputhshmëri të lartë mjedisore në masën 28% dhe
- me përputhshmëri të pjesshme në masën 49.8%,
- me përputhshmëri të zbehtë në masën 19.3%
- me përputhshmëri neutrale në masën 1%
- me ndikim të theksuar në mjedis: 2% e ndërhyrjeve të parashikuara

Në këndvështrimin e lidhjes mes objektivate të Planit dhe objektivate mjedisore, vërehet një përputhshmërisë e pjesshme e parë në kontekstin e përgjithshëm ku sipas fushave përkatëse mjedisore, intensitetin më të madh të ndikimeve në mjedis e marrin ndërhyrjet e forta në terren siç janë ato të zhvillimit të infrastrukturës urbane dhe rurale.

Duke qënë se mesatarja e përgjithshme e përputhshmërisë vlerësohet me 2.02, mund të përcaktojmë se Objektivat/ programet/ projektet përputhen pjesërisht me OM-të.

Pra, në tërësi, Plani i Përgjithshëm Vendor i Bashkisë Elbasan mund të zbatohet plotësisht në terren dhe të jetë miqësor me mjedisin vetëm duke rrespektuar standardet, kushtet dhe masat specifike mjedisore që do të rrjedhin nga vlerësimi specifik i secilit projekt.

Në tabelat e mëposhtme, përputhshmëria është sjellë në nivel objektivash e planesh të Programit.

Sipas të dhënave të kësaj table, vërehet se shkalla më e ulët e përputhshmërisë vihet re tek objektivi mjedisor i biodiversitetit, ajrit, ujit dhe, deri në një farë mase, tokës të cilat janë edhe elementët mjedisor më të ndjeshëm nga projektet zhvillimore të parashikuara në PPV.

Tabela 86. Përputhshmëria e objektivave dhe programeve të planit me OM-të

Bashkia ELBASAN: Përputhshmëria										
Objektivat Mjedisore	OM1	OM2	OM3	OM4	OM5	OM6	OM7	OM8	OM9	Vlerësimi mesatar
Objektivat e Programet e Planit	Ajri	Uji	Toka	Biodiversiteti	Pyjet	Peizazhi	Klima	Kultura	Cilësia e jetës	
O1: Zhvillim i qëndrueshëm ekonomik	1.93	1.80	1.73	2.17	2.50	2.00	2.07	2.77	3.00	2.22
O2: Mbrojtja e rigjenerimi i burimeve natyrore	2.11	2.06	2.06	2.08	2.28	2.17	2.61	3.00	3.00	2.37
O3: Zhvillimi i infrastrukturës së aksesit/lëvizjes	1.24	0.76	1.23	0.29	1.51	1.66	1.86	2.97	2.97	1.61
O4: Zhvillim bujqësor e rural	1.39	1.61	1.56	1.00	2.00	2.11	1.89	2.56	3.00	1.90
O5: Zbutja e pabarazive e zhvillimi i infrastrukturës sociale	1.50	1.58	1.56	1.50	2.00	2.17	2.25	2.69	3.00	2.03

Përgatitë: Bashkia Elbasan dhe PLGP/Co-PLAN, 2016

Përputhshmëria është sjellë edhe në nivel Planit e shprehur me përqindje (%) e cila na ndihmon të kuptojmë shpërndarjen e saj në nivel objektiv të Planit (tabela 88).

Tabela 87. Përputhshmëria e objektivave (në %)

Bashkia ELBASAN: Përputhshmëria					
Objektivat Mjedisore	% e OM me Perputh. e Lartë / Projekt	% e OM me Perputh.e Pjesshme / Projekt	% e OM me Perputh.te zbehte / Projekt	% e OM me Perputh. Neutrale / Projekt	% e OM pa Përputhje / Projekt
O1: Zhvillim i qëndrueshëm ekonomik	28.9%	64.1%	7.0%	0.0%	0.0%
O2: Mbrojtja e rigjenerimi i burimeve natyrore	38.4%	50.2%	6.3%	4.9%	0.3%
O3: Zhvillimi i infrastrukturës së aksesit/lëvizjes	26.0%	25.0%	41.4%	0.0%	7.6%
O4: Zhvillim bujqësor e rural	21.0%	51.9%	25.3%	0.0%	1.9%
O5: Zbutja e pabarazive e zhvillimi i infrastrukturës sociale	25.6%	57.7%	16.7%	0.0%	0.0%

Përgatitë: PLGP/Co-PLAN, 2016

Si përfundim, duke u bazuar në tabelën e mësipërme, Objektivat I, II, III, IV dhe V të PPV për Bashkinë Elbasan paraqiten me përputhshmëri të lartë mjedisore në masën 28% dhe me përputhshmëri të pjesshme në masën 49.8%, ndërsa me përputhshmëri të zbehtë dhe neutrale vlerësohen 20.3%, Vetëm 2% e ndërhyrjeve të parashikuara rezultojnë të ketë ndikim të theksuar në mjedis.

5.2.4 Vlerësimi i projekteve të veçanta të PPV-së

Në Planin e Përgjithshëm Vendor të Bashkisë Elbasan janë përcaktuar projekte specifike për çdo objektiv. Të gjitha projekte janë të ndryshme për nga lloji dhe ndikimi që ata kanë në mjedis. Në tërësinë e projekteve të propozuar në PPV është bërë përzgjedhja e 3 projekteve për t'u trajtuar në mënyrë të veçantë. Përzgjedhja është bërë në bazë të 4 kriterëve: i) shkalla e ndikimit në mjedis gjatë zbatimit, ii) shkalla e ndërhyrjes në territor, iii) niveli i përputhshmërisë me objektivat mjedisore dhe iv) shkalla e ndikimit afatgjatë (gjatë operimit). Projektet e përzgjedhura dhe të konsideruar si të veçantë janë:

1. Risistemi i zonave ripariane të lumit Shkumbin
2. Pastrimi i zonave ish-industriale nga ndotjet e trashëguara
3. Ndërtimi i impiantit të djegies së mbetjeve urbane, iceneritorit (projekt në zbatim e sipër)
4. Në vazhdim trajtohet në mënyrë të veçantë çdo projekt, duke analizuar kryesisht ndikimet negative në mjedis dhe duke dhënë rekomandime për marrjen e disa masave specifike për uljen e ndikimit dhe rritjen e nivelit të përputhshmërisë me objektivat mjedisore (OM).

Risistemi i zonave ripariane të lumit Shkumbin

Projekti i risistemimit të zonave ripariane të lumit Shkumbin konsiston në mbjelljen e pemëve për të plotësuar fashën e gjelbër përgjatë lumenjëve, e cila ka funksion të shumfishtë në mbrojtjen e tokës, mbrojtjen e ujërave të lumit nga ndotja, krijimin e një korridori të gjelbër për faunën si dhe krijimin e një mjedisi çlodhës për banorët e bashkisë.

Nga vlerësimi i ndikimit në mjedis të projektit, rezulton se projekti ka ndikim të papërfillshëm në peizazh, klimë, kulturë, shëndet dhe në socio-ekonomi, ndërsa në ajër, ujë, tokë, biodiversitet dhe në pyje ndikimi është i ulët në rast se zbatohen masat zbutëse dhe parandaluese në lidhje me këto objektiva (Tabela 89).

Tabela 88. Vlerësimi i Ndikimit në Mjedis i projektit

Bashkia ELBASAN: Ndikimi										
Objektivat Mjedisore	OM1	OM2	OM3	OM4	OM5	OM6	OM7	OM8	OM9	
Objektivat e Programet e Planit	Ajri	Uji	Toka	Biodiversiteti	Pyjet	Peizazhi	Klima	Kultura	Shëndet	Socio-ekonomik
O2: Mbrojtja e rigjenerimi i burimeve natyrore										
P2: Risistemi i zonave ripariane të lumit Shkumbin	7.8	7.55	7.9	7.4	8.05	8.4	9.5	9.4	9.1	9.1

Përgatitit: Bashkia Elbasan dhe PLGP/Co-PLAN, 2016

Projekti i risistemimit të zonave ripariane të lumit Shkumbin ka përputhshmëri të pjesshme me objektivat mjedisore (OM) (Tabela 90). Për objektivat mjedisore të ujit, ajrit, tokës, biodiversitetit, pyjeve dhe peizazhit, përputhshmëria është e pjesshme me projektin e PPV-s. Ndërsa projekti përputhet plotësisht me objektivat mjedisore të klimës, kulturës dhe cilësisë së jetës.

Tabela 89. Përputhshmëria e projektit me objektivat mjedisore

Bashkia ELBASAN: Përputhshmëria										
Objektivat Mjedisore	OM 1	OM 2	OM 3	OM 4	OM 5	OM 6	OM 7	OM 8	OM 9	Vlerësimi mesatar
	Ajri	Uji	Toka	Biodiver siteti	Pyjet	Peizazhi	Klima	Kultura	Cilësia e jetës	
Pr2: Risistemi i zonave ripariane të lumit Shkumbin	2	2	2	2	2	2	3	3	3	2.33

Burimi : Bashkia Elbasan dhe PLGP/Co-PLAN, 2016

Duke ndërhyrë në shtratin e lumit Shkumbin me punime për rehabilitimin e tij, parashikohen problematika të ndryshme si erozion i tokës, sedimentim i lumenjve duke shkaktuar kështu turbullira në ujërat e tyre me pasoja të rënda për faunën, zhurma të shkaktuara nga makineritë gjatë punimeve që kryhen për pastrimin e shtratit të lumit, presion i ushtruar në tokë nga makineritë ose ngjeshje të tokës, etj. Në plan afatgjatë, projekti do të ketë ndikim pozitiv në mbrojtjen e tokës nga gërryerja në brigjet e lumit, mbrojtjen e lumenjve nga ndotja me inpute bujqësore, përmirësimin e regjimit të shtretërve të lumenjëve, krijimin e një korridori të gjelbër për florën e faunën, si dhe krijimin e një mjedisi shplodhës e argëtues për banorët e zonave përreth.

Duke qënë që projekti ka ndikim në biodiversitet, këshillohet që zbatimi i tij të ndiqet, krahas inxhinierëve teknikë edhe nga një specialist mjedisi, në mënyrë që të parandalohen ndikimet e mundshme negative, pasi biodiversitetit është mjaft i ndjeshëm ndaj ndryshimeve që ndodhin në habitatin e tij.

Pastrimi i zonave ish-industriale nga ndotjet e trashëguara

Projekti pastrimi i zonës nga ndotjet e trashëguara industriale konsiston në pastrimin mjedisor të zonës industriale dhe gjetjen e mundësise për ta kthyer në zonë të gjelbër. Ndërhyrjet që përcakton ky projekt janë përqëndruar në pastrimin fizik të mbetjeve dhe tokës së ndotur dhe mbjelljen e fidanëve.

Pastrimi i zonave ish-industriale nga ndotjet e trashëguara vlerësohet të ketë ndikim mesatar në objektivat mjedisore (OM) të ujit dhe tokës (tabela 91), ndërsa në OM-të e ajrit, biodiversitetit do të ketë një ndikim të ulët. Ndërsa OM-të e tjera do të kenë ndikim të papërfillshëm.

Tabela 90. Vlerësimi i Ndikimit në Mjedis i projektit

Bashkia ELBASAN: Ndikimi										
Objektivat Mjedisore	OM1	OM2	OM3	OM4	OM5	OM6	OM7	OM8	OM9	
Objektivat e Programet e Planit	Ajri	Uji	Toka	Biodiversiteti	Pyjet	Peizazhi	Klima	Kultura	Shëndet	Social-ekonomik
Pr3: Pastrimi i zonave ish-industriale nga ndotjet e trashëguara.	↗	6.4↗	5.8↗	5.9↗	8.5↗	9.1↗	7.2↗	7.7↗	8.9↗	8.5↗

Burimi: Bashkia Elbasan dhe PLGP/Co-PLAN, 2016

Projekti pastrimi i zonave ish-industriale nga ndotjet e trashëguara ka një përputhshmëri të pjesshme me objektivat mjedisore (OM) (tabela 92). Projekti ka përputhshmëri të zbehtë me OM-të tokë e ujë, ndërsa me OM-të ajër, biodiversitet, peizazh dhe klimë ka përputhshmëri pjesore. Vlen të thuhet që projekti ka përputhshmëri të plotë me OM-të pyje, kullota.

Tabela 91. Përputhshmëria e projektit me objektivat mjedisore

Bashkia ELBASAN: Përputhshmëria										
Objektivat Mjedisore	OM1	OM2	OM3	OM4	OM5	OM6	OM7	OM8	OM9	Vlerësimi mesatar
	Ajri	Uji	Toka	Biodive- rsiteti	Pyjet	Peizazhi	Klima	Kultura	Cilësia e jetës	
Pr3: Pastrimi i zonave ish-industriale nga ndotjet e trashëguara.	2	1	1	2	3	2	2	3	3	2.11

Burimi :Bashkia Elbasan dhe PLGP/Co-PLAN, 2016

Ndikimi negativ që ka projekti konsiston në fazën e zbatimit të tij, kryesisht nga shqetësimi e trazimi i tokës duke prishur strukturën e saj, krijimi i erozionit dhe gjithashtu i ngjeshjes së tokës nga mjetet e rënda, riaktivizim të elementëve ndotës gjatë trazimit të dherave për heqjen e tyre, dëmtimi i biodiversitetit në këtë zonë dhe në veçanti i mikroorganizmave të tokës, që e kanë habitatin e tyre, shpërndarja e ndotësve në ajër dhe në ujërat sipërfaqësore/nëntokësore gjatë kryerjes së punimeve.

Gjatë fazës së zbatimit të projektit është i rëndësishëm zbatimi i masave parandaluese, ndjekja e praktikave të cilët nuk shpërndajnë ndotjen në sipërfaqe më të gjerë (përdorimi i kamionëve të cilët nuk krijojnë rrjedhje gjatë transportimit) dhe përfundimi i punimeve në afatin e paracaktuar, në mënyrë që kohëzgjatja e ndikimit gjatë kësaj fazë të jetë sa më e shkurtër.

Vlen të theksohet që projekti do të ketë një ndikim negativ afatshkurtë në OM-të (gjatë fazës së zbatimit), pasi ky projekt synon përmirësimin e mjedisit në këtë zonë, duke mbjellë pemë dhe duke e kthyer atë në një zonë të gjelbër, e cila të ndikojë pozitivisht në të gjithë OM-të.

Projekt në zbatim e sipër: Impianti i djegies së mbetjeve urbane (Inceneratori)

Ndërtimi i impiantit djegës (inceneratorit) është një investim i rëndësishëm në funksion të menaxhimit të integruar të mbetjeve urbane. Impianti i djegies (inceneratori) është planifikuar të ndërtohet në afërsi të venddepozitimit të ri të mbetjeve, 1.5 km larg nga Qyteti i Elbasanit dhe fare pranë zonës së banuar të fshatit Katund i Ri, në breg të lumit Shkumbin.

Ndërsa impiante të tilla janë të nevojshme për zgjidhjen e problemeve lidhur me mbetjet, këto impiante janë shpesh edhe burim ndotjeje. Ndikimi që ato kanë është tepër i rëndë në mjedisin përreth dhe në shëndetin e njeriut në rast se nuk ndërtohen të pajisura me teknologjitë më të mira të mundshme dhe pas fazës së ndërtimit nuk merren masat për shmangien e ndotjes në mjedis.

Impiantet djegës të mbetjeve përbëjnë një shqetësim të vazhdueshëm për popullsitë që jetojnë në afërsi të tyre për arsye se shkarkojnë në ajër një numër të lartë ndotësish ndër të cilët janë Cd, CO, dioksinat/furanet, HCl, Pb, Hg, NO_x, SO, PM³⁶³. Ndotësit kryesorë të shkaktuar nga impiantet djegëse janë renditur më poshtë³⁶⁴:

Gazrat: gazrat acid (të tilla si klorur hidrogjeni, fluorur hidrogjeni dhe dioksid squfuri) dhe gazra të tjera të tilla si oksidet e azotit, monoksidi i karbonit (CO) dhe dioksidi i karbonit (CO₂).

Metalet: si elementë të veçantë kadium, mërkur (zhivë), arsenik, krom, kobalt, bakër, plumb, mangan, nikel, talium, kallaj. Metalet janë të pranishme në formën e përbërësve të tretshëm (si kloruret dhe sulfatet) dhe përbërësve më pak të tretshëm (si oksidet dhe silikatet). Mërkuri dhe kadiumi çlirohen në formën e avujve.³⁶⁵

Lëndët organike janë përgjithësisht të pranishme kur djegia nuk kryhet e plotë ose gjatë kohës së djegies. Përbërësit organikë mund të çlirohen në formën e avujve ose në formën e grimcave. Dioksinat janë ndotësit organikë që krijojnë më shumë shqetësime.³⁶⁶

Lëndët e ngurta: Grimcat e imëta (shpesh materialet inorganike të tilla si silikatet) kanë në sipërfaqet e tyre metale dhe përbërës organikë. Përmasat e grimcave ndryshojnë, por përgjithësisht problematikat janë përqendruar në grimcat super të imëta që janë 10 të milionat e metrit (10 mikron), të cilat njihen si OM₁₀.³⁶⁷

Ndotësit janë të pranishëm në hirin që del nga djegia e mbetjeve, në pluhurat në formën e grimcave që fluturojnë, gazrat e djegies edhe pse pastrimi i gazrave të ndotura ul shkarkimet e ndotësve në ajër në sasi të lartë.³⁶⁸ Grimcat që qëndrojnë pezull mund të përmbajnë mjaftueshëm toksina dhe metale që të trajtohen si mbetje të rrezikshme. Gjithësesi, është prania e ndotësve në gazrat e çliuara nga oxhaqet e inceneratorëve që paraqet më tepër shqetësim dhe, në veçanti, prania e dioksinave.³⁶⁹ Dyshohet se dioksinat shkaktojnë një numër kancerash dhe të jenë shpërndarë gjerësisht në të gjithë zinxhirin ushqimor. Ndotësit e tjerë si gazrat acide dhe grimcat, mund të shkaktojnë sëmundje të rrugëve të frymëmarrjes tek njerëzit. Një raport nga Komisioni i Departamentit të Shëndetit mbi Efektet Mjekësore të Ndotjes së Ajrit (COMEAP) doli në përfundimin se ndotja nga PM₁₀ nga të gjitha burimet urbane shkakton 8100 vdekje/vit dhe rrit shtrimin në spital me 10 500 shtrime/vit.³⁷⁰

Ndikimi në mjedis i impianteve të djegies ndodh zakonisht gjatë proceseve të ndryshme të funksionimit të tyre që janë kryesisht:

- Shkarkimet në ujëra nga proceset e ndryshme gjatë operimit (përfshirë aromat),
- Krijim i mbetjeve të rrezikshme (hirit) nga proceset,
- Çlirim zhurme dhe vibrime,
- Konsumim dhe prodhim energjie,
- Konsum lëndësh të para (reagent),
- Shkarkime të pakontrolluara të ndotësve të ndryshëm në ajër në rast incidentesh (nga magazinimi i mbetjeve);
- Prodhim i ndotësve të ndryshëm nëse temperatura e djegies nuk është ajo e planifikuar,
- Zhurma nga transporti i mbetjeve që sjellin mbetjet në implant për djegie,
- Paratrajtimi i gjerë i mbetjeve (përgatitja e karburanteve me origjinë nga mbetjet).
- Ndotja nga lënda djegëse e përdorur, etj.

Shqetësimet kryesore për impiantet djegëse lidhen me ndikimet që mund të kenë në shëndet dhe në ndotjen e ajrit. Duke qenë se ndotësit e shkarkuar në ajër janë të ndryshëm, problemet me shëndetin janë të shumta në rast se nuk zbatohen me përpikëmeri normat e shkarkimeve. Ekspozimi ndaj shkarkimeve të këtyre ndotësve të tillë si dioksinat/furanet, hidroksidi i klorit dhe metalet mund të shkaktojë një sërë

efektesh shëndetësore te njeriu duke përfshirë acarim të mushkërive, lëkurës dhe mukozës, probleme me sistemin nervor qëndror, dëmtime në veshkave dhe kancerin.³⁷¹ Ekspozimi ndaj PM-ve mund të shkaktojë astmë të rëndë, simptoma të frymëmarrjes akute, bronkit kronik, mund të rritë shpeshtësinë e sëmundjeve tek fëmijët si dhe mund të shkaktojë probleme të tjera shëndetësore. Gazet acide, si NO_x dhe SO₂, mund të shkaktojnë simptoma të përkohshme dhe afatgjate të frymëmarrjes, të tilla si gulçim dhe rritje të ndjeshmërisë ndaj infeksioneve të frymëmarrjes. Përveç kësaj, NO_x ndërveprojnë në ajër për të formuar ozonin në nivelin e tokës. Prania e grimcave ndotëse shihet si negative në shëndetin e njeriut. NO_x dhe SO₂ së bashku janë formuesit e shiut acid i cili, kur bie, shkakton acidifikimin e tokës dhe sipërfaqes së ujit. Si NO_x, SO₂ gjithashtu kontribuon në formimin e ndotjes me grimca të imëta. Kërcënimi i shëndetit nga CO është mos-ngopja me oksigjen i organeve dhe indeve të trupit. Gjëndja bëhet më e rëndë për ata që vuajnë nga sëmundjet kardiovaskulare. Në nivele të larta të ekspozimit, CO mund të jetë helmues.³⁷²

Shembuj të ndryshëm në vende të huaja kanë treguar se ndikimet në mjedis nga proceset që kryehen për djegien e mbetjeve në incinerator mund të zbuten nëpërmjet marrjes së masave të ndryshme edhe pse nuk mund të zhduken totalisht. Përdorimi i teknologjive më të mira të mundshme është një ndër instrumentat e përdorur dhe rekomanduar për uljen e sasisë së gazrave të shkarkuara në ajër nga këto impiante (sipas BE-së). Në shumë raste, impiantet djegëse janë përdorur edhe për përdorimin e energjisë nga djegia e mbetjeve.

Impianti i djegies së mbeturinave urbane që është planifikuar të ndërtohet në territorin e Bashkisë së Elbasanit do të ketë një kapacitet maksimal të trajtimit të mbetjeve që arrin 120-140 ton/ditë. Proçedura e marrë në konsideratë është ajo me trajtim termik. Linja e përpunimit termik në këtë incinerator përbëhet nga 3 (tre) seksione të ndërvarur me njëri tjetrin:³⁷³

- Sistemi i djegies dhe i rekuperimit energjistik
- Sistemi i trajtimit të tymit
- Sistemi i ciklit termik dhe i prodhimit të energjisë

Sipas dokumentacionit të projektit, projekti i ndërtimit të incineratorit (impiantit të djegies së mbetjeve urbane) parashikon marrjen e masave parandaluese të shkarkimeve të ndotësve në ajër dhe ujë, përkatësisht me vendosje filtrash në oxhakun e daljes së tymit (oxhaku rreth 17m i lartë dhe diametër 1.7m) dhe zbatimin e proceseve të trajtimit të gazrave, ndërsa për mbrojtjen e ujërave është parashikimi i shterës së papërçueshme në të gjithë zonën ku do të grumbullohen mbetjet, në mënyrë që të mbidhen dhe të trajtohen si ujëra të ndotura në impiantin e trajtimit të ujërave të ndotura i cili është parashikuar të ndërtohet si pjesë e këtij projekti.

Duke u nisur sa u tha më sipër, mendohet se ndikimi i këtij impianti djegës në qytet mund të jetë i ndjeshëm gjatë operimit të tij, për disa arsye. Krahas ndotjes së ajrit që ka ndikim të theksuar në shëndetin e banorëve, në projekt nuk është përcaktuar venddepozitimi përfundimtar i hirit. Duke qenë se në bashki për momentin mungon një venddepozitim specifik për mbetjet e rrezikshme, ruajtja e tyre në vende të papërshtatshme mund të krijojë rrezik për ndotjen e tokës dhe ujërave në rast magazinimi në kushte jo-teknike. Për më tepër, ky impiant është parashikuar të ndërtohet shumë pranë lumit Shkumbin, në zonë tejet të ndjeshme ndaj ndotjes (për shkak të dherave zhavorrore). Ndotje e ujërave të lumit Shkumbin në këtë zonë specifike mund të shkaktojë ndotjen e menjëhershme të ujërave nëntokësore

(Akuiferit Kuaternar të Elbasanit) i cili në këtë seksion shërben si dritare hidrogeologjike. Segmente të tilla të lumit, duke qenë se ushqejnë ujërat nëntokësore, zakonisht mbrohen me ligj. Pra, në rast incidentesh, impianti ndikon drejtpërsëdrejti në ndotjen e ujërave të lumit Shkumbin, ujërave nëntokësore të Akuiferit Kuaternar të Elbasanit dhe tokës përreth. Megjithatë, vlen të theksohet se në projekt është parashikuar ndërtimi i sistemit të parandalimit dhe shuarjes së zjarrit dhe ndërtimi i argjinaturave mbrojtëse për të parandaluar përmbytjet e mundëshme nga Lumi Shkumbin.

Me qëllim zbutjen e ndikimit në mjedis të impiantit, është i rëndësishëm kontrolli i projektit gjatë zbatimit dhe operimit, në mënyrë që të garantohet futja e teknologjive dhe masave të propozuara (në projekt, VNM dhe Leje Mjedisit), si dhe të zbatohen me përpikmërinë më të lartë masat për mbrojtjen e mjedisit dhe masat për zbutjen e ndotjes në ajër (përdorimi i filtrave në çdo kohë). Shkarkimet duhet të ndalohen ose të ulen në minimum duke përdorur teknikat më të mira që kërkojnë investime të mëdha (Një direktivë e re EU për inceneratorët e mbetjeve e vitit 2000 kufizoi dioksinat në ajër në 0.1 nanogram TEK, termat ekuivalente të toksicitetit, për metër kub të gazit të çliruar (ngTEQ/m^3)-ekuivalent i 100pgTEQ/m^3).

Duke patur parasysh se impianti djegës dyshohet se ka një ndikim të lartë në shëndetin e banorëve, rekomandohet që inceneratori të merret në konsideratë vetëm mbasi janë shqyrtuar të gjitha alternativat e tjera të menaxhimit të mbetjeve. Për këtë arsye, mendohet që të shfrytëzohet alternativa Redukto-Ripërdor-Riciklo.

5.2.5 Ndikimi i përgjithshëm i Planit sipas OM-ve

Ndikimet më të mëdha në mjedis vijnë si pasojë e ndërhyrjeve në territor. Projektet e propozuara për përmirësimin e infrastrukturës publike janë ato që shkaktojnë ndryshimet më të mëdha mjedisore, ndikime që janë pasqyruar edhe në tabelën ku janë vlerësuar projektet sipas objektivave mjedisore. Më poshtë do të paraqitet vlerësimi i treguesve mjedisor nën ndikimin e projekteve të parashikuara në PPV-në e Bashkisë Elbasan.

- Ndikimi i përgjithshëm i Planit në tokë

Gjatë fazës së ndërtimit për zhvillimin e infrastrukturës, ndikimi në mjedis parashikohet të jetë i lartë. Zbatimi i projekte në ato sipërfaqe toke ku do të ndërtohet do të ketë kthim të sipërfaqes natyrore në infrastrukturë. Ky ndryshim do të ndryshojë përdorimin e tokës dhe do të çojë në zvogëlimin e sipërfaqes së tokës natyrore ose bujqësore dhe betonizimin e saj duke shkaktuar dhe fragmentizuar habitatin natyror.

Gjatë fazës së ndërtimit, në zbatimin e projekteve të Planit të Bashkisë Elbasan të cilat kanë punime për ndërtime të reja, ka ndikime të kthyeshme sidomos në zonën e ndërtimit. Këto ndërtime shkaktojnë dëmtimin e tokës duke shkaktuar fenomene të tilla si erozion, shqetësime të faunës, rritje të prurjeve të sedimenteve në rast shirash të rrëmbyeshëm, rritje të sasisë së grimcave pezull në ajër si rezultat i veprimit të erës në tokën ku do të ndërtohet.

Ndërtimet e reja ose rindërtimet e infrastrukturës janë burim i prodhimit të volumeve të mëdha të mbetjeve. Ato gjithashtu krijojnë presione mbi përdorimin e burimeve natyrore. Mbetjet krijohen si gjatë fazës së ndërtimit ashtu dhe gjatë fazës së funksionimit. Ndikimi nga krijimi i mbetjeve llogaritet të jetë i përhershëm dhe i pakthyesëm. Ndaj mendohet se duhet të merren masa për menaxhimin e mbetjeve në mënyrë që ndikimi në mjedisit të jetë sa më i ulët.

Sasitë e mbetjeve të krijuara nga infrastruktura në veçanti, konsiderohen të volumeve të mëdha. Ndërtimi i veprave kombëtare dhe rajonale krijon sasitë më të mëdha të mbetjeve, ndërsa ndërtimi i veprave lokale ka si rezultat sasi më të vogël mbetjesh. Këto mbetje të krijuara mund të ripërdoren në infrastruktura të ngjashme si material mbushës. Zakonisht, përzierjet e materialeve të dala nga ndërtimet shpesh kanë karakteristika më të mira funksionale në krahasim me ato konvencionale. Në mënyrë që të arrihet një administrim ekonomik i burimeve natyrore, përveç masave specifike që jepen në PPV-në e Bashkisë Elbasan, nevojitet edhe marrja e masave të përgjithshme shtesë me qëllim uljen e ndotjes së tokës, të tilla si përdorimim i materialeve të riciklueshme në ndërtimin dhe rindërtimin e infrastrukturës për çdo sektor.

Projektet që kanë të bëjnë me hartimin dhe zbatimin e projekteve në mënyrë institucionale dhe organizative nuk kanë ndikim në mjedis.

– Ndikimi i përgjithshëm i Planit në ajër

Ndikimi kryesor në ajër në lidhje me zbatimin e projekteve të Planit të Bashkisë Elbasan do të vijë si rrjedhojë e zhvillimit të transportit. Shkarkimet në ajër gjatë fazës së ndërtimit ose rindërtimit të infrastrukturës do të kenë ndikim afatshkurtër ose të kthyesëm. Ndotja në ajër si pasojë e shkarkimeve do të shfaqet dhe si pasojë e një numri të lartë aktiviteteve.

Në lidhje me transportin, pritet që të kenë ndikime pozitive si rezultat i zbatimit të projekteve që synojnë fuqizimin e transportit publik dhe atij alternativ, zbatimin e projekteve që synojnë ndalimin e qarkullimit të automjeteve në zona me cilësi jo të mirë të ajrit apo shtimin e zonave të gjelbra në hapësirat e Bashkisë Elbasan.

Ndikimet pozitive për shkarkimet në ajër priten edhe nga marrja e masave nga sektorë të tjerë ekonomikë që kryejnë veprimtarinë e tyre brenda Bashkisë Elbasan duke marrë në konsideratë kontrollin e shkarkimeve në ajër, marrjen e masave për pakësimin e ndotjes së shkarkuar në ajër dhe përdorimin e energjive të gjelbra (për shembull, energjia diellore).

Nivelet e shkarkimeve të grimcave pezull në ajër do të rriten në zonat ku do të ketë ndërtime dhe rindërtime të infrastrukturës. Këto grimca janë shkaktare të një sërë sëmundjesh tek njeriu, të tilla si astma, arteroskleroza, sëmundje që kanë lidhje me sistemin e frymëmarrjes deri në kancer. Njerëzit, që punojnë dhe jetojnë në zonat e zbatimit të projekteve (në zonat e ndërtimit) janë të ekspozuar ndaj grimcave të mësipërme dhe rrezikojnë të preken nga sëmundje të ndryshme. Ndaj, gjatë zhvillimit të projekteve nevojitet të zbatohen masat e parashikuara në mënyrë që të pakësohet shkarkimi i grimcave në gjendje pezull nga sheshet e ndërtimit.

Pritet që zbatimi i masave të PPV-së të Bashkisë Elbasan të ulë shkarkimet në ajër. Kjo mund të vijë si rrjedhojë e uljes së bllokimeve të trafikut, menaxhimit më të mirë të sipërfaqeve rrugore dhe përdorimit të mjeteve me efikasitet energjie.

– Ndikimi i përgjithshëm i Planit në ujë

Ndikimi në ujë (sipërfaqësor dhe nëntokësor) nga zbatimi i projekteve do të ndihet gjatë zbatimit të projekteve madhore, kryesisht ato infrastrukturore, të cilat kanë edhe ndikimin më të lartë në mjedis. Gjatë peridhës së ndërtimit/rindërtimit dhe funksionimit të infrastrukturës, ndikimi në ujë pritet të jetë i lartë. Në shumicën e rasteve ndikimi është i kthyesëm ndërsa në raste të tjera ndikimi mund të shtrihet në

nivel rajonal. Ndikimi në ujë do të ndihet më tepër në trupat ujorë që do të presin shkarkimet e ujit të përdorur gjatë aktiviteteve.

Gjatë fazës së ndërtimit, në rast se nuk merren masat mbrojtëse të parashikuara, ndikimet mund të jenë të pakthyeshme si pasojë e ndikimit në morfologjinë e ujërave natyrore, në cilësinë e tyre, mosrespektimin e zonave mbrojtëse duke shkaktuar ndryshim të cilësive biologjike, fizike dhe kimike.

Në legjislacionin shqiptar në fuqi përcaktohet se në tokat anash burimeve ujore dhe në brigjet ose sipërfaqet e trupave ujorë mund të kryhen vetëm ato veprimtari, të cilat bazohen në planet e zhvillimit hapësinor dhe nuk mund të pozicionohen diku tjetër pa prodhuar kosto të lartë disproporcionale. Pozicionimi i tyre mund të ndikojë thellësisht mbi statusin ekologjik të rrjedhave ujore që përshkojnë Bashkinë e Elbasanit.

– Ndikimi i përgjithshëm i Planit në biodiversitet

Ndikimi më i madh në biodiversitet ndodh gjatë fazës së ndërtimit dhe rindërtimit të veprave ndërtimore, ndikime të cilat konsiderohen afatshkurtër për Bashkinë e Elbasanit. Ndikime të tilla shkaktohen nga zhurmat në sheshndërtime apo nga prishja a zvogëlimi i habitatit natyror. Ndikimet afatgjate dhe të pakthyeshme gjatë fazës së ndërtimit shkaktohen si rezultat i ndryshimit të përdorimit të tokës dhe ndërprerjes së rrugëve të migrimit të kafshëve. Ky ndikim mbartet dhe në vazhdim, mbas fazës së zbatimit gjatë fazës së funksionimit.

Ndërtimi i strukturave të reja dhe rindërtimi i infrastruktures ekzistuese mund të rezultojë në humbje të florës dhe faunës, fragmentim të habitatit dhe ndërprerjen e rrugëve migruese të llojeve të veçanta ose jo. Dëmtime të biodiversitetit shkaktohen si rrjedhojë e mungesës së mosmarrjes së masave për të mos ndërprerë vazhdimësinë e habitateve (për shembull, ndërtimi i urave të gjelbërta), konfliktualitetin midis ndërtimeve dhe rindërtimeve me faunën, krijimit të zhurmës duke krijuar shqetësim tek shpendët dhe gjitarët. Edhe ndriçimi i strukturave të ndryshme të infrastrukturave mund të krijojë shqetësim të drejtpërdrejtë tek kafshët që kryejnë aktivitetin e tyre jetësor në mbrëmje dhe natën, pozicioni që kanë aktivitetet në ujë ose në tokën pranë vijave ujore.

– Ndikimi i përgjithshëm i Planit në peizazh

Peizazhi në Bashkinë Elbasan do të ndikohet më tepër nga zbatimi i projekteve që kanë shtrirje të gjerë në hapësirë. Ndikimi i projekteve të tilla evidentohet lehtësisht për shkak të shtrirjes në zonë të hapur. Ndikimet në peizazh përcaktohen nga ndryshimi i veçorive pamore të zonës dhe i elementëve karakteristike të hapësirës ku shtrihet hapësira e peizazhit të prekur. Ndikimi konsiderohet i lartë në zona me peizazh të jashtëzakonshëm, zona të mbrojtura ose në zona me tipare simbolike.

Ndikimet mbi veçoritë peizazhistike të zonave mund të përkufizohen si të drejtpërdrejta, kumulative, jo të drejtpërdrejta dhe të dobëta. Ndërhyrjet që parashikohen të bëhen në PPV-në e Bashkisë Elbasan synojnë që të realizojnë përmirësimin e peizazhit, krahas fragmentarizimit të peizazhit dhe ndryshimit përfundimtar të përdorimit të tokës. Projekte të tilla janë ndërhyrjet që do të kryhen për ndërtimin e rrugëve peizazhistike, hartimi i paketave turistike, krijimi i intenerareve të gjelbra si dhe rehabilitimi i pyjeve të dëmtuara dhe gjelbërimi dekorativ në zonat urbane.

Rehabilitimi i zonave të nxehta që janë të pozicionuara në Bashkinë Elbasan paraqet interes jo vetëm për faktin që zbut ndotjen por dhe për përmirësimin e peizazhit, krahas përfitimeve shëndetësore që mund të kenë banorët e zonave përreth.

Ndërtimet e reja infrastrukturore të cilësdo ekonomi bëhen pjesë e peizazhit. Për këtë arsye nevojitet kujdes i veçantë në sistemimin e strukturave në fjalë në mënyrë që vendosja e tyre të bëhet në përputhje me tipologjinë e peizazhit ekzistues. Duke marrë parasysh elementin e tipologjise natyrore të zonës gjatë zbatimit të projekteve, do të ulet fragmentimi / copëzimi i peizazhit.

– Ndikimi i përgjithshëm i Planit në klimë

Projektet e propozuara në PPV-në e Bashkisë Elbasan do të kenë ndikime të kthyeshme pavarësisht se do të ndikojnë në çlirimin e gazrave të efektit serë dhe rritjen e sasisë së grimcave në gjendje pezull në ajër duke shkaktuar kështu krijimin e një mikroklimë në zonën ku do të aplikohen. Zbatimi i projekteve me ndikime të kthyeshme por shkaktarë të krijimit të mikroklimës, kanë të bëjnë me përmirësimin infrastrukturor.

Ndër shkaqet kryesore të ndryshimeve klimatike renditet edhe përdorimi i mjeteve të transportit, si pasojë e cilësisë së ulët të karburantit që përdoret në vendin tonë. Karburantet çlirojnë gazra të efektit serë gjatë djegies. Për këtë arsye, transporti klasifikohet si një ndër sektorët më problematikë lidhur me gazrat serë. Transporti ngelet sektori kyç në arritjen e objektivave kombëtare mbi masat për ndryshimet klimatike duke u ndjekur nga bujqësia dhe përdorimi i tokës.

Objektivi kryesor i vendimit 406/2009/EC për vendet anëtare të EU është ulja e shkarkimeve të gazrave serë për periudhën nga 2013 në 2020. Republika e Shqipërisë ka planifikuar që deri në vitin 2018 të përshtasë dhe të zbatojë objektivat e këtij vendimi. Me qëllim përmbushjen e objektivave të këtij vendimi parashikohet që me zbatimin e SKZHI të arrihet ulja me 8% të sasisë së GHG së shkarkuar dhe ulja me 40% e sasisë së HCFC-ve.

Transporti, bujqësia dhe sektori i prodhimit të energjisë mbeten sektorët kryesorë të ekonomisë që ndikojnë ndjeshëm në prodhimin e gazrave serë dhe HCFC-ve. Për eliminimin e këtyre ndikimeve duhet të merren masa specifike. Arritja e objektivave realizohet duke stimuluar zhvillimin dhe përmirësimin e transportit publik, duke ulur ndotjen industriale, duke informuar bujqërit rreth metodave të reja bujqësore të punimit të tokës dhe duke nxitur përdorimin e energjive të rinovueshme për prodhim energjie.

5.3 Përmbledhje e vlerësimit të propozimeve të PPV-së

Projektet e propozuara në Planin e Bashkisë Elbasan janë hartuar duke patur parasysh njëkohësisht gjendjen e mjedisit në territorin e Bashkisë dhe problematikat e ndryshme që kanë të bëjnë me shërbimet që Bashkia i ofron qytetarëve të saj. Projektet synojnë arritjen e pesë objektivave specifike të Planit që janë:

6. Zhvillim i qëndrueshëm ekonomik
7. Mbrojtja e rigjenerimi i burimeve natyrore
8. Zhvillimi i infrastrukturës së aksesit/lëvizjes
9. Zhvillim bujqësor e rural
10. Zbutja e pabarazive e zhvillimi i infrastrukturës sociale

Zbatimi i projekteve së bashku me projektet që parashikohen në Planet e Detajuara Vendore pritet të ketë ndikim konkret në përmirësimin e jetës së qytetarëve dhe gjendjes së mjedisit. Ndërkohë, ndikimi i tyre gjatë fazës së zbatimit mund të shkaktojë përkeqësimin e përkohshëm të gjendjes mjedisore të Bashkisë Elbasan.

Duke qenë se projektet mbulojnë fusha të ndryshme, ata janë të ndryshëm për nga lloji dhe ndikimi që ata kanë në mjedis. Me qëllimin përcaktimin e ndikimeve të mundshme të projekteve në mjedis gjatë fazës së zbatimit dhe në një periudhë kohore afatgjatë, si dhe përcaktimin e natyrës së ndikimeve dhe masave zbutëse, u bë vlerësimi i ndikimit në mjedis të projekteve të Planit të Bashkisë Elbasan. Vlerësimi i ndikimit në vetvete është kryer në nivel projekti, objektivi specifik dhe Plani.

Në bazë të analizës së ndikimit, rezultoi se projektet do të kenë kryesisht ndikim të ulët në mjedis, me disa përjashtime për projekte specifike. Konkretisht, në nivel objektivi të planit, rezultatet paraqiten si më poshtë:

- f. Projektet e O.1: Zhvillim i qëndrueshëm ekonomik: nga 13 projektet e O.1, rezulton se ndikim të ulët projektet, programet dhe objektivat e Planit do të kenë në të gjithë përbërësit (ajër, ujë, tokë, biodiversitet, pyje, peizazh dhe klimë), përveç përbërësve të kulturës, shëndetit dhe socio-ekonomisë, të cilët do të kenë një ndikim më të moderuar.
- g. Projektet e O.2: Mbrojtja e rigjenerimi i burimeve natyrore: përbërë nga 19 projekte, rezulton se projektet do të kenë ndikim të ulët në përbërësit e mjedisit si ajër, ujë, tokë, biodiversitet, pyje dhe peizazh, ndërsa në përbërësit e tjerë (klimë, kulturës, shëndetit dhe socio-ekonomisë) do të ketë një ndikim të moderuar.
- h. Projektet e O.3: Zhvillimi i infrastrukturës së aksesit/lëvizjes: nga 16 projektet e O.3, rezulton se projektet, programet dhe objektivat e Planit do të kenë ndikim mesatar në ajër, ujë, tokë, biodiversitet, pyje, peizazh dhe klimë, ndërsa përbërësit e kulturës, shëndetit dhe socio-ekonomisë do të kenë një ndikim të ulët.
- i. Projektet e O.4: Zhvillim bujqësor e rural: nga 6 projektet e O.4, rezulton se ndikim mesatar dhe të ulët projektet, programet dhe objektivat e Planit do të kenë në të gjithë përbërësit (Ajër, ujë, tokë, biodiversitet, pyje, peizazh dhe klimë), përveç përbërësve të kulturës, shëndetit dhe socio-ekonomisë, të cilët do të kenë një ndikim të ulët.
- j. Projektet e O.5: Zbutja e pabarazive e zhvillimi i infrastrukturës sociale: nga 10 projektet e O.5, rezulton se projektet, programet dhe objektivat e Planit do të kenë ndikim mesatar në përbërësit ajër, ujë, tokë dhe biodiversitet, ndërsa në pyje, peizazh, klimë, kulturë, shëndeti dhe socio-ekonomi kanë një ndikim më të ulët.

Vlerësimi numerik (sasior) i ndikimit në mjedis është bërë duke patur parasysh se gjatë zbatimit të projekteve do të merren masat teknike për zbutjen e ndikimit, pra në skenarin kur realizohen ndërhyrje mjedisore përmirësuese.

Duke u bazuar në rezultatet e vlerësimit të ndikimit, është vlerësuar edhe përputhshmëria ndërmjet objektivave, programeve e projekteve të Planit të Bashkisë Elbasan dhe objektivave të VSM-së. Duke qenë se projektet formojnë programe dhe programet formojnë objektiva, vlerësimi është kryer fillimisht në nivel projekti dhe ka

përfunduar në nivel objektivash. Për vlerësimin e përputhshmërisë janë paraqitur 5 nivele të cilat janë:

11. Objektivat/ programet/ projektet përputhen plotësisht me OM-të: Ky rast merr vlerësim maksimal të barabartë me 3. Ka raste që projekte të caktuara mund të mos kenë përputhje të plotë, por marrja e masave mjedisore i bën të përputhshëm,
12. Objektivat/ programet/ projektet përputhen pjesërisht me OM-të: Përputhja është e pjesshme edhe pse zbatohen masa mjedisore, pra realizohet me kushte.
13. Lidhja/ përputhshmëria është e zbehtë: Përputhshmëria është e dobët edhe pse realizohen masat mjedisore. Kjo nënkupton që ndikimi neutralizohet pjesërisht, ose minimalisht.
14. Nuk ka lidhje (përputhshmëria neutrale): Objektivat, programet, projektet nuk tregojnë përputhje në pamje të parë, por as përplasje. Pra nuk kanë ndikim negativ të ndërsjellë e veçanërisht ato të planit në objektivat e VSM-së.
15. Objektivat/ programet/ projektet nuk përputhen me OM-të: janë në kundërshtim të plotë, pavarësisht masave zbutëse që mund të merren.

Rezultatet e analizës së përputhshmërisë në nivel Planit të Bashkisë Elbasan janë paraqitur më poshtë:

Tabela 92. Përputhshmëria përfundimtare e Planit me Objektivat Mjedisore

Bashkia ELBASAN: Përputhshmëria										
Objektivat Mjedisore	OM1	OM2	OM3	OM4	OM5	OM6	OM7	OM8	OM9	Vlerësimi mesatar
Objektivat e Programet e Planit	Ajri	Uji	Toka	Biodiversiteti	Pyjet	Peizazhi	Klima	Kultura	Cilësia e jetës	
Përputhshmëria Totale	1.64	1.56	1.63	1.41	2.06	2.02	2.13	2.80	2.99	

Punoi: Bashkia Elbasan dhe PLGP/Co-PLAN, 2016

Bashkia Elbasan, nga procesi i vlerësimit të Përputhshmërisë, ka rezultuar se Plani ka përputhshmëri të pjesshme me objektivat mjedisore. Ky tregues mund të interpretohet në mënyrë të përmblëdhur duke theksuar se ndikimet në mjedis nga zbatimi i programeve dhe projekteve të PPV-së do të jenë konkrete dhe të matshme. Këto ndikime janë referuar në seksionin e mësipërm (5.2.1) dhe në bazë të tyre janë hartuar masa shoqëruese (referuar në seksionin 6) të cilat nëse respektohen nga zbatuesit dhe monitorohen me përpikmëri nga institucionet përgjegjëse (të referuara në seksionin 5.1), mund të zbutin ndikimin në mjedis në nivele më të ulta edhe pse nuk mund ta eliminojnë fenomenin plotësisht.

Duke iu referuar tabelës përmblëdhëse të Përputhshmërisë në nivel PPV-je, është vlerësuar se Objektivat Mjedisore, Ajër, Ujë, Tokë, Pyje, Peizazh dhe Klimë janë në kufinj të kategorizimit me përputhshmëri të zbehtë (në vlerësim janë në kategorinë e pjesshme, por janë fare pranë të përputhshmërisë së zbehtë). Për këtë arsye masat e referuara për këto elementë nevojitet që të trajtohen me rreptësi.

Lidhur me biodiversitetin, është vlerësuar se ky objektiv mjedisor pritet të jetë më i cënuari nga zbatimi i kësaj PPV-je. Kjo për arsye të ndjeshmërisë së lartë që ka ky përbërës thelbësor i mjedisit por edhe nga shtrirja e projekteve në një sipërfaqe të konsiderueshme në territor. Duke qëndruar nën presionin e ndikimit të fortë njerëzor, ky element i mjedisit është përballur me sfida të forta ndër vite për të cilat vetëm kohët e fundit janë hartuar politika dhe ndërhyrje konkrete të cilat synojnë parandalimin e përkeqësimit të gjendjes dhe përmirësimin e saj në rang Republike dhe jo vetëm në Bashkinë e Elbasan.

Kultura dhe cilësia e jetës janë dy përbërës mbi të cilët është punuar veçanërisht për të krijuar një harmoni natyrore dhe përmirësim të vlerave qoftë natyrore, të shëndetit publik dhe trashëgimisë kulturore e historike duke identifikuar vlerat thebësore dhe identitetin e kësaj Bashkia.

Në tabelën e mëposhtme reflektohen Projektet e Planit të PPV-së të shpërndara në % në bazë të niveleve të përputhshmërisë që ato kanë ndaj Objektivave Mjedisore.

Tabela 93. Përputhshmëria përfundimtare e Planit me Objektivat Mjedisore

Bashkia ELBASAN: Përputhshmëria					
Objektivat Mjedisore	% e OM me Perputh. e Larte / Projekt	% e OM me Perputh.e Pjesshme / Projekt	% e OM me Perputh.te zbehte / Projekt	% e OM me Perputh. Neutrale / Projekt	% e OM pa Përputhje / Projekt
Objektivat e Programet e Planit					
Përputhshmëria Totale	28.0%	49.8%	19.3%	1.0%	2.0%

Punoi: Bashkia Elbasan dhe PLGP/Co-PLAN, 2016

Përgjithësisht, shumica e përputhshmërive në nivel mesatar dhe të ulët lidhet më tepër me fazën e planifikimit (pozicionimi i infrastrukturës në hapësirë dhe përgatitja e kushteve teknike të përshtatshme), pasi Shqipëria ka veçori të theksuara nga ana natyrore, kulturore dhe peizazhi që mund të ndikohen ndjeshëm nga zhvillimet e infrastrukturës, veçanërisht nga projektet me shtrirje të gjere sipërfaqësore dhe sektorë të ndryshëm si energji, ujë, etj.

Nga rezultatet e mësipërme rezulton se:

- Në total, nga 64 projekte të PPV-së, 28% e tyre kanë përputhshmëri të lartë me objektivat mjedisore. Pra ndikimi që projektet do të kenë në mjedis do të jetë i papërfillshëm dhe, në disa raste, ato janë hartuar si një domosdoshmëri e rehabilitimit të gjendjes mjedisore për Bashkinë Elbasan.
- Rreth 50% e fondit të projeteve kanë përputhshmëri mesatare, çka nënkupton se ndikimi i tyre do të jetë i ulët dhe mund të zbutet ndjeshëm me marrjen e masave të parashikuara në legjislacionin shqiptar (masat përcaktohen gjatë hartimit të raportit të Vlerësimit të Ndikimit në Mjedis) gjatë fazës së zbatimit. Monitorimi i këtyre masave është element kyç në ruajtjen e nivelit të përputhshmërisë edhe gjatë fazës së operimit të këtyre projekteve.
- Vetëm 19% e projekteve nga 64 që janë propozuar në Planin e Bashkisë Elbasan kanë përputhshmëri të zbehtë. Në këtë rast qoftë respektimi qoftë monitorimi i përpiktë i masave shtrënguese mjedisore nuk do të sillte neutralizim të plotë të ndikimeve, por thjesht do të kufizohej me zbutjen e ndikimit të projekteve tek objektivat mjedisore.

9. Projektet e vlerësuara me përputhshmëri neutrale kanë të bëjnë kryesisht me hartime planesh, studimesh, investimesh dhe ngritjesh kapacitetesh njerëzore. Pra projekte dhe ndërhyrje të cilat bartin një ndikim mjedisor me peshë fare të vogël (1%) krahasuar me ndërhyrjet fizik është faktorizuar si neutral.
10. Vetëm 2% e projekteve nuk përputhen me objektivat mjedisorë (OM-t), kjo është një përqindje fare e vogël, pasi kjo është gjeneruar në totalin e elementeve të vlerësuara, ndaj nuk do të thotë që një projekt i caktuar do të jetë plotësisht pa përputhshmëri me OM-t.

Ndikimet që rrejdhin nga ky Plan i Përgjithshëm Vendor janë vlerësuar kryesisht të kenë karakter intensitet të ulët dhe në disa raste rehabilitues e të domosdoshëm për të sistemuar dhe përmirësuar cilësinë e jetës dhe të mjedisit në Bashkinë Elbasan.

Ndikimet pozitive afatgjatë identifikohen kryesisht në përmirësimin e cilësisës së jetës dhe nivelit kulturor të shoqërisë, kjo si rezultat i përmirësimit të infrastrukturës dhe shërbimeve publike të parashikuara në këtë PPV. Ndikimi që paraqitet në fushën e ndryshimit klimatike do të jetë relativisht i ulët ku si kontribues kryesor do vazhdojë të mbetet operimi i industrisë së naftës.

Ndikimet pozitive në popullatë dhe pasuri materiale do të vijnë si rezultat i zbatimit të infrastrukturës rrugore dhe të shërbimeve në përgjithësi gjë që do të çojë në përmirësimin e lëvizjes së banorëve brenda dhe jashtë Bashkisë duke shkurtuar kohën e udhëtimit, sigurinë në lëvizje, përafrimin me tregjet dhe qendrat kryesore urbane dhe shërbimet publike në përgjithësi.

6. Masat për mbrojtjen e mjedisit

6.1 Masa për parandalimin / zbutjen e ndikimeve mjedisore të propozimeve të PPV-së

Në Kapitullin 5 është vlerësuar ndikimi i projekteve të PPV-së gjatë fazës së zbatimit dhe afatgjatë. Siç është shtjelluar në këtë kapitull, në bazë të analizës së ndikimit, ka rezultuar se projektet do të kenë kryesisht ndikim të ulët në mjedis, me disa përjashtime për projekte specifike. Ndikimi, edhe pse në shkallë të ndryshme, do të jetë kryesisht në tokë, burime ujore, pyje, ajër, biodiversitet, etj. Ndikimi parashikohet të jetë specifik për çdo projekt më vete.

Marrja e masave për mbrojtjen e mjedisit gjatë zbatimit të një projekti, dhe në rastin tonë të projekteve të PPV-së së bashkisë është kompetencë e një numri të caktuar institutesh publike dhe e zhvilluesit të projektit. Institutet publike sigurohen që për çdo projekt, zhvilluesit e projekteve parashikojnë dëmtimet e mundshme të mjedisit gjatë fazës së zbatimit dhe përpara fillimit të zbatimit të projektit, marrin masat teknike të nevojshme për parandalimin dhe zbutjen e tyre. Kjo bëhet e mundur nëpërmjet zbatimit të Ligjit nr. 10440, datë 7.7.2011 “Për vlerësimin e ndikimit në mjedis” i cili përcakton kushtet e zbatimit të një projekti në respekt me mjedisin.

Sipas Ligjit nr. 10440, projektet, përpara zbatimit do t’i nënshtrohen “procedurës paraprake të vlerësimit të ndikimit në mjedis” ose “procedurës së thelluar të vlerësimit të ndikimit në mjedis” sipas Ligjit nr. 10440, datë 7.7. 2011. Ky ligj zbatohet për projektet e propozuara, private apo publike, të cilat mund të shkaktojnë ndikime të rëndësishme negative, të drejtpërdrejta ose jo në mjedis, si pasojë e madhësisë, natyrës apo vendndodhjes së tyre. Sipas nenit 4 të të njëjtit ligji, vlerësimi i ndikimit në mjedis përfshin përcaktimin, përshkrimin dhe vlerësimin e ndikimeve të pritshme të drejtpërdrejta e jo të drejtpërdrejta mjedisore të zbatimit apo moszbatimit të projektit. Ndikimet mjedisore të projektit vlerësohen në lidhje me gjendjen e mjedisit në territorin e prekur në kohën e paraqitjes së raportit përkatës për vlerësimin e ndikimit në mjedis të projektit. *Vlerësimi i ndikimit në mjedis përfshin vlerësimin e ndikimit të projektit gjatë fazës së zbatimit dhe gjithashtu edhe dekontaminimin/pastrimin apo rikthimin e zonës në gjendjen e mëparshme, funksionimin normal, ashtu edhe mundësinë për aksidente.* Vlerësimi i projektit përfshin, gjithashtu, edhe propozimin e masave të nevojshme për parandalimin, zbutjen, minimizimin e ndikimeve të tilla ose rritjen e ndikimeve pozitive mbi mjedisin, gjatë zbatimit të projektit, përfshirë edhe vlerësimin e efekteve të pritshme të masave të propozuara.

Autoriteti vendimmarrës për hartimin e VSM-së është Agjencia Kombëtare e Mjedisit e cila vendos nëse një projekt i nënshtrohet VNM-së paraprake ose duhet t’i nënshtrohet edhe procedurës së thelluar të VNM-së. Hartimi i vlerësimit të ndikimit në mjedis (VNM-së) të një projekti mbetet detyrë e zhvilluesit të projektit (neni 11 i Ligjit nr. 10440). Hartimi i VSM-së është proces që përfshin institucionet shtetërore (Ministrinë e Mjedisit dhe AKM-në), zhvilluesin e projektit, pushtetin lokal ku zhvillohet projekti dhe palët e tjera të interesuara si publiku dhe organizatat jofitimprurëse, etj. Zhvilluesi, për projektet që i nënshtrohen procedurës së thelluar të VNM-së, informon dhe konsultohet me publikun e interesuar për vlerësimin e ndikimit në mjedis të veprimtarisë së tij (Neni 14 i Ligjit nr. 10440).

Një rol të rëndësishëm në mbrojtjen e mjedisit gjatë zbatimit të një projekti luan edhe autoriteti i planifikimit ose autoritete të tjera përgjegjëse për liçencimin e

veprimtarive (zbatimin e projekteve). Ligji nr. 10440 i kërkon autoriteteve në fjalë që, përpara vendimit për dhënien e lejes së zhvillimit apo licencës përkatëse për një projekt të propozuar, të sigurohet që projekti t'i jetë nënshtruar kërkesave të këtij ligji dhe në varësi të projektit, të jetë pajisur me vendim apo deklaratë. Vendimi apo deklarata për projektin e propozuar është i vlefshëm për aq kohë sa është e vlefshme dhe leja e zhvillimit/licenca përkatëse për projektin (Neni 20 i Ligjit nr. 10440).

Mbas marrjes së lejes për zbatimin e projektit, zhvilluesi, gjatë fazës së zbatimit të projektit, i raporton ministrisë për masat e marra për mbrojtjen e mjedisit nga ndikimet negative të veprimtarisë (Neni 20 i Ligjit nr. 10440).

Një vëmendje të veçantë si objekt mbrojtjeje i kushtohet zonave të mbrojtura ose zonave veçanërisht të mbrojtura (neni 21 i Ligjit nr. 10440). Në këtë rast, dispozitat e ligjit nr. 10440 zbatohen edhe në rastet kur veprimtaria e propozuar nuk ka të bëjë drejtpërdrejtë apo nuk është e nevojshme për administrimin e zonave veçanërisht të mbrojtura, por që, veçmas apo në bashkëveprim me plane dhe projekte të tjera, mund të shkaktojë efekte të rëndësishme mbi atë zonë.

Kur AKM-ja apo ministria, në përfundim të procedurës për vlerësimin e ndikimit në mjedis të një projekti, shprehet se veprimtaria e propozuar, veçmas apo në bashkëveprim me veprimtari ose plane dhe projekte të tjera, të realizuara apo të propozuara, mund të ketë ndikim negativ të rëndësishëm mbi integritetin e një zone veçanërisht të mbrojtur, atëherë autoriteti përgjegjës që mbulon fushën e projektit, nuk lejon zhvillimin e tij. Bëjnë përjashtim vetëm rastet kur i) nuk ka zgjidhje tjetër alternative; ii) veprimtaria e propozuar duhet të zbatohet për arsye urgjente të interesave madhorë të publikut, përfshirë edhe ato me natyrë shoqërore apo ekonomike (arsye urgjente të interesave madhorë të publikut që merren në konsideratë, kur zona veçanërisht e mbrojtur përmban lloje habitatesh natyrore prioritare dhe/ose specie prioritare, janë vetëm ato që kanë të bëjnë me shëndetin e njeriut apo sigurinë e publikut, ose që sjellin ndikime të rëndësishme pozitive për mjedisin); iii) duhen marrë të gjitha masat kompensuese për të siguruar zbatimin e kërkesave të “Natyra 2000”.

Si përfundim, mund të thuhet se masat për mbrojtjen e mjedisit gjatë fazës së zbatimit të projekteve të PPV-së përcaktohen në VNM-të përkatëse të çdo projekti. Rolin kryesor të mbrojtjes së mjedisit në këtë rast e luajnë Ministria e Mjedisit me institucionet vartëse që miratojnë VNM-të e projekteve, autoriteti i planifikimit ose autoritete të tjera përgjegjëse për liçencimin e veprimtarive të cilat kërkojnë që projekti të jetë pajisur me vendim apo deklaratë mjedisore, zhvilluesit e projekteve të cilët përcaktojnë masat që merren gjatë fazës së zbatimit dhe autoritetet inspektuese gjatë fazës së zbatimit. Një rol tejet të veçantë dhe të rëndësishëm pritet që të luhet nga publiku në fazën e hartimit të VSM-ve dhe për ndërgjegjësimin e qeverisë lokale (bashkisë) për rëndësinë e respektimit të ligjit nr. 10440 gjatë fazës së zbatimit të projekteve të PPV-së dhe në të ardhmen.

6.2 Masa për mbrojtjen e burimeve ujore

6.2.1 Masa për mbrojtjen e burimeve ujore sipërfaqësore

Mbrojtja e cilësisë së ujërave sipërfaqësore është detyrim ligjor për Bashkinë i cili rrjedh kryesisht nga Ligji nr. 139/2015 “Për vetëqeverisjen vendore”, i cili ngarkon Bashkinë me përgjegjësinë për ruajtjen e mjedisit dhe ofrimin e një mjedisi cilësor për qytetarët në territorin e saj si dhe Ligji nr. 111/2012 “Për Menaxhimin e Integruar

të Burimeve Ujore”. Krahas tyre, detyrimet rrjedhin edhe nga ligje të tjera që synojnë mbrojtjen e mjedisit apo të përbërësve specifikë të tij.

Lumi i Shkumbinit e degët e tij kanë pësuar dëmtime të shumta brenda territorit të Bashkisë së Elbasanit, (shih seksionin e Ujërave Sipërfaqësore) në 20 vitet e fundit. Nga analiza e cilësisë së ujit në territorin e Bashkisë Elbasan ka rezultuar se ujërat e lumit Shkumbin janë të ndotura. Burimet kryesore të ndotjes kanë rezultuar fusha e depozitimit të mbetjeve të ngurta urbane në brigjet e lumit Shkumbin (Menazdere, Paper, Gostrime, Kushe, Zaranikë), që ka shkarkuar ndotjen e ujërave sipërfaqësore e nëntokësore nëpërmjet rrjedhjes së shllamit në ujërat e lumit Shkumbin dhe depërtimit të tij në shtresat e tokës deri në Akuiferin e fushës së Elbasanit. Krahas venddepazitimit të mbetjeve, ujërat e ndotura urbane dhe industriale kanë krijuar ndotje të vazhdueshme të lumit Shkumbin në mungesë të impianteve përkatëse të trajtimit të ujërave të ndotura. Aktualisht, ujërat urbane dhe ujërat e ndotura të industrisë derdhen drejtpërsëdrejti në lumin Shkumbin.

Me qëllim mbrojtjen e burimeve ujore sipërfaqësore, në Planin e Përgjithshëm Vendor i cili është në fazë miratimi, Bashkia Elbasan ka hartuar disa projekte specifike (Tabela 95) të cilat përqendrohen në *përmirësimin e hidro-morfoligjisë së lumenjve të Basenit të Shkumbinit* dhe degët e tij, *mbrojtjen e burimeve ujore nga ndotja e shkaktuar nga keqmenaxhimi i mbetjeve* në të shkuarën si dhe *uljen e ndotjes nga industria*. Projektet janë kryesisht me fokus i) rehabilitimin mjedisor dhe kthimin në zona për argëtim të zonave ripariane të Lumit Shkumbin e degëve të tij, ii) hartimin e Planit Vendor për Menaxhimin e Integruar të Mbetjeve sipas ligjit Nr. 10463, datë 229.2011 “Për Menaxhimin e Integruar të Mbetjeve” Neni 12. Në plan përfshihen edhe propozime për *ndërtimin e në impianti për trajtimin e ujërave të ndotura urbane* dhe krijimin e një sistemi për mbledhjen dhe ripërdorimin e ujërave të bardha, si dhe kryerjen e një studimi të thellë rreth ndikimit të industrisë në ujëra dhe tokë ndër vite. Krahas masave të propozuara në PPV, rekomandohet edhe marrja e masave që janë:

Monitorimi i menjëhershëm i Lumit Shkumbin: gjatë fazës së monitorimit të ujërave të lumit Shkumbin, ka rezultuar se ujërat janë të ndotura me metale të rënda si Plumb (Pb), Kadmium (Cd), Nikel (Ni), Arsenik (As), Hekur (Fe), Bakër (Cu), Krom (Cr). Duke patur parasysh se ujërat e lumenjve në përgjithësi përdoren për ujë të kulturave bujqësore dhe herë herë për peshkim, dhe se metalet e pranishme në lumin Shkumbin si Pb e Cd janë kancerogjenë. Është e rëndësishme që të merren masa të menjëhershme për monitorimin e thellë të lumenjve për një kohë prej të paktën dy-vjeçare në mënyrë që të përcaktohet nëse:

- Ujërat e lumit Shkumbin mund të përdoren për ujë pa cënuar shëndetin e banorëve dhe konsumatorëve,
- Banorët e zonave në afërsi të lumit mund të peshkojnë dhe të konsumojnë peshkun e zënë në ujërat e lumit Shkumbin pa cënuar shëndetin e tyre

Monitorimi është edhe më i rëndësishëm duke patur parasysh që ujërat e Shkumbinit ushqejnë me ujë edhe Akuiferin e Lushnjës i cili furnizon me ujë Bashkinë e Lushnjës dhe fshatra të tjera.

Ndalimi i shfrytëzimit pa kriter të inerteve lumore në Shkumbin: Lumenjtë e Basenit të Shkumbinit janë shfrytëzuar për inerte në rrjedhën e mesme dhe të poshtme. Me qëllim mbrojtjen e lumit, ruajtjen e cilësisë së ujërave të tij dhe mbrojtjen e

cilësisë së ujërave nëntokësore rekomandohet që, Bashkia në bashkëpunim me Këshillin e Basenit Ujor të Shkumbinit:

- Të ndalojë urgjentisht shfrytëzimin e inerteve lumore, sidomos në zonat nga Fushë-Labinot deri në Papër ose nga Vidhasi-Bujqës, ku është vënë re shfrytëzimi intensiv i inerteve lumore (në bashkëpunim me ABU Shkumbin, ARM Elbasan, dhe Ministrinë e Mjedisit). Gjendja paraqitet problematike në NjA Shushicë, pergjatë shtratit të lumit Shkumbi, në fshatin Polis-Valë ku shfrytëzimi i inerteve ka krijuar dëmtime të shtratit dhe brigjeve, duke humbur sipërfaqe të konsiderueshme të tokës bujqësore. Bazuar në VKM Nr.1, datë 21.6.2006 “Për Reduktimin e shfrytëzimit të zhavorreve dhe rërave në shtretërit e lumenjve”, Bashkisë së Elbasanit i rekomandohet që *për shfrytëzimin e zhavorreve dhe rërave në shtretërit e lumenjve të japë leje vetëm në rastet kur ka depozitime të mjaftueshme dhe vetëm në segmente të caktuara.* Pra, marrja e inerteve, në rastet kur është e pashmangshme për arsye ekonomike, *të shoqërohet me studime specifike të posaçme për çdo rast me qëllim shmangien e dëmtimit të trupit lumor.* Shërbimi Gjeologjik Shqiptar (SHGJSH) ka kryer studime të hollësishme rreth shfrytëzimit të inerteve të lumenjve dhe ndikimit të tyre në mjedis. Për këtë arsye, rekomandohet bashkëpunimi me SHGJSH për shqyrtimin e çdo lejeje,
- Të largojë menjëherë impiantet e prodhimit të inerteve nga sipërfaqet e shtratit apo terracës së shtratit të Shkumbinit dhe degëve të tij në zonat që shërbejnë si dritare hidrogeologjike,
- Të rehabilitojë shtratin e lumit Shkumbin në zonat e dëmtuara dhe degët e tij brenda territorit të Bashkisë Elbasan (Ndërtimin e pritave anësore e tërthore me qëllim shmangien e erozionit të brigjeve, mbrojtjen e urave, pastrimin e brigjeve të lumit të mbushura me inerte, krijimin e pyjeve artificiale në terracën e shtratit apo në terracën e parë me qëllim shmangien ose uljen e veprimtarisë gërryese të rrjedhës).³⁷⁴

Menaxhimi i mbetjeve të rrezikshme: Bashkia Elbasan nuk ka një plan për menaxhimin e mbetjeve të rrezikshme. Si rrjedhojë, menaxhimi i mbetjeve të rrezikshme shtëpiake që është kompetencë e bashkisë mbetet ende një sfidë. Me qëllim parandalimin dhe mbrojtjen e ujërave të lumenjve në Bashkinë Elbasan nga ndotja e shkaktuar nga mbetjet e rrezikshme, rekomandohet hartimi i një plani bashkiak për menaxhimin e mbetjeve të rrezikshme. Më konkretisht rekomandohet që:

- Për mbetjet e rrezikshme industriale (të krijuara nga operatorët e pajisur me leje mjedisi A dhe B): të bashkëpunojë me institucionet e linjës për menaxhimin e rrymave të ndryshme të mbetjeve të rrezikshme, të cilat ndodhen apo krijohen brenda territorit të bashkisë.
- Për mbetjet e rrezikshme shtëpiake dhe atë të krijuara nga operatorët e pajisur me leje mjedisi të tipit C: të hartojë një Plan Vendor për Menaxhimin e Mbetjeve të Rrezikshme Shtëpiake ku të përcaktojë mënyrat e mundshme të trajtimit të tyre dhe një venddepozitim përfundimtar.
- Për mbetjet e rrezikshme spitalore: të hartojë një plan për përcaktimin dhe miratimin e venddepozitimit të mbetjeve spitalore jo të rrezikshme dhe të monitorojë administrimin e mbetjeve sipas kompetencave të saj.

- Riciklimi i mbetjeve: Të hartojë një plan për riciklimin e rrymave të ndryshme të mbetjeve të riciklueshme: Planet dhe projektet që do të hartohen/zhvillohen në funksion të menaxhimit të mbetjeve industriale, nevojitet që të marrin në konsideratë edhe mundësinë e zvogëlimit të sasisë së krijuar të mbetjeve që në burim dhe uljen e mundësisë së ndotjes së mjedisit nga industria.

Kontrolli i shkarkimeve industriale në ujë: Në këtë kontekst rekomandohet që Bashkia:

- të hartojë plane për kontrollin e zbatueshmërisë së Lejeve të Mjedisit (në bashkëpunim me ARM Elbasan e AKM) për subjekte që shkarkojnë mbetje të cilat dëmtojnë cilësinë e ujërave sipërfaqësore dhe nëntokësore, kryesisht subjektet e industrisë së përqëndruar në zonën industriale të qytetit të Elbasanit. Zbatimi i këtyre masave rrjedh si detyrim ligjor për Bashkinë në zbatim të ligjit nr. 139/2015 “Për vetëqeverisjen vendore” dhe ligje të tjera për mbrojtjen e mjedisit dhe specifikisht për mbrojtjen dhe menaxhimin e ujërave.

Hartimi i një Plan Veprimi për Praktikën e Mira Bujqësore: Problem në burimet ujore përbëjnë dhe infiltrimet e kimikateve dhe pesticideve që përdoren në bujqësi. Rekomandohet që bashkia të hartojë një Plan Veprimi për Praktikën bujqësore që duhet të ndiqen në mënyrë që të minimizohen përdorimet e këtyre kimikateve.

Hartimi dhe zbatimi i programeve e planeve vendore/ndërbashkiake për menaxhimin e Basenit të lumit Shkumbin: Shkumbini është lumë që përshton territorin e bashkive të ndryshme. Si rrjedhojë, mbrojtja e tij kërkon bashkërendimin e përpjekjeve të të gjitha bashkive përkatëse në bashkëpunim me Agjencinë e Basenit Ujor (KBU) të Shkumbinit. Bashkëpunimi mund të kryhet nëpërmjet hartimit dhe zbatimit të programeve e planeve ndërbashkiake/vendore ose për hartimin e Planit të Menaxhimit të Basenit të Shkumbinit. Ky plan duhet të përcaktojë angazhimet përkatëse për çdo bashki në fushat e mëposhtme:

- përdorimin e qëndrueshëm të ujërave të lumit Shkumbin nga të gjitha bashkitë (bashkëpunim në dhënie të lejeve për shfrytëzimin e ujit për qëllime të ndryshme si për pije, bujqësi, industri, etj.) pa penalizuar bashkitë në rrjedhën e mesme e të poshtme të lumit,
- koordinim për ruajtjen e mirëmbajtjen e lumit (pastrimin e shtratit të lumenjve, krijimin e fashës së gjelbër, ndalimin e shfrytëzimit të inerteve në lumë),
- parandalimin e ndotjes së lumenjve në këto bashki (ndalimin e hedhjes së mbetjeve në lumë/burime ujore sipërfaqësore) në mënyrë që bashkitë në rrjedhën e poshtme të mos marrin të gjitha ujërat e ndotura të bashkive në rrjedhën e sipërme dhe të mesme;
- përcaktimin e pasojave dhe masave për zbutjen e tyre që ka ndërtimi i HEC-eve në degët e Shkumbinit në cilësinë e ujit të lumenjve, në prurje, biodiversitet, dhe deri në plazhe.
- pyllëzimin e pellgut ujëmbledhës të lumit Shkumbin me qëllim shmangien e përmytjeve dhe erozionit;
- monitorimin e ujërave sipërfaqësore dhe nëntokësore të lumit Shkumbin dhe degëve të tij dhe të ujërave të Akuiferit Quaternar të Elbasanit

Ndërgjegjësimi i qytetarëve rreth mbrojtjes së mjedisit ujor: rekomandohet që Bashkia të ndërtojë një program ndërgjegjësimi të popullsisë për rëndësinë e mbrojtjes së burimeve ujore ku të vihet theksi tek mospërdorimi i lumenjve si vende të depozitimit të mbetjeve, etj.

Zgjerimi i rrjetit të monitorimit dhe i parametrave të monitoruar në varësi të aktiviteteve ekonomike (industriale, bujqësore, etj.) të pranishme në territor: Shkumbini përshkon territore të gjera me aktivitetet të ndryshme bujqësore dhe industriale. Për fat të keq, Shkumbini monitorohet nga një numër i kufizuar stacionesh monitorimi³⁷⁵. Duke parë rëndësinë që ujërat e Shkumbinit kanë për bujqësinë dhe gjithashtu si burim ushqyes për Akuiferin e Elbasanit, rekomandohet:

- Monitorimi mujor ose mundësisht ditor i cilësisë së ujërave të Shkumbinit nga ARM Elbasan gjatë gjithë vitit. Monitorimi i lumenjve deri më tani kryhet nga AKM. Është e udhës që monitorime të kryhen edhe nga ARM Elbasan. Duke qenë e pranishme në territor, ARM Elbasan arrin të monitorojë ujërat e lumenjve Shkumbin në kohën e duhur edhe në rastet kur ka derdhje të rastësishme abuzive të lëndëve të ndryshme në lumë. ARM Elbasan duhet të paktën të ketë përgjegjësinë e monitorimit të lumit të herëpashershëm sipas një Plani Monitorimi Vendor të lumit si dhe të pajiset me laborator teknik të akredituar për kryerjen e analizave të ujit.
- Shtimin e stacioneve të reja të monitorimit të lumenjve në zonat më problematike (në qendër të zonave më të banuara, në zonën ku zhvillohet industria, etj.). Me rëndësi shihet shtimi i pikave të monitorimit siç është përcaktuar më poshtë:
 - Në lumin Shkumbin në të cilin shkarkojnë ujërat e ndotura urbane (7 kolektorë kryesorë) dhe në përroin e Zaranikës në të cilin shkarkojnë ujërat e ndotura (3 kolektorë kryesorë),
 - përpara dhe pas vendgrumbullimit të mbetjeve të shpërndara në bregun e lumit në Paper
 - në afërsi të zonës ku zhvillohet aktiviteti i përpunimit të metaleve,
 - në zonën e shkarkimit të ujërave që vijnë nga ALBKROM, ish-Uzina e ferrokromit,
 - në fshatin Mjekës ku është vendosur Uzina e Lëndëve Plasëse

Për këtë nevojitet bashkëpunim me Ministrinë e Mjedisit, Agjencinë Kombëtare të Mjedisit dhe Agjencinë Rajonale Elbasan.

- Shtimin e numrit të parametrave të monitoruara dhe përshtatja e parametrave që duhen monitoruar për ndotjen e lumenjve në varësi të aktivitetit industrial të pranishëm në territor. Në bashkitë si Elbasani ku industria e shfrytëzimit të gëlqerorëve dhe e prodhimit të metaleve është mjaft aktive, nevojitet monitorimi i treguesve/parametrave për ndotje nga kjo industri. Gjithashtu, prania e metaleve të rënda parashtron nevojën për monitorim të metaleve të ndryshëm në varësi të industrisë që zhvillohet, si parametra monitorues për industrinë e prodhimit të metaleve, të lëndëve plasëse, etj. Sot, përveç përcaktimit të ndotjes, është e rëndësishme që të përcaktohet edhe burimi i ndotjes.

Tabela 94. Projektet e planifikuara në PPV për përmirësimin e cilësisë së ujit

Qëllimi	Masa	Projekti
Përmirësimet në hidro-morfologjinë e lumit	Krijimi i zonave ripariane	-Risistemi i zonave ripariane të lumit Shkumbin - Rehabilitimi mjedisor dhe kthimi në zonë rekreative i zonave ripariane të Lumit Zaranikë, Manazdere, Gostimë, Papër dhe Kushe
	Rehabilitimi i kanaleve vaditëse-ujitëse	- Krijimi i parqeve urbane përgjatë lumit Shkumbin (Krastë e Made-grykëderdhja e Zaranikës) - Ndërtimi i këmbëve të urës Beli,Sollak - Rikonstruksioni dhe ndërtimi i urave Polis-Vale dhe Broshkës, - Rehabilitimi dhe mirëmbajtja e rrjetit kullues dhe ujitës për të gjithë territorin në mënyrë që të minimizohet përdorimi i tyre si shkarkim për ujërat e ndotura.
Mbrojtjen e burimeve ujore nga ndotja nga mbetjet e ngurta e të lëngta	Menaxhimi i integruar i mbetjeve	- Hartimi i Planit pilot të Menaxhimit të Mbetjeve Urbane në nivel bashkie me synim ndarjen e diferencuar të tyre në burim - Pastrimi nga mbetjet urbane i lumit Kushe - Pastrimi i shtratit të lumit Shkumbin nga ndotja e akumuluar - Përmirësimi tërësor i sistemit të kanalizimeve në rrugët “A. Mezini, P. Dodbiba, Q. Fezo, Sh. Thanasi dhe në lagjen Teqe, pranë shkollës “Sulë Domi”, rruga Arif Dardhaj, tek llagka e komunitetit Rom, Rrapishtë me qëllim dërgimin e tyre në impiantin e trajtimit të ujit për të eliminuar shkarkimin e drejtëpërdrejtë këtyre ujërave në lumin Shkumbin - Ndërtimi i një impianti të trajtimit të ujërave të zeza e propozuar dhe në PPV e mëparshme, - Ndërtimi i pikave të transferimit të mbetjeve në Labinot-Fushë, Tregan dhe Gjinar
Ulja e ndotjes nga zonat ish-industriale	Pastrimi dhe rehabilitimi i zonave ish-industriale	- Pastrimi i zonave nga ndotja e trashëguar industriale - Rehabilitimi i tyre me qëllim përdorimi ekonomik - Pastrimi i zonave ish-industriale nga ndotja

Burnimi: Bashkia Elbasan dhe Co-PLAN, 2016

6.2.2 Masa për mbrojtjen e burimeve ujore nëntokësore

Qarku i Elbasanit ku bëjnë pjesë dhe Bashkia e Elbasanit , Peqinit, Belshit dhe Gramshit është i pasur me burime ujore nëntokësore ndër të cilët dallojmë Akuiferin Kuaternar të Elbasanit me shtrirje përgjatë Shkumbinit dhe akuiferët në zonat karstike/gëlqerore si masivët gëlqerorë të Bërzeshtës, Polisit, brezit Mirakë-Jabllanicës (akuiferët me çarje-karts). Duke u mbështetur në studimet e kryera nga SHGJSH rreth problematikave të ndryshme të akuiferëve në Qarkun e Elbasanit³⁷⁶, lind nevoja të merren disa masa të rëndësishme për mbrojtjen e tyre. Disa nga këto masa renditen më poshtë:

Ndalimi i menjëhershëm i furnizimit me ujë të popullsisë nga pus-shpimet Vidhas-Papër (Akuiferi i Elbasanit): ujërat nëntokësore të Akuiferit të Elbasanit janë ndikuar për një kohë të gjatë nga aktivitetet industriale në zonën e Kombinatit Metalurgjik. Nga monitorimet e kryera nga SHGJSH rezulton se ujërat e akuiferit në zonën **Vidhas-Papër** dhe në fushën e **Peqinit nuk janë të një cilësie të mirë**. Si rrjedhojë, për aq kohë sa nuk janë kryer studime/monitorime të thella që vërtetojnë se ujërat e Akuiferit të Elbasanit në këtë pus-shpim nuk janë të ndotura, rekomandohet

me forcë që ujërat e Akuiferit të Elbasanit të marra nga pus-shimet Vidhas-Papër të mos përdoren për furnizimin me ujë të popullsisë së Bashkisë Elbasan.

Shtim i pus-shpimeve të reja për pije në zonën Labinot-Fushë: për zëvendësimin e puseve në zonën Vidhas-Papër ose në rast se lind nevoja për shtimin e puseve të reja, SHGJSH rekomandon shfrytëzimin e akuiferit ndërkokrrizore në zonën Labinot-Fushë për qytetet e Elbasanit, Cërrikut dhe komunat. Megjithë, rekomandohet që marrja e vendimeve për pus-shpime të reja të bëhet në bashkëpunim me SHGJSH-në në mënyrë që të shmanget përdorimi i ujërave të ndotura për furnizimin me ujë të popullsisë.

Monitorimi në mënyrë urgjente i Akuiferit Quaternar të Elbasanit për ndotje nga industria që zhvillohet brenda zonës industriale të Qytetit. Monitorimi duhet të ketë si qëllim të përcaktojë llojin e përdorimit të ujërave të Akuiferit Quaternar të Elbasanit për çdo pus-shpium (nëse ujërat e këtij Akuiferi mund të përdoren për furnizim me ujë të popullsisë). Deri më sot, aktiviteti industrial në zonën e Elbasanit ka ndotur ujërat sipërfaqësore, tokën dhe ajrin,³⁷⁷ si dhe disa burime ujore nëntokësore si në zonën e Vidhas-Papërit të cilët përdoren për ujë të pijshëm³⁷⁸. Zhvillimi i industrisë në qytetin e Elbasanit dhe derdhja e ujërave të përdorur industriale në lumin Shkumbin pa një trajtim paraprak sjell domosdoshmërisht nevojën e monitorimit të ujërave të Akuiferit Quaternar të Elbasanit për ndotje nga industria dhe përcaktimin e përdorimit të ujit (si ujë për industrinë, për popullsinë, për bujqësinë, etj.). Nevoja është urgjente edhe për faktin se ujërat e Akuiferit të Elbasanit përdoren për furnizimin me ujë të popullsisë në Bashkinë Elbasan.

Zbatimi dhe mbrojtja e zonave higjeno-sanitare përreth pus-shpimeve (legale/ilegale): Në Bashkinë e Elbasanit, pus-shpimet janë shpërndarë përgjatë brigjeve të Shkumbinit, nga zona Labinot-Fushë deri në Vidhas dhe të pellgjeve të tyre ujëmbledhëse përkatëse në zona me përdorim të ndryshëm toke (bujqësor dhe industrial). Nga studimet e kryera³⁷⁹, mungesa e zbatimit të zonave higjeno-sanitare përreth pus-shpimeve është përcaktuar si një ndër shkaqet kryesore që çojnë në ndotjen e akuiferëve. Për këtë arsye, rekomandohet që Bashkia e Elbasanit:

- Të krijojë një regjistër ku të regjistrohen pus-shpimet legale dhe ilegale në territor dhe vendndodhja e tyre me qëllim përcaktimin e cilësisë së këtyre ujërave dhe gjetjen e mundësisë për shmangien e konflikteve më veprimtaritë e tjera (industria, bujqësia, urbanizimi) që shkaktojnë ndotje në to. Pus-shimet duhen klasifikuar sipas nivelit të rrezikshmërisë që ato paraqesin për ndotjen e ujërave nëntokësore. Kjo ndihmon për inspektimin e tyre të herë pas herëshëm.
- Të krijojë dhe mbrojë zonat higjeno-sanitare përreth të gjitha pus-shpimeve në zbatim të Ligjit 111/2012 “Për menaxhimin e Integruar të Burimeve Ujore” dhe VKM nr.145, datë 26.2.1998 “ Për miratimin e rregullores higjeniko-shëndetësore për kontrollin e cilësisë së ujit të pijshëm, projektimin, ndërtimin dhe mbikqyrjen e sistemeve të furnizimit me ujë të pijshëm”. Me interes të veçantë paraqiten pus-shpimet për përdorim industrial, të vendosura në Komunën e Bradasheshit.
- të zonohet territori sipas ndjeshmërisë së akuiferëve ndaj ndotjes sipërfaqësore në rast shpimesh. Kjo ndihmon për të përcaktuar se në cilat zona lejohen shpimet sepse nuk përbëjnë rrezik ndotjeje për akuiferët dhe në cilat zona ndodh e kundërta. Në rast të kundërt, rekomandohet krijimi i një liste në të cilën pusshimet të renditen sipas nivelit të rrezikshmërisë që ato paraqesin për ndotjen e ujërave nëntokësore me qëllim ushtrimin e kontrollit të tyre në mënyrë periodike.

- Të ndalohet shkarkimi i ujërave të ndotura industriale në lumin Shkumbin në mënyrë të menjëhershme.

Krijimi i zonave të mbrojtura me status të veçantë (Dritaret hidrogeologjike):

Në disa zona të bashkisë, ujërat sipërfaqësorë (Labinot-Fushë deri në Vidhas) kanë lidhje të mira hidrologjike me ujërat nëntokësore. Në Akuiferin e Elbasanit, këto zona shtrihen në territorin e Bashkisë Elbasan. Si rrjedhojë, lind nevoja që në ato zona ku ujërat sipërfaqësorë të lumenjve ushqejnë akuiferët, të krijohen zona të mbrojtura me status të veçantë (Dritare Hidrogeologjike).³⁸⁰ Të tilla zona janë të rëndësishme për mbrojtjen e akuiferëve nga ndotja. Për këtë arsye, rekomandohet që Bashkia Elbasan, të marrë masa të tilla si:

- Dhënia e statusit “Zonë e Mbrojtur me Status të Veçantë” për zonat që shërbejnë si Dritare Hidrogeologjike (ato zona të territorit që ushqejnë akuiferët). Përgjatë zonës Labinot Fushë-Vidhas³⁸¹ kjo është zona ku ujërat e Shkumbinit ushqejnë Akuiferin e Elbasanit. Në luginën e lumenjve të basenit të Shkumbinit, për përcaktimin e dritareve hidrogeologjike nevojitet bashkëpunimi me SHGJSH-në.
- Të ndalohet dhënia e lejeve për aktivitete që rrezikojnë ndotjen (industria)³⁸² ose të ndërpritet leja e aktiviteteve aktuale që shkaktojnë ndotje në mjedis. Rekomandohet që të vendosen kushte të rrepta që garantojnë mbrojtjen e ujërave nëntokësore gjatë dhënies së lejeve për aktivitete të ndryshme në këto zona.
- Në zonat me status Dritare Hidrogeologjike rekomandohet që toka të përdoret për aktivitetet që nuk shkaktojnë ndotje në mjedis.

Ndalimi i dhënies së lejeve të shfrytëzimit për inertet lumore në zona të ndjeshme ndaj ndotjes: rekomandohet ndalimi i dhënies së lejeve të shfrytëzimit të inerteve lumore në zonat e ndjeshme, sidomos në zonat nga Fushë-Labinoti deri në Papër ose nga Vidhasi-Bujqës, me qëllim ruajtjen e ekulibrave hidrodinamikë të akuiferëve, në bashkëpunim me Këshillin dhe Agjencinë e Baseneve Ujor të Shkumbinit. Ky rekomandim vjen edhe në zbatim të VKM Nr.1, datë 21.6.2006 “Për Reduktimin e shfrytëzimit të zhavoreve dhe rërave në shtretërit e lumenjve”,

Shtimi i pikave të monitorimit të ujërave nëntokësore dhe i parametrave të monitoruar në varësi të aktiviteteve ekonomike në zonë: AKM në bashkëpunim me SHGJSH monitoron gjendjen e burimeve ujore nëntokësore rregullisht me bazë vjetore³⁸³. Megjithatë, vihet re se numri i pikave të monitorimit për përcaktimin e cilësisë së ujërave nëntokësore në çdo basen e akuifer është i ulët, ndërkohë që zonat me ndjeshmëri të lartë ndotjeje janë të shumta, veçanërisht në akuiferin e Elbasanit. Në pikat më problematike që përkojnë me shtrirjen e lumit Shkumbin mbi akuiferin e Elbasanit, veçanërisht aty ku ndodhen aktivitetet industriale me Kombinatin Metalurgjik, rekomandohet që të shtohen pikat e monitorimit të akuiferëve dhe shtimi i parametrave të monitoruar. Në Bashkinë Elbasan rekomandohet monitorimi i parametrave që tregojnë edhe ndotjen nga industria që zhvillohet aty.

Hartimi i një Plan Veprimi për Praktikën e Mira Bujqësore: Problem në burimet ujore përbëjnë dhe infiltrimet e kimikateve dhe pesticideve që përdoren në bujqësi. Rekomandohet që bashkia të hartojë një Plan Veprimi për Praktikën bujqësore që duhet të ndiqen në mënyrë që të minimizohen përdorimet e këtyre kimikateve.

- *Shfrytëzimi i qëndrueshëm i burimeve ujore të akuiferëve*

Pajisja me një pasqyrë të rezervave vjetore të ujërave nëntokësore në akuiferë.

Pasqyra të kihet parasysh gjatë dhënies së lejeve për shfrytëzimin e ujërave të akuiferëve me qëllim shfrytëzimin e qëndrueshëm të tyre.³⁸⁴ Rritja e kërkesës për ujë për nevoja familjare dhe veprimtari të ndryshme ekonomike ka rritur trysinë mbi akuiferët, në veçanti mbi Akuiferin e Elbasanit, duke çuar në mbishfrytëzimin e tyre. Në periudhën me reshje të pakta në verë (Qershor-Shtator), kërkesa për ujë rritet edhe më tej nga sektori i turizmit e bujqësisë. Në këtë periudhë, akuiferët kanë nivelin më të ulët të ujit në krahasim me periudhat e tjera të vitit për shkak të mungesës së shirave. Rol kryesor në menaxhimin e akuiferëve kanë SHGJSH-ja, Agjencia e Menaxhimit të Basenit të Shkumbin (ABU Shkumbin) së bashku me Bashkinë e Elbasanit dhe bashkitë e tjera përkatëse që shfrytëzojnë akuiferët. Menaxhimi i qëndrueshëm i burimeve ujorë rrjedh si pasojë e zbatimit të ligjit nr.111/2012 “Për Menaxhimin e Integruar të Burimeve Ujore”

Monitorimi i sasisë së ujit që shfrytëzohet nga akuiferët në Qarkun Elbasan e Bashkitë e tij:

Sipas ligjit Nr.111/2012 “Për Menaxhimin e Integruar të Burimeve Ujore”, Bashkisë së Elbasanit në bashkëpunim me AKM, ARM dhe Këshillin dhe Agjencinë e Basenit Ujor të Shkumbinit i del për detyrë të mbikqyrin, të detyrojnë subjektet dhe individët të instalojnë pajisje për mbajtjen nën kontroll dhe matjen e sasisë së përdorimit të ujit në tokë private për të eliminuar lidhjet e paligjshme dhe shfrytëzimin e pakontrolluar të akuiferit ujëmbajtës. Kjo do të sillte një mirëmenaxhim të burimeve ujore dhe, përta i përket Akuiferit të Elbasanit, Bashkia do të kishte informacion më të saktë për përdorimin e tij.

Të analizohen akuiferët në thellësi mbi 200m: deri më sot, SHGJSH ka kryer studime përreth akuiferëve të cekët (nën 200m thellësi). Duke qenë se industria në përgjithësi shfrytëzon edhe ujërat e akuiferëve në thellësi mbi 200m, kërkohet që këto akuiferë të pasqyrohen në inventarin e burimeve ujore në mënyrë që të përcaktohet ndikimi i industrisë në këto akuiferë dhe pasojat që mbishfrytëzimi i tyre mund të ketë në sipërfaqe (ulje të nivelit të tokës).

Mbrojtja dhe ruajtja e ujërave termo-mineral si Llixhat e Elbasanit, pus- shpimi në Dëshiran dhe burimi i Holtës. Mbrojtja e tyre dhe hartimi i një plan menaxhimi për këto ujëra do të sillte përfitime sociale dhe ekonomike

Ndalimi i shkarkimit të ujërave të ndotura urbane e industriale dhe të bardha në Shkumbin:

Burim ndotjeje për Akuiferin Quaternar të Elbasanit mbetet vetë lumi Shkumbin. Ky i fundit ndotet nga shumë burime të ndryshme ndër të cilat edhe ujërat e ndotura urbane, të bardha dhe industriale. Ujërat e ndotura dhe të bardha të qytetit të Elbasanit derdhen në lumin Shkumbin nëpërmjet 10 kolektorëve. 7 nga 10 kolektorët e qytetit shkarkojnë ujërat e ndotura të patrajuara drejtpërsëdrejti në lumin Shkumbin ndërsa 3 në Përroin e Zaranikes, i cili, më tej, i derdh në Lumin Shkumbin. Duke qenë se ujërat e lumit Shkumbin shërbejnë si burim për Akuiferin Quaternar të Elbasanit, dhe se rreziku i ndotjes së Akuiferit Kuaternar të Elbasanit me shtrirje përgjatë lumit Shkumbin është i lartë si pasojë e mungesës pothuajse të plotë të mbulesës ekranizuese të shtresave ujëmbajtëse, sidomos në Krastën e Madhe dhe të Vogël³⁸⁵, derdhja e ujërave të ndotura në Shkumbin të patrajuara përbën element ndotjeje të Akuiferit të Elbasanit.

Për këtë arsye rekomandohet që Bashkia:

- të marrë masa të menjëhershme për ndalimin e derdhjes së ujërave të zeza, të bardha dhe ujërave industriale të papërpunuara në lumë si dhe

- të ndërtojë sa më shpejt sistemin e trajtimit të ujërave të ndotura urbane të parashikuar në PPV,
- të ndërtojë sistemin e kullimit që bën të mundur kontrollin e ujërave të bardha me qëllim shmangien e ndotjes së lumit Shkumbin dhe degëve të tij që shërbejnë si burim ushqimor për Akuiferin e Elbasanit.
- Për menaxhimin e Basenit të Shkumbinit, të bashkëpunojë me ABU Shkumbin dhe bashkitë e tjera përkatëse për mbrojtjen e lumit Shkumbin nga ndotja e shkaktuar përtej kufijve të saj.

Mbyllja dhe rehabilitimi i gropave septike: Në zonat rurale të bashkisë sistemi i kanalizimeve nuk e mbulon të gjithë popullsinë e vendosur në këto zona. Për largimin e ujërave të ndotura nga shtëpitë e tyre popullsia ka ndërtuar gropa septike jashtë çdo standardi tekniko-sanitar duke krijuar kështu probleme në ujërat nëntokësore dhe sipërfaqësore. Ujërat e vendosura në këto gropa largohen nga aty nëpërmjet kanaleve të hapura kulluese duke kryer shkelje të legjislacionit në fuqi. Bashkisë i del për detyrë të :

- lokalizojë vendosjen e gropave septike jashtë standardeve tekniko-sanitare dhe të vendosë mbylljen dhe rehabilitimin e gropave ekzistuese
- hartojë një plan informimi për mënyrën e ndërtimit të gropave septike.

6.3. Masa për mbrojtjen e peizazhit, biodiversitetit dhe zonave të mbrojtura

6.3.1 Masa për mbrojtjen e peizazhit

Peizazhi në territorin e Bashkisë Elbasan paraqitet i ndryshëm, në varësi të territorit dhe zonave ku dominon aktiviteti njerëzor (Shih seksionin e Peizazhit). Problematikat kryesore që has peizazhi në territorin e bashkisë kanë të bëjnë kryesisht me fragmentimin/copëtimin e peizazhit natyror dhe mos futjen e elementëve të peizazhit natyror në zonat urbane dhe në zonat me aktivitet industrial. Krahas problemeve në shkallë të madhe, vlen për tu theksuar problemet me peizazhin urban e atë industrial, të cilët deri më tani nuk kanë gjetur një rrugë të përbashkët ndërthurjeje me atë natyror. Në qytet mbetet problem krijimi i një peizazhi të mirëfilltë urban, duke përfshirë të gjithë elementët e gjelbërimit, arkitektonikës, kopshteve, monumenteve kulturor dhe historik, të cilët sëbashku do të krijojnë një peizazh të ndërthurur dhe të pëlqyeshëm për qytetarët. Shpesh praktikat e mira të peizazhit nuk ndiqe, apo përcaktohen si dytesore, keto praktika janë spontane, ku zonat urbane dhe industriale kanë përdorur elementë të peizazhit në mënyrë rastësore, apo duke patur një orientim të lehtë mbi çështjen e dizajnit të peizazhit. Kryesisht, rrugët dhe sheshet kanë qënë pjesë e futjes së dizajnit të peizazhit, me mbjellje pemësh formë lineare, duke ndjekur linja strikte, në rastet dominuese duke ndjekur konturet e infrastrukturës, kjo është një mënyrë bazike, sigurisht jo universale në rregullimin dhe krijimin e peizazhit, apo përdorimit elementëve të tij në funksion të dekorit urban e më gjerë. Studimi i peizazhit në tërësi dhe elementëve të tij kërkon studime të thelluara duke analizuar të gjithë komponentët që e formojnë atë (planifikimi, arkitektonika, historia, kultura, kultura bujqësore, natyra, bimët lokale, e deri tek komponentet më elementar si ndryshimi i ngjyrës së pemëve përgjatë stinëve të vitit) dhe gjetjen e rrugëve të përbashkëta për ndërthurjen e pikave që mund të kombinohen me njeri-tjetrin për të krijuar një Peizazh të pëlqyeshëm dhe funksional.

Me qëllim mbrojtjen e përbërësve të mjedisit e peizazhit, në Planin e Përgjithshëm Vendor (PPV) i cili është në fazë miratimi, Bashkia Elbasan ka parashikuar marrjen e disa masave të cilat përqëndrohen në shtimin e sipërfaqeve të gjelbra në qytetin e Elbasanit dhe në zonat industriale, krijimin e zonave ripariane përgjatë lumit Shkumbin dhe degëve të tij dhe krijimin e parqeve urbane përgjatë lumit Shkumbin dhe në Kodrën e Krastës. Konkretisht për përmirësimin e peizazhit, në PPV Bashkia ka propozuar rehabilitimin mjedisor dhe ristrukturimin e ish-zonës industriale të Elbasanit, për të siguruar cilësi të mirë jetese si dhe kthimin në hapësirë të gjelbër dhe argëtuese, mbjelljen e pemëve në zonat urbane, etj. Projektet e propozuara nga Bashkia në PPV që synojnë përmirësimin e Peizazhit në territorin e Bashkisë paraqiten në figurën në vijim (Tabela 96). Krahas masave të propozuara në PPV, në territorin e Bashkisë Elbasan rekomandohen keto masa:

Peizazhi Urban: Futja dhe ndërthurja e përbërësve të peizazhit natyror në brendësi të zonave urbane (sipërfaqe të gjelbra, peme, shkurre, sipërfaqe ujore). Kjo kërkon studime të hollësishme për zona specifike, apo dhe në shkallë qyteti (Qyteti i Elbasanit), në mënyrë që Peizazhi urban të ndërthuret me atë natyror dhe ky i fundit të mund të shërbejë, krahas të mirave mjedisore, si dekor urban. Masa specifike për përmirësimin e Peizazhit urban në territorin e bashkisë janë:

- Ruajtja e strukture së **pemëve përgjatë rrugëve**, pra nëse aksi rrugor karakterizohet nga pemë kumbulle të kuqe, që i kanë rezistuar kohës dhe i janë përshtatur klimës dhe tokës, rekomandohet që të ruhet kjo lloj bimësie, si dhe mundësisht të së njejtës madhësi dhe distancë nga njëra-tjetra, deri në fund të aksit për të ruajtur “*formalitetin*” që karakterizon këtë peizazh. Zgavrat e bordurat ku pema qëndron duhet të jenë të së njejtës madhësi, ngjyre dhe materiali mbulese. Kjo e fundit duhet të ketë çarje të mjaftueshme për të lejuar depërtimin e ujit në rrënjë, por të mos pengojë ecjen mbi to. Gjithashtu duhet të jetë e lëvizshme për qëllime mirëmbajtjeje. Rekomandohet që të përdoren mbulesat dhe zgavrat të mos lihen të çara e me bordurë sepse, veçanërisht në rrugët me trotuare të ngushta (1-2 m) pemët kthehen në pengesë serioze për ecjen e kalimtarëve.
- Përzgjedhja e bimëve përgjatë akseve rrugore urban duhet të jetë ose të të njëjtit lloj, ose me një kombinim 2-4 llojesh por sipas një tendence të përsëritur, që krijon elementin estetik dhe të rregullsisë në dizajnin e peizazhit rrugor. Si parim, diversiteti në ngjyrë, formë dhe lloj mund të arrihet në akset e tjera, por brenda të njëjtit aks bimët, forma, distanca dhe lloji i tyre rekomandohet të qëndrojnë të pa ndryshuara, ose në formacione të projektuara paraprakisht.
- Në zona park e hapsira të tjera publike ku do të mbillen pemë karakteri formal i këtij peizazhi mund të thyhet nga pemë të mbjella rresht e të të njëjtit lloj, në pemë të së njejtës familje (gjethore, halore, shkurre), por të mbjella në grupime, pra grupe me nga 3 apo 5 pemë në varësi të hapësirës. Gjithsesi, në zonat park, projektuesit e peizazhit kanë liri në përzgjedhjen e formacioneve, për sa kohë që: zgjedhin bimë vendase apo të përshtatura për një kohë shumë të gjatë në territorin e qytetit/bashkisë së Elbasanit; i vendosin në mënyrë të tillë që të garantojnë hije në verë dhe depërtim të dritës së diellit në dimër; bëjnë të mundur krijimin e zonave me bar dhe jo vetëm lule ose tokë nën hije ku nuk mund të rriten bimët; krijojnë mikroklima të ndryshme brenda parkut; sjellin shumëllojshmëri bimësh që ofron informacion shkencor bazik edhe për

përdoruesit e parkut; garantojnë që bimësia e përzgjedhur përmirëson cilësinë e tokës dhe rrit aftësinë filtruese e infiltruese të saj.

- Ti kushtohet vëmendje “*Xhepave Urban*”, ose thënë ndryshe hapësirat boshe, të pa trajtuara mes pallateve apo ndërtesave të ndryshme të qytetit të cilat fshehin një potencial të madh në trjtimin e peizazhit urban. Këto hapësira vërtetojnë se peizazhi nuk ka përmasë standard dhe se është vetë elementi i përdorur në të i cili nëpërmjet funksionit që ofron edhe në një hapësirë relativisht të vogël, sërish ofron një shumëllojshmëri aktivitetsesh e mjedisesh. Po si hapësirat e tjera park, edhe këto xhepa ofrojnë tipologji të ndryshme sipas vendodhjes. Pra këto xhepa mund të trajtohen sipas nevojës së komunitetit.
- Bimët e rekomanduara për tu përdorur në territorin e Bashkisë Elbasanit (jo të vetmet) janë: **Bliri** (*Tilia argentea*), **Lagestromia** (*Lagerstroemia indica*), **Kumbulla e Kuqe** (*Prunus cerasifera*), **Ulliri i egër** (*Olea europaea*), **Rrapi** (*Platanus occidentalis*), **Pisha e Butë** (*Pinus Pinea*), **Dafina** (*Laurus Nobilis*) dhe **Ginko** (*Ginkgo Biloba*) të cilat janë bimë (pemë) me tipare terheqëse, rezistente ndaj ndotjes, të përshtatshme me zonën dhe kanë sjellin të mira mjedisore (filtrojnë ajrin, neutralizojnë temperaturën, etj.)

Peizazhi industrial: Të merren masa në drejtim të uljes së ndikimit negativ vizual të zonave industriale. Kjo kërkon studime specifike në mënyrë që futja e elementëve të gjelbërimit me pemë dhe shkurre të shërbejë si përmirësues i peizazhit dhe fshehjen e zonave/objekteve të cilat nuk janë të përshtatshëm nga pikëpamja vizuale. Gjatë hartimit të këtyre projekteve dhe zbatimit të tyre duhet pasur parasysh që funksionet industriale dhe gjelbërimi, apo përbërësit e Peizazhit të balancohen dhe të plotësojnë njeri-tjetrin duke krijuar një dizajn të pëlqyeshëm dhe njëkohësisht duke garantuar ruajtjen e funksionalitetit. Masa specifike për përmirësimin e peizazhit industrial janë:

- Të shtohen sipërfaqet e pyllëzuara në zonat industriale, kryesisht në zonën e Kominatit Metalurgjik, Fabrikës së Çimentos, Uzinës së Lëndëve Plasëse etj. Pyllëzimi i këtyre zonave do të përmirësonte pamjen vizuale të zonës industriale dhe do të silltë një sërë përfitimesh mjedisore, si mbrojtja e tokës, shtimi i oksigjenit në ajër dhe zbutja e klimës, etj.
- Të mbillen pemë të cilat, karahas rregullimit të peizazhit, përshtaten me tokën dhe që mund të zhvillohen në mjedise relativisht të ndotura. Për mbjelljen e pemëve në zonat industriale rekomandohen bimët si: **Akacia** (*Acacia*), **Plepi** (*Populus alba*), **Shelgu** (*Salix species*), **Eukalipti** (*Eucalyptus*) dhe **Lofata** (*Cercis siliquastrum*).

Peizazhi natyror: Të synohet mbrojtja dhe përmirësimi i peizazhit natyror nëpërmjet shtimit të zonave të pyllëzuara dhe uljes së fragmentimit të zonave natyrorë. Masa specifike për përmirësimin dhe mbrojtjen e peizazhit natyror mund të jenë:

- Të ruhen ose të ndërtohen aty ku mungojnë, zonat ripariane të lumit Shkumbin dhe degëve të tij, të cilat janë një përbërës i rëndësishëm i plotësimit të peizazhit të territorit të Bashkisë Elbasan. Ruajtja dhe përmirësimi i zonave ripariane luajnë rol të shumëfishtë, ato kanë funksion mbrojtës të tokës nga gërryerja, njëkohësisht luajnë rolin e brezit buferik (zbutës) të ndalimit të ndotjes nga sipërfaqet bujqësore në drejtim të lumit, kanë një rol të rëndësishëm si korridor lidhës për habitatet dhe për strehimin

dhe levizjen e specieve të ndryshme, gjithashtu dhe ndikimet pozitive në përmirësimin e cilësisë së ajrit, zbutjen e klimës, etj.

- Ripyllëzimi i zonave të shpyllëzuara dhe të degraduara nga shkaqe të ndryshme të zonave pyjore të *Shpatit, në Kollagjesh dhe Shmil* do të silltë një ndikim pozitiv në ruajtjen e njëtrajtshmërisë dhe të bashkimit të pjesëve të copëtuara të pyjeve, duke krijuar një peizazh pyjor të vazhdueshëm. Gjatë ndaj kësaj ndërhyrje duhet treguar kujdes i veçantë, që pemët e përzgjedhura duhet të jenë të ngjashme me ato që kanë qënë të mbjellura më parë ose të përshtaten pemë të tjera, gjithmonë duke përdorur pemë të cilat janë karakteristike për zonë dhe që e kanë habitatin e tyre këtë territor.
- Të mbillen pemë të cilat, karahas rregullimit të peizazhit, përshtaten me tokën dhe që mund të shërbejnë si mbrojtëse të tokës nga gërryerja dhe që nuk përbëjnë rezik për të prishur balancat me bimët e tjera (nuk janë invazive), ndër të tjera rekomandohen: **Shelgu** (*Salix species*), **Plepi** (*Populus alba*), **Akacia** (*Acacia*), **Eukualipti**(*Eucalyptus*).

Peizazhi rural: Mbrojtja e Peizazhit rural dhe përmirësimi i cilësisë së tij, duke e konsideruar si pjesë të pa ndashme të peizazhit natyror. Kjo do të arrihet nëpërmjet marrjes së masave specifike për rregullimin e elementëve të caktuar, disa prej këtyra masave mund të jenë:

- Gjatë hartimeve të planeve të zhvillimit të bujqësisë të kihet parasysh elementët e peizazhit, në mënyrë që, aty ku është e mundur sektori i bujqësisë të përshtatet me përbërësit e tjerë të Peizazhit, apo të krijojë një peizazh i cili nuk fragmenton në vijshmërinë pamore (edhe fizike aty ku është e mundur) të peizazhit.
- Ruajtja dhe mirëmbajtja e kanaleve vaditës/kullues dhe mbjellja e brigjeve të tyre me gjelbërim, duke krijuar “damar” të gjelbër përgjatë parcelave bujqësore (kryesisht bimësi e ulët, barishtore dhe shkurre te vogla).
- Të krijohen breza buferik (zbutës) me pemë të larta dhe të ulta në pjesët fundore të tokave bujqësore, me qëllim krijimin e një zonë të gjelbër dhe parandalimin e shpërdarjes së ndotësve në sipërfaqe të gjera (nëqoftëse në pjesën fundore të parcelave bujqësore ndodhet një lum, ky brez i gjelbër do të ulë ndjeshëm depërtimin e ndotësve si pasojë e shpëlarjes së tokës bujqësore nga vaditja).
- Të mbillen pemë/bimë të cilat, karahas rregullimit të peizazhit, përshtaten me tokën dhe që mund krijojnë konflikt me zhvillimin bujqësor. Për mbjelljen e pemëve në zonat industriale rekomandohen bimët si: **Plepi** (*Populus alba*), **Shelgu** (*Salix species*), **Eukalpti** (*Eucalyptus*) dhe **Akacia** (*Acacia*).

Masa të përgjithshme për peizazhin, për mbrojtjen e peizazhit dhe ndërthurjen e tij me të gjithë komponentët e peizazhit në harmoni të plotë, me qëllim përmirësimin e cilësisë së jetës dhe ndjeshmërisë emocionale të qytetarëve mund të jenë:

- **Të ruhet dhe konservohet Peizazhi natyror dhe ai artificial:** Kjo merr një rëndësi të veçantë për banorët që jetojnë, apo që kthehen në vendin e orgjinës, nga pikëpamja emocionale dhe e qetësisë që i ofron identiteti i vendlindjes/banimi të tyre.
- **Përfitime të tjera nga ruajtja e peizazhit:** Ruajtja dhe konservimi i peizazhit natyror gjithashtu ka një sërë përfitimesh mjedisore, kryesisht në mbrojtjen e

tokës, uljen e ndotjes, habitatit për specie e deri tek përfitimet ekonomike të drejtpërdrejta. Bashkia Kuçovë në PPV e hartuar në 2016, ka hartuar një sërë projektesh të ndryshëm infrastrukturorë në territorin e bashkisë duke marrë në konsideratë të gjithë komponentët e Peizazhit dhe mbrojtjes dhe përmirësimit të tyre aty ku është e mundur. Ndaj rekomandohet që gjatë zbatimit të projekteve nga PPV të merren në konsideratë të gjithë masat që janë dhënë për të ruajtur Peizazhin dhe të sigurohet përmirësimi i tij.

Tabela 95. Projektet e planifikuara në PPV që synojnë përmirësimin e Peizazhit

Qëllimi	Masa	Projekti
Përmirësimi i peizazhit në territorin e Bashkisë Elbasanit nëpërmjet shtimit të sipërfaqeve të gjelbra	Shndërrimi i zonave industriale	-Pastrimi i zonës nga ndotjet e trashëguara industriale - Rehabilitimi i zonës dhe kthimi i saj në zonë të përshtatshme për ndërtimin e objekteve me karakter ekonomik.
		-Pastrimi i zonave ish-industriale nga ndotjet e trashëguara.
	Krijimi i zonave ripariane përgjatë lumenjve	- Risistemi i zonave ripariane të lumit Shkumbin -Rehabilitimi dhe sistemimi i zonave ripariane të lumit Zaranika, Manazdere, Gostimë, Gostimë, Papër dhe Kushe
	Krijimi i parqeve urbane/rajonale	-Krijimi i parqeve urbane përgjatë lumit Shkumbin - Kthimi i kodrës së Krastës në park urban

Burnimi: Bashkia Elbasan dhe Co-PLAN, 2016

6.3.2 Masa për mbrojtjen e biodiversitetit

Territori i Bashkisë Elbasan ka një biodiversitet relativisht të pasur dhe të larmishëm (shih seksionin e biodiversitetit), si nga pikëpamja faunistike ashtu edhe floristike. Megjithatë, qëndrueshmëria e biodiversitetit përballet me një sërë vështirësish, të cilat lidhen kryesisht me problemet e shkaktuara nga aktiviteti njerëzor në territor. Zhvillimi bujqësor, industrial, urban dhe ai infrastrukturor janë problemet të cilët kanë pasur ndikim të rëndësishëm në qëndrueshmërinë e biodiversitetit. Hapja e tokave bujqësore (vitet e shkuara) ka çuar në tkurrje dhe fragmentimin e habitateve natyrore, zhvillimi industrial kryesisht ka patur ndikim negativ në prishjen e cilësisë së tokës dhe të ujërave duke dëmtuar biodiversitetin, zhvillimi urban dhe ai infrastrukturor ka copëtuar gjithashtu habitatet, kryesisht ai infrastrukturor (rrugë) i cili ka copëtuar konsiderueshëm habitatet, duke vështirësuar, apo penguar plotësisht vijueshmërinë e tyre. Si pasojë, shumë specie mbeten të izoluar në habitate të vogla të copëzuara.

Në këtë situatë, hartimi i PPV-së ka synuar Planifikimin e Zhvillimit të Territorit në mënyrë të tillë që të sigurojë mbrojtjen e biodiversitetit në territorin e Bashkisë. Në PPV, Bashkia ka marrë disa masa specifike për të përmirësuar situatën e për të krijuar mundësinë për një biodiversitet sa më të qëndrueshëm. Këto masa janë përkthyer në projekte specifike të cilat renditen më poshtë:

Në funksion të ruajtjes dhe përmirësimit të mëtejshëm të biodiversitetit, krahas masave të propozuara në PPV, në territorin e Bashkisë Elbasan rekomandohet:

Hartimi i Planit të Menaxhimit/Veprimit të Biodiversitetit dhe zhvillimin e qëndrueshëm të tij në brëndësi të territorit të bashkisë, kryesisht për zonat të cilat shihen prioritarë për ruajtjen e specieve të mbrojtura. Në këtë rast, Bashkisë i nevojitet bashkëpunimi me Ministrinë e Mjedisit dhe institucione të tjera lokale e

qendrore (AKM, ARM, etj.). Ky rekomandim vjen edhe si detyrim ligjor në zbatim të ligjit Nr.587, datë 20.7.2006 “Për Mbrojtjen e Biodiversitetit”.

Inventarizimi i specieve dhe përditësimi i tij për territorin e bashkisë (në bashkëpunim me Ministrinë e Mjedisit dhe institucionet të tjera vendore dhe qendrore, AKM, ARM, AKZM, ADZM). Inventarizimi dhe njohja e llojeve në territorin e Bashkisë do të shërbente në qartësimin e përcaktimit të masave efektive për mbrojtjen e tyre, si dhe propozimin për të dhënë status mbrojtjeje zonave të cilat spikaten për larmishmëri dhe strehojnë specie të rrezikuara. Realizimi i këtyre masave do të shërbejë Bashkisë që të ruajë dhe të mbrojë biodiversitetin nga ndërhyrjet e njeriut dhe nga element natyrorë, detyrim ky që rrjedh nga Ligji nr.139/2015, “Për Vetëqeverisjen Vendore” dhe VKM Nr. 84, datë 27.1.2009 “Për Caktimin e kriterëve për ngriten e rrjetit të inventarizimit dhe të monitorimit të biodiversitetit”.

Hartimi i Planit të Mbarështimit të Fondit Kullosor, në mënyrë që të dihet kapaciteti i territorit për kullotje dhe të ndërmerren masa për ndalimin e kullotjes aty ku vlersohet e nevojshme.

Hartimi i Planit të Mbarështimit të Bimeve Medicinale dhe Aromatike, në mënyrë që të njihet kapaciteti i lejuar i shfrytëzimit të këtyre bimeve duke ruajtur balancat e tyre (në bashkëpunim me institucionet vendore dhe qendrore, Ministria e Mjedisit, Ministrinë e linjës, ARM, AKM, etj.).

Bashkëpunimi me fermerët e zonës për mbarështimin dhe ruajtjen e biodiversitetit e specieve bujqësore dhe blektorale lokale dhe vendase të cilat janë cilësuar si të rrezikuara nga lista e specieve të rrezikuara në shkallë vendi (në bashkëpunim me ministrinë e Bujqësisë dhe Ministrinë e Mjedisit).

Kontrolli i zbatimit të moratoriumit të ndalimit të gjuetisë dhe prerjeve të pyjeve (duhet theksuar që për zbatimin e moratoriumit të pyjeve Bashkia është e ngarkuar drejtpërsëdrejti për kontrollin dhe zbatimin e tij, ndërsa për atë të gjuetisë bashkisë i lind detyrim nga ligji Nr.10 006, datë 23.10.2009 “Për Mbrojtjen e faunës së egër” dhe ligji Nr.9587, datë 20.7.2006 “Për Mbrojtjen e Biodiversitetit”) është masa kryesore që do të përmirësonte gjendjen e biodiversitetit dhe zhvillimin e qendrueshëm të tij. Kontrolli i zbatimit të moratoriumeve, gjuetisë dhe pyjeve, kërkon që:

- Bashkëpunim me institucionet lokale dhe qendrore për të kordinuar punën dhe për të kryer veprimtari të përbashkëta të cilat cilësohen më efikase në bashkëpunim ndërinstitutional (institucionet që duhet të lidhen ura bashkëpunimi janë Bashkitë fqinje, Ministria e Mjedisit, ARM, AKM, Policinë e shtetit, etj.)
- Ngritjen e sistemeve të informimit në terren, në mënyrë që të raportohen në kohë dëmet dhe të dalin para përgjegjësisë shkelësit (sistemi duhet të jetë formal, krahas punonjëve të lidhen mardhënie të mira me banorët e zonës dhe kryesisht me barinjët).
- Hartimin e planeve të kontrollit dhe inspektimeve, në mënyrë që të gjitha kontrollet të jenë të kordinuara dhe të kenë efikasitet në veprimtarinë e tyre.
- Organizimin e fushatave të ndërgjegjësimi të qytetarëve për rëndësinë që ka ndalimi i gjuetisë dhe prerjes së pyjeve për një afat të paracaktuar,

përkatësisht 5 vjet për ndalimin e gjuetise dhe 10 vjet për ndalimin e shfrytëzimit të pyjeve.

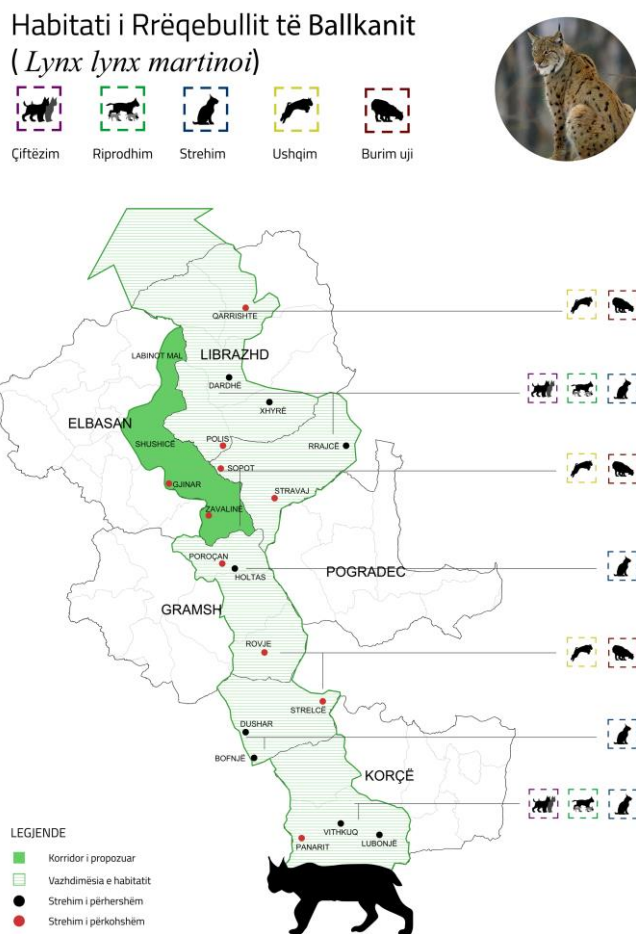
Marrja e masave paraprake për uljen e ndikimeve negative në habitate nga ndërtimi/zgjerimi i infrastrukturës rrugore (kryesisht rruget lidhëse të fshatrave 6-8m gjerësi). Në pikat ku vlerësohet që ndarja e habitateve krijon probleme në biodiversitetin e zonës, të ndërtohen ura/nënkalime ekologjike për të lidhur habitate. Rrugët lidhëse ekzistuese dhe të propozuara dhe në të gjitha zonat natyrore të Bashkisë duhet të kenë parasysh ndërtimin e urave ekologjike pasi këto rrugë kanë ndikim të konsiderueshëm në habitate (copëtojnë habitatet).

Rehabilitimi mjedisor i fushës së grumbullimit të mbetjeve aktuale, e cila është jashtë standardeve të kërkuara. Venddepozitimi aktual i mbetjeve të ngurta urbane shkakton një sërë problemesh në mjedis, duke ulur cilësinë e elementeve përbërëse të tij, si toka, ajri, uji dhe si pasojë ndikime negative në biodiversitetin e zonës. Ky venddepozitim, duke qënë fare pranë shtratit të lumit Shkumbin vlerësohet të ketë ndikim të drejtpërdrejtë në cilësinë e ujit të tij e, si rrjedhojë, në florën e faunën ujore.

Krijimi i koridorit lidhës natyror të Rrëqebullit të Ballkanit (*Lynx lynx ssp. balcanicus*): Bazuar në dy burime kryesore informacioni (IUCN³⁸⁶ dhe Plani i Veprimit për Rrëqebullin 2007) rezulton se Rrëqebulli është i pranishëm në territorin e Bashkisë Elbasan në kufi me Bashkinë e Librazhdit. Sipas IUCN-së, kjo specie ka si habitat zonën veri-lindore të bashkisë Librazhd, deri në afërsi të Bashkisë Elbasan (në pjesën e Kuturmanit dhe Labinot Mal). Ndërsa sipas Planit të Veprimit të Rrëqebullit, rezulton se prania e Rrëqebullit është vënë re në territorin e Elbasanit, në zonën e NjA-ve Zavalinë dhe Gjinar, zonë kjo e përcaktuar si strehim i përkoshëm për këtë specie. Nga vëzhgimi i territorit, kryesisht të zonave që përdoren nga Rrëqebulli, rezulton që prania e ti është në një fashë (koridor) që fillon nga territori i Bashkisë Korçë, prek territorin e Bashkive Përrenjas, Gramsh, Librazhd e Elbasan duke përfunduar në pjesë të territorit të Bashkisë Tiranë e Dibër. Kjo fashë shfaqet e copëzuar (shkëputur) në pjesën midis Elbasanit dhe Librazhdit. Me qëllim krijimin e një fashe që shërben si korridor lidhës për rrëqebullin në zonën e shkëputur, rekomandohet që:

- Për mbrojtjen dhe zhvillimin e habitatit të Rrëqebullit, jo vetëm, me qëllim zhvillimin normal të specieve, të merren masa me pyllëzim nga NjA Zavalinë e Gjinar deri në Labinot Mal, duke krijuar kështu një korridor të vazhdueshmëm (pyjor) që lidh zonën që mendohet që shfrytëzohet nga Rrëqebulli dhe nga specie të tjera.
- Duke marrë parasysh që përgjatë luginës së Lumit Shkumbin kalon rruga automobilistike kombëtare Rrogozhinë-Elbasan-Librazhd-Qafë Thanë, shikohet e nevojshme që për lëvizshmërinë e specieve të ndërtohet një urë ekologjike (mbi kalim/nën kalim), pasi Rrëqebulli, por edhe gjitarët e tjerë të mëdhenj kërkojnë habitate të gjera të pafragmentuar. Ura ekologjike propozohet të realizohet në afërsi të NjA-së Labinot Fushë, në ngushticën e luginës së Shkumbinti tek Mali i Vazhës. Ky seksion arrin gjerësinë rreth 200-300m dhe vlerësohet si një ndër pikat më të ngushta të luginës së Shkumbinit në territorin e Bashkisë Elbasan.

Figura 98. Propozimi i korridorit lidhës natyrorë në Bashkinë Elbasan



Burimi: bashkia Elbasan dhe Co-PLAN, 2016

- *Rekomandime të tjera për mbrojtjen dhe zhvillimin e Rrëqebullit*

Referuar Planit të Veprimit për Rrëqebullin 2007, për ruajtjen dhe shtimin e numrit të kësaj specijeje në zhdukje, rekomandohet sa më poshtë :

- Mbrojtja e rrëqebullit duke projektuar dhe zbatuar një strategji ndërkombëtare. Meqënëse rrëqebulli ka një habitat të kufizuar të shpërndarjes së tij midis Shqipërisë, Malit të Zi, Maqedonisë dhe Kosovës, rekomandohet zbatimi i një strategjie ndërkombëtare për mbrojtjen e tij. Informacioni rreth strategjive dhe planeve të veprimit për mbrojtjen e tij duhet të shtrihen gjërësisht për të rritur bshkëpunimin ndër-bashkiak dhe ndër-kufitare.
- Mbrojtja dhe restaurimi i habitatit nëpërmjet përcaktimit të territorit të shpërndarjes së rrëqebullit, përmirësimit të tokave pyjore dhe konvertimit të tyre në habitate të përshtatshme për rrëqebullin.
- Në sektorët jashtë ZM-së, ndalimi i prerjes së pyjeve me prani të përhershme ose stinore të rrëqebullit dhe indentifikimi i zonave për ngritjen e koridoreve ekologjikë që mundësojnë lëvizjen e tij.
- Rehabilitimi i gjahut të rrëqebullit si një domosdoshmëri për të mbrojtur vetë rrëqebullin. Duke mbrojtur lepurin e egër, kaprrollin, dhinë dhe derrin e egër kemi mbrojtur rrjedhimisht edhe rrëqebullin. Kjo mund të bëhet duke ndaluar

gjuetinë e kafshëve pre të rrëqebullit dhe duke ju ofruar atyre një habitat të shëndetshëm.

- Ndalimi i gjuetisë së paligjshme: Përpyjekjet për të ulur gjuetinë e jashtëligjshme mund të intensifikohen duke forcuar vigjilencën ndaj ngjarjeve të tilla dhe përforsimet e mekanizmave ndëshkues.
- Ndërgjegjësimi dhe informimi i publikut rreth gjendjes aktuale të rrëqebullit dhe rëndësisë që ka mbrojtja e specieve të rralla të këtij lloji.
- Monitorimi i vazhdueshëm dhe studime të tjera rreth rrëqebullit me qëllim njohjen e gjendjes reale dhe marrjen e masave në kohë për ruajtjen dhe shumimin e tyre. Një informacion apo studim i përditësuar ndihmon në zbatimin e një plani efektiv të ruajtjes së llojit.

Tabela 96. Projektet e planifikuara në PPV për përmirësimin e biodiversitetit

Qëllimi	Masa	Projekti
Zhvillimi i qëndrueshëm i biodiversitetit	Përmirësimi i parqeve dhe zonave të dëmtuara	-Rigjenerimi i parkut të Krastës -Ripyllëzimi i zonave të dëmtuara nga aktiviteti njerëzor në njësitë administrative: Papër, Gracen, Labinot-Mal, Zavalinë, Gjinar, Shushicë -Mbjellje me arrorë (shgegë) më NjA Gjergjan -Ndërtimi i biokorridorit mjedisor nga zona e mbrojtur Sopot-Stavraj deri tek zona tjetër e mbrojtur Kutërman-Qafë e Bushit
	Krijimi i koridoreve lidhës për habitatet	

Burnimi: Bashkia Elbasan dhe Co-PLAN, 2016

6.3.3 Masa për menaxhimin e Zonave të Mbrojtura

Në territorin e Bashkisë Elbasan ka një numër të konsiderueshëm të zonave të mbrojtura. Bashkia numërohen 17 zona të mbrojtura ku 14 janë monumente natyrore dhe 3 rezervate të menaxhuara. Nuk duhet të lëmë pa përmendur faktin që ka zona tërheqëse, sipërfaqe pyjore e ujore dhe me vlera të larta të biodiversitetit (shih seksionin e Zonave të Mbrojtura dhe biodiversitetit), të cilat mund të vlerësohen dhe t'u jepet një status mbrojtës. Me qëllim mbrojtjen e zonave të mbrojtura, Bashkisë i propozohet (pranë institucioneve përkatëse AKZM, AdZM) :

- Ngritja e kapaciteteve njerëzore dhe materiale të AdZM Elbasan në funksion të menaxhimit të ZM Elbasan,
- Bashkëpunimi i Bashkisë Elbasan me AdZM Elbasan për mbrojtjen dhe zhvillimin e qëndrueshëm të zonave të mbrojtura, në mënyrë të veçantë Rezervateve Natyrore të Qafë Bushit, Sopotit dhe Kuturmanit,
- Hartimi i planit të emergjencave në rast zjarri dhe rreziqesh gjeologjike në Zonat e Mbrojtura si në pyllin e Shushicës, në Kuturman, Sopot dhe Qafë Bushë (në bashkëpunim me AdZM),
- Promovimin e vlerave të zonave të mbrojtura me qëllim zhvillimin e eko-turizmit dhe aktiviteteve të tjera që mundësojnë mbledhjen e të ardhurave financiare për menaxhimin e tyre,
- Marrja e masave ndaj prerjes së pyjeve brenda zonave të mbrojtura, si Polis-Stravaj, Kuturman duke zbatuar kështu dhe Moratoriumin e prerjes së pyjeve,
- Ndalimi në mënyrë përfundimtare i aktivitetit të gurore në territorin e Bashkisë Elbasan,

- Kontrrolli i vazhdueshëm i zbatimit të lejes për HEC-et të cilët kanë ulur ndjeshëm sasinë e ujit që duhet të rrjeshë në gjëndje të lirë,
- Marrja e masave për mbrojtjen e erozionit për brigjet e lumenjve apo përrrenjëve që kalojnë në ZM,
- Studime për kapacitetin kullotës që kanë ZM-të. Nuk ka një studim të mirëfilltë për këtë fenomen i cili është i pranishëm në çdo zonë të mbrojtur.
- Te zbatohet shkalla e mbrojtjes të zonave të mbrojtura sipas ligjit në fuqi (Të gjitha shkallët e mbrojtjes së ZM-ve në Elbasan paraqiten në tabelën në vijim).

Tabela 97. Shkalla e mbrojtjes dhe domethënia (veprimtaritë e ndaluara)

Kategori a		Emërtimi	Zona buferi ke (m)	Shkalla e mbrojtje s	Veprimtaritë e ndaluara
II		Shebeni - Jabllanicë	50	II	<u>Aktivitetet që ndalohen me ligj në kështu zona:</u> a) shfrytëzimi i tokës me teknologji intensive, me mjete dhe mënyra që shkaktojnë ndryshime rrënjësore në biodiversitet, në strukturën dhe funksionet e ekosistemeve ose që dëmtojnë në mënyrë të pandreqshme sipërfaqen e tokës; b) neutralizimi i mbetjeve me origjinë jashtë territorit të parkut kombëtar; c) shpërndarja e kafshëve dhe e bimëve jovendase, kur ato sjellin ndryshime në biodiversitetin e zonës; ç) riprodhimi intensiv i kafshëve të gjahut, me përjashtim të riprodhimeve shpëtuese; d) ndërtimi i rrugëve, autostradave, hekurudhave, zonave urbane, linjave të tensionit të lartë dhe sistemeve të naftës dhe gazit me shtrirje të gjatë; dh) larja dhe spërkatja e rrugëve me kimikate; e) mbjellja e pyjeve monokulturë; ë) ndezja e zjarreve jashtë vendeve e pikave të caktuara; f) lëvizja e mjeteve të transportit jashtë rrugëve të caktuara; g) gjuetia me ushqime të helmuara; gj) nxjerrja e mineraleve, gurëve, torfave me përjashtim të gurëve dhe rërës për mirëmbajtjen e parkut; i) veprimtari masive sportive, turistike, jashtë pikave të caktuara; j) organizimi i garave me

					automjete e motoçikleta. <u>Në këtë zonë mund të ushtrohen, por vetëm pasi të pajisen me leje mjedisi, veprimtaritë që synojnë:</u> a) ndryshimin e gjendjes natyrore të rezervave ujore, burimeve, liqeneve dhe sistemeve të zonave të lagura;
III		-Dushku i Lleshanit -Pisha e Fushë Kuqes -Dushku i Kishës Gjinar -Lisat e Pashtreshit -Rrobulli i Zeleshnjës -Rrapi i Gurrës së Labinotit -Pylli aluvial i Shushicës Rrapet e Byshekut Llixhat e Hidrajt Mështekna e Zavalinës Mani i Zi i Joronishtit Burimi i Perroit të Kushes	-	I	Aktivitetet që janë të ndaluara: a) prerja e drurëve dhe e shkurreve; b) përdorimi i kimikateve dhe i plehrave kimike; c) ndërtime të çdo lloji; ç) nxjerrja e mineraleve dhe e torfave; gjuetia dhe peshkimi; dh) ndezja e zjarreve; . e) kullotja, kalimi i kafshëve shtëpiake dhe ndërtimi i objekteve për mbajtjen e tyre; ë) ngritja e objekteve çlodhëse, argëtuese dhe sportive; f) kalimi nëpër shtigje, me përjashtim të pronarit ose të përdoruesit të tokës; g) lëvizja me mjete motorike të çdo lloji, me përjashtim të makinave të administratës së ruajtjes së rezervatit dhe të zjarrfikësve; gj) vozitja me barka, kanoe dhe mjete të tjera lundrimi; h) riprodhimi intensiv i kafshëve të gjahut.

V		-Qafë Bushi -Sopoti -Kuturmani	5	IV	<u>Aktivitetet që ndalohen me ligj në këto zona:</u> a) mbjellja e pyjeve monokulturë; b) neutralizimi i mbetjeve dhe ndezja e zjarreve jashtë vendeve e pikave të caktuara; c) shpërndarja e kafshëve dhe e bimëve jovendase; ç) gjuetia me ushqime të helmuara; d) ndërtimi i autostradave, i kanaleve lundruese dhe i zonave urbane; dh) lëvizja me mjete transporti jashtë rrugëve dhe vendeve të caktuara. Ky rregull nuk zbatohet për automjetet dhe makineritë shtetërore, bujqësore e pyjore, të zjarrfikësve, autoambulancave, makinerive të shërbimeve veterinare dhe atyre të menaxhimit të ujërave; e) organizimi i garave me automjete, motoçikleta e biçikleta. <u>Veprimtaritë e lejuara me leje mjedisi</u> Veprimtaritë që ndryshojnë përdorimin e territorit, ndërtimet, përdorimi i kimikateve e pesticideve, trajtimi i ujërave të zeza në ferma, për zona më të mëdha se 2 ha dhe veprimtaritë e tjera, që nuk ndalohen shprehimisht nga pika 2 e këtij neni, mund të ushtrohen vetëm pasi të jenë pajisur me leje mjedisi dhe të miratohen në Këshillin e Rregullimit të Territorit të Republikës së Shqipërisë.

Burimi: Ligji nr.9868, datë 4.2.2008 “Për disa shtesa dhe ndryshime në Ligjin nr.8906, datë 6.6.2002 “Për zonat e mbrojtura”

6.4. Masa për mbrojtjen e cilësisë së ajrit

Mbrojtja e cilësisë së ajrit është detyrim ligjor për Bashkinë e cili rrjedh nga Ligji nr. 139/2015 “Për vetëqeverisjen vendore”, neni 26, pika 1. Ky ligj ngarkon Bashkinë me përgjegjësinë për të ofruar një mjedis cilësor për qytetarët në territorin e saj. Ligji 162/2014 “Për mbrojtjen e cilësisë së ajrit në mjedis” është ligji kryesor që ngarkon Bashkinë me përgjegjësinë specifike të përmirësimit të cilësisë së ajrit së bashku me ligje të tjera që synojnë mbrojtjen e mjedisit apo përbërësve specifikë të tij.

Gjatë analizës së thelluar të gjendjes së mjedisit në territor dhe ajrit, u vu re se cilësia e ajrit në Bashkinë Elbasan nuk është e mirë, kryesisht në qytet, ndërsa në zonat malore cilësia e ajrit paraqitet e mire. Burimet ndotëse të cilësisë së ajrit në Bashkinë Elbasan janë kryesisht mjetet e transportit (në zonat urbane), cilësia jo e mirë e naftës së përdorur nga mjetet e transportit, industria e rëndë së bashku me sektorë të tjerë të ekonomisë si ndërtimet. Në analizë u vu re edhe mungesa e një monitorimi të

vazhdueshëm të cilësisë së ajrit gjatë gjithë vitit (monitorimi në një numër shumë të kufizuar ditësh gjatë vitit dhe mungesa e një rrjeti monitorimi me pajisje fikse në pika të caktuara në Bashki për monitorimin e përhershëm ose ditor të cilësisë së ajrit).

Me qëllim përmirësimit të cilësisë së ajrit dhe përmirësimit të cilësisë së jetës së banorëve të saj, Bashkia Elbasan ka parashikuar marrjen e disa masave në Planin e Përgjithshëm Vendor i cili është në fazë miratimi (Tabela 99). Masat për uljen e ndotësve të shkarkuar në mjedis nga transporti përfshijnë i) uljen e numrit të makinave në qarkullim nëpërmjet fuqizimit të transportit publik dhe nxitjes së transportit alternativë (siç është transporti me biçikleta), dhe uljen e qarkullimit të numrit të makinave në zonat urbane, ii) shtimin e sipërfaqeve të gjelbra në qytet, iii) hartimin e planeve për uljen e shkarkimeve në ajër nga industria e rëndë dhe iv) planifikimin eficient të territorit. Krahas masave të mësipërme të propozuara në PPV, rekomandohet edhe marrja e masave shtesë të cilat përfshijnë:

- **Hartimin i Projekteve** duke bazuar lëvizjen e qytetarëve të Bashkisë në transport publik dhe transport alternativ (këmbësor, biçikleta, etj.). Kjo kërkon hartimin e politikave që synojnë fuqizimin e transportit publik, favorizimin e këmbësorëve dhe nxitjen e përdorimit të mjeteve të transportit alternativ (biçikleta ose motorrë, të paktën në zonat urbane). Kjo gjithashtu kërkon zgjerimin e sipërfaqeve të gjelbra, kufizimin e numrit të makinave në qarkullim në qendra urbane, shtimin dhe zgjerimin e trotuarve në rrugët më të rrahura nga qytetarët, fuqizimin e mëtejshëm të transportit publik dhe shtimin e korsive të biçikletave përgjatë akseve të rrugëve në qendra dhe nëpërmjet rrugëve që lidhin NjA-të e afërta në largësi, etj. Kjo nënkupton edhe zhvillimin territorial të qendrave të NjA-ve ose urbane në parimin e përdorimit të tokës/trullait në mënyrë eficiente dhe të përqendruar dhe jo të shpërhapur (përdorime mikse të zonave që nënkuptojnë biznese, banime, dhe shërbime në të njëjtën zonë), me qëllim uljen e kilometrave që qytetarët nevojitet të përshkojnë me makinë për plotësimin e nevojave të tyre (blerjet, udhëtime për në institute, shkolla, qendra spitalore) në jetën e përditshme.
- **Përfshirjen e masave për përmirësimin e cilësisë së ajrit në Planet Sektoriale** të transportit publik, transportit rrugor, zhvillimit urban, industrial, të tokës, pyjeve, etj.
- **Menaxhimi i mbetjeve sipas parimeve të mbrojtjes së mjedisit** (duke shmangur dhe parandaluar djegien e tyre si dhe duke parashikuar kapjen e gazrave që lëshojnë mbetjet gjatë shpërbërjes së tyre jashtë dhe brenda venddepozitimit të mbetjeve. Rekomandohet që venddepozitimet të pajisen me sistemin e kapjes së gazrave që çlirohen nga degradimi i mbetjeve, në mënyrë që të mos shkarkohen të pakontrolluara në atmosferë.

Për më tepër, duke patur parasysh që burimet e ndotësve të cilësisë së ajrit në Bashkinë Elbasan shkaktohet kryesisht nga mjetet e transportit (në zonat urbane), cilësia jo e mirë e naftës së përdorur nga mjetet e transportit, industria e rëndë së bashku me sektorë të tjerë të ekonomisë si ndërtimet, rekomandohet:

- **Hartimin e Planit të Veprimit Afatshkurtër për PM₁₀, NO₂ dhe Benzenin**, në zbatim të Ligjit 162/2014 “Për mbrojtjen e cilësisë së ajrit”, neni 8 pika 4. Hartimi i planeve të tilla është kërkesë ligjore për Bashkinë sa herë që përmbajtja e një ndotësi në ajër kalon kufinjtë e caktuar me ligj.

- **Bashkëpunim me Inspektoriatin e Mjedisit** për zbatimin e normave të shkarkimeve në ajër nga sektori i industrisë , i ndërtimeve, etj.
- **Ndërmarrjen e nismave të herëpashershme për kontrollin e zbatueshmërisë së kushteve të lejeve mjedisore** (të tipit A, B dhe C) dhe të ligjit në tërësi si dhe pjesëmarrja aktive në dhënien e Lejeve Mjedisore (në bashkëpunim me institucionet përgjegjëse) të këtyre subjekteve.

Monitorimi i cilësisë së ajrit:

- Krijimi i stacioneve të përhershme të monitorimit të ajrit me qëllim monitorimin ditor dhe mundësisht orar (24/7) të cilësisë së ajrit në zonat me aktivitet të lartë Industrial (në Qytetin e Elbasanit dhe në zonat ku fluksi i automjeteve është shumë i lartë). Monitorimi orar shërben për njoftimin e qytetarëve në përgjithësi dhe pjesën më të ndjeshme të popullsisë (fëmijët, të moshuarit, gratë shtatzanë, etj.) që të qëndrojnë brenda shtëpisë sa herë që cilësia e ajrit nuk është e mirë. Në këtë mënyrë shmangen rreziqet që i kanosen shëndetit të popullsisë nga ndotja e ajrit. Për këtë lipset bashkëpunimi me autoritetet përgjegjëse (AKM, ARM Elbasan dhe Instituti i Shëndetit Publik).
- Monitorimi i ndotjes së ajrit nga pluhurat gjatë ndërtimeve në qytet (pallateve në veçanti).

Tabela 98. Projektet e planifikuara në PPV për përmirësimin e cilësisë së ajrit

Qëllimi	Masat	Projekti specifik i parashikuar në PPV
Ulja e numrit të makinave në qarkullim	Fuqizimi i transportit publik	-Mbulimi me transport publik efikas i gjithë territorit të Bashkisë. -Zhvillimi i një sistemi transporti publik brenda bashkisë, për të siguruar aksesin e fshatrave Gracen, Labinot-Mal, Funarë dhe Zavalinë. - Rikonstruksioni i stacionit të vjetër të trenit
	Nxjtja e transporteve alternativë	-Ndërtimi i korsive të Bicikletave në Qytetin e Elbasanit. - Lidhja e NjA Funarë, Labinot-Mal, Gjinar, Tregan Papër me Elbasanin me infrastrukturë të gjelbër
	Planifikimi eficient i territorit	Projekte të ndryshme ku përcaktohet intensiteti i ndërtimeve (ngritje në lartësi dhe jo shpërhapje në territor, zonat për ndërtim, etj. në mënyrë që të kufizohet lëvizja me makina (shihni projektet specifike në tekstin e PPV-së)
Përmirësimi i cilësisë së ajrit	Shtimi i sipërfaqeve të gjelbra në qytet	-Krijimi i parqeve të vogla përgjatë lumit Shkumbin, nga Krasta e Madhe deri në grykëderdhjen e lumit të Zaranikës - Ripyllëzimi i zonave të dëmtuara nga aktiviteti njerëzor në njësitë administrative: Papër, Gracen, Labinot-Mal, Zavalinë, Gjinar, Shushicë

Burimi: PPV Bashkia Elbasan dhe Co-PLAN, 2016

6.5 Masa për mbrojtjen e tokës në Bashkinë Elbasan

6.5.1 Masat për mbrojtjen e tokës/territorit

Mbrojtja e cilësisë së tokës është detyrim ligjor për Bashkinë e cili rrjedh nga Ligji nr. 139/2015 “Për vetëqeverisjen vendore”, neni 26, pika 1. Ky ligj ngarkon Bashkinë me përgjegjësinë për të ofruar një mjedis cilësor për qytetarët në territorin e saj. Gjatë analizës së thelluar të gjendjes së mjedisit në territor dhe tokës, u vu re se problematikat kryesore të tokës janë erozioni, përmytjet dhe shkarjet e shëmbjet, të shpërndara në zonat fushore, kodrinore dhe malore, si në Funar, Gjinar, Labinot-Mal, Gracen, e Zavalinë.

Me qëllim përmirësimin e cilësisë së tokës dhe përmirësimin e cilësisë së jetës së banorëve të saj, Bashkia Elbasan ka parashikuar marrjen e disa masave në Planin e Përgjithshëm Vendor i cili është në fazë miratimi. Masat për uljen e ndotësve dhe shkallës së degradimit të tokës përfshijnë rihabilitimin e sistemit ujitës-kullues, luftën kundër erozionit dhe pastrimi i tokës nga ndotja

Me qëllim mbrojtjen e tokës fenomene të rrezikut gjeologjik (erozion, përmbytje, etj.) dhe nga ndërhyrjet e njeriut, rekomandohen masat e mëposhtme për Bashkinë.

Studime të mirëfillta mbi erozionin duke përdorur modele bashkëkohore për parashikimin e erozionit të shkaktuar nga shiu ose era (përdorimi i ekuacionit universal për humbjen e dherave-USLE ose parashikimi i erozionit nga shiu-WEPP³⁸⁷) në të gjithë sipërfaqen e bashkisë me qëllim përcaktimin e shkallës/shtrirjes së erozionit në të gjithë territorin. Kjo ndihmon i) në planifikimin më të mirë të menaxhimit të tokës, ii) për një vlerësim të pasojave që vijnë nga mënyrat e ndryshme të punimit të tokës (me përmbysje të dheut në 100% të sipërfaqes së tokës, pa shkulje të bimësisë së kultivuar në stinët e mëparshme me qëllim mbrojtjen e tokës, etj.), iii) për përcaktimin e standardeve për mbrojtjen e tokës e mjedisit, iv) për zhvillimin e planeve për kontrollin e sedimentit në projekte ndërtimi si rezervuare, si dhe v) për llogaritjen e kohës (viteve) që nevojiten për mbushjen e kanaleve dhe digave me sediment.

Kufizimi i sipërfaqeve që kalojnë nga tokë pyjore në tokë bujqësore / urbane, fenomen ky që krijon rrëshqitje të dheut duke tjetërsuar kështu morfologjinë e tokës në të cilën ndodh. Rekomandohet që Bashkia të mos miratojë kërkesa për kalimin e tokës pyjore në tokë bujqësore në zonat ku shihet dukshëm krijimi i fenomenit të erozionit e rrëshqitjeve, kryesisht në zonat kodrinore e malore.

Për përmirësimin e sipërfaqeve të tokave të gërryera, të braktisura, të zhveshura dhe të shpyllëzuara Hartimi dhe zbatimi i Planit për Shtimin e Sipërfaqeve Pyjore. Bashkisë Elbasan i del si detyrë hartimi dhe zbatimi i këtij plani në zbatim të Ligjit nr. 9385, datë 4.5.2005 “Për Pyjet dhe Shërbimin Pyjor, i ndryshuar” Neni 7, nëpërmjet të cilit synohet shtimi i sipërfaqeve pyjore dhe ripyllëzimi i sipërfaqeve në zonat e braktisura, të zhveshura, të shpyllëzuara dhe të gërryera. Struktura pranë Bashkisë ndjek dhe mbikqyr punën për përmirësimin e zonave tek të cilat ka ndodhur procesi i rrëshqitjes, detyrim ligjor i cili i vjen nga ligji për pyjet dhe shërbimin pyjor.

Hartimi i Planit të Mbarështimit të Pyjeve: Për fenomenin e erozionit dhe rrëshqitjes së dheut në Bashki rekomandohet Hartimi i Planit të Mbarështimit të Zonave Pyjore. Zonat më problemtike ndaj këtij fenomeni shfaqen në NjA-të Funar (Bixellenj, Preçe e Poshtme, Ceruj, Mallagjesh), Shushicë (Shelcan, Polis i Vogël), Gjinar (Probat), Labinot Mal (Guri i Zi, Seticë, Labinot Mal), Labinot Fushë (Xibrak, Griqan, Godolesht). Plani duhet të parashikojë:

- pyllëzim dhe, aty ku vlerësohet e nevojshme, ndërhyrje me vepra inxhinierike për mbrojtjen e tokës nga erozioni,
- Merrjen e masave mbrojtëse për rrëshqitjet e dheut nëpërmjet ndërtimit të instrumentave inxhinierikë në zonën ndërmjet *Përroit të Zaranikës e Godoleshit, afër Majës së Munellës, në Pashtresh dhe në zonën Krastë-Cakuli*. Për mbrojtjen nga rrëshqitja ndërtohen mure mbrojtëse me materiale gabioni, betoni, betoni të armuar dhe prej materiali miks (gjeotekstil me dhe, beton me ankerim),

- Sistemimin e shtratit të lumit Shkumbin, ndërtimit të veprave inxhinierike me karakter shuarës energjie përgjatë shtratit të lumit dhe krijimin e zonave ripariane përgjatë lumenjëve të Zaranikës, Manazderesë, Gostimës, Papërit dhe Kushesë dhe krijojnë probleme me përmbytjet e tokave përreth.
- Ripërtëritje të bimësisë së ulët (nënpyllit) në zonat e dëmtuara,
- Ngritja e një sistemi për parandalimin e prerjes së drurëve në mënyrë të paligjshme
- Pyllëzimi i zonave ripariane në brigjet e lumit Shkumbin dhe degët e tij. Emergjente janë edhe përrrenjtë që zbresin nga kodrat. Këtu përmendim Përroin e Zaranikës e Manazdered të cilët kanë nevojë emergjente për pyllëzim për mbrojtjen e brigjeve nga erozioni,
- Ruajtja e gjerësisë bimore në kanalet e ujërave në zonat pyjore (zakonisht gjerësia duhet të jetë rreth 1.5 herë më e madhe se gjatësia e pemës më të lartë të pyllit³⁸⁸). Kjo bimësi përveç se mbron tokën nga erozioni, mbron edhe burimin ujqor nga ngrohja e panevojshme nga dielli.
- Disiplinimin e rrjedhës së ujërave (përrenjëve të vegjël) në pyje: stabilizimi i zonave pyjore nën ndikimin e erozionit në të cilat ka patur gërryerje të sipërfaqes të cilat kanë çuar në krijimin e kanaleve ujqore të parregullta dhe të pakontrolluara,
- Menaxhim dhe ndërtim rrugësh duke patur parasysh ndikimin e madh që këto kanë në shtimin e erozionit. Kjo nënkupton ushtrimin e kontrollit të duhur në rastet kur ndërtohen rrugë të reja me qëllim që të respektohen standardet për mbrojtjen e tokës (gjatë ndërtimit të rrugëve për shfrytëzimin e lëndës drusore, për rekreacion, etj., për aktivitete minierave që zakonisht ndodhen në zona pyjore).
- Përkujdesje gjatë ndërtimit të rrugëve për shfrytëzimin e materialit drusor për ngrohje.
- Ruajtja e prodhimtarisë së tokave në menaxhimin e agro-bujqësisë ose bujqësisë

Hartimi i Planit për Menaxhimin e zonave kullosore (në zonat kodrinore): Kullotat (bimësia barishtore) garantojnë nivel më të lartë mbrojtjeje se vetë shkurret. Për këtë arsye, në rast dëmtimi të kullotave që vjen shpesh nga mbikullotja, ndodh përkeqësimi i gjendjes së barit ose rrallimi i barit/bimësisë nëpër zonat kullosore, duke e lënë kështu tokën të zhveshur e si rrjedhojë, të ndjeshme ndaj erozionit. *Duke parë se erozioni është i lartë në bashki, edhe në zona malore*, është e rëndësishme që bashkia të marrë masatë menjëhershme për rregullimin e përdorimit të kullotave. Kjo nënkupton:

- Disiplinimin e kullotave në bashki nëpërmjet rregullave që garantojnë përdorimin e tyre të qëndrueshëm. Rekomandohet që rregullat të kenë parasysh i) sigurimin e ushqimit të gjësë së gjallë ose bagëtisë dhe njëkohësisht ii) mbrojtjen e kullotave nga erozioni. Pra mbrojtja e kullotave është një ndër masat kryesore për mbrojtjen e tokës nga erozioni,
- Parandalimin e zjarreve nëpër kullota,
- Mmbjelljen e bimëve kullosore në zonat e dëmtuara,
- Mirëmbajtjen e tokës dhe ruajtjen e stabilitetit të tokës në ekonominë kullosore

- Kontrollimin e rrugëve që ndërtohen në zona kullimore dhe të aktivitetit të ndryshme si minierat apo guroret.
- Ndërtimin e strukturave fizike që kanë si qëllim drejtimin dhe ngadalësimin e shpejtësisë së rrjedhës së ujërave. Kjo nevojitet në zona me pjerrësi të theksuar ose me pjerrësi të vazhdueshme për një largësi të theksuar

Përmirësimi i sistemit ujitës dhe kullues: Në zonat fushore të Bashkisë Elbasan rekomandohet:

- Mirëmbajtja e sistemit ujitës dhe kullues duke pastruar vazhdimisht kanalet.
- Përmirësimi i zonave riparane përgjatë lumit Shkumbin e degëve të tij me qëllim parandalimin e përmytjes së tokave përreth lumenjve e kanaleve.

Përmytjet: Rreziku i përmytjes me rikthim 100-vjeçar në Bashkinë e Elbasanit parashikohet të shkaktohet nga lumi Shkumbin, në Zaranikë dhe Manazdre, ndaj dhe rekomandohet që:

- të përditësojë Planin e Menaxhimit të Përmytjeve me rikthim 50-vjeçar. Planet e sotme janë të vitit 2003 dhe nuk marrin parasysh ndryshimet e regjimit të reshjeve dhe fenomeneve të tjera klimatike në dhjetëvjeçarin e fundit.
- të hartohet një plan menaxhimi në rast përmytjesh me rikthim 100-vjeçar. Fillimisht rekomandohet të bëhen studime për të përditësuar përmytjet në Bashki.
- të krijohet brezi i gjelbër mbrojtës përgjatë të gjitha burimeve ujore në Bashki. Kryesorë janë *Lumi i Shkumbinit, Përroi i Paperit, Kushes, Manazderes dhe Zaranikës*. Vëmendje të veçantë i duhet kushtuar veshjes së brigjeve të këtyre lumenjve dhe përrenjve në zonat kodrinore-malore ku erozioni është edhe më i lartë për shkak të karakterit malor të përrenjëve/lumenjëve
- të merren masa të menjëhershme për rehabilitimin e lumit Shkumbin, veçanarisht në zonat më problematike që janë *Muriqan, Baltavere, Polis-Vale,* me ndërtimin e shuarësve të energjisë përgjatë tupit të lumit dhe ndërtimin e anëve të lumenjve

Investime në bujqësi: Mbështetje financiare për fermerët që të përdorin parcelat e tyre të tokës për foragjere dhe pyll duke e mbrojtur atë nga erozioni. Kjo është tejet e rëndësishme në tokat kodrinore ose malore me pjerrësi të theksuar (*Zona e Krrabës, Zavalin, Funar, Gjinar, Labinot Mal, dhe Gracen*) që në vendin tonë kultivohen si toka bujqësore duke shkaktuar erozion.

Trajnimi i fermerëve për futjen e praktikave të mira bujqësore për mbrojtjen e saj nga erozioni (sipas Ligjit Nr.9244 datë 17.6.2004 “Per Mbrojtjen e Tokës Bujqësore”) dhe zbatimin e masave erozive. Kjo është tejet e rëndësishme në fshatrat me njësi bujqësore malore ose mikse malore si *Zavalin, Funar, Gjinar, Labinot Mal, dhe Gracen*. Disa nga këto mënyra përfshijnë terracimin e kodrave sipas specificitetit të zonës, kultimin e kodrave me drejtim përreth kodrës dhe jo nga lart-posht e anasjelltas.

Përmirësimi i sistemit ujitës dhe kullues: në zonat fushore të Bashkisë Elbasan rekomandohet që:

- të merren masa për përmirësimin e sistemit ujitës dhe kullues duke i pastruar dhe duke i përmirësuar si dhe duke i rehabilituar ato.
- të merren masa të menjëhershme për përmirësimin e zonave riparane në mënyrë që të minimizohet rreziku i përmytjes së këtyre tokave me qëllim parandalimin e

përmbytjes së tokave përreth lumenjëve vecanërisht në *Lumin e Shkumbinit, Përroin e Paperit, Kushes, Manazderes dhe Zaranikës*.

6.5.2. Masa për mbrojtjen e tokës bujqësore

Duke parë rëndësinë e veçantë që ka sektori i bujqësisë në ekonominë e Bashkisë, është e rëndësishme që Bashkia të investojë në mbrojtjen e tokën bujqësore në përgjithësi dhe tokës bujqësore në veçanti. Në këtë rast, krahas masave të propozuara në PPV-në e Bashkisë Elbasan, bashkia rekomandohet të marrë një sërë masash të tjera të cilat janë renditur më poshtë:

Ruajtja ose mbrojtja e tokës bujqësore nga ndërtimet: Bashkia e Elbasanit është përgjegjëse për nxjerrjen e vendimeve të detyrueshme në funksion të ruajtjes së tokës bujqësore. Veprimtari të tilla si ndërtimi mbi tokë bujqësore ndalohen me ligj (Nenet 10 dhe 14 i Ligjit nr. 9244, datë 17.6.2004 “Për Mbrojtjen e Tokës Bujqësore”).

Ndalimin e çdo zënie ose përdorimi të paligjshëm të tokës në territorin e bashkisë në zbatim të Ligjit nr. 7501 “Për Tokën” i ndryshuar, Neni 21. Për këtë arsye, rekomandohet që Bashkia e Elbasanit të marrë masa për kontrollin e vazhdueshëm për parandalimin e ndërtimeve të paligjshme në toka bujqësore.

Studime të mirëfillta mbi erozionin duke përdorur modele bashkëkohore për parashikimin e erozionit të shkaktuar nga uji (përdorimi i ekuacionit universal për humbjen e dherave-USLE ose parashikimi i erozionit nga shiu-WEPP³⁸⁹) ose nga era në të gjithë sipërfaqen e bashkisë me qëllim përcaktimin e shkallës/shtrirjes së erozionit në të gjithë territorin. Kjo ndihmon i) për të planifikuar më mirë menaxhimin e tokës, ii) për të vlerësuar më mirë pasojat që vijnë nga mënyrat e ndryshme të punimit të tokës (me përmbyse të dheut në 100% të sipërfaqes së tokës, pa shkulje të bimësisë së kultivuar në stinët e mëparshme me qëllim mbrojtjen e tokës, etj.), iii) për të përcaktuar respektimin e standardeve për mbrojtjen e mjedisit, iv) për të zhvilluar plane për kontrollin e sedimentit në projekte ndërtimi, v) si dhe për të llogaritur vitet që nevojiten për mbushjen e kanaleve dhe digave me sediment.

Hartimin e një Plani Veprimi për Informimin e Bujqërve për praktikën e mira bujqësore me qëllim uljen e erozionit në toka bujqësore dhe rritjen e prodhueshmërisë së tokave. Praktika të tilla synojnë:

Punimin e tokës, duke e trazuar sa më pak atë (ku gjatë punimit të tokës më shumë se gjysma e mbetjeve bimë të kultivimeve të mëparshme lihen të paprekura në vend që të kalben).

- Shmangien e lënies së tokës të zhveshur ose pa bimësi ndërmjet të mbjellave ose gjatë stinës së kultivimit. Kjo mund të arrihet nëpërmjet mbjelljes së bimëve me funksion veshjen/mbulimin e sipërfaqes së tokës. Një shembull është mbjellja e bimëve foragjere / legumeve (ose bimë të tjera me funksion mbulimin e tokës) ndërmjet rreshtave të vreshtave, pemëve, ulishtave, etj. ose të gjitha atyre kulturave ku bimët mbillen në rresht si kultura e misrit, etj. Këto bimë mund të mbillen jo vetëm ndërmjet rreshtave gjatë stinës së kultivimit por edhe ndërmjet stinëve të kultivimit. Në të dyja rastet, këto bimë garantojnë mbulimin e tokës e, si rrjedhojë, shmangien e erozionit.
- Mbulimin e sipërfaqes së tokës me një shtresë të hollë copash të grimcuara bimësh ose druri në rast se nuk kultivohet. Kjo ndosh në rastet kur mbjellja e dy ose më shumë kulturave njëkohësisht nuk është mënyrë e përshtatshme.

Shtresa mbuluese, duke qenë me bazë bimore, shërben jo vetëm për ruajtjen e tokës nga erozioni por edhe për rritjen e prodhimtarisë së tokës, përmirësimin e shëndetit dhe ndalimin e rritjes së bimëve të egra në të.

- Mbështetjen e fermerëve për mbjelljen e kulturave që shërbejnë edhe për mbrojtjen e tokës (kalimi nga kultura bujqësore në foragjere/barë ose lënia e tokës në pyll) sa herë që paraqitet nevoja, kryesisht në zonat kodrinore e malore me rrezikshmëri të lartë erozioni. Sigurisht që ky ndryshim përdorimi i tokës kërkon investime nga shteti për kompensimin e fermerëve.
- Stabilizimin e zonave nën ndikimin e erozionit në sipërfaqe të sheshta dhe të erozionit të shkaktuar nga shiu të cilat kanë krijuar kanalizime të parregullta për ujin në tokat e punuara

Në zonat kodrinore: Trajnimin e fermerëve për futjen e mënyrave të kultivimit të tokës që e mbrojnë atë nga erozioni dhe që në të njëjtën kohë, ruajnë lagështinë e tokës. Disa nga këto mënyra përfshijnë terracimin e kodrave, kultimin e zonave kodrinore me drejtim përreth kodrës dhe jo nga lart-posht e anasjelltas dhe krijimin e kanaleve të veshura me bar³⁹⁰.

Figura 99. Kultivimi i kodrave me drejtim përreth kodrave



Source: FAO³⁹¹

Investime në bujqësi që synojnë mbrojtjen e mjedisit, sipas standardeve të BE-së. Investimet në bujqësi duhet të synojnë edhe mbrojtjen e tokave të brishta /të pjerrëta ndaj erozionit, gërryerjes, etj. Në shumë fshatra ose zona kodrinore, popullsia është e detyruar të kultivojë tokat e brishta në pronësi të saj për arsye ekonomike. Kultivimi kryhet edhe në rastet kur tokat janë tejet të ndjeshme ndaj erozionit e gërryerjes (për shkak të shiut e erës). Me qëllim shmangien e degradimit të këtyre tokave nga kultivimi, rekomandohet që Bashkia të investojë në bujqësi, dhe në veçanti, të nxitë pronarët e tokave të ndjeshme që të mos i punojnë ato në këmbim të kompensimit të tyre.

Mbikqyrja e punës për përmirësimin e zonave të gërryera në tokat bujqësore: Për problemet me erozionin në toka bujqësore, rekomandohet që Bashkia të drejtojë dhe të mbikqyrë punën për përmirësimin e zonave të gërryera në tokat bujqësore, në zbatim të Ligjit nr. 9385, datë 4.5.2005 “Për Pyjet dhe Shërbimin Pyjor, i ndryshuar” Neni 7.

Tabela 99. Projektet e planifikuara në PPV për përmirësimin e cilësisë së tokës

Qëllimi	Masa	Projektet
Masa kundër degradimit të tokës	Rihabilitimi i sistemit ujitës-kullues	-Rehabilitimi dhe mirëmbajtja e rrjetit kullues dhe ujitës për të gjithë territorin e Bashkisë Elbasan -Risistemi i zonave ripariane të lumit Shkumbin
	Lufta kundër erozionit	-Rehabilitimi dhe sistemimi i zonave ripariane të lumit Zaranika, Manazdere, Gostimë, Gostrimë, Papër dhe Kushe -Pastrimi i zonës nga ndotjet e trashëguara industriale dhe kthimi i saj në zonë të përshtatshme për ndërtimin e objekteve me karakter ekonomik
	Pastrimi nga ndotja	-Pastrimi i zonave ish-industriale nga ndotjet e trashëguara

Burnimi: Bashkia Elbasan dhe Co-PLAN, 2016

6.6 Masa për mbrojtjen e pyjeve e kullotave në Bashkinë Elbasan

Mirëadministrimi i pyjeve dhe kullotave nga Bashkia Elbasan, siguri në realizimin e reformës së decentralizimit të kompetencave në administrimin e pyjeve dhe kullotave publike dhe dixhitalizimi i hartave të fondit pyjor nën administrim mbeten pikënisjet drejt suksesit për përmirësimin e gjendjes aktuale në sipërfaqen e fondit pyjor e kullosor.

Me qëllim marështimin dhe përmirësimin e zonave pyjore e kullosore dhe përmirësimin e cilësisë së jetës së banorëve të saj, Bashkia Elbasan ka parashikuar marrjen e disa masave në Planin e Përgjithshëm Vendor i cili është në fazë miratimi. Masat për mbarështimin e pyjeve në territorin e Bashkisë përfshijnë (Tabela 101) krijimin e parqeve rajonale e urbane dhe rihabilitimin e zonave ripariane përgjatë gjatësive të lumenjëve në territorin e Bashkisë.

Në funksion të mbarështimit e qëndrueshmërisë së sipërfaqeve pyjore dhe kullosore, krahas masave të propozuara në PPV, në territorin e Bashkisë Elbasan rekomandohet:

- **Inventarizimi i fondit pyjor e kullosor** në mënyrë që të dihet sipërfaqja aktuale. Siç është theksuar më parë, të dhënat zyrtare rreth fondit pyjor e kullosor janë të vitit 1984-84 kur është kryer inventari i fundit i këtij fondi.
- **Hartimi i Planit të Mbarshtimit të Pyjeve e kullotave** i cilë është detyrim ligjor për Bashkinë, që buron nga ligji nr. 9385/2005 "Për pyjet dhe shërbimin pyjor". Duke qënë se në territorin e Bashkisë Elbasan nuk njihet mirë kapacitetet që kanë kullotat për t'u shfrytëzuar, lind nevoja edhe për hartimin e Planit të Mbarështimit të Kullotave, i cili do të mundësojë njohjen e kapaciteteve të kullotjes në territorin e bashkisë dhe menaxhimin e qëndrueshëm të tyre.
- **Hartimi i Planit të monitorimit dhe kontrollit** të pyjeve dhe kullotave me qëllim zbatimin e ligjit dhe shmangien e demtimeve në territor.
- **Përmirësimin e infrastrukturës rrugore** të pyjeve dhe kullotave (rrugë aksesit), të cilat janë jetike për ndërhyrje në rastet e rënies së zjarrit në pyje, kryesisht në NJA-në Gjinar, Zavalinë e Tregan.
- **Zgjidhje e konfliktit Pyje -Bujqësi.** Ky konflikt është theksuar vitet e fundit për shkak se pemtaria është shndërruar në sektor fitimprurës për banorët. Në këtë rast rekomandohet që Bashkia, në bashkëpunim me popullsinë, të përcaktojë se deri në cilën shkallë lejohet zhvillimi i pemtarisë në dëm të sipërfaqeve pyjore.
- **Monitorimi dhe zbatimi i moratoriumit** të shfrytëzimit të pyjeve.

Tabela 100. Projektet e planifikuara në PPV për përmirësimin e pyjeve dhe kullotave

Qëllimi	Masa	Projekti
Përmirësimi i gjëndjes së pyjeve dhe kullotave në territorin e Bashkisë Elbasan	Krijimi dhe rigjenerimi i parqeve	- Krijimi i parkut tematik rrëzë kodrës së Krastës - Kthimi i kodrës së Krastës në park urban për banorët e Elbasanit
	Ripyllëzimi i zoave të dëmtuara	- Rigjenerimi i parkut të Krastës - Ripyllëzimi i zonave të dëmtuara në NjA : Papër, Gracen, Labinot-Mal, Zavalinë, Gjinar, Shushicë
	Përmirësimi i infrastrukturës së gjelbër	- Ndërtimi i biokorridorit mjedisor (duke ripyllëzuar dhe duke mbjellë fidanishte në zonat e dëmtuara) nga zona e mbrojtur Sopot-Stavraj deri tek zona tjetër e mbrojtur Kutërman-Qafë e Bushit - Lidhja e NjA : Funarë, Labinot Mal, Gjinar, Tregan Papër me infrastrukturë të gjelbër

Burimi : Bashkia Elbasan dhe Co-PLAN, 2016

6.7 Masa për trajtimin e zonave të nxehta mjedisore

Në territorin e Bashkisë Elbasan ndodhen disa zona të nxehta (shih seksioni e Vatrave të Nxehta Mjedisore) mjedisore që kanë nevojë për rihabilitim sa më të shpejtë me qëllim shmangien e ndotjes së mjedisit dhe rreziqeve që i kanosen shëndetit të banorëve që jetojnë ngjitur ose përreth këtyre zonave. Zonat kryesore të nxehta mendohet se janë venddepozitimi i mbetjeve urbane dhe venddepozitimet industriale.

Me qëllim përmirësimin e vatrave të nxehta mjedisore dhe përmirësimin e cilësisë së jetës së banorëve të saj, Bashkia Elbasan ka parashikuar marrjen e disa masave në Planin e Përgjithshëm Vendor i cili është në fazë miratimi. Këto masa përfshijnë rihabilitimin e zonave të Shkëmbit të Ferro-kromit, Ndërmarrja e Furnizimit Industri-Miniera, Uzimna e lëndëve plasëse. (Tabela 102).

Në funksion të uljes së ndikimit negativ mjedisor të vatrave të nxehta mjedisore dhe rihabilitimin e tyre, krahas masave të propozuara në PPV rekomandohen edhe masa të tjera të menjëhershme drejt rihabilitimit të zonave të nxehta mjedisore si :

- **Rihabilitimi i menjëhershëm i venddepozitimit të vjetër** me qëllim shmangien e ndotjes së tokës e ujërave nëntokësorë nëpërmjet shllamit që krijohet nga shpërbërja e mbetjeve.
- **Hartimi i një plani për venddepozitim / trajtimin e mbetjeve të rrezikshme** që planifikohet të grumbullohen nga rihabilitimi i vatrave të nxehta (zona e Shkëmbit të Ferro-kromit, Ndërmarrja e Furnizimit Industri-Miniera, Uzina e Lëndëve Plasëse). Mbetjet e depozituara në vatrave të nxehta mjedisore janë kryesisht të rrezikshme. Rrjedhimisht, marrja e masave paraprake për trajtimin dhe depozitim të tyre përfundimtar është e pashmangshme, në mënyrë që mos të krijohet një tjetër vatrë e nxehtë mjedisore (kjo nisëm realizohet në bashkëpunim me organet e pushtetit qendror, për arsye se mbetjet industriale nuk menaxhohen nga Bashkia).
- **Marrja e masave për parandalimin e ndotjes së mjedisit gjatë rihabilitimit të zonave të mbrojtura.** Më konkretisht, rekomandohet transportimi i dheut të hequr pa u depozituar fillimisht në zonat përreth duke shmangur kështu ndotjen e zonës, përdorimin e makinerive të përshtatshme, shmangien e incidenteve që mund të ndodhin nga grumbullimi i mundshëm i gazit në shtresat e poshtme të mbetjeve të depozituara, etj.

Tabela 101. Projektet e planifikuara në PPV për trajtimin e zonave të nxehtamjedisore

Qëllimi	Masa	Projektet
Masa për trajtimin e zonave nxehta	Pastrii dhe rehabilitimi i zonave industriale dhe ish industriale	- Pastrimi i zonës nga ndotjet e trashëguara industriale - Rehabilitimi i zonës dhe kthimi i saj në zonë të përshtatshme për ndërtimin e objekteve me karakter ekonomik - Pastrimi i zonave ish-industriale nga ndotjet e trashëguara

Burnimi: Bashkia Elbasan dhe Co-PLAN, 2016

7. Plani i veprimit për zbatimin e masave mbrojtëse mjedisore

7.1 Plani i veprimit: monitorimi, treguesit e vlerësimit e institucionet e monitorimit

Plani i Përgjithshëm Vendor përbëhet nga projekte specifike nëpërmjet të cilave synohet disiplinimi i tipologjisë së funksionimit hapsinor dhe plotësimi i nevojave të Bashkisë Elbasan me të gjithë përbërësit fizikë, infrastrukturorë dhe natyrorë. Duke iu referuar Ligjit nr. 10431 të datës 09/06/2011 “Për Mbrojtjen e Mjedisit”, në rastet kur janë parashikuar ndërhyrje fizike në territor, PPV-ja shoqërohet edhe me Planin e Monitorimit të Mjedisit i cili siguron rrespektimin dhe realizimin e Objektivave të Mbrojtjes së Mjedisit që janë kryesisht:

- Parandalimi, kontrolli dhe ulja e ndotjes në ujë, ajër, tokë dhe e ndotjeve të tjera të çdo lloji,
- Ruajtja, mbrojtja dhe përmirësimi i natyrës dhe biodiversitetit,
- Planifikimi i përdorimit të pasurive natyrore me synim zhvillimin e qëndrueshëm dhe të ekuilibruar,
- Përdorimi i qëndrueshëm dhe i zgjuar i burimeve natyrore,
- Ruajtja dhe rehabilitimi i vlerave kulturore, estetike, peizazhistike dhe natyrore,
- Mbrojtja dhe përmirësimi i cilësisë së jetës dhe shëndetit publik.

Me **Monitorim Mjedisor** nënkuptohet "Programi i matjeve sistematike, vëzhgimit dhe raportimit të treguesëve mjedisorë". Plani i monitorimit të mjedisit hartohet si dokument themeltar i bazuar në detyrimet ligjore që kanë për synim mbrojtjen dhe përmirësimin e mjedisit në një nivel të lartë, me qëllim parandalimin dhe pakësimin e rreziqeve ndaj jetës e shëndetit të njeriut e sigurimin dhe përmirësimin e cilësisë së jetës në dobi të brezave të sotëm dhe të ardhshëm.

Monitorimi i mjedisit në vendin tonë bazohet në Ligjin nr.10 431, datë 9.6.2011 “për mbrojtjen e mjedisit”, neni 19 “Mbrojtja e natyrës”; neni 41 “Monitorimi i gjendjes së mjedisit”; neni 45 “Qëllimi dhe funksionimi i sistemit të informacionit mjedisor dhe, neni 60 mbi “Funksionet e Agjencisë Kombëtare të Mjedisit”. Proçedurat dhe rregullat e monitorimit përcaktohen në VKM nr.1189 të datës 18/11/2009 “Për rregullat dhe proçedurat për hartimin dhe zbatimin e programit kombëtar të monitorimit të mjedisit” dhe në Planin Kombëtar të Monitorimit të Mjedisit, 2015. Monitorimi kryhet edhe në kuadër të detyrimeve që i lindin vendit tonë si rrjedhojë e marrjes së statusit të vendit kandidat në Bashkimin Europian, konkretisht, zbatimit të nenit 108 të Marrëveshjes së Stabilizim Asocimit (MSA) për “Zhvillimin dhe forcimin e bashkëpunimit në luftën kundër degradimit mjedisor” në zbatim të të cilit, Ministria e Mjedisit ka krijuar Sistemin e Integruar të Monitorimit të Mjedisit (SIMM). Mbështetur në elementë të këtij sistemi është hartuar edhe Plani Kombëtar i Monitorimit të Mjedisit.

Plani i Monitorimit të zbatimit të PPV-së përcakton treguesit mjedisor mbi të cilët do të bazohet monitorimi, shpesh tësinë e monitorimit sipas legjislacionit shqiptar në fuqi dhe institutet përgjegjëse për monitorimin e gjendjes në mjedis. Sipas legjislacionit në fuqi, **treguesit mjedisorë** janë "ndryshorja që jep në mënyrë të përmbledhur dhe të

thjeshtë, të dhëna për një dukuri mjedisore duke e bërë atë të perceptueshme nëpërmjet vlerësimit numerik nga matjet përkatëse". Dukuritë mjedisore lidhen me cilësinë e mjedisit, konkretisht të përbërësve të tij, shkarkimet në mjedis, ndotjen aktive, shkallën e dëmtimit dhe ruajtjes apo edhe masave të marra. Monitorimi/Matja e treguesve të mjedisit është proces shumë i rëndësishëm dhe i domosdoshëm për të patur një pasqyrë të qartë të gjendjes së mjedisit me qëllim përcaktimin e shkaqeve/origjinës së problematikave dhe zgjidhjen e tyre. Monitorimi i treguesve të mjedisit kryhet veçanërisht gjatë zbatimit të projekteve të parashikuara në Planin e Përgjithshëm Vendor.

Plani i Monitorimit të zbatimit të PPV-së ka përcaktuar edhe institucionet përgjegjëse të cilat do të duhet të monitorojnë treguesit mjedisorë për vlerësimin dhe zbatimin e masave të parashikuara në VSM sipas fushave të përgjegjësisë përkatëse. **Institucionet përgjegjëse** përfshijnë "institutet, laboratorët e qendrat kërkimore-shkencore private e publik të kontraktuar nga Ministria e Mjedisit për të kryer monitorimin e treguesve konkretë të dukurive natyrore të cilësisë". Institucionet shtetërore, qoftë në nivel kombëtar apo edhe rajonal si Agjencia Kombëtare e Mjedisit, Agjencia Rajonale e Mjedisit, Inspektoritati Mjedisor, Drejtoria e Mjedisit në Bashkinë Elbasan do të nevojitet të bashkërendojnë punën në mënyrë që të realizojnë inspektimet në terren për mbarrëvajtjen dhe rrespektimin e kushteve të pëlqimeve apo lejeve mjedisore të projekteve.

Më poshtë është paraqitur Plani i veprimit, monitorimi dhe treguesit e vlerësimit për PPV-në e Bashkisë Elbasan.

Tabela 102. Programi i monitorimit të mjedisit gjatë zbatimit të projekteve të PPV-së

Nr.	Objektivi Mjedisor	Treguesi Mjedisor	Autoriteti Monitorues	Parametrat Fizik	Frekuenca Monitorimit
1.	Toka	- Pjelloria (ushqyesit e tokës) - Ndotja (metalet e rënda dhe përbërësët organikë). - Sip. bujqësore/natyrore/kullosore e humbur nga fondi bujqësor, për shkak të ndryshimit të përdorimit të saj (për ndërtime, infrastrukturë, etj. - Sipërfaqja e tokës së trazuar/degraduar (gërryer, rrëshqitur). - Sasia mujore e tokës së humbur nga erozioni. - Sipërfaqja e tokës e përdorur si venddepozitim i përkohshëm gjatë punimeve. - Lloji dhe kohëzgjatja e teknologjisë së përdorur për mbrojtjen e dheut të depozituar në venddepozitim të përkohshëm nga erozioni i shkaktuar nga era dhe shiu. - Gjatësia e burimeve ujore që preken drejtpërsëdrejti nga erozioni i tokës ku zbatohet një projekt. - Lloji i teknologjisë që përdoret për parandalimin e erozionit në burime ujore. - Shkarkimet industriale në tokë nga mjetet e rënda. - Rivitalizimi tokave djerr.	- Instituti i Shëndetit Publik - Inspektoriati Kombëtar i Mbrojtjes së Territorit - Inspektoriati i Mjedisit - SHGJSH - Dr. Rajonale e Bujqësisë - Ministria e Bujqësisë - Min. e Transporteve - Bashkia (Dep. Mjedisit) - AKM dhe ARM - Roja e Gjellbër - Policia Bashkiake/ Policia e Shtetit - Bashkia Elbasan - Ministria e Mbrojtjes - Fakulteti i Shkencave të Natyrës, Universiteti Politeknik – Inxhinieria e Mjedisit, Fakulteti i Gjeologji – Minierave - Instituti i Fizikës Bërthamore - IGJEUM	- Na, Cl, SO₄, trashësia humusore, raporti Mg/Cl, aciditeti, raporti N/C, metalet e rënda - Sasia e tokës së humbur (ton/km²) - Sasia e naftës në mjedis - Nr. dhe lloji i fragmentimit - Vlera e tokës djerr - Përqëndrimi i kimikateve dhe pesticideve në tokat bujqësore - Sipërfaqet e dëmtuara nga shkarkimet të ndryshme dhe depozitime të mbetjeve urbane e industriale - Shkalla e pjelloris në raport me të dhënat kombëtare	10 vende, 2 herë /vit - Raportim 12 herë / vit - Analizat bilogjike dhe kimike të tokës, 4 herë / vit

2.	Uji	▪ Cilësia ujërave sipërfaqësore ▪ Cilësia e ujërave nëntokësore ▪ Cilësia e ujërave për ujitje ▪ Pikat e shkarkimit të ujërave të ndotura industriale. ▪ Pikat e shkarkimit të ujërave të ndotura urbane ▪ Cilësia e ujit për konsum publik ▪ Koeficienti i shfrytëzimit të ujit ▪ Niveli i trajtimit të ujërave të ndotura ▪ Popullsia e lidhur me sistemin e grumbullimit të ujërave të ndotura ▪ Disiplinimi i ujërave të larta	▪ Autoriteti i Menaxhimit të Baseneve Ujore ▪ Instituti i Hidrometrologjisë ▪ Instituti i Kërkimeve Biologjike ▪ Fakulteti i Shkencave të Natyrës ▪ Këshilli Teknik i Ujit ▪ Agjencia Kombëtare e Mjedisit ▪ Shërbimi Gjeologjik Shqiptar ▪ Instituti i Shëndetit Publik ▪ Instituti i Gjeoshkencave Enegjisë, Ujërave dhe Mjedisit ▪ Ministria e Bujqësisë dhe Administrimit të Ujërave ▪ Ministria e Mjedisit	▪ NBO₅ ▪ NKO ▪ Metalet e rënda (Pb, Zn, Cu, Ni, Co, Cr, Cd, etj.) ▪ Aciditeti ▪ Pehashi (pH) ▪ Koeficienti i shfrytëzimit të ujërave të ëmbla ▪ Temperatura ▪ Mineralizimi ▪ Fortësia ▪ Mbetjet e thata ▪ Përmbajtja e natriumit, kalciumit, natriumit, magnezit, amoniakut, klorit, sulfateve ▪ Përmbajtja e nitriteve dhe nitrateve ▪ Përmbajtja e pesticideve ▪ Niveli statik dhe dinamik i ujërave nëntokësore ▪ Përcjellshmëria ▪ HCO₃ dhe CO₃	▪ Ngritja e 4 stacioneve të monitorimit (2 për lumin Osum dhe 2 për Devollin) ▪ Monitorim 2 herë në muaj të rezervuarëve të ujërave të ëmbla ▪ Monitorim 2 herë në muaj për depot e ujit të pijshëm dhe pusshpimeve. ▪ 12 herë në vit për ujërat nëntokësore ▪ 4 herë në vit mbi cilësinë e ujërave për bujqësi
3.	Ajri	▪ Sasitë vjetore të shkarkimeve në qendrat urbane ▪ Shpërndarja e shkarkimeve (trëndafili i erës) ▪ Sasia vjetore e elementëve të rëndë ▪ Vëllimi vjetor i reshjeve ▪ Niveli i grimcave PM në ajër ▪ Niveli i gazit sulfurik në ajër ▪ Cilësia e ajrit në 5 pikat kryesore të qytetit ▪ Cilësia e ajrit në qendrat e NjA-ve ▪ Shkarkimet nga transporti ▪ Rregjistër i shkarkimeve nga industria ▪ Gjëndja e filtrave dhe sistemeve të	▪ Agjencia Kombëtare e Mjedisit ▪ Agjencia Rajonale e Mjedisit ▪ Drejtoria e Mjedisit në Bashki ▪ Ojft-të ▪ Ministria e Mjedisit ▪ Inspektoriati i Mjedisit ▪ Fakulteti i Shkencave të Natyrës ▪ Universiteti Politeknik – Inxhinieria e Mjedisit	▪ PM_{2.5} dhe PM₁₀ ▪ SO_x ▪ NO_x ▪ GHG ▪ Pb ▪ CO dhe CO₂ ▪ CFCs ▪ Vizibiliteti ▪ Shkalla e errësimit ▪ Dioksina dhe furanet ▪ Benzenet C₆H₆ ▪ Ozoni O₃	▪ Ngritja e stacioneve të përhershme të monitorimit. ▪ Monitorim në kohë reale i cilësisë së ajrit

		shkarkimit nga industria e rëndëdhe sektori privat. - Ditët nën trysni nga shkarkimet industriale dhe nga transporti - Krijimi i inventarit të shkarkimeve	- Fakulteti i Gjeologji – Minieriave - Instituti i Fizikës Bërthamore - IGJEUM		
4.	Pyjet	- Përcaktimi i taksonometrisë ekzistuese. - Realizimi i inventarit - Rritja vjetore sipas llojeve - Sasia vjetore e vjelur ndarë në lëndë për përpunim dhe dru zjarri - Sasia e biomasës - Sipërfaqet e dëmtuara nga zjarri e stuhia, etj. - Llojet e rrezikuara - Pyje të shëndetshme/sëmura - Identifikimi i tipologjisë dhe origjinës së sëmundjes - Mirëmbajtja në Zona Natyrore dhe Kullota - Ripyllëzim i zonave të dëmtuara - Gjendja e tokës në sipërfaqet e fondit pyjor	- Drejtoria e Shërbimit Pyjor pranë Bashkisë - Inspektoriati Shtetëror i Mjedisit dhe Pyjeve - Roja e Gjellbër - Njësitë Administrative - Universiteti Bujqësor - Bashkia - Ministria e Mjedisit - Ojft-të	- Niveli i riprodhimit - Tipet e pemëve - Nr. total / Mosha / Statusi - Tipi i sëmundjes - Sipërfaqe për mbushje - Sipërfaqe për riprëritje - Plan Menaxhimi - Ton/Vit – përpunim - Ton/Vit – Dru zjarri - Raporti C/N, kapaciteti i këmbimit, pehashi,	Inventarizimi, proces që zgjat në varësi të madhësisë së fondit pyjor dhe kullusor. Dixhitalizimi. Monitorimi 12 herë / vit
5.	Biodiversiteti	- Identifikimi i habitateve - Larmia e ekosistemeve - Identifikimi i specieve në territorin e Bashkisë - Xhepat natyrorë në sipërfaqet ujore - Shtigjet natyrore - Inventarizimi (të gjitha kategoritë) - Specifikimi i standardeve sipas trajtimit të BE-së - Identifikimi i specive të rrezikuara, të kërcënuara dhe të zhdukura - Shqetësimi nga zhurmat	- Agjencia Kombëtare e Zonave të Mbrojtura - Administrata e Zonave të Mbrojtura - Drejtoria e Zhvillimit Rajonal dhe Integritetit. - Inspektoriati Shtetëror i Mjedisit dhe Pyjeve - Ojft-të - Ministria e Mjedisit	- Sipërfaqja e zonave të mbrojtura - Sipërfaqja e mbuluar me bimësi natyrore dhe pyje. - Numri i habitateve të identifikuar - Rregjistri i specieve në rrezik dhe atyre endemike të rralla. - Habitatet e reja - Statusi i shtigjeve natyrore - Makrofitet - Gjitarë, zogj, zvarranik, amfib - Jovertebrorë - Kërpudhat	Çdo muaj 12 herë / vit

				▪ Likenet	
6.	Peizazhi	▪ Sipërfaqet e gjelbërta urbane ▪ Gjendja e parqeve të bashkisë ▪ Sip. me gjelbërim të infrastrukturës Rrugore ▪ Ripyllëzimi i hapsirave të parashikuara në PPV. ▪ Mbushja e kodrës me pemë prodhuese (Ullishte/Frutorë) ▪ Zonat ripariane përgjatë brigjeve të Lumenjve Osum Devoll e Seman ▪ Korsitë e biçikletave dhe shtigjet e gjelbërta ▪ Dëmtimet nga karrierat dhe guroret ▪ Dëmtimet nga erozioni, zjarret, shpyllëzimet ▪	▪ Inspektoriati Kombëtar i Mbrojtjes së Territorit ▪ Inspektoriati i Mjedisit ▪ Dr. e Urbanistikës ▪ Ministria e Infrastrukturës dhe Transportit si edhe Ministria e Mjedisit ▪ Bashkia (Dep. Mjedisit) ▪ ARM ▪ Drejtoria e Shërbimit Pyjor pranë Bashkisë ▪ Ojft-të ▪ Roja e Gjelbër ▪ Policia Bashkiake/ Policia e Shtetit	▪ Sip e gjelbër për banorë në qytet ▪ Sip e pyllëzuar/park për banorë në Bashki ▪ Sipërfaqet e dëmtuara nga guroret dhe karrierat ▪ Eliminimi i puseve jashtë funksionit dhe rehabilitimi i kullave metalike ▪ Siperfaqet e rehabilituara të zonave ripariane ▪ Brezat e gjelbërimit përgjatë infrastrukturës rrugore ▪ Inventarizimi i problemeve peizazhistike	▪ Monitorimi në terren, i vazhdueshëm dhe i përditshëm ▪ Raportimi 4 herë në muaj
7.	Klima	▪ Shkarkimet e gazrave serë. ▪ Shkarkimet sipas burimit të shprehura në njësi matëse dhe % ▪ Energjia e përdorur në territorin e Bashkisë (Konsumi i elektricitetit, gazit, naftës, biomasës, të rinovueshme) ▪ Rregjistri i temperaturës shprehur në cikël 24orë ▪ Rregjistri i rreshejve atmosferike shprehur në mm/ditë ▪ Rrezatimi mesatar diellor ▪ Shpejtësia mesatare e erës km/orë (në ditë) ▪ Niveli i gazit karbonik në atmosferë.	▪ Ministria Mjedisit ▪ Ministria e Ekonomisë dhe Turizmit ▪ Ministria e Energjitikës ▪ Ministria e Bujqësisë dhe Administrimit të Ujërave ▪ ARM – AKM ▪ Fakulteti i Shkencave të Natyrës ▪ Universiteti Politeknik – Inxhinieria e Mjedisit ▪ Fakulteti i Gjeologji – Minieriave ▪ Institui i Fizikës Bërthamore ▪ IGJEUM ▪ Drejtoria e Shërbimit Pyjor – pranë Bashkisë ▪ IKMT ▪ Inspektoriati i Mjedisit	▪ Sasia e gazrave serë çlirar në atmosfer(referuar për çdo sektor) ▪ Konsumi në Këë i energjisë nga elektrike, BER, biomas, naftë dhe gaz. ▪ Të dhënat meteorologjike për Bashkinë Elbasan. ▪ Sasia e reshjeve atmosferike ▪ Temperaturat ditore / vjetore	▪ Ngritja e stacionit të matjeve meteorologjike për Bashkinë Elbasan. ▪ Analizimi laboratorik 6 herë në vit i shkarkimeve të gazrave serë në mjedis ▪ Monitorim mujor i konsumit të energjisë elektrike ▪ Raportim 3-mujor ▪ Buletin mujor

			▪ Dr. e Urbanistikës ▪ Inspektoriati Shtetëror i Mjedisit dhe Pyjeve		mbi klimën
8.	Kultura	▪ Objektet e kultit fetar ▪ Objektet e trashëgimisë kulturore ▪ Objektet e trashëgimisë historike ▪ Pasuritë arkeologjike ▪ Sitet arkeologjike ▪ Trashëgimia arkitektonike dhe mjedisore ▪ Muzeu arkeologjik dhe aulturor ▪ Muzeu industrial ▪ Godina dhe vepra me vlera të larta historike e arkitektonike.	▪ Ministria e Kulturës ▪ Këshilli Kombëtar i Arkeologjisë ▪ Shërbimi Arkeologjik Shqiptar ▪ Drejtoria Rajonale e Kulturës ▪ IKMT ▪ Bashkia Elbasan ▪ Instituti i Monumenteve të Kulturës.	▪ Gjendja e objekteve të kultit ▪ Gjendja e objekteve dhe vendeve të trashëgimisë historike e kulturore ▪ Inventarizimi i elementëve përbërës, pjesë e trashëgimisë kulturore dhe historike ▪ Numri i vizitorëve në këto objekte	▪ Monitorim mujor ▪ Raportim 4 herë në vit
9.	Shëndeti	▪ Jetëgjatësia mesatare e popullsisë ▪ Përmbajtja e hidrokarbureve në ajër ▪ Niveli i zhurmave ▪ Aksidentet në punë dhe në rrugë ▪ Rregjistri i sëmundjeve kardiovaskulare ▪ Rregjistri i sëmundjeve të aparatit të frymëmarrjes ▪ Rregjistri i vdekjeve jonatyrale ▪ Familjet nën minimumin jetik ▪ Disponueshmëria e shërbimit shëndetësor ▪ Niveli i trajtimit të urgjencave ▪ Disponueshmëria e ilaçeve farmaceutike ▪ Shkalla e ekspozimit të popullsisë ndaj ujërave të ndotura, tokës së ndotur dhe ndotjeve mikrobiologjike	▪ Ministria e Shëndetësisë ▪ Instituti i Shëndetit Publik ▪ Inspektoriati Mjedisor ▪ Inspektoriati i Punës ▪ AKM-ARM ▪ Bashkia Elbasan	▪ Mosha mesatare vjet/muaj/ditë ▪ Nr. i aksidenteve ▪ Nr. i të Sëmurëve (kardio-respirator-toksik) ▪ Statusi dhe niveli i Shërbimit shëndetësor ▪ Mjekimet e munguara ▪ Përbërja mercologjike e ndotjes në Bashki	▪ Monitorim mujor ▪ Raportim 4 herë në vit
10	Socio-Ekonomia	▪ Niveli Arsimit të popullatës ▪ Gjimnazet, shkollat, kopshtet, çerdhet ▪ Shërbimet publike ▪ Të ardhurat mesatare për frymë ▪ Niveli i papunësisë ▪ Zanatat	▪ Ministria e Ekonomisë ▪ INSTAT ▪ Bashkia Elbasan ▪ Prefektura Elbasan ▪ Zyra e Punsimit ▪ Ministria e Mirëqënies Sociale	▪ Profesionistët ▪ Teknikët ▪ Zanatçinjtë ▪ Qëndrat e edukimit ▪ Pagat dhe të ardhurat për frymë ▪ Ndihma sociale	▪ Monitorim mujor ▪ Raportim 4 herë në vit

Punoi: Bashkia Elbasan dhe PLGP/Co-PLAN, 2016.

7.2 Çështje institucionale, ligjore dhe instrumente që lidhen me monitorimin e mjedisit

Hartimi i Planit të Monitorimit të Mjedisit gjatë zbatimit të projekteve të PPV-së është bazuar në Vendimin Numër 1189, datë 18 nëntor 2009 “Për rregullat dhe procedurat për hartimin dhe zbatimin e programit kombëtar të monitorimit të mjedisit” dhe “Programit Kombëtar të Monitorimit të Mjedisit për vitin 2015”. Ky program parashikon monitorimin e ajrit, zhurmave, ujërave sipërfaqësore e nëntokësore, tokës, pyjeve e biodiversitetit³⁹².

Ajri monitorohet në 51 stacione monitorimit të vendosura në 14 qytete, duke përfshirë Tiranë, Elbasan, Durrës, Shkodër, Vlorë, Fier dhe Korçë. Monitorimi ndodh rutinë në qytetet me stacione të përhershme dhe në qytetet kryesore ku janë vërejtur tejkalime (Tiranë, Korçë, Shkodër, Vlorë, Durrës, dhe Elbasan). Gjithashtu, monitorimi nënkupton edhe shqyrtimin paraprak të niveleve të ndotjes në qytete që nuk mbulohen nga monitorimi sistematik deri më tani (Berat, Lushnje, Gjirokastrë, Pogradec, Krujë, Lezhë dhe Sarandë, Laç dhe Kavajë). Parametrat që synohet të monitorohen gjatë viti 2016 sipas Planit të Monitorimit të Mjedisit 2015 (PMM) janë SO₂, NO₂ (NO_x), CO, O₃, Benzene, PM₁₀ (PM_{2.5}) dhe metalet e rënda

Monitorimi i Ujërave sipërfaqësore (duke përfshirë edhe bio-cilësinë) është parashikuar të kryhet në 54 pika për lumenjtë, 13 për liqenet, 17 për Lagunat, 44 për sedimentet dhe 19/81 për ujërat bregdetarë (81 stacione për treguesit bakteriologjikë). Parametrat që janë parashikuar të maten përfshijnë parametrat meteorologjike, parametrat hidrologjike, pH, O₂, kripësia, TOC, PM, lëndë ushqyese (N dhe P), metalet e rënda dhe parametrat organike bazë. Lidhur me shpeshtësinë e monitorimit, në lumë parashikohet 4 herë në vit për ushqyesit e ujit, 1 herë në vit për kampionët dhe parametrat e tjerë dhe 1 në 3 vite për sedimentet.

Lidhur me ujërat nëntokësore, monitorimi i tyre konsiderohet me përparësi të lartë dhe parametrat që janë parashikuar për matje janë pH, temperatura, TOC, PD, ushqyesit (N, P), metalet e rënda, parametrat organikë bazë dhe mikrobiologjia. Ndërkohë nuk monitorohen parametra me bazë *përbërjet klorure* dhe *PCB* si dhe *pesticidet* dhe *PAHs* për shkak të mungesës së kapaciteteve të laboratorëve për matjen e parametrave të tillë.

Monitorimi i tokës përfshin 19 vende. Ushqyesit maten çdo dy vjet minimumi, ndërsa metalet mund të monitorohen në frekuencë të ulët në varësi të kushteve lokale. Parametrat që janë planifikuar për t'u monitoruar janë parametrat fizike, ushqyesit (N dhe P), metalet e rënda dhe organike.

Në PPM është përfshirë edhe monitorimi i pyjeve dhe biodiversitetit. Sipas PPM-së, për vitin 2015, procesi i monitorimit të pyjeve parashikon tregues të kritereve Pan - Evropiane C2 dhe C4 dhe në rast mbështetje financiare për treguesin C4.2 ndërsa monitorimi i biodiversitetit përfshin 50 stacione monitorimi.

Institucionet që ngarkohen nga Vkm Nr. 1189, Datë 18.11.2009 Për Zbatimin e PKM-së janë Ministria e Bujqësisë Zhvillimit Rural dhe Administrimit të Ujërave, Ministria e Mbrojtjes, Ministria e Energjisë dhe Industrisë, Ministria e Shëndetësisë, Ministria e Transportit dhe Infrastrukturës, dhe Ministria e Mjedisit.

○ Cështje ligjore dhe institucionale me ndikim në monitorimin e mjedisit:

Vitet e fundit, vendi ynë ka bërë hapa të mëtijshme për monitorimin e mjedisit . Me hartimin e Planit Kombëtar të monitorimit i jep rëndësi identifikimit të problematikave të përbërësve fizikë të mjedisit me qëllim përmirësimin e gjendjes së tij. Kjo është përkthyer në monitorime me një frekuencë të caktuar kryesisht vjetore në bazë të të cilave përgatitet edhe Raporti i Gjendjes në Mjedis. Sot, ky raport është instrumenti kryesor që paraqet gjendjen reale të mjedisit.

Gjatë zbatimit të PPV-së së Bashkisë Elbasan, do të jetë monitorimi i mjedisit që do të pasqyrojë ndikimin në shkallë të gjerë të zbatimit të PPV-së në mjedis. Megjithatë, duke patur parasysh se monitorimi i mjedisit ka kufizimet e tij, supozohet që matja e ndikimit real të projekteve të PPV-së në territor gjatë fazës së zbatimit, mund të mos jetë i plotë. Kjo për shumë arsye të ndryshme të cilat janë shtjelluar më poshtë së bashku me masat që rekomandohet të merren për *përmirësimin e monitorimit të gjendjes në mjedis* në të ardhmen:

Mospajisja me laboratorë e institucioneve të monitorimit të mjedisit: Institucionet përgjegjëse për monitorimin e mjedisit në vendin tonë janë Ministria e Bujqësisë dhe Zhvillimit Rural dhe Administrimit të Ujërave, Ministria e Mbrojtjes, Ministria e Energjisë dhe Industrisë, Ministria e Shëndetësisë, Ministria e Transportit dhe Infrastrukturës si dhe Ministria e Mjedisit (VKM nr. 1189 i datës 18 nëntor 2009). Një mangësi që vihet re është fakti se institucionet e ngarkuara me ligj për monitorimin e mjedisit nuk janë të pajisura me laboratorë. Zakonisht, monitorimi i treguesve të dukurive natyrore të cilësisë së ajrit, ujit, tokës dhe të biodiversitetit kryhet nga institucione monitoruese të specializuara të cilat lidhin marrëdhënie kontraktuale me institutet e monitorimit. Pra, institucionet shtetërore nuk monitorojnë drejtpërdrejt gjendjen e mjedisit natyral duke lënë kështu hapësira për vonesa apo mangësi të ndryshme në monitorimin e mjedisit për shkak të procedurave të tenderimit që nevojitet të ndiqen në rastet e kontraktimit.

Mungesa e laboratoreve me kapacitete për monitorimin e përbërjeve klorure, PCB-ve, pesticideve, dhe PAHs: parametrave të tillë janë të pranishëm në vendet ku vepron industria e rëndë e cila është e pranishme pothuajse në të gjitha qytetet ose rajonet kryesore të vendit, dhe në Bashkinë Elbasan (zona industriale). Si rrjedhojë, lind nevoja e monitorimit të tyre të vazhdueshëm, sidomos në ujërat nëntokësore, për të patur një pasqyrë të gjendjes së tyre si dhe për të kuptuar ndikimin e ndotësve në shëndetin e njeriut. Duke qenë se shumë nga këto ndotës janë të rrezikshëm për shëndetin e njeriut, monitorimi i tyre është i domosdoshëm. Megjithatë, me gjithë rëndësinë që parametrat në fjalë kanë si tregues të gjendjes së ujërave nëntokësore, nuk monitorohen për shkak të mungesës së kapaciteteve të laboratoreve për të kryer matje të tilla. Në këtë mënyrë, është pothuajse e pamundur të kuptohet se cili është ndikimi i shumë industrive që shkarkojnë ndotës të tillë në shëndetin e popullsisë të zonave përreth.

Numri i kufizuar i pikave të monitorimit: kjo vihet re në monitorimin e pothuajse të gjithë përbërësve fizikë mjedisorë si ajri, ujërat sipërfaqësore e nëntokësore, toka, etj. Për shembull, në rastin e ujërave sipërfaqësore, Baseni i lumit Seman i cili përbëhet nga 4 lumenj të rëndësishëm (Seman, Gjanicë, Osum e Devoll) monitorohet vetëm në 10 pika, Baseni i Lumit Shkumbin vetëm në 6 pika ndërsa Baseni i Vjosës (Vjosa dhe Drinosi)

vetëm në 8 pika. Ndërkohë, të tre basenet kryqëzojnë vendin tonë nga lindja deri në perëndim. Duke qenë se kalojnë zona të ndryshme me aktivitete të ndryshme, numri i pikave duket i pamjaftueshëm për paraqitjen e gjendjes reale të lumenjve.

Frekuenca e monitorimit të ujërave është e pamjaftueshme: sipas PKM-së, ujërat e lumenjve monitorohen zakonisht 4 herë në vit për ushqyesit e ujit, 1 herë në vit për kampionët dhe arametrat e tjerë, dhe 2 herë në tre vite për sedimente. Duke patur parasysh gjendjen jo të mirë në të cilën ndodhen lumenjtë tanë, shpeshtia e monitorimit të parametrave të përbërësve fizikë të mjedisit duket e pamjaftueshme. Në vendin tonë, në shumë qytete si ai i Elbasanit me aktivitete të lartë industrial, monitorimi i ujit nevojitet javor ose, në të paktën e rasteve, mujor.

Vetë-monitorimi i aktiviteteve të pajisura me leje A dhe B shpesh joreal: sipas Planit të Monitorimit të Mjedisit, personat fizikë dhe juridikë, veprimtaritë e të cilëve janë subjekt i lejes mjedisore, monitorojnë treguesit mjedisorë të paraqitur në programet e tyre të vetëmonitorimit, në nivel individual. Aktualisht vlen të theksohet se standartet e përdorura për realizimin e monitorimit mjedisor janë relativisht të ulëta, duke konstatuar këtu se shumica e projekteve apo operatorëve të pajisur me një leje mjedisi, realizojnë procese periodike të vetëmonitorimit nëpërmjet kontraktimit të laboratorëve të akredituar për realizimin e monitorimit. Këto raporte vetëmonitorimi dërgohen në ARM dhe AKM për shqyrtim dhe thuajse në të gjitha rastet, deklaratimet e kryera në këto raporte tregojnë se shkarkimet dhe dëmtimet në mjedis janë gjithnjë minimale dhe brenda normave e standarteve të lejuara.

Mungesa e kompetencave të ARM-së Elbasan për monitorimin e mjedisit: deri më tani, sipas Vendimit të Këshillit të Ministrave nr. 47, datë 29 janar 2014 “Për përcaktimin e rregullave për organizimin dhe funksionimin e Agjencisë Kombëtare të Mjedisit e të agjencive rajonale të mjedisit”, funksionet e ARM-ve janë të kufizuara kryesisht në *i) dhënien e lejeve të mjedisit të tipit “C”*, sipas përcaktimeve në ligjin nr. 10431, datë 14.7.2011 “Për lejet e mjedisit” dhe *ii) në mbajtjen dhe përditësimin e regjistrit me të dhëna për instalimet e kategorisë “C”*, që ndodhen brenda territorit ku shtrihet fusha e kompetencave të tyre (Kreu V). Me qëllim monitorimin e duhur të mjedisit duke patur parasysh se ARM-të janë të pranishme në territor, sygjerohet dhënia e kompetencave ARM-së Elbasan për monitorimin e mjedisit. Kjo nënkupton:

- ndryshimet e bazës ligjore për shtimin e kompetencave të ARM-së
- pajisjen e ARM-së me laborator të çertifikuar për monitorimin e parametrave të ndryshëm përfshirë edhe parametrat që nuk monitorohen për mungesë kompetencash laboratorike,
- dhënien e fondeve financiare që bëjnë të mundur një gjë të tillë
- Integrimi i sistemit GIS për hedhjen e të dhënave në kohë reale dhe pasurimin e arkivës elektronike me të dhëna rreth situatës mjedisore në Bashki dhe historikun e ndotjeve në të.
- Organizimi i trajnimeve me qëllim ngritjen e kapaciteteve monitoruese si edhe shkëmbimin e eksperiencave dhe praktikave më të mira.

- Mbajtja e Rregjistrit vjetor të Monitorimeve Mjedisore, Shkarkimet në Mjedis të të gjitha tipeve të lejeve (A, B, dhe C).

Mungesa e bazës ligjore/procedurave e programeve për mbrojtjen e duhur të ujërave nëntokësore: Në vendin tonë mungon një kuadër legjislativ i plotë ose programe të posaçme që garantojnë mbrojtjen e plotë të mjedisit (dhe kryesisht ujit, ajrit, tokës) nga industria e rëndë e cila ka nevojë për sasi të mëdha uji. Konkretisht, legjislacioni shqiptar rregullon mbrojtjen e mjedisit nëpërmjet ligjeve të shumta (Ligjit për Mbrojtjen e Mjedisit, Ligjit për Lejet e Mjedisit, e shumë ligje të tjera). Megjithatë, Shqipëria nuk ka ligje të posaçme ose programe që rregullojnë disa procese (shpimin, operimin, vendin ku mund të shpohet, etj.), të industrisë gjatë aktivitetit të saj. Në përgjithësi, në Shqipëri mungojnë ligje dhe programe që përcaktojnë:

- ligje e programe që rregullojnë shpimet për ujë për përdorim industrial (dhe në akuifer) në afërsi të një akuiferi uji i të cilit përdoret për furnizim me ujë të popullsisë në të sotmen dhe në të ardhmen,
- ligje e programe që rregullojnë shfrytëzimin e burimeve ujore e nëntokësore nga industria e rëndë duke patur parasysh se kjo industri përdor sasi tepër të mëdha uji gjatë aktivitetit të saj,
- ligje e programe që rregullojnë shfrytëzimin e ujërave nëntokësore me thellësi mbi 200 m me qëllim shmangien e uljes së relievit të tokës, si dhe
- ligje që përcaktojnë zonat e ndjeshme ndaj uljes së relievit (tabanit) të tokës nga mbishfrytëzimi i ujërave nëntokësore ose i mineraleve.
- zonimin e territorit për efekt të ri-injektimit (zona ku lejohet dhe zonat ku ky proces mund të shkaktojë ndotje të mjedisit) si dhe,
- programe që rregullojnë ri-injektimin e ujërave të ndotura. Ri-injektimi është thjesht një mënyrë për të ricikluar ose futur në vend-depozitim përfundimtar ujërat e ndotura nga industrinë. Për këtë arsye nevojitet që shteti të hartojë një program në të cilin të përcaktohen të paktën disa kërkesa minimale që parandalojnë ndotjen e burimeve ujore nëntokësore dhe mbrojnë shëndetin e njeriut nëpërmjet këtij procesi.

Për këtë arsye, mund të thuhet se në mungesë të një kuadri legjislativ të plotë dhe të programeve të posaçme që rregullojnë mbrojtjen e burimeve ujore nëntokësore dhe të nëntokës nga industria e rëndë, akuiferët mbeten të pambrojtur.

Me qëllim përmirësimin e monitorimit të mjedisit në vend, gjë që do të kontribonte në kapjen e problematikave dhe mosrespektimin e standardeve për mbrojtjen e mjedisit gjatë zbatimit të projekteve të PPV-së dhe projekteve të tjera që zbatohen në Bashki, më poshtë është dhënë një tabelë me rekomandime për përmirësimin e monitorimit të mjedisit

Tabela 103. Rekomandime për përmirësimin e monitorimit mjedisor

Çështje ligjore, institucionale, procedurale për monitorimin e mjedisit	Masa	Instrumenti
Mospajisja me laboratorë e institucioneve të monitorimit të mjedisit	Pajisja me laborator	Numër laboratorit të çertifikuar në pronësi të institucioneve

Mungesa e laboratoreve që kanë kapacitet të monitorojnë parametra si përbërjet klorure dhe PCB si dhe pesticidet dhe PAHs	Pajisja me laboratorë të specializuar	Rritja e kapacitetit për matjen e përbërjeve klorure, PCB-ve, pesticideve dhe PAHs
Monitorimi i mjedisit bazuar në numër të kufizuar treguesish mjedisorë (parametrat)	Krijimi i bazës ligjore për shtimin e parametrave që nevojitet të maten për monitorimin e duhur të treguesve fizikë të mjedisit (ajrit, tokës, ujërave sipërfaqësore e nëntokësore, biodiversitetit, pyjeve)	Parametra /ndotës që shkarkohen nga industria e rëndë
Numri i kufizuar i pikave të monitorimit	Shtimi i pikave	Numri i pikave
Shpeshësia e monitorimit të ujërave e pamjaftueshme	Shtimi i frekuencës	Numër i lartë matjesh/vit
Vetë-monitorimi i aktiviteteve të pajisura me leje A dhe B joreal	Kalimi i monitorimit të shkarkimeve të indsutrisë së pajisur me leje mjedisore (A dhe B) nën kompetencat e ARM-Elbasan	Monitorim mujor i parametrave
Mungesa e kompetencave të ARM-së Elbasan për monitorimin e mjedisit	Shtimi i kompetencave	Monitorimi parametrave
Mungesa e bazës ligjore/procedurave e programeve për mbrojtjen e ujërave nëntokësore	Krijimi i programeve të posaçme për mbrojtjen e akuiferëve nga industria e rëndë	Numri i programeve në mbrojtje të akuiferëve

Burimi: Bashkia Elbasan dhe PLGP/Co-PLAN, 2016

Shtojca 1 : Lista e Institucioneve/Bashkëpunëtorëve të kontaktuar

Tabela 104. Lista e institucioneve dhe takimeve të kryera

Takimet e kryera në Bashkinë Elbasan per çështje mjedisore në kuadër të VSM-së					
Bashkia	Institucioni /Grupi i interesit	Personi	Data e takimit	Vendi i takimit	Qëllimi i takimit
Tiranë	Emergjencat Civile	Mustafa Arapi, Specialist	29 prill	Drejtorja e emergjencave civile	Grumbullim dhe interpretim informacioni
Elbasan	Drejtorja Pyjore	Fatmir Vedollari, Drejtor i Pyjores	29 prill	Agjensia Rajonale e Mjedisit, Elbasan	Grumbullim informacioni mbi fondin pyjor (Hartat e 84-85)
Elbasan	Drejtorja Pyjore	Fatmir Vedollari, Administrator Gjinar	16 prill 22 prill	Bashki	Grumbullim informacioni mbi fondin pyjor
Elbasan	Drejtorja e Pyjores	Abaz Hyraj, Teknik Pyjesh	6 maj	Bashki	Grumbullim informacioni mbi fondin pyjor (Hartat e 1984-1985).
Elbasan	Drejtorja e Mjedisit	Mirel Drejtoria e Mjedisit	6 maj	Bashki	Grumbullim informacioni mbi hartat ekzistuese
Tiranë	Ministria e Brendshme		10 shkurt 2016	Drejtorja e Përgjithshme e Emergjencave Civile	Marrje informacioni mbi zonat e përmytjes, zonat e rrezikuara nga tërmetet, zjarret etj
Tiranë	Emergjencat Civile		26 shkurt 2016		Marrje informacioni mbi zonat e përmytjes, zonat e rrezikuara nga tërmetet, zjarret etj.
Tiranë	INSTAT		Mars 2016	Tiranë	Të dhënat mbi popullsinë
Tiranë	Ministria e Bujqësisë, Drejtoria e Administrimit të Tokës Bujqësore		19 shkurt 2016	Tiranë	Marrje informacioni dhe harta për bonitetin e tokave, kanalet ujitëse dhe vaditëse
Tiranë	SHGJSH		Dhjetor 2015	Tiranë	Grumbullim informacioni mbi urjërat nëntokësore dhe gjeologjinë e bashkisë
Tiranë	ZVRPP		Maj 2016	Elbasan	Marrje informacioni mbi pronat publike
Tiranë	ALUIZNI		Maj 2016	Tiranë	Marrje informacioni mbi zonat info- rmale dhe zonat në process legalizimi

Elbasan	Forumi i Bashkërendimit të Planeve Vendore		10 shkurt 2016	Elbasan	Bashkërendimi i SZHT Elbasan me bashkitë kufitare dhe AKPT
Tiranë	Bordi i Kullimit		11 shtator 2015		Kërkesë për të dhëna mbi investimet e vitit 2016 të cilat pritet të financohen nga Banka Botërore
Tiranë	Agjencia e Shërbimit Arkeologjik		11 shtator 2015		Të dhëna mbi vendodhjen e zonave me potencial arkeologjik
Tiranë	Qendra Kombëtare e Inventarizimit të Paurive Kulturore		11 shtator 2015		Marrja e listës së plotë të monumenteve të kulturës
Tiranë	Drejtorja e Shërbimit Pyjor	Fatmir Vedollari, Drejtor i Pyjores	11 shtator 2015 29 prill 2016	Bashki	Marrja e informacionit mbi sipërfaqet pyjore në pronësi të Bashkisë
Tiranë	Autoriteti Rrugor Shqiptar (ARrSh)		11 shtator 2015		Lista e objekteve në ndertim (2013, 2014, 2015) + Harta e sistemit rrugor dhe hekurudhor të Shqipërisë.
Tiranë	Agjencia Kombëtare e Burimeve Natyrore		6 shtator 2015		Mbi lejet minerare në Bashkinë Elbasan
Tiranë	Qendra Kombëtare e Regjistrimit		29 mars 2016		Raporti Vjetor i Regjistrimit Tregtar, 2015
Tiranë	MBZHRAU		06 prill 2016		Të dhënat lidhur me aktivitetin e akuakulturës në lumenj, liqene, rezervuare
Elbasan	NjA Gjinar	Shpëtim Cullaj, Administrator Gjinar	16 prill 2016 22 prill 2016	Bashki	Grumbullim informacioni mbi fondin pyjor
Elbasan-Librazhd	AdZM Elbasan	Fatmir Brazhda, Drejtor i AdZM Bajram Kullolli, Kryespecialist	14 korrik 2016	Agjencia e Zonave të Mbrojtura në Librazhd	Shkëmbim informacioni dhe diskutime mbi Zonat e Mbrojtura të Bashkisë Elbasan. Diskutime mbi zona të cilat bartin potencial për t'u shpallur ZM.

Elbasan	ARM Elbasan	Lutfi Gjinushi, Drejtor i ARM-së Beqir Kila, Kryespecialist Olger Dhima, Specialist VNM Edmond Xhufka, Specialist VNM Ardit Milloshi, Specialist VNM Pëllumb Xhamati, Inspektor	5 korrik 2016 14 korrik 2016	Agjencia Rajonale e Mjedisit, Elbasan	Shkëmbim informacioni dhe diskutime mbi VSM, Zonat e Nxehta Mjedisore, Monitorimet, Problemet Mjedisore dhe projektet e propozuara.

Shtojca 2 : Materile nga Gëgjesa me Publikun.

Përmbledhje: Dëgjesa e I-rë me publikun për VSM-në, datë 22/04/2016, Bashkia Elbasan

Procesverbal & Minuta nga takimi: “Dëgjese Publike e Vlersimit Strategjik Mjedisor – Bashkia Elbasan”

Datë **22-Prill-2016**

Organizuar nga: Bashkia Elbasan, USAID/Co-Plan

Takimi u mbajt në ambejentet e Sallës së Këshillit Bashkiak në “Hotel Scampa”- Elbasan

Përfaqësues nga Co-Plan: Zenel Bajrami (*Planifikues Urban*)
Arta Alla (*Eksperte Mjedisi dhe zhvillimi rural*)
Malvina Disha (*Urbaniste*)
Silvi Jano (*Urbanist*)
Rodion Gjoka (*Ekspert Mjedisi*)

Në mbledhje morën pjesë përfaqësues nga: Bashkia Elbasan, Prefektura, Inspektoriat Mjedisit, Drejtoria Rajonale Mjedisit, Drejtoria Administrimit & Menaxhimit të Tokave, Profesion i lirë, Shoqëri Civile etj.

Nuk kishin ardhur përfaqësues nga: Organizata Mjedisore, Bizensi, Shërbimet Publike, Ekspert Bujqësor etj.

Prezantimi nisi në orën 10:20 am

Fjala hapëse: Z. Raimond Hazballa

Theksohet një pjesmarrje e ulët dhe mungesë interesi nga ana e organizatave mjedisore si edhe përfaqësuesëve sensitiv ndaj çështjeve mjedisore, megjithëse të lajmëruar më herët për dëgjuesën e sotme. Do të zhvillohet edhe një dëgjese tjetër mbi VSM lidhur me propozimet që do rrjedhin nga P.P.V si edhe do të prezantohen masat konkrete. Ne, nga eventit sotëm prisim dhe یشim të interesuar që të merrnim mendime dhe qëndrime lidhur me çështjet mjedisore që do të trajtohen në kuadër të zhvillimit të Planit të Përgjithshëm Vendor të Bashkisë Elbasan. (5min)

Hyrje në prezantim: Zenel Bajrami

Prezantim i përgjithshëm i këtij projekti duke vënë theksin në fazat që tani janë konsumuar, fazën aktualen si edhe fazat e ardhshme deri në mbyllje të procesit. U theksua sërish se ky takim në nivel ekspertësh realizohet me qëllim shkëmbimin intensiv të informacioneve si edhe saktësimin e gjetjeve të realizuara deri më tani. Disa fjalë mbi vizionin e Bashkisë Elbasan. (5min)

Prezantimi VSM: Arta Alla

U prezantua grupi i punës i cili është marrë me përgatitjen e VSM dhe më pas u kalua në sqarimin e legjislacionit mjedisor si edhe kornizës ligjore mbi të cilën mbështetet hartimi dhe punimi i VSM-së.

Në prezantim u trajtuan në mënyrë të detajuar temat si më poshtë:

- Teritori & Tokat Bujqësore
- Ndotja
- Ujërat Nëntokësore
- Mbetjet
- Ajri
- Fondi Pyjor & Kullusor
- Biodiversiteti

Siç u përmënd më parë, kjo fazë e I e Dëgjësës së VSM trajton gjetjet e deri tanishme si edhe fokusohet në zgjerimin dhe saktësimin e njohurive dhe fakteve. Ndërkohë që në fazën e II të Dëgjësës së VSM do të trajtohen impaktet në mjedis të ndërhyrjeve që do të propozohen nga PPV (40min)

Prezantimi përfundoi në orën 11:10 am

Diskutime & Shënime:

U paraqitën hartat tematike mjedisore për Bashkinë Elbasan ku evidentohen të referuara zonat e nxehta mjedisore, sistemet natyrore, zonat e mbrojtura etj.

Një evidentim i rëndësishëm ishte publikimi i vlerave të ndotjes në Lumin Shkumbin, Zaranik etj, të monitoruara nga Co-Plan, ku nivelet e p.H dhe përqëndrimi i elementëve ndotës në këto ujëra e bën thuajse të pamundur zhvillimin normal të jetës në to.

Një listim i të gjithë problematikave mjedisore u prezantua nga eksperti i mjedisit në kuadër të gjetjeve të VSM.

Z.Olgert (I.M) deklaroi se vlera e paraqitur nga ana jonë, ku referohej se vetëm 35-40% e sasisë totale të mbetjeve spitalore të prodhuara në Elbasan trajtohen sipas ligjit, nuk ishte aspak dakord pasi sipas tij kjo vlerë qëndron rreth 85-90%. Përzierja e këtyre mbetjeve me ato urbane apo depozitimi e djegia jashtë kriterit është sporadike, deklaroi ai.

Ndërkohë që përfaqësues të zyrës së urbanistikës së Bashkisë Elbasan, u shprehen mjaft skeptik lidhur me trajtimin që u bëhet Mbetjeve Spitalore.

Z.Olgert citon sërish se, në rang vendi për të gjithë gjeneruesit e mbetjeve spitalore (shtetëror & privat) aktualisht në treg janë 5 operatorë privat, të cilët janë të licensuar nga Ministria Mjedisit për të trajtuar mbetjet spitalore.

Ndërhyrja nga ekspertët e Co-Plan: Mbetjet spitalore dhe industriale janë ndër më të rrezikshmet dhe informacioni e të dhënat mbi to janë thuajse inekzistente. Vlera 35-40% paraqet një llogaritje empirike bazuar në një studim³⁹³ paraprak të kryer për Mbetjet Spitalore në 5 Bashki të vendit. Gjithsesi, ne kërkojmë thellim të mëtejshëm të këtyre të dhënave ndaj çdo informacion apo ndërhyrje për ne është mëse e vlefshme.

Z.Fatmir Çekrezi (nga zyra administrimit të territorit) deklaroi se janë mbi 6000-6200ha Dru futore & Ullishte të kultivuara viteve të fundit, të cilat duhen pasqyruar pasi në hartë kishte vënë re se nuk ishin paraqitur.

Gjithashtu indikoi një problem sa i përket disiplinimit të përroit të Llixhave i cili ka një pendencë të madhe dhe shpesh shkakton përmbytje si edhe sjell ndotjen më të madhe në grykën e shkarkimit në fushën Gjegjan – Elbasan.

Nuk ishte dakord me përdorimin e termit venddepozitim illegal.

Z.Gëzim Salla nga DRM do të na dërgojë të dhëna mbi Mbetjet Spitalore, Mbetjet Industriale & ato Urbane. Gjithashtu, deklaroi se mund të ketë të dhëna shtesë mbi pyjet.

Z.Olgert nga I.M do të na dërgojë Raportin e Gjendjes në Mjedis Elbasan – 2014.

U ngrit një shqetësim nga Urbanistika lidhur me riciklimin, skemat e riciklimit informal dhe fushatat e ndërgjegjësimit që duhet të jenë më të shpeshta si edhe masa konkrete.

Në përfundim, të takimit u dakordësua që nga pjesëmarrësit dhe aktorët e tjerë të përgatiten komente specifike mbi prezantimin e VSM ndërkohë që një listë me të dhëna dhe kërkesa shtesë do të përgatitet nga ekspertët e Co-Plan në mënyrë që ky produkt i studimit të deritanishëm të thellohet edhe më tepër e të plotësohet e gjithë korniza e VSM.

Takimi & Diskutimi përfundoi në orën **11:30** am

Figura 100. Foto nga dëgjesa e parë me publikun.



Burimi: Bashkia Elbasan dhe Co-PLAN, 2016

Figura 101. Listprezenca nga dëgjesa e I-rë me publikun, Bashkia Elbasan

USAID | ALBANIA
FROM THE AMERICAN PEOPLE

PLANNING AND LOCAL GOVERNANCE PROJECT (PLGP) IN ALBANIA
PROJEKTI I PLANIFIKIMIT DHE QEVERISIES VENDORE NE SHQIPERI

Activity / Aktiviteti Dëgjimi Publik VSM
Date 22.04.2016

Signing Sheet / Liste Pjesemarrjeje

Name Surname	Institution	Title	Contact Number	Email	Signature
Emër Mbiemër	Institucioni	Funksioni	Numer kontakti	Email	Firma
1. Silvi Dano	Co-PLAN	Planifikues	0694088845	Silvi.jano@co-plan.org	[Signature]
2. Gladia Gela	Bashkia Elbas	Juniste	0695522826	gladialacala@gmail.com	[Signature]
3. Silvi Haxia	Bashkia Elbas	Juniste	0694320485	haxia.silvi@gmail.com	[Signature]
4. Monika Hoxha	Bashkia Elbas	Arkitecte	0696408170	monika.hoxha@co-plan.org	[Signature]
5. Fatmira Xhatiq	Bashkia Elbas	Arkitecte	0672340433	fatmire.xhatiq@gmail.com	[Signature]
6. Blerta ZHUPIA	B. Elbas	Udh. Nd.	0690242177	blerta.zhupia@gmail.com	[Signature]
7. Nela Kasha	B. Elbas	Udh. Nd.	0692811086	nela.kasha@gmail.com	[Signature]
8. Nela Kasha	B. Elbas	Specialiste	0696584010	nela.kasha@co-plan.org	[Signature]
9. Marvis Avllazagaj	Bashkia Elbas	Direktor	0696748451	marvis.avllazagaj@yahoo.com	[Signature]
10. Nela Kasha	Bashkia Elbas	Arkitecte	0693643917	nela.kasha@gmail.com	[Signature]
11. Hedi Hoxha	Komisioni Qytetor Koordinator	Koordinator	0695203277	hedi.hoxha@co-plan.org	[Signature]
12. Rendi Pec	Bashkia Elbas	Ekonomet	0692855204	rendi.pec@gmail.com	[Signature]
13. Edmond Kulla	Bashkia Elbas	Udh. Nd.	0673164812	edmond.kulla@gmail.com	[Signature]
14. Fatmir Gjekmeri	Bashkia Elbas	Udh. Nd.	0684420472	fatmir.gjekmeri@yahoo.com	[Signature]
15. Mustafa Arup	Prelet-Qend. Ep. Enxhel	Ep. Enxhel	0694117152	mustafa-arup@gmail.com	[Signature]
16. DEMISI DHIMA	NRK KURRES	Perq. Sektor	0672361402	demisi.dhima@gmail.com	[Signature]
17. Edmond Kulla	ARM. Elbas	Spektolet	0672586157	edmond.kulla@gmail.com	[Signature]
18. Edmond Kulla	ISHM. P. ELBAS	SEKTERISPEKTOR	0696852667	edmond.kulla@gmail.com	[Signature]
19. Edmond Kulla	ISHM. P. ELBAS	SEKTERISPEKTOR	0696852667	edmond.kulla@gmail.com	[Signature]
20. Edmond Kulla	ISHM. P. ELBAS	SEKTERISPEKTOR	0696852667	edmond.kulla@gmail.com	[Signature]
21. Edmond Kulla	ISHM. P. ELBAS	SEKTERISPEKTOR	0696852667	edmond.kulla@gmail.com	[Signature]
22. Edmond Kulla	ISHM. P. ELBAS	SEKTERISPEKTOR	0696852667	edmond.kulla@gmail.com	[Signature]
23. Edmond Kulla	ISHM. P. ELBAS	SEKTERISPEKTOR	0696852667	edmond.kulla@gmail.com	[Signature]
24. Edmond Kulla	ISHM. P. ELBAS	SEKTERISPEKTOR	0696852667	edmond.kulla@gmail.com	[Signature]
25. Edmond Kulla	ISHM. P. ELBAS	SEKTERISPEKTOR	0696852667	edmond.kulla@gmail.com	[Signature]

Burimi: Bashkia Elbasan dhe Co-Plan, 2016

Përmbledhje: Dëgjesa e II-të me publikun për VSM-në, datë 05/09/2016, Bashkia Elbasan

Përfaqësues nga Co-PLAN: Zenel Bajrami (*Planifikues Urban*)

Arta Alla (*Eksperte Mjedis*)

Rodion Gjoka (*Ekspert Mjedis*)

Xhesika Hoxha (*Eksperte Mjedis*)

Në mbledhje morën pjesë përfaqësues nga: Bashkia Elbasan, Prefektura, ARM-Elbasan, AKPT, Drejtoria Administrimit & Menaxhimit të Tokave, Profesioni i lirë, Shoqëri Civile, OJF, Shërbimet Publike, Policia Bashkiake, Mësuesi, ZVRPP, Media, Auditi, Këshilltarë Bashkiake, Kryetarë të NJA-ve, Përfaqësues nga sektori i Agronomisë dhe Bujqësisë, etj.

Prezantimi nisi në orën 10:20 am

Moderator: Z. Raimond Hazballa (*Dr.DPKZHT*)

Fjala hapjes: Z. Klevis Xhoxhi (*Nën Kryetar i Bashkisë*)

Në serinë e degjësive të zhvilluara për hartimin e PPV-së të Bashkisë Elbasan, degjesa e sotme për Vlerësimin Strategjik Mjedisor konsiston në përmbylljen e këtij procesi. Këtu do të paraqiten impaktet dhe ndikimet e vlerësuara në mjedis të projekteve dhe të ndërhyrjeve që parashikon Plani si edhe do të prezantohen masat konkrete për zbatimin e tyre.

Në këtë proces, po asistohemi nga partneri ynë USAID, përmes Projektit për Planifikimin dhe Qeverisjen Vendore (PLGP). Bashkia, nga degjesa e sotme pret dhe është e interesuar që të marrë mendime dhe qëndrime lidhur me çështjet mjedisore që do të trajtohen në këtë degjësi. Të gjitha materialet e referuara sot do të vihen në dispozicion të palëve të interesuar në adresën zyrtare të Bashkisë Elbasan, ku komentet zyrtare priten me shkrim në këtë adresë, përgjatë 7 ditëve në vijim. Falenderoj ekspertët për punën e tyre dhe i ftoj të paraqesin gjetjet e tyre. (4 min)

Prezantim Pjesa I: Arta Alla (*Eksperte Mjedis*)

Prezantim nis me shpjegimin e legjislacionit ku bazohet hartimi i VSM-së, detyrimet dhe metodologjinë e ndjekur. Qartësohen proceset e ndjekura duke vënë theksin në fazat që tani janë konsumuar, fazën aktuale si edhe fazat e ardhshme deri në mbyllje të procesit. Pjesa e parë e degjësës u përqëndrua në paraqitjen e rezultateve gjeneruar nga analizat mjedisore kryer për të gjithë teritorin e Bashkisë Elbasan. Elementët e trajtuar në këto analiza (Toka, Ndotja, Mbetjet, Akuiferi, Ujërat Sipërfaqësore, Sistemi Furnizimit me Ujë dhe Kanalizime, Pyjet, Erozioni, Ajri, Zhurmat, Infrastruktura etj.)

(16 min)

Prezantim Pjesa II: Rodion Gjoka (Ekspert Mjedisi)

Në këtë pjesë të dytë të dëgjesës u trajtua vlerësimi i ndikimit që do të ketë në mjedis nga zbatimi i të gjithë fondit me projekte parashikuar në PPV. Ky seksion u prezantua fillimisht duke shpjeguar metodën e Vlerësimit të Ndikimit dhe konceptin e Përputhshmërisë, për tu ndalur më pas tek vlerësimi i secilit prej projekteve dhe rezultatet e tyre përmbledhëse.

Fondi i projekteve të PPV-së për Bashkinë Elbasan është strukturuar/grupuar në Objektiva të Planit, si rrjedhojë nga vlerësimi i ndikimit për secilin projekt në lidhje me të gjithë objektivat mjedisorë dhe vlerësimi i përputhshmërisë në nivel plani, u arit në 7 përfundimin se:

Ndikimi në mjedis nga zbatimi i PPV-Bashkia Elbasan do të jetë i ulët nëse rrespektohen masat e parashikuara ky ndikim mund të minimizohet dhe mjedisi mund të ripërtërihet normalisht.

Lidhur me përputhshmërinë, PPV – Bashkisë Elbasan, është vlerësuar të këtë përputhshmëri mesatare me Objektivat Kombëtare Mjedisor (Ajri, Uji, Toka, Pyjet, Biodiversitete, Kultura, Klima etj.)

(17 min)

Prezantim Pjesa III: Arta Alla (Eksperte Mjedisi)

Pjesa e tretë dhe e fundit e prezantimit konsistoi në paraqitjen e masave konkrete për mbrojtjen e mjedisit nga ndikimet që do të rrejdhin si rezultat i implementimit të projekteve të parashikuara nga PPV. Krahas masave konkrete mjedisore u paraqiten edhe projekte specifike të cilat kanë karakter rehabilitim të zonave të nxehta mjedisore si dhe ndërhyrje për seksione dhe terrene me probleme të theksuara në këtë Bashki (Rehabilitimi Zonës Industriale, Zona ripariane e lumit Shkumbin, rehabilitimi Zaranikës, etj)

(14 min)

Prezantimi përfundoi në orën 11:¹¹ am

Diskutime & Shënime:

Një evidentim i rëndësishëm lidhet me faktin e pjesmarrjes së lartë, çka tregon rritjen e ndejshmërisë dhe rëndësisë që ka procesi i vlerësimit mjedisor dhe mjedisit në tërësi me të gjithë komponentët e tij në përditshmërinë e jetës së banorëve të Bashkisë Elbasan.

Në vijim janë përfshirë komentet dhe diskutimet e realizuara gjatë dëgjesës:

1. Z. Artan Gashi (Bashkia Elbasan) shprehet se rehabilitimi dhe disiplinimi i prurjeve të Zaranikës është emergjent. Kjo si pasojë se nga diga e ndërtuar prej dekadash, e cila ndodhet mbi një zonë urbane rrezikohet nga përmytja.

Problematike shfaqet situata lidhur me cilësinë e naftës, pasi shkarkimet nga sektori i transportit po shkatërrojnë cilësinë e ajrit dhe shëndetin publik.

Përgjigje:

Rodion Gjoka: Plani i Përgjithshëm Vendor e ka të listuar si projekt specifik rehabilitimin dhe ndërhyrjen në Zaranikë dhe Shkumbin. Qoftë për rehabilitimin e seksioneve ku

shtrati shfaqet problematik qoftë edhe për pjesën krijimin e zonave buferike/ripariane. Krahas kësaj janë hartuar edhe ndërhyrje lidhur me mbrojtjen nga përmbytjet. Problematika që shtruat është e njohur dhe e referuar si në plan edhe në VSM.

Sa i përket cilësisë së karburanteve të përdorura nga mjetet e transportit, Bashkia në këtë rast, nuk ka shumë autoritet për të vepruar. Metoda që kemi ndjekur nuk do të kenë ndikim direkt por masat janë të tërthorta. Kemi propozuar përforcimin e transportit publik, rigjallërimin e hekurudhës si edhe janë propozuar hapsira të mëdha pedonale në qytet, rrjete e shtigje biçikletash që do të lidhin NjA-të me njëra tjetrën. Kjo për qëllim uljen në masë të përdorimit të transportit privat si rrjedhojë uljen e shkarkimeve të CO₂ për frymë në Bashkinë Elbasan. Aktualisht në Shqipëri është vlerësuar se secili prej nesh gjeneron rreth 1,65 ton CO₂/vit nga tërësia e aktiviteteve që ushtron.

2. Z. Alian Zabeli (Drejtorja Taksave): Shqetësim konkret lidhur me bizneset dhe aktivitetet brenda zonës urbane të qytetit, shkaktojnë zhurma dhe çlirojnë ndotje të mëdha. Shqetësimet e ngritura nuk kanë gjetur zgjidhje.

Rodion Gjoka: VSM dhe ky proces ka analizuar situatën ekzistuese të zhurmave dhe cilësisë së ajrit në zonën urbane, përfundimet e arritura nuk janë aspak pozitive nëse i krahasojmë me standardet e vendeve Europiane apo edhe atyre të rajonit. Kemi konstatuar mungesë të monitorimeve dhe të zbatimit të masave mjedisore siç e ka të specifikuar në lejen e tij mjedisore secili subjekt. Kemi sugjeruar që kapacitetet e ARM-Elbasan si edhe të Inspektoriatit të Mjedisit e Pyjeve të përmirësohen si nga ana e njohurive edhe ajo financiare dhe fizike në mënyrë që të realizohen monitrimet dinamike dhe të adresohen përgjegjësitë në kohë reale.

3. Z. Lir Gjyzeli (Arkeolog Historian): Interesohet mbi cilësinë e ujit të pijshëm dhe nivelin e ndotjes së ujërave nëntokësore.

Arta Alla: Studime të thelluara mbi gjendjen dhe cilësinë e ujërave të akuiferit të Shkumbinit i cili nëpërmjet pusshpive shfrytëzohet për ujë të pijshëm nga NUK-Elbasan, ka kryer vetëm SHGJSH. Studime reletaivisht të vjetra për nga metodologjia dhe elementët e monitoruar. Aktualisht dyshohet për ndotje të niveleve shqetësuese, kjo si rrjedhojë e bombardimit që i bëhet ujit të pijshëm me klor përpara dërgimit tek konsumatori.

Në VSM kemi referuar se duhen kryer studime të imëta dhe një rivlerësim për ujërat e pijshëm është mëse i nevojshëm për Bashkinë Elbasan.

4. Z. Ahmet Mehmeti (Këshilltar): Dakordësohet mbi nevojën për të realizuar inventarizimin e Fondit Pyjor të Bashkisë si edhe dixhitalizimin e të dhënave që do të gjenerohen prej tyre duke theksuar se masat dhe projektet e paraqitura në këtë dëgjese janë adresuar si duhet.
5. Z. Albana Nuredini (Këshilltare): Interesohet mbi detajet e gjelbërimit të hapësirave publike, infrastrukturës rrugore si edhe mbi zonat e përcaktuara për tju nënshtuar PDV-së.

Arta Alla: Pasqyrohen sërish projektet e paraqitura në prezantim. lidhur me hapësirat publike, rivitalizimin e zonave me gjelbërim dhe ndërhyrjet në parqet e Bashkisë Elbasan. Relatohen edhe specifikimet teknike paraprake të gjelbërimit në infrastrukturën rrugore.

Të gjitha infrastrukturat rrugore janë parashikuar të shoqeërohen me gjelbërim, intensiteti dhe tipologjia e të cilave specifikohet nga aksi apo nevojat mikro të zonës ku kalon rruga.

Lidhur me zoant që do ti nënshtrohen PDV, çështje e cila është trajtuar më herët në dëgjuesën e Planit ndërkohë që një përgjigje konkrete vjen nga planifikuesit dhe urbanistët pranë Bashkisë.

Takimi & Diskutimi përfundoi në orën 12:22 am

Figura 102. Foto nga dëgjesa e dytë publike VSM-së, Bashkia Elbasan



Burimi: Bashkia Elbasan dhe Co-PLAN, 2016

Figura 103. Listprezenca nga dëgjesa e II-të me publikun, Bashkia Elbasan



PLANNING AND LOCAL GOVERNANCE PROJECT (PLGP) IN ALBANIA

PROJEKTI I PLANIFIKIMIT DHE QEVERISJES VENDORE NE SHQIPERI

Activity/ Aktiviteti: Dëgjesa Publike - II "Vlerësimi Strategjik Mjensor për PPV- Bashkia Elbasan"

Date: 05/ Shkator / 2016

Signing Sheet / Liste pjesëmarrjeje

Nr	Name Surname	Institution	Title	Contact Number	Email	Signature
	Emër / Mbiemër	Institucioni	Funksioni	Numer kontaktit	Email	Firma
1	Radion Gropa	USAID/Co-PLAN	Ekspert Mjedisi	0692186702	radion_gropa@co-plan.org	[Signature]
2	Maim Vieri	K.M. Papei	Administrator	0692056930		[Signature]
3	Ilir Jani	K.M. P. Bashkia	Drejtor	0691816663	ilirdh@bshk.com	[Signature]
4	Ylli Bushi	M.A. Shingari	Administratror	0692777871	yllidh@bshk.com	[Signature]
5	Lufti Beshi	M.A. Shingari	Adm.	0682240882	luftibeshi@bshk.com	[Signature]
6	Arben DEMIRI	M.A. ZAVALLI	Administratror	0692779225	arben.demiri@bshk.com	[Signature]
7	Arbim Cullhaj	NJA GJINAR	Administratror	0694567980	arbim.cullhaj@bshk.com	[Signature]
8	Shkëlqë Bulhaj	K.M. P. Bashkia	Drejtor	0693024866	shkellqebulhaj@bshk.com	[Signature]
9	Yllazë Bishaj	M.A. ZAVALLI	Administratror	0695432445	yllaze.bishaj@bshk.com	[Signature]
10	Nalida Bogoli	M.A. ZAVALLI	Administratror	0693769837	nalida.bogoli@bshk.com	[Signature]
11	Arben Daga	Komiteti i Mjensve	Drejtor	0694648988	arben.daga@bshk.com	[Signature]
12	Agon Beshi	Policia Bashke	Konspektori	0693346082	agon.beshi@bshk.com	[Signature]
13	Arben Beshi	Policia Bashke	Drejtor	0682691200	arben.beshi@bshk.com	[Signature]
14	Ilir Daga	K.M. P. Bashkia	Drejtor	0693614065	ilirdh@bshk.com	[Signature]
15	Arben Daga	Policia Bashke	Drejtor	0694649910	arben.daga@bshk.com	[Signature]
16	Ervin Beshi	Bashkia Elbasan	Administratror	0692779225	ervin.beshi@bshk.com	[Signature]
17	Ilir Gjuzeli	Bashkia Elbasan	Administratror	0693769837	ilir.gjuzeli@bshk.com	[Signature]
18	Behar Bashi	Bashkia Elbasan	Administratror	0682225262	behar.bashi@bshk.com	[Signature]
19	Arben Beshi	Bashkia Elbasan	Administratror	0698363181	arben.beshi@bshk.com	[Signature]
20	Ferit BASHA	Bashkia Elbasan	ADMINISTRATOR	0695161157	ferit.basha@bshk.com	[Signature]
21	Arben Daga	NJA GJINAR	Administratror	0693814981	arben.daga@bshk.com	[Signature]
22	Arben Daga	NJA GJINAR	Administratror	0693613688	arben.daga@bshk.com	[Signature]
23	Arben Daga	NJA GJINAR	Administratror	0692586152	arben.daga@bshk.com	[Signature]
24	Olga Dima	D.R.M-Elbasan	Specialist	0695456025	olga.dima@gmail.com	[Signature]
25	Arben Daga	Ekspert Mjedisi	Administratror	0682167192	arben.daga@bshk.com	[Signature]
26	Lufti Gjata	AKM TIRANE	Specialist	0691424753	lufti.gjata@bshk.com	[Signature]
27	Arben Daga	K.M. P. Bashkia	Drejtor	0694327994	arben.daga@bshk.com	[Signature]
28	Arben Daga	Mjensve	Administratror	0696551484	arben.daga@bshk.com	[Signature]
29	Arben Daga	Mjensve	Administratror	0696551484	arben.daga@bshk.com	[Signature]
30	Arben Daga	Projektor	Administratror	0682070495	arben.daga@bshk.com	[Signature]
31	Arben Daga	Projektor	Administratror	0694848598	arben.daga@bshk.com	[Signature]
32	Arben Daga	Projektor	Administratror			[Signature]

Burimi: Bashkia Elbasan dhe Co-PLAN, 2016

Shënime dhe referenca

- ¹ Distanca e matur nga qendra e qytetit të Elbasanit
- ² Shërbimi Gjeologjik Shqiptar, Gjeoresurset dhe Gjeorreziket në Qarqet e Shqipërisë, Qarku i Elbasanit, Tiranë 2014
- ³ Bashkia Elbasan 2005, Detyra e Projektimit për Planin Urbanistik të Bashkisë Elbasan, Bashkia Elbasan
- ⁴ Co-PLAN, Bashkia Elbasan, Strategjia e zhvillimit për territorin e Bashkisë Elbasan, Tiranë 2016
- ⁵ AKZM, 2016
- ⁶ Burimi ValuAdd PLGP Project
- ⁷ Raporti Gjendjes në Mjedis – Elbasan 2015 *Seksioni Mbetjeve Fq.71*
- ⁸ Republic of Albania, Ministry of Environment, *Third National Communication of Albania to UNFCCC*, draft 2016.
- ⁹ The World Bank, *Looking Beyond the Horizon*.
- ¹⁰ Water Erosion Prediction Project
- ¹¹ Ky ligj është përfunduar plotësisht me Direktivën 2001/42/KE të Parlamentit Europian dhe të Këshillit, datë 27 qershor 2001 “Për vlerësimin e pasojave në mjedis të planeve dhe programeve të caktuara” Numri CELEX: 32001L0042, Fletorja Zyrtare e Bashkimit Europian, Seria L, Nr. 197, datë 21.7.2001, faqe 30 – 37.
- ¹² Për këtë rrugë ka segmente të ndryshme të cilat janë evidentuar për t’u sistemuar. Meqenëse ato janë disa segmente, atëherë formulimi i projektit në tekstin e Planit është i përmblodhur. Ndërkohë në Planin e Investimeve Kapitale, të gjitha segmentet dalin më vete
- ¹³ BID-Business Improvement District
- ¹⁴ PLGP 2015, Dokument politikash për instrumente financiare për zhvillimin e tokës, fq.25
- ¹⁵ South-East Europe Transport Observatory (SEETO), *Multi-Annual Development Plan, Five year Multi-Annual Plan 2015* (page 54)
- ¹⁶ <http://www.transport.gov.al/al/newsroom/njoftime/njoftim-per-linjat-e-reja-te-transportit-nderqytetas&page=1>
- ¹⁷ Vlera është nxjerr nga matjet e realizuara në GIS
- ¹⁸ *Ligji nr. 8308, datë 18.3.1998 “Për transportet Rugore”, i ndryshuar*
- ¹⁹ *Closed Circuit Tele-Vision* - Video inspektim i seksionit të tubacionit për dëmtime apo ndërhyrje të paligjshme.
- ²⁰ Impjanti Trajtimin të Ujërave të Ndotura Urbane – ITUNU.
- ²¹ Nevoja Biokimike për Oksigjen - NBO.
- ²² Plani Kombëtar i Manaxhimit të Mbetjeve - 2010 – 2025 fq35
- ²³ Plani Kombëtar i Manaxhimit të Mbetjeve - 2010 – 2025 fq41
- ²⁴ mmnd – metra mbi nivel deti
- ²⁵ Distanca e matur nga qendra e qytetit të Elbasanit
- ²⁶ Sipërfaqja e matur nga GIS, Bashkia Elbasan dhe Co-PLAN 2015
- ²⁷ <http://www.reformaterritoriale.al/udherrefyes/dokumente>, aksesuar për herë të fundit Dhjetor 2015
- ²⁸ Shërbimi Gjeologjik Shqiptar, Gjeoresurset dhe Gjeorreziket në Qarqet e Shqipërisë, Qarku i Elbasanit, Tiranë 2014
- ²⁹ Shërbimi Gjeologjik Shqiptar, Gjeoresurset dhe Gjeorreziket në Qarqet e Shqipërisë, Qarku i Elbasanit, Tiranë 2014
- ³⁰ Shërbimi Gjeologjik Shqiptar, Gjeoresurset dhe Gjeorreziket në Qarqet e Shqipërisë, Qarku i Elbasanit, Tiranë 2014
- ³¹ Shërbimi Gjeologjik Shqiptar, Gjeoresurset dhe Gjeorreziket në Qarqet e Shqipërisë, Qarku i Elbasanit, Tiranë 2014
- ³² Bashkia Elbasan 2005, Detyra e Projektimit për Planin Urbanistik të Bashkisë Elbasan, Bashkia Elbasan
- ³³ Bashkia Elbasan 2005, Detyra e Projektimit për Planin Urbanistik të Bashkisë Elbasan, Bashkia Elbasan
- ³⁴ Shërbimi Gjeologjik Shqiptar, Gjeoresurset dhe Gjeorreziket në Qarqet e Shqipërisë, Qarku i Elbasanit, Tiranë 2014
- ³⁵ Co-PLAN, Bashkia Elbasan, Strategjia e zhvillimit për territorin e Bashkisë Elbasan, Tiranë 2016
- ³⁶ Shërbimi Gjeologjik Shqiptar, Gjeoresurset dhe Gjeorreziket në Qarqet e Shqipërisë, Qarku i Elbasanit, Tiranë 2014

-
- ³⁷ Programi i Kombeve të Bashkuara, Vlerësimi i Rrezikut në Shqipëri, Raporti Përmbledhës i Studimit, 2003
- ³⁸ Programi i Kombeve të Bashkuara, Vlerësimi i Rrezikut në Shqipëri, Raporti Përmbledhës i Studimit, 2003
- ³⁹ Programi i Kombeve të Bashkuara, Vlerësimi i Rrezikut në Shqipëri, Raporti Përmbledhës i Studimit, 2003
- ⁴⁰ Vlerësimi i rreziqeve në Shqipëri
- ⁴¹ SHGJSH 2014
- ⁴² Shërbimi Gjeologjik Shqiptar (SHGJSH), Gjeoresurset dhe Gjeorrezizet në Qarqet e Shqipërisë, Qarku Beart, 2014
- ⁴³ Vlerësimi i rreziqeve *Elbasan*
- ⁴⁴ Vlerësimi i rreziqeve *Elbasan*
- ⁴⁵ SHGJSH
- ⁴⁶ Vlerësimi i rreziqeve, *Elbasan*
- ⁴⁷ SHGJSH, 2014
- ⁴⁸ Nyle C. Brady, Ray R. Weil, Elements of the nature and properties of the soils, Third edition, 2010
- ⁴⁹ SHGJSH 2014
- ⁵⁰ SHGJSH 2014
- ⁵¹ Emergjencat Civile Elbasan
- ⁵² Nyle C. Brady, Ray R. Weil, Elements of the nature and properties of the soils, Third edition, 2010
- ⁵³ Agjencia Kombëtare e Mjedisit, *Raporti mbi Gjendjen e Mjedisit*, 2013
- ⁵⁴ Agim Binaj, Pirro Veizi, Enkeleida Beqiraj, Fran Gjoka, Elian Kasa, *Economic losses from soil degradation in agricultural areas in Albania*, Agric. Econ. – Czech, 60, 2014 (6): 287–293
- ⁵⁵ Programi i Kombeve të Bashkuara, Vlerësimi i Rrezikut në Shqipëri, Raporti Përmbledhës i Studimit, 2003
- ⁵⁶ Programi i Kombeve të Bashkuara, Vlerësimi i Rrezikut në Shqipëri, Raporti Përmbledhës i Studimit, 2003
- ⁵⁷ Programi i Kombeve të Bashkuara, Vlerësimi i Rrezikut në Shqipëri, Raporti Përmbledhës i Studimit, 2003
- ⁵⁸ Programi i Kombeve të Bashkuara, Vlerësimi i Rrezikut në Shqipëri, Raporti Përmbledhës i Studimit, 2003
- ⁵⁹ Programi i Kombeve të Bashkuara, Vlerësimi i Rrezikut në Shqipëri, Raporti Përmbledhës i Studimit, 2003
- ⁶⁰ Programi i Kombeve të Bashkuara, Vlerësimi i Rrezikut në Shqipëri, Raporti Përmbledhës i Studimit, 2003
- ⁶¹ Përzgjedhja e kësaj zone si rajon është bërë vetëm për arsye studimi. Në këtë territor kalojnë/gjenden burime të shumta ujore, janë përqendruar një pjesë e madhe e HEC-eve dhe terreni është i larmishëm, duke përfshirë zona fushore e bregdetare deri tek ajo malore. Pra, nga ana e analizës së metabolizmit përmban të gjithë elementët e nevojshëm për analizim
- ⁶² Insituti i Hidrometeorologjisë, *Harta e Rrezatimit Mesatar vjetor*, Tiranë
- ⁶³ Burimi i informacionit për hartën e fluksit të energjisë është marr nga SHGJSH (biomasa), AKBN dhe TAP (hidrokarburet, energjia e erës, energjia e diellit dhe energjia gjeotermale), www.riverwatch.eu (HEC-et), Atlasi Gjeotremal (burimet gjeotermale) dhe Bashkia Elbasan dhe Co-PLAN (sipërfaqet ujore)
- ⁶⁴ Burimi i informacionit për hartën e fluksit të ujit është marr nga SHGJSH (akuifere, burimet dhe shpimet), www.riverwatch.eu (HEC-et) dhe www.bestcountryreports.com (precipitimet) dhe Co-PLAN (sipërfaqet ujore)
- ⁶⁵ INSTAT, 2015
- ⁶⁶ Universiteti Politeknik i Tiranës, Fakulteti i Gjeologjisë dhe Minierave, *Atlasi i Burimeve Gjeotermale në Shqipëri*, Tiranë 2004
- ⁶⁷ Agjencia Kombëtare e Burimeve Natyrore, *Energji të rinovueshme, energjia diellore*
- ⁶⁸ Ministria e Ekonomisë Tregut dhe Energjitikës, *Strategjia Kombëtare e Energjisë 2013-2020*, Tiranë 2012
- ⁶⁹ INSTAT, Censusi 2011 (Grid)

-
- ⁷⁰ Burimi i informacionit për hartën e fluksit të energjisë në Bashkinë Elbasan wshtw marr nga Ministria e Mjedisit (zonat e mbrojtura), www.riverwatch.eu (HEC-et), Bashkia Elbasan dhe Co-PLAN (zonat industriale dhe sipërfaqet ujore nga analiza e përdorimit të tokës)
- ⁷¹ INSTAT, Censusi (2011)
- ⁷² Shërbimi Gjeologjik Shqiptar, *Gjeoresurset dhe Gjeorreziqet në Qarqet e Shqipërisë, Qarku i Elbasanit*, Tiranë 2014 (Harta Hidrologjike)
- ⁷³ Sipërfaqe e matur në GIS nga harta e përdorimit të tokës, Bashkia Elbasan dhe Co-PLAN, 2015
- ⁷⁴ Shërbimi Gjeologjik Shqiptar, *Gjeoresurset dhe Gjeorreziqet në Qarqet e Shqipërisë, Qarku i Elbasanit*, Tiranë 2014
- ⁷⁵ Bashkia Elbasan dhe Valu ADD, 2015
- ⁷⁶ Ndërmarrja e Ujësjellës-Kanalizimeve që ofron shërbimin e ujësjellësit në Bashkinë Elbasan
- ⁷⁷ Bashkia Elbasan dhe Valu ADD, 2015
- ⁷⁸ Bashkia Elbasan dhe Valu ADD, 2015
- ⁷⁹ Burimi i informacionit për hartën e fluksit të ujit në Bashkinë Elbasan është marr nga Bashkia Elbasan dhe Valu ADD (sistemi i ujësjellësit dhe zona e mbulimit me shërbim), www.riverwatch.eu (HEC-et) dhe Bashkia Elbasan dhe Co-PLAN (sipërfaqet ujore)
- ⁸⁰ Bashkia Elbasan, aksesuar për herë të fundit në Dhjetor 2015
- ⁸¹ Burimi i informacionit për hartën e fluksit të ushqimit është marr nga Corine (llojet e tokave), Ministria e Bujqësisë, Zhvillimit Urban dhe Administrimit të ujërave (pikat e grumbullimit dhe magazinimit) Bashkia Elbasan dhe Co-PLAN (sipërfaqet ujore)
- ⁸² Bashkia Elbasan dhe Co-PLAN, 2015 (analiza e përdorimit të tokës)
- ⁸³ Të dhënat për kompanitë ricikluese janë marr nga Ministria e Mjedisit, aksesuar për herë të fundit në Tetor 2015
- ⁸⁴ Vendim i KM nr.175, datë 19.1.2011, Për Miratimin e Strategjisë Kombëtare të Menaxhimit të Mbetjeve dhe të Planit Kombëtar të Menaxhimit të Mbetjeve në rastin e Elbasanit nisur nga ngjashmëria që ka Bashkia e Elbasanit me Bashkinë Shkodër në numër popullsie, kemi bërë një përafrim të të dhënave me Bashkinë Shkodër
- ⁸⁵ Vendim i KM nr.175, datë 19.1.2011, Për Miratimin e Strategjisë Kombëtare të Menaxhimit të Mbetjeve dhe të Planit Kombëtar të Menaxhimit të Mbetjeve
- ⁸⁶ Burimi i informacionit për hartën e fluksit të mbetjeve në Bashkinë Elbasan është marr nga Ministria e Zhvillimit Urban (vendepozitimet), Ministria e Mjedisit (kompanitë ricikluese), dhe Bashkia Elbasan dhe Co-PLAN (zonat industriale dhe sipërfaqet ujore nga analiza e përdorimit të tokës)
- ⁸⁷ NJA Funarë
- ⁸⁸ Shërbimi Gjeologjik Shqiptar 2014, *Gjeoresurset dhe Gjeorreziqet në Qarqet e Shqipërisë, Qarku Elbasan*, 2014
- ⁸⁹ SHGJSH, Drejtoria e Hidrogeologjisë, Sektori i Monitorimit të Rrjetit Lumor, *Monitorimi i Dinamikës së Shtetit në Lumenjtë e Shqipërisë në rrjedhën e mesme dhe të poshtme të rrjedhës dhe propozimi i masave për stabilizimin e gjendjes*, Shkurt, 2016
- ⁹⁰ Kriteret mund të ndryshojnë nga vendi në vend
- ⁹¹ Ligji Nr. 111/2012 Për Menaxhimin e Integruar të Burimeve Ujore
- ⁹² Instituti kompetent për studimin dhe monitorimin e gjendjes së shtretërve të lumenjve është SHGJSH, siç përcaktuar me Ligjin Nr. 111/2015 *Për Shërbimin Gjeologjik Shqiptar*.
- ⁹³ Shërbimi Gjeologjik Shqiptar 2014, *Gjeoresurset dhe Gjeorreziqet në Qarqet e Shqipërisë, Qarku Elbasan*, 2014
- ⁹⁴ Lista e Lejeve Aktive Minerare, Ministria e Enëgjisë dhe Industrisë, 2015
- ⁹⁵ Ky monitorim i cilësisë së ujërave sipërfaqësore u krye për lumenjtë: Osum, Devoll, Seman, Shkumbin, Gjanicë dhe Vjosë. Monitorimi u krye në periudhën Qershor-Korrik, nga Co-PLAN, në kuadër të zbatimit të projektit të USAID për Planifikimin dhe Qeverisjen Vendore. Në pellgun e Lumit Seman, marrja e mostrave të ujit për analizë u bë në 11 pika, 6 nga të cilat në Osum. Në të gjitha pikat u analizuan në laborator 13 parametra fiziko dhe bio-kimikë (pH, Light Transparency, Electric Conductivity, Total Suspended Solids (TSS), Total Dissolved Solids (TDS), Dissolved Oxygen (DO), Temperature, Biochemical Oxygen Demand (BOD), N-NH₄, N-NO₃, N-NO₂, sulfidet dhe Total Coliform). Ndërkohë në 7 Nga mostrat e mbledhura, disa mostra u analizuan edhe për praninë e metaleve të rënda (Pb, Cd, Mn, Ni, Zn, Cu, Co, Cr, Hg, As, Ba, Br)

- ⁹⁶ Pikat ku është bërë monitorimi i ujërave për lumin Shkumbin nga AKM-ja në vitin 2014 janë Qukës, Toplias (Ura e Polisit), Papër dhe Rogozhinë
- ⁹⁷ Parametrat e monitoruar nga Co-PLAN/PLGP dhe AKM janë pH, Oksigjeni i tretur, BOD₅, N-NH₄, N-NO₂ dhe N-NH₄.
- ⁹⁸ Vlerat e lejuara të pH janë marrë nga *Directive 2006/44/EC of 15 February 2006 concerning the management of bathing water quality and repealing Directive 78/659/EEC*
- ⁹⁹ Agjencia Kombëtare e Mjedisti (AKM), *Raporti i Gjendjes në Mjedis*, 2014
- ¹⁰⁰ Standardi është marrë nga Agjencia Kombëtare Mjedisore e SHBA-së (*United States Environmental Protection Agency*)
- ¹⁰¹ *Biological Oxygen Demand* – Nevoja Biologjike për Oksigjen
- ¹⁰² Normat janë marrë nga Direktiva e Bashkimit Evropian *Directive 2006/44/EC*
- ¹⁰³ Gjetje të monitorimit të ujit të Shkumbinit të kryer nga AKM-ja në vitin 2014
- ¹⁰⁴ Normat janë marrë sërish nga direktiva e BE-së: *DIRECTIVE 2006/44/EC of 15 February 2006 concerning the management of bathing water quality*
- ¹⁰⁵ Standardi është marrë nga Agjencia Kombëtare Mjedisore e SHBA-së (*United States Environmental Protection Agency*)
- ¹⁰⁶ Normat janë marrë nga direktiva e BE-së: *DIRECTIVE 2006/44/EC of 15 February 2006 concerning the management of bathing water quality and repealing Directive 78/659/EEC*
- ¹⁰⁷ Normat janë marrë nga direktiva e BE-së: *DIRECTIVE 2006/44/EC of 15 February 2006 concerning the management of bathing water quality and repealing Directive 78/659/EEC*
- ¹⁰⁸ AKM-ja përdor vlerën 0.12mg/l si standard
- ¹⁰⁹ Vlerat janë marrë nga USA -EPA
http://www.dep.wv.gov/www/Programs/wqs/Documents/Triennial%20Review/May%2018,%202009/17155_tds.pdf
- ¹¹⁰ Vlerat e lejuara të bakteries kuliform janë marrë nga NIVA - *Instituti per Studimet e Ujërave të Norvegjisë*
- ¹¹¹ Vlerat e lejuara mjedisore për metalet janë marrë nga *DIRECTIVE 2008/105/EC e traspozuar në VKM 246/2014 "Për Përcaktimin e normave të cilësisë së mjedisit për ujërat sipërfaqësorë"* dhe nga NIVA - *Instituti per Studimet e Ujërave të Norvegjisë*
- ¹¹² *Instituti Gjeoshkencave, Energjisë, Ujit dhe Mjedisit.*
- ¹¹³ Ligji 11/2016 "Për Menaxhimin e Integruar të Burimeve Ujore"
- ¹¹⁴ SHGJSH, 2014
- ¹¹⁵ www.academia.edu
- ¹¹⁶ <http://shqiptarja.com/aktualitet/2731/elbasan-nis-nd-rtimi-i-impianitit--p-r-mbetjet-urbane-t--qytetit-275819.html>
- ¹¹⁷ UNECE Albania, *Environmental Performance Review*
- ¹¹⁸ AKM 2014
- ¹¹⁹ Agjencia Kombëtare e Mjedisti (AKM) 2014, *Raporti i Gjendjes në Mjedis*
- ¹²⁰ Të dhënat rreth ndotjes në Uzinën Mjekës janë marrë nga AKM 2014, *Raporti i Gjendjes në Mjedis*
- ¹²¹ Shërbimi Gjeologjik Shqiptar 2014, *Gjeoresurset dhe Gjeorreziqet në Qarqet e Shqipërisë, Qarku Elbasan*, 2014
- ¹²² Shërbimi Gjeologjik Shqiptar 2014, *Gjeoresurset dhe Gjeorreziqet në Qarqet e Shqipërisë, Qarku Elbasan*, 2014
- ¹²³ Studimet e mëparshme të bëra rreth burimeve ujore nëntokësore bazoheshin në sipërfaqen e Qarkut të Beratit sipas ndarjes administrative të territorit përpara Reformës së Re Administrative. Ende nuk ka një studim që përcakton sipërfaqen e akuiferëve për çdo bashki.
- ¹²⁴ Shërbimi Gjeologjik Shqiptar 2014, *Gjeoresurset dhe Gjeorreziqet në Qarqet e Shqipërisë, Qarku Elbasan*, 2014
- ¹²⁵ Shërbimi Gjeologjik Shqiptar 2014, *Gjeoresurset dhe Gjeorreziqet në Qarqet e Shqipërisë, Qarku Elbasan*, 2014
- ¹²⁶ Shërbimi Gjeologjik Shqiptar 2014, *Gjeoresurset dhe Gjeorreziqet në Qarqet e Shqipërisë, Qarku Elbasan*, 2014
- ¹²⁷ Shërbimi Gjeologjik Shqiptar 2014, *Gjeoresurset dhe Gjeorreziqet në Qarqet e Shqipërisë, Qarku Elbasan*, 2014

-
- ¹²⁸ Shërbimi Gjeologjik Shqiptar 2014, *Gjeoresurset dhe Gjeorreziqet në Qarqet e Shqipërisë, Qarku Elbasan*, 2014
- ¹²⁹ Shërbimi Gjeologjik Shqiptar 2014, *Gjeoresurset dhe Gjeorreziqet në Qarqet e Shqipërisë, Qarku Berat*, 2014
- ¹³⁰ Shërbimi Gjeologjik Shqiptar 2014, *Gjeoresurset dhe Gjeorreziqet në Qarqet e Shqipërisë, Qarku Berat*, 2014
- ¹³¹ USAID, Projekti “Planifikimi dhe Qeverisja Vendore (PLGP) në Shqipëri”, *Infrastruktura e Ujësjetllës - Kanalizimeve të Ujërave të Ndotura në Planin e Zhvillimit Urban të Bashkisë Elbasan pas Ndarjes Administrative Territoriale*, 2014
- ¹³² USAID, Projekti “Planifikimi dhe Qeverisja Vendore (PLGP) në Shqipëri”, *Infrastruktura e Ujësjetllës - Kanalizimeve të Ujërave të Ndotura në Planin e Zhvillimit Urban të Bashkisë Elbasan pas Ndarjes Administrative Territoriale*, 2014
- ¹³³ USAID, Projekti “Planifikimi dhe Qeverisja Vendore (PLGP) në Shqipëri”, *Infrastruktura e Ujësjetllës - Kanalizimeve të Ujërave të Ndotura në Planin e Zhvillimit Urban të Bashkisë Elbasan pas Ndarjes Administrative Territoriale*, 2014
- ¹³⁴ SHGJSH: Deri më sot ende nuk janë kryer studime që përcaktojnë sasinë e ujit të shfrytëzuar nga puse të tilla
- ¹³⁵ SHGJSH, 2014
- ¹³⁶ “Infrastruktura e Ujësjetllës - Kanalizimeve të Ujërave të Ndotura në Planin e Zhvillimit Urban të Bashkisë Elbasan pas ndarjes administrative territoriale, Hartuar me mbështetjen e projektit: Planifikimi dhe Qeverisja Vendore (PLGP) në Shqipëri Financuar nga USAID.
- ¹³⁷ Shërbimi Gjeologjik Shqiptar 2014, *Gjeoresurset dhe Gjeorreziqet në Qarqet e Shqipërisë, Qarku Elbasan*, 2014
- ¹³⁸ Shërbimi Gjeologjik Shqiptar 2014, *Gjeoresurset dhe Gjeorreziqet në Qarqet e Shqipërisë, Qarku Elbasan*, 2014
- ¹³⁹ Ky akuifer monitorohet nga SHGJSH-ja për parametrat pH, fortësia e përgjithshme, mineralizimi i përgjithshëm, Na, mbetje e thatë, Ca, Mg, Fe, NH₄, Cl, SO₄, NO₃, NO₂, dhe O₂ në qershor, shtator dhe nëntor të çdo viti, në Krastë të Madhe dhe të Vogël, në Vidhas dhe në Divjakë
- ¹⁴⁰ AKM 2014
- ¹⁴¹ Sipas AKM, NO₂ gjendet në sasinë nën 0.01 mg/l deri në sasinë 0.01mg/l në shpimin nr. 3/70 Krastë të Vogël, nr. 2/90 Krastë të Madhe e nr.17 Vidhas. Përmbajtja Maksimale e Lejuar (PML) është sipas standardit Shqipëtar 0.05 mg/l (Norma BE është 0.1 mg/l). Përmbajtja mesatare e NO₂ varion 0.0036 - 0.0054 mg/l.
- ¹⁴² Sipas AKM, përmbajtja e Magnezit Mg në dy fazat e monitorimit luhetet ndërmjet vlerave 20.48- 31.28 mg/l, është përmbajtje brenda standardit deri mbi të por nën PML në shpimin nr. 17 Vidhas
- ¹⁴³ Në shpimin nr. 17 Vidhas përmbajtja e sulfatëve varion 118.94 - 127.1 mg/l, përmbajtja është mbi rekomandimin, por nën PML.
- ¹⁴⁴ USAID, Projekti “Planifikimi dhe Qeverisja Vendore (PLGP) në Shqipëri”, *Infrastruktura e Ujësjetllës - Kanalizimeve të Ujërave të Ndotura në Planin e Zhvillimit Urban të Bashkisë Elbasan pas Ndarjes Administrative Territoriale*, 2014
- ¹⁴⁵ SHGJSH, *Gjeoresurset dhe Gjeorreziqet në Qarqet e Shqipërisë, Qarku i Elbasan, Tiranë* 2014
- ¹⁴⁶ USAID, Projekti “Planifikimi dhe Qeverisja Vendore (PLGP) në Shqipëri”, *Infrastruktura e Ujësjetllës - Kanalizimeve të Ujërave të Ndotura në Planin e Zhvillimit Urban të Bashkisë Elbasan pas Ndarjes Administrative Territoriale*, 2014
- ¹⁴⁷ USAID, Projekti “Planifikimi dhe Qeverisja Vendore (PLGP) në Shqipëri”, *Infrastruktura e Ujësjetllës - Kanalizimeve të Ujërave të Ndotura në Planin e Zhvillimit Urban të Bashkisë Elbasan pas Ndarjes Administrative Territoriale*, 2014
- ¹⁴⁸ USAID, Projekti “Planifikimi dhe Qeverisja Vendore (PLGP) në Shqipëri”, *Infrastruktura e Ujësjetllës - Kanalizimeve të Ujërave të Ndotura në Planin e Zhvillimit Urban të Bashkisë Elbasan pas Ndarjes Administrative Territoriale*, 2014
- ¹⁴⁹ SHGJSH Elbasan
- ¹⁵⁰ USAID, Projekti “Planifikimi dhe Qeverisja Vendore (PLGP) në Shqipëri”, *Infrastruktura e Ujësjetllës - Kanalizimeve të Ujërave të Ndotura në Planin e Zhvillimit Urban të Bashkisë Elbasan pas Ndarjes Administrative Territoriale*, 2014

-
- ¹⁵¹USAID, Projekti “Planifikimi dhe Qeverisja Vendore (PLGP) në Shqipëri”, *Infrastruktura e Ujësjetës - Kanalizimeve të Ujërave të Ndotura në Planin e Zhvillimit Urban të Bashkisë Elbasan pas Ndarjes Administrative Territoriale*, 2014
- ¹⁵²USAID, Projekti “Planifikimi dhe Qeverisja Vendore (PLGP) në Shqipëri”, *Infrastruktura e Ujësjetës - Kanalizimeve të Ujërave të Ndotura në Planin e Zhvillimit Urban të Bashkisë Elbasan pas Ndarjes Administrative Territoriale*, 2014
- ¹⁵³ Monitorimi i Shkumbinit për metale të rënda është kryer nga PLGP/Co-PLAN në vitin 2015
- ¹⁵⁴ Monitorimi i akuiferit të Elbasanit është kryer nga SHGJSH-ja dhe raportuar nga AKM-ja në Raportin e Gjendjes së Mjedisit 2014.
- ¹⁵⁵ Agency for Toxic Substances and Disease Registry, Case Studies in Environmental Medicine (CSEM), Lead Toxicity, USA 2012
- ¹⁵⁶ Reasonably Anticipated to be a Human Carcinogen
- ¹⁵⁷ EPA, <http://www.atsdr.cdc.gov/substances/toxsubstance.asp?toxid=15>
- ¹⁵⁸ EPA, <http://www.atsdr.cdc.gov/substances/toxsubstance.asp?toxid=44>
- ¹⁵⁹ EPA, <http://www.atsdr.cdc.gov/substances/toxsubstance.asp?toxid=17>
- ¹⁶⁰ I njohur si Kancerizant për njerëzit (human carcinogen)
- ¹⁶¹ Shërbimi Gjeologjik Shqiptar 2014, *Gjeoresurset dhe Gjeorrezizet në Qarqet e Shqipërisë, Qarku Elbasan*, 2014
- ¹⁶² Shërbimi Gjeologjik Shqiptar 2014, *Gjeoresurset dhe Gjeorrezizet në Qarqet e Shqipërisë, Qarku Elbasan*, 2014
- ¹⁶³ Shërbimi Gjeologjik Shqiptar 2014, *Gjeoresurset dhe Gjeorrezizet në Qarqet e Shqipërisë, Qarku Elbasan*, 2014
- ¹⁶⁴ AKM 2014
- ¹⁶⁵ AKM, Raporti Vjetor i Gjendjes së Mjedisit, 2002 - 2015
- ¹⁶⁶ AKM 2002-2015
- ¹⁶⁷ VKM Nr. 594, Dt. 10.9.2014 Përmirësimi i Strategjisë Kombëtare të Cilësisë së Ajrit të Mjedisit.
- ¹⁶⁸ Normat e BE, <http://ec.europa.eu/environment/air/quality/standards>
- ¹⁶⁹ AKM 2015
- ¹⁷⁰ David J. Nowak, USDA Forest Service, Syracuse, NY, *The Effects of Urban Trees on Air Quality*, 2002
- ¹⁷¹ US EPA, <https://www.epa.gov/greenvehicles/greenhouse-gas-emissions-typical-passenger-vehicle-0>
- ¹⁷² US EPA (United States Environmental Protection Agency), Average Annual Emissions and Fuel Consumption for Gasoline-Fueled Passenger Cars and Light Trucks, 2008
- ¹⁷³ INSTAT, 2010
- ¹⁷⁴ Ministria e Mjedisit dhe UNDP, Third National Communication of Albania to UNFCCC, Third Draft, March 2016
- ¹⁷⁵ Ministria e Mjedisit dhe UNDP, Third National Communication of Albania to UNFCCC, Third Draft, March 2016
- ¹⁷⁶ Ministria e Mjedisit dhe UNDP, Third National Communication of Albania to UNFCCC, Third Draft, March 2016
- ¹⁷⁷ Ministria e Mjedisit dhe UNDP, Third National Communication of Albania to UNFCCC, Third Draft, March 2016
- ¹⁷⁸ Ministria e Mjedisit dhe UNDP, Third National Communication of Albania to UNFCCC, Third Draft, March 2016
- ¹⁷⁹ Bëhet fjalë për naftën që përdoret për makina.
- ¹⁸⁰ AKM 2014, Informacion për cilësinë e lëndëve diegëse.
- ¹⁸¹ AKM 2014, Informacion për cilësinë e lëndëve diegëse.
- ¹⁸² AKM 2014, Informacion për cilësinë e lëndëve diegëse.
- ¹⁸³ AKM 2014, Informacion për cilësinë e lëndëve diegëse.
- ¹⁸⁴ AKM 2014, Informacion për cilësinë e lëndëve diegëse.
- ¹⁸⁵ AKM 2014, Informacion për cilësinë e lëndëve diegëse.
- ¹⁸⁶ Environmental Center for Administration and Technology, Tirana 2008
- ¹⁸⁷ Ministria e Mjedisit dhe UNDP, Third National Communication of Albania to UNFCCC, Third Draft, March 2016

¹⁸⁸ Ministria e Mjedisit dhe UNDP, Third National Communication of Albania to UNFCCC, Third Draft, March 2016

¹⁸⁹ Sipas studimit të ECAT në vitin 2008. Nga fushata pilot mbi shkarkimet e gazrave nga marmitat e makinave zhvilluar në qytetin e Tiranës në vitin 2008, është studiuar sasia e shkarkimeve në ajër nga makinat me moshë të ndryshme. Studimi ka testuar 1,036 automjete me vite prodhimi të ndryshme. 880 makina përdornin naftën si lëndë djegëse, dhe 156 benzinën.

¹⁹⁰ ECAT, Kontrolli - mirëmbajtja dhe siguria e automjeteve, Tiranë 2008

¹⁹¹ ECAT, Kontrolli - mirëmbajtja dhe siguria e automjeteve, Tiranë 2008

¹⁹² VNM - Vlersimi i Ndikimit në Mjedis

¹⁹³ US National Library of Medicine, Korrik 2016,

https://toxtown.nlm.nih.gov/text_version/chemicals.php?id=6

¹⁹⁴ US National Library of Medicine, Korrik 2016,

https://toxtown.nlm.nih.gov/text_version/chemicals.php?id=6

¹⁹⁵ US National Library of Medicine, Korrik 2016,

https://toxtown.nlm.nih.gov/text_version/chemicals.php?id=6

¹⁹⁶ US National Library of Medicine, Korrik 2016,

https://toxtown.nlm.nih.gov/text_version/chemicals.php?id=6

¹⁹⁷ US National Library of Medicine, Korrik 2016,

https://toxtown.nlm.nih.gov/text_version/chemicals.php?id=6

¹⁹⁸ US National Library of Medicine, Korrik 2016,

https://toxtown.nlm.nih.gov/text_version/chemicals.php?id=6

¹⁹⁹ Drejtoria Rajonale e Shërbimit Pyjor Elbasan

²⁰⁰ Korridor konsiderohet një fashë e gjelbër e cila ka sipërfaqe relativisht të madhe dhe, krahas funksionit për kalimin e jetës së egër, mund të shërbejë edhe si habitat për jetën e egër. Korridor lidhës është një rrip në sipërfaqe të vogël i cili kryen vetëm funksionin e kalimit të jetës së egër dhe nuk ka hapësirë për t'u konsideruar një habitat për të zhvilluar jetën e egër.

²⁰¹ Cit. Ligji Nr. 8906, datë 6.6.2002 "Për Zonat e Mbrojtura" (i ndryshuar)

²⁰² Ligji Nr. 8906, datë 6.6.2002 "Për Zonat e Mbrojtura" (i ndryshuar)

²⁰³ AKZM, 2016

²⁰⁴ Ligji Nr 8906, datë 06.06.2002 Për Zonat e Mbrojtura, i ndryshuar me Ligjin Nr.9868, datë 04.02.2008

²⁰⁵ VKM Nr.31, datë 20.01.2016 për miratimin e Dokumentit të Politikave Strategjike për Mbrojtjen e Biodiversitetit

²⁰⁶ VKM Nr. 102, dt. 12.02.2015. Për Krijimin dhe Funksionimin e AKZM-së dhe AdZM-së.

²⁰⁷ Agjencia Kombëtare e Zonave të Mbrojtura

²⁰⁸ Agjencia Kombëtare e Zonave të Mbrojtura, 2016

²⁰⁹ Agjencia Kombëtare e Zonave të Mbrojtura, 2016

²¹⁰ AKZM, 2016

²¹¹ Ndodhet prane kufirit të NjA-së Elbasan

²¹² Bashkia Elbasan 2006, Vlerësimi Strategjik Mjedisor për Planin Urban të Bashkisë Elbasan, Bashkia Elbasan

²¹³ AKZM, 2016

²¹⁴ Bashkia Elbasan, Strategjia e Zhvillimit për Territorin e Bashkisë Elbasan, 2016

²¹⁵ Agjencia Kombëtare e Zonave të Mbrojtura 2016

²¹⁶ Ligj Nr. 139/2015 për Vetëqeverisjen Vendore

²¹⁷ Të dhënat janë marrë nga NJA Labinot Mal

²¹⁸ Të dhënat janë marrë nga NJA Shushicë

²¹⁹ Të dhënat janë marrë nga NJA Zavalinë

²²⁰ MM 2009 – 2013

²²¹ MM 2009 – 2013

²²² Ligji Nr 9587, datë 20.7.2006 'Për Mbrojtjen e Biodiversitet'

²²³ VKM nr 31, dt. 20. 01. 2016, Për miratimin e Dokumentit të Politikave Strategjike për Mbrojtjen e Biodiversitetit.

²²⁴ VKM nr 31, dt. 20. 01. 2016, Për miratimin e Dokumentit të Politikave Strategjike për Mbrojtjen e Biodiversitetit.

²²⁵ VKM nr 31, dt. 20. 01. 2016, Për miratimin e Dokumentit të Politikave Strategjike për Mbrojtjen

-
- e Biodiversitetit.
- ²²⁶ VKM nr 31, dt. 20. 01. 2016, Për miratimin e Dokumentit të Politikave Strategjike për Mbrojtjen e Biodiversitetit.
- ²²⁷ VKM nr 31, dt. 20. 01. 2016, Për miratimin e Dokumentit të Politikave Strategjike për Mbrojtjen e Biodiversitetit.
- ²²⁸ VKM nr 31, dt. 20. 01. 2016, Për miratimin e Dokumentit të Politikave Strategjike për Mbrojtjen e Biodiversitetit.
- ²²⁹ VKM nr 31, dt. 20. 01. 2016, Për miratimin e Dokumentit të Politikave Strategjike për Mbrojtjen e Biodiversitetit.
- ²³⁰ VKM nr 31, dt. 20. 01. 2016, Për miratimin e Dokumentit të Politikave Strategjike për Mbrojtjen e Biodiversitetit.
- ²³¹ VKM nr 31, dt. 20. 01. 2016, Për miratimin e Dokumentit të Politikave Strategjike për Mbrojtjen e Biodiversitetit.
- ²³² Unionit Ndërkombëtar për Ruajtjen e Natyrës
- ²³³ VKM nr 31, dt. 20. 01. 2016, Për miratimin e Dokumentit të Politikave Strategjike për Mbrojtjen e Biodiversitetit.
- ²³⁴ VKM nr 31, dt. 20. 01. 2016, Për miratimin e Dokumentit të Politikave Strategjike për Mbrojtjen e Biodiversitetit.
- ²³⁵ Strategjia e Zhvillimit për Territorin e Bashkisë Elbasan, 2016
- ²³⁶ Libri i Kuq i Florës e Faunës Shqipëtare, 2007
- ²³⁷ Libri i Kuq i Florës Shqipëtare, 2007
- ²³⁸ Libri i Kuq i Florës Shqipëtare, 2007
- ²³⁹ Libri i Kuq i Florës Shqipëtare, 2007
- ²⁴⁰ Strategjia e Zhvillimit për territorin e Bashkisë Elbasan
- ²⁴¹ Shqipëri: Tipologjia e Komunave dhe Bashkive, Maj 2014
- ²⁴² Agjencia Kombëtare e Mjedisit, *Raporti mbi Gjendjen e Mjedisit*, 2013
- ²⁴³ Agjencia Kombëtare e Mjedisit (AKM), *Raporti i Gjendjes në Mjedis*, 2014
- ²⁴⁴ Agjencia Kombëtare e Mjedisit (AKM), *Raporti i Gjendjes në Mjedis*, 2014
- ²⁴⁵ Agim Binaj, Pirro Veizi, Enkeleida Beqiraj, Fran Gjoka, Elian Kasa, *Economic losses from soil degradation in agricultural areas in Albania*, Agric. Econ. – Czech, 60, 2014 (6): 287–293
- ²⁴⁶ Agjencia Kombëtare e Mjedisit (AKM), *Raporti i Gjendjes në Mjedis*, 2014
- ²⁴⁷ Agjencia Kombëtare e Mjedisit (AKM), *Raporti i Gjendjes në Mjedis*, 2014
- ²⁴⁸ Agjencia Kombëtare e Mjedisit (AKM), *Raporti i Gjendjes në Mjedis*, 2014
- ²⁴⁹ Strategjia
- ²⁵⁰ UNECE
- ²⁵¹ Odetta Tota, Bujar Huqi, Eugen Skuraj, dhe Fatbardh Sallaku, *An investigation of the spatial variability of heavy metal concentrations in floodplain sediments around the Metallurgical Combine of Elbasan, Albania*. Research Journal of Agricultural Science, 42, 2010
- ²⁵² Kadmium
- ²⁵³ Zink
- ²⁵⁴ Bakër
- ²⁵⁵ Odetta Tota, Bujar Huqi, Eugen Skuraj, dhe Fatbardh Sallaku, *An investigation of the spatial variability of heavy metal concentrations in floodplain sediments around the Metallurgical Combine of Elbasan, Albania*. Research Journal of Agricultural Science, 42, 2010
- ²⁵⁶ Hysen Mankolli, Velsin Peçuli, Shpend Shahini, Agim Asllani, *The Evaluation of Pollution of Agricultural Land by Pb, and Cr, Albania*, Research Journal of Agricultural Science, (41) 2, 2009
- ²⁵⁷ Agim Mazreku, Artan Tashko, Niko Civici, *Environmental Impact of Metallurgy on the Soils and the Air of Elbasani City, Albania*, J. Int. Environmental Application & Science, Vol. 6 (4): 471-478, 2011
- ²⁵⁸ Krom
- ²⁵⁹ Nikel
- ²⁶⁰ Plumb
- ²⁶¹ Hekur
- ²⁶² Mangan
- ²⁶³ UNECE

-
- ²⁶⁴ Agjencia Kombëtare e Mjedisti (AKM), *Raporti i Gjëndjes në Mjedis*, 2014
- ²⁶⁵ Agjencia Kombëtare e Mjedisti (AKM), *Raporti i Gjëndjes në Mjedis*, 2014
- ²⁶⁶ Agjencia Kombëtare e Mjedisti (AKM), *Raporti i Gjëndjes në Mjedis*, 2014
- ²⁶⁷ EU Commission, *Overview of CAP Reform 2014-2020*, Agricultural Policy Perspectives Brief, N°5* / December 2013
- ²⁶⁸ Burimi ValuAdd PLGP Project
- ²⁶⁹ Projekt Zbatimi, Infrastruktura Ujësjiellës Kanalizime Elbasan
- ²⁷⁰ PLGP/USAID/ValueAdd dhe Co-PLAN
- ²⁷¹ SCADA - Supervisory Control and Data Acquisition
- ²⁷² Bashkia Elbasan
- ²⁷³ PLGP/USAID/VALU ADD, 2015
- ²⁷⁴ PLGP/USAID/VALU ADD, 2015
- ²⁷⁵ Raporti Gjendjes në Mjedis – Elbasan 2015 *Seksioni Mbetjeve Fq.71*
- ²⁷⁶ Raporti Gjendjes në Mjedis – Elbasan 2015
- ²⁷⁷ Bashkia Elbasan – NjA Papër
- ²⁷⁸ Bashkia Elbasan – NjA Labinot Fushë
- ²⁷⁹ Bashkia Elbasan – NjA Gjinar
- ²⁸⁰ Bashkia Elbasan – NjA Zavalinë
- ²⁸¹ Bashkia Elbasan – NjA Gjergjan
- ²⁸² Bashkia Elbasan – NjA Shirgjan
- ²⁸³ Bashkia Elbasan – NjA Tregan
- ²⁸⁴ Raporti Gjëndjes në Mjedis, 2013
- ²⁸⁵ Projekti Trajtimt të Mbetjeve Urbane Elbasan - KKRT
- ²⁸⁶ SHGJSH, 2014
- ²⁸⁷ Mbetjet në këtë pjesë të lumit janë vënë re gjatë vizitave në terren të ekspertëve të Co-PLAN-it gjatë 2015-2016.
- ²⁸⁸ Raporti Tregues i Gjendjes Mjedisore – Mbetjet Spitalore për 5 Bashki të vendit – SENIORA Project.
- ²⁸⁹ Bashkia Elbasan dhe ARM Elbasan, 2016
- ²⁹⁰ Raporti Tregues i Gjendjes Mjedisore – Mbetjet Spitalore për 5 Bashki të vendit – SENIORA Project.
- ²⁹¹ <http://www.arkivalajmeve.com/Rreziku-nga-mbetjet-spitalore-ne-Elbasan-perzihen-me-plehrat.1047536114>
- ²⁹² Raport Treguesi Vlerësimi të Menaxhimit të Mbetjeve Spitalore në 5 Qytetet e Vendi – Rrjetit të Vlerësimit të Mjedisore “Njësympërmjedisin”, Tiranë 2014, SENIORA Project.
- ²⁹³ www.academia.edu
- ²⁹⁴ UNECE Albania, Environmental Performance Review
- ²⁹⁵ AKM 2014
- ²⁹⁶ <http://shqiptarja.com/aktualitet/2731/elbasan-nis-nd-rtimi-i-impianitit--p-r-mbetjet-urbane-t--qytetit-275819.html>
- ²⁹⁷ UNECE
- ²⁹⁸ Odeta Tota, Bujar Huqi, Eugen Skuraj, dhe Fatbardh Sallaku, *An investigation of the spatial variability of heavy metal concentrations in floodplain sediments around the Metallurgical Combine of Elbasan, Albania*. Research Journal of Agricultural Science, 42, 2010
- ²⁹⁹ Kadmium
- ³⁰⁰ Zink
- ³⁰¹ Bakër
- ³⁰² Odeta Tota, Bujar Huqi, Eugen Skuraj, dhe Fatbardh Sallaku, *An investigation of the spatial variability of heavy metal concentrations in floodplain sediments around the Metallurgical Combine of Elbasan, Albania*. Research Journal of Agricultural Science, 42, 2010
- ³⁰³ Hysen Mankolli, Velsin Peçuli, Shpend Shahini, Agim Asllani, *The Evaluation of Pollution of Agricultural Land by Pb, and Cr, Albania*, Research Journal of Agricultural Science, (41) 2, 2009
- ³⁰⁴ Agim Mazreku, Artan Tashko, Niko Civici, *Environmental Impact of Metallurgy on the Soils and the Air of Elbasani City, Albania*, J. Int. Environmental Application & Science, Vol. 6 (4): 471-478, 2011
- ³⁰⁵ Krom
- ³⁰⁶ Nikel
- ³⁰⁷ Plumb

-
- ³⁰⁸Hekur
³⁰⁹Mangan
³¹⁰VKM 843, datë 14 Dhjetor 2015
³¹¹Të dhënat rreth ndotjes në Uzinën Mjekës janë marrë nga AKM 2014, *Raporti i Gjendjes në Mjedis*
³¹²Agjencia Kombëtare e Mjediti (AKM) 2014, *Raporti i Gjendjes në Mjedis*
³¹³SHGJSH
³¹⁴SHGJSH
³¹⁵SHGJSH
³¹⁶Të dhënat rreth ndotjes industriale janë marrë nga SHGJSH
³¹⁷SHGJSH
³¹⁸SHGJSH
³¹⁹Bashkia Elbasan - Të dhënat për komunat
³²⁰Bashkia Elbasan
³²¹EU, Management Plan, 2010, The European Union's IPA 2010 programme for Albania
³²²Plani Menaxhimit të Mbetjeve Bashkia Elbasan– Qershor 2012 (EDEN)
³²³Republic of Albania, Ministry of Environment, *Third National Communication of Albania to UNFCCC*, draft 2016
³²⁴The World Bank, Looking Beyond the Horizon
³²⁵ECN 2008
³²⁶Republic of Albania, Ministry of Environment, *Third National Communication of Albania to UNFCCC*, draft 2016
³²⁷The World Bank, Looking Beyond the Horizon
³²⁸Republic of Albania, Ministry of Environment, *Third National Communication of Albania to UNFCCC*, draft 2016
³²⁹Republic of Albania, Ministry of Environment, *Third National Communication of Albania to UNFCCC*, draft 2016
³³⁰Republic of Albania, Ministry of Environment, *Third National Communication of Albania to UNFCCC*, draft 2016
³³¹Republic of Albania, Ministry of Environment, *Third National Communication of Albania to UNFCCC*, draft 2016
³³²Republic of Albania, Ministry of Environment, *Third National Communication of Albania to UNFCCC*, draft 2016
³³³Republic of Albania, Ministry of Environment, *Third National Communication of Albania to UNFCCC*, draft 2016
³³⁴Republic of Albania, Ministry of Environment, *Third National Communication of Albania to UNFCCC*, draft 2016
³³⁵Republic of Albania, Ministry of Environment, *Third National Communication of Albania to UNFCCC*, draft 2016
³³⁶Republic of Albania, Ministry of Environment, *Third National Communication of Albania to UNFCCC*, draft 2016
³³⁷Republic of Albania, Ministry of Environment, *Third National Communication of Albania to UNFCCC*, draft 2016
³³⁸The World Bank, Reducing the Vulnerability of Albania's Agricultural Systems to Climate Change
³³⁹SZHT Bashkia Elbasan, 2016
³⁴⁰Agjencia Kombëtare e Mjediti (AKM)2014, *Raporti i Gjendjes në Mjedis*
³⁴¹UNECE
³⁴²Ometa Tota, Bujar Huqi, Eugen Skuraj, dhe Fatbardh Sallaku, *An investigation of the spatial variability of heavy metal concentrations in floodplain sediments around the Metallurgical Combine of Elbasan, Albania*. Research Journal of Agricultural Science, 42, 2010
³⁴³Kadmium
³⁴⁴Zink
³⁴⁵Bakër
³⁴⁶Ometa Tota, Bujar Huqi, Eugen Skuraj, dhe Fatbardh Sallaku, *An investigation of the spatial variability of heavy metal concentrations in floodplain sediments around the Metallurgical Combine of Elbasan, Albania*. Research Journal of Agricultural Science, 42, 2010

-
- ³⁴⁷ Hysen Mankolli, Velsin Peçuli, Shpend Shahini, Agim Asllani, *The Evaluation of Pollution of Agricultural Land by Pb, and Cr, Albania*, Research Journal of Agricultural Science, (41) 2, 2009
- ³⁴⁸ Agim Mazreku, Artan Tashko, Niko Civici, *Environmental Impact of Metallurgy on the Soils and the Air of Elbasani City, Albania*, J. Int. Environmental Application & Science, Vol. 6 (4): 471-478, 2011
- ³⁴⁹ Krom
- ³⁵⁰ Nikel
- ³⁵¹ Plumb
- ³⁵² Hekur
- ³⁵³ Mangan
- ³⁵⁴ VKM 843, datë 14 Dhjetor 2015
- ³⁵⁵ Të dhënat rreth ndotjes në Uzinën Mjekës janë marrë nga AKM 2014, *Raporti i Gjendjes në Mjedis*
- ³⁵⁶ Agjencia Kombëtare e Mjeditë (AKM) 2014, *Raporti i Gjendjes në Mjedis*
- ³⁵⁷ SHGJSH
- ³⁵⁸ SHGJSH
- ³⁵⁹ SHGJSH
- ³⁶⁰ Të dhënat rreth ndotjes industriale janë marrë nga SHGJSH-ja
- ³⁶¹ SHGJSH
- ³⁶² SHGJSH
- ³⁶³ US EPA, https://www3.epa.gov/ttn/atw/129/oswi/factsheet11_30_05.pdf
- ³⁶⁴ <http://www.parliament.uk/documents/post/pn149.pdf>
- ³⁶⁵ <http://www.parliament.uk/documents/post/pn149.pdf>
- ³⁶⁶ <http://www.parliament.uk/documents/post/pn149.pdf>
- ³⁶⁷ <http://www.parliament.uk/documents/post/pn149.pdf>
- ³⁶⁸ <http://www.parliament.uk/documents/post/pn149.pdf>
- ³⁶⁹ <http://www.parliament.uk/documents/post/pn149.pdf>
- ³⁷⁰ <http://www.parliament.uk/documents/post/pn149.pdf>
- ³⁷¹ US EPA, https://www3.epa.gov/ttn/atw/129/oswi/factsheet11_30_05.pdf
- ³⁷² US EPA, https://www3.epa.gov/ttn/atw/129/oswi/factsheet11_30_05.pdf
- ³⁷³ Raport Paraprak i Vlerësimit të Ndikimit në Mjedis (per fazën e shprehjes së interesit) Impiant Përpunimi dhe Asgjësimi të Mbetjeve Urbane në Elbasan
- ³⁷⁴ SHGJSH, 2016
- ³⁷⁵ ARM 2014
- ³⁷⁶ SHGJSH
- ³⁷⁷ ARM Berat
- ³⁷⁸ ARM Berat
- ³⁷⁹ SHGJSH
- ³⁸⁰ SHGJSH
- ³⁸¹ SHGJSH
- ³⁸² SHGJSH
- ³⁸³ Rezultatet e monitorimit publikohen në Raportin e Monitorimit të Mjedisit të vitit përkatës.
- ³⁸⁴ SHGJSH
- ³⁸⁵ SHGJSH
- ³⁸⁶ Harta online e habitatit të Rrëqebullit IUCN, <http://maps.iucnredlist.org/map.html?id=12519>
- ³⁸⁷ Water Erosion Prediction Project
- ³⁸⁸ Nyle C. Brady, Ray R. Weil, Elements of the nature and properties of the soils, Third edition, 2010
- ³⁸⁹ Water Erosion Prediction Project
- ³⁹⁰ Optimizing soil moisture for plant production: The significance of soil porosity, FAO SOILS BULLETIN 79
- ³⁹¹ <http://www.fao.org/docrep/006/y4690e/y4690e09.htm>
- ³⁹¹ Optimizing soil moisture for plant production: The significance of soil porosity, FAO SOILS BULLETIN 79,
- ³⁹² <http://www.fao.org/docrep/006/y4690e/y4690e09.htm>
- ³⁹² Agjencia Kombëtare e Mjedisit, 2014, “ Programi Kombëtar i Monitorimit të Mjedisit për Vitin 2015,
- ³⁹³ Raport tregues vlerësimi mbi menaxhimin e mbetjeve spitalore në 5 qytete të vendit